

การประชุมทางวิชาการ
เพื่อเสนอผลงานวิจัยครั้งที่ 4

“มหาวิทยาลัยกับการ
พัฒนาพื้นที่ภาคอีสาน
บนฐานความรู้”

วันที่ 14 - 15 สิงหาคม 2551
ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

RESEARCH

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย ครั้งที่ 4

“มหาวิทยาลัยกับการ
พัฒนาพื้นที่ภาคอีสาน
บนฐานความรู้”

วันที่ 14 – 15 สิงหาคม 2551
ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

โดยความร่วมมือระหว่างเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
กับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
จังหวัดนครราชสีมา องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา
สภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา และ หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา

RESEARCH

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย ครั้งที่ 4

“มหาวิทยาลัยกับการพัฒนาพื้นที่ภาคอีสานบนฐานความรู้”

หน่วยงาน	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา 340 ถนนสุรนารายณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000 โทรศัพท์/โทรสาร 0-4427-2941 E-mail: vijaikorat@yahoo.co.th Web: www.nrru.ac.th	
ที่ปรึกษา	ผศ.ดร.เศาวนิต เสดานานนท์ ดร.ปรีชา อุตระกุล	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพัฒนา

คณะกรรมการประเมินผลงานวิจัยเพื่อนำเสนอและตีพิมพ์เผยแพร่

รศ.เดชา ศิริเกษณ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.สิงหนาท พวงจันทร์แดง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.กาญจนา ไชยพันธุ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.นิธย์ บุญงามคง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.โสมยง ไช้ทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผศ.ดร.นฤมล นันทรักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ผศ.ดร.วรรณวิภา จิตชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ผศ.อนันต์ ลิขิตประเสริฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รศ.ดร.วรัญญา จีระวิบูลวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.ขวัญกมล ดอนขวา	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
รศ.กมล ฉายะวัฒนะ	มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
ดร.ปรีชา อุตระกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
รศ.ดร.รสนิ พิมลบรรยงก์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
รศ.ดร.วิเชียร ฝอยพิกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผศ.ดร.สมบุญรณ์ ดันยะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผศ.ดร.ณภัทร น้อยน้ำใส	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผศ.ดร.สายสุนีย์ จับใจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผศ.รัตนา รุจิรกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

กองบรรณาธิการ

ผศ.ศิริพร หงส์พันธุ์	ผศ.ชคัตตชัย รัชสวัสดิ์
ผศ.สกุล วงษ์กาฬสินธุ์	ผศ.เนตรนภา รัตนโพธิ์นันท์
ผศ.พันธะธร ธรรมสอน	นายสัญญา พันธุ์ไธสง
นางลลิตา ธงภักดี	นางชวนชม ศกุนตนาค
นางจารุณี มงคลแก้ว	น.ส.สมพร อินทร์พงษ์

รวบรวมข้อมูล/จัดรูปแบบ/ตรวจทาน

นางชวนชม ศกุนตนาค / นางจารุณี มงคลแก้ว

พิมพ์ที่

หจก.บิ๊ก-ไอเดีย แอดเวอร์ไทซิง 3279/57 ถ.สีปศิริ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา 30000
โทร./แฟกซ์ 0-44 27-8047 E-mail : big_idea.pul@hotmail.com

สาส์นอธิการบดี

การประชุมทางวิชาการเพื่อนำเสนอผลงานวิจัย ครั้งที่ 4 “มหาวิทยาลัยกับการพัฒนาพื้นที่ภาคอีสานบนฐานความรู้” ในวันที่ 14-15 สิงหาคม 2551 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยความร่วมมือกับเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จังหวัดนครราชสีมา องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา สภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา และหอการค้าจังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้คณาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา ผู้เกี่ยวข้องและผู้สนใจงานวิจัย ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้นำเสนอ ผลงานทางวิชาการและเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่สาธารณชน เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ขอขอบพระคุณหน่วยงานที่สนับสนุนการจัดประชุมทางวิชาการ คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จังหวัดนครราชสีมา องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา สภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา และหอการค้าจังหวัดนครราชสีมา และคณะกรรมการประเมินผลงานวิจัยเพื่อนำเสนอและตีพิมพ์เผยแพร่ ขอขอบคุณคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาที่อำนวยความสะดวกการจัดประชุมทางวิชาการ และขอขอบคุณนักวิจัยที่ส่งผลงานมาร่วม นำเสนอ ตลอดจนขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ให้การสนับสนุนการจัดประชุมทางวิชาการครั้งนี้จนประสบความสำเร็จด้วยดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวนิต เสาธนานนท์)
อธิการบดี

สารบัญ

index

สาส์นอธิการบดี.....3

43

ห้อง 3 เด็ก เยาวชน และการศึกษา

การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยงของ
นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
(ผศ.ดร.สมบุญรณ์ ดันยะ และคณะ).....45

7

ห้อง 1 ข้าว มั่นสำปะหลัง

ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการข้าวกรณีศึกษา :
วัฒนธรรมการทำอาหารจากข้าวของชาวไทยเชื้อสายลาว
(อาจารย์เชาวลิต สิมสวย).....9

การศึกษารูปแบบการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์
ที่เหมาะสมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมภาครัฐ เอกชน และ
เกษตรกร
(ผศ.ดร.ประวดี สมเป็น และคณะ).....16

การดัดแปลงกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าว
พร้อมบริโภค
(อาจารย์ปทุมพร ไสตถิรัตนพันธุ์).....22

29

ห้อง 2 การท่องเที่ยว

ภาวะผู้นำของกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยว
เขตอีสานใต้
(ผศ.ศศิธร นิธิปริชา และคณะ).....31

การพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต.
ในกลุ่มอีสานใต้
(ผศ.ดร.นันทพร อติเรกโชติกุล และคณะ).....38

บทบาทของหนังสือพิมพ์ต่อพฤติกรรมกาเปิดรับข่าว
สารด้านการเมืองของประชาชนในเขต เทศบาลเมือง
จบุรีรัมย์
(อาจารย์อรรณพ แสงภู).....55

การศึกษาความต้องการและรูปแบบการพัฒนาตนเอง
ของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
นครราชสีมา เขต 1-7
(อาจารย์อานูภาพ ธงภักดี).....60

การศึกษารูปแบบและความหมายของภาพจิตรกรรมที่
เพดานวัดป่าทุมคงคา (วัดนกออก)
(อาจารย์บุญทอง อินตา).....65

สัมมาทิฐิของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
หลังการเข้ากลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ
(ผศ.บวร สุวรรณผา).....70

การพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ
ประเทศเวียดนามหลังนโยบายโดยเม้ย(Doi Moi)
ค.ศ.1986 ถึงปัจจุบัน (ค.ศ.2007)
(อาจารย์จิรศักดิ์ ไพทาวิน).....74

ความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบ
การของนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏบุรีรัมย์
(อาจารย์จรัสพร จันทร์พานิชย์).....80

การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจในการรับฟัง
รายการวิทยุชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลนคร
นครราชสีมา
(อาจารย์เมตตา ดีเจริญ).....84

91 ห้อง 4 SMEs วิสาหกิจชุมชน ไทย และสิ่งก่อ	147 ห้อง 5 กรัฟฟิคอาร์ตและสิ่งแวดล้อม
การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนา ด้านการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคขุนในเขตปฏิรูป ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมของจังหวัดนครราชสีมาและบุรีรัมย์ (ผศ.ดร.สุรานันท์ ไพรัชชาธาร).....	ความหลากหลายทางชีวภาพของปลาในลุ่มน้ำ ลำตะคองเพื่อการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน (อาจารย์ น.สพ. ประยุทธ์ กุศลรัตน์).....
การพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุน สวัสดิการชุมชน อำเภอพนมสารคาม (ผศ.ดร.กุลวดี ไรจน์ไพศาลกิจ และคณะ).....	การเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านและแรงจูงใจในการ อ่านภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ เมตาคognitionกับวิธีสอนตามคู่มือครู (นางสาวสุภารัตน์ กองบุบผา).....
การศึกษาสภาพวิสาหกิจชุมชนทางด้านการบริหารจัดการ โลจิสติกส์ กรณีศึกษากลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะ-สวน หม่อน ต.หนองหว่า กิ่งอำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา (อาจารย์ศิริพร เลิศยงยศ).....	การศึกษาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการเก็บรักษาเชื้อ รุนมะพร้าว (ดร.จิราวรรณ อุ่นเมตตาอารี).....
ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (ผศ.เนตรชนก คงทน).....	165 ห้อง 6 สุขภาวะ
ศักยภาพของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา บ้านด่านเกวียนอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (ผศ.ดร.กรรณทิพย์ ชัยชาญ).....	การพัฒนาชุดอุปกรณ์ประกอบสมุนไพรมะขาม (อาจารย์ธิดา คุณยศย).....
การพัฒนางานทอผ้าไหมภูมิปัญญาท้องถิ่นครบวงจร กรณีศึกษา : กลุ่มทอผ้าไหม บ้านถาวร ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ (ผศ.พัชรินทร์ ศิริอำพันธ์กุล และคณะ).....	การสังเคราะห์งานวิจัยชุดโครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาคุณภาพสัมมนาได้จากท้องถิ่นสู่ครัวไทย และครัวโลกกรณีศึกษาสัมมนาโคราชและสัมมนาอุบล มหาวิทยาลัยราชภัฏอีสานตอนล่าง (อาจารย์สุธีรา เข้มทอง).....
การพัฒนาศักยภาพสิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ (ผศ. สกฤต วงษ์กาฬสินธุ์).....	167
การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงในระดับครอบครัวและชุมชน : กรณีศึกษา บ้านชาเลียด ตำบลกงรถ อำเภอห้วยแถลง และ บ้านลำไผ่ ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา (ผศ. ดร. เฉลิมศรี จอกทอง และอาจารย์วสุนา ภานุรักษ์).....	171

183 ห้อง 7 บัณฑิตศึกษา

ศึกษาลักษณะประจำพันธุ์ พัฒนาการและการสุกแก่ของ เมล็ดพันธุ์ฝักขี้ฝรั่ง (นางสาวจิตาภา โอบอ้อม).....	185
ผลของสายพันธุ์ และแหล่งปลูก ต่อคุณภาพในระหว่าง การเก็บรักษาของเมล็ดพันธุ์คราม (นางสาวเปรมจิตต์ ไชยาญ และคณะ).....	190
ผลการใส่ปุ๋ยต่างชนิดต่อผลผลิตข้าวพันธุ์ กข15 ผลตอบ แทนทางเศรษฐกิจ และสมบัติบางประการของดินที่บ้าน พันธุ์ลี ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ (นายทองอ่อน เสาวเวียง).....	196
การให้บริการทางเว็บสำหรับระบบบัญชี (นายวศิน ศรีสินธุรส).....	202
การพัฒนาโปรแกรมสร้างเอ็มดีเอ็กซ์ออนไลน์ (นายวิรัชกร ศรีพิพัฒน์กุล).....	206
การพัฒนาระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์ด้าน สมรรถภาพทางเทคโนโลยีการศึกษา ของอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (นายสินสมุทร บุญมา).....	210
การศึกษาความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน เรื่อง พืชและสัตว์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยการจัด กิจกรรม สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง (นางสาววรวิศรา วงศ์คลัง).....	217
การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมี วิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หน่วยการ เรียนรู้พระเคมี โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 (นางเกศินี ศรีวรรณ).....	223
การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาการติดต่อ สื่อสารผ่านระบบ สำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาชั้น พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 (นายประเสริฐ ศรีแสนปาง).....	229
รูปแบบการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร (นางประมวศ พลบุชัย).....	236
สภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 (นายวรยุทธ์ สุวรรณ).....	239

กระบวนการดำเนินงานระบบการประกันคุณภาพภายใน ของโรงเรียนดรุณบัณฑิตศึกษา (นางสุมิตรา ฉัตรศรีวงศ์).....	242
การศึกษาความต้องการและแนวทางการพัฒนาตาม เกณฑ์ประเมินการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม ตำแหน่งครูผู้ช่วยของครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 (นางสาวสอาด จุลทรรัตน์).....	246
ลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถาน ศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 4 (นายทานิน จันทะชาล).....	251
การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครราชสีมา เขต 1-7 (นางลภภาทร พลสิทธิ์).....	258
การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขององค์การบริหาร ส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา (จ่าสิบตำรวจสมเจต วิสัยสูงเนิน).....	264
การศึกษาปัญหาและความต้องการในการดำเนินงาน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้ บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3 (นางกัญญา ศิริสูง).....	272
ภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนในเขต เทศบาลนครนครราชสีมา (นางอัมพรเพชร ขาญวิจิตร).....	277

285 ห้อง 8 ภาษาศาสตร์

A Study of Language Usage in Statements of Purpose in Educational Abstracts (Asst. Prof. Dr.Tuangporn Somsamai, Dr.Natthapat Saisena).....	287
ภาคผนวก.....	295

กำหนดการประชุมทางวิชาการ
เพื่อเสนอผลงานวิจัย ครั้งที่ 4

“มหาวิทยาลัยกับการ
พัฒนาพื้นที่ภาคอีสาน
บนฐานความรู้”

ห้อง 1 (09.08.05) ข้าว มันสำปะหลัง

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : พศ.ชคัตตริย รย:สวลดี และ อาจารย์เอกรัตน์ เอกศาสตร์
ให้ความเห็น : นายทศพล ต้นตึงน่ง และนายปราโมทย์ คงทอง
นักวิชาการ (เชิงสังเคราะห์) : โดย รศ.ดร.สุจินต์ สิมารักษ์

RESEARCH

ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการข้าว กรณีศึกษา : วัฒนธรรม การทำอาหารจากข้าวของชาวไทยเชื้อสายลาว

อาจารย์เชาวลิต สิมสวຍ
คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ.2550

หลักการและเหตุผล

การศึกษาเอกลักษณ์ของอาหารแต่ละท้องถิ่น แต่ละภาคต่างมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นของตนเองและมีค่าในทางวัฒนธรรมที่ควรอนุรักษ์พัฒนาเผยแพร่ ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานที่คนทั่วไปรู้จักคุ้นเคย เป็นดินแดนแห่งอารยธรรมที่เก่าแก่ของประเทศไทยมีผู้คนหลายกลุ่มหลายเผ่า เข้ามาตั้งถิ่นฐานสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน กลุ่มชาติพันธุ์ที่สำคัญที่ดำรงสภาพเป็นชุมชนอยู่ในปัจจุบันได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ไทย-เขมร ไทย-ส่วย ไทย-ญ้อ ไทย-ข่า ไทย-ไล่ ไทย-แสก ไทย-บรู ไทย-ญ้อ ไทย-กะเลิง ฯลฯ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ดังกล่าว ต่างมีความผูกพันกับวัฒนธรรมข้าวในทุกขั้นตอนคือ การปลูก การแปรรูป การบริโภคมาโดยตลอด ซึ่งกระบวนการขั้นตอนต่างๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้าวนั้น บางชุมชนจะมีลักษณะรวมและมีเอกลักษณ์ของตนเองเป็นการเฉพาะ ปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์อันเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างประเทศกันอย่างทั่วถึง จนนำไปสู่การครอบงำทางด้านวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการเลียนแบบ หรือเอาอย่างประเทศตะวันตกที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและด้านอื่นๆ โดยขาดการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ และเหตุการณ์เลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกนับแต่จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ประเทศไทยก็หลีกเลี่ยงกระแสวัฒนธรรมทุนนิยมตะวันตกไม่พ้น และจะมีผลต่อวัฒนธรรมต่างๆ ของไทยอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เราจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหันกลับมามองตนเอง เพื่อพิจารณาว่าเรามีเอกลักษณ์หรือรากฐานเป็นอย่างไร และงานวิจัยเรื่องนี้จะตอบคำถามในด้านเอกลักษณ์วัฒนธรรมทางด้านการกินของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ โดยพยายามแยกแยะคำตอบตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 ศึกษาที่มา แนวคิด ความเชื่อ คุณค่า ภูมิปัญญา และเหตุผล ที่นำเอาข้าวมาเป็นองค์ประกอบในการปรุงอาหารแต่ละประเภท

2.2 แยกแยะเอกลักษณ์ของอาหารอีสานที่นำเอาข้าวมา

เป็นองค์ประกอบ ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล

ขอบเขตการศึกษา

3.1 ในเขตพื้นที่ศึกษาจะแยกตามกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเชื้อสายลาว ซึ่งจะใช้พื้นที่บริเวณ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดอุบลราชธานี

3.2 การศึกษาในด้านอาหารจะเป็นอาหารคาวที่ใช้รับประทานในทุกมื้อของชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว)

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวิธีการศึกษา เพื่อให้ผู้สนใจได้เห็นถึงข้อเท็จจริง ตามสมมติฐานการวิจัยโดยนำเอาหลักการทางด้านวิทยาศาสตร์มาเป็นบรรทัดฐานในการค้นหาคำตอบ ซึ่งพอจะอธิบายให้เห็นภาพรวมโดยสรุปดังนี้

การวิจัยดังกล่าวเป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยา การค้นหาคำตอบจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากพื้นที่ศึกษาที่เลือกทั้งหมด 3 พื้นที่ได้แก่

- พื้นที่บริเวณที่ราบทุ่งหญ้า ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด
- พื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดอุบลราชธานี
- พื้นที่บริเวณที่ราบหุบเขาหรือเชิงเขา ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดสกลนคร

โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านหรือเจ้าของร้านค้าที่ประกอบอาชีพขายอาหารท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน นักวิชาการ ครอบคลุมใน 3 พื้นที่ รวมประมาณ 30 คน

โดยมีวิธีการในการสืบค้นหาความจริง ซึ่งอาศัยกระบวนการต่างๆ ได้แก่

- การสัมภาษณ์บุคคลในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเฉพาะกับประชาชนท้องถิ่น หรือแม่บ้านที่มีความชำนาญในการประกอบอาหารอีสาน ตลอดจนเจ้าของกิจการที่ประกอบการทางด้านการขายอาหารอีสาน เป็นต้น

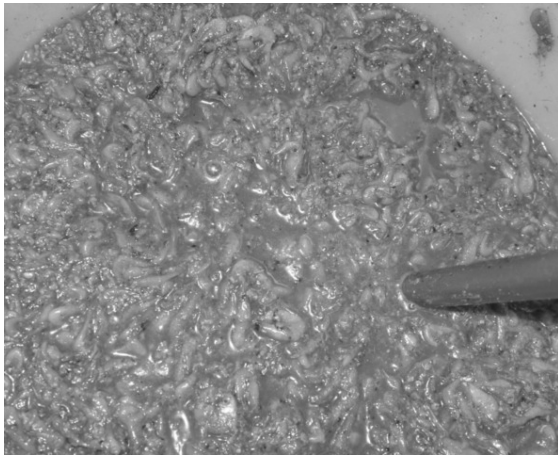
- การทดสอบโดยการชิม ส่วนใหญ่เป็นการทดสอบความรู้สึกเพื่อต้องการแยกแยะรายละเอียดของรสชาติ ที่มีต่อเครื่องปรุงแต่ละประเภท

● การทดลองในห้องปฏิบัติการ เพื่อต้องการแยกองค์ประกอบของข้าวให้มีความชัดเจนขึ้น ซึ่งจะส่งผลในการวิเคราะห์ถึงที่มาของรสชาติ

● การใช้กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการให้ความคิดเห็นต่อแนวคิด คุณค่า ความเชื่อ ที่มีต่อข้าว เป็นอย่างไร

● การสืบค้นจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการสืบค้นเพื่ออ้างอิงหลักคิด และเหตุผลที่มีความสัมพันธ์กันกับสถานการณ์ ที่เป็นเหตุเป็นผลระหว่างกัน เช่น กรรมวิธีการปรุงอาหารอีสานมีความสัมพันธ์กับภูมิประเทศอย่างไร ซึ่งก็สามารถแยกแยะได้ในระดับหนึ่ง ถึงแนวคิด พฤติกรรมการกินอยู่ของผู้คนที่อยู่ในภูมิประเทศนั้นๆ มีความแตกต่างกันอย่างไร เป็นต้น

จากวิธีการดำเนินงานศึกษาวิจัย ที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้น สามารถทำให้ได้คำตอบที่บรรลุลวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นไปตามขอบเขตการศึกษาที่ได้ตั้งไว้อยู่ 3 คำตอบได้แก่

1. เหตุใดจึงนำข้าวมาเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบอาหาร

ผลการศึกษา เพื่อเป็นการเพิ่มรสชาติให้อาหารมีความกลมกล่อมขึ้น ทำให้อาหารมีความน่ารับประทานมากยิ่งขึ้น ซึ่งตรงกับคำในภาษาอีสานคือ “นัว” ซึ่งตรงกับรสชาติตามสากลคือ มีลักษณะเป็นรสหวานอมเปรี้ยว-อมเค็ม ซึ่งตรงกับรสชาติที่ 5 ของโลก นอกจากรสชาติปกติ 4 รสชาติ คือ รสเปรี้ยว รสหวาน รสเค็ม และรสขม (“อูมามิ” รสชาติที่ 5 ของโลก รสชาตินี้ค้นพบโดย ศาสตราจารย์คิคุนาเอะ อิเคดะ ชาวญี่ปุ่น เมื่อปี พ.ศ. 2451) ซึ่งชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) ถือว่าข้าวเป็นเครื่องปรุงของอาหารอีกชนิดหนึ่งนอกจาก ปลาข้าว เหลือ ให้รสชาติเค็ม ตีวัว ขี้เพี้ย(เครื่องในวัวอยู่ในลำไส้เล็กของวัว) ให้รสชาติขม มะนาวหรือยอดผักผลไม้ที่ให้รสเปรี้ยว เช่น ยอดมะขามอ่อน ยอดมะม่วงอ่อน ยอดผักตบ ๔ เป็นต้น น้ำอ้อยหรือน้ำตาลปี๊บ ให้รสชาติหวาน และที่ลืมไม่ได้คือ ยอดใบหม่อนอ่อน เมื่อนำมาใส่ในอาหาร จะทำให้รสชาติ นัว น่ารับประทานยิ่งขึ้น

2. ชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) มีแนวคิด ความเชื่อ และคุณค่าอย่างไร ในการใช้ข้าวเป็นองค์ประกอบของการปรุงอาหาร

ผลการศึกษา ชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) มีแนวคิดและความเชื่อว่า “ ข้าวเป็นพืชที่มีเทวดาคู่มครองและพระราชทานข้าวมาเพื่อเลี้ยงมนุษย์ ” และ ถือว่าการได้มีโอกาสทำบุญด้วยการถวายข้าวเป็นทานที่มีอันสูงมาก ซึ่งจากการให้ทานจะส่งผลให้เป็นอริยบุคคลหรือหากผู้ให้ไปบวชเป็นพระก็จะประสบผลสูงสุดถึงพระอรหันต์ จึงถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นประเพณีมาจนถึงทุกวันนี้ ดังนั้นจากความเชื่อดังกล่าวชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) จึงมักจะมีพิธีกรรมในทุกขั้นตอนเมื่อมีการเคลื่อนย้ายข้าวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อเป็นการเคารพและขอขมาลาโทษต่อข้าวหากมีการล่วงเกิน โดยไม่ได้เจตนา ซึ่งมีพิธีกรรมในช่วงเวลาต่างๆดังต่อไปนี้

พิธีกรรมระหว่างการเพาะปลูกข้าว

- พิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ
- พิธีแรกไถนา
- พิธีเลี้ยงผีตาแยก
- พิธีเชิญแม่โพสพลงนา
- พิธีเอาฝุ่นไถนา
- พิธีแรกดำนา
- พิธีบูชาแม่ธรณี
- พิธีแรกไถตกกกล้า
- พิธีแรกหว่านข้าว
- พิธีเชิญแม่โพสพใส่ข้าวปลูก

พิธีกรรมระหว่างการเก็บเกี่ยวข้าว

- พิธีรับขวัญแม่โพสพ
- พิธีไล่หนู ไถ่นก ไถ่นอน แมลง ฯลฯ
- พิธีสวดสังคหะ
- พิธีไหว้เจ้าที่
- พิธีปักตาเหลว
- พิธีไล่่น้ำ
- พิธีขึ้นท้าวทั้งสี่

พิธีกรรมหลังการเก็บเกี่ยวข้าว

- พิธีทำบุญคูณลาน
- พิธีลาซัง
- พิธีสู่ขวัญควาย
- พิธีสู่ขวัญข้าว
- พิธีบุญกุ่มข้าวใหญ่
- พิธีกว่นข้าวทิพย์หรือพิธีกว่นข้าวยาคุ
- พิธีบุญข้าวจี
- พิธีสู่ขวัญข้าวในเล้า
- พิธีกองข้าว

● พิธีเปิดยุ้ง เมื่อได้ฤกษ์ดีแล้วจะทำพิธีเปิดยุ้งเพื่อนำข้าวออกจากยุ้งมารับประทาน แต่ก่อนที่จะนำมารับประทานจะนำข้าวในยุ้งไปเลี้ยงพระทำบุญก่อนจึงนำข้าวมารับประทาน เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากเพื่อความอุดมสมบูรณ์ อยู่ดี

กินดี ไม่มีความอดอยาก มีข้าวกินอย่างเพียงพอตลอดทั้งปี
นั่นเอง

จากพิธีกรรมในช่วงเวลาต่างๆ เพื่อให้การเพาะปลูกข้าว มีความเจริญงอกงามได้ผลดี มีความอุดมสมบูรณ์ในทุกอย่าง ระหว่างการเพาะปลูกข้าว ระหว่างการเก็บเกี่ยวข้าว และหลัง การเก็บเกี่ยวข้าว ชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย ลาว) จึงนิยมนำอาหารที่ทำจากข้าว มาประกอบพิธีกรรม ต่างๆ ที่กล่าวมาในเบื้องต้น เช่น ข้าวต้มมัด ข้าวหลาม ข้าว จี่ ข้าวคลุกน้ำอ้อย ข้าวสามสี ข้าวเหล้าหมาก ไก่หนึ่ง ไข่ไก่ ต้มสุก เหล้า หมาก พลุ ยาสูบ เป็นต้น เพื่อส่งผลให้เกิด ความอุดมสมบูรณ์ในทุกสรรพสิ่ง เป็นสิริมงคล ต่อตนเองและ ครอบครัวกำลังกระทำอยู่นั่นเอง

3. อาหารชาวไทยเชื้อสายลาว

(กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) มีเอกลักษณ์อย่างไร

ผลการศึกษา องค์ประกอบของอาหารชาวไทยเชื้อสาย ลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) ที่มีข้าวเป็นองค์ประกอบนั้น สามารถแยกแยะตามรูปแบบและลักษณะการปรุงโดยวิธี สากล คือ อาหารควมมีทั้งหมด 7 ประเภท ได้แก่ 1) การปิ้งย่าง 2) การต้มแกง 3) การนึ่ง 4) การลาบ 5) การยำ 6) น้ำจิ้ม และ 7) การถนอมไว้กินนานๆ อาหารหวานมีทั้งหมด 2 ประเภท ได้แก่ 1) ได้จากข้าวเป็นหลัก 2) ได้จากผัก ผลไม้เป็นหลัก จากการแยกแยะดังกล่าวส่งผลให้พบรายละเอียดปลีกย่อย ของอาหารในแต่ละชนิดที่แตกต่างกัน ประกอบกับเหตุผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งได้จากหลักการทางวิทยาศาสตร์ และการอธิบายเหตุผลที่สืบต่อกันมาของชาว ไทยเชื้อสายลาว(กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) ที่ประกอบอาหาร มานานมากกว่าครึ่งชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่มา อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีเหตุผลหลายอย่างตรงกัน ถึงแม้จะต่างพื้นที่กันก็ตาม และที่สำคัญคือมีเอกลักษณ์หรือ ลักษณะเฉพาะของอาหารชาวไทยเชื้อสายลาว(กลุ่มชาติพันธุ์ ไทย-ลาว) แยกแยะได้ 3 ด้าน คือ ด้านมารยาทในการกิน ด้านรสชาติ และด้านวัตถุดิบในการปรุง มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านมารยาทในการกิน

การกินของชาวไทยเชื้อสายลาว(กลุ่มชาติพันธุ์ไทย ลาว) นี้จะมีคำสอนที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ครั้งโบราณ โดยออกมาในเชิงข้อห้ามถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ซึ่งบางพื้นที่เรื่องนี้อาจลืมนำไปแล้ว เนื่องจากปัจจุบันได้ รับอิทธิพลจากกระแสความนิยม ในด้านวัตถุดิบในด้านต่างๆ รวมไปถึงกระแสต่างชาตินิยม ประกอบกับสื่อทางโทรทัศน์ ที่นำเสนอผ่านทางรายการ หนังสือ ละคร ส่งผลให้ชาวไทยเชื้อ สายลาว(กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) หลงลืมและให้ความสำคัญ เกียวกับ ข้อห้ามข้อปฏิบัติ(ฮีต) (คอง) ที่สืบต่อกันต่อเนื่อง มาช้านานเลือนลางทุกวันนี้

อย่างไรก็ตามชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย ลาว) บางกลุ่มยังยึดถือปฏิบัติสืบต่อเนื่องกันอย่างเคร่งครัด เช่น ชาวบ้านอำเภอโพนพิสัย อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอลือประทุม จังหวัดมหาสารคาม อำเภอเสลภูมิ อำเภอ เกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอเทพสถิต อำเภอนครสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ อำเภอดงหลวง จังหวัดสกลนคร อำเภอ เขมราฐ อำเภอพนม อำเภอภูพาน อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น ซึ่งจะพบว่ามีข้อห้าม (คละ) ในการกินที่ลักษณะใกล้เคียงกันดังนี้

- ห้ามนอนกินอาหาร จะเป็นงู
- เวลากินข้าว ห้ามไม่ให้เอามือไปชนกับมือคนอื่นที่ร่วม สำหรับ มั่นคละ
- ข้าวเหลือกินในปาดต้องนำกลับทุกเม็ด
- ผู้หญิงกินไข่ไก่ ปีกไก่ มั่นคละ จะทำให้เป็นคนไม่โต แย่งสามีคนอื่น
- อย่าเดินข้ามหม้อข้าวหม้อแกง มั่นคละ
- อย่ายืนดักข้าวสารเวลาม้าข้าว
- อย่าเอาช้อนเคาะถ้วยชามเล่น มั่นพออยู่พอกิน
- อย่าล้วงข้าวจากกระติบที่ห้อยอยู่
- กินข้าวสารดิบ คละ เป็นคนจัญไร
- เวลาพักกินข้าวอยู่ทุ่งนาอย่าเรียกกันกินข้าว มั่นคละ
- เท่ากับเรียกปูมากัดกินต้นข้าวด้วย
- กัดกินข้าวเหนียวครึ่งคำข้าวคละ
- อย่ายืนกินข้าว คละ
- กินข้าวคาหม้อ คละ
- ร้องเพลงเวลากินข้าว คละ
- เวลาเขยสะไก่กินข้าวร่วมวงกับทั้งครอบครัวอย่านั่ง ขัดสมาธิ มั่นคละ
- เวลากินข้าวอย่าตบหัวแม่มือ จะบาปเนื่องจากแม่มือมีเชื้อ สายเทวดา
- เวลากินข้าวผู้หญิงอย่าย่องๆ หรือขัดสมาธิ มั่นคละ

- อย่าเว้ายามกิน ค่ะล้า

ลักษณะข้อห้าม (คะล่ำ) ในแต่ละข้อที่ได้หยิบยกมาเป็นตัวอย่างนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นข้อห่วงใยที่มีต่อลูกหลาน กล่าวจะเป็นอันตรายจากการกระทำที่ไม่ถูกต้อง หรือรู้เท่าไม่ถึงกาล จึงได้มีคำสอนในลักษณะนี้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

2. ด้านรสชาติ มีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์แบ่งออกเป็น 2 รสชาติ ได้แก่

1) รสชาติที่มีลักษณะเผ็ดนำขมตาม เนื่องจากอาหารอีสานหรืออาหารของชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว) ส่วนใหญ่เป็นอาหารคาวได้จากเนื้อสัตว์ที่หาได้ในภูมิภาค เช่น เนื้อวัว เนื้อไก่ เนื้อเป็ด หมูป่า ปลา กะปอม (กิ้งก่า) นก เป็นต้น เนื้อสัตว์เหล่านี้มีความคาว หรือมีกลิ่นที่ไม่ชวนให้รับประทาน แต่ด้วยภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของชนกลุ่มนี้ ที่เรียนรู้การประกอบอาหารให้สัมพันธ์กับภูมิประเทศ โดยการหาเครื่องเทศ(เครื่องปรุง)ภายในท้องถิ่นมาประกอบอาหาร เพื่อขจัดความคาวของเนื้อที่หามาได้ในท้องถิ่น เช่น พริก ขิง ข่า ใบมะกูด ยี่ห่วย หัวหอม หัวสิงโต (ตระไคร้) เป็นต้น ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งจะให้รสชาติเผ็ดร้อน ส่วนรสชาติขมนั้นได้มาจากสัตว์นั้นได้จากขี้เฝ้าย (เครื่องในวัวอยู่ในลำไส้เล็กของวัว) สาเหตุที่ต้องทำให้รสชาติมีทั้งสองรสคือเผ็ดและขมด้วยนั้น เพื่อแก้ความคาวของอาหาร และเป็นการเสริมให้รสชาติของอาหารน่ารับประทานยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่ารสชาติเผ็ดขมนั้นเป็นเอกลักษณ์ของอาหารชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว) ในหลายชนิด เช่น แกงหอย แกงหน่อไม้ อ่อมหน่อไม้ หมกหน่อไม้ ก้อยดิบและก้อยสุก ลาบเป็ด ลาบวัว ฯลฯ

2) รสชาติที่มีลักษณะอมเปรี้ยว อมเค็ม อมหวาน (น้ำ) รสชาติดังกล่าวเป็นรสชาติที่ชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) หรือชาวอีสานทุกคนเป็นที่คุ้นเคย และเคยได้ยินและเป็นผู้รู้จักเมื่อบอกว่า “น้ำ” แสดงว่าอาหารที่กำลังรับประทานอยู่นั้นมีรสชาติเข้มข้นแล้ว แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้รสชาติดังกล่าวเป็นที่คุ้นหูของชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) แต่ก็มีน้อยคนที่แยกแยะว่า “น้ำ” มีรสชาติอย่างไร ซึ่งผลที่ได้จากการทดสอบทางวิทยาศาสตร์ และทดสอบโดยการชิม พบว่าเสียงส่วนใหญ่เห็นว่ามีรสที่ประกอบด้วยรส “อมเปรี้ยว อมเค็ม อมหวาน” ซึ่งรสชาติดังกล่าวมาจากเครื่องปรุงที่ชาวไทยเชื้อสายที่เชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) คุ้นเคยกันดี เช่น ข้าว ปลาร้า และ ใบหม่อน ซึ่งจะสรุปรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

3. ด้านวัตถุดิบในการปรุง

ที่เป็นเอกลักษณ์มีอยู่ 4 ชนิดได้แก่

1) ข้าว โดยปกติชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) ให้ความสำคัญกับข้าวมาจากเหตุผลที่ได้กล่าวมาในหัวข้อเบื้องต้นแล้ว นอกจากเหตุผลทางด้านความ

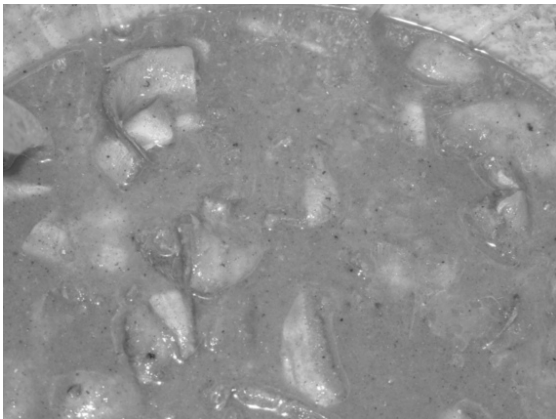
เชื่อแล้ว ข้าวยังเป็นเครื่องปรุงที่สำคัญ ขาดไม่ได้ในการเพิ่มรสชาติให้อาหารนารับประทานยิ่งขึ้น ซึ่งกรรมวิธีการปรุงโดยนำข้าวมาเป็นองค์ประกอบ ในการทำอาหารแต่ละประเภทนั้น ได้รับการถ่ายทอดสืบจากบรรพบุรุษต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น จนถึงปัจจุบัน และแพร่ขยายกันเป็นวงกว้าง เดิมทีนั้นความรู้ในการทำอาหารยังมีจำกัดกันในพื้นที่ชุมชนในแต่ละภูมิภาค เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านการติดต่อสื่อสาร และการคมนาคมที่ไม่สะดวกดังเช่นปัจจุบัน สามารถแยกแยะตามภูมิภาคดังนี้

● ในบริเวณที่ราบทุ่งหญ้า มีพื้นที่เหมาะสมสำหรับทำนา และ ปลูกพืชไร่ เป็นจำนวนมาก ซึ่งจะได้น้ำจากการขุดสระน้ำขึ้นมาเอง โดยการผันน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ มาเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในชุมชนในช่วงฤดูแล้ง และทำคันดินสูงเพื่อป้องกันน้ำท่วมในช่วงฤดูน้ำหลาก (น้ำมาก) ซึ่งสามารถพบได้ตามชุมชนโบราณ และบาราย (สระน้ำรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่) ที่กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่อีสานตอนใต้ ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม นครราชสีมา สุรินทร์ เป็นต้น เมื่อหมดปัญหาในเรื่องน้ำแล้วชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่นิยมเพาะปลูกพืชล้มลุก เพื่อการบริโภคตามฤดูกาล เช่น พริก มะเขือ ผักชนิดต่างๆ และมักนิยมทำอาหารที่หาวัตถุดิบได้ตามภูมิประเทศ แยกเป็นอาหารคาว เช่น ไข่มดแดง เนื้อสัตว์(วัว แกะ กิ้งก่า กระต่าย หมู ไก่ เป็ด นก แมงจันูน แมงเม่า ตั๊กแตน ฯลฯ) เห็ดบางชนิด(เห็ดเผาะ เห็ดบด ฯลฯ) ผักสวนครัวหลายชนิด เช่น จิง ข่า ตะไคร้ ยี่ห่วย มะนาว มะกรูด พริกไทย ฯลฯ มาประกอบเป็นอาหารแต่ละชนิด ได้แก่ ลาบ แกงอ่อม หมก แหมม ลัมผัก ซุป ข้าวหล้าหมาก เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาจะมีข้าวเป็นองค์ประกอบในการปรุงอาหารทั้งสิ้น เพื่อนำมารับประทานกับข้าวที่เป็นอาหารหลักของทุกมื้อ ส่วนอาหารหวานที่นิยมทำ ได้แก่ เปียกข้าวเหนียว ข้าวต้มมัด ข้าวหลาม ข้าวเหนียวมูน ขมนนางเล็ด ขนมเทียน ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่จะนิยมทำในช่วงเทศกาล หรือโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น งานบุญประเพณีต่างๆ งานบวช งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ บุญข้าวประดับดิน เลี้ยงผีปตา เป็นต้น

● ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ เป็นพื้นที่น้ำท่วมถึง เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก(น้ำมาก) จะพบว่ามีชุมชนอาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวค่อนข้างหนาแน่น และเป็นจำนวนมาก เช่น ชุมชนบริเวณลุ่มน้ำมูล ชุมชนร้อยเอ็ด ชุมชนมหาสารคาม ชุมชนลุ่มน้ำสงคราม(นครพนม) ชุมชนพิมาย ชุมชนสตึก ชุมชนเขื่องใน ชุมชนดงอู่ผึ้งกลายมาเป็นชุมชนดอนมดแดง(อุบลราชธานี) เป็นต้น ชาวบ้านในอดีตส่วนใหญ่จะนิยมประกอบอาหารที่สามารถหาได้ตามภูมิประเทศเป็นหลัก ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่อยู่ในน้ำหรืออยู่ใกล้น้ำ ได้แก่ อาหารที่ได้จากปลา เช่น ปลาดำม ปลาดำส้ม ปลาดำแดง (ปลาร้า) เค็มบักน็ด หมกปลา ก้อยปลา ลาบปลา ปั่นปลา ฯลฯ อาหารที่ได้จากหอย เช่น อ่อมบักหอย (หอยจูด หอยขม ฯ) ก้อยบักหอย นึ่งบักหอยจิ้มแจ่ว ฯลฯ อาหารที่ได้จากกบเขียด เช่น อ่อมกบ อ่อมเขียด ลาบกบ ปั่นกบ หมกกบ ฯลฯ อาหารที่

โบราณที่ต้องการให้ปลาสุก โดยการนำเอาปลาหั่นเป็นชิ้นๆ ผสมเครื่องแกงแล้วนำไปใส่ในกระบอกไม้ไผ่ แล้วนำไปเผาไฟเหมือนข้าวหลาม เมื่อสุกแล้วจึงค่อยนำมารับประทาน) ในอดีตนั้นชาวบ้านในชุมชนที่อยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบทุ่งหญ้า นั้นนิยมนำเอาใบหม่อนมาปรุงรสกับอาหารจำพวกต้ม-แกง เป็นจำนวนมาก เช่น บริเวณจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น ซึ่งมีบันทึกของหนังสือ วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาของแต่ละจังหวัดไว้อย่างชัดเจน

ใบหม่อนเมื่อนำมาปรุงรสกับอาหารจำพวกต้ม-แกง จะนิยมนำเอาใบอ่อนเท่านั้นมาใส่ในอาหารจำพวกต้ม-แกง ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มรสชาติที่ ออกอมเปรี้ยวอมเค็ม หรือ “นัว” จนบางท่านที่ชิมคิดว่าใส่ผงชูรสเข้าไปในอาหารด้วย ดังนั้นชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) จึงนิยมนำเอาใบหม่อน มาเป็นเครื่องปรุงชนิดหนึ่ง นอกเหนือจากปลาร้าที่ให้รสเค็ม มะนาวหรือใบมะขามอ่อนหรือมะขามที่ให้รสชาติดีเปรี้ยว ข้าวให้รสชาติ “นัว” และอื่นๆที่ให้รสชาติแตกต่างกัน ตามลักษณะภูมิประเทศนั้นๆ ที่เอื้ออำนวย

3) ปลาร้า เป็นเครื่องปรุงที่มีชื่อเสียงมากที่สุดเมื่อเทียบกับสองชนิดที่กล่าวมาในเบื้องต้น การทำปลาร้าเป็นภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต หากจะค้นหาคำว่าใครเป็นคนเริ่มคิดทำคนแรก คือมีประวัติความเป็นมาอย่างไรนั้นคงต้องสืบค้นกันมากกว่านี้ และคาดว่าจะเป็นเรื่องยากที่จะค้นหาต้นตอได้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2551) เรายังพอมิคนที่ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาในการถนอมอาหารดังกล่าว เป็นจำนวนมากพอสมควรที่จะทำให้เกิดการถ่ายทอดไปสู่รุ่นหลังต่อไปได้

เครื่องปรุงอาหารการที่ทำจากปลาร้า นั้น ส่วนใหญ่เป็นที่นิยมทำกันในชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งมีปลาชุกชุมอุดมสมบูรณ์มาก ตั้งแต่ก่อนเราเคยได้ยินคำว่า “ในน้ำมีปลาในนามีข้าว” หรือในสมัยก่อนไม่มี

การใช้เงินเพื่อแลกซื้อสิ่งของเหมือนปัจจุบัน เป็นแต่เพียงการแลกเปลี่ยนสิ่งของระหว่างกัน เช่น เอาเนื้อไปแลกข้าว เอาข้าวไปแลกเกลือ เอาปลาร้าไปแลกข้าว เอาปลาไปแลกเกลือ เอาเกลือไปแลกข้าว เอาน้ำอ้อยน้ำตาลไปแลกข้าว เอาผ้าไหมไปแลกเนื้อ เอาเนื้อแห้งและข้าวไปแลกกับเรือ เป็นต้น ซึ่งในสมัยก่อนจะแลกอะไรกับอะไรนั้น ขึ้นอยู่กับการตกลงระหว่างกันทั้งสองฝ่าย ส่วนปริมาณนั้นขึ้นอยู่กับความพอใจของทั้งสองฝ่ายเช่นกันไม่คงที่ จะเห็นได้ว่าปลาร้าก็ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่มีค่าชนิดหนึ่ง สามารถนำไปแลกเป็นสินค้าตัวอื่นได้เช่นกัน ปลาร้าเกิดจากส่วนผสมระหว่าง ปลา ผสมกับข้าว ข้าวหรือรำข้าวคั่วแล้วโขลกให้ละเอียด ผสมกับเกลือ ผสมกับเม็ดกระถินคั่วแล้วโขลกให้ละเอียด นำไปบรรจุในไหแล้วปิดฝาให้สนิททิ้งไว้ประมาณ 1 ปี จึงจะนำมารับประทานได้ ถ้านำออกมารับประทานก่อนจะมีกลิ่นคาวทำให้ปลาร้าไม่น่ารับประทาน ถ้าได้อายุแล้วน้ำปลาร้าจะมีกลิ่นหอมและจะให้รสชาติที่กลมกล่อมไม่เค็มมาก ซึ่งชาวบ้านในแถบจังหวัดอุดรธานีเล่าว่า เกลือที่นำมาทำปลาร้า นั้นจะต้องเป็นเกลือสินเธาว์ เท่านั้น ถ้าเป็นเกลือสมุทรจะทำให้ปลาร้ามีรสชาติแหลมไปทางเค็มมากไม่อร่อยเหมือนเกลือสินเธาว์ ซึ่งความเชื่อในกรรมวิธีดังกล่าวถูกถ่ายทอดมานานหลายรุ่นจนถึงปัจจุบัน จึงไม่แปลกอะไรที่ชาวอีสานไม่ได้รับสารไอโอดีนจากเกลือเลย ทั้งที่กินเกลือเช่นเดียวกับภูมิภาคอื่น อย่างไรก็ตามชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) ส่วนใหญ่ก็ยังได้รับโปรตีนจากการรับประทานปลาร้าเช่นกัน

ปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2551) ค่านิยมในการบริโภคปลาร้าลดลงไปมาก ด้วยค่านิยมที่เปลี่ยนไปตามกระแสของยุคการติดต่อสื่อสาร (โลกไร้พรมแดน) จึงทำให้ปลาร้ามีจำนวนที่ลดลงและความรู้ในภูมิปัญญาดังกล่าว ก็เริ่มจางจืดจางลงเรื่อยๆ แต่อย่างไรก็ตามปลาร้า ก็ถือเป็นเครื่องปรุงของอาหารชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะและเป็นที่ยอมรับนำไปปรุงรสกับอาหารเกือบทุกประเภท เช่น ประเภทต้มแกง ประเภทลาบ ประเภทการยำ ประเภท น้ำจิ้ม และประเภทถนอมไว้กินนานๆ ยกเว้น ประเภทปิ้งย่าง เท่านั้นที่ไม่จำเป็นต้องใส่ปลาร้า ซึ่งถ้าหากเติมน้ำปลาร้าเข้าไปในอาหารแต่ละประเภทดังกล่าว (อาจเติมโดยไม่ต้องทำให้สุก หรือทำให้สุกก่อนแล้วกลองเอาน้ำปลาร้ามาใส่ลงในอาหารก็ได้) จะช่วยเพิ่มรสชาติที่กลมกล่อมน่ารับประทาน ยิ่งขึ้น

4. ตีวัว (เครื่องในวัว) เมื่อนำมาปรุงกับอาหารชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) จะให้รสชาติออกขม รสชาติขมนี้นั้นเป็นที่นิยมทั่วไปของชาวไทยเชื้อสายลาว (กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว) ทุกพื้นที่ โดยอาจได้รสขมจากพืชก็ได้ เช่น สะเดา เพกา ยอดขี้เหล็ก หน่อไม้ หน่อหวาย ดอกแค ฯลฯ นิยมปรุงกับอาหารประเภท ลาบ ต้มแกง และน้ำจิ้ม เพราะต้องการลดความคาวของอาหาร และเชื่อว่าความขมจะเป็นยา เมื่อรับประทานแล้วจะมีกำลังที่แข็งแรงขึ้นกว่าเดิม.

เอกสารอ้างอิง

- วิมล คำศรี และ คณะ, **วัฒนธรรมข้าวและพลังอำนาจชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2544 , หน้า 206 – 213.
- ธีรพล สยามพันธ์, **เชื้อและพิธีกรรมในการทำนาของชาวบ้าน ในตำบลควนมะพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง**, กรุงเทพมหานคร : 2538 , หน้า 148.
- โกวิท ชลสุวรรณ,**วัฒนธรรมของชาวนาที่ปรากฏในอาชีพทำนา กรณีศึกษา บริเวณคราบสมุทรสทิงพระในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา**, กรุงเทพมหานคร : 2538 ,หน้า 127.
- เอี่ยม ทองดี, **ข้าววัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง** สำนักพิมพ์มติชน,กรุงเทพมหานคร : 2538 , หน้า 185.
- สุวิทย์ ธีรศาควัต, **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสาน 2588 – 2544**, สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด, กรุงเทพมหานคร : 2546 , หน้า 78 – 96.
- วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดอุบลราชธานี**, โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว : กรุงเทพมหานคร, 2544 , ครั้งที่ 1.
- วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเลย**, โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว: กรุงเทพมหานคร, 2544 , ครั้งที่ 1.
- วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดชัยภูมิ**, โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว: กรุงเทพมหานคร, 2544 , ครั้งที่ 1.
- วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุรินทร์**, โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว: กรุงเทพมหานคร, 2544 , ครั้งที่ 1.
- วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดร้อยเอ็ด**, โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว: กรุงเทพมหานคร, 2544 , ครั้งที่ 1.
- วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดมหาสารคาม**, โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว: กรุงเทพมหานคร, 2544 , ครั้งที่ 1.
- วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสกลนคร**, โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว: กรุงเทพมหานคร, 2544 , ครั้งที่ 1.
- อรไท ผลดี **สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2548 หน้า 42 – 44.
- สุนันท์ พงษ์สามารดี **การวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการจากข้าวพันธุ์ใหม่** กรุงเทพมหานคร: รายงานการวิจัย ภาควิชาชีวเคมี คณะเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531 , ครั้งที่ 1.
- สัมภาษณ์ พอบ่าเพ็ญ ณ อุบล อายุ 86 ปี ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดยโสธรและจังหวัดอุบลราชธานี
- สัมภาษณ์ ครอบาสุทธิพันธ์ ปรัชญาพฤษชัย อายุ 72 ปี ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดมหาสารคาม อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- สัมภาษณ์ ลุงพล วงศ์กระไช้ อายุ 61 ปี เลขที่ 56 หมู่ 5 ตำบลคงหลวง อำเภอดงหลวง จังหวัดสกลนคร
- สัมภาษณ์ พ่อเล็ก กุดวงศ์แก้ว อายุ 72 ปี ประธานกลุ่มอินแปลงและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์และสิ่งแวดล้อม จังหวัดสกลนคร
- สัมภาษณ์ คุณแม่จันทมณู สิมสวย อายุ 57 ปี เลขที่ 234 หมู่ 1 ตำบลเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี
- สัมภาษณ์ อาจารย์ จิตรา โคมประดิษฐ์ อายุ 54 ปี ประธานชมรมร้านอาหารจังหวัดอุบลราชธานี วิทยาลัยอาชีวศึกษา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- สัมภาษณ์ อาจารย์ชนิดา ประชุมเรือง อายุ 56 ปี วิทยาลัยอาชีวศึกษา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- สัมภาษณ์ คุณแม่อารีย์ วีระกุล อายุ 71 ปี ร้านอาหารอารีย์ ถนนราชบุตร์ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- สัมภาษณ์ พ่อสุวิชัย คุณผล อายุ 71 ปี บรรณารักษ์อาหารท้องถิ่นผู้ทรงคุณวุฒิหลายด้านและเป็นที่ปรึกษาอธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี หอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- สัมภาษณ์ อาจารย์สมพันธ์ สนสุผล อายุ 52 ปี ร้านเจตคาแคร์ ตำบลปะคำ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์
- สัมภาษณ์ นางวงเดือน ภูใบบัง อายุ 40 ปี ร้านอาหารครัวพี่น้อง ถนนรอบเมือง ตำบลอีสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- สัมภาษณ์ แม่วิมล เขาระกำ อายุ 63 ปี เลขที่ 57 หมู่ 2 ตำบลเมืองเสือ อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
- สัมภาษณ์ แม่สี สัตถาวะโห อายุ 82 ปี เลขที่ 126 หมู่ 13 ตำบลปะหลาน อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
- สัมภาษณ์ แม่สมัย สัตถาวะโห อายุ 51 ปี เลขที่ 121 หมู่ 5 ตำบลปะหลาน อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
- สัมภาษณ์ แม่ดวงลดา ปันทานเต อายุ 74 ปี เลขที่ 63 หมู่ 3 ตำบลหนองแสง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม

การศึกษารูปแบบการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่เหมาะสม
โดยกระบวนการมีส่วนร่วมภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร
STUDY ON APPROPRIATE EXTENSION MODEL FOR HOMMALI ORGANIC RICE PRODUCTION
WHICH PARTICIPATORY APPROACHES AMONG GOVERNMENT AGENCIES
NON GOVERNMENT SECTORS AND FARMERS

ผศ. ดร.ประวิติ สมเป็น และคณะ
ภาควิชาเกษตรและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2549

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากกลุ่มเกษตรกร ที่ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ และข้าวที่ปลูกโดยใช้สารเคมี รวมทั้งศึกษาจากภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ในจังหวัดสุรินทร์ โดยวิธีสัมภาษณ์ทั่วไป สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม ในเรื่องรูปแบบการส่งเสริมการผลิต มาตรฐาน เกษตรอินทรีย์ การแปรรูปและการตลาด ซึ่งปรากฏผลดังนี้ การผลิตข้าวอินทรีย์มักเกิดจากภาวะผู้นำในชุมชน สร้างกระบวนการกลุ่ม นำพาให้เกิดการยอมรับในกระบวนการ ส่วนใหญ่พึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนเป็นหลัก เกษตรกรได้ใช้วิธีถ่ายทอดแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างกัน และสามารถขยายเครือข่ายไปยังชุมชนใกล้เคียงต่อไปได้ ปัญหาที่พบในการผลิตพบว่าส่วนใหญ่ขาดแคลนน้ำในระยะฝนทิ้งช่วง ผลผลิตมีราคาเดียวกันกับการผลิตแบบใช้สารเคมี เงินทุนไม่เพียงพอแก่การรับซื้อข้าวเปลือกหอมมะลิอินทรีย์เพื่อกักตุนไว้ให้แก่โรงสีชุมชน ขณะที่ยังไม่พบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นสินค้าอย่างอื่นอย่างจริงจัง ประกอบกับขาดแคลนยานพาหนะขนส่ง ต้องเช่ารถเอกชนราคาสูง เพื่อส่งข้าวไป ยังที่ไกลๆ นอกจากนี้ เกษตรกรเห็นว่ากระบวนการผลิตต้องอดทนใช้เวลา อย่างน้อย 3 ปี จึงจะทำให้ได้ปริมาณผลผลิตสูงขึ้น และมีคุณภาพตามมาตรฐาน มีต้นทุนการผลิตต่ำ แต่ผลผลิตที่ได้สูงกว่าการผลิตข้าวแบบใช้สารเคมี ทำให้ผู้ปลูกมีรายได้ต่อฤดูกาลสูงขึ้น ด้านมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.) ได้เป็นที่ยอมรับในระบบการผลิตมากที่สุดเป็น กลไกการตลาด กลุ่มเกษตรกรรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกในกลุ่มแล้วแยกจำหน่าย สองลักษณะ 1) แบบข้าวเปลือกเพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์ 2) แบบสีจำหน่ายภายในประเทศ งานไรด์โซว์ โรงแรม ภัตตาคาร โรงพยาบาล ต่างประเทศจำหน่ายผ่านองค์กรกรีนเนท เพื่อส่งยุโรป และอเมริกา โดยกลุ่มจะต้องรับภาระชำระค่าธรรมเนียมรับรองมาตรฐานสินค้าค่อนข้างแพงจากประเทศที่ส่งเข้า รูปแบบกระบวนการส่งเสริมการผลิตที่ผ่านมา ภาครัฐ เอกชน และเกษตรกรได้มีส่วนร่วมในการฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยี จัดรูปไร่นา ปรับปรุงดิน ผลิตเมล็ดพันธุ์ จัดการน้ำ ศัตรูพืช การรับรองมาตรฐาน สำหรับการเก็บเกี่ยวแปรรูป ขนส่ง และจำหน่าย กลุ่มเกษตรกรดำเนินการเอง

สำหรับรูปแบบการส่งเสริมการผลิต และจำหน่ายที่เหมาะสมพบว่ารัฐควรประกันราคาให้สูงกว่าข้าวทั่วไปเพื่อสร้างแรงจูงใจในการผลิต กระทรวงพาณิชย์ควรร่วมจัดหา ขยายตลาด

และวิธีการจำหน่ายภายในประเทศ ประสานการวางจำหน่ายตามห้างสรรพสินค้า ร้านสะดวกซื้อ ส่งเสริมให้โรงแรมภัตตาคารใช้ข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นหลักเพื่อให้บริการแก่ลูกค้า รัฐควรจัดงบประมาณเพื่อณรงค์ประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกให้ประชาชนเข้าใจหันมาบริโภคข้าวหอมมะลิอินทรีย์ กลุ่มเกษตรกรต้องการให้รัฐเพิ่มการสนับสนุนกองทุน เพื่อใช้เสริมกำลังการหมุนเวียนรับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิก โดยมีอยู่ในภาวะปลอดหรือดอกเบี๋ยราคาถูกให้แก่กลุ่มจะได้นำไปใช้บริหารจัดการมากขึ้น และควรใช้วิธีการสนับสนุนในเรื่องลดค่าธรรมเนียมส่งผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายยังต่างจังหวัด

ABSTRACT

This research conducted data and information from groups of small scale farmer whom planted organic rice and chemical of Hommali rice plus with government agencies and non government sector in Surin province. Interview schedule in depth interview and focus group discussion were research techniques. The study emphasis on production encouraging model quality assurance secondary production and marketing the results reveal that ; local leadership were influenced to people adopted organic farming technology which based on food safety environmental recovery and low cost reasons. Mainly of resources for product depended on internal community. They learned and knowledge transfer by themselves. They created their net working of organic farming to neighbor communities. The problems and obstacles of the procedure were found that ; drought and water crisis during planting season, pricing similarly with an inorganic product, inadequate of local funding in order to collect amount of their products for rice milling. Meanwhile any food processing from organic was not found obviously, appropriate logistic to the long distant to be needed. Otherwise they mention to organic technology must be patient and intensively will brought to qualified

and grow up yield in the third years. The higher yield with lower cost and higher income return than chemical as the advantage. Thailand Organic Standardize as the most recognized for farm practice. After harvesting there were three patterns of product marketing mechanical ; 1) as the high quality of seed stock for a new plantation which available for farms 2) milled rice available to any place of domestic such as road show festival hotel restaurant hospital etc. 3) exportation to abroad such as U.S.A. and E.U. which managed by Green Net International Organization, but unfortunately farmer groups exporter must be charged of certification approved amount of thousands dollars per a time from the destination, that was the one of the trade barrier strategies. For production extension model in the past, the three sectors participated in training for technology transfer, land reconsolidation, land improvement, seed stock production, water and pest management, accreditation certify activities. Opposition, harvesting post harvest product processing logistics and marketing usually farmers ran by themselves. The appropriate organic model were suggested that pricing should be slightly higher than chemical product which effected to farming incentive, the ministry of commerce should be providing more domestic market place and outlet effective management. Particular product available in department and convenience store. The consumption encouraging for high class hotels, restaurants, hospitals. Proactive campaigning on safety food and good taste with organic fragrant rice to be alert. The more additional of funding without or low rate of interest to be need in order to support local organic business effectively. The last, low cost and appropriate logistics for the domestic long distant market should be provided.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การพัฒนาการเกษตรของประเทศไทย ที่ผ่านมามีได้เน้น คำนึงเรื่องการผลิตในเชิงปริมาณเป็นหลัก ผู้ผลิตสินค้าได้มากมายย่อมได้รับผลตอบแทนมาก จึงเร่งระดมการศึกษาวิจัย ค้นคว้าส่งเสริมเผยแพร่อยู่ในกรอบแนวคิดเชิงปริมาณตลอดมา แต่ในระยะหลังการผลิตตามแนวคิดดังกล่าวได้ประสบปัญหาตามมามากมายจนทำให้ผู้ผลิตสินค้าเกษตร หรือเกษตรกรประสบกับการขาดทุน เนื่องจากใช้ต้นทุนการผลิตสูง สินค้าที่ผลิตได้มากเกินไปเกินความต้องการ ราคาจึงตกต่ำกับ

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ปริมาณ สร้างความเดือดร้อนแก่เกษตรกรเอง ชุมชน สังคม เป็นปัญหาที่ทางรัฐบาลและรัฐสภาต้องหาทางแก้ไขตลอดมา นอกจากนั้นการผลิตสินค้าเชิงปริมาณ ยังต้องป้องกันถึงขั้นตอนการผลิต เช่น โรค แมลง ศัตรู ตลอดจนกระบวนการผลิตตั้งแต่แรกเริ่มจนกระทั่งปรุงเป็นอาหารรับประทาน ซึ่งหากไม่พ้นการใช้สารเคมีมาเป็นปัจจัยการผลิต และผู้ที่ได้รับผลปลายทางก็คือ ผู้บริโภค หลังจากการผลิตเชิงปริมาณเสร็จสิ้นลงได้ทั้งสารเคมีสะสมตกค้างในระดับเริ่มเป็นพิษ ในไร่นา ปศุสัตว์ ส่งผลกระทบต่อ ดินระบบนิเวศ ดิน น้ำ สิ่งมีชีวิต มากขึ้นทุกที จึงเป็นที่สงสัยกันว่า การเกษตรดังกล่าวถือเป็นการเกษตรยั่งยืน หรือไม่ ทรรศนะที่มีอยู่ในเวลานี้ใช้เพื่อการผลิตสินค้าเกษตรได้อีกนานเท่าใด และผู้ที่บริโภคสินค้าเกษตรเป็นประจำจะมีสุขภาพอนามัยเป็นอย่างไรในอนาคต รัฐจะต้องใช้งบประมาณ และเวลาแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมและสุขภาพของประชาชนอีกมากน้อยเพียงใด ซึ่งปัญหาดังกล่าวเริ่มก่อตัวให้คนไทยได้เห็นชัดขึ้นทุกที

ในกระบวนการทำนาและการผลิตข้าวหอมมะลิ ก็เช่นกัน ในอดีตเมื่อภาครัฐได้รณรงค์ส่งเสริมเกษตรกรจนเป็นที่ยอมรับในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา เกษตรกรทำนาก็เร่งปลูกข้าวโดยยึดค่านิยมการผลิตเชิงปริมาณ มีการใช้ปัจจัยการผลิต ปุ๋ย สารเคมี การจ้างแรงงานมากขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิต เรื่อยมาและท้ายสุดก็พบปัญหาสำคัญ 3 ประเด็นใหญ่ คือ ด้านต้นทุนปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้น ด้านสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศน์ในไร่นาเริ่มเสียหาย และสารพิษตกค้างในข้าวที่มีผลต่อผู้บริโภคสูงขึ้น

จากปัญหาดังกล่าวจึงมีการแก้ไขโดยการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ซึ่งปัจจุบันได้รับการกล่าวขานกันมากโดยเฉพาะเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ยโสธร มหาสารคาม และร้อยเอ็ด ซึ่งแต่ละจังหวัดกำลังเร่งให้หันมาผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์มากขึ้น แต่จากสังเกตการณ์พบว่าขยายการปลูก ได้ช้า มีขีดจำกัดมากมาย ขาดการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะของผู้ผลิต การจัดการปัจจัยการผลิต วิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว การจัดการด้านแรงงาน การรองรับมาตรฐาน การรักษาคุณภาพข้าว และราคาข้าวที่มีราคาเท่าข้าวหอมมะลิ ที่ใช้ปุ๋ยเคมี

ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาในการผลิต ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะได้มีการศึกษาประเด็นต่างๆให้ชัดเจน เพื่อเสนอต่อวุฒิสภา และให้ข้อเสนอแนะแก่รัฐ ในการทบทวนทฤษฎีเพื่อสร้างระบบเกษตรอินทรีย์ให้ตรงความต้องการ และให้เป็นที่เหมาะสม การจัดการผลิต ให้ขยายผลมากยิ่งขึ้น เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของเกษตรกรที่ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์
2. เพื่อเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตระหว่างการปลูก

ข้าวหอมมะลินทรีย์และการใช้สารเคมี

3. เพื่อศึกษามาตรฐานข้าวหอมมะลินทรีย์ที่ได้รับการยอมรับจากสังคมและสามารถปฏิบัติได้ในชุมชน

ประโยชน์ของการวิจัย

การศึกษารูปแบบการส่งเสริมกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ครั้งนี้จะได้รูปแบบตามความต้องการให้เกิดความร่วมมือระหว่างเกษตรกร ภาครัฐ และเอกชน เพื่อส่งเสริมการผลิตให้เข้มแข็งโดยศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ ลดค่าใช้จ่าย ด้านทุนการผลิต เพื่อหาหนทางช่วยเหลือสนับสนุน ปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร การจัดการผลิตข้าวอินทรีย์ให้ผู้ปลูกอยู่ได้มั่นคงดี เพิ่มผลผลิตและคุณภาพสูงขึ้น

2) ด้านสังคม สร้างการมีงานทำในท้องถิ่น ระบบการผลิตในชุมชนที่สร้างมูลค่าเพิ่ม การเกษตรต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน

3) ด้านเทคโนโลยี เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้คุ้มค่าเพิ่มคุณภาพข้าวสูงขึ้น มีระบบวิธีการผลิตที่ง่าย และเหมาะสมแก่พื้นที่ทรัพยากรดิน น้ำ สิ่งที่มีชีวิตในระบบไร่นา เกิดระบบนิเวศสมดุล สร้างความปลอดภัยแก่ผู้ผลิตและผู้บริโภค

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เลือกหมู่บ้านที่มีการปลูกข้าวหอมมะลิ 105 แบบอินทรีย์อย่างน้อย 3 ปี และยังคงมีเกษตรกรบางส่วนที่ปลูกข้าวแบบใช้สารเคมีอยู่ด้วย เพื่อเปรียบเทียบและหารูปแบบการส่งเสริมกำหนดให้เกษตรกรเป็นผู้ให้ข้อมูล (key informants) ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย

- 1) บ้านโนนม่วง หมู่ที่ 17 ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี
- 2) บ้านบัวโคก หมู่ที่ 1 ตำบลบัวโคก อำเภอท่าตูม
- 3) บ้านกระหม หมู่ที่ 4 ตำบลลำโรง อำเภอเมือง
- 4) บ้านโดนเลง หมู่ที่ 7 ตำบลทาม อำเภอปราสาท
- 5) บ้านทุ่งบัว หมู่ที่ 9 ตำบลผักไหม อำเภอศีขรภูมิ

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสม ในการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ทั้งระบบโดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม 2 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาทัศนคติ และข้อมูลทั่วไป รวมทั้งการประเมินสถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับการปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์ โดยมีตัวแปร

- 1.) ศึกษาข้อมูลสภาพพื้นที่และข้อมูลด้านการปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์ในแต่ละชุมชน
- 2.) สำรวจความรู้ ความคิดเห็น และปัญหาอุปสรรค

ต่อการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์

3.) ศึกษานโยบายและวิธีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ทั้งของภาครัฐ เอกชน และภาคเกษตรกร

ระยะที่ 2 การศึกษารูปแบบในการดำเนินการส่งเสริมกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตเกษตรกรโดยร่วมกันจัดสร้างและเสนอแนวทางการดำเนินงานในแต่ละชุมชนโดยใช้ตัวแปรศึกษารูปแบบที่เกี่ยวข้องกับ

- 1.) การส่งเสริมการปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์
- 2.) ระบบแปรรูปและการตลาดข้าวหอมมะลินทรีย์
- 3.) ระบบมาตรฐานข้าวหอมมะลินทรีย์

3. เครื่องมือ และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

- 1) แบบสัมภาษณ์
- 2) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
- 3) การสนทนากลุ่ม

3.2 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1) เชิงปริมาณ วิเคราะห์ต้นทุนการผลิต ผลผลิตต่อไร่ และรายได้ต่อไร่ โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

2) เชิงคุณภาพ ใช้ Content analysis และเทคนิค Triangulation จากข้อมูลที่ได้ เพื่อยืนยันความถูกต้องและสรุปผลการศึกษาเกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์

ผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ที่เหมาะสมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร ในครั้งนี้สรุปผลได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของเกษตรกรที่ผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์

1.1 เกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรใช้สารเคมีมาเป็นเวลานาน เกิดสารพิษตกค้างในไร่นา ส่งผลให้ระบบนิเวศในนาเปลี่ยนไป ความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิตลดจำนวนลง คุณภาพและโครงสร้างดินเปลี่ยนแปลงไป และส่งผลต่อสุขภาพของผู้ผลิตโดยตรง การลงทุนผลิตข้าวแบบเคมีนั้นเพิ่มต้นทุนปัจจัยผลิตสูงขึ้นตามภาวะของราคาปุ๋ย และสารเคมี ซึ่งไม่สอดคล้องกับราคาผลผลิตที่จำหน่าย ประกอบกับภาวะผู้นำที่มีอิทธิพลทางความคิดในชุมชนได้ยอมรับนวัตกรรมจากภายนอกที่เป็นองค์กรเอกชนในท้องถิ่น และโครงการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ ตามนโยบาย ยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด

1.2 ความสามารถและศักยภาพของกลุ่ม มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อพัฒนาระบบการผลิตอย่างเหมาะสม แต่ละกลุ่มสามารถ ผลิตข้าวได้เกินกว่า 400 กิโลกรัมต่อไร่ และสามารถขยายเครือข่ายออกไปยังหมู่บ้านข้างเคียง

1.3 ปัญหา อุปสรรค และความต้องการ ในการผลิต ข้าวหอมมะลิอินทรีย์

1) ด้านการผลิต รัฐควรให้การสนับสนุน การขุดสระน้ำขนาดเล็กในไร่นาให้กับสมาชิก โดยรัฐอาจช่วยเหลือค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งและให้เจ้าของนาจ่ายส่วนหนึ่ง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาฝนทิ้งช่วง

2) ด้านราคาผลผลิต ต้องการให้รัฐและหน่วยงานเอกชน สร้างความมั่นใจในด้านการกำหนดราคา และประกันราคาข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน ให้มีราคาสูงกว่าข้าวเคมี เพื่อเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรได้เพิ่มผลผลิตสินค้าที่ปลอดภัยต่อการบริโภค

3) ต้องการให้รัฐและองค์กรเอกชน ช่วยหาแหล่งตลาดที่รับซื้อข้าวอินทรีย์ทั้งในและต่างประเทศให้แน่นอน อาจอยู่ในรูปการสนับสนุน จัดหานักการตลาดที่มีประสบการณ์และความซื่อสัตย์มาช่วยจำหน่ายผลผลิตให้ได้อย่างรวดเร็ว

4) ต้องการเงินหมุนเวียน เพื่อรับซื้อข้าวในวงเงินที่สูงขึ้นเพื่อสามารถรับซื้อข้าวได้ครั้งละมากๆ

5) ต้องการให้รัฐหาวิธีการลดต้นทุนการขนส่งให้ด้วย อาจเป็นรูปการออกตั๋วระวางขนส่ง การค้าประกันสินค้า หรือวิธีการอื่นใด เช่นการเจรจากับรถไฟ หรือ องค์กรขนส่งต่างๆ ที่ทำให้ผู้ผลิตกลุ่มเล็กๆเหล่านี้สามารถจำหน่ายสินค้าในราคาที่ไม่สูงเกินไป

1.4 ความคิดเห็นต่อการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ การเปลี่ยนวิถีคิดในการผลิตข้าวที่ใช้สารเคมี มาเป็นข้าวอินทรีย์เป็นขั้นตอนที่ต้องใช้เวลามีความอดทน โดยเริ่มต้นจากพื้นที่เล็กๆแล้วขยายออกไปในปีต่อๆ มา ผลผลิตในปีแรกๆ จะต่ำและจะเพิ่มขึ้นมากกว่าการทำนาแบบเคมี ในปีที่ 3 เป็นต้นไป

2. การเปรียบเทียบต้นทุนการผลิต

2.1 ต้นทุนการผลิต เมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายที่เป็นปัจจัยการผลิต ข้าวหอมมะลิอินทรีย์มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1,406 บาทต่อไร่ ส่วนข้าวหอมมะลิใช้สารเคมีมีค่าเฉลี่ย 2,221 บาทต่อไร่ ซึ่งมีผลต่าง 481 บาทต่อไร่

2.2 ผลผลิตข้าว เมื่อผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ได้ 3 ปี และทำการเปรียบเทียบกับข้าวที่ใช้สารเคมีพบว่า ได้ผลผลิตเฉลี่ย 425.60 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งต่างจากผลผลิตจากข้าวหอมมะลิที่ใช้สารเคมี ได้ผลผลิตเฉลี่ย 405.60 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งมีผลต่าง 20 กิโลกรัมต่อไร่

2.3 รายได้ พบว่ากลุ่มที่ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์มีรายได้สูงกว่ากลุ่มที่ปลูกข้าวหอมมะลิที่ใช้สารเคมี โดยเฉลี่ย 200 บาท/ไร่

3. มาตรฐานข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ได้รับการยอมรับจากสังคมและสามารถปฏิบัติได้ในชุมชน มาตรฐานที่ต้องการได้รับการรับรองมากที่สุด คือมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.) เพราะเป็นมาตรฐานที่ยอมรับและเป็นสากล ผู้บริโภคยินดีรับซื้อข้าวในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด

4. กลไกตลาดข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จากการศึกษาภาค

ตลาดและการจำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์แต่ละกลุ่มสรุปได้ดังนี้

4.1 กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ของแต่ละหมู่บ้านจะเป็นผู้รับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิกเองในราคาที่สูงกว่าข้าวหอมมะลิที่ผลิตแบบใช้สารเคมี คือ รับซื้อในราคา กิโลกรัมละ 10-12 บาท

4.2 ข้าวอินทรีย์ที่ได้จะถูกแยกออกไปจำหน่าย 2 ลักษณะ

4.2.1 จำหน่ายข้าวเป็นข้าวเปลือก เพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์ตามโครงการเปลี่ยนพันธุ์ข้าว ของศูนย์ส่งเสริมการผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน จำหน่ายกิโลกรัมละ 14 - 15 บาท

4.2.2 นำไปแปรรูปสีออกเป็นข้าวสารและคัดเกรดออกจำหน่ายโดยแยกออก จำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ

1) กรณีจำหน่ายภายในประเทศ ภายในจังหวัด ต่างจังหวัดและกรุงเทพมหานคร จำหน่ายให้แก่โรงแรม โรงพยาบาล งานนิทรรศการงานโรดโชว์ โดยการสนับสนุนการตลาดจากทางราชการ และแสวงหาตลาดโดยกลุ่มเอง

2) กรณีจำหน่ายต่างประเทศ ผู้ผลิตที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.) และแปรรูปโดยโรงสีที่ผ่านการรับรอง HACCP ที่มีองค์กรพัฒนาเอกชนประสานงานกับกรีนเนท เพื่อจำหน่ายให้แก่เครือข่ายในประเทศสหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้มีเงื่อนไขต้องผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.) มาแล้ว 3-4 ปี และต้องชำระค่าธรรมเนียม เพื่อขอใบรับรองมาตรฐานสินค้านำเข้าประเทศอิตาลีละ 50,000-100,000 บาท

5. รูปแบบการส่งเสริมกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร โดยนำเสนอรูปแบบเป็น 2 ประเด็น คือ

5.1 รูปแบบการส่งเสริมกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชนและเกษตรกร ในปัจจุบันที่พบได้จากการดำเนินงานของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ การรวมกลุ่มและคัดเลือกเกษตรกรเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มกับกรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมสหกรณ์ และศูนย์การเกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ และองค์กรเอกชน มูลนิธิกองทุนข้าว เป็นเกษตรกรที่สมัครใจประสงค์เข้าร่วมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ และทำการฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตการจัดการพื้นที่นา การจัดรูปที่นา ไกลบดอซังบำรุงดิน ไม่เผาตอซัง ปลูกพืชตระกูลถั่ว การจัดการระบบน้ำเพื่อการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ กรมพัฒนาที่ดิน ทำการขุดสระน้ำ ขนาดเล็กไม่เกิน 1,200 ลูกบาศก์เมตรต่อครัวเรือน แต่ช่วยเหลือได้เพียงบางครอบครัวที่มีความพร้อมเรื่องที่ดินและทุนสมทบร่วมกับการจัดการศัตรูพืช เน้นการกำจัดทางชีวภาพ การเก็บเกี่ยวยังคงใช้วิธีการเก็บเกี่ยวข้าวแบบเดิมที่ใช้แรงคนโดยการจ้างที่ผ่านมามีอุปสรรคสำคัญคือ ฝนตกในระยะที่เกษตรกรจะเริ่มเก็บเกี่ยว ทำให้ข้าวสุกกรอบ และเมล็ดหัก การรับรองมาตรฐาน เกษตรกรสมัครใจขอรับรองมาตรฐาน มกท. มกช. และ มก.สร. การแปรรูปส่งข้าวเปลือกให้โรงสีกองทุน

ข้าวแปรรูปส่งจำหน่าย การตลาด กลุ่มเกษตรกร หาดตลาด ในการจำหน่ายเอง การจำหน่าย แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ การแปรรูปเป็นข้าวสาร ออกจำหน่ายและการจำหน่าย ข้าวเปลือก

5.2 รูปแบบการส่งเสริมกระบวนการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชนและเกษตรกร ที่ได้จากการจัดเวทีประชาคม เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมสามารถนำไปส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ในพื้นที่ทั่วไปในประเทศไทย

ผลจากเวทีได้รูปแบบที่เหมาะสม มีรายละเอียดดังนี้ รวมกลุ่มและคัดเลือกเกษตรกร ต้องคัดเลือกเกษตรกรที่มีความสนใจ มีอุดมการณ์ ไม่ได้มุ่งหวังประโยชน์จากการทำเกษตรอินทรีย์ในเชิงพาณิชย์อย่างเดียว สมาชิกควรอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ขนาดกลุ่มไม่ใหญ่เกินไป กลุ่มหนึ่งควรมีสมาชิกไม่เกิน 30 คน การจัดการพื้นที่รัฐ หรือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดสรรงบประมาณซื้อรถแทรกเตอร์ขนาดใหญ่ มอบให้กลุ่มมีส่วนร่วมในการดูแลบริหารจัดการตามสัดส่วนให้ครอบคลุมพื้นที่ของสมาชิกกลุ่ม เพื่อสะดวกในการไถกลบตอ ซึ่งในฤดูแล้ง การบำรุงดิน ต้องการพันธุ์พืชตระกูลถั่วบำรุงดินไปพร้อมกับการไถกลบตอซึ่งข้าว การทำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยคอก การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อใช้เอง การจัดระบบน้ำเพื่อการผลิต หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนระแนงขนาดเล็กในไร่เพื่อให้เกษตรกร การจัดการศัตรูพืช และการจัดการโรคและแมลงเกษตรกรต้องให้ความสำคัญ และสนใจหมั่นตรวจแปลงนา หากพบจะได้กำจัดโดยไม่ใช้สารเคมี การรับรองมาตรฐาน หน่วยงานภาครัฐเช่นซีอีโอ จังหวัดควรสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้สมาชิกกลุ่ม เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้เกษตรกรได้ตั้งใจผลิตข้าวอินทรีย์แก่ ผู้บริโภคอย่างปลอดภัย การแปรรูป เป็นเพียงการแปรรูปจากข้าวเปลือกเป็นข้าวสารเท่านั้น ยังไม่มีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่น

เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น มหาวิทยาลัยต่างๆ หรือกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมการเกษตร จะต้องเข้ามาช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรในด้าน

1) การประกันราคาข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ราคาสูงกว่าราคาข้าวทั่วไป

2) การจัดหาตลาดจำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในต่างประเทศ แทนที่จะให้เป็นหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชน หรือภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการฝ่ายเดียว

3) การประสานจุดวางจำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในห้างสรรพสินค้า เพราะภาครัฐมีอำนาจในการต่อรองกับห้างสรรพสินค้าเหล่านี้

4) ควรทุ่มงบประมาณการรณรงค์บริโภคผลิตภัณฑ์อินทรีย์เชิงรุกในภาคประชาชนแทนการรณรงค์สร้างความสับสนเรื่องมาตรฐานอาหารปลอดภัย

5) ควรสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนที่ปลอดดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยต่ำให้กลุ่มเกษตรกรเพื่อนำไปบริหารจัดการในกลุ่ม

6) ควรสนับสนุนพาหนะ ค่าพาหนะหรือลดค่าระวางในการขนส่งผลิตภัณฑ์อินทรีย์ไปจำหน่ายในต่างจังหวัด

ในการทำนาแบบอินทรีย์ ควรมีลักษณะการทำเกษตรแบบผสมผสาน ต้องทำให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องให้มีการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่นา เพื่อสามารถพึ่งพาตนเองได้ในเรื่องปัจจัย 4 มีความมั่นคงทางอาหาร ระบบเกษตรอินทรีย์นำมาซึ่งความปลอดภัย นำไปสู่การพึ่งตนเอง สร้างระบบนิเวศชุมชน ไม่ทำลายวัฒนธรรม การพึ่งตนเอง ต้องสามารถเชื่อมโยงเป็นระบบ ระหว่างเกษตรกรอินทรีย์ สุขภาพ สมุนไพร พลังงาน และ สิ่งแวดล้อม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการเกษตร. 2542. หลักการผลิตข้าวอินทรีย์. ม.ป.พ.
- . 2542. การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย,
- เกษมศักดิ์ แสนโกชน์. 2544. เกษตรอินทรีย์สุรินทร์ 2544. ม.ป.พ.
- _____. 2544. เกษตรอินทรีย์วิถีสุรินทร์. สุรินทร์.
- _____. 2546. เกษตรอินทรีย์วิถีสุรินทร์. สุรินทร์ : รุ่งธนเกียรติออฟเซต.
- _____. 2547. เกษตรอินทรีย์. สำนักงานจังหวัดสุรินทร์.
- _____. 2548. เกษตรอินทรีย์วิถีสุรินทร์. สุรินทร์ : รุ่งธนเกียรติออฟเซต.
- _____. 2549. ทำไมสุรินทร์ต้องเป็นเมืองเกษตรอินทรีย์. สุรินทร์ :สำนักงานเกษตรจังหวัดสุรินทร์.
- ชนวน รัตนวราหะ. 2544. เกษตรอินทรีย์. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- นิสสุตา ทองคำพันธ์. 2543. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ของ เกษตรกรในจังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปัตพงษ์ เกษสมบูรณ์. 2546. การเจ็บป่วยของคนไทยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- ศูนย์ปฏิบัติการเกษตรอินทรีย์. 2548. การปลูกถั่วพรางหลังนาปรับปรุงบำรุงดิน : โครงการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ปี 2548. สุรินทร์ : สำนักงานเกษตรจังหวัดสุรินทร์.
- _____. 2548. คู่มือการป้องกันศัตรูข้าวแบบผสมผสาน : โครงการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ปี 2548. สุรินทร์ : สำนักงานเกษตรจังหวัดสุรินทร์.
- _____. 2548. น้ำหมักจุลินทรีย์ที่ใช้ในการเกษตร. สำนักงานเกษตรจังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์.
- ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านโนนม่วง. 2548. ผลงานศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านโนนม่วง อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์. อุดลำนเา

การดัดแปลงกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภค

Process Modification of Ready to Eat Rice Cracker

ปทุมพร ใสตถิรัตนพันธุ์

โปรแกรมวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ทำการศึกษาวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อดัดแปลงกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภค ด้านการนวดผสมวัตถุดิบการขึ้นรูป การลดขนาด และการทำให้สุกพอง ร่วมกับการศึกษาความชื้นที่เหมาะสมของข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบ และศึกษาการยอมรับของผู้บริโภคที่มีต่อข้าวเกรียบว่าวที่ผ่านการแปรรูปแบบดัดแปลง

ผลการวิจัยพบว่า การดัดแปลงกระบวนการแปรรูปสามารถดำเนินการได้โดยการใช้เครื่องนวดผสมแบบสองแขน เพราะสามารถควบคุมระยะเวลา อัตราเร็วในการนวดผสม และลดการปนเปื้อนจากสิ่งสกปรกได้ โดยนำแป้งที่นวดผสมแล้วขึ้นรูปด้วยพิมพ์ไม้สี่เหลี่ยมผืนผ้าทับให้เป็นแผ่นบางแล้วกดตามด้วยพิมพ์โดนัทดัดแปลง จะให้แผ่นข้าวเกรียบว่าวแผ่นกลมมีความหนาสม่ำเสมอและมีขนาดเท่ากัน จากนั้นนำมาอบไล่ความชื้นด้วยตู้อบแบบถาดที่อุณหภูมิ 65 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 2 ชั่วโมง ให้ข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบที่มีปริมาณความชื้นร้อยละ 12.58 โดยสามารถประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายด้านพลังงาน และทำให้ข้าวเกรียบว่าวหลังสุกพองมีคุณลักษณะที่ดี จากนั้นทำให้สุกพองโดยใช้เตาไมโครเวฟ เตารอบไฟฟ้า เตารอบเบเกอรี่ และการทอด พบว่าการใช้เตารอบไฟฟ้าส่งผลให้ข้าวเกรียบว่าวมีคุณลักษณะทางกายภาพและทางประสาทสัมผัสไม่แตกต่างทางสถิติ ($p>0.05$) เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการปิ้งด้วยเตาถ่าน จากการศึกษาค่าประกอบทางเคมีของข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภค พบว่ามีปริมาณความชื้น โปรตีน ไขมัน คาร์โบไฮเดรต เยื่อใย และเถ้า ร้อยละ 6.32 14.25 18.99 59.42 0.14 และ 0.88 ตามลำดับ ค่าวอเตอร์แอกติวิตีของข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภค ณ วันที่ 0 มีค่าเท่ากับ 0.53 ไม่พบการหืนในรูปของค่าเปอร์ออกไซด์ และไม่พบเชื้อแบคทีเรีย ยีสต์ และรา ผลการเปรียบเทียบการทดสอบทางประสาทสัมผัสที่มีต่อข้าวเกรียบว่าวที่ผ่านการแปรรูปแบบดัดแปลงกับข้าวเกรียบว่าวที่ผ่านการแปรรูปแบบดั้งเดิม พบว่าคุณลักษณะด้านสีและการพองตัวของข้าวเกรียบว่าวดัดแปลงได้รับคะแนนการยอมรับสูงกว่าข้าวเกรียบว่าวแบบดั้งเดิม ($p \leq 0.05$) ส่วนรสชาติ การละลาย กลิ่น ความเรียบเนียน รูปร่าง ความกรอบ และความชอบรวมไม่แตกต่างทางสถิติ ($p>0.05$)

Abstract

The purpose of this research was to modify the process of ready to eat rice cracker product. Mixing, molding, size reducing, and cooking were studied. Optimum moisture content of raw rice cracker and sensory of modified rice cracker were also evaluated.

Process modification of rice cracker product can be made by using two arms mixer. Time, mixing rate, and sanitation can be controlled. Dough is pressed by rectangular molder to thin cake and then pressed by adapt doughnut molder. These process provided equal thick and size trough the rice cracker pieces. Then moist rice cracker is dried using tray dryer at 65°C, 2 hours. Rice cracker is dehydrated to 12.58% moisture content, provided good characteristics of expanded rice cracker while time and energy saving. The puffing processes were used by microwave oven, electric oven, baking oven, and deep fat frying. It was found that, electric oven can be made a not significant different ($p>0.05$) between conventional method (baking) in rice cracker characteristics. The chemical composition of rice cracker product for moisture, protein, fat, carbohydrate, fiber, and ash content were 6.32, 14.25, 18.99, 59.42, 0.14 and 0.88 % respectively. Water activity of rice cracker at day 0 was 0.53, rancidity in peroxide value, bacteria, yeast, mold were not found. The sensory analysis between modified rice cracker and conventional rice cracker were compared. It was found that, color and expansion of modified rice cracker had higher score than the conventional rice cracker ($p \leq 0.05$). Taste, solubility, odor, smooth, appearance, crispness, and total acceptance were not significant different ($p>0.05$).

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ข้าวเกรียบว่าว เป็นชื่อเรียกผลิตภัณฑ์ทางภาคกลาง ทางภาคอีสาน เรียกว่า ข้าวโป่ง ส่วนทางภาคเหนือ เรียกว่า ข้าวคั่วหรือข้าวพอง หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการนำข้าวเหนียวมาหนึ่งให้สุก โขลกหรือบดให้ละเอียด หรือ อาจใช้แป้งข้าวเหนียวที่หนึ่งสุกแล้วเติมส่วนประกอบอื่น เช่น น้ำอ้อย น้ำตาลมะพร้าว น้ำตาลทราย น้ำสมุนไพร ผสมให้เข้ากัน ทำเป็นแผ่นบาง ทาด้วยน้ำมันหรือน้ำมันผสมไข่แดง ที่ต้มสุกแล้วเพื่อไม่ให้ติดภาชนะ ทำให้แห้งโดยใช้ความร้อน จากแสงอาทิตย์หรือแหล่ง พลังงานอื่น ก่อนบริโภคต้องนำไปให้ความร้อน การผลิตข้าวเกรียบว่าวในสมัยก่อนและสมัย ปัจจุบันมีกรรมวิธีการผลิตที่ไม่แตกต่างกันเริ่มตั้งแต่ กระบวนการนึ่งข้าว การตำให้ละเอียด การขึ้นรูป การตากแดด และการบึ่ง ซึ่งมักจะพบปัญหาในแต่ละขั้นตอนที่กล่าวมา ในขั้นตอนการตำที่ใช้ครกกระเดื่องยังมีความยุ่งยากเกี่ยวกับเครื่องมือ แรงงาน การควบคุม ความสม่ำเสมอของผลิตภัณฑ์ รวมถึงยังขาดสุขลักษณะที่ดีในการผลิต การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ยังขาดการควบคุมรูปร่างให้สม่ำเสมอ และผลิตภัณฑ์มีขนาดใหญ่ทำให้การบรรจุและการเก็บรักษาค่อนข้างยาก ขั้นตอนการลดความชื้นข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบแต่เดิม มักจะทำการตากแดด ทำให้การควบคุมกระบวนการผลิตระยะเวลา และคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้ ระดับความชื้นของข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบที่มีความเหมาะสมยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญเพื่อจะนำไปสู่การพองตัวและคุณลักษณะที่ดีของข้าวเกรียบว่าว พร้อมบริโภค อีกทั้งปัจจุบันข้าวเกรียบว่าวที่จำหน่ายอยู่ในรูปแบบที่ผ่านการบึ่งด้วยเตาถ่านให้สุกพอง ไม่ค่อยพบการจำหน่ายในรูปของแผ่นดิบเพราะการทำให้สุกพองด้วยเตาถ่านค่อนข้างยุ่งยาก หากมีทางเลือกเพื่อทำให้ข้าวเกรียบว่าวสุกพองด้วยวิธีที่ง่ายขึ้น และสามารถใช้เครื่องมือที่มีอยู่ในครัวเรือนก็น่าจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะจูงใจการบริโภคมากขึ้น และหากผลิตในระดับอุตสาหกรรมจะทำให้สามารถควบคุมการผลิตได้ดีขึ้นด้วยอุปกรณ์และเครื่องมือที่มีความทันสมัย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะดัดแปลงกระบวนการแปรรูปบางขั้นตอน มุ่งหวังเพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิตให้มีความสะดวกรวดเร็วขึ้น สามารถผลิตได้ทุกฤดูกาล และให้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดี ได้แก่ การนวดผสมวัตถุดิบด้วยเครื่องมือที่ทันสมัยแทนการใช้ครกกระเดื่อง วิธีการขึ้นรูปข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบร่วมกับการลดขนาดผลิตภัณฑ์ ปริมาณความชื้นที่เหมาะสมของข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบ และกรรมวิธีการทำให้สุกพองทดแทนการบึ่งด้วยเตาถ่าน ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่ทำจากข้าวให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นและ เพื่อความสะดวกต่อการบริโภคมากขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1. เพื่อศึกษาวิธีการนวดผสมวัตถุดิบแทนการตำด้วยครกกระเดื่อง

- 2 เพื่อดัดแปลงกระบวนการขึ้นรูปข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบ
- 3 เพื่อศึกษาความชื้นที่เหมาะสมของข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบ
- 4 เพื่อศึกษากรรมวิธีการทำให้สุกพองแทนการย่างบนความร้อน
- 5 เพื่อศึกษาการลดขนาดข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภค
- 6 เพื่อศึกษาการยอมรับผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวที่ผ่านการแปรรูปแบบดัดแปลง

ประโยชน์ของการวิจัย

- 1. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการแปรรูปข้าวเกรียบว่าว
- 2. ทำให้ทราบถึงสภาวะที่เหมาะสมในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าว
- 3. ทำให้ทราบถึงความเป็นไปได้ของการใช้การแปรรูปข้าวเกรียบว่าวแบบดัดแปลงทดแทนการใช้วิธีแบบดั้งเดิม
- 4. ทำให้ทราบถึงการยอมรับในผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวที่ผ่านการแปรรูปจากกระบวนการที่ดัดแปลงแล้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษากระบวนการผลิตข้าวเกรียบว่าวแบบดั้งเดิม

ทำการศึกษากระบวนการผลิตสูตร การผลิตข้าวเกรียบว่าวแบบดั้งเดิมโดยสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ผลิต ณ กลุ่มแม่บ้าน ต. สะแกกราช อ. ปักธงชัย จ. นครราชสีมา เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการผลิต จากผลการศึกษาสูตรการผลิตพื้นฐานแสดงดังตารางที่ 1 และกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมแสดงดังภาพที่ 1 ซึ่งขั้นตอนการผลิตแบบดั้งเดิมที่จะทำการดัดแปลงได้แก่ ขั้นตอนการตำด้วยครกกระเดื่อง การขึ้นรูป การตากแดด และการบึ่งด้วยเตาถ่าน

ตารางที่ 1 สูตรพื้นฐานการผลิตข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภค

ส่วนประกอบ	อัตราส่วน (กรัม)	ร้อยละ
ข้าวเหนียว	1,000	68.00
น้ำตาลทราย	200	13.60
น้ำตาลปีบ	200	13.60
ไข่ไก่	50	3.40
น้ำ	20	1.40
รวม	1,470	100

ที่มา : กลุ่มแม่บ้าน ต. สะแกกราช อ. ปักธงชัย จ. นครราชสีมา. 2549.

วางข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบในภาชนะสำหรับไมโครเวฟ แล้วนำไปวางบนจานรองภายในไมโครเวฟ เลือกโปรแกรมกำลังความร้อนสูงสุด (100%) โดยใช้เวลาในการอบ 40 วินาที

3.5 การทอด

นำข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบ ทอดในน้ำมันพืช ด้วยอุณหภูมิ 200 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 40 วินาที โดยจะกลับด้านที่เวลา 20 วินาที

วางแผนการทดลองแบบ Factorial Design เพื่อศึกษาการให้ความร้อนข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบ 5 วิธี ที่ 3 ระดับความชื้น ได้ทั้งหมด 15 สิ่งทดลอง โดยทำการทดลองเพื่อทำให้สุกพอง 2 ซ้ำ แล้วทำการบรรจุข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภคน้ำที่สุกพองด้วยวิธีต่างๆ ใส่ถุงพลาสติก Polypropylene (PP) ไสชนิดแข็งปิดผนึก สำหรับการตรวจสอบคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ดังต่อไปนี้

การตรวจสอบคุณภาพทางกายภาพ

1) อัตราการขยายตัว (expansion ratio) แนวรัศมีและความหนา

2) ความหนาแน่น (piecedensity) ตามวิธีการแทนที่ด้วยน้ำ

3) ค่าแรงกดแตก (Compression force, CF) โดยใช้เครื่องวัดตัวอย่างอาหาร (Texture Analyser) รุ่น TA.XT. Plus ใช้หัววัดแบบ Spherical probes ขนาด P/ 2.5 S ที่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 5 มิลลิเมตร

4) วิเคราะห์ทางด้านสี (Color Analysis) วัดค่าสี L^* , a^* และ b^* โดยใช้เครื่องมือยี่ห้อ Tintometer รุ่น Lovibond PEX190/1 Tintometer series II

คุณภาพทางด้านกายภาพของผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าว นำมาวิเคราะห์ทางสถิติโดย Completely Randomized Design (CRD) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ถ้าพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่ระดับความแตกต่างด้วยวิธี Duncan's multiple range test (DRMT) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS version 11.5 for windows

การตรวจสอบคุณภาพทางประสาทสัมผัส

การทดสอบลักษณะทางประสาทสัมผัสโดยใช้วิธี Hedonic Scale โดยการให้คะแนนความชอบ (ระดับคะแนน 1 คือ ไม่ชอบมากที่สุด) ถึง (คะแนนระดับ 9 คือ ชอบมากที่สุด) ตรวจสอบทางด้านสี รสชาติ ความกรอบ และความชอบโดยรวม นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of variance ; ANOVA) วิเคราะห์โดย Randomized Complete Block Design (RCBD) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ถ้าพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่ระดับความแตกต่างด้วยวิธี Duncan's multiple range test (DRMT) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS version 11.5 for windows

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ทำการคัดเลือกวิธีการให้ความร้อนเพื่อให้ข้าวเกรียบว่าวสุกพอง โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบทางกายภาพและทางประสาทสัมผัสมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติแล้วเลือกสภาวะที่ให้ค่าเฉลี่ยของคุณภาพสูงที่สุด

ตอนที่ 4 การศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภค

ทดสอบการยอมรับจากผู้บริโภคทางด้านคุณลักษณะต่างๆ โดยใช้วิธี Hedonic Scale โดยการให้คะแนนความชอบ (ระดับคะแนน 1 คือ ไม่ชอบมากที่สุด) ถึง (คะแนนระดับ 9 คือ ชอบมากที่สุด) กับผู้ทดสอบ 10 คน ให้คะแนนปัจจัยทางด้านเนื้อสัมผัส (ไต่แข็ง) การพองตัว ความกรอบ รสชาติ และความชอบโดยรวม ระหว่างข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภคที่ได้รับการยอมรับสูงสุดหลังผ่านการผลิตด้วยกระบวนการดัดแปลง และข้าวเกรียบว่าวที่ผลิตด้วยวิธีดั้งเดิม (ผลิตภัณฑ์จากกลุ่มแม่บ้าน ต. สะแกกราช อ. ปักธงชัย จ. นครราชสีมา)

วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างที่ระดับความแตกต่างด้วยวิธี T-Test โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS version 11.5 for windows

ผลการวิจัย

ผลการศึกษากระบวนการแปรรูปที่มีต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภค

จากการศึกษากระบวนการแปรรูปและสูตรการผลิตข้าวเกรียบว่าวแบบดั้งเดิม พบว่าบางขั้นตอนเป็นปัญหาในการผลิต เกิดความล่าช้าและควบคุมได้ยาก ยังมีเม็ดข้าวที่หักเหลืออยู่จำนวนมาก มีเศษไม้จากครกกระเดื่องหลุดร่วง รวมทั้งขนาดและความหนาของข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบไม่สม่ำเสมอ ขั้นตอนดั้งเดิมมีการปนเปื้อนจากฝุ่นละอองและเชื้อรา ไม่สามารถควบคุมอุณหภูมิและระยะเวลาในการทำแห้งได้ รวมทั้งไม่สามารถควบคุมความร้อนที่ทำให้ข้าวเกรียบสุกได้จากการใช้เตาถ่านส่งผลให้ข้าวเกรียบว่าวสุกพองไม่สม่ำเสมอ บางส่วนมีรอยไหม้เนื่องจากความหนาของแผ่นข้าวเกรียบว่าวไม่สม่ำเสมอ และได้รับความร้อนจากเปลวไฟไม่เท่ากัน

ผลการดัดแปลงกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภค

การนวดผสมดัดแปลงเป็นการใช้เครื่องนวด ผสมแป้งแบบสองแขน เพราะเครื่องสามารถควบคุมเวลาในการนวดและทำงานได้สม่ำเสมอ

การขึ้นรูปข้าวเกรียบว่าวแผ่น ดัดแปลงโดยใช้พิมพ์ไม้สี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง 8 นิ้ว ยาว 8 นิ้ว และ หนา 4 นิ้ว นำมาประกบติดกันด้วยบานพับ (ลักษณะคล้ายพิมพ์ที่ใช้ทำกล้วยทับ) ทำให้แผ่นมีความสม่ำเสมอ และใช้พิมพ์โดนัทที่ทำด้วยอะลูมิเนียมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.0 นิ้ว มาถอดแกนกลางออกกับพิมพ์โดนัทในการกดทับทำให้แผ่นมีขนาดที่เท่ากัน

ผลการศึกษาสภาวะการรอบไล่ความชื้น และระดับความชื้นที่เหมาะสมของข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบจากการรอบไล่ความชื้นที่อุณหภูมิ 65 องศาเซลเซียส ใช้เวลาในการรอบ 7 ชั่วโมง เพื่อหาความชื้น 3 ระดับที่ผู้บริโภคให้การยอมรับมากที่สุด พบว่าที่เวลา 2 – 7 ชั่วโมง มีคะแนนการยอมรับไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) ดังนั้นจึงคัดเลือกสภาวะการรอบไล่ความชื้นข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบที่ระยะเวลา 2 3 และ 4 ชั่วโมง เพราะเป็นการประหยัดเวลา รวมทั้งค่าใช้จ่ายด้านพลังงาน และได้ผลความชื้นร้อยละ 12.58 12.55 และ 11.80 ตามลำดับ

ผลการศึกษาสภาวะการแปรรูปต่อคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าว

ผลการทดสอบคุณลักษณะทางกายภาพ

จากการนำข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบที่มีความชื้น 3 ระดับ มาทำให้สุกพอง 5 วิธี แสดงภาพของผลิตภัณฑ์ดังภาพที่ 2 และผลการทดสอบดังตารางที่ 2 พบว่าอัตราการขยายตัวด้านความหนาของผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการทำให้สุกพองด้วยเตาอบ

เบเกอรี่ที่ความชื้นสูงทำให้การขยายตัวสูงด้วย ความหนาแน่นของผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวที่ทำให้สุกพองด้วยเตาอบเบเกอรี่จะมีความหนาแน่นมากที่สุด ความแข็งของผลิตภัณฑ์ที่ทำให้สุกพองด้วยเตาอบและเตาอบไฟฟ้ามีค่าไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) การทำให้สุกพองด้วยไมโครเวฟ เตาอบเบเกอรี่ และการทอดมีค่าแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) ส่วนการทำให้สุกพองด้วยเตาอบเบเกอรี่ ผลิตภัณฑ์จะมีค่าความแข็งมากที่สุดที่ระดับความชื้นร้อยละ 12.58 ค่าสีของผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวที่ทำให้สุกพองด้วยเตาอบ เตาอบเบเกอรี่ ทอด และเตาอบไฟฟ้าจะมีค่าสี L^* (ความสว่าง) ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) ส่วนการทำให้สุกพองด้วยไมโครเวฟเปรียบเทียบกับวิธีอื่นๆ จะมีค่าสี L^* แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) ค่าสี a^* (สีแดง) ของข้าวเกรียบว่าวที่ระดับความชื้นร้อยละ 12.58 และ 12.55 ของการทำให้สุกพองด้วยเตาอบ เตาอบเบเกอรี่ มีค่าไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) ส่วนค่าสี b^* (สีเหลือง) ของข้าวเกรียบว่าวที่ทำให้สุกพองด้วยเตาอบ เตาอบเบเกอรี่ ทอด และเตาอบไฟฟ้าไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$)

ตารางที่ 2 อัตราการขยายตัว ความหนาแน่น ค่าความแข็ง และค่าสีของผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าว

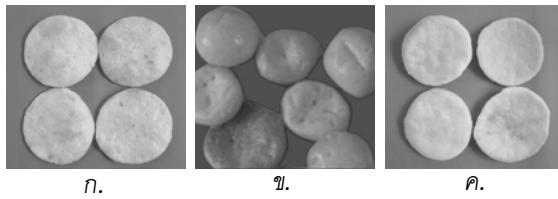
วิธี	ความชื้น (%)	อัตราการขยายตัว		ความหนาแน่น	ความแข็ง (นิวตัน/ลูกบาศก์เซนติเมตร)	ค่าสี		
		ด้านความหนา	แนวรัศมี			L^*	a^*	b^*
เตาอบ	12.58	2.64 ^{bcd}	1.34 ^{bcd}	0.96 ^{abc}	524.40 ^b	88.53 ^{bc}	0.62 ^f	12.21 ^{cde}
	12.55	2.57 ^{cd}	1.36 ^{bc}	0.71 ^{bcd}	503.80 ^{bc}	85.09 ^{bcd}	0.50 ^g	14.77 ^{ab}
	11.80	2.43 ^{def}	1.42 ^b	0.65 ^{bcde}	490.90 ^c	81.92 ^{bcd}	0.42 ^h	15.78 ^b
ไมโครเวฟ	12.58	2.17 ^{ef}	1.31 ^{cd}	0.91 ^{abcd}	425.80 ^{cd}	110.49 ^a	1.33 ^c	4.02 ^g
	12.55	2.11 ^{ef}	1.35 ^{bc}	0.74 ^{bcd}	419.20 ^{cd}	108.47 ^a	1.30 ^c	4.58 ^{fg}
	11.80	2.08 ^{efg}	1.41 ^b	0.41 ^{cde}	407.65 ^{de}	99.63 ^{ab}	1.04 ^c	5.11 ^f
เตาอบเบเกอรี่	12.58	3.71 ^a	1.08 ^f	1.27 ^a	619.05 ^a	86.13 ^{bcd}	0.64 ^f	13.19 ^{bcde}
	12.55	2.97 ^{bc}	1.14 ^{de}	1.10 ^{ab}	605.00 ^{ab}	77.40 ^{cde}	0.55 ^g	12.42 ^{cde}
	11.80	2.77 ^{bcd}	1.16 ^{de}	0.96 ^{abc}	592.00 ^{ab}	74.39 ^{cde}	0.51 ^g	12.22 ^{cde}
ทอด	12.58	1.92 ^{fg}	1.30 ^d	0.81 ^{abcd}	464.00 ^c	76.73 ^{cde}	0.78 ^f	11.44 ^{de}
	12.55	1.76 ^{fg}	1.31 ^{cd}	0.65 ^{bcde}	433.00 ^{cd}	72.45 ^{de}	1.41 ^d	13.77 ^{bcd}
	11.80	1.61 ^g	1.57 ^a	0.61 ^{bcde}	388.60 ^c	70.01 ^e	2.27 ^c	17.03 ^{ab}
เตาอบไฟฟ้า	12.58	2.80 ^{bcd}	1.29 ^d	0.74 ^{bcd}	542.44 ^b	89.41 ^{bc}	2.27 ^c	13.68 ^{bcd}
	12.55	2.65 ^{bcd}	1.31 ^{cd}	0.68 ^{bcde}	531.00 ^b	89.02 ^{bc}	2.84 ^b	15.76 ^b
	11.80	2.61 ^{cd}	1.33 ^{bcd}	0.44 ^{cde}	462.20 ^c	87.58 ^{bc}	4.81 ^a	19.37 ^a

หมายเหตุ ตัวอักษรที่เหมือนกันในแนวตั้งหมายความว่าไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$)

ค่าสี : L^* = (0 = มืด, 100 = ขาว)

a^* = (+ = สีแดง, - = สีเขียว)

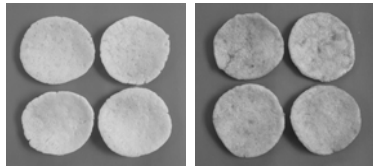
b^* = (+ = สีเหลือง, - = สีม่วง)

ก.

ข.

ค.

ง.

จ.

ภาพที่ 2

ก. การทำให้สุกพองด้วยเตาถ่าน

ข. การทำให้สุกพองด้วยเตาอบไมโครเวฟ

ค. การทำให้สุกพองด้วยเตาอบเบเกอร์

ง. การทำให้สุกพองด้วยการทอด

จ. การทำให้สุกพองด้วยเตาอบไฟฟ้า

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการทดสอบทางประสาทสัมผัสระหว่างข้าวเกรียบว่าวที่ผลิตแบบดั้งเดิมกับข้าวเกรียบว่าวที่ผลิตแบบดัดแปลง

วิธีการผลิตข้าวเกรียบว่าว	คุณลักษณะ								
	สี	รสชาติ	การละลาย	กลิ่น	เรียบเนียน	ลักษณะปรากฏ	ความกรอบ	การพองตัว	ความชอบรวม
แบบดั้งเดิม	6.04 ^b	5.81 ^{ns}	5.60 ^{ns}	5.50 ^{ns}	4.89 ^{ns}	6.24 ^{ns}	5.88 ^{ns}	5.68 ^b	5.96 ^{ns}
แบบดัดแปลง	6.64 ^a	5.93 ^{ns}	5.58 ^{ns}	5.71 ^{ns}	5.09 ^{ns}	6.30 ^{ns}	6.22 ^{ns}	6.40 ^a	6.18 ^{ns}

หมายเหตุ ตัวอักษรที่ต่างกันในแต่ละแถว หมายถึงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ns หมายถึง ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($p > 0.05$)

ผลการทดสอบทางประสาทสัมผัส

พบว่าข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบที่ผ่านการอบไล่ความชื้นที่ร้อยละ 12.58 12.55 และ 11.80 ที่ทำให้สุกพองด้วยไมโครเวฟมีคะแนนความชอบด้านสีน้อยที่สุด เมื่อความชื้นเพิ่มขึ้นคะแนนความชอบจะลดลง ส่วนการทำให้สุกพองด้วยเตาอบ

ไฟฟ้าผู้บริโภคให้การยอมรับและให้คะแนนสูงสุดในด้านคุณลักษณะด้านสี รสชาติ การละลายในปาก ความกรอบ การพองตัว และความชอบโดยรวมไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P > 0.05$) จึงทำให้การอบลดความชื้นข้าวเกรียบว่าวแผ่นดิบที่อุณหภูมิ 65 องศาเซลเซียส เวลา 2 ชั่วโมง และการทำให้สุกพองด้วยเตาอบไฟฟ้าซึ่งผู้บริโภคให้การยอมรับใกล้เคียงกับการทำให้สุกพองด้วยเตาถ่าน (วิธีดั้งเดิม) มากกว่าวิธีอื่นๆ

ผลการศึกษาเปรียบเทียบการยอมรับผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภค

ผลการทดสอบการยอมรับของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวแสดงดังตารางที่ 3 พบว่าสีและการพองตัวของผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภคที่ผลิตแบบดัดแปลงได้คะแนนการยอมรับสูงกว่าข้าวเกรียบว่าวที่ผลิตแบบดั้งเดิม ($p > 0.05$) ส่วนการยอมรับทางด้านรสชาติ การละลาย กลิ่น ความเรียบเนียน รูปร่าง ความกรอบ และความชอบรวมได้รับคะแนนไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($p > 0.05$) แสดงให้เห็นว่าการใช้กระบวนการผลิตข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภคแบบที่ผ่านการดัดแปลงสามารถทดแทนกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมได้ โดยที่ผู้บริโภคยังคงให้การยอมรับไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ระหว่างรอการขึ้นรูปควรเก็บข้าวเหนียวที่นวดผสมแล้วในภาชนะเก็บความร้อนเพื่อป้องกันการหดตัวของแผ่นข้าวเกรียบว่าวขณะขึ้นรูป
2. ควรศึกษาถึงการเติมวัตถุดิบส่วนผสมจำพวกถั่ว หรือเนื้อมันสัตว์ เพื่อเพิ่มปริมาณสารอาหารจำพวกโปรตีนในผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวให้สูงขึ้น

บรรณานุกรม

- วนิดา โอศิริพันธ์ และชีพพัฒน์ ชิตมณี. (2545). ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อคุณภาพของข้าวเกรียบปลาตาก. จารุพา. ปีที่ 9. ฉบับที่ 67. หน้า 35-40.
- Barrett ,A. ,Kaletunc ,G. ,Rosenburg ,S. and Breslaue,K. (1995). Effects of sucrose on the structure, mechanical strength and thermal properties of corn extrudates. **Journal of food Science and technology**. 26 : 261-269.
- Boiscot,C. ,Moraru,C.I. and Kokini,J.L. (2003). **Factor That Influence the Microwave Expansion of Glassy Amylopectin Extrudates**. Cereal Chem. 80 : 56-61.
- Patel B.K., Waniska R.D.and Seetharaman K. (2005). Impact of different baking processes on bread Firmness and starch properties in breadcrumb. **Journal of Food Science**. 42 : 173-184.

กำหนดการประชุมทางวิชาการ
เพื่อเสนอผลงานวิจัย ครั้งที่ 4

“มหาวิทยาลัยกับการ
พัฒนาพื้นที่ภาคอีสาน
บนฐานความรู้”

ห้อง 2 (09.08.06) การท่องเที่ยว

- นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : ดร.ณัฐฐินี ทองดี
ให้ความเห็น : นายทงกฤษ ศรีชัยกิจ, รศ.ดร.สุนัย เลี้ยวเพ็ญวงศ์
และ ดร.เกิดชาย ช่วยบำรุง
นักวิชาการนำเสนอผลงานวิจัย : บุคลากรการวิจัยการท่องเที่ยวภาคอีสาน
นักวิชาการ (เชิงสังเคราะห์) : โดย เจ้าหน้าที่รัฐฯ ที่เกี่ยวข้อง

RESEARCH

ภาวะผู้นำของกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยวเวสต์อีสานใต้

Leadership of Home Stay in The Lower Northeastern Part of Thailand

ผศ.ศศิธร นิธิปรีชา และคณะ

โปรแกรมวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ทำการศึกษาวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจมุ่งศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ เขตอีสานใต้ ในมิติภาวะผู้นำกลุ่ม โดยสร้างตัวชี้วัดจากคุณลักษณะและพฤติกรรมผู้นำที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นไทย 5 ด้าน คือ ด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ ด้านหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาล ด้านการเป็นนักวางแผน ด้านการพึ่งพาตนเอง และด้านการทำงานแบบเครือข่าย รวม 50 ข้อ ในรูปแบบสอบถามสมาชิกกลุ่ม จำนวน 1 ชุด และแบบสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่ม 1 ชุด เพื่อใช้ตอบคำถามการวิจัย 2 ข้อ คือ (1) ภาวะผู้นำกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ เขตอีสานใต้เป็นอย่างไร และ (2) ภาวะผู้นำกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ระหว่างกลุ่มที่ได้รับรองฯ มีความแตกต่างจากภาวะผู้นำกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ ที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์หรือไม่อย่างไร

ประชากรวิจัย ประกอบด้วยกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ 6 จังหวัด เขตอีสานใต้ คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ที่ขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ระหว่างปี 2547-2549 ซึ่งมีจำนวนที่ยังคงดำเนินงาน 18 แห่ง การสุ่มตัวอย่างที่ได้รับการรับรองฯ จำนวน 7 กลุ่ม จาก 12 กลุ่ม และครั้งที่ 2 สุ่มจากกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน จำนวน 6 กลุ่ม จาก 6 กลุ่ม แล้วจัดเก็บข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่างทุกคน จำนวน 215 คน ทำการวิเคราะห์ผลด้วย โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS 11.5

ผลการศึกษา พบว่าค่าเฉลี่ยของคุณลักษณะและพฤติกรรมผู้นำทั้ง 5 ด้าน มีค่าความคาดหวังสูงกว่าค่าตามสภาพความจริง โดยเฉพาะความคาดหวังด้านธรรมาภิบาล และด้านการทำงานแบบเครือข่าย พบว่าค่าเฉลี่ยตามความคาดหวังด้านการพึ่งพาตนเองของกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณลักษณะฯ 10 ด้าน ในกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ 13 กลุ่ม พบว่าความแตกต่างของกลุ่มที่ได้รับการรับรองฯ กับกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน มีจำนวนคู่ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ใกล้เคียงกับจำนวนคู่ของความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่ได้รับการรับรองฯ กับกลุ่มที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ยกเว้นด้านนักวางแผนและด้านการทำงานแบบเครือข่ายตามสภาพความจริง

ข้อเสนอแนะในระดับประเทศ ควรสนับสนุนการศึกษารวบรวม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะในท้องถิ่น

อย่างจริงจัง ในระดับกระทรวงควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์ร่วมกัน ระหว่างกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแหล่งท่องเที่ยว เน้นกระบวนการคิด วิเคราะห์ ในระดับหน่วยงานปฏิบัติการควรจัดทำแผนงานพัฒนาศักยภาพผู้นำ ด้านการจัดการในแหล่งท่องเที่ยว เน้นกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Abstract

The survey research was to study administration of Home Stay groups in the Lower Northeastern Part of Thailand with 50 index items related to group leaders' characteristics and behaviors of 5 Thai local contents: emotion quotient, good governance, planning, self-reliance, and action network. There were 2 types of questionnaires: one for group members and one for group leaders. The questionnaires were created to answer 2 purposes of research (1) to study leadership of Home Stay groups in the Lower Northeastern Part of Thailand and (2) to compare leadership of groups approved and disapproved about home stay standardization by Office of Tourism Development, Ministry of Tourism and Sports.

The sampling subjects consisted of 18 groups of home stay in 6 provinces registered to touring development office during 2004-2006: Nakhonrachasima, Chaiyaphum, Buriram, Surin, Srisaket and Ubolrachathani. Seven of twelve approved groups were randomized at the first time. Six disapproved groups were also randomized at the second time. Data collection from 215 sampling subjects was analyzed by SPSS 11.5 computer program.

The results were as follows:

1. The expected scores about group leaders' 5 characteristics and behaviors were higher than expectation in real situations especially good

governance.

2. The action network was found that the scores on self-reliance of disapproved groups were higher than the approved one.

3. Ten characteristic differences of 13 groups of home stay were found that the score pairs of approved and disapproved groups and between the approved and the approved groups had a difference of statistic significance except for the planning and action network from real situations.

Suggestions:

1. In a policy planning level, researches on human resource development especially in a local area should be supported seriously.

2. In a level of action, strategies among ministries related to human resource development in tourism areas should be supported. Critical thinking process, analysis, planning on leading capacity development of tourism leaders especially a participation workshop training should be focused.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันการตื่นตัวในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วทั่วทุกภูมิภาคในฐานะที่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดรายได้เข้าประเทศจำนวนมาก และมีแนวโน้มการขยายตัวต่อไปในอนาคต การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทุกรูปแบบควรคำนึงถึงธรรมชาติ สามารถสร้างแรงจูงใจต่อนักท่องเที่ยวที่ชื่นชมในธรรมชาติ และความซาบซึ้งที่มีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งสามารถแปลความหมายและให้ความรู้แก่ผู้มาเยี่ยมชม ช่วยลดผลกระทบในเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นการนำเอาทุนทางธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวนั้น สามารถสร้างโอกาสด้านรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว แต่ต้องพึงระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายและความเสื่อมถอยของทรัพยากร ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่พบในการจัดการท่องเที่ยวของไทยก็คือ การขาดเจ้าภาพ (เกิดชาย ช่วยบำรุง, 2546) ที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ของตนเอง ประเทศไทยคงต้องเริ่มผลักดันเจ้าภาพตัวจริงให้เรียนรู้ที่จะร่วมกับภาคีอื่นพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีทิศทางและเมื่อมีเจ้าภาพแล้วเจ้าภาพก็ต้องมีการสร้างเสริมศักยภาพของตนเองในการบริหารจัดการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ชุมชน มีหลายรูปแบบ ซึ่งกิจกรรมการจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ (Home stay) ก็เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีความนิยมสูงขึ้นเป็นลำดับ โดยข้อมูลของ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาของไทยระบุว่าปี 2547 มี

โฮมสเตย์มาขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว จำนวน 123 แห่งรูปแบบการบริหารแบ่งเป็นการรวมกลุ่ม จำนวน 22 กลุ่ม ชมรม 7 กลุ่ม และส่วนบุคคล 12 โฮมสเตย์ และจำนวนนักท่องเที่ยวคนไทย 13,574 คน ทำรายได้ 4.4 ล้านบาท ต่างชาติ 8,681 คน ทำรายได้ 5.7 ล้านบาท รวมรายได้ 4.97 ล้านบาท และแนวโน้มของนักท่องเที่ยวต่างชาติทั่วโลก ซึ่งสำรวจโดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) พบว่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น สำหรับการพัฒนามาตรฐานโฮมสเตย์ไทย สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งมีหน้าที่พัฒนามาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ได้ตรวจประเมินและรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์แก่ผู้ผ่านการประเมินและได้รับตราสัญลักษณ์ จำนวน 16 ราย ในปี 2547 และเพิ่มอีก 16 ราย ในปี 2548 และมีความคิดที่จะให้เฟรนไชส์บริษัทเอกชนที่มีความรู้ความสามารถด้านบริหารจัดการธุรกิจโฮมสเตย์ เข้าไปทำหน้าที่ฝึกอบรมแก่โฮมสเตย์ที่มีอยู่ทั่วประเทศไทย (ข่าวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2548)

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการจัดการขององค์กรใดก็ตาม ผู้นำขององค์กรมีบทบาทต่อผลการดำเนินกิจกรรมในองค์กร ดังปรากฏให้เห็นในองค์กรต่างๆ มากมายการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจต่อภาวะผู้นำในองค์กรโดยเฉพาะการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่กำลัง ขยายตัวอย่างรวดเร็วในประเทศไทย จะช่วยเพิ่มพูนข้อมูลด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน เพื่อรองรับระบบบริหารจัดการใน แหล่งท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ที่มีความเปราะบางต่อการถูกประชิดทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมดังความเห็นของ Dr. Erik Holm Petersen ที่กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของไทยมีปัญหาความไม่พร้อมไม่ว่าจะเป็นด้าน ภาษา การสื่อสาร และการจัดการที่เหมาะสม โฮมสเตย์ควรเป็นรูปแบบของการมาเยือน เพื่อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และพักค้างคืนกับเจ้าของบ้าน ซึ่งในต่างประเทศโฮมสเตย์จะหมายถึงการที่นักท่องเที่ยวหรือนักเรียนเข้าเยี่ยมชมและพักร่วมกับเจ้าของบ้าน โดยจ่ายค่าที่พักและอาหารเช้าให้กับเจ้าของบ้าน (Bed and breakfast) จึงต้องระมัดระวังในการจัดที่พักที่เหมาะสม ไม่เน้นการทำเป็นธุรกิจ (www.homestaythailand.org.th/22 กันยายน 2549.)

ดังนั้นกระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนชุมชนจะต้องตระหนักต่อทิศทางการพัฒนารูปแบบการจัดการโฮมสเตย์ ที่เน้นความยั่งยืนของชุมชนระยะยาว ซึ่งภาวะผู้นำองค์กรมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรวิจัย

ประชากรวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ที่ได้รับและยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ใน 6 จังหวัดของอีสานใต้ ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ

บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการระหว่างปี พ.ศ. 2547-2549 โดยกลุ่มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์และ ยังคงดำเนินกิจกรรมในรูปกลุ่มโฮมสเตย์ มี 12 แห่ง คือ บ้านปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา, บ้านบุไทร อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา, ชับไทรทองโฮมสเตย์ อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา, โฮมสเตย์บ้านด่านเกวียนอ.โชคชัย จ.นครราชสีมา, บุเจ้าคุณโฮมสเตย์ อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา, มาบกราดโฮมสเตย์ อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา, วิถีไทบ้านโฮมสเตย์ อ.หนองบุญมาก จ.นครราชสีมา, บ้านหนองไข่น้ำ อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา, บ้านลาดเจริญ อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี, บ้านปะอาว อ.-เมือง จ.อุบลราชธานี, ชมรมอนุรักษ์น้ำพันธุ์พื้นเมือง บ้านหนองชาด อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี, บ้านชะยอม ปาดงนาทาม อ.โขงเจียม จ. อุบลราชธานี

สำหรับกลุ่มที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ และยังคงดำเนินกิจกรรมในรูปกลุ่มโฮมสเตย์ มี 6 แห่ง คือ หมู่บ้านค้อใต้ อ.พิบูลย์มังสาหาร จ.อุบลราชธานี, บ้านท่าล้ง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี, บ้านหนองบัว (หมู่บ้านช้าง) ต.กระโพ อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์, บ้านละลมหนองหาร อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ, บ้านคอกวัวปทุมภูมิ อ.นาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์, บ้านตาตโดน อ.เมือง จ.ชัยภูมิ

การสุ่มตัวอย่าง

จะดำเนินการสุ่มตัวอย่างจากประชากรวิจัย ซึ่งประกอบด้วยรายชื่อโฮมสเตย์ข้างต้น โดยการสุ่ม 2 ครั้ง จากประชากรของกลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มโฮมสเตย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจำนวน 7 แห่ง จากจำนวนโฮมสเตย์ที่ยังคงดำเนินกิจกรรมกลุ่ม 12 แห่ง และจากกลุ่มที่ 2 คือกลุ่มโฮมสเตย์ที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน จำนวน 6 แห่ง จากจำนวนโฮมสเตย์ที่ยังดำเนินกิจกรรมกลุ่ม 6 แห่ง ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายจากการจับฉลากรายชื่อโฮมสเตย์แต่ละกลุ่มแล้วทำการเก็บข้อมูลสมาชิกทุกคนในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ผู้นำ 1 ชุด และแบบสอบถามสมาชิกกลุ่ม 1 ชุด แบบสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่ม ประกอบด้วย สถานภาพผู้ตอบ, สถานภาพของกลุ่ม, แหล่งที่มาของอำนาจผู้นำ และข้อคิดเห็นอื่นๆ แบบสัมภาษณ์นี้ใช้จัดเก็บข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม ทั้งที่ได้รับและยังไม่ได้การรับรองมาตรฐาน ทุกกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบถามสมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วยสถานภาพของผู้ตอบ, แหล่งที่มาของอำนาจผู้นำ, คุณลักษณะและพฤติกรรมผู้นำของกลุ่ม และข้อคิดเห็นอื่นๆ โดยคำถามในส่วนความเห็นของสมาชิกที่มีต่อผู้นำในด้านคุณลักษณะและพฤติกรรม ลักษณะคำตอบเป็นแบบประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert's Rating Scale) ในแต่ข้อกำหนดระดับคะแนนเป็น 5 ระดับ แบบสอบถามนี้ใช้จัดเก็บข้อมูลโดยให้สมาชิกกลุ่มทุกคนที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง

ที่ถูกเลือกทั้งหมด เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้เทคนิคการจัดเก็บแบบกึ่งสัมภาษณ์ เพื่อช่วยเหลือผู้ตอบแบบสอบถาม ที่อาจมีทักษะการอ่าน และการเขียนไม่ดัดนัก การสร้างเครื่องมือวิจัยครั้งนี้ มีการทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปปรับปรุงและนำไปทำการทดลองใช้ (Try-out) โดยเลือกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านด่านเกวียนในการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ แล้วทำการจัดเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้นำ และแบบสอบถามสมาชิกกลุ่มทั้งหมด รวม 27 ชุด แล้วนำข้อมูลจากแบบสอบถาม มาทำการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น โดยใช้การทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาค อัลฟา (Cronbach's alpha) ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้ผลการวิเคราะห์ระดับความเชื่อมั่นรวม มีค่าอัลฟา เท่ากับ 0.9334 ซึ่งเป็นค่าใกล้เคียง 1.00 มาก แสดงว่าคำถามปรนัย ทั้ง 50 คำถาม มีระดับความเชื่อมั่นสูงมากและเมื่อเลือกเฉพาะคำถามปรนัยในส่วนของการความคิดเห็นต่อสภาพความเป็นจริงได้ค่าอัลฟา เท่ากับ 0.9465 ซึ่งถือว่ามีความเชื่อมั่นที่สูงมาก และเมื่อเลือกเฉพาะคำถามปรนัยในส่วนของการความคิดเห็นต่อความคาดหวัง ได้ค่าอัลฟาเท่ากับ 0.8549 ซึ่งก็ถือว่ามีความเชื่อมั่นที่สูงเช่นกัน

แบบสอบถามสมาชิกกลุ่มที่มีต่อคุณลักษณะและพฤติกรรมผู้นำของกลุ่มโฮมสเตย์ 5 ด้าน จำนวน 50 ข้อ มีดังนี้

1. ด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์

1.1 ผู้นำมักแสดงอารมณ์ไม่พอใจ เมื่อสมาชิกวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของผู้นำ

1.2 ผู้นำเป็นคนใจร้อนมักกล่าวตำหนิผู้ร่วมงานอยู่บ่อยๆ

1.3 ในบางครั้งที่กลุ่มต้องประสบกับความผิดหวังหรือพบปัญหาเช่นการยกเลิกโครงการสนับสนุนด้านงบประมาณ หรือ การปรับปรุงพื้นที่บริการท่องเที่ยวจากหน่วยงานปกครองท้องถิ่นหรือจังหวัดหรืออื่นๆ ผู้นำจะแจ้งให้ทราบด้วยท่าทีที่หัดผู้สั่นไหว

1.4 แม้ในสถานะที่กลุ่มฯประสบปัญหาตึงเครียด ผู้นำก็สามารถเรียกเสียงหัวเราะจากสมาชิกได้

1.5 ผู้นำเปิดใจกว้างที่จะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกันจากสมาชิก

1.6 ในช่วงที่กลุ่มต้องเตรียมความพร้อมมีการปรับปรุงกิจกรรมท่องเที่ยวรองรับนักท่องเที่ยวในช่วง ฤดูท่องเที่ยว ผู้นำจะกระตือรือร้นที่จะทำงานหนักร่วมกับสมาชิก

1.7 ผู้นำเป็นผู้มีความเลื่อมใสในหลักธรรมของศาสนา รู้จักให้อภัยและให้ออกสื่แก่ผู้อื่น

1.8 แม้จะต้องเผชิญปัญหาในการดำเนินงานในกลุ่มฯ ผู้นำมักจะบอกสมาชิกเสมอว่าทุกปัญหามีทางแก้ไขเสมอ

2. ด้านธรรมาภิบาล

2.1 ผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอความคิดเห็นทุกครั้งเมื่อมีการประชุม

2.2 เมื่อเกิดปัญหาในระหว่างเข้าพัก ของนักท่องเที่ยว

แม้ว่าจะเป็นเวลาค่าคืนหากสมาชิกเจ้าของบ้านพักแจ้งให้ผู้ นำทราบผู้นำจะดำเนินการแก้ไขปัญหาย่างสุดความสามารถ

2.3 ผู้นำมีความซื่อสัตย์สุจริต

2.4 ผู้นำทุ่มเทให้กับการทำงานกลุ่มโฮมสเตย์อย่างเต็มที่

2.5 มีการรายงานบัญชีรายรับ-จ่ายเงินของกลุ่มอย่างน้อยปีละครั้ง

2.6 ผู้นำมักจะตัดสินใจโดยคำนึงถึงหลักการกระจายผลประโยชน์และรายได้แก่สมาชิกอย่างทั่วถึง

2.7 เมื่อมีปัญหาความขัดแย้งขึ้นในกลุ่มผู้นำมีความสามารถประสานงานเพื่อแก้ปัญหาได้

2.8 เมื่อเกิดปัญหาได้เถียงกันผู้นำสามารถระอมยอมและหาข้อยุติที่ทุกคนยอมรับ

2.9 มีการจัดคิวบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม

2.10 มีการรักษาตึกที่พักกลางกันในที่ประชุมอย่างเคร่งครัด

2.11 มีการแจ้งหลักการระเบียบข้อกำหนดการจัดลำดับการคัดเลือกบ้านพักสำหรับรับรองการเข้าพักของนักท่องเที่ยวแก่สมาชิกให้ได้รับทราบอย่างชัดเจน

3. ด้านนิวกวามแน

3.1 มีการชี้แจงโครงสร้างกลุ่มโฮมสเตย์และบทบาทหน้าที่ของกรรมการอย่างชัดเจน

3.2 ผู้นำเคยประกาศเป้าหมายการทำงานของกลุ่มฯ แก่มวลสมาชิกอย่างชัดเจน

3.3 ผู้นำจัดให้มีการบันทึกจัดเก็บข้อมูลความเห็นของนักท่องเที่ยว

3.4 มีการเรียกประชุมเพื่อแจ้งข่าวสารแก่สมาชิกอย่างสม่ำเสมอ

3.5 ผู้นำมักจะนำประสบการณ์ที่พบเห็นจากความสำเร็จของกลุ่มโฮมสเตย์อื่นมาปรับปรุงใช้ในกลุ่ม

3.6 ผู้นำเคยระดมความคิดเห็นจากสมาชิก เพื่อทบทวนจุดด้อย จุดเด่นของกลุ่มฯ

3.7 มีการระดมความคิดเห็นในที่ประชุมสมาชิก เพื่อกำหนดแผนพัฒนากลุ่ม

3.8 ผู้นำได้นำผลสรุปจากการระดมความคิดเห็นมาใช้ปรับปรุงกิจกรรมของกลุ่ม

3.9 ผู้นำจะประชุมกลุ่มเพื่อสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มฯ ทุกสิ้นปีเป็นอย่างน้อย

3.10 ผู้นำมีการนำผลการดำเนินงานของกลุ่มฯ มาแก้ไขปรับปรุงบริการโฮมสเตย์อย่างจริงจัง

4. ด้านการพึ่งพาตนเอง

4.1 ผู้นำมักจะพูดกับสมาชิกเสมอว่า กลุ่มฯของเรา จะได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ของอำเภอหรือจังหวัด หรือนักการเมืองในท้องถิ่น

4.2 ผู้นำมักจะบอกให้ทราบว่า ความพอใจของนักท่องเที่ยว

ก็คือจุดหมายของการให้บริการของเรา ในทุกสถานการณ์ ไม่มีข้อยกเว้น

4.3 เมื่อมีเหตุการณ์ที่ต้องตัดสินใจเร่งด่วน เช่น นักท่องเที่ยวเมาสุรา หรือแต่งกายไม่เหมาะสม หรือมีพฤติกรรมเชิงชู้สาวกับเจ้าของบ้าน และเมื่อแจ้งให้ทราบแล้ว ผู้นำมักจะขอให้เจ้าของบ้านผ่อนปรนให้นักท่องเที่ยว

4.4 ผู้นำมักเน้นย้ำแก่สมาชิกว่าการบริการในที่พักแก่ผู้มาพัก ต้องไม่กระทบต่อการดำเนินชีวิตตามปกติของชุมชน เช่น การเตรียมอาหารก็ยังคงเป็นแบบพื้นบ้านที่กินกัน การไปนา ไปวัด การแต่งกายพื้นบ้านทั่วไปที่เป็นอยู่

4.5 ผู้นำมักพูดเสมอว่า การจัดโฮมสเตย์เป็นเพียงอาชีพเสริมของเรา

4.6 ผู้นำเป็นแบบอย่างของการใช้จ่ายอย่างประหยัด

4.7 ผู้นำมักแสดงให้เห็นว่าชุมชนของเราจะเจริญก้าวหน้าได้ด้วยความร่วมมือกันร่วมกันปรับปรุง พัฒนา ด้วยคนในชุมชนเอง

4.8 ผู้นำมักพูดเสมอว่าคนที่รู้ปัญหาของเราดีที่สุด ก็คือพวกเราเอง

4.9 ผู้นำให้ความสำคัญเกี่ยวกับการดูแลรักษาความสะอาด การจัดระบบทำลายสิ่งปฏิกูล ชยะ

4.10 ผู้นำได้กำหนดเป็นระเบียบ ข้อปฏิบัติต่อการดูแลลำธาร สวนป่า และสาธารณะสถานของชุมชน

4.11 ผู้นำได้จัดให้มีการทำกิจกรรมเพื่อสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

4.12 ผู้นำให้ความสำคัญกับการเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชนต่อนักท่องเที่ยว

4.13 ผู้นำเคยจัดให้สมาชิกในกลุ่มฯ ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนหรือกลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวอื่นนอกชุมชน เสมอๆ

5. ด้านการทำงานแบบเครือข่าย

5.1 ผู้นำเป็นผู้มีความสามารถในการประสานงานกับองค์กรภายนอกชุมชน

5.2 ผู้นำมีการติดต่อสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มโฮมสเตย์อื่นด้วยดีมาตลอด

5.3 ผู้นำจัดให้สมาชิกของกลุ่มฯ ได้มีโอกาสไปทัศนศึกษาเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับกลุ่มโฮมสเตย์อื่นอย่างน้อยปีละครั้ง

5.4 ผู้นำของท่านให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่มอยู่เสมอ

5.5 ผู้นำได้มีการนำระบบสื่อสารด้วยอินเตอร์เน็ต/ จุลสาร/จดหมายข่าว/หรือรูปแบบอื่นๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับกลุ่มฯอื่นๆ นอกชุมชน อย่างน้อย 1 กลุ่ม

5.6 ผู้นำได้มีการร่วมมือกับกลุ่มฯ อื่นๆ นอกชุมชน เพื่อการประสานกิจกรรมท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายของการร่วมมือ ช่วยเหลือกันและกัน เช่นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมในเครือข่ายการท่องเที่ยวของกันและกัน

5.7 ผู้นำของท่านได้จัดให้มีการพบปะ/ประชุมร่วมกันทั้งในระดับผู้นำกลุ่ม หรือในระดับสมาชิกทั้งหมดร่วมกัน

อย่างต่อเนื่อง

5.8 ผู้นำของท่านมีการวางแผนที่จะขยายเครือข่ายความร่วมมือไปสู่เครือข่ายอื่นๆ ในระหว่างภูมิภาค ทั่วประเทศ อย่างชัดเจน

การวิเคราะห์ผลและการให้ความหมาย

วิเคราะห์ผลด้วยสถิติพรรณนา เพื่อแสดงลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ผลด้วยสถิติอ้างอิง เพื่อทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างของปัจจัย คุณลักษณะ และพฤติกรรมผู้นำระหว่างกลุ่มที่ฝึกโฮมสเตย์ที่ได้รับและที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ จากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ระหว่างปี พ.ศ. 2547-2549 โดยใช้การทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าเฉลี่ย ด้วยการทดสอบแบบที (t-test) และ f-test ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For windows 11.5

การวิเคราะห์ผลจากค่าเฉลี่ย ของการให้คะแนนรายปัจจัย ทั้ง 5 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านคุณลักษณะทางอารมณ์ ด้านการบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล ด้านพฤติกรรม การวางแผน ด้านการพึ่งตนเอง และด้านการทำงานแบบเครือข่าย โดยค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้จะให้ความหมาย ดังนี้

1. ประเด็นความคิดเห็นที่มีต่อคุณลักษณะและพฤติกรรมผู้นำตามสภาพความเป็นจริง มีดังนี้ คือ

ระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.49 คะแนน หมายถึง ความเป็นจริงน้อยที่สุด

ระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.50-2.49 คะแนน หมายถึง ความเป็นจริงน้อย

ระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.50-3.49 คะแนน หมายถึง ความเป็นจริงปานกลาง

ระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.50-4.49 คะแนน หมายถึง ความเป็นจริงมาก

ระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.50-5.00 คะแนน หมายถึง ความเป็นจริงมากที่สุด

2. ประเด็นความคิดเห็นที่มีต่อคุณลักษณะและพฤติกรรมผู้นำตามความต้องการ/ความคาดหวัง มีดังนี้ คือ

ระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.49 คะแนน หมายถึง เป็นสิ่งที่ต้องการน้อยที่สุด

ระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.50-2.49 คะแนน หมายถึง เป็นสิ่งที่ต้องการเล็กน้อย

ระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.50-3.49 คะแนน หมายถึง เป็นสิ่งที่ต้องการปานกลาง

ระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.50-4.49 คะแนน หมายถึง เป็นสิ่งที่ต้องการมาก

ระดับคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.50-5.00 คะแนน หมายถึง เป็นสิ่งที่ต้องการมากที่สุด

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของกลุ่มที่ฝึกโฮมสเตย์ในเขตอีสานใต้ และศึกษาความแตกต่างของภาวะผู้นำระหว่างกลุ่มที่ได้รับกับกลุ่มที่ยังไม่ได้รับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ เพื่อทำความเข้าใจต่อภาวะผู้นำในองค์กร โดยศึกษาจากคุณลักษณะและพฤติกรรมผู้นำในการบริหารจัดการกลุ่มที่ฝึกโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยว 6 จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ซึ่งกำลังขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ยังมีข้อมูลรายละเอียดค่อนข้างน้อย การศึกษานี้จะช่วยเพิ่มพูน ความรู้ความเข้าใจภาวะผู้นำของกลุ่มฯ ซึ่งมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ประเพณี

สำหรับแนวคิดการศึกษาภาวะผู้นำ กลุ่มที่ฝึกโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยวไทย ที่สำคัญและชี้ความสำเร็จต่อการบริหารจัดการกลุ่มที่ฝึกโฮมสเตย์ในครั้งนี้ มี 9 แนวคิด คือ แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดการจัดการแบบธรรมาภิบาล แนวคิดการเสริมสร้างด้านคุณลักษณะทางอารมณ์ แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืน และแนวคิดการศึกษา ลักษณะผู้นำท้องถิ่นของไทย เมื่อประมวลผลแนวคิดทั้ง 9 แนวคิดเข้าด้วยกัน ให้ภาพความต้องการกำหนดคุณลักษณะ และพฤติกรรมผู้นำในบริบทผู้นำท้องถิ่นไทยในกลุ่มที่ฝึกโฮมสเตย์ ให้เกิดการบริหารจัดการไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน กล่าวคือ คุณลักษณะและพฤติกรรมผู้นำ ที่มีความตระหนักในหลักการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืน ควรต้องมีแนวทางจัดการแบบธรรมาภิบาล มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม มีการดำเนินงานอย่างโปร่งใส รับผิดชอบ เสมอภาค สอดคล้องกันกับความต้องการของสังคมโดยรวม ถือหลักการพึ่งตนเองอย่างมั่นคง ภายใต้ความมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแนวทางให้เกิดการสร้างเสริมคุณลักษณะทางอารมณ์ที่มั่นคงพร้อมเผชิญหน้ากับอุปสรรค มีทักษะทางสังคมในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น เชื่อมต่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ การคิด การตัดสินใจอย่างอิสระเพื่อดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม อย่างมีประสิทธิภาพ แล้วขยายความร่วมมือออกไปสู่เครือข่ายภายนอก ประสานความร่วมมือ สร้างสายสัมพันธ์ในการขยายภารกิจอุดมการณ์ออกไปสู่กลุ่มอื่น เครือข่ายอื่น สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรเพื่อสามารถบรรลุเป้าหมายการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวยั่งยืน สามารถอนุรักษ์ ทุนทางธรรมชาติและทุนทางสังคม วัฒนธรรม การใช้รูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ชุมชน แก่ผู้มาเยือน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน สร้างมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน และสามารถกระจายรายได้ในชุมชนได้อย่างทั่วถึง

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น จะเห็นได้ว่า แนวคิดทฤษฎีทั้ง 9 แนวคิด สามารถสะท้อน

มิติของภาวะผู้นำองค์กรต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะในกลุ่มที่พัทโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น กรอบแนวคิดการวิจัยภาวะผู้นำครั้งนี้ จะใช้วิธีการศึกษาด้าน คุณลักษณะและพฤติกรรมผู้นำกลุ่มที่พัทโฮมสเตย์ใน 5 ด้าน คือ (1) ด้านคุณลักษณะทางอารมณ์ (2) ด้านธรรมาภิบาล (3) ด้านนวัตกรรม (4) ด้านการพึ่งพาตนเอง และ (5) ด้าน การทำงานแบบเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วยคำถามปรนัย จำนวน 50 ข้อ

ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำกลุ่มที่พัทโฮมสเตย์ในเขตอีสานใต้ จำแนกเป็นกลุ่มที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน 7 กลุ่ม จำนวน 149 หลังคาเรือน และกลุ่มที่ไม่ได้รับการรับรองฯ 6 กลุ่ม จำนวน 66 หลังคาเรือน ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 พบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยเกือบทุกด้าน ทั้งต่อสภาพความเป็นจริงและตามความต้องการ/คาดหวังอยู่ในระดับจริงมากและต้องการมาก ยกเว้นความต้องการหรือคาดหวังในด้านธรรมาภิบาล ที่สมาชิกกลุ่มต้องการมากที่สุด และพบว่าค่าเฉลี่ยต่อสภาพความจริงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยความต้องการ/คาดหวัง ด้วยการทดสอบด้วยค่า t แบบ Pair Sample Test พบว่าทุกคู่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะและพฤติกรรม ผู้นำตามรายชื่อทั้ง 50 ข้อ ใน 5 ด้าน พบว่าค่าเฉลี่ยระหว่าง สภาพความเป็นจริงและสภาพความต้องการ/คาดหวัง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 และ 0.05 เกือบทุกข้อ ยกเว้นข้อที่ 3 และ 5 ด้านการพึ่งพาตนเอง ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ความแตกต่างที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

เมื่อทำการศึกษาระดับภาวะผู้นำ จำแนกตามรายกลุ่มทั้ง 13 กลุ่มโฮมสเตย์ พบว่าโดยภาพรวมคุณลักษณะและพฤติกรรม ผู้นำ ทั้ง 5 ด้าน มีระดับคะแนนตามสภาพความจริง ต่ำกว่า ระดับคะแนนตามความต้องการ/คาดหวังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 และ 0.05 และผลการศึกษารายกลุ่ม ทั้ง 13 กลุ่ม มีค่าเฉลี่ยคุณลักษณะและพฤติกรรมผู้นำ แตกต่างกันไปตามบริบทของกลุ่ม แต่มีข้อสังเกตว่าสมาชิก กลุ่ม, มีความต้องการ/คาดหวังในด้านธรรมาภิบาลในระดับ มากที่สุด ถึง 9 กลุ่มจาก 13 กลุ่ม รองลงมา คือ ด้านการทำงานแบบเครือข่าย มีระดับคะแนนความต้องการ/คาดหวัง มากที่สุด 7 กลุ่มจาก 13 กลุ่ม

ผลการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างภาวะผู้นำ 5 ด้าน ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการรับรอง กับ กลุ่มที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน โฮมสเตย์ จำแนกตามสภาพความเป็นจริง และตามความต้องการ/คาดหวัง ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2 พบว่าระดับ คะแนนส่วนใหญ่ใน 4 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะทางอารมณ์ ด้านนวัตกรรม ด้านการพึ่งพาตนเอง และด้านการทำงานแบบเครือข่าย มีระดับคะแนนอยู่ในระดับจริงมากและต้องการมาก ยกเว้นด้านธรรมาภิบาล ที่มีระดับคะแนนตามความต้องการ อยู่ในระดับต้องการมากที่สุด ทั้งในกลุ่มที่ได้รับการรับรอง และกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน, และเมื่อทดสอบค่า t แบบ Independent sample Test พบว่ามีเพียงด้านการ

พึ่งพาตนเอง ตามความต้องการ/คาดหวัง ระหว่างกลุ่มได้รับการรับรองฯ กับกลุ่มไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ที่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีระดับคะแนน เฉลี่ยของกลุ่มที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน มีค่าความต้องการ/ คาดหวังสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ส่วนด้านอื่นๆ ระดับคะแนนของทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างไม่มี นัยสำคัญทางสถิติ

โดยสรุปจะเห็นได้ว่าคุณลักษณะ และพฤติกรรมผู้นำของ กลุ่มที่พัทโฮมสเตย์ เขตอีสานใต้ ตามสภาพความจริง ค่าเฉลี่ย มีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยตามความต้องการ/คาดหวังของสมาชิก กลุ่มฯ นั้นย่อมหมายถึงความคาดหวังต่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณลักษณะและพฤติกรรมผู้นำที่สูงกว่าที่เป็นอยู่ใน ปัจจุบัน โดยเฉพาะความต้องการ / คาดหวังในด้าน ธรรมาภิบาล และด้านการทำงานแบบเครือข่าย ที่ระดับความ ต้องการในระดับที่มากที่สุด และพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย คุณลักษณะและพฤติกรรมผู้นำในการพึ่งพาตนเองของ กลุ่มที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานมีค่าความคาดหวังสูงกว่า กลุ่มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานนั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าสมาชิก กลุ่มโฮมสเตย์ที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานให้ความสำคัญ ต่อความคาดหวังด้านการพึ่งพาตนเองของผู้นำของเขา สูงกว่า ความคาดหวังของสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ที่ได้รับการรับรอง มาตรฐานแล้วและเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของ คุณลักษณะผู้นำจำแนกเป็น 10 ด้าน เปรียบเทียบกันระหว่าง กลุ่มที่ได้รับการรับรองกับกลุ่มไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน มีเพียง 2 ด้านที่มี ขนาดความแตกต่างสูงกว่า กลุ่มได้รับการรับรองกับกลุ่มได้รับการ รับรอง มาตรฐาน คือด้านนวัตกรรมและด้านการทำงานแบบเครือ ข่าย ตามสภาพจริง ส่วนด้านอื่นๆ อีก 8 ด้าน พบความแตก ต่างระหว่างกลุ่มได้รับการรับรองกับกลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐานด้วยกันเป็น ส่วนใหญ่ ซึ่งให้เห็นว่าความแตกต่างของคุณลักษณะและ พฤติกรรมผู้นำระหว่างกลุ่มได้รับการรับรองกับกลุ่มไม่ได้รับการรับรอง มาตรฐาน ยังมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญนัก ควรทำ การศึกษาเจาะลึกในบริบทของแต่ละแห่ง ด้วยวิธีการเชิง คุณภาพเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในระดับประเทศยึดแนวทาง ตามทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและ สังคม และการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการจัดการ ใน ส่วนขององค์กรส่งเสริมความรู้เพื่อการพัฒนา อันได้แก่ สำนัก งานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สภาวิจัยแห่งชาติ สถาบันเพื่อ การพัฒนาประเทศไทย และหน่วยงานด้านการศึกษาวิจัยใน สถาบันการศึกษา ควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมการศึกษาวิจัย ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะในชุมชนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการที่จำเป็น ในการ ดำเนินกิจกรรมกลุ่ม เน้นกระบวนการคิด วิเคราะห์ วางแผน และทักษะการใช้เครื่องมือสื่อสาร ควบคู่กับการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ในระดับกระทรวง ควรจัดทำแผน ยุทธศาสตร์ร่วมกันระหว่างกระทรวงต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแหล่งท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ในมิติที่เน้นกระบวนการคิดการเรียนรู้บนพื้นฐานการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การพึ่งพาตนเอง และหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในระดับหน่วยงาน ปฏิบัติการ ควรจัดทำแผนงานส่งเสริมพัฒนาคนในพื้นที่ ผู้นำกลุ่มกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ผู้นำกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ ให้ความสำคัญที่การพัฒนาศักยภาพผู้นำในการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยว ในหัวข้อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารจัดการกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ หลักการและกระบวนการวางแผนพัฒนากลุ่มที่พักโฮมสเตย์แบบมีส่วนร่วม ประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างเครือข่ายกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว การใช้ระบบสื่อสารและการจัดทำระบบบัญชีเพื่อการจัดการกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ในระดับชุมชน กลุ่มกิจกรรมในพื้นที่ท่องเที่ยว ร่วมมือกันพัฒนากลุ่มของตน

เองอย่างเป็นเครือข่าย หนุนช่วยกัน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมระดมความรู้ ความสามารถ และข้อคิดเห็นต่างๆ เพื่อสร้างระบบการจัดการภายในกลุ่มที่เข้มแข็ง โดยยึดหลักการจัดการแบบธรรมาภิบาล ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สร้างองค์กรจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่มีระบบการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งให้ความสำคัญกับการระดมความรู้ในบริบทท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะต่างกัน มีธรรมชาติ ทุนสังคม วัฒนธรรมต่างกัน มีลักษณะปัญหาภายในต่างกัน ด้วยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เน้นหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาล การวางแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจนสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของทรัพยากรท้องถิ่น และการจัดการแบบเครือข่ายที่ครบวงจร สามารถนำไปปรับปรุงโครงสร้างองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม .

บรรณานุกรม

- ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ. (แปลและเรียบเรียง). (2545). **ธรรมาภิบาล การบริหารการปกครอง ที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์น้ำฝน.
- ดวงใจ ผาตศรี. (2547, เมษายน 20). “เสริมสร้าง Q ทั้ง 6 เพื่อคุณภาพการทำงาน ใครว่ายาก”. **โพสต์ทูเดย์**.
เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2546). “แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ **ท่องเที่ยวเชิงนิเวศไทยก้าวเดินอย่างไรจึงจะยั่งยืน**.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2540). **พฤติกรรมองค์กร : การศึกษาการบริหารพฤติกรรมองค์กรเชิงบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- นภาพร อติวานิชพงษ์. (2548). “ธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ในกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่”. **วารสารสำนัก บัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์** : 2 (1) กรกฎาคม- ธันวาคม.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2545). **ธรรมาภิบาลการบริหารการปกครองโปร่งใสด้วยจริยธรรม**. (คำนิยม); กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์น้ำฝน.
- บุญทัน ดอกโธรงค์. (2528). **การบริหารเชิงพุทธ (กระบวนการทางพฤติกรรม)**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ไทย. บริษัท บพิตรพิมพ์ จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540). **ภาวะผู้นำความสำคัญต่ออนาคตไทย**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ไทย.
- พระมหาสุทนต์ อามารโก. (2547). **เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- ภมรรัตน์ สุธรรม. (2546). **พลวัตรชุมชนกับการพึ่งตนเองในภาคตะวันตก**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิถีธรรม.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. (2548). **การท่องเที่ยว : อาณานิคมวัฒนธรรม?** เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติของนักเศรษฐศาสตร์ ครั้งที่ 1, หอประชุมศรีบูรพา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2538). **สังคมเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ 2550 : ยุทธศาสตร์การพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ , สำนักพิมพ์ไฉไล.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). **ภาวะผู้นำ (Leadership)**. กรุงเทพฯ : บริษัท ธนัทธการพิมพ์ จำกัด.
- วารสารประชาคมวิจัยท้องถิ่น (2547). “ลู่ประยงค์ สามัญชนต้นแบบทางรอดของชุมชน”. บริษัทประชาคมท้องถิ่น จำกัด, 4 (42) สิงหาคม.
- จิโรจน์ สารรัตน์. **ภาวะผู้นำ : หลักการ ทฤษฎีและประเด็นพิจารณาในบริบททางวัฒนธรรมสังคมและองค์กรไทย**. จาก <http://ednet.kku.ac.th> 14/7/2549.
- ศศิธร นิธิปรีชา และคณะ. (2548). **บ้านปราสาทกับการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. ชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่าย และส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- เศวณิต เศษานนท์. (2542). **ภาวะผู้นำ (Leadership)**. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- สมชาย สัมฤทธิ์ทรัพย์. (แปล). (2542). **ผู้นำเหนือผู้นำ The Leadership Challenge**. เจมส์ เอ็ม คูช และแบร์รีพอลเนอร์, กรุงเทพฯ: บริษัท เออาร์ บีซีเนต เพรส.

การพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต.ในกลุ่มอีสานใต้

Tourism Public Relations Development for Tambol Administrative

Organization in the South – Northeastern Region

นันท์พร อติเรกโชติกุล และคณะ

โปรแกรมวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ทำการศึกษาวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัย ที่มีผลต่อการดำเนินงานการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้ รวมทั้งเพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้ และเพื่อหาแนวทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้ ตลอดจนเพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์ที่พึงพาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนา และจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ยังขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทั้งด้านบุคลากรและสื่อ ปัจจัยด้านนโยบาย อบต. ไม่มีการกำหนดนโยบายและแผน การประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวที่ชัดเจน ปัจจัยด้านการดำเนินงาน อบต. มีบทบาทน้อยมาก ปัจจัยด้านการติดต่อ สื่อสาร อบต. มุ่งเน้นการเผยแพร่ข้อมูลเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยยังขาดการสำรวจความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง และพบว่า เอกสารการท่องเที่ยว เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด สำหรับนักท่องเที่ยวนำข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยวไปใช้ประโยชน์มากที่สุด ขณะที่ข้อมูลการเดินทางเป็นเนื้อหาที่ นักท่องเที่ยวต้องการทราบมากที่สุด

Abstract

The aim of this research is to study factors affecting the operation of tourism public relations of Tambol Administrative Organization (TAO) in the South-Northeastern region including the effectiveness of its operation in order to find ways to enhance tourism public relations in the region, the tendency and policy strengthening stably the strong of local tourism management with the country. The research findings showed that: There was a lack of efficiency in administering human resources and media in TAO. Tourism promotion plans were not clearly stated in the TOA policies. TAO rarely took parts in operating tourism Public Relations. TAO spread tourism information out mainly for tourists via unattractive medium. Opinions from

stakeholders were not surveyed. Tourism documents were the most effective media for promotion. Tourists were satisfied with comprehensive and interesting illustrations and useful information, respectively. The mediums that the tourists wanted most to find tourism information in were tourism documents. The information that the tourists found useful most was about tourist .

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรม ที่มีความสำคัญของภาคอีสาน โดยสามารถทำรายได้เป็นอันดับต้นๆ ในปี 2547 มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเยือนอีสานใต้ จำนวน 7,999,413 คน โดยกลุ่มจังหวัดอีสานใต้มีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวน 11,389.99 ล้านบาท แต่จากสถานการณ์การท่องเที่ยวที่ผ่านมา พบว่าการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ยังคงประสบปัญหาในหลายๆ ด้าน

ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์นับเป็นปัญหา สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งการประชาสัมพันธ์ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้านการสร้างภาพลักษณ์และส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แต่จากการสำรวจข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในโครงการต่างๆ ของประเทศ พบว่าการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีลักษณะของการพึ่งพาหน่วยงานภายนอก ซึ่งหากท้องถิ่นสามารถดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวด้วยตนเอง ย่อมจะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อบต. ซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด

จากที่กล่าวมา ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้ เพื่อเป็นการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือ อบต. ด้านบริหารจัดการและเป็นการเสริมสร้างบุคลากรของ อบต. ให้มีทักษะและขีดความสามารถด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นองค์การแห่งการขับเคลื่อน(driving force) ส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและมีศักยภาพในการแข่งขัน

อันจะส่งผลโดยรวมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและนํารายได้ให้กับประเทศ ประการสำคัญเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้
3. เพื่อได้แนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้
4. เพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์ที่พึงพาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้แนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้
2. ได้ยุทธศาสตร์ที่พึงพาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantity Research) โดยมีการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ จำนวน 6 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และชัยภูมิ
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือก ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลของ อบต. ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของ 6 จังหวัดในกลุ่มอีสานใต้ จังหวัดละ 2 อบต. จำนวน 24 ตัวอย่าง และสุ่มแบบบังเอิญ (accidental sampling) กับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญจำนวน 420 คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสอบถาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้ และแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีความพึงพอใจในประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้ ข้อคำถามเกี่ยวกับการนำข้อมูลการท่องเที่ยวจากสื่อประชาสัมพันธ์ไปใช้ประโยชน์ และข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้านการ

ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้การ SWOT Analysis เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาแบบพรรณนา (Content Analysis) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือทั้งความเที่ยงและความตรง และใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าร้อยละ (Percentage) หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยวิเคราะห์ด้านปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการประชาสัมพันธ์และประสิทธิภาพในการดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้ด้วยการ SWOT Analysis แล้วจัดส่งให้นักวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 12 คนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้

ผลการวิจัย

จากการวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยภายใน พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ยังขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทั้งด้านบุคลากรและสื่อ โดย อบต. เกือบทุกแห่งไม่มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง และเจ้าหน้าที่ยังขาดทักษะด้านการสื่อสาร ปัจจัยด้านนโยบาย อบต. ไม่มีการกำหนดนโยบายและแผนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ชัดเจน ขาดการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานและขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนและภาคีท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการดำเนินงาน อบต. มีบทบาทน้อยมากในการดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและความสามารถในการผลิตสื่อ ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร เครื่องมือที่ อบต. ใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวมุ่งเน้นเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยสื่อที่ใช้มีลักษณะไม่ดึงดูดใจ และ อบต. ยังขาดการสำรวจความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง สำหรับปัจจัยภายนอกทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง พบว่า ไม่ส่งผลกระทบมากนักต่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต.

2. ประสิทธิภาพในการดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้ พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า เอกสารการท่องเที่ยวเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา คือ สื่อบุคคล โดยนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเอกสารการท่องเที่ยวในส่วนของรูปภาพสร้างความเข้าใจ/น่าสนใจมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อมูลสามารถไขประโยชน์ได้จริง โดยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านการนำข้อมูลการท่องเที่ยวไปใช้ประโยชน์ พบว่า นักท่องเที่ยว

มีการนำข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยวไปใช้ประโยชน์มากที่สุด รองลงมา คือ การเพิ่มพูนความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณี สำหรับความต้องการการเผยแพร่ข้อมูล พบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวทางเอกสารการท่องเที่ยวมากที่สุด สำหรับเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการทราบมากที่สุด คือ ข้อมูลการเดินทาง รองลงมา คือ ข้อมูลด้านที่พัก/โรงแรม ด้านรูปแบบของสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุด คือ ต้องการให้เห็นเนื้อหาสาระ รองลงมา คือ รูปภาพประกอบมาก

3. แนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้ คณะผู้วิจัย พบว่า ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้มีจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ดังนี้ คือ ด้าน จุดแข็ง คือ 1) อบต. เป็นหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในท้องถิ่น 2) บุคลากรของ อบต. ส่วนมากเป็นคนในพื้นที่ ซึ่งมีความเข้าใจในท้องถิ่น 3) อบต. มีโครงสร้างที่กำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ อย่าง ชัดเจน 4) อบต. ในเขตอีสานใต้ส่วนมากมีนโยบายด้านการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน 5) อบต. มีการจัดเก็บรายได้ด้วยตนเอง 6) อบต. เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว ด้านจุดอ่อน คือ 1) อบต. ในเขตอีสานใต้ส่วนมากไม่มีบุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยตรง 2) บุคลากรของ อบต. ไม่มีความรู้ความสามารถและทักษะการประชาสัมพันธ์และด้านการผลิตสื่อ 3) บุคลากรของ อบต. ไม่ได้รับการฝึกอบรมด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 4) นโยบายการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ส่วนมากเป็นนโยบาย หรือโครงการระยะสั้นที่มุ่งประชาสัมพันธ์เฉพาะหน้า นอกจากนั้นยังขาดการวางแผนการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง 5) จำนวนโครงการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย และยังขาดประสิทธิภาพ 6) งบประมาณด้านการประชาสัมพันธ์มีจำนวนน้อย โดยงบประมาณส่วนมากของ อบต. มุ่งที่การบริการด้านสาธารณูปโภคเป็นหลัก 7) อบต. ขาดการสนับสนุนและการระดมงบประมาณจากภายนอก 8) อบต. ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยว เช่น อุทยานแห่งชาติ กรมศิลปากร ฯลฯ 9) อบต. ขาดการสำรวจความคิดเห็นและการประสานงานจากภาคีท่องเที่ยว 10) ผู้นำ อบต. บางแห่งขาดทัศนคติที่ดีและการให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ด้านโอกาส คือ 1) ประชาชนในพื้นที่ที่มีความสนใจ และมีความกระตือรือร้นเกี่ยวกับแนวนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน จึงมีส่วนในการช่วยเป็นสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวให้การสนับสนุน อบต. ด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 3) รัฐบาลให้การสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว มีการกำหนดให้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาประเทศ จังหวัด และท้องถิ่น

4) หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวมีส่วนช่วยสร้างบรรยากาศและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้กับ อบต. ด้านอุปสรรค คือ 1) ประชาชนในชุมชนขาดความรู้และจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยว ทำให้บางครั้งมีผลต่อการสร้างบรรยากาศด้านการท่องเที่ยว อันจะผลต่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 2) หน่วยงานซึ่งเป็นผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง เช่น อุทยานแห่งชาติ ขาดความสัมพันธ์อันดีกับ อบต. ทำให้การดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวขาดประสิทธิภาพ 3) ภาคีด้านการท่องเที่ยวขาดการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. 4) เศรษฐกิจที่ตกต่ำและราคาน้ำมันที่สูงขึ้นมีผลต่อบรรยากาศการท่องเที่ยว และมีผลกระทบโดยตรงต่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

ซึ่งจากการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้คณะผู้วิจัยได้แนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้ ภายใต้กรอบ “กระบวนทัศน์สาธารณะชน” (Public Paradigm) ดังนี้

1) ด้านนโยบาย (Policy) อบต. ควรมีแนวนโยบายการประชาสัมพันธ์ที่มีความชัดเจน รวมถึงมีการกำหนดแผนที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพทั้งแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว โดยเป็นแผนที่มีความชัดเจนมุ่งสู่การปฏิบัติ นโยบายและแผนงานควรมีความสอดคล้องสอดคล้องประสานกับแผน และแนวนโยบายของประเทศในระดับต่างๆ ซึ่งต้องยึดหลักการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ต้องมีการติดตามประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ ความผิดพลาด เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาแผนและนโยบายที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

2) การดำเนินงานที่เป็นหนึ่งเดียว (Unity of Organization) อบต. ควรมีการบริหารที่เป็นหนึ่งเดียว (Unity) หมายถึงมีการกำหนดเป้าประสงค์ (Vision) ที่เป็นหนึ่งเดียว และควรเป็นการดำเนินงานที่มีความยืดหยุ่น (Flexible Organization) ภายใต้กระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง และควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น อุทยานแห่งชาติ กรมศิลปากร ฯลฯ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและมีความร่วมมือในการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรมีการจัดการการท่องเที่ยวด้วยระบบฐานข้อมูล (Database Management) โดยสำรวจความคิดเห็นจากทั้งนักท่องเที่ยวและภาคีท่องเที่ยวผู้มีส่วนได้เสีย

3) งบประมาณ (Budgeting) อบต. ควรมีการกำหนดแผนงบประมาณอย่างชัดเจน ทั้งแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว โดยเน้นการทำแผนที่มีความยืดหยุ่น โดยแหล่งงบประมาณนอกจากภายในหน่วยงานต้นสังกัดแล้วอาจจะมีการเชื่อมโยงงบประมาณกับหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ เช่น ททท. อุทยานฯ พัฒนาชุมชน ฯลฯ และหน่วยงานภาคธุรกิจ

4) การพัฒนาการเรียนรู้ของบุคลากร (Learning) อบต. ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง ควรเร่งให้มีการกำหนดและ

บรรจุตำแหน่งเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยตรง แต่หาก อบต. ไม่สามารถบรรจุตำแหน่งเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ได้ ควรเร่งให้การส่งเสริมความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์ เป็นการเร่งด่วน ด้านการประชาสัมพันธ์เชิงรุก

5) การท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ (Integrated Tourism) อบต. ควรเปิดโอกาสให้ภาคีการท่องเที่ยวอันได้แก่ ชุมชนผู้ประกอบการ หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ทั้งการกำหนดนโยบายและทิศทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว รวมทั้งกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ควรสร้างเครือข่ายส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ซึ่งกันและกัน

6) การสื่อสาร (Communication) ด้านผู้ส่งสาร (Sender) เจ้าหน้าที่ของ อบต. ควรต้องมีความรู้ในเรื่องของแหล่งท่องเที่ยว จุดเด่นหรือตำแหน่งของการท่องเที่ยว (Tourism Positioning) สำหรับตัวสาร (Message) คือเนื้อหาสาระ (Content) ที่ อบต. ควรเน้นที่ตำแหน่งทางการท่องเที่ยว (Tourism Positioning) เป็นสิ่งสำคัญ ด้านสื่อ (Media) ที่ใช้ในการสื่อสาร อบต. ต้องมีแผนในการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพของสื่อ ด้านผู้รับสาร (Receiver) อบต. ต้องมีความเข้าใจนักท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง (Tourist Insight) โดยเฉพาะเรื่องของวิถีชีวิต (Life Style) ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเชิงกายภาพ (Physiological Data) และด้านจิตวิทยา (Psychological Data)

4. ด้านยุทธศาสตร์พึงพาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน คณะผู้วิจัยมีแนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์ในส่วนของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว จากข้อมูลที่ได้สังเคราะห์มา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์การแต่งตั้ง คณะกรรมการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้ โดยควรเป็นคณะกรรมการที่สามารถเป็นผู้กำหนดนโยบายและวางแผนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ ควรแต่งตั้งคณะกรรมการที่มาจากผู้เชี่ยวชาญด้านการประชาสัมพันธ์และการท่องเที่ยว รวมทั้งภาคีท่องเที่ยว

2) ยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงมาตรฐานการให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการด้านข้อมูลการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเกิดความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวในลักษณะเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านได้

3) ยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของทั้ง อบต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้มีความสามารถและทักษะด้านการประชาสัมพันธ์และเกิดความตระหนักในการพร้อมที่จะเผยแพร่ข้อมูล

ข่าวสารด้านการท่องเที่ยวในลักษณะเชื่อมโยง

4) ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว โดย อบต. ซึ่งเป็นองค์กรที่ได้รับการยอมรับจากคนในพื้นที่ควรดำเนินการร่วมกับภาคีท่องเที่ยวให้เกิดความเข้มแข็ง และร่วมกันในกลุ่มอีสานใต้ วางแผนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

5) ยุทธศาสตร์การใช้เอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นจุดขายหรือจุดประชาสัมพันธ์ โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก

ข้อเสนอแนะ

1. ในด้านนโยบายการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ควรมีความชัดเจน โดยมียุทธศาสตร์ที่มุ่งไปสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้ อบต. แต่ละแห่งในแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการวัดผลหรือประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เช่น อัตราการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว หรือ อัตราการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนผู้เข้าชมแหล่งท่องเที่ยว

2. ในด้านบุคลากรที่ทำหน้าที่การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ที่ขาดความรู้ อบต. ควรจัดให้มีการอบรมและสัมมนา โดยประสานกับสถานศึกษาหรือหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้าง หลักสูตรที่เหมาะสมตามสภาพแวดล้อมของ อบต. แต่ละพื้นที่

3. ด้านการดำเนินงานการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในส่วนของงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ส่งผลให้การดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งงบประมาณนับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนั้น อบต. จึงควรจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม รวมถึงมีการระดมทุนจากองค์กรเอกชนภายนอกเพื่อให้การดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพสูงสุด

4. ด้านการจัดการการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่า อบต. แต่ละพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอยู่แล้ว แต่ขาดการบริหารจัดการด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพทั้งด้านบุคลากร และสื่อ มีผลให้นักท่องเที่ยวมีจำนวนลดลง ดังนั้นในแต่ละ อบต. ควรมีการบริหารจัดการสื่อเพื่อให้ไปยังกลุ่มเป้าหมายทั้งภายในและภายนอก

5. ด้านเศรษฐกิจไม่มีผลต่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวมากนัก แต่อาจมีผลต่องบประมาณการประชาสัมพันธ์ที่สูงขึ้น อบต. จึงควรพิจารณาความคุ้มค่าของสื่อประชาสัมพันธ์และมีการตรวจสอบประสิทธิภาพของสื่อให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น

6. ปัจจัยด้านการเมือง ไม่มีผลต่อบรรยากาศการท่องเที่ยวหรือการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวมากนัก แต่วิกฤตการณ์ทางการเมืองอาจส่งผลแต่เป็นผลในระยะสั้นเท่านั้น โดยการเมืองอาจมีผลกระทบด้านนโยบาย ซึ่ง อบต. ต้องอาศัยการ

ปรับตัวในการทำงาน

7. ปัจจัยด้านสังคม การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมทั้งทางบวกและทางลบ ด้านบวก คือ เรื่องรายได้ แต่ด้านลบ คือวิถีชีวิตแบบสังคมเมืองเริ่มเข้ามา ดังนั้น การดูแลของภาครัฐจึงมีความสำคัญ โดยต้องทำตัวเหมือนเป็นพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษา และพัฒนาการท่องเที่ยวโดยไม่สร้างผลกระทบต่อสังคมและประเพณีที่ดีงามในขณะเดียวกันอบต. ต้องพยายามอนุรักษ์ วิถีแบบดั้งเดิมของชุมชนด้วย เนื่องจากเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้

8. ด้านประสิทธิภาพในการดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว อบต.ควรดำเนินการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวตลอดจนผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านเนื้อหา รูปแบบ ช่องทางการสื่อสาร เพื่อสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาศักยภาพและแนวทางการประชาสัมพันธ์ของประเทศเพื่อนบ้านในเส้นทางที่เป็นจุดเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทั้งด้านรูปแบบ เนื้อหา และช่องทางการสื่อสาร เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการประชาสัมพันธ์

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2548). รายงานโครงการสำรวจสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2547 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น : ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กิตติศักดิ์ เชื้อแดง. (2542). บทบาทของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วม ร่วมใน การบริหารท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษรา เกิดมงคล. (2545). บทบาทของทัศนคติในพฤติกรรมการท่องเที่ยว. วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 20 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม - ธันวาคม 2545) : 17-18.
- ดุษฎี ชุมสาย, ม.ล. (2527). ปฐมบทวิชาการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช.
- นพรัตน์ มณีรัตน์. (2541). การสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศิ่วงอ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นริศรา งามนุช. (2544). รูปแบบการสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญ เกาะเกร็ด จ.นนทบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทพร อติเรกโชติกุล และ เนตรชนก คงทน. (2545). พฤติกรรมการรับชมละครโทรทัศน์ไทยและการใช้ประโยชน์ในการนำไปพัฒนาตนเองของนักศึกษาสถาบันราชภัฏนครราชสีมา. นครราชสีมา : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- นิรันดร์ ทองหอม. (2540). การเปิดรับข่าวสารความรู้ ทัศนคติ และการใช้บริการจัดหางานของกรมการจัดหางานของผู้หางานในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรมะ สตะเวทิน. (2540). หลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- เพ็ญศรี เจริญวานิชและนิติพล ภูตะโชติ. (2541). การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัด คือ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลยและอุบลราชธานี. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ & ยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถในการ แข่งขันของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2545). ม.ป.ท.(อัดสำเนา).
- วรกันยา ณ ระนอง. (2546). กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์และการเปิดรับข่าวสารของโครงการอันเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญ 2540. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ในลักษณะเชื่อมโยงกับกลุ่มอีสานใต้ 6 จังหวัด

2. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต.ในแต่ละแห่งในกลุ่มอีสานใต้ ซึ่งอาจจะแบ่งตามลักษณะของการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลในการนำไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. และหาแนวทางในการเผยแพร่สู่สากล

3. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษา หาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. หรือระดับจังหวัด เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว รวมทั้งเพื่อให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้อง

4. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษา สำรวจความต้องการด้านข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้และประเทศเพื่อนบ้านที่มีลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวประเภทเดียวกัน

5. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษา เนื้อหาหลักสูตรที่จะนำไปใช้จัดการอบรมให้ความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแก่บุคลากรของ อบต.ในกลุ่มอีสานใต้ โดยให้สอดคล้องกับลักษณะการท่องเที่ยวของพื้นที่ใน อบต.นั้นๆ.

กำหนดการประชุมทางวิชาการ
เพื่อเสนอผลงานวิจัย ครั้งที่ 4

“มหาวิทยาลัยกับการ
พัฒนาพื้นที่ภาคอีสาน
บนฐานความรู้”

ห้อง 3 (ห้องประชุมสุวจน์ ศิลปพัลลภ อาคาร 9 ชั้น 3) เด็ก เยาวชน และการศึกษา

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : พศ.ดร.ประมุข กอปรสิริวัฒน์ และ ดร.สมบัติ ฤทธิเดช
ให้ความเห็น : พศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

RESEARCH

การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

A Study of Emotional Quotients and Risk Behaviors of Nakhon Ratchasima Rajabhat
University Students.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ต้นยะ และคณะ
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย 2551

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาตามตัวแปรเพศ คณะที่สังกัด ชั้นปีที่ศึกษา ผลการเรียนรู้ และสถานที่พักขณะศึกษา เพื่อหาและเปรียบเทียบพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา ตามตัวแปรเพศ คณะที่สังกัด ชั้นปีที่ศึกษา ผลการเรียนรู้ และสถานที่พักขณะศึกษา เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา และเพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาค้นคว้าความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยง เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1-4 ทั้ง 5 คณะ ปีการศึกษา 2549 จำนวน 1,349 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ส่วน ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา ประกอบด้วย อาจารย์ ผู้รับผิดชอบหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจการนักศึกษา รวม 8 คน และผู้นำ และตัวแทน นักศึกษาทั้งระดับมหาวิทยาลัยและระดับคณะ รวม 19 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต จำนวน 52 ข้อ และแบบสอบถามวัดพฤติกรรมเสี่ยงที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จำนวน 87 ข้อ ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 4 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson ส่วนการศึกษานำทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษาใช้การจัดสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักศึกษาส่วนมากมีระดับความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติทุกด้านย่อย (ร้อยละ 56.68-82.79) โดยด้านที่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าเกณฑ์ปกติมากที่สุด คือ ด้านการควบคุมตนเอง (ร้อยละ 38.97) ส่วนด้านที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติมากที่สุด คือ ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา (ร้อยละ 43.09)

2. นักศึกษาที่มีเพศ คณะที่สังกัด ผลการเรียนรู้ ชั้นปีที่ศึกษา และสถานที่พักขณะศึกษาต่างกัน มีความฉลาดทาง

อารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 2.1 นักศึกษาชายและหญิงมีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันจำนวน 5 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านการควบคุมตนเอง เห็นใจผู้อื่น รับผิดชอบ ตัดสินใจและแก้ปัญหา และด้านพอใจชีวิต

- 2.2 นักศึกษาที่สังกัดคณะต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันจำนวน 6 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านการควบคุมตนเอง เห็นใจผู้อื่น รับผิดชอบ มีแรงจูงใจ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา และด้านภูมิปัญญาตนเอง

- 2.3 นักศึกษาที่มีผลการเรียนแตกต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันจำนวน 4 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านการควบคุมตนเอง เห็นใจผู้อื่น มีแรงจูงใจ และด้านสุขสงบทางใจ

- 2.4 นักศึกษาที่มีชั้นปีที่ศึกษาแตกต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันจำนวน 7 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านการควบคุมตนเอง เห็นใจผู้อื่น รับผิดชอบ มีแรงจูงใจ ตัดสินใจ-และแก้ปัญหา สัมพันธภาพ และด้านภูมิปัญญาตนเอง

- 2.5 นักศึกษาที่มีสถานที่พักขณะศึกษาแตกต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันจำนวน 5 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านการควบคุมตนเอง เห็นใจผู้อื่น รับผิดชอบ มีแรงจูงใจ และด้านสัมพันธภาพ

3. นักศึกษามีพฤติกรรมเสี่ยงโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($X = 1.77$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเสี่ยงสูงที่สุดและอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านสุขภาพและด้านการเรียน ($X = 2.06$ เท่ากัน) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเสี่ยงต่ำสุด ได้แก่ ด้านเพศ และด้านการพนัน ($X = 1.57$ เท่ากัน) โดยพฤติกรรมเสี่ยงด้านต่างๆ ของนักศึกษามีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่

4. นักศึกษาที่มีเพศ คณะที่สังกัด ผลการเรียนรู้ ชั้นปีที่ศึกษา และสถานที่พักขณะศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมเสี่ยงโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 4.1 นักศึกษาชายและหญิงมีพฤติกรรมเสี่ยงแตกต่างกันจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเพศ และด้านการพนัน

4.2 นักศึกษาที่สังกัดคณะต่างกัน มีพฤติกรรมเสี่ยงแตกต่างกัน จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งเสพติด ด้านเพศ ด้านการพนัน และด้านการเรียน

4.3 นักศึกษาที่มีผลการเรียนแตกต่างกันมี มีพฤติกรรมเสี่ยงแตกต่างกัน จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านเพศ ด้านการดูแลสุขภาพ และด้านการเรียน

4.4 นักศึกษาที่มีชั้นปีศึกษาแตกต่างกันมี มีพฤติกรรมเสี่ยงแตกต่างกัน จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งเสพติด ด้านเพศ ด้านการพนัน และด้านการเรียน

4.5 นักศึกษาที่มีสถานที่พักขณะศึกษาแตกต่างกันมี มีพฤติกรรมเสี่ยงแตกต่างกัน จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งเสพติด และด้านเพศ

5. ความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีทุกด้านของนักศึกษา มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมเสี่ยงทั้งในภาพรวมและด้านย่อยทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง 2 ด้านย่อย ได้แก่ มีแรงจูงใจ และสัมพันธภาพ มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมเสี่ยงทั้งในภาพรวมและด้านย่อยทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง ด้านย่อยตัดสินใจและแก้ปัญหา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเสี่ยงในภาพรวม และด้านสิ่งเสพติด ด้านการพนัน ด้านการดูแลสุขภาพ และด้านการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. แนวทางสำหรับนักศึกษาในการพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ได้แก่ การสำรวจและค้นหาคำติภาพของตนเอง การเป็นผู้มีอารมณ์ขันและมองโลกในแง่ดี การรู้จักควบคุมตนเอง การรู้จักหาต้นแบบที่เหมาะสม ส่วนมหาวิทยาลัย อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษา ควรพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษา โดย การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้กับอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษา ให้มีความรู้ในการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษา มีมาตรการในการกระตุ้นส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าร่วม กิจกรรม การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ดี กรมอบหมายและติดตามการทำกิจกรรมของ นักศึกษาอย่างชัดเจน กิจกรรมสำหรับนักศึกษาควรมีทั้งมหาวิทยาลัยกำหนดและกิจกรรมจัดเองตามความสนใจของนักศึกษา

Abstract

A study of emotional quotients and risk behaviors of Nakhon Ratchasima Rajabhat University students composed of four purposes. They were 1) To study and compare students' emotional quotients according to sexes, faculties, year levels, learning achievements and staying places. 2) To find out and compare students' risk behaviors according to sexes, faculties, year levels, learning achievements and staying places. 3) To study the correlation

between emotional quotients and risk behaviors. And 4) To find out guide lines in developing emotional quotients for reducing risk behaviors. Data on emotional quotients and risk behaviors were collected from the sample group of 1,349 students. Who were weekday undergraduate students from 5 faculties, studying in first, second, third and fourth year level, in academic year 2006. They were selected by multi-stage sampling technique. Data on developing emotional quotients for reducing risk behaviors were collected from 8 instructors who were responsible for student affairs, and 19 student leaders and representatives from both faculty level and university level.

Instruments in this research were 52 items of emotional quotient inventory from the Department of Mental Health and 87 items of risk-taking behaviors questionnaires constructed by researchers. These instruments were 4 level rating scale types. Statistics for analyzing data were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, t-test, one way ANOVA and Pearson's coefficient correlation. Data on developing emotional quotients for reducing risk behaviors were organized by 2 sessions of group conversation.

The results of this research were :

1. Mostly students' emotional quotients were at normal level in every part (56.68-82.79%). The highest level above normal was the part of self-control (83.97%). The lowest level below normal was the part of decision and problem-solving (43.09%).

2. Students with differences in sexes, faculties, year levels, learning achievements and staying places had significantly different emotional quotients at the level of .05. These details were:

2.1 Male and female students were different in 5 parts of emotional quotients such as self-control, empathy on others, responsibility, decision and problem-solving, and life satisfaction.

2.2 Students in different faculties had 6 parts of emotional quotient differences such as self-control, empathy on others, responsibility, motivation, decision and problem-solving, and self-pride.

2.3 Students with different learning achievements had 4 parts of emotional quotient differences such as self-control, empathy on others, motivation, and peace of mind.

2.4 Students in different year levels had 7

parts of emotional quotient differences such as self-control, empathy on others, responsibility, motivation, decision and problem-solving, relationship, and self-pride.

2.5 Students with different staying places had 5 parts of emotional quotient differences such as self-control, empathy on others, responsibility, motivation, and relationship.

3. Students had total risk behaviors at the low level ($\bar{X}=1.77$). But when scrutinizing in each part, the data revealed that the highest and medium arithmetic mean levels were parts of health and learning (both had equal $\bar{X}=2.06$). The lowest mean levels were parts of sex and gambling (both had equal $\bar{X}=1.57$). Every pair of students' risk behaviors had significantly positive correlation at the level of .05.

4. Students with differences in sexes, faculties, year levels, learning achievements and staying places were significantly different, in total risk behaviors, at the level of .05. These details were:

4.1 Male and female students had different risk behaviors in 4 parts such as safety, drug addiction, sex, and gambling.

4.2 Students in different faculties had different risk behaviors in 5 parts such as safety, drug addiction, sex, gambling, and learning.

4.3 Students with different learning achievements had different risk behaviors in 4 parts such as safety, sex, health care, and learning.

4.4 Students in different year levels had different risk behaviors in 5 parts such as safety, drug addiction, sex, gambling, and learning.

4.5 Students with different staying places had different risk behaviors in 3 parts such as safety, drug addiction, and sex.

5. Every "Good" part of students' emotional quotients had significantly negative correlation to both total parts and each part of risk behaviors at the level of .05. Two parts of "Ability" (motivation and relationship) had significantly negative correlation to both total parts and each part of risk behaviors at the level of .05. But the part of decision and problem solving of "Ability" had significantly positive correlation to both total parts of risk behaviors and the other 4 parts (drug addiction, gambling, health care and learning) at the level of .05.

6. Guide lines for students in developing emotional quotients composed of surveying and searching self-potential, having sense of humor and optimistic viewpoint, having ability of self-control, and seeking suitable role models. Guide lines for university, instructors and advisors in developing students' emotional quotients composed of 1) providing student affairs knowledge for instructors and advisors, aiming to improve their ability in organizing activities for developing students. 2) motivating and supporting students to participate in activities. 3) managing good environment and atmosphere. 4) making clear activity assigning and follow up. And 5) creating student activities according to both university's policy and students' interests.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นแหล่งผลิตบัณฑิตที่มีความสำคัญในสังคมไทย การได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันได้กลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประสงค์จะแสวงหาอาชีพในอนาคต ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงตลาดแรงงานในปัจจุบันแล้วจะเห็นได้ว่าหลายองค์กรได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน โดยกำหนดคุณวุฒิการศึกษาขั้นต่ำไว้ว่าจะต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรีจึงจะมีสิทธิ์สมัครเข้าทำงานในองค์กรนั้นๆ ได้ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้นักเรียนนักศึกษาที่จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา และระดับอนุปริญญาจากสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนมุ่งเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อเรียนต่อให้จบปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี

นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 17-25 ปี เป็นช่วงอายุวัยรุ่นตอนปลายจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ซึ่งเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตและพัฒนาการจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น ทำให้วัยรุ่นเริ่มสนใจตนเอง สนใจสิ่งแปลกใหม่ ตลอดจนสังคม และสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีความอยากรู้อยากเห็น ต้องการเป็นอิสระจากผู้ใหญ่ (สุวดี ศรีเลณวิติ. 2534 : 8) ประกอบกับในยุคสมัยแห่งโลกไร้พรมแดนอย่างปัจจุบัน สังคมที่เน้นความสำคัญทางวัตถุมากกว่าความสุขทางใจ โอกาสที่วัยรุ่นจะประพฤติตามกระแสสังคมโดยขาดการไตร่ตรองจึงมีมาก นักศึกษาระดับอุดมศึกษาทั่วไปมักมีปัญหาดังกล่าวมากมาย และคล้ายคลึงกันทั้งปัญหาทางการเรียน การใช้ชีวิตในสถานศึกษา การปรับตัว การทำกิจกรรม การใช้ค่าย ตลอดจนการมีพฤติกรรมเสี่ยงในด้านต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อนิสัยและคุณภาพชีวิต ปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมในสังคมปัจจุบันมีสิ่งยั่วยุชักนำให้นักศึกษา

ประเพณีปฏิบัติในทางที่ไม่สมควร โดยคิดว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ทันสมัย ดำเนินชีวิตไปตามที่สังคมและสิ่งแวดล้อมชักจูงไป โดยขาดการใช้สติไตร่ตรองถึงความควร ไม่ควร รวมทั้งผลเสียที่จะเกิดขึ้น นอกจากนั้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่สถาบันอุดมศึกษาทำการผลิตบัณฑิตโดยเน้นการสร้างคนให้เป็นผู้ชำนาญเฉพาะทาง เน้นการพัฒนาความฉลาดทางสติปัญญา มากกว่าการพัฒนาจิตใจเพื่อให้ได้คนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ (นิวัติ วิสุทธีเมธี. 2543 : 81) ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถของบุคคลในการนำไปสู่การเป็นคนดี มีคุณค่าและมีความสุข (เทอดศักดิ์ เดชคง. 2543 : 39) บุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงเป็นบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีการตัดสินใจที่ดี ควบคุมอารมณ์ ตนเองได้ มีความอดทน ไม่หุนหันพินทุ์นั้ ทนความผิดหวังได้ เข้าใจจิตใจผู้อื่น เข้าใจสถานการณ์ทางสังคม ไม่ทอดทิ้งหรือยอมแพ้ง่าย สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ และไม่ปล่อยให้ความเครียดท่วมท้นจนทำอะไรไม่ถูกต้อง (กรมสุขภาพจิต. 2543 : 47) ดังนั้น ถ้านักศึกษามีความฉลาดทางอารมณ์สูงก็จะมีสติไตร่ตรองสิ่งต่างๆ อย่างรอบคอบ สามารถเลือกดำเนินชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสม ไม่ดำเนินชีวิตไปตามกระแสสังคมจนเกิดผลเสียต่อตนเองและสังคม

การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ของบุคคลนั้นสามารถที่จะดำเนินการได้ทุกช่วงวัยของชีวิต แต่จะมีความยากมากขึ้นตามลำดับของอายุ (กรมสุขภาพจิต. 2543 : 18 ; เทอดศักดิ์ เดชคง. 2543 : 43-44) การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สามารถดำเนินการโดยการฝึกฝนให้รู้จักตนเอง กล้ายอมรับความเป็นจริง มองโลกในแง่ดี สามารถรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของตนเอง ตลอดจนของผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น สิ่งสำคัญคือ การฝึกอยู่ร่วมกับผู้อื่น เพราะจะเป็นการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ได้อย่างแท้จริง โดยอาจใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อช่วยเหลือในการฝึกฝน พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ เช่น การใช้ดนตรี การฝึกสติ การใช้กิจกรรมกลุ่ม เป็นต้น (ไพบรียา บุญยะภักดิ์. 2545 : 39)

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ให้บริการด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับต่างๆ ตอบสนองความต้องการของสังคมในระบบเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มหาวิทยาลัยได้จัดการศึกษามาเป็นเวลาเกือบ 100 ปี พัฒนามาจากโรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏ จนเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาในปัจจุบัน ขณะนี้เปิดสอนทั้งภาคปกติและภาค กศ.ปช. ในระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ในหลายสาขาวิชา ในปีหนึ่ง มีผู้เข้าศึกษาและจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเป็นจำนวนมาก ในปีการศึกษา 2549 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มีนักศึกษาภาคปกติทุกชั้นปีจำนวน 10,460 คน (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. 2549 : 111) ในจำนวนนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่ตั้งใจที่จะเรียนในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาจริงๆ แต่อีกส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มผู้พลัดพ้อจากการเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยอื่นๆ รวมทั้งผู้ที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจด้วย

นักศึกษาเหล่านี้ส่วนมากมาจากครอบครัวเกษตรกร มีภูมิลำเนาอยู่ในชนบท (สถาบันวิจัยและพัฒนา. 2549 : 60-62) เมื่อเข้ามาศึกษาในเมือง อยู่ห่างไกลครอบครัว และได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างไปจากที่เคยพบเมื่อเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โอกาสที่นักศึกษาจะหลงดำเนินชีวิตไปตามกระแสสังคม จึงมีมาก นักศึกษาจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข มีความปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดี จำเป็นต้องมีความสามารถในการปรับตัว รู้เท่าทันสังคม เลือกที่จะรับสิ่งดี และหลีกเลี่ยงสิ่งที่อาจจะก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเองและสังคมได้ จึงสมควรมีการศึกษาถึงความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยงในด้านต่างๆ ของนักศึกษา รวมทั้งศึกษาแนวทางที่จะพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เพื่อให้บัณฑิตที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ ทำประโยชน์ให้สังคม และประเทศชาติได้อย่างเต็มศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตามตัวแปร เพศ คณะที่สังกัด ชั้นปีที่ศึกษา ผลการเรียนรู้ และสถานที่พักขณะศึกษา
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตามตัวแปร เพศ คณะที่สังกัด ชั้นปีที่ศึกษา ผลการเรียนรู้ และสถานที่พักขณะศึกษา
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
6. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

วิธีดำเนินการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่มุ่งศึกษาและหาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เพื่อนำไปใช้ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาภาค

ปฏิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา คณะวิทยาการจัดการ คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1-4 ในปีการศึกษา 2549 จำนวน 10,460 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักศึกษาภาค ปฏิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา คณะวิทยาการจัดการ คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 1,532 คน การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคณะ โดยใช้ตารางของ Krejciei และ Morgan การสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง จำนวน 6 ข้อ สอบถามเกี่ยวกับ เพศ ชั้นปีที่ศึกษา คณะที่สังกัด ผลการเรียน สถานที่พักขณะศึกษา และรายรับในแต่ละเดือน

ตอนที่ 2 ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 4 ระดับ จำนวน 52 ข้อ ซึ่งเป็นแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งได้ดำเนินการพัฒนาและจัดทำเกณฑ์ปกติความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลในช่วงอายุต่างๆ ไว้ แบบวัดทั้ง 52 ข้อ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านดี เก่ง และสุข ในแต่ละด้าน แบ่งเป็น 3 ด้านย่อย ที่ประกอบด้วยข้อคำถามตั้งแต่ 4-6 ข้อ

ตอนที่ 3 พฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา : เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ชนิด 4 ระดับ จำนวน 87 ข้อ ซึ่งคณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 6 ตอนย่อย วัดพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษาทั้ง 6 ด้านๆ ละ 12-18 ข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง โดยคณะผู้วิจัยประสานงานกับอาจารย์ผู้สอนเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และชี้แจงกับนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างให้เห็นถึงความสำคัญของการให้ข้อมูลตามความ เป็นจริง ได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์เพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 1,349 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 88.06 ของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อตอบคำถามของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

ประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษา ใช้การแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

5.2 การวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษา ใช้การรวมคะแนนความฉลาดทางอารมณ์แต่ละด้านย่อยของนักศึกษา แล้วเทียบกับเกณฑ์ปกติของกรมสุขภาพจิต เพื่อแยกนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีความฉลาดทางอารมณ์ในด้านย่อยนั้นๆ อยู่ในเกณฑ์ปกติ กลุ่มที่สูงกว่าเกณฑ์ปกติ และกลุ่มที่ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ โดยใช้การแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ นอกจากนั้นได้คำนวณค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานรายด้านของความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อนำผลไปใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ตามตัวแปรอิสระ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยง

5.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาตามตัวแปรเพศ ใช้การทดสอบค่า t (t -test) ส่วนการวิเคราะห์เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาตาม ตัวแปรคณะที่สังกัด ผลการเรียน ชั้นปีที่ศึกษา และสถานที่พักขณะศึกษา ใช้การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way-ANOVA) เมื่อพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีการของ Scheffe

5.4 การวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษาใช้การหาค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยดังนี้

$\bar{X} = 3.00 - 4.00$ หมายถึง มีพฤติกรรมเสี่ยงในระดับมาก

$\bar{X} = 2.00 - 2.99$ หมายถึง มีพฤติกรรมเสี่ยงในระดับปานกลาง

$\bar{X} = 1.00 - 1.99$ หมายถึง มีพฤติกรรมเสี่ยงในระดับน้อย

นอกจากนั้น ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเสี่ยงแต่ละด้าน โดยการหาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ของ Pearson

5.5 การวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษาตามตัวแปรเพศ ใช้การทดสอบค่า t (t -test) ส่วนการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษาตามตัวแปร คณะที่สังกัด ผลการเรียน ชั้นปีที่ศึกษา และสถานที่พักขณะศึกษา ใช้การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีการของ Scheffe

5.6 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา ใช้การหาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ของ Pearson

ตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงของ

นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

1. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่
1.1 อาจารย์ผู้รับผิดชอบหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจการนักศึกษา ทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและระดับคณะ ได้แก่ ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา รองผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษา รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาพลศึกษา และอาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาจิตวิทยาและการแนะแนวรวม 8 คน

1.2 ผู้นำนักศึกษาทั้งระดับมหาวิทยาลัยและระดับคณะ ได้แก่ นายกองค์การนักศึกษา ประธานสภานักศึกษา นายกสโมสรนักศึกษา และรองนายกสโมสรนักศึกษา คณะต่างๆ กรรมการองค์การนักศึกษา กรรมการสโมสรนักศึกษา เลขานุการสภานักศึกษา และตัวแทนนักศึกษาคณะต่างๆ รวม 19 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน 2 ครั้งๆ ละ 3 ชั่วโมง โดยครั้งแรกจัดสนทนากลุ่มอาจารย์ผู้รับผิดชอบหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจการนักศึกษา ในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2551 ครั้งที่ 2 จัดสนทนากลุ่มผู้นำนักศึกษา และตัวแทนนักศึกษา ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2551 ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกคนได้รับแจ้งประเด็นในการสนทนากลุ่มเพื่อเตรียมการในการสนทนากลุ่มล่วงหน้า ในการสนทนากลุ่มทั้ง 2 ครั้ง ตัวแทนคณะผู้วิจัยเป็นผู้นำสนทนากลุ่ม

3. ประเด็นการสนทนากลุ่ม

การกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม พิจารณาจากผลการวิจัยที่ได้จากการดำเนินการวิจัยตอนที่ 1 โดยพิจารณาจาก ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาในรายด้านย่อยที่มีจำนวนนักศึกษา มีระดับความฉลาดทางอารมณ์ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติมาก และมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษาสูง ได้ความฉลาดทางอารมณ์ที่นำมาเป็นประเด็นในการพิจารณาหาแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา จำนวน 4 ด้านย่อย ดังนี้

3.1 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี ด้านย่อย ความรับผิดชอบ มีนักศึกษาร้อยละ 15.58 มีความฉลาดทางอารมณ์ในด้านนี้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ และมีค่าความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา - .518

3.2 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง ด้านย่อย มีแรงจูงใจ มีนักศึกษาร้อยละ 11.56 มีความฉลาดทางอารมณ์ในด้านนี้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ และมีค่าความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา - .497

3.3 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง ด้านย่อย สัมพันธภาพ มีนักศึกษาร้อยละ 21.49 มีความฉลาดทางอารมณ์ในด้านนี้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ และมีค่าความสัมพันธ์กับ

พฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา - .407

3.4 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุข ด้านย่อย พอใจชีวิต มีนักศึกษาร้อยละ 24.66 มีความฉลาดทางอารมณ์ในด้านนี้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ และมีค่าความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา - .394

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาโดยการประชุมคณะผู้วิจัย สรุปผลการสนทนากลุ่มในแต่ละครั้ง และนำผลสรุปของการประชุมกลุ่มทั้ง 2 ครั้ง มาสังเคราะห์เป็นผลสรุปแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยส่วนมากเป็นนักศึกษาหญิง (ร้อยละ 64.49)พักอยู่บ้านบิดามารดามากที่สุด (ร้อยละ 32.25) รองลงมาพักหอพักชาย/หอพักหญิง (ร้อยละ 30.84) ส่วนมากมีรายได้ต่อเดือน 2,501-5,000 บาท (ร้อยละ 62.72) สังกัดคณะวิทยาการจัดการมากที่สุด (ร้อยละ 24.24) รองลงมาสังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ร้อยละ 23.13) เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มากที่สุด (ร้อยละ 32.54) รองลงมาเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 (ร้อยละ 26.91) และมีผลการเรียน 2.50-2.99 มากที่สุด (ร้อยละ 33.30) รองลงมา มีผลการเรียน 2.00-2.49 (ร้อยละ 27.40)

2. ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนมากมีระดับความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติทุกด้านย่อย (ร้อยละ 56.68-82.79) สำหรับด้านที่มีจำนวนนักศึกษาที่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าเกณฑ์ปกติมากที่สุด ได้แก่ ด้านการควบคุมตนเอง (ร้อยละ 38.97) รองลงมาเป็นด้านเห็นใจผู้อื่น (ร้อยละ 11.32) ส่วนด้านที่มีจำนวนนักศึกษาที่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติมากที่สุด ได้แก่ ด้านตัดสินใจและแก้ปัญหา (ร้อยละ 43.09) รองลงมาเป็นด้านสุขสงบทางใจ (ร้อยละ 29.09) พอใจชีวิต (ร้อยละ 24.66) ภูมิใจตนเอง (ร้อยละ 24.24) และด้านสัมพันธภาพ (ร้อยละ 21.49)

3. การเปรียบเทียบความฉลาด ทางอารมณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตามตัวแปรเพศ คณะที่สังกัด ผลการเรียนรู้ ชั้นปีที่ศึกษา และสถานที่พักขณะศึกษา

3.1 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาชายและหญิง มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านการควบคุมตนเอง เห็นใจผู้อื่น รับผิดชอบ ตัดสินใจและแก้ปัญหา และด้านพอใจชีวิต โดยนักศึกษาหญิงมีค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักศึกษาชายทั้ง 5 ด้าน

3.2 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาที่สังกัดคณะต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 6 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านควบคุมตนเอง เห็นใจผู้อื่น รับผิดชอบ มีแรงจูงใจ ตัดสินใจและแก้ปัญหา และด้านภูมิปัญญาตนเอง โดยนักศึกษาสังกัดคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านย่อยการควบคุมตนเองต่ำกว่านักศึกษาสังกัดคณะครุศาสตร์ ด้านย่อยการเห็นใจผู้อื่น และมีแรงจูงใจ ต่ำกว่านักศึกษาสังกัดคณะครุศาสตร์และ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านย่อยการรับผิดชอบต่อตนเองต่ำกว่านักศึกษาสังกัดคณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และคณะวิทยาการจัดการ ด้านย่อยการตัดสินใจและแก้ปัญหา ต่ำกว่านักศึกษาสังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และคณะครุศาสตร์ ส่วนด้านย่อยความภูมิใจ ในตนเองไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

3.3 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่มีผลการเรียนแตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านควบคุมตนเอง เห็นใจผู้อื่น มีแรงจูงใจ และด้านสุขสงบทางใจ โดยนักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำกว่า 2.00 มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านย่อย การควบคุมตนเอง และมีแรงจูงใจต่ำกว่านักศึกษาที่มีผลการเรียน 3.00 ขึ้นไป นักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำกว่า 2.00 มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านย่อย เห็นใจผู้อื่น ต่ำกว่านักศึกษาที่มีผลการเรียน 2.50-2.99 และ 3.00 ขึ้นไป ส่วนด้านสุขสงบทางใจ นักศึกษาที่มีผลการเรียน 3.00 ขึ้นไป มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำกว่านักศึกษาที่มีผลการเรียน 2.50-2.99

3.4 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่มีชั้นปีที่ศึกษาแตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 7 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านควบคุมตนเอง เห็นใจผู้อื่น รับผิดชอบ มีแรงจูงใจ ตัดสินใจและแก้ปัญหา สัมพันธภาพ และด้านภูมิปัญญาตนเอง โดยนักศึกษารุ่นปีที่ 4 มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านควบคุมตนเอง และด้านมีแรงจูงใจสูงกว่านักศึกษารุ่นปีที่ 1, 2 และ 3 ด้านเห็นใจผู้อื่นสูงกว่านักศึกษารุ่นปีที่ 1 และ 3 ด้านรับผิดชอบต่อ และด้าน สัมพันธภาพสูงกว่านักศึกษารุ่นปีที่ 3 ส่วนด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา นักศึกษารุ่นปีที่ 2 และ 3 มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักศึกษารุ่นปีที่ 4 และด้านภูมิปัญญาตนเอง นักศึกษารุ่นปีที่ 1 และ 4 มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักศึกษารุ่นปีที่ 1

3.5 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาที่มีสถานที่พักขณะศึกษาแตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 ด้านย่อย ได้แก่ ด้านควบคุมตนเอง เห็นใจผู้อื่น รับผิดชอบ มีแรงจูงใจ และด้านสัมพันธภาพ โดยนักศึกษาที่พักบ้านพ่อแม่มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการควบคุมตนเองต่ำกว่านักศึกษาที่พักบ้านญาติ ด้านการเห็นใจผู้อื่นและด้านรับผิดชอบต่อ ต่ำกว่านักศึกษาที่พักหอพักชาย/หญิง ส่วนด้านมีแรงจูงใจและด้าน สัมพันธภาพไม่พบคู่ที่แตกต่าง

4. พฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

4.1 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเสี่ยง โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($X=1.77$, $S.D.=.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ระดับน้อย 4 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเสี่ยงสูงสุด ได้แก่ ด้านการดูแลสุขภาพ ($X=2.06$, $S.D.=.28$) และด้านการเรียน ($X=2.06$, $S.D.=.41$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเสี่ยงต่ำสุด ได้แก่ ด้านเพศ และด้านการพนัน ($X=1.57$, $S.D.=.49$) เท่ากัน โดยพฤติกรรมเสี่ยงด้านต่างๆ ของนักศึกษามีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่

4.2 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านความปลอดภัยอยู่ในระดับน้อย ($X=1.64$, $S.D.=.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับ ปานกลาง 3 ข้อ ระดับน้อย 14 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเสี่ยงสูงที่สุด ได้แก่ การขับขี่ยานยนต์ โดยซ้อนเกิน 2 คน รองลงมาเป็นการข้ามถนนโดยไม่ใช้สะพานลอยหรือทางม้าลาย และไม่เดินบนทางเท้า ในกรณีไม่มีทางเท้าไม่ได้เดินชิดขวาของถนน ตามลำดับ

4.3 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านสิ่งเสพติดอยู่ในระดับน้อย ($X=1.58$, $S.D.=.44$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับ ปานกลาง 3 ข้อ ระดับน้อย 9 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเสี่ยงสูงที่สุด ได้แก่ เห็นเพื่อนในกลุ่มดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ รองลงมาเห็นคนในครอบครัวดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และเห็นคนในครอบครัวสูบบุหรี่ ตามลำดับ

4.4 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านเพศ อยู่ในระดับน้อย ($X=1.57$, $S.D.=.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับ น้อยทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเสี่ยงสูงที่สุด ได้แก่ การอยู่ในหอพักหรือบ้านเช่าที่มีทั้งผู้ชายและผู้หญิง รองลงมาเป็นการอยู่ตามลำพังกับเพื่อนต่างเพศ และเพื่อนในกลุ่มมีค่านิยมในการอยู่ร่วมกันก่อนแต่ง ตามลำดับ

4.5 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านการพนัน อยู่ในระดับน้อย ($X=1.57$, $S.D.=.09$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ ระดับน้อย 11 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเสี่ยงสูงที่สุด ได้แก่ การเห็นคนในครอบครัว เล่นหวย การเห็นเพื่อนในกลุ่มเล่นหวย และการเห็นเพื่อนในกลุ่มเล่นการพนันอื่นๆ เช่น ไพ่ ไฮโล ม้าแข่ง มวย ตามลำดับ

4.6 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับ ปานกลาง ($X=2.06$, $S.D.=.28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง 10 ข้อ ระดับน้อย 8 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเสี่ยงสูงที่สุด ได้แก่ การดื่มกาแฟ น้ำอัดลม เครื่องดื่มชูกำลัง หรือขนมขบเคี้ยว รองลงมาได้แก่ การรับประทานอาหารถึงสำเร็กรูป เช่น บะหมี่ การไม่ออกกำลังกาย

กายโดยการเล่นกีฬา และการรับประทานอาหารที่มีรสจัด เช่น เค็มจัด เผ็ดจัด ตามลำดับ

4.7 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ($X=2.06$, $S.D.=.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับ ปานกลาง 7 ข้อ ระดับน้อย 8 ข้อ โดยข้อที่มีพฤติกรรมเสี่ยงสูงสุด ได้แก่ การไม่ได้อ่านหนังสือล่วงหน้าก่อนเข้าเรียน รองลงมาได้แก่ การไม่ได้ทบทวนบทเรียนหลังจากเรียน และการอ่านหนังสือเฉพาะวันสอบเท่านั้นตามลำดับ

5. การเปรียบเทียบพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตาม ตัวแปรเพศ คณะที่สังกัด ผลการเรียน ชั้นปีที่ศึกษา และสถานที่พักขณะศึกษา

5.1 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาชายและหญิงมีพฤติกรรมเสี่ยงโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักศึกษาชายและหญิงมีพฤติกรรมเสี่ยงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งเสพติด ด้านเพศ และด้านการพนัน โดยค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษาชายสูงกว่านักศึกษาหญิง ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน

5.2 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาที่สังกัดคณะต่างกัน มีพฤติกรรมเสี่ยงโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาที่สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีพฤติกรรมเสี่ยงสูงกว่านักศึกษาคณะเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักศึกษาที่สังกัดคณะต่างกัน มีพฤติกรรมเสี่ยงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งเสพติด ด้านเพศ ด้านการพนันและด้านการเรียน โดยนักศึกษาคณะครุศาสตร์มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านสิ่งเสพติดต่ำกว่านักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านเพศต่ำกว่านักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และนักศึกษาคณะเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านการพนันต่ำกว่านักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านการเรียนต่ำกว่านักศึกษาคณะอื่นๆ ทุกคณะ ส่วนพฤติกรรมเสี่ยงด้านความปลอดภัยไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

5.3 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่มีผลการเรียนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมเสี่ยงโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาที่มีผลการเรียน 3.00 ขึ้นไป มีพฤติกรรมเสี่ยงต่ำกว่านักศึกษาที่มีผลการเรียนระหว่าง 2.00-2.49 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักศึกษาที่มีผลการเรียนแตกต่างกันมีพฤติกรรมเสี่ยงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านเพศ ด้านการดูแลสุขภาพ และด้านการเรียน โดยนักศึกษาที่มีผลการเรียน 2.00-2.49 และต่ำกว่า

2.00 มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านความปลอดภัย สูงกว่านักศึกษาที่มีผลการเรียน 3.00 ขึ้นไป นักศึกษาที่มีผลการเรียนระหว่าง 2.00-2.49 มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านเพศ สูงกว่านักศึกษาที่มีผลการเรียน 3.00 ขึ้นไป นักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำกว่า 2.00 มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านการดูแลสุขภาพสูงกว่านักศึกษาที่มีผลการเรียน 2.50-2.99 และ 3.00 ขึ้นไป และนักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำกว่า 2.00 และ 2.00-2.49 มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านการเรียนสูงกว่า นักศึกษาที่มีผลการเรียน 2.50-2.99 และ 3.00 ขึ้นไป

5.4 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่มีชั้นปีที่ศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมเสี่ยงโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีพฤติกรรมเสี่ยงโดยรวมสูงกว่านักศึกษาชั้นปีอื่นๆ ทุกชั้นปี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักศึกษาที่มีชั้นปีแตกต่างกัน มีพฤติกรรมเสี่ยงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งเสพติด ด้านเพศ ด้านการพนัน และด้านการเรียน โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 3 มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านความปลอดภัยสูงกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 4 นักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านสิ่งเสพติด ด้านเพศ และด้านการพนันสูงกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านเพศสูงกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 และนักศึกษาชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านการเรียนสูงกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 4

5.5 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาที่มีสถานที่พักขณะศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมเสี่ยงโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย นักศึกษาที่พักหอพักรวมมีพฤติกรรมเสี่ยงสูงกว่านักศึกษาที่พักบ้านญาติ และพักหอพักชาย/หญิง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักศึกษาที่มีสถานที่พักขณะศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมเสี่ยงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งเสพติด และด้านเพศ โดยนักศึกษาที่พักหอพักรวม และบ้านเช่า มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านสิ่งเสพติดสูงกว่านักศึกษาที่พักบ้านญาติ และพักหอพักชาย/หญิง นักศึกษาที่พักหอพักรวมและบ้านเช่ามีพฤติกรรมเสี่ยงด้านเพศสูงกว่านักศึกษาที่พักบ้านญาติ หอพักชาย/หญิง และพักบ้านพ่อแม่ ส่วนพฤติกรรมเสี่ยงด้านความปลอดภัยไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

6. ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

6.1 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านทุกด้าน ย่อยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมเสี่ยงทั้งในภาพรวมและด้านย่อยทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.2 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่งด้านย่อย 2 ด้าน ได้แก่ มีแรงจูงใจและสัมพันธภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมเสี่ยงทั้งในภาพรวมและด้านย่อยทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ ระดับ .05 ส่วนความฉลาดทางอารมณ์ด้านแง่ ด้านย่อยตัดสินใจและแก้ปัญหา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ พฤติกรรมเสี่ยงในภาพรวม ด้านสิ่งเสพติด ด้านการพนัน ด้าน สุขภาพและด้านการเรียน และมีความสัมพันธ์ทางลบกับ พฤติกรรมเสี่ยงด้านเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.3 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุข ด้านย่อยพอใจ ชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มีความ สัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมเสี่ยงทั้งในภาพรวมและด้านย่อย ทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านย่อย ภูมิใจตนเอง มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมเสี่ยงด้านการ เรียน และด้านย่อยสุขสงบทางใจ มีความสัมพันธ์ทางลบกับ พฤติกรรมเสี่ยงในภาพรวม และด้านความปลอดภัยอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพื่อ ลด พฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

7.1 แนวทางสำหรับนักศึกษาในการพัฒนาดตนเอง เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

7.1.1 นักศึกษาควรมีการสำรวจตนเอง และ ค้นหาศักยภาพของตน วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของตน และ การกำหนดเป้าหมายที่ต้องการ

7.1.2 นักศึกษาควรเป็นผู้มีอารมณ์ขัน และมอง โลกในแง่ดี รู้จักการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงพึงพอใจในสิ่งที่ตน เองมีอยู่ รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง และ การใช้ชีวิตใน มหาวิทยาลัย

7.1.3 นักศึกษาควรรู้จักการควบคุมตนเอง รู้จัก การจัดการความเครียดในการทำงานการเปลี่ยนอุปสรรคให้ เป็นแรงจูงใจ สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเอง รู้จักการสร้าง สัมพันธภาพกับผู้อื่นก่อน และรู้จักการยอมรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น

7.1.4 นักศึกษาควรรู้จักหา ต้นแบบที่เหมาะสม ให้ตนเองและเป็นตัวแบบที่ดีให้ผู้อื่น รู้จักนำสิ่งที่ล้มเหลวมา เป็นบทเรียน

7.2 แนวทางสำหรับมหาวิทยาลัย อาจารย์ผู้สอนและ อาจารย์ที่ปรึกษาในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

7.2.1 ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษาให้มีความรู้ และสามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม ความรับผิดชอบและสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษา

7.2.2 มหาวิทยาลัยควรมีมาตรการในการ กระตุ้น ส่งเสริม ให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมและมีการ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่จัด ให้นักศึกษาทราบล่วงหน้าเพื่อ ให้ตระหนักและได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม

7.2.3 มหาวิทยาลัยควรจัดสภาพแวดล้อม สร้าง บรรยากาศที่ดี จัดหาที่ตั้งและสถานที่ให้นักศึกษาได้ ทำกิจกรรมต่างๆ

7.2.4 มหาวิทยาลัยควรมอบหมาย และติดตาม การทำกิจกรรมของนักศึกษาโครงการอย่างชัดเจน

7.2.5 มหาวิทยาลัยควรมีกิจกรรม 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมที่มหาวิทยาลัยจัดให้และกิจกรรมที่จัดเองตามความ สนใจของนักศึกษา ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ควรมีลักษณะ ดังนี้

7.2.5.1 นักศึกษาทุกชั้นปีมีโอกาส เข้าร่วม กิจกรรม

7.2.5.2 เน้นความสามัคคี กระบวนการกลุ่ม สร้างความรับผิดชอบ

7.2.5.3 เน้นการสร้างสัมพันธภาพ และความ รับผิดชอบ เช่น ค่ายอาสาพัฒนา ชุมชน ชุมชน กีฬา ลูกเสือ และการแสดงออกตามความสามารถ

7.2.5.4 ฝึกให้นักศึกษามีความคิด เชิงบวก ฝึกการมองโลกในแง่ดี

7.2.5.5 ส่งเสริมความภาคภูมิใจในสถาบัน พัฒนาและปลูกค่านิยมพึงตนเอง ค่านิยม ความพอเพียง

7.2.5.6 ส่งเสริมให้นักศึกษา ได้ค้นคว้าตัวเอง โดยใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร การศึกษาแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เป็นต้น

7.2.5.7 พัฒนาแรงจูงใจ ด้วยการเชิญศิษย์เก่า ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต มาเล่าประสบการณ์ให้รุ่นน้อง ฟัง การยกย่อง การให้รางวัล การให้เกียรติบัตร สำหรับ นักศึกษาที่มีผลการเรียนดีและความประพฤติดี จัดเวทีให้ นักศึกษามีโอกาสแสดงศักยภาพที่หลากหลาย

7.2.5.8 ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตใน มหาวิทยาลัย ปลูกฝังให้นักศึกษาพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ และเปิดตลาดอาชีพให้กับนักศึกษา

7.2.5.9 ส่งเสริมให้นักศึกษาเห็นคุณค่าใน ตนเอง และปลูกฝังจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมช่วยเหลือ สังคม กิจกรรมทำความสะอาดสถานที่สำคัญ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรมสุขภาพจิต. (2543). **คู่มือความฉลาดทางอารมณ์**. กรุงเทพฯ : ศูนย์สารนิเทศและประชาสัมพันธ์ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2549). **คู่มือความรู้เพื่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์**. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- จันทร์ทิศา พุกษานานนท์. (2537). “พฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น” **สงขลานครินทร์เวชสาร**. (12) กรกฎาคม-กันยายน : 141-143.
- จิตสุภา ไวยวรรณ. (2543). **ความสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์ปัญญาและเชาวน์อารมณ์ในเยาวชนไทย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจตนิพิฐ สมมาตย์. (2550). **ประสิทธิผลของโปรแกรมการสร้างเสริมทักษะชีวิตร่วมกับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อพฤติกรรมป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแห่งหนึ่ง อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เจษฎา บุญมาโฮม. (2546). **ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อการประกอบวิชาชีพครูกับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาสาขาการศึกษา**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- ชูลีพร ศรศรี. (2541). **การศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพของวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ณัฐนันท์ คัมภีร์ภัทร. (2547). **การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต**. ปริญญาโท ศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทศพร ประเสริฐสุข. (2543). “**ความเจตยฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา**” ใน **รวมบทความทางวิชาการ EQ**. กรุงเทพฯ : ชมรมผู้สนใจอีคิว.
- เทอดศักดิ์ เดชคง. (2543). **จากความฉลาดทางอารมณ์สู่สติปัญญา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- . (2547). “**ผลของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ต่อการพัฒนาคุณภาพบุคลากรสาธารณสุข**.” **วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย**. ปีที่ 12 ฉบับที่ 3 ปี 2547.
- ธนิษฐ์ เขียวอยู่. (2546). **พฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นวลอนงค์ บุญจรรยาศิลป์. (2546). **พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพของวัยรุ่นไทยและการพัฒนาโปรแกรมการป้องกัน**. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิตยา กัทธิตะพันธุ์. (2541). **การศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กในเมือง**. สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิวัติ วิสุทธีเมธี. (2543). **แนวทางปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการอุดมศึกษา : รูปแบบการจัดกลุ่มอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับศักยภาพปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัววิทย์ ใจตรงดี. (2545). **ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นหญิง**. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปิ่นทิพย์ ชะเอม. (2544). **ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเสี่ยงกับทุนทางสังคมของวัยรุ่นในเมืองเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไพบรียา บุญยะภักดี. (2545). **ผลของโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพฯ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตโต). (2543). “**อีคิวในแนวทางพุทธศาสนา**” ใน **รวมบทความทางวิชาการเรื่องอีคิว**. กรุงเทพฯ : DESKTOP.
- เพียงพนอ เปลี่ยนดวง. (2544). **การศึกษาตัวแปรคัดสรรที่ส่งผลต่อระดับเชาวน์อารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพรินทร์ ทองภาพ. (2545). **ความเจตยฉลาดทางอารมณ์ของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. ปริญญาโท ศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เมตตา สิงห์กระโจม. (2545). **ผลของการใช้กิจกรรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านลาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธนาภ ธีรพันธุ์เศรษฐ และวิยะดา ต้นวัฒนากุล. (2547). “**ทัศนคติและพฤติกรรมทางสุขภาพของนักศึกษากลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**” **วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม**. ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2547.

บทบาทของหนังสือพิมพ์ต่อพฤติกรรมกรรมการเปิดรับข่าวสาร ด้านการเมืองของประชาชนในเขต เทศบาลเมือง จ.บุรีรัมย์

The Roles of Newspapers toward Communication Behaviors in
Disseminating Thai Political News in Buriram Municipality

อรรณพ แสงภู
คณะวิทยาการจักษุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทที่ดีในการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองไทยของหนังสือพิมพ์ไทยต่อพฤติกรรมกรรมการเปิดรับข่าวสาร 2) ศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์ต่อพฤติกรรมกรรมการรับข่าวสารด้านการเมืองของประชาชน 3) ศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจทางการเมือง

ในการวิจัยในครั้งนี้ได้ออกแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ กลุ่มเป้าหมายได้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ประชาชนผู้อ่านหนังสือพิมพ์ทั่วไปที่อาศัยอยู่ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ และกลุ่มผู้บริหารระดับล่างไปจนถึงผู้ปฏิบัติการตลอดจนนักเรียน นักศึกษา นักวิชาการและนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นผู้มีอาชีพในการรายงานข่าวสารทางการเมือง รวมจำนวน 200 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือสถิติพื้นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาทำให้เราทราบถึงบทบาทของสื่อมวลชนทุกแขนงสาขานับตั้งแต่วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวารสาร อินเทอร์เน็ต รวมไปถึงสื่ออื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองไทย ซึ่งผลพบว่าสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์มีบทบาทในการนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าสื่อประเภทใดๆ พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับเลือกรับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองไทยจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด แต่สื่อหนังสือพิมพ์นั้นหาซื้อได้ง่ายและสะดวกกว่าสื่ออื่นๆ 2) บทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยนั้นซึ่งเป็นสื่อมวลชนอีกแขนงหนึ่งเป็นรองสื่อประเภทโทรทัศน์ในด้านของประสิทธิภาพของการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองไทยได้มากที่สุดเนื่องจากมีเนื้อหาในการลงข้อมูลมากกว่าสื่ออื่นๆ ซึ่งสื่อหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ไม่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล 4) ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับความนิยมมากที่สุดและเป็นประโยชน์มากที่สุดคือข่าวการเมืองซึ่งได้รับความนิยมจากผู้อ่านมากกว่าข่าวใดๆ เนื่องจากปัจจุบันผู้อ่านมีความสนใจทางการเมืองมากขึ้นผู้อ่านมีความรู้มากขึ้น 5) ประชาชนกลุ่มตัวอย่างอ่านหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาไทยคือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐมากกว่าหนังสือพิมพ์

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ชนิดอื่น เนื่องจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐหาซื้อง่ายมีรายละเอียดและข้อมูลที่ตรงข้อเท็จจริงและที่สำคัญหนังสือพิมพ์ไทยรัฐเป็นหนังสือพิมพ์ที่ติดตลาดมากกว่าสื่อหนังสือพิมพ์ชนิดอื่น 6) พบว่าหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณมีบทบาทต่อการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนในด้านที่สื่อมวลชนมีบทบาทในการพัฒนาการเมืองไทย

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) to investigate the desirable roles in presenting the political news of Thai newspapers toward the communication behaviors; 2) to study the roles of newspapers toward the communication behaviors of people; and 3) to examine the roles of newspapers toward the political decision making.

The research instrument was a questionnaire. The target groups were 200 people who were classified into two groups, namely, people who read newspapers in Buriram municipality and the political reporters (administrators, students, scholars and reporters). The collected data were analyzed by the basic statistics through the program of SPSS for WINDOW.

The finding revealed as follows:

1. The roles of television had more effective in presenting the political news rather than all mass communications (radios, newspapers, magazines and internet).
2. The roles of newspapers were ranked as the second effectiveness in presenting the political news.
3. The dominant roles of newspapers which are more effective than other mass communications had freedom, content covered and more details in presenting the political news because newspapers had more spaces in presenting news and were not under the control of government.

4. The most popular and utilized news was about politics because people prefer to read in order to be interesting and gain more knowledge nowadays.

5. "Thairath" newspaper was the most interesting people wants, since it can be bought easily. In addition, it presents the facts about news and it is popular among others.

6. The quantity of the newspapers had the roles for political decision making of people which is affected on the development of Thai politics.

บทนำ

ในยุคปัจจุบันนี้เรื่องราวทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของประชาชนมากกว่าแต่ก่อน เมื่อสังคมโลกและสังคมไทยกำลังอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นเรื่องของความเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างทางด้านเหล่านี้อย่างใหญ่หลวง เนื่องจากการทำงานของสื่อมวลชนกับสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร (Information Society) สัมพันธ์กับพลวัตทางด้านการเมืองสังคมและเศรษฐกิจได้ทวีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับในอดีตกาลบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองมีบทบาทน้อย และถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพอย่างมาก แต่ในขณะนี้ยุคโลกาภิวัตน์ที่มีแนวโน้มของสื่อมวลชนข้ามชาติซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบการครอบงำระหว่างประเทศอันประกอบด้วยกระบวนการทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและดำเนินอยู่ และจะพบว่าสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ทั้งภาษาไทยและอังกฤษของไทยได้ให้ความสำคัญในการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองที่มีคุณภาพและตรงต่อความเป็นจริงมากที่สุด กับยุคสมัยปัจจุบันอย่างไรก็ตาม บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนไม่ว่าจะอยู่ในสังคมรูปแบบใด ต่างก็มีมากมายเพราะสื่อมวลชนเป็นเสมือนตัวกลางที่จะแสดงออก และสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความรู้ และคำตอบของประเด็นสำคัญปัญหาต่างๆ ตลอดจนคิดปะวิพากษ์การทั้งหลายให้คงอยู่และสืบทอดตลอดไปอีกนานเท่านาน

ในแง่บทบาททางการเมืองไทย สื่อมวลชนหนังสือพิมพ์มีความสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือเป็นผู้ปลุกให้ตื่นด้วยข่าวสารทางการเมืองและทำความเข้าใจให้ปรากฏ เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าโลกถูกปลุกด้วยข่าวสารให้ตื่นตลอดเวลาและผู้สื่อข่าวคือผู้อยู่เบื้องหลังนั่นเอง ในขณะที่เดียวกันผู้สื่อข่าวต้องรู้จักใช้มโนคติ ในอันที่จะมองเห็นเรื่องที่อยู่ในหินและข่าวที่อยู่ในลำธารอันไหลเชี่ยวในสังคมแห่งยุคข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดการแข่งขันในการรับรู้ข่าวสารข้อมูลให้ได้มากที่สุดและถูกต้องแม่นยำมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้น บทบาทของสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ และผู้สื่อข่าวจึงมีความสำคัญอย่างมากในการเป็นผู้นำเสนอข่าวสารในทุกๆ ด้านให้ประชาชนคนทั่วไปได้รับรู้กันหากสื่อมวลชนหรือผู้สื่อข่าวมีความสามารถในการรายงาน

ข่าวหรือการนำเสนอข่าวสารดังกล่าวได้ดีก็จะส่งผลให้ข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ออกไปนั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้คนในวงการ จนดูเหมือนหนึ่งโลกเล็กลง เพราะการรับรู้ข่าวสารพร้อมกันนั่นเอง

ดังนั้นการนำเสนอข่าวสารผ่านทางสื่อมวลชน โดยเฉพาะทางด้านหนังสือพิมพ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะข่าวสารนี้เองที่จะเข้าไปสร้างทัศนคติ ประชามติและพฤติกรรมของบุคคล และนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประเทศชาติต่อไป

การเรียนรู้ในหลักการ ทฤษฎีแนวคิด และกลวิธีในการรายงานข่าว และรูปแบบการนำเสนอ จึงกลายเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะช่วยให้ นักวิชาชีพการสื่อสารมวลชนทั้งหลายในปัจจุบันและในอนาคตจะได้มีความมั่นใจ และมีความถูกต้องเที่ยงธรรมในการทำงานสามารถเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษย์ สังคม และต่อโลกเราอีกด้วย

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หนังสือพิมพ์ในประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สามารถเชื่อมโยงให้เกิดความรู้สึกอันเป็นหนึ่งเดียวภายในชาติ สร้างความมั่นใจ ความเชื่อมั่นให้กลุ่มผู้นำ และเป็นพลังให้ประเทศนั้นๆ ก้าวไปสู่วิถีทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้เร็วขึ้นหนังสือพิมพ์จึงมีอิทธิพลเฉพาะในหมู่คนที่อ่านหนังสือออก ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนผู้อ่านหนังสือออกมากขึ้น และจำนวนผู้อ่านหนังสือพิมพ์เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ จนกระทั่งกลายเป็นความต้องการของคนเรา ซึ่งจะต้องอ่านเป็นประจำทุกวัน

หนังสือพิมพ์มีความแตกต่างจากสื่อประเภทอื่นคือ หนังสือพิมพ์มีลักษณะเป็นเอกสารถาวรไม่เหมือนกับการดูสื่อโทรทัศน์ หรือฟังวิทยุ เมื่อภาพหรือเสียงผ่านไปแล้วก็ยากที่จะนำมาทบทวนได้อีก ในการอ่านหนังสือพิมพ์หากข้อใจหรือสงสัยตอนใดก็สามารถอ่านทบทวนได้อีก ในการอ่านหนังสือพิมพ์หากข้อใจหรือสงสัยในตอนใดก็สามารถอ่านทบทวนได้ทันที ทั้งยังเป็นสื่อกลางซึ่งสามารถเผยแพร่ข่าวสารได้อย่างกว้างขวาง เพราะสามารถพิมพ์ได้จำนวนมากและส่งไปได้ไกลเท่าที่การคมนาคมจะไปถึง และมีลักษณะแตกต่างไปจากสื่อมวลชนชนิดอื่นคือ

1. ผู้อ่านสามารถเรียนรู้ข่าวสารข้อมูลและเรื่องราวต่างๆ ได้มากกว่าการฟัง เพราะหนังสือพิมพ์ให้รายละเอียดได้มากกว่าวิทยุในเวลาเท่าๆ กัน นอกจากนั้นยังสามารถลงรูปภาพแผนผังแผนที่ได้อีกด้วย

2. ผู้อ่านสามารถเลือกเวลาอ่านหนังสือพิมพ์เวลาใดก็ได้ เพราะหนังสือพิมพ์มีตัวอักษรปรากฏอยู่ตายตัว ขณะที่วิทยุหรือโทรทัศน์ส่งเป็นเวลากำหนดไว้โดยเฉพาะ ทั้งผู้อ่านยังสามารถอ่านหนังสือพิมพ์ได้รวดเร็วหรือช้า อ่านข้ามๆ หรืออ่านซ้ำข้อความใด จะอ่านเมื่อไร และเวลาใดก็สามารถทำได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ทางด้านหนังสือพิมพ์ที่มีต่อชาวการเมืองของ ประชาชนในเขตเทศบาลเมือง จ.บุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์ต่อพฤติกรรมการรับข่าวสารด้านการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมือง จ.บุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจทางการเมือง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทของหนังสือพิมพ์ต่อพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารด้านการเมือง ของประชาชนในเขตเทศบาลเมือง จ.บุรีรัมย์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองจ.บุรีรัมย์ เพื่อศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์ต่อพฤติกรรมการรับข่าวสารด้านการเมืองของ ประชาชนในเขตเทศบาลเมือง จ.บุรีรัมย์ และเพื่อศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจทางการเมือง

ในการศึกษาวิจัย เรื่องบทบาทของหนังสือพิมพ์ต่อพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมือง จ.บุรีรัมย์ ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอน และวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้ คือ

วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาโดยใช้รูปแบบผสมผสานระหว่างระเบียบวิธีวิจัย ในลักษณะวิธีวิจัยเอกสารกับวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีรายละเอียดในการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าวิจัยจากประเภทของข้อมูลที่เกี่ยวข้องคือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งจับต้องได้ แต่ยังไม่ได้เก็บเป็นระบบ และนอกจากนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เบื้องต้นเช่นการวิจัยจากเอกสารงานวิจัย (Documentary Research) ซึ่งเป็นข้อมูลเอกสารที่รวบรวมไว้แล้วในห้องสมุดและอย่างเป็นระบบที่สามารถนำมาใช้ได้เลย โดยสร้างระบบเป็น Base-line Data รวมทั้งเอกสารและจากผลการประชุมสัมมนา ตำราและบทความทางวิชาการเอกสารรายงานจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนองค์กรที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ซึ่งผู้วิจัยทำไว้แล้ว

วิเคราะห์งานการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research and Analysis) โดยการวิเคราะห์จากข้อมูลข่าวสารของหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ ในแง่ของการนำเสนอข่าวสารการเมือง ตามเหตุการณ์ที่เป็นจริง รวมถึงบทความเชิงวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ และการวิเคราะห์จากหนังสืออ้างอิง วารสาร และสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบเชิงวิเคราะห์และให้รายละเอียด

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ละเอียดมากขึ้น และมีการเก็บข้อมูลตามห้องสมุดต่างๆ มาประกอบในการศึกษาวิเคราะห์

2. ศึกษาค้นคว้าเชิงสำรวจ เป็นการวิจัยภาคสนาม เริ่มต้นด้วยการออกแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกสอบถามกลุ่มประชากรเป้าหมายได้แก่ ประชาชนผู้อ่านหนังสือพิมพ์ทั่วไปในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ในทุกระดับจากหลากหลายอาชีพ จากผู้บริหารระดับล่างไปจนถึงระดับสูง ผู้ปฏิบัติการ ตลอดจน นักเรียน นักศึกษา นักวิชาการและนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นผู้มีอาชีพในการรายงานข่าวสารทางการเมืองอีกจำนวนหนึ่ง รวมจำนวน 200 ราย

ประชากร

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง หรือกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามที่มุ่งเน้นศึกษาในประเด็นหลักที่ได้ใช้เป็นกรอบในการสุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม ดังนี้ คือ

1. ประชากร (Population) ที่ศึกษา คือ ประชาชนทั่วไปในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ คือประชากรในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ที่อ่านหนังสือพิมพ์ จำนวน 150 ราย เป็นกลุ่มทางด้านสังคม ซึ่งได้เลือกกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาได้แก่กลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีพที่ทั่วไปที่อ่านหนังสือพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษของไทย เป็นต้น
2. ประชากรที่จะทำการศึกษากลุ่มก็คือ ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ ซึ่งวิจัยเลือกจากหนังสือพิมพ์จากฉบับต่างๆ ซึ่งเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มุ่งเน้นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารทางการเมือง โดยเฉพาะ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นโดยการตอบแบบสอบถามโดยมีจำนวนผู้มีอาชีพรายงานข่าวสารทางการเมืองหรือนักหนังสือพิมพ์จำนวนประมาณ 50 ราย ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่างนี้ (Sample and Sampling Procedures) จึงมีรวมกันทั้งสิ้น ประมาณ 200 ราย

ขอบเขตและข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากหนังสือพิมพ์มีบทบาทมากมายในสังคม และสามารถแยกออกเป็นฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และทั้งในแง่เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งต่างก็มีจุดขายก็คือเน้นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน และทั้งยังเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทรายวัน รายสัปดาห์ รายบิษั รายเดือน หรือรายออกตามวาระที่สำคัญๆ ในกรณีศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขต และประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย ดังนี้คือ

ศึกษาเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันที่เป็นหนังสือพิมพ์ปริมาณ ตัวแปรในการทำการการวิจัยโดยมีประเด็นในการศึกษาครั้งนี้คือศึกษาถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองไทยรวมทั้งประเด็นผลกระทบที่มีต่อการรับรู้ หรือการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชนผู้อ่านในสังคมไทยอีกด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และบรรยาย หรือการหาค่าสถิติแบบพรรณนาคือข้อมูล (Descriptive Statistics) และโดยหาค่าสถิติบรรยายที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง เรียกว่าค่าสถิติ (Statistics) ส่วนค่าที่ได้จากประชากร เรียกว่าค่าพารามิเตอร์ (Parameter)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารทางด้านหนังสือพิมพ์ที่มีต่อข่าวสารการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดบุรีรัมย์นั้นสรุปผลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยจากวัตถุประสงค์แรกของการศึกษาทำให้เราทราบถึงบทบาทของสื่อมวลชนทุกแขนงสาขานับตั้งแต่วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวารสาร อินเทอร์เน็ต รวมไปถึงสื่ออื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองไทย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า สื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์มีบทบาทในการนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าสื่อประเภทใดๆโดยมี สื่อที่ประชาชนเห็นว่ามีประสิทธิภาพในการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองด้านการเมืองรองลงมาคือสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อที่ประชาชนเห็นว่ามีกรนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับข่าวสารการเมืองไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เป็นอันดับ 3 คือสื่อวิทยุซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าประชาชนให้ความสำคัญกับสื่อโทรทัศน์มากที่สุดในการนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับข่าวสารการเมืองไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดโดยจะเห็นได้ว่าสื่อโทรทัศน์นั้นมีอิสระในการนำเสนอข่าวสารการเมืองไทยรวดเร็วมากที่สุด ถูกต้องที่สุด ชัดเจนที่สุด และมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด โดยไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลอย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างที่เด่นชัดของสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์คือสื่อหนังสือพิมพ์นั้นสามารถให้รายละเอียดของการนำเสนอข่าวสารการเมืองไทยได้ครอบคลุมมากที่สุด

จากกลุ่มตัวอย่างที่สนใจในการเลือกเปิดรับสื่อประเภทหนังสือพิมพ์กลุ่มตัวอย่าง ที่อ่านหนังสือพิมพ์จำนวน 1 ฉบับ มีมากที่สุดรวมทั้งกลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างใช้เวลาอ่านหนังสือพิมพ์ในแต่ละวันนั้นมีจำนวน 1 ชั่วโมง มากที่สุดนอกจากนี้ การเป็นสมาชิกของหนังสือพิมพ์นั้นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกหนังสือพิมพ์ไทยรัฐมากที่สุดสำหรับการเลือกอ่านคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐนั้นกลุ่มตัวอย่างอ่านคอลัมน์ วิเคราะห์การเมืองมากที่สุดจำนวนทางด้านหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ มีผู้ที่สนใจอ่านคอลัมน์รายงานสถานการณ์ร้อนมากที่สุด ในส่วนของหนังสือพิมพ์ข่าวสดนั้นมีกลุ่มตัวอย่างที่สนใจอ่านในคอลัมน์สดจากสนามข่าวมากที่สุดสำหรับหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ที่เป็นหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษฉบับเดียว มีกลุ่ม

ตัวอย่างสนใจอ่านคอลัมน์ความคิดเห็น/วิเคราะห์มากที่สุดเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างได้เลือกอ่านคอลัมน์ที่ตนเองสนใจแล้วยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างยังสนใจว่า คอลัมน์ที่เป็นประโยชน์คือคอลัมน์ข่าวการเมืองมากที่สุดด้วย

สำหรับปัจจัยในการเลือกเปิดรับข้อมูล ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างนั้นมีปัจจัยในการเลือกรับข้อมูล คือสะดวกหาอ่านง่ายอย่างไรก็ตาม การแสดงทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองไทย โดยภาพรวมแล้ว กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติไปในทางที่เห็นด้วยกับประเด็นต่างๆ ที่มีบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองไทย

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของประเด็นต่างๆ แล้วพบว่า ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันมากที่สุดคือเห็นด้วยซึ่งมี 3 ประเด็น คือ หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมีการนำเสนอข่าวสารการเมืองค่อนข้างคล้ายคลึง กันแต่สำหรับประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีแตกต่างกัน คือ ไม่แน่ใจ มีเพียงประเด็นเดียวคือพรรคการเมืองและนักการเมืองมีความเชื่อถือ ไว้วางใจ แก่หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ

กล่าวโดยสรุป จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามทัศนคติหรือความคิดเห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างปานกลางที่มีต่อประสิทธิภาพ และบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองไทยและผลการศึกษาวิจัยยังพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยอย่างยิ่งที่ว่าสื่อมวลชนมีบทบาทในทางพัฒนาการเมือง แต่ไม่แน่ใจในประเด็นเรื่องพรรคการเมืองและนักการเมืองมีความเชื่อถือไว้วางใจแก่หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. สื่อมวลชนไม่เฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ควร จะนำเสนอข่าวสารที่เป็นกลางโดยนำเสนอเรื่องราวทั้งสองด้าน
2. สื่อมวลชนควรจะเป็นเวทีกลางในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนไม่ว่าจะเป็นกรณีใดๆ ก็ตามเนื่องจากสื่อมวลชนเป็นปากกระบอกเสียงของประชาชน
3. สื่อมวลชนควรทำหน้าที่ตรวจสอบ การทำงานของรัฐบาลให้มากกว่านี้โดยเฉพาะข้าราชการการเมืองเนื่องจากกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะอยู่กับอำนาจมากกว่าหน่วยงานอื่นๆ
4. สื่อมวลชนควรแสดงสถานะของตนเองให้ชัดเจนโดยเฉพาะการนำเสนอข่าวที่เหมาะสมกับสังคมอย่างแท้จริง
5. สื่อมวลชนทุกกลุ่มควรมีจริยบรรณ ในการนำเสนอข่าวสารต่างๆ ไม่เน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจเพียงอย่างเดียว

เอกสารอ้างอิง

- กิตติมา สุรสนธิ . (2548). **ความรู้ทางการสื่อสาร**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์.
- นคร พจนวรรณพงษ์ และอุกฤษ พจนวรรณพงษ์. **ข้อมูลประวัติศาสตร์การเมืองไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2542.
- ประมะ สตะเวทิน. (2546). **การสื่อสารมวลชน กระบวนการและทฤษฎี**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- ประวัติวิทยุกระจายเสียง. (2550). ค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2550. จาก www.geocities.com/telethailand/radio_history.htm
- 44 -
- วีรศักดิ์ สาลักษณ์กานนท์. (2530). **คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย.
- ระวีวรรณ ประกอบผล. (2530). **นิตยสารไทย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนั่น ปัทมะทิน. (2520). **ศัพทานุกรมการสื่อสารมวลชน**. กรุงเทพฯ : วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2547). **สื่อสารมวลชนเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การศึกษาความต้องการและรูปแบบการพัฒนาดตนเองของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

A Study of Requirements and Self-development Model of teachers under the
Office of Nakhonratchasima Educational Service Area 1-7

นายอานูภาพ รังภักดี

โปรแกรมวิชาการวัดผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ทำการศึกษาวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การศึกษาความต้องการ และรูปแบบการพัฒนาดตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความต้องการ และรูปแบบการพัฒนาดตนเองของครูผู้สอน และเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาดตนเองของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามระดับการจัดการศึกษา สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1-7 จำนวน 504 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความต้องการ และรูปแบบการพัฒนาดตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นได้ของแบบสอบถามเท่ากับ 0.98 การเก็บรวบรวมข้อมูลได้รับแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์กลับคืน จำนวน 504 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.0 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-way ANOVA) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความต้องการพัฒนาดตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

1.1 ลำดับความต้องการในการพัฒนาดตนเองตามมาตรฐานความรู้ วิชาชีพของครูสภาของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ที่ต้องการพัฒนาดตนเองมากที่สุดเป็นลำดับแรก คือ การจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 14.9 รองลงมาคือ นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 13.9 และการพัฒนาหลักสูตร คิดเป็นร้อยละ 13.4 ตามลำดับ

1.2 ระดับความต้องการในการพัฒนาดตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.59)

เมื่อพิจารณาความต้องการในการพัฒนาดตนเองของครูผู้สอนตามมาตรฐานความรู้ พบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 9 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านนวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.91) รองลงมาคือ การวัด และประเมินผลการศึกษา ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.78) และด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = 0.69) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาดตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามระดับการจัดการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ที่มีระดับการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ช่วงชั้นที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 3-4 มีความต้องการพัฒนาดตนเองตามมาตรฐานความรู้ ไม่แตกต่างกัน เมื่อกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. รูปแบบการพัฒนาดตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 พบว่า รูปแบบในพัฒนาดตนเองที่ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 มีความต้องการพัฒนามากที่สุดลำดับแรก คือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ คิดเป็นร้อยละ 28.2 รองลงมาคือ การศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 19.4 การฝึกอบรมด้วยระบบออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 17.8 และการทำผลงานทางวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 17.4 ตามลำดับ

ABSTRACT

The purposes of this research were to study requirement and self-development model of teachers and to compare self-development requirement of teachers under the Office of Nakhonratchasima Educational Service Area 1-7.

The samples comprised of 504 teachers under the Office of Nakhonratchasima Educational Service Area 1-7 selected by multiplex sampling . The instrument used to collect data was rating scale questionnaire which was confident at 0.98. 504 complete questionnaire papers which was 100 percentages of all samples were returned. The data analysis were implemented by frequencies, percentages, means ($\bar{x}$), standard division(S.D), and One-way ANOVA.

The results of this research revealed as follow ;

1. The Requirement of self-development of teachers under the Office of Nakhonratchasima Educational Service Area 1-7 shown as;

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

1.1 The sequence of self-development requirement according to professional standard pronounced by Teacher Assembly of teachers under the Office of Nakhonratchasima Educational Service Area 1-7 was firstly knowledge management at 14.9 percentages, secondly innovation and information technology at 13.9 percentages and lastly curriculum development at 13.4 percentages.

1.2 The level of the requirement of self-development of teachers under the Office of Nakhonratchasima Educational Service Area 1-7 was generally high ($\bar{x}=4.05$, $S.D.=0.59$). Considering on self-development of teachers according to knowledge standard was found at high level in 9 aspects. The highest aspect was educational innovation and information technology ($\bar{x}=4.22$, $S.D.=0.91$), then educational evaluation ($\bar{x}=4.19$, $S.D.=0.78$) and the last was knowledge management ($\bar{x}=4.16$, $S.D.=0.78$).

2. Comparing on the requirement of self-development of teachers under the Office of Nakhonratchasima Educational Service Area 1-7 divided by education administrative level were found that the teachers under the Office of Nakhonratchasima Educational Service Area 1-7 teaching at level 1-2, 1-3 and 3-4 did not significantly different at .05 S.D.

3. Considering on self-development model of teachers under the Office of Nakhonratchasima Educational Service Area 1-7 were found that teachers under the Office of Nakhonratchasima Educational Service Area 1-7 required firstly practical training rated at 28.2 percentages, secondly work-study at sufficient institute rated at 19.4 percentages and lastly academic worked rated at 17.4 percentages.

การศึกษาความต้องการ และรูปแบบการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ครึ่งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการ และรูปแบบการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน และเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามระดับการจัดการศึกษา สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1-7 จำนวน 504 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความต้องการ และรูปแบบการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นได้ของ แบบ

สอบถามเท่ากับ 0.98 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอความอนุเคราะห์จากศึกษานิเทศน์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั้ง 7 เขตให้เป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ และได้รับแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์กลับคืน จำนวน 504 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.0 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-way ANOVA) สำหรับสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ นำเสนอรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ความต้องการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

1.1 ลำดับความต้องการในการพัฒนาตนเองตามมาตรฐานความรู้ วิชาชีพระดับของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ที่ต้องการพัฒนาตนเองมากที่สุดเป็นลำดับแรก คือ การจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 14.9 รองลงมาคือ นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 13.9 และการพัฒนาหลักสูตร คิดเป็นร้อยละ 13.4 ตามลำดับ

1.2 ความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}= 4.05$, $S.D.= 0.59$) เมื่อพิจารณาความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนตามมาตรฐานความรู้ พบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 9 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านนวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ($\bar{x}= 4.22$, $S.D.= 0.91$) รองลงมาคือ การวัด และประเมินผลการศึกษา ($\bar{x}= 4.19$, $S.D.= 0.78$) และด้านการจัดการ เรียนรู้ ($\bar{x}= 4.16$, $S.D.= 0.69$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนตามมาตรฐานความรู้ในแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้

1.2.1 ด้านภาษา และเทคโนโลยีสำหรับครู พบว่า โดยภาพรวมความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ด้านภาษา และเทคโนโลยีสำหรับครูอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.66$, $S.D.= 0.88$) และเมื่อพิจารณาความต้องการในการพัฒนาตนเองเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครู ($\bar{x}= 4.27$, $S.D.= 1.02$) รองลงมาคือ ภาษาอังกฤษสำหรับครู ($\bar{x}= 4.06$, $S.D.= 1.08$) ตามลำดับ

1.2.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตร พบว่า โดยภาพรวมความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ด้านการพัฒนาหลักสูตรอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}= 4.09$, $S.D.= 0.69$) และเมื่อพิจารณาความต้องการในการพัฒนาตนเองเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การเชื่อมโยงหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินผล ($\bar{x}= 4.23$, $S.D.= 0.83$) รองลงมาคือ การออกแบบ และการพัฒนา

หลักสูตรแบบบูรณาการ ($\bar{x} = 4.22$, $S.D.=0.83$) และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามมาตรฐาน ($\bar{x} = 4.16$, $S.D.= 0.83$) ตามลำดับ

1.2.3 ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า โดยภาพรวมความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ด้านการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$, $S.D.= 0.69$) และเมื่อพิจารณาความต้องการในการพัฒนาตนเองเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การผลิต และ การใช้สื่อ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{x} = 4.40$, $S.D.=0.79$) รองลงมาคือ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ ($\bar{x} = 4.33$, $S.D.=0.88$) และรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด ($\bar{x} = 4.31$, $S.D.= 0.93$) ตามลำดับ

1.2.4 ด้านจิตวิทยาสำหรับครู พบว่า โดยภาพรวมความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ด้านจิตวิทยาสำหรับครูอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$, $S.D.= 0.81$) และเมื่อพิจารณาความต้องการในการพัฒนาตนเองเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ($\bar{x} = 4.05$, $S.D.=0.96$) รองลงมาคือ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{x} = 4.04$, $S.D.=0.94$ เท่ากัน) และการนำหลักจิตวิทยา มาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.03$, $S.D.= 0.90$) ตามลำดับ

1.2.5 ด้านการวัด และประเมินผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ด้านการวัด และประเมินผลการศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.19$, $S.D.= 0.78$) และเมื่อพิจารณาความต้องการในการพัฒนาตนเองเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การสร้าง และ การใช้เครื่องมือวัดผล และประเมินผล ($\bar{x} = 4.25$, $S.D.=0.86$) รองลงมาคือ การวัด และประเมินผล การเรียนรู้อิงมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระ ($\bar{x} = 4.21$, $S.D.=0.88$) และหลักการ และเทคนิคการวัด และประเมินผล ($\bar{x} = 4.19$, $S.D.= 0.90$) ตามลำดับ

1.2.6 ด้านการบริหารจัดการในห้องเรียน พบว่า โดยภาพรวมความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ด้านการบริหารจัดการในห้องเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.03$, $S.D.= 0.82$) และเมื่อพิจารณาความต้องการในการพัฒนาตนเองเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การจัดทำโครงการทางวิชาการ ($\bar{x} = 4.16$, $S.D.=0.95$) รองลงมาคือ การจัดโครงการ และกิจกรรมเพื่อพัฒนา ($\bar{x} = 4.09$, $S.D.=0.93$) และการประกันคุณภาพทางการศึกษา ($\bar{x} = 4.05$, $S.D.= 0.94$) ตามลำดับ

1.2.7 ด้านการวิจัยทางการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงาน

งานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ด้านการวิจัยทางการศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$, $S.D.= 0.79$) และเมื่อพิจารณาความต้องการในการพัฒนาตนเองเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.36$, $S.D.=0.83$) รองลงมาคือ การวิจัยการศึกษา ($\bar{x} = 4.15$, $S.D.=0.88$) และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ($\bar{x} = 4.12$, $S.D.= 0.90$) ตามลำดับ

1.2.8 ด้านนวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ด้านนวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.22$, $S.D.= 0.91$) และเมื่อพิจารณาความต้องการในการพัฒนาตนเองเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การออกแบบ การสร้าง การนำไปใช้ การประเมิน และการปรับปรุงนวัตกรรม ($\bar{x} = 4.41$, $S.D.=1.97$) รองลงมาคือเทคโนโลยี และนวัตกรรม การศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้อยู่ ($\bar{x} = 4.32$, $S.D.=0.93$) และรูปแบบนวัตกรรมการศึกษาประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{x} = 4.24$, $S.D.= 1.15$) ตามลำดับ

1.2.9 ด้านความเป็นครู พบว่า โดยภาพรวมความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ด้านความเป็นครูอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.92$, $S.D.= 0.97$) และเมื่อพิจารณาความต้องการในการพัฒนาตนเองเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้/เป็นผู้นำทางวิชาการ ($\bar{x} = 4.01$, $S.D.=0.99$) รองลงมาคือ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ($\bar{x} = 3.96$, $S.D.=1.02$) และ สมรรถนะหลักในวิชาชีพครู ($\bar{x} = 3.92$, $S.D.= 1.07$) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามระดับการจัดการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ที่มีระดับการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ช่วงชั้นที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 3-4 มีความต้องการพัฒนาตนเองตามมาตรฐานความรู้ ไม่แตกต่างกัน เมื่อกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบรายข้อในแต่ละมาตรฐานความรู้ ผลวิจัยสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านภาษา และเทคโนโลยีพบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ที่มีระดับการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ช่วงชั้นที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 3-4 มีความต้องการพัฒนาตนเอง สาระความรู้ภาษาไทยสำหรับครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้ออื่นๆ ไม่พบความแตกต่างกัน เมื่อกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตร พบว่า ครูผู้สอนสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ที่มีระดับ การศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ช่วงชั้นที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 3-4 มีความต้องการพัฒนาตนเอง ด้านการพัฒนาหลักสูตรในทุกข้อ รายการไม่แตกต่างกัน เมื่อกำหนดนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

2.3 ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ที่มีระดับการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ช่วงชั้นที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 3-4 มีความต้องการพัฒนาตนเองข้อรายการสาระความรู้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ BrainBased Learning แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วนข้ออื่น ๆ ไม่พบความแตกต่างกัน เมื่อกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ด้านจิตวิทยาสำหรับครู พบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ที่มีระดับการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ช่วงชั้นที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 3-4 มีความต้องการพัฒนาตนเอง ด้านจิตวิทยาสำหรับครูในทุกข้อ รายการไม่แตกต่างกัน เมื่อกำหนดนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ.05

2.5 ด้านการวัด และประเมินผลการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ที่มีระดับการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ช่วงชั้นที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 3-4 มีความต้องการพัฒนาตนเอง ด้านการวัด และประเมินผลการศึกษาในทุกข้อรายการ ไม่แตกต่างกัน เมื่อกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.6 ด้านการบริหารจัดการในห้องเรียน พบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ที่มีระดับการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ช่วงชั้นที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 3-4 มีความต้องการพัฒนาตนเอง ด้านการบริหารจัดการในห้องเรียนในทุกข้อรายการไม่แตกต่างกัน เมื่อกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.7 ด้านการวิจัยทางการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ที่มีระดับการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ช่วงชั้นที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 3-4 มีความต้องการพัฒนาตนเอง ด้านการวิจัยทางการศึกษาในทุกข้อรายการไม่แตกต่างกัน เมื่อกำหนดนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

2.8 ด้านนวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ที่มีระดับการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ช่วงชั้นที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 3-4 มีความต้องการพัฒนาตนเอง ด้านนวัตกรรม และเทคโนโลยี สารสนเทศทางการศึกษาในทุกข้อรายการไม่แตกต่างกัน เมื่อกำหนดนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

2.9 ด้านความเป็นครู พบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงาน

งานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ที่มีระดับการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ช่วงชั้นที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 3-4 มีความต้องการพัฒนาตนเอง ด้านความเป็นครูในทุกข้อรายการไม่แตกต่างกัน เมื่อกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. รูปแบบการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 พบว่า รูปแบบในการพัฒนาตนเองที่ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 มีความต้องการพัฒนามากที่สุดลำดับแรก คือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ คิดเป็นร้อยละ 28.2 รองลงมาคือ การศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 19.4 การฝึกอบรมด้วยระบบออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 17.8 และการทำผลงานทางวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 17.4 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ สำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาทั้ง 7 เขต ควรนำผลการวิจัยนี้ไปกำหนดแนวทางการพัฒนาครู โดยพิจารณาทั้งในด้านสาระความรู้ รูปแบบ/วิธีการในการพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของครูอย่างแท้จริง

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ควรนำผลจากการวิจัยครั้งนี้ โดยเฉพาะข้อมูลในส่วนของมาตรฐานความรู้ และสาระความรู้ รวมทั้งรูปแบบการพัฒนาที่ครูต้องการ ไปเป็นข้อมูลประกอบ ในการจัดทำแผนงานหรือโครงการในการพัฒนาครูของแต่ละสถานศึกษา

1.4 หน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผลิต และพัฒนาครู ควรนำผลจากการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมครู รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรเพื่อผลิตครูต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ควรมีการทำวิจัยต่อยอดจากการศึกษาความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาทั้ง 7 เขต ในประเด็นสภาพการพัฒนาครูที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาครูเพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2.2 ควรมีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมครูในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาครูให้สอดคล้อง ตรงตามความต้องการของครูผู้สอนอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- กิติ พยัคคานนท์. (2530). การฝึกอบรมการพัฒนาครู. กรุงเทพฯ : ครูสภา.
- กิริติ ยศียงยง. (2548). การวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัทสมิตเตอร์ กอปปี้ (ประเทศไทย) จำกัด.
- เกษม หล้ากวนวัน. (2539). ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาบุคลากรของข้าราชการส่วนภูมิภาค สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการเขตการศึกษา 9. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- แกมวาส ดรุณเดช. (2539). ความต้องการในการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โกศล สายแก้วลาด. (2540). การพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จักร อินทรจักร และเกรียงไกร เจียมบุญศรี. (2548). คู่มือการบริหารทรัพยากรบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 2. สำนักพิมพ์ปิดแบงก์.
- เจริญ ไชยวัจนกุล. (2538). การเร่งรัดพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนเอกชน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงรัตน์ วิภาณนท์. (2538). การบริหารและการพัฒนาบุคลากรเพื่อชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ยนต์ ชุมจิต. (2535). การพัฒนาครู. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วินิจ เกตุขำ. (2535). มนุษย์สัมพันธ์สำหรับผู้บริหารยุคใหม่. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.
- วิลาศ สิงห์วิสัย. (2539). “นโยบายและแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร”. ในเอกสาร การสอน ชุดวิชาการบริหารบุคลากรในโรงเรียนหน่วยที่ 7. หน้า 208. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมพร เสรีวัลลภ. (2539). การศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรวง นิลดี. (2539). การศึกษาพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550). รายงานการวิจัย เรื่อง ความต้องการในการพัฒนาครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร .พิมพ์ครั้งที่ 1. โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- อุทัย หิรัญโต. (2531). หลักการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิตติมา ปรีดีดิลก. (2532). การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- ขรรค์ชัย อ่อนมี. (2539). การศึกษาการจัดกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 7. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2540). หลั 3585 .การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์.
- นฤมล บุญนิม. (พฤศจิกายน 2542). “การพัฒนาครูในภาวะการทำงานปกติ”. วารสารวิทยาสาร. 8 : 13-14.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญเรือง พรหมสิทธิ์. (2540). การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการพัฒนาครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พนัส หันนาคินทร์. (2529). การบริหารงานบุคคลในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พัฒนา.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2532). เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการโรงเรียน มัธยมศึกษา. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยงยุทธ เกษสาคร. (2548). การวางแผนและนโยบายทางด้านทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ 4. โครงการศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สมาน รังสิโยภักดิ์. (2541). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพฯ : สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.

การศึกษารูปแบบและความหมายของภาพจิตรกรรม

ที่เพดานวัดปทุมคงคา (วัดนออก)

A Study of Forms and Meaning of the Ceiling Paintings at

Wat Pathum Khong Kha (Wat Nok – ok)

นายบุญทอง อินตา

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

จากศึกษารูปแบบและความหมายของภาพจิตรกรรมที่เพดานวัดปทุมคงคา(วัดนออก)มุ่งเน้นการศึกษารูปแบบของงานจิตรกรรมและหาความหมายของภาพ อันเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อของชาวบ้าน โดยการเปรียบเทียบแบบประติมานวิทยา

ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบของภาพจิตรกรรม ได้รับอิทธิพลจากงานช่างหลวงสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3-4 ผสมผสานกับความเป็นพื้นบ้าน ด้านความหมายของภาพเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อเรื่องสัตว์ เน้นเรื่องสัตว์หิมพานต์ซึ่งได้มาจากโลกฐานฐานอันมีในคติไทยเรื่องไตรภูมิ อีกทั้งยังสอดแทรกคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นภาพปริศนาธรรม

Abstract

The study of forms and meanings of the ceiling paintings at Wat Pathum Khong Kha (Wat Nok 'ok) focused on the study of forms of paintings and meanings of pictures which related to ways and beliefs of villagers by comparing the Iconography styles.

The results of the study revealed that : the forms of the paintings were influenced form royal artist work in Ayutthaya and Rattanakosin periods (the reign of King Rama III 'King Rama IV) combined whit Folk style. The meanings of the painting related to beliefs about animals especially forest animals (Himmaphan) which were from the earth shape which was the Thai ways of Three Worlds (in Thai, Traibhumi). In addition, the paintings were also inserted the teaching of Buddhist principles in the form of dharma puzzles.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ภาพเขียนสีหรือภาพจิตรกรรมที่พบตามเพิงผาและถ้ำ แสดงให้เห็นว่าสถานที่แห่งนั้นเคยถูกใช้เป็นที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะรูปแบบทางศิลปกรรม มักเป็นตัวกำหนดความเก่าแก่

ของวัดถือว่าอยู่ในสมัยใด เป็นกลุ่มชนพวกไหน จากร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบ ทำให้เราทราบว่ามีมนุษย์มีความเป็นมาอันยาวนาน อีกทั้งยังมีสังคมวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันอีกด้วย หลักฐานที่ค้นพบแต่ละชิ้นได้แสดงให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต ภาพเขียนสีเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สื่อให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ในแต่ละยุคได้ดี

ภาพเขียนสีหรือภาพจิตรกรรม ในสมัยที่มนุษย์เริ่มรู้จักการขีดเขียนหรือวาดรูปนั้น ลักษณะลวดลายของภาพเป็นภาพลายเส้นขีดเขียนเป็นรูปลายเรขาคณิต โดยนักโบราณคดีสันนิษฐานว่า เป็นศิลปะที่เกิดจากการเลียนแบบธรรมชาติ เช่น ป่าเขา และแม่น้ำลำธาร นอกจากนี้ยังพบภาพสัตว์และภาพอื่นอีก ภาพเขียนสีที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด เท่าที่พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ภาพเขียนวัวไบซัน (Bison) พบบริเวณถ้ำอัลตามิรา (Altamira) ทางตอนเหนือของสเปน กล่าวกันว่ามียุกว่า 30,000 ปี (พรพรรณ จันทโรนานนท์. 2530 : 36) จากการค้นพบนี้ นำมาซึ่งข้อสันนิษฐานที่ว่า ภาพที่ปรากฏดังกล่าวอาจเขียนขึ้นเพื่อเป็นการแสดงความนับถืออะไรบางอย่าง บางอย่าง มากกว่าที่จะทำไปเพื่อสนองอารมณ์ทางความงามเพียงอย่างเดียว (กรมศิลปากร. 2522 :1)

ในประเทศไทย พบภาพเขียนสีหรือภาพจิตรกรรมในบริเวณถ้ำและเพิงผา เนื่องจากสถานที่ดังกล่าวนี้ มนุษย์ได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัย และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ ต่อมาเมื่อมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตแบบถ้ำ คือ อาศัยอยู่ตามถ้ำและเพิงผามาเป็นการอาศัยอยู่ในที่โล่งแจ้ง มนุษย์ได้รู้จักพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันให้ดีขึ้น โดยเฉพาะภาชนะหุงต้มและใส่อาหาร ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา (วิณา เอี่ยมประไพ. 2535 :79) มนุษย์ก็ได้สร้างสรรค์ ภาพเขียนสีหรือภาพจิตรกรรมลงบนภาชนะดังกล่าว ที่ใช้ในครัวเรือน และเป็นสิ่งหนึ่งที่ใช้ประกอบในพิธีกรรม เช่น การฝังศพ ในเวลาต่อมาภาพจิตรกรรมที่พบในยุคดังกล่าว เป็นภาพที่ไม่สามารถบอกเนื้อหาเรื่องราวได้ สมบูรณ์เท่าใดนัก ส่วนใหญ่เป็นภาพลายเส้นที่ต้องอาศัยการตีความและสันนิษฐานกัน แต่สิ่งหนึ่งที่แสดงออกมาให้เราเห็นได้ชัดเจนนั่นคือ วัฒนธรรม ที่กลุ่มชนดังกล่าวได้ใช้ภาพจิตรกรรม เป็นสื่อในการถ่ายทอด เช่นเดียวกันกับกลุ่มชนใน

ยุคสมัยปัจจุบัน ตามความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ มาสู่อนุชนรุ่นหลังรุ่นต่อรุ่น อีกทั้งยังเป็นตัวกลาง ในการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน ในทางศาสนา มนุษย์ได้ใช้ภาพจิตรกรรมเป็นสื่อในการสักการบูชาและเป็นตัวกลางในการเผยแพร่ศาสนา อีกทางหนึ่ง ทั้งยังเป็นการนำเสนอแนวความคิด จินตนาการของช่างผู้วาด ตามระบบหรือฐานคิดของความเชื่อที่ถูกปลูกฝัง พบเห็น หรือถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ดังนั้นภาพจิตรกรรมจึงมักพบเห็นเรื่องราวซ้ำๆ แต่ก็เป็นลักษณะเฉพาะ ที่แสดงความเป็นปัจเจก ความเป็นเอกภาพ และเอกลักษณ์ของรูปแบบอยู่

ปัจจุบันภาพจิตรกรรมมีอยู่หลายประเภท จำแนกตามวัตถุที่เขียน ได้แก่ ภาพจิตรกรรมที่วาดบนฝาผนัง บนแผงไม้ และบนผืนผ้า เป็นต้น ส่วนใหญ่มักพบเห็นในบริเวณศาสนสถาน หรือสิ่งก่อสร้าง ในพุทธศาสนา คือวัด สถานที่ที่ปรากฏงานจิตรกรรมมีหลายแห่ง เช่น ในโบสถ์ วิหาร ศาลาโรงธรรม และหอไตร (วรรณิกา ณ สงขลา. 2533 : 3) การเขียนภาพจิตรกรรมจะเขียนลงบนโครงสร้างส่วนต่างๆ ของอาคาร โดยเฉพาะบริเวณ ฝาผนัง เพดาน หัวเสา คอซอง ซื่อ คาน บานประตูหน้าต่าง เรื่องราวส่วนใหญ่ที่พบในงานจิตรกรรมได้แก่ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องในทางพุทธศาสนา เช่น เรื่องพุทธประวัติ ทศชาติชาดก พระมาลัย และอดีตพุทธ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับทางโลกสามัญชน ได้แก่ เรื่องการเมือง การปกครอง ประเพณี พิธีกรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมในชุมชน และการละเล่นของเด็กชาวบ้าน

จากรายละเอียดภาพจิตรกรรมที่ปรากฏให้เห็น ทำให้ทราบว่าภาพจิตรกรรมมีส่วนสัมพันธ์กับมนุษย์และสังคมอยู่ มากมาย คือ ภาพสามารถสะท้อนความเชื่อ ความเป็นอยู่ที่มนุษย์ได้ใช้ภาพจิตรกรรมเป็นสื่อในการถ่ายทอด เจกเช่น การเล่าเรื่องโดยใช้รูปภาพแทนคำพูดหรือตัวหนังสือ รูปภาพเกิดขึ้นจากฝีมือของมนุษย์ มนุษย์ต้องการที่จะเขียนเรื่องราวใด ก็เขียนไปตามสิ่งที่ตนคิด ที่ตนเห็นและตามความเชื่อของตน หรือกลุ่มชนในสังคม เพราะฉะนั้นมนุษย์และภาพจิตรกรรม จึงเปรียบเสมือนกระจกสะท้อนกันและกัน อย่างแยกไม่ได้ นอกเหนือจากนี้ภาพจิตรกรรมยังเป็นสื่อในการเรียนรู้ ชักชวน หรือโน้มน้าวจิตใจ ให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม ในด้านสุนทรียภาพ

ในทางศาสนามีการเขียนภาพจิตรกรรม เพื่อเป็นสื่อในการสักการบูชา เช่น ในประเทศไทย มีศาสนาพุทธ เป็นศาสนาประจำชาติ ดังนั้น ภาพจิตรกรรมที่พบโดยมากจะเป็นภาพเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ หรือประวัติความเป็นมาของศาสนา เป็นหลัก อีกทั้งนิทานชาดก ที่เจตนาใช้เนื้อหาเป็นคติสอนใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็น เนื้อหาเรื่องราวในศาสนา บางครั้งก็ยังคงสอดแทรกภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านเอาไว้ด้วย ภาพจิตรกรรมมีทั้งที่เป็นอุดมคติและสอดแทรกสาระจากธรรมชาติ เช่น ภาพสัตว์ป่าหิมพานต์ ที่มีรูปร่างเหนือธรรมชาติ ปะปนกับลวดลายพันธุ์พฤกษาที่มีอยู่จริงตามธรรมชาติ ตลอดจนเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องจักรวาล ดวงดาว และ

เรื่องเทพ

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสานของประเทศ ไทย พบภาพจิตรกรรมฝาผนังตามศาสนสถานทั่วไปในเขตจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี ขอนแก่น กาฬสินธุ์ นครพนม สกลนคร มหาสารคาม และจังหวัดเลย เนื้อหาเกี่ยวกับภาพส่วนใหญ่เป็นภาพที่เกี่ยวข้องในทางพุทธศาสนา เช่น ภาพพุทธประวัติ ทศชาติชาดก พระเวสสันดรชาดก และเทพชุมนุม นอกจากนั้นบางส่วนยังได้แทรกภาพเกี่ยวกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเอาไว้ด้วย เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดกลาง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นภาพที่แสดงผลของการทำบุญทำบาป เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบภาพเกี่ยวกับสัตว์ป่าหิมพานต์ ภาพดวงดารา พันธุ์พฤกษา และภาพเกี่ยวกับโหราศาสตร์ เช่น ภาพจิตรกรรมที่วัดไชยศรี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นภาพสัตว์ ได้แก่ ช้าง นาค นก ต่อสู้กับนาค ภาพจิตรกรรมที่วัดไผ่โศก อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นภาพดวงดาราและพันธุ์พฤกษา ภาพจิตรกรรมที่วัดพุทธสีมา อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นภาพเกี่ยวกับสัตว์ป่าหิมพานต์แทรกอยู่ในภาพที่เกี่ยวข้องในทางพุทธศาสนาและนิทานพื้นบ้าน และภาพจิตรกรรมที่วัดสมสนุก อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ปรากฏเป็นภาพตำราโหราศาสตร์และตำราพรหมชาติ เป็นต้น ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่กล่าวมานี้ล้วนแล้วแต่เป็นฝีมือช่างพื้นบ้าน ที่พยายามสร้างสรรคภาพจิตรกรรม ให้ปรากฏแก่สายตาของอนุชนรุ่นหลัง และเป็นแบบอย่างในทางศิลปะพื้นบ้านที่มีคุณค่ายิ่งทางด้านจิตใจ แล้วยังพบว่า นอกเหนือจากความสวยงามที่ปรากฏให้เห็นส่วนหนึ่งแล้ว ภาพจิตรกรรมยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของช่างผู้วาด นั่นคือคติความเชื่อ ที่ช่างพยายามแทรกไว้ในรูปภาพ โดยเจตนาเป็นภาพประกอบเรื่องราว โดยเฉพาะงานจิตรกรรมที่พบในจังหวัดนครราชสีมา แม้จะเป็นภาพเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ นิทานชาดก ทศชาติชาดก และอดีตพระพุทธรูป เหมือนกับงานจิตรกรรมทั่วไป แต่ก็มีสอดแทรกภาพวิถีชีวิตของชาวบ้าน และคติความเชื่อบางอย่างเอาไว้ด้วย

ในจังหวัดนครราชสีมา มีภาพจิตรกรรมที่มีชื่อเสียงอยู่หลายวัดด้วยกัน เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดบึง วัดบุรพ์ และวัดอีสาน ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดหน้าพระธาตุ วัดปทุมคงคา วัดมกุฏกษัตริยาราม ตั้งอยู่ในเขตอำเภอบักรังชัย นอกเหนือจากภาพจิตรกรรมที่พบเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาแล้ว ยังมีภาพที่น่าสนใจที่ยังคงหลงเหลือให้เห็น แสดงความเป็นปัจเจก และเอกภาพของช่างผู้วาด คือ ภาพจิตรกรรมที่วัดปทุมคงคา (วัดนอก) อำเภอบักรังชัย ภาพจิตรกรรมปรากฏอยู่ที่เพดานซึ่งทำจากไม้ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับภาพสัตว์ป่าหิมพานต์ ที่มีรูปร่างเหนือธรรมชาติ และสัตว์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ประกอบกับลวดลายพันธุ์พฤกษา อีกทั้งมีภาพที่แสดงให้เห็นถึงคติเกี่ยวกับจักรวาล ดวงดาว ภาพดังกล่าวยังปรากฏชัดเจนอยู่ที่เพดานลิม

วัดปทุมคงคา (วัดนอกนอก) อำเภอปทุมคงคา จังหวัดนครราชสีมา เป็นวัดเก่าแก่ที่คู่บ้านนอกนอก มีความสำคัญต่อชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนบ้านนอกนอก ตำบลนอกนอก อำเภอปทุมคงคา คือ เป็นศาสนสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยในวันนักขัตฤกษ์หรือวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันออกพรรษา วันเข้าพรรษา และวันสงกรานต์ เป็นต้น ชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนบริเวณใกล้เคียงทั้งหลาย จะเดินทางมาทำบุญที่วัดเป็นประจำ จะเห็นได้ว่าชาวบ้านและสังคมท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับวัดมาโดยตลอด ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าชาวบ้าน ยังให้ความสำคัญกับวัดว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ในการเข้ามาประกอบศาสนกิจหรือ พิธีกรรมทางศาสนาและวัดยังคงเป็นแหล่งความรู้ของชาวบ้าน แม้ว่าบริบทของสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

จากรายละเอียดภาพจิตรกรรมฝาผนัง ที่ลิมวัดปทุมคงคา (วัดนอกนอก) ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ทำให้ทราบว่าภาพจิตรกรรมฝาผนัง ที่วัดปทุมคงคา (วัดนอกนอก) เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนบ้านนอกนอก เป็นเหมือนดังการบันทึกภาพเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ผ่านงานทางศิลปะซึ่งเป็นรูปภาพ ลวดลาย และสัญลักษณ์ อันเป็นฝีมือของช่างผู้สรรค์สร้าง หากไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์ในเชิงวิชาการอย่างเป็นระบบแล้ว ก็ไม่สามารถทราบความหมายที่ซ่อนอยู่ภายในภาพ และองค์ประกอบได้ ภาพจิตรกรรมเหล่านั้น ก็เป็นเพียงลวดลายที่ช่างรังสรรค์ไว้บนเพดานเก่าๆ เท่านั้น มิได้มีส่วนสำคัญและคุณค่าใด ชวนให้อนุชนรุ่นหลังได้อนุรักษ์ และเห็นความสำคัญ

ดังนั้น จึงทำให้มีความสนใจ ที่จะศึกษาถึงรูปแบบ และความหมายจากภาพจิตรกรรมบนเพดานที่ลิมวัดปทุมคงคา (วัดนอกนอก) ตำบลนอกนอก อำเภอปทุมคงคา จังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาารูปแบบทางศิลปกรรม จากภาพจิตรกรรมบนเพดานที่ลิมวัดปทุมคงคา (นอกนอก) ตำบลนอกนอก อำเภอปทุมคงคา จังหวัดนครราชสีมา
2. ศึกษาความหมายของภาพจิตรกรรมบนเพดานที่ลิมวัดปทุมคงคา (วัดนอกนอก) ตำบลนอกนอก อำเภอปทุมคงคา จังหวัดนครราชสีมา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงรูปแบบของภาพจิตรกรรม เป็นสัญลักษณ์ในการถ่ายทอดอิทธิพลของงานศิลปะ ที่อาจได้รับอิทธิพลจากด้านความเชื่อในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เพื่อเป็นการค้นหาถึงแนวคิดและหลักในการดำเนินชีวิตที่สามารถนำมาใช้กับชีวิตประจำวันได้
2. ทำให้ทราบถึงความหมายของภาพจิตรกรรม ที่สอดแทรกอยู่ในภาพ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของชาว

บ้านเพื่อแสดงให้เห็นถึงการสืบทอดทางด้านความคิดตามพลวัตของสังคมท้องถิ่นในปัจจุบัน

วิธีการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis System Research) โดยใช้กรอบแนวคิดแบบสหวิทยาการ ด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม ผสมผสานกับวิทยาการด้านทัศนศิลป์ และสังคมวิทยา และการศึกษาภาคสนาม โดยมีลำดับขั้นตอนของการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลเอกสาร ได้ดำเนินการรวบรวมหนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์และงานวิจัย ตลอดจนเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัยครั้งนี้โดยแยกข้อมูลประเภทเอกสารงานวิจัยออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องจิตรกรรมไทยโดยทั่วไป
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับลักษณะ รูปแบบ และคติความเชื่อในงานจิตรกรรมไทย
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับภาพจิตรกรรมบนเพดานลิมวัดปทุมคงคา (วัดนอกนอก) อำเภอปทุมคงคา จังหวัดนครราชสีมา ในด้านเนื้อหา เช่น ปรัชญาธรรม สัตว์ป่า หิมพานต์ จักรวาลศึกษาแบบชาวบ้าน

แหล่งข้อมูลที่ได้ดำเนินการค้นคว้าเอกสาร ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข้อมูลภาคสนาม ได้สำรวจและรวบรวมข้อมูลของภาพจิตรกรรมบนเพดานลิมที่วัดปทุมคงคา (วัดนอกนอก) อำเภอปทุมคงคา จังหวัดนครราชสีมา

1. บันทึกข้อมูล ของภาพจิตรกรรมบนเพดานลิมวัดปทุมคงคา (วัดนอกนอก) อำเภอปทุมคงคา จังหวัดนครราชสีมา ด้วยการถ่ายภาพ และลอกลายภาพจิตรกรรม ลงบนกระดาษ
2. สังเกต ในการสังเกตภาพจิตรกรรมต่างๆ บนเพดานลิมวัดปทุมคงคา ตำบลนอกนอก อำเภอปทุมคงคา จังหวัดนครราชสีมา ว่ามีเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล มีดังนี้
 - 3.1 กล้องถ่ายภาพ
 - 3.2 สังเกต
 - 3.3 สมุดจดบันทึก
 - 3.4 ดินสอและกระดาษลอกลาย
 - 3.5 ภาพถ่ายจิตรกรรมบนเพดานลิมวัดปทุมคงคา (วัดนอกนอก)
 - 3.6 กล้องถ่ายวิดีโอทัศน์

การจัดกระทำข้อมูล

ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดกลุ่มของข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลประเภทเอกสารและข้อมูลสนาม ได้แก่ รูปภาพ และแบบสังเกตนำมาจัดกระทำ ดังนี้

1.1 การจัดข้อมูลประเภทเอกสาร นำเนื้อหาในเอกสารมาเรียบเรียงในเชิงพรรณนา (Description) เพื่อให้เห็นเนื้อหา เรื่องราวของภาพจิตรกรรมไทย โดยทั่วไป ในองค์ภาพรวม และ ให้เห็นถึงความสำคัญของภาพจิตรกรรมที่เป็นหลักฐานทางโบราณคดีอีกชั้นหนึ่ง ที่สามารถถ่ายทอดให้เห็นถึงภาพเรื่องราวในอดีต แทนคำบอกเล่าด้วยคำพูดหรือตัวหนังสือ

1.2 การจัดกลุ่มข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลของภาพจิตรกรรมที่ได้ถ่ายภาพมาแล้วนำมาจัดแบ่งกลุ่มของรูปภาพ โดยพิจารณาจากเรื่องราวของภาพจิตรกรรมที่ปรากฏอยู่ในส่วนต่างๆ บนเพดานลิม

1.3 ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต นำข้อมูลมาเรียบเรียงในเชิงพรรณนา (Description) เพื่อให้เห็นถึงบริบทและข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ได้จากชาวบ้าน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณวัดปทุมคงคา (วัดนกออก) อำเภอปทุมคงคา จังหวัดนครราชสีมา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลที่ได้จากการออกภาคสนาม โดยวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ถึงรูปแบบ ความหมายของภาพจิตรกรรม สถาปัตยกรรม โดยการเปรียบเทียบทั้งทางตรงและทางอ้อม

1.1 การวิเคราะห์ด้วยการเปรียบเทียบทางตรง คือ นำไปเปรียบเทียบกับลักษณะหรือรูปแบบ ของภาพจิตรกรรมที่มีการศึกษา สืบค้น จากแหล่งอื่นๆ ภายในประเทศและบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งที่ทำการศึกษา

1.2 การวิเคราะห์ด้วยการเปรียบเทียบทางอ้อม คือ นำภาพจิตรกรรมที่พบไปเทียบเคียงกับงานศิลปกรรมรูปแบบอื่นๆ เช่น การสร้างภาพลายปูนปั้น การแกะสลัก ฯลฯ ที่มีเนื้อหาของงานใกล้เคียงกับภาพจิตรกรรม จากบริเวณใกล้เคียงและบริเวณอื่นๆ ภายในประเทศไทย

ผลการวิจัย

ในการดำเนินการศึกษาหาความหมายทางความเชื่อในภาพจิตรกรรมในพระอุโบสถ (ลิม) วัดปทุมคงคา (นกออก) นี้ ได้กำหนดการศึกษาไว้ คือ ศึกษาหารูปแบบจิตรกรรมทางความงามจาก ทศนธาตุ เปรียบเทียบรูปแบบจิตรกรรมอิทธิพลของงานจิตรกรรม และศึกษาคติความเชื่อจากภาพสัตว์หิมพานต์ในงานจิตรกรรม โดยรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การเก็บข้อมูล บันทึกภาพนิ่ง ภาพ สะเก็ดสี สัมภาษณ์ผู้รู้ ซึ่งเป็นพระภิกษุในวัดปทุมคงคา ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งได้จากเอกสารเกี่ยวกับจิตรกรรมไทย

ในส่วนของการดำเนินงานวิจัย ได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเขียนรายงานการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ และ

ใช้การเปรียบเทียบรูปแบบของงานจิตรกรรมตามทฤษฎีประติมานวิทยา

ลักษณะรูปแบบของภาพจิตรกรรม

พระอุโบสถวัดปทุมคงคาหรือวัดนกออก ตั้งอยู่ที่บ้านนกออก ตำบลนกออก อำเภอปทุมคงคา จังหวัดนครราชสีมา พระอุโบสถ (ลิม) มีหลังคาจั่วทรงสูงชั้นเดียว ทรงเรียบง่ายแบบช่างพื้นบ้านมีอิทธิพลมาจากลัทธิพราหมณ์ บ้านตะคุ อำเภอปทุมคงคา จังหวัดนครราชสีมา เจาะหน้าต่างข้างละ 2 บาน ประตูทางเข้าทำซุ้มยื่นออกมา เสาก่อทำโค้งลาดยื่นลงมาเบื้องล่าง ดูแปลกตา หาจุดไม่ได้จากหลังอื่น กรอบซุ้มประตูแกะไม้ลายรวงผึ้งของอีสานภายในเพดานพระอุโบสถ (ลิม) เขียนภาพจิตรกรรมบนแผ่นไม้ ใช้กรรมวิธีโบราณรองพื้นด้วยกาวยาเม็ดมะขามผสมดินสอพอง ช่างผู้วาดคือนายบุญมี กสิณฉิมพลี เป็นช่างพื้นบ้านชาวปทุมคงคา

ภาพจิตรกรรมบนเพดานลิมวัดปทุมคงคา หรือวัดนกออกนี้ ช่างศิลปินผู้วาดได้แบ่งออกเป็น 3 ช่องด้วยกัน โดยแต่ละช่องเขียนภาพสัตว์หิมพานต์เน้นหนักเฉพาะสัตว์ปีกอันได้แก่ สัตว์จำพวกนก ช่อง 1-2 ในช่องที่ 3 เขียนภาพในแม่น้ำสีทันดรมหาสมุทร ประกอบด้วยภาพนาค ภู ปลา เสือ และมังกร ซึ่งมังกรนี้อาจจะเป็นส่วนหนึ่งทางความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะจีน

องค์ประกอบรวมของภาพทั้งหมด มีลักษณะคล้ายคลึงกันทั้ง 3 ช่อง คือ ช่างผู้วาด ใช้วิธีการจัดองค์ประกอบโดยวางตัวภาพอันได้แก่สัตว์ในหิมพานต์ชนิดต่างๆ กระจายอยู่ทั่วแผ่นผ้าเพดาน มีดวงดาว แบ่งเป็นช่วง เพื่อดึงภาพให้มีจุดสนใจ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของรูปสัตว์ รอบๆ ดวงดาวทั้งสามดวง ในแต่ละช่อง ยังเขียนลวดลายพันธุ์พฤกษา ออกดอกแดงบานสะพรั่งทั้งหมดเมื่อดูองค์รวมแล้วมีชีวิตชีวาอย่างธรรมชาติจริง แต่แฝงด้วยภาพสัตว์ในอุดมคติ ภาพสัตว์ในหิมพานต์นี้นับเป็นแหล่งความรู้เพื่อที่จะให้ชาวบ้านในชุมชนวัดนกออกได้ศึกษา ประกอบกับหมู่บ้านนกออกเคยเป็นแหล่งที่มีนกมากมาก่อน ดังนั้นศิลปินผู้วาดอาจเกิดแรงบันดาลใจเห็นสภาพแวดล้อมในยุคนั้นประกอบกับความรู้นในเรื่องไตรภูมิเกี่ยวกับสัตว์ในป่าหิมพานต์ จึงบรรจงแต่งแต้มภาพด้วยจินตนาการเฉพาะตน อันหาจุดได้ยาก

ภาพเขียนจิตรกรรมนี้ เป็นลักษณะวิธีการแบบช่างพื้นบ้าน ถ้าเปรียบเทียบกับช่างหลวงแล้ว ฝีมือแตกต่างกัน มีความชำนาญและความเรียบง่ายที่แตกต่างกันโดยช่างพื้นบ้านอาจจะไม่ได้ให้รายละเอียดที่ชัดเจนในการเขียนลวดลายนัก แต่คงสภาพตามวิถีธรรมชาติ คือแสดงความเรียบง่ายอย่างชนบทออกมาให้เห็น

ความเชื่อที่ได้จากภาพสัตว์ในงานจิตรกรรม

จากผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางด้านเอกสาร ทำให้ทราบความหมายคติความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ชนิดต่างๆ ซึ่งตามความเชื่อของคนโบราณแล้วมักจะมีความหมายแฝงอยู่ในสัตว์แต่ละชนิด ซึ่งความหมายต่างๆ นี้เอง เป็นแหล่งความรู้สำหรับ

ข้อมูล ข้อเท็จจริง เพื่อทำให้เกิดการหวนแหน และรักในสัตว์ ทำให้มนุษย์และสัตว์อยู่ด้วยกันในธรรมชาติ เกิดความสมดุล และห่วงแหนธรรมชาติ คติความเชื่อที่สอดแทรกในสัตว์แต่ละชนิดนี้ทำให้เกิดผลดี แต่ปัจจุบันนี้เรายังละเลยและมองข้ามจุดนี้ไป

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาคติความเชื่อจากภาพจิตรกรรม ในลิมวัดปทุมคงคาหรือวัดนอกอกนี้ ทำให้ทราบถึงลักษณะองค์ประกอบทางจิตรกรรม ซึ่งจากการเรียนรู้จากข้อมูล ในจิตรกรรมเราได้เห็นสีสัน จากจินตนาการทางความคิด เป็นรูปแบบที่นำอนุรักษรักษาไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา

ภูมิความรู้ทางอุดมคติของคนสมัยก่อน นับเป็นผู้ที่รู้จริง และเข้าใจถึงธรรมชาติ สื่อสัญลักษณ์ในงานจิตรกรรมในพระอุโบสถวัดปทุมคงคานี้ มีทั้งภาพที่เป็นธรรมชาติจริงๆ และภาพจากอุดมคติ ทั้งยังสอดแทรกภาพปริศนาธรรมให้อนุชนได้ศึกษา

ในปัจจุบันภาพจิตรกรรมในพระอุโบสถ (ลิม) วัดปทุมคงคาหรือวัดนอกอก ได้หลุดร่วงไปตามกาลเวลา เพดานผ้าเมื่อมีฝนตกหนัก น้ำซึมเข้า เกิดความเสียหายต่อภาพจิตรกรรมอยู่เรื่อยๆ ทางวัดขาดงบประมาณ สิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทำให้คนได้เชิดหน้าชูตา กำลังเสื่อมโทรมลงไปเรื่อยๆ ขอให้อนุชนรุ่นหลังได้ตระหนัก และร่วมกันอนุรักษ์สิ่งมีค่านี้สืบไป.

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. ศิลปะถ้ำในอีสาน. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2532.
- คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี. ภาพสัตว์ป่าหิมพานต์จากสมุดไทยคำของหอสมุดแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2525.
- คณะช่าง, บริษัท. ตำราภาพลายไทย ภาค 2 ตอน 1. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : รามการพิมพ์, 2543.
- จารุณี อินเจตนา. โบสถ์และวิหารในประเทศไทย. วัฒนธรรมการพุทธสถานไทย. หน้า 94-127. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป, 2533.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. ฝึกกับพระ. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาแนวคิดไทย หน่วยที่ 1-6. หน้า 243-300. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2539. แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2528.
- โชติ กัลยาณมิตร. ผลงานศตวรรษของช่างไทย. กรุงเทพฯ : กรมการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม, ม.ป.ป.
- มอง บัวเชดลียะ. จิตรกรรมไทยสกุลช่างต่างๆ. โดย สนธิวรรณ อินทรธิ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม แผนกบริการกลาง สำนักงานอธิการบดี, 2526.
- เดือน คำดี. ศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.
- ธรรมปรีชา, พระยา (แก้ว). ไตรภูมิโลกวิชัยยกถา ฉบับที่ 2. กรุงเทพฯ : กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2520.
- น.ณ ปากน้ำ (นามแฝง). ชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย พระที่นั่งพุทไธสวรรย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ด้านสถาปัตยกรรม, 2540.
- . ชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย วัดคงคาราม. กรุงเทพฯ : ด้านสถาปัตยกรรม, 2537.
 - . ชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย วัดไชยทิศ. กรุงเทพฯ : ด้านสถาปัตยกรรม, 2534.
 - . ชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย วัดพระเชตุพนฯ. กรุงเทพฯ : ศรีบุญอุทิศสถาปัตยกรรมพิมพ์, 2537.
 - . ชุดจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย วัดใหญ่สุวรรณาราม. กรุงเทพฯ : วิศตอริเพาเวอร์พอยท์, 2537.
 - . วัดเกาะแก้วสุทธาราม. กรุงเทพฯ : พลชัย, 2529. ศรีบุญอุทิศสถาปัตยกรรมพิมพ์, 2537.
- นงเยาว์ ชาญณรงค์. ศาสนากับสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2536.
- นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. ไทบ้าน คูดาว. กรุงเทพฯ : สยาม, 2543.
- นภาพร เล้าสินวัฒนา. จิตรกรรมในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ และพระราชพิธีบรมราชาภิเษก. ใน เมืองโบราณ. 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2541) : 26-36. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2541.
- บรียง บุญฤทธิ์. ไสยศาสตร์จีน. กรุงเทพฯ : สว่างสรรค์บุ๊คส์, 2542.
- ปฏิพัทธ์ ดารดาษะ. ลายไทย ภาพไทย 1. กรุงเทพฯ : พี. เอ. สิวัง. 2538.
- ประมวญ ดิคนันท์. คติชนชาวบ้าน การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : เอส พี เอฟ พริ้นติ้ง, 2539.
- ปรีชา เกาทอง. แนวความคิดสร้างสรรค์งานจิตรกรรมของ ปรีชา เกาทอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนต, 2522.
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. ศิลปะวิจิตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530.

สัมนาภิขีของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

หลังการเข้ากลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ

Nakhon Ratchasima Rajabhat University Students' Right Views

after the Use of Buddhist Group Counseling.

ผศ. บวร สุวรรณผา

โปรแกรมจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แบบทดลองและพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสัมมาทิฐิให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการจิตวิทยาแนวพุทธ ที่มีผู้นำกลุ่มที่เป็นกัลยาณมิตรและเป็นผู้มีโยนิโสมนสิการ เพื่ออำนวยการบรรยายภาคในกระบวนการคิดและการเรียนรู้แก่สมาชิก การประเมินใช้วิธีการเขียนแบบรายงานตนเอง (self-report) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group) และผลจากการวิจัยพบว่านักศึกษาที่เข้าร่วมกลุ่มได้เกิดสัมมาทิฐิหรือเกิดวิธีคิดที่ถูกต้องเป็นจริงในการมองโลกมองชีวิต และมองตนเองอย่างถูกต้องกว้างขวางลึกซึ้ง เกิดการรู้จักเข้าใจและยอมรับตนเองและผู้อื่น มีความรู้สึกผูกพันกับคนใกล้ชิดทั้งที่ครอบครัวและเพื่อนๆ รวมทั้งเข้าใจในวิถีที่ตนเองอยู่ร่วมกัน รับรู้ถึงหน้าที่ของตนในบทบาทต่างๆ อย่างชัดเจน เป็นคนใจกว้างที่เข้าใจและพร้อมต่อการที่จะศึกษาตนเองอยู่เสมอ และมั่นใจต่อการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างสร้างสรรค์ต่อไป ซึ่งทั้งหมดเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

Abstract

This qualitative research is aimed at developing Nakhon Ratchasima Rajabhat University students' right views through the use of Buddhist group counseling. Twenty volunteers, as a target group, were led by a true-friend (Kalyanamitra) and wise-thinking leader (Yonisomanasikan leader). The group was supported by thinking process and self-learning. Data was collected through the use of self-report and focus-group interview. The finding was revealed that all students, as volunteers, had arisen their right view. They had had their insight about the world, the life, and themselves-understanding and accepting both themselves and another, feeling closed up to their family and friends surrounded, understanding ways of staying together, and perceiving their own duties in different roles. They had become broad minded

and self-studied student, and they also had their self-confidences to continue their lives creatively.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาเพื่อนำความรู้ออกไปรับใช้สังคมในวิชาชีพต่างๆ โดยมุ่งหวังว่าบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษานั้น จะเป็นบุคคลที่มีคุณภาพตามความมุ่งหวังของมหาวิทยาลัย อันมีปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่ว่า แหล่งวิชาการ สร้างสรรค์คนดี มีคุณธรรม นำสังคม และบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาพึงมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยคือ มีความรู้และคุณธรรมที่เป็นสากล มีทักษะทางวิชาการ วิชาชีพ และชีวิต มีความสามารถทางภาษาต่างประเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับที่ใช้งานได้ ซึ่งในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยนี้ ชีวิตเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะเป็นความเข้าใจอย่างแท้จริงในทุกๆ ทางสังคมที่จะใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาที่จะทำให้เกิดความถูกต้องเหมาะสมทั้งในการทำงานและการดำเนินชีวิตส่วนตัว อันจะนำไปสู่การมีความสุขในวิถีชีวิตของตน และบุคคลที่มีความสุขอย่างเข้าใจชีวิตก็มักจะดำเนินชีวิตของตนอย่างมีคุณภาพ เป็นผลต่อความสุขของสังคมและความวัฒนาถาวรของชาติเช่นกัน

แต่ในปัจจุบันจะพบว่านักศึกษาในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยต่างๆ หลายคน มักมีข่าวที่เป็นพฤติกรรมที่ทำให้เกิดโทษแก่ตนเองและผู้อื่น ทั้งในทางทรัพย์สิน ร่างกาย เกิดคดีอาญา สูญเสียอนาคต แม้ถึงกับสูญเสียชีวิตก็มีมากมาย ทั้งที่เป็นชายและไม่ใช่ชาย อีกทั้งยังมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในชีวิตประจำวัน ซึ่งส่งผลต่อการทำบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะนักศึกษาได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร เช่น การดื่มสุราเกินความเหมาะสม การเล่นเกมพนัน การแต่งกายที่ไม่สุภาพ การพักอยู่ร่วมกันอย่างสามเณร การมีปัญหาระหว่างคู่รัก การทำแท้ง การมีเรื่องทำร้ายร่างกายกัน รวมทั้งเรื่องทั่วไปที่ไม่น่าจะเป็นปัญหาแต่ก็เป็นปัญหาแก่นักศึกษาเอง เช่น เรื่องความรัก การคบเพื่อน สังคมในกลุ่มเพื่อน ความพึงพอใจ การหลงติดกระแสนิยมทางวัตถุ เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะขาดความรู้ แต่เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงมุมมองหรือทัศนคติในการมองชีวิตของพวกเขาที่ผิดพลาด ขาดความเข้าใจชีวิตและขาดทักษะทางสังคม ซึ่งมุมมองหรือ

ทัศนคติที่มีต่อการดำเนินชีวิตนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นค่านิยมที่เป็นผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรม และเป็นพื้นฐานต่อวิถีคิดในการเรียนรู้จากประสบการณ์ของคน ที่ตัดสินใจสิ่งใด เรื่องใด เหตุใด ถูกผิด ดีงาม เหมาะควรอย่างไร บุคคลจึงจะสามารถพิจารณา วิเคราะห์ใคร่ครวญ หรือใช้ วิจารณญาณของตนในการตัดสินใจประสบการณ์หรือสิ่งที่ตนได้ พบได้สัมผัสรับรู้แล้วว่า ถูกผิด ดีงาม เหมาะควรได้

การใช้อำนาจให้ประสบการณ์แก่นักศึกษา ให้เกิด มุมมองและมีทัศนคติในการมองโลกมองชีวิตที่ถูกต้องจึงเป็น สิ่งที่สำคัญ เพราะจะเป็นฐานของวิถีคิดที่เป็นภูมิคุ้มกันตัว นักศึกษาในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมที่เต็มไปด้วยสิ่งยั่วยวน ไปในสิ่งต่ำ และกระแสบริโภคนิยมที่เข้มข้น รวมทั้งค่านิยม ของความมั่งคั่งต่อการดำเนินชีวิตและการเสพสิ่งบันเทิงเริง รมย์ต่างๆ การมีมุมมองหรือมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อความเป็น จริงในเรื่องนั้นๆ เรียกว่ามีสัมมาทิฐิ คือมีมุมมอง ทัศนคติ ค่านิยม ความคิดความอ่านต่อเรื่องใด สิ่งใด บุคคลจะมี พื้นฐานของความรู้ที่ถูกต้องที่มีต่อเรื่องนั้น สิ่งนั้นอย่างถูก ต้องเหมาะสมเสมอ เรียกได้ว่าเป็นปัญญาของมนุษย์ ซึ่ง สัมมาทิฐิสามารถสร้างขึ้นได้ด้วยปัจจัย 2 ประการคือ กัลยาณมิตรและโยนิโสมนสิการ คือผู้มีความปรารถนาดีและ มีวิถีคิดที่ถูกต้อง ซึ่งปัจจัยทั้งสองจะก่อให้เกิดสัมมาทิฐิใน บุคคลตามหลักพุทธธรรม และในกระบวนการกลุ่มการปรึกษา เชิงจิตวิทยาแนวพุทธ มีแนวทางที่จะก่อให้เกิดสัมมาทิฐิ ในตัวนักศึกษาได้ในช่วงระยะเวลาอันสั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงนำ สอนใจที่ว่าเราสามารถปรับเปลี่ยนมุมมองหรือทัศนคติของ นักศึกษาให้เปิดกว้างและลึกซึ้งต่อการมองโลกมองชีวิต และ มีสัมมาทิฐิอันเป็นแก่นของปัญญาต่อการดำเนินชีวิตของตน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาสัมมาทิฐิให้กับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมาโดยกระบวนการกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยา แนวพุทธ

ประโยชน์ของการวิจัย

1. นักศึกษาได้เรียนรู้ตนเองและผู้อื่น จนสามารถรู้จักเข้าใจและยอมรับตนเองและผู้อื่น จนเกิดมุมมองหรือทัศนคติใน วิถีชีวิตของตนเองและบุคคลรอบข้าง รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่ แวดล้อมตนเองอย่างกว้างขวางและถูกต้องตามความเป็นจริง ของสิ่งนั้นเหตุนี้ มองโลกมองชีวิตด้วยจิตใจที่เปิดกว้าง เกิด ความตระหนักในความสำคัญของตนต่อบุคคลใกล้ชิด รวมทั้งเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้อง

2. แนวทางของกระบวนการกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยา เชิงพุทธจากงานวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปใช้เพื่อสร้างสัมมา ทิฐิแก่กลุ่มบุคคลอื่นๆ ได้

3. นักจิตวิทยาการปรึกษาทั่วไป สามารถใช้แนวการทำ กลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธเพื่อพัฒนาสัมมาทิฐิใน กลุ่มบุคคลอื่นๆ หรือเพื่อพัฒนามนุษย์ในประเด็นอื่นๆ ได้

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

วิธีดำเนินงานวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมาที่สมัครใจจำนวน 20 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย
ตัวแปรต้นคือ การเข้ากลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยา แนวพุทธ

ตัวแปรตามคือ สัมมาทิฐิที่เกิดขึ้นกับนักศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการคือ กระบวนการกลุ่มการ ปรึกษาเชิงจิตวิทยาเชิงพุทธ
เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลคือ การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group) และแบบรายงานตนเองของสมาชิกกลุ่ม (Self-report)

ผลการวิจัย

สัมมาทิฐิที่เกิดขึ้นกับสมาชิกทั้งหมดโดยภาพรวมใน 5 หมวด สรุปได้ดังนี้

1. การรู้จักเข้าใจและยอมรับตนเอง ข้อความที่แสดงถึง สัมมาทิฐิที่เกิดขึ้นในหมวดนี้ อาทิ ทำให้ได้เรียนรู้ถึงการรับฟังที่แท้จริง รู้ว่าต้องตั้งใจฟัง เพื่อ ที่จะเข้าใจ ทำให้ใจเย็นขึ้นไตร่ตรองมากขึ้น ทำให้มองย้อน มาที่ตนรับรู้ความเป็นตัวตนของตนเอง และได้เรียนรู้ถึงการ ให้อภัยใจ การยอมรับตนเอง เปิดใจตนเองมากขึ้น เห็นปัญหา ของตนเอง ยอมรับความเป็นจริงที่ตนเป็น และความเป็นจริง ที่เกี่ยวข้องกับเพื่อนๆ และคนในครอบครัว และกล้ายอมรับ ความจริงที่เกิดขึ้นกับตน รับรู้ว่าตนมีจุดอ่อนจุดไม่ดี มองเห็น จุดปรับปรุงตนเอง ได้มุมมองใหม่ต่อการมองเรื่องราวของตน เอง มองเห็นทางออก เข้าใจถึงคำว่าอยู่กับปัจจุบัน รับรู้ ว่า ตนเองใจกว้างมากขึ้น ยอมรับความสามารถที่จำกัดของตน อะไรที่ดีที่จะทำกับคนอื่นก็ควรรับทำ การเรียนรู้ถึงปัญหาของ เพื่อนทำให้เข้าใจตนเองมากขึ้น เข้าใจต่อสิ่งที่เพื่อนอยู่ รับรู้ ว่าตนเติบโตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น พร้อมทั้งแก้ไขสิ่งที่บกพร่อง ของตนเอง รู้สึกเกิดกำลังใจต่อการที่ต้องต่อสู้กับชีวิตของตน ไม่รู้สึกเดียวดายเช่นแต่ก่อน พร้อมจะใช้ชีวิตต่อไปอย่างมี คุณค่า และตนเองเป็นสิ่งที่จะต้องค้นหาต่อไป

2. การรู้จักเข้าใจและยอมรับผู้อื่น ในหมวดนี้ สมาชิกใน กลุ่มได้แสดงถึงสัมมาทิฐิโดย เมื่อได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ได้รับรู้เรื่องราวจากเพื่อนๆ แล้ว ทำให้รู้จักเพื่อนมากขึ้น ได้รับรู้ถึงความต้องการของเพื่อน เกิดการยอมรับในความคิด ของเพื่อน สามารถนำแนวคิดและวิธีการจากเพื่อนมาปรับใช้ กับตนเองได้ เหตุการณ์และวิถีชีวิตของเพื่อนทำให้เข้าใจเขา มากขึ้น รับรู้สาเหตุที่เพื่อนเป็นเช่นนี้ เข้าใจว่าทุกคนต่างเรียนรู้ชีวิตของตนมาอย่างที่เขาเป็น ทุกคนต่างมีมุมมองของตนเอง ยอมรับว่าในการทำงานนั้นหลายหัวดีกว่าหัวเดียว ให้ความ สนใจต่อเพื่อนมากขึ้น เพื่อนเหมือนตำราหลายๆ

เล่มที่ทำให้เราได้เรียนรู้ บางครั้งเพื่อนมีปัญหามากกว่าเรา แต่เขาก็มีวิธีแก้ปัญหาที่เราสามารถเรียนรู้จากเขาได้ ทำให้เรารู้ว่าทุกคนมีเอกลักษณ์ มีจุดเด่นของตน มีแนวทางการดำเนินชีวิตและมีวิธีการแก้ปัญหาของตน เกิดมุมมองหรือวิธีคิดแบบอื่นๆ ที่แตกต่างไปจากที่เคยคิด รับรู้ว่าทุกคนมีความต้องการพื้นฐานคือ การรับฟัง ความรัก ความเข้าใจ การยอมรับ ความไว้วางใจ เช่นกัน มองเห็นคุณค่าในตัวเพื่อนๆ จากเรื่องราวและการแก้ปัญหาของเขา เรื่องราวของเพื่อน การต่อสู้ชีวิตทัศนคติต่อชีวิต ทำให้ตนเข้มแข็งมากขึ้น ทำให้รู้สึกดี ภาคภูมิใจที่ได้รู้จักกัน รู้สึกว่าได้มีเพื่อนร่วมเดินทาง ไม่ได้โดดเดี่ยว เกิดแรงใจในการดำเนินชีวิตต่อไป พร้อมที่จะปรับปรุงตนเอง มองโลกสดใส และเปิดใจกว้างต่อการที่จะเรียนรู้เพื่อรู้จักผู้อื่นต่อไป

3. การตระหนักในความผูกพันของตนกับบุคคลใกล้ชิด เมื่อสมาชิกได้เปิดใจแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวคิด วิธีการแก้ปัญหาและวิถีชีวิตของเพื่อนแต่ละคนแล้ว ทำให้รู้สึกดีเมื่อรู้สึกว่าได้มีเพื่อนๆ และรู้สึกเข้มแข็งมากขึ้นเพื่อทำชีวิตในปัจจุบันกับเพื่อนให้ดี งานบางอย่างที่ได้ทำร่วมกันในกลุ่มเป็นไปได้ด้วยดีเพราะมีเพื่อนๆ ช่วยกัน ได้รับรู้ว่าตนได้รับการยอมรับจากเพื่อนและมีความสำคัญต่อเพื่อน รวมทั้งเห็นความสำคัญของเพื่อนที่มีต่อตน มีความรู้สึกใกล้ชิดกันมากขึ้น ชื่นชมเพื่อนในการต่อสู้ชีวิตของเขา ความจริงใจที่มีต่อกันทำให้เกิดความรู้สึกถึงมิตรภาพ เพราะทำให้เกิดการยอมรับเพื่อนมากขึ้น รับรู้ถึงความต้องการพื้นฐานที่ทุกคนต่างต้องการจากกันและทุกคนสามารถให้กันและกันได้คือ วงกลม ที่มีความรัก ความเข้าใจ ความจริงใจ การยอมรับ เป็นต้น ทุกคนต้องการวงกลมนี้ แต่เราควรจะเป็นผู้ให้ก่อน และได้รับรู้ถึงความสำคัญของคนอื่นๆ ที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น เกิดการตระหนักต่อบุคคลที่เด่นชัดมากคือพ่อแม่และครอบครัว ทำให้คิดถึงและรักพ่อแม่และคนในครอบครัวมากขึ้น ดีใจและรู้สึกโชคดีและภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นลูกของพ่อแม่ ซึ่งต่อไปจะกล้าบอกพ่อแม่ว่าเรารักท่าน หากสามารถแสดงความรักต่อคนที่เรารักได้ควรรีบแสดงออกทันที ก่อนที่จะไม่มีโอกาส จะระมัดระวังการกระทำของตนมากขึ้น ต้องการดูแลตนเองเพื่อที่จะได้ดูแลคนอื่น จะตั้งใจเรียน ไม่โหยหาอดีต ไม่อ่อนแอ จะอยู่กับปัจจุบันกับการทำหน้าที่เพื่อคนที่รักตน ทำตนให้มีคุณค่าให้สมกับที่เกิดมาเป็นลูกของพ่อแม่

4. การเปิดใจกว้างมองโลกมองชีวิตอย่างที่แท้จริง สมาชิกเกิดสัมผัสความรู้สึกในหมวดนี้จากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มโดยเมื่อได้ศึกษาปัญหาของเพื่อนๆ แล้ว สามารถนำมาปรับใช้กับชีวิตของเราได้ ได้เรียนรู้จากการรับฟังกันและกัน การได้แสดงความคิดเห็น ได้เข้าใจกัน ได้ร่วมกันคิด ความไว้วางใจกันนั้นก็เป็นความสุขที่ทุกคนให้กัน ในการมองสิ่งต่างๆ เราไม่เพียงแต่ใช้ตามองแต่ควรใช้หัวใจมองด้วย ดอกไม้แต่ละชนิด มันจะงามตามลักษณะของมัน ทำให้รู้จักคุณค่าของตัวเองเช่น ต้นสักก็งามอย่างต้นสัก ผักชีก็งามอย่างผักชี เราก็โตเต็มที่ของเรา เขาก็โตเต็มที่ของเขา เราไม่ควรหวังว่าเราจะได้อะไรจากคนอื่นโดยที่เราไม่เคยให้ใคร ถ้ามีโอกาสที่จะ

ทำต้องทำวันนี้ให้ดีที่สุดจะได้ไม่เสียใจทีหลัง เมื่อต้องเจ็บปวด ควรเจ็บแค่กายแต่ใจอย่าเจ็บ เพราะคนเราทุกคนมีความสามารถไม่เท่ากัน มันคือความเหมือนในความแตกต่าง เกิดการรับรู้ถึงความรักที่พ่อแม่มีต่อตนอย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น พ่อแม่รออยู่ที่บ้านเสมอ วัยรุ่นบางคนฆ่าตัวตายเพราะไม่ตระหนักว่าพ่อแม่รักเราเสมอ มีทัศนคติต่อคนอื่นว่าหากยอมรับเขาอย่างที่เขาเป็นก็จะไม่เกิดอคติใดๆ ต่อกัน ทำตนให้ดีที่สุดกับคนที่อยู่ตรงหน้าเสมือนว่าเป็นวันสุดท้ายที่จะได้ทำดีที่สุดกับเขา ทุกอย่างสามารถเรียนรู้และเรียนรู้กับเราได้ จริงใจต่อตนเองเป็นอันดับแรกเป็นสิ่งสำคัญ รับรู้ถึงการมองโลกในแง่ดี ยอมรับสิ่งที่ตนเองเป็นอยู่และพร้อมที่จะเรียนรู้ไปกับมัน โลกนี้มีความงามไม่จำกัดหากปล่อยวางและเปิดใจแล้วจะเข้าใจอะไรได้ง่ายขึ้น เกิดการมองชีวิตที่แตกต่างออกไปจากแต่ก่อน ชีวิตที่จะมีความสุขได้อย่างยั่งยืนคือคิดดำเนินชีวิตอย่างมีสติ คิดก่อนทำ ไม่จมกับความทุกข์แต่ทำหน้าที่ของตนต่อไป ดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในปัจจุบันด้วยใจที่รับฟัง รับรู้ว่าตนได้เพื่อนเก่าในมุมมองใหม่ เห็นความสำคัญของสิ่งที่อยู่ตรงหน้า เรียนรู้และใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า เพราะโลกนี้มีสิ่งใหม่ให้ค้นหาอยู่เสมอ ดังนั้นเมื่อตื่นขึ้นมาพึงยิ้มแย้มให้กับชีวิตเพื่อดำเนินชีวิตด้วยจิตที่พร้อมและเข้าใจในวิถีชีวิตต่อไป

5. มีความเข้าใจอย่างถูกต้องตอบทบทวนหน้าที่ของตน เมื่อสมาชิกได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ต่อกัน ได้เรียนรู้อะไรหลายๆ อย่างเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตน โดยตระหนักถึงความสำคัญของตนที่มีต่อครอบครัว รับรู้ว่าตนเป็นคนสำคัญของครอบครัว ควรพอใจในสิ่งที่มี และสิ่งที่ดีที่มีอยู่ก็จะทำให้ดียิ่งขึ้น ทำหน้าที่ความเป็นลูกให้ถูกต้องจะเป็นลูกคนใหม่ที่ดีของพ่อแม่ ถ้าจะทำบอกรักพ่อแม่และแสดงออกให้เห็น กล้าทำมากขึ้น เช่น เข้าไปกอดพ่อแม่ หรือว่าบอกรัก อดทนต่อคำด่า สั่งสอน มีความเข้มแข็ง ความตั้งใจและมุ่งมั่นต่อการเรียนอยู่กับปัจจุบันคือการเรียนให้ดีที่สุด จะเรียนให้จบเพื่อตนเองและครอบครัว จะดูแลตนเองเพื่อจะได้ดูแลคนอื่น มีแรงจูงใจ เกิดแรงบันดาลใจในการทำหน้าที่ของความเป็นลูก ความเป็นนักศึกษาและความเป็นเพื่อน เช่นเรื่องการสอบ ถ้าอ่านหนังสือวันพรุ่งนี้ ผลดีวันพรุ่งนี้พรุ่งนี้จนถึงวันสอบ เวลาผ่านไปแล้วก็ไม่ได้อ่านเพราะคิดถึงแต่พรุ่งนี้ กล้าที่จะบอกรักสิ่งที่อยากให้เป็นเพื่อนทำ กล้าพูดปัญหาในใจตนกับเพื่อน ชีวิตของคนเราต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่น และต้องรับผิดชอบต่อตนเอง เหมือนกับการมีชีวิตอยู่กับใครอะไรควรทำ ก็ควรทำเสีย จะทำดีกับใคร จะบอกรักใคร จะดูแลใคร ก็ควรทำเสียในวันนี้ ยอราพรุ่งนี้เพราะอาจจะไม่ได้ทำ การทำงานคนเดียวก็มีความคิดแค่ความคิดเดียว ถ้าหลายคนก็หลายความคิดทำให้งานที่ออกมาดีขึ้น ในบทบาทหน้าที่ของทุกคนการรับฟังกันและกัน การได้แสดงความคิดเห็น ได้เข้าใจกัน ได้ร่วมกันคิด เกิดความไว้วางใจกัน มีแนวคิดใหม่เกิดขึ้น คือการต้องเป็นผู้ให้ก่อน รู้จักเกรงใจและมีความเป็นกันเอง กล้าเผชิญความจริงของชีวิต ไม่หลงวัตถุ อยากรู้จักใครที่ลึกซึ้งมากขึ้น ไม่เข้าใจคนอื่นแบบ

ผิวเผิน เข้าใจอย่างลึกซึ้งในมิตรภาพของคน มันก็เป็นความสุขที่ทุกคนได้ให้แก่กันและกัน ทุกสิ่งมีค่าจะปฏิบัติต่อทุกสิ่งด้วยจิตใจที่ระลึกถึง จะไม่โกหกหัวใจตัวเอง ทำในสิ่งที่ถูกต้อง มีความสุขกับสิ่งที่ทำ คิดอะไรทำอะไร เป็นสิ่งที่ต้องค้นหาด้วยตนเอง การค้นหาตนเองก็เป็นหน้าที่และเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งเช่นกัน

การวิจัยเชิงคุณภาพแบบทดลอง และพัฒนาของกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธเพื่อพัฒนาสัมมาทิฐิในตัวนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาที่สมัครใจเข้ากลุ่มครั้งนี้ ได้เกิดผลเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ว่า เมื่อนักศึกษาที่เป็นสมาชิกกลุ่มได้ร่วมกิจกรรมของกลุ่ม โดยมีผู้นำกลุ่มที่เป็นกัลยาณมิตรคือ เป็นผู้ที่มีความปรารถนาดี มีความต้องการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้เกิดปัญญาในการมองเห็นความเป็นจริงของชีวิต อีกทั้งผู้นำกลุ่มเป็นผู้มีโยนิโสมนสิการคือเป็นผู้มีวิธีคิดที่แยบยล ถูกต้องแม่นยำตรงในเรื่องนั้นๆ มีทักษะและประสบการณ์ของการเป็นนักจิตวิทยาการปรึกษาแนวพุทธเป็นอย่างดี ได้ใช้อำนาจบรรยากาศของกลุ่มให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ตระหนักรู้ระหว่างผู้นำกลุ่มกับสมาชิกกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มกับสมาชิกกลุ่มด้วยกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ชีวิตร่วมกันภายในบรรยากาศแห่งมิตรภาพ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกิดการรับฟังอย่างใส่ใจ เกิดความไว้วางใจ การให้เกียรติ การยอมรับและความอบอุ่นปลอดภัยในกลุ่ม จนเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งต่อการรู้จักเข้าใจและยอมรับตนเองและคนอื่น มีความรู้สึกผูกพันเห็นความสำคัญต่อกันใกล้ชิดและบุคคล

ทั่วไปที่มีตัวตน เข้าใจอย่างถูกต้องตอบบทบาทหน้าที่ของตน และมีทัศนคติที่ดีงามในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นสัมมาทิฐิใน 5 หมวดตามที่ตั้งเอาไว้

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลของงานวิจัยนี้ ควรนำกระบวนการกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธไปใช้กับกลุ่มบุคคลอื่นๆ เพื่อพัฒนาวิธีคิดให้มีความดีงามเหมาะสมมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่จะต้องเติบโตใหญ่และใช้ชีวิตในการทำงานเพื่อตนเองและสังคมต่อไป
2. กระบวนการกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธนี้นักจิตวิทยาการปรึกษาสามารถนำแนวทางของกลุ่มไปใช้ในการพัฒนาสัมมาทิฐิในกลุ่มบุคคลทั่วไปได้ โดยเฉพาะในกลุ่มบุคคลวัยทำงานในองค์กรต่างๆ เพื่อขยายโลกทัศน์และสร้างทัศนคติที่ถูกต้องดีงามต่อการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข
3. กลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธนี้ สามารถใช้กับกลุ่มเดิมเพื่อพัฒนาปัญญาให้เติบโตองกงามเป็นสัมมาทิฐิได้เสมอ
4. นักจิตวิทยาการปรึกษาสามารถใช้กระบวนการกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธนี้ พัฒนาและช่วยเหลือบุคคลในประเด็นอื่นๆ ได้ เช่น การทำงานเป็นทีม การกล้าแสดงออก การแก้ไขปัญหาชีวิตหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น ได้ เพื่อการพัฒนามนุษย์ในมิติของจิตใจต่อไป

บรรณานุกรม

- บวร สุวรรณผา. (2542). **การพัฒนาตน**. สถาบันราชภัฏนครราชสีมา
- ณัฐนิชา สัมพล. (2542). **การใช้การปรึกษาแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อลดความวิตกกังวลในการสอบเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาและเพื่อพัฒนาวิธีคิดตามแนวโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ. (2530). พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2537). **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2540). **พัฒนาวัฒนธรรมในตัวคนไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- เมตตา สิงห์กระโจม. (2543). **ผลของการใช้กิจกรรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านลาดใหญ่ อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- โสรัจ โพิแก้ว. (2544). **การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามหลักพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา)
- อามา จันทรสกุล,ดร.,วรพิมพ์ ธีระวัฒน์. (2543). **การสร้างชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาโยนิโสมนสิการและทักษะการปรึกษาสำหรับครู**. ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เอมอร กฤษณะรังสรรค์ (2537). **ผลของการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาต่อความรับผิดชอบในหน้าที่ของนักศึกษาวิชาชีพครูสถาบันราชภัฏ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของประเทศเวียดนามหลัง นโยบายโดยเมย์ (Doi Moi) ค.ศ.1986 ถึงปัจจุบัน (ค.ศ.2007)

Education Development for Human Resources Development in
Vietnam after Doi Moi Revolution (1986) to present (2007)

จิรศักดิ์ ไพกาวัน

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศเวียดนามหลังนโยบายโดยเมย์ (Doi Moi) ค.ศ.1986 ถึงปัจจุบัน (ค.ศ.2007) วัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ เพื่อศึกษาผลกระทบของการปฏิรูปนโยบายโดยเมย์ ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาจนต้องนำไปสู่การปรับปรุงระบบการศึกษาครั้งสำคัญของประเทศไทย รวมทั้งความสัมพันธ์ของการพัฒนาการศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยในการศึกษานี้ผู้ศึกษาได้ตั้งสมมติฐานไว้ 2 ข้อ คือ หนึ่ง นโยบาย Doi Moi ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาของเวียดนามเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ และ สอง การส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายด้านการศึกษาของเวียดนามอย่างต่อเนื่องและจริงจังส่งผลให้ประชากรเวียดนาม มีระดับการพัฒนาทางด้านทรัพยากรมนุษย์ที่สูงขึ้นและสอดคล้องกับความต้องการของประเทศ

การศึกษาครั้งนี้พบว่า หลังจากมีการปฏิรูประบบเศรษฐกิจโดยใช้นโยบายโดยเมย์ ในปี ค.ศ.1986 ได้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อระบบการศึกษาของประเทศเวียดนาม กล่าวคือ พ่อแม่ให้ลูกลาออกจากกลางคันเพื่อต้องการแรงงาน แรงงานวัยหนุ่มสาวต้องการมีรายได้จึงลาออกจากโรงเรียน และการนำระบบเก็บค่าหน่วยกิตมาใช้ทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถจ่ายได้จึงให้บุตรหลานลาออกจากระบบการศึกษาดังนั้น จึงเป็นที่มาสำคัญของการปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศเวียดนาม โดยรัฐบาลได้ประกาศใช้นโยบาย Education for All (1990-2000) ขึ้นในปี 1992

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย คือ วัฒนธรรมรักการเรียนรู้และสนับสนุนคนเก่ง วิสัยทัศน์ของผู้นำที่ได้ดำเนินนโยบายด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง นโยบายและการดำเนินมาตรการตามแผนการศึกษาอย่างจริงจัง การได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรต่างชาติ ผู้ปกครอง ครู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจร่วมมืออย่างจริงจัง และบทบาทของสื่อมวลชน

จากการศึกษายังพบอีกว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคคือ สภาพภูมิประเทศและการกระจายทรัพยากรของรัฐบาลอย่างไม่ทั่วถึง ปัจจัยทั้งสองอย่างนี้ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้รัฐบาลไม่สามารถพัฒนาด้านการศึกษาในพื้นที่ห่างไกลได้อย่างทั่วถึง และในส่วนสุดท้ายของงานวิจัยฉบับนี้จะเป็นข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย

Abstract

This research studies the educational development in Vietnam from the year of Doi Moi Revolution in 1986 to the year 2007 and how it shaped Vietnamese human resources development during that period. The objectives are to study 1. the influences of Doi Moi revolution on Vietnamese educational system and 2. the relationship between the educational development and human resources development. The study hypothesizes that Doi Moi policy affects the educational system in Vietnam and serves the country's economic development policy. Moreover, the continuous afford of the government to support the educational system also made Vietnam successful in developing the potentials of her people and rightly serves Vietnam's needs for economic growth.

The research reflects that after the economic revolution of Doi Moi policy in 1986, the educational system in Vietnam was greatly affected. In other words, children were preferred by their parents to leave schools to enter workforces. Numbers of teenagers were also interested in earning income and decided to leave schools for work. In addition, parents were found unable to pay for their children's schooling and finally brought their children out of schools. These problems ended up with the educational revolution in Vietnam and the slogan "Education for All (1990-2000)" in 1992.

The research also found that the key success towards the educational development are the changes of people's attitude towards education, the support for gifted students, the leader's vision, educational policy and criterion, aids from other countries, parents, teachers, officers, and mass media.

On the other hand, the results of the research also show that the key failures are topography

and resources distribution by the government. These factors obstruct educational development because the government cannot develop and control the distribution of educational opportunities, especially in the remote areas. The research finally comes up with some solutions which are also applicable to the situation in Thailand.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การปฏิรูปประเทศตามนโยบายโดยมีเป้าหมายที่ได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 6 ปี ค.ศ.1986 เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้รัฐบาลเวียดนามต้องปรับปรุงระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับการปฏิรูปประเทศที่เกิดขึ้น เพราะนโยบายโดยมีเป้าหมาย เป็นนโยบายที่มีแนวทางการปฏิรูปที่เน้นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรกได้แก่การเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ทางการผลิตที่จะลดการควบคุมจากส่วนกลางและอาศัยกลไกการตลาดมากขึ้น ประการที่สองได้แก่การปรับปรุงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และประการสุดท้ายได้แก่การปรับปรุงความคิดและอุดมการณ์ของคนในสังคม

ผลจากการปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้มีนโยบายโดยมีเป้าหมาย ตลอดระยะเวลา 5 ปี นับตั้งแต่ ค.ศ.1986-1990 ส่งผลทำให้เศรษฐกิจของเวียดนามนั้นมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งเพื่อต้องการเตรียมทรัพยากรบุคคลสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม การผลิตทางการศึกษาและความต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แต่คนจำนวนมากของประเทศยังไม่รู้หนังสือ มีความรู้ที่ไม่เหมาะสมต่อความต้องการทางด้านทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต ดังนั้นคนงานจึงมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอกับความต้องการของประเทศ

ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้รัฐบาลเวียดนามตระหนักถึงความสำคัญและเพื่อเตรียมพร้อมกับปัญหาดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงทำให้รัฐบาลจัดทำการศึกษาขึ้นเพื่อทำให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้และการฝึกฝนสู่อาชีพและดำเนินงานทางธุรกิจการค้า เพราะฉะนั้นระบบการศึกษาของเวียดนามจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกๆระดับชั้น ทั้งการศึกษาระดับสามัญศึกษา อาชีวศึกษาและการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากการนำเอานโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจโดยมีเป้าหมายมาใช้ ได้ส่งผลให้เวียดนามไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีใหม่ที่เข้ามาหรือวิชาการด้านต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีได้ เพราะบุคลากรที่มีอยู่จำนวนมากของเวียดนามนั้นไม่ได้รับการฝึกฝนและอบรม ประเด็นต่อมาคือ ก่อให้เกิดการลาออกไปหางานทำจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่า เมื่อนำเอาประเด็นทั้งสองนี้มารวมกับปัญหาการไม่รู้หนังสือของประชาชนที่มีอยู่เดิมในระบบการศึกษานั้นจึงทำให้รัฐบาลพยายามดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและ

สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และพยายามลดปัญหาการศึกษาต่างๆ ที่มีอยู่ การศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศเพราะถ้ารัฐบาลจะดำเนินการพัฒนาไปตามนโยบายโดยมีเป้าหมาย แต่รัฐไม่มีความพร้อมในเรื่องของบุคลากรและยังมีปัญหาการไม่รู้หนังสือของประชาชนอยู่ก็จะทำให้เกิดอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ รัฐบาลเวียดนามจึงได้ทำการปฏิรูประบบการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมและแผนการศึกษาเพื่อป้องกันในช่วงปี 1990-2000 จึงเป็นนโยบายหนึ่งของรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาและปรับปรุงระบบการศึกษา

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 7 ปี ค.ศ.1991 รัฐบาลเวียดนามจึงได้ยอมรับการดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจตามนโยบายโดยมีเป้าหมายต่อไปรวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลและนโยบายพรรคคอมมิวนิสต์ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเวียดนามโดยเน้นไปที่ระบบการศึกษาเป็นสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ รัฐบาลเวียดนามใช้เครื่องมือทางการศึกษาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเวียดนามเพื่อยกระดับความสามารถของประชากรให้รองรับกับความต้องการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีข้อสมมติฐานการศึกษาว่าการส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายด้านการศึกษาของเวียดนามอย่างต่อเนื่องและจริงจังนั้นส่งผลให้ประชากรเวียดนามมีระดับการพัฒนาทางด้านทรัพยากรมนุษย์ที่สูงขึ้นและสอดคล้องกับความต้องการของประเทศและขณะเดียวกันการให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องกับการพัฒนาระบบการศึกษาของเวียดนามมีส่วนสำคัญที่ช่วยผลักดันให้แรงงานชาวเวียดนามมีความรู้ความสามารถจนสามารถทำงานได้ตามนโยบายทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้ ระบบการศึกษายังช่วยเกื้อหนุนการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตสินค้าเกษตรซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของเวียดนามที่นำมาซึ่งรายได้เงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนมากในแต่ละปี จนส่งผลให้ตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายด้านการศึกษาที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเวียดนามหลังปี ค.ศ.1986
2. เพื่อวิเคราะห์ระบบการศึกษาที่ส่งผลต่อนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเวียดนามหลังปี ค.ศ.1986

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแผนปฏิบัติการของนโยบายการศึกษาของเวียดนามหลังปี ค.ศ.1986
2. ทำให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบการศึกษาของเวียดนามหลังปี ค.ศ.1986

3. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับการพัฒนาประเทศโดยใช้เครื่องมือทางด้านการศึกษา

4. เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานทางด้านการศึกษาของประเทศเวียดนาม และเพื่อนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอื่น

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาโดยการวิจัยเอกสาร (Documentary research) และนำเสนอแบบบรรยายเชิงวิเคราะห์ (Descriptive analysis) โดยใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารที่เป็นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ได้แก่ เอกสารที่จัดทำขึ้นโดยรัฐบาลหรือกระทรวงศึกษาธิการและฝึกอบรมของเวียดนาม ชาว การประชุมพรรคฯ และบทสัมภาษณ์ เป็นต้น รวมทั้งหนังสือ บทความ สารนิพนธ์ และบทวิเคราะห์ของนักวิชาการ ข้อมูลเอกสารต่างๆ ได้ทำการค้นคว้าจากหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเว็บไซต์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งฐานข้อมูลต่างๆ

ผลการวิจัย

การจัดการศึกษาในประเทศเวียดนามนั้นได้รับความสำคัญเป็นอันดับแรกๆ จากรัฐบาลมาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่ช่วงได้รับอิสรภาพจากฝรั่งเศส ประธานาธิบดีโฮจิมินห์ ได้ประกาศนโยบายที่ขจัดปัญหาของชาติ 3 ประการ คือ ความหิวโหย (มุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจ) การรุกรานจากต่างชาติ (มุ่งเน้นด้านความเป็นเอกราชของประเทศ) ความโง่เขลา (มุ่งเน้นคุณภาพของประชากร) โดยให้เหตุผลว่าชนชาติใดไม่รู้หนังสือย่อมอ่อนแอ การศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะขึ้นอยู่กับนโยบายหลักของประเทศ และรัฐบาลเวียดนามได้ลงทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาเป็นอย่างมากและต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นทำให้เวียดนาม ประกาศนโยบายปฏิรูปการศึกษา ในปี ค.ศ.1979 และเริ่มใช้ครั้งแรกในปีการศึกษา ค.ศ.1980-1981 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ และทรัพยากรบุคคลแนวใหม่ เพื่อให้การศึกษาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการปฏิรูปวัฒนธรรมและระบบความคิดในการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีการ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของประเทศ

การพัฒนาการศึกษาตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร รวมทั้งแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ได้วางแผนไว้ เนื่องจากประชาชนไม่มีแรงจูงใจที่จะพัฒนาให้เต็มที่ ดังนั้นในปี ค.ศ.1986 ภายใต้ นโยบายได้ย่นย่อ หรือระบบเศรษฐกิจและสังคมแนวใหม่ ที่เน้นหนักในการจัดการชุมชนให้เป็นแบบตลาดนำไม่ใช่วิธีรัฐนำอย่างที่เป็นมา ประชาชนมีบทบาทในทางเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบตลาดเสรี ยกเว้นในทางการเมืองที่ยังคงสภาพสังคมนิยมที่มีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้มีอำนาจพรรคเดียว เวียดนามจึงได้

มีการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง และเริ่มดำเนินการอย่างเต็มที่ในปี ค.ศ.1991 อันเป็นการพัฒนาพร้อมกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากการประชุมคณะ กรรมการกลางของพรรค (Plenary Session of the Party Central Committee) ในเดือนมกราคม 1993 จึงได้ลงมติให้มีการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (Continued Revolution of the Education and Training Cause) ซึ่งมี 4 แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาของเวียดนามสู่ปี 2000 คือ 2

1. การศึกษาเป็นพลังผลักดันและเงื่อนไขเบื้องต้นของวิธีการที่นำไปสู่วัตถุประสงค์ของสังคมและเศรษฐกิจ เป้าหมายหลักคือการศึกษาและวิทยาศาสตร์ การลงทุนด้านการศึกษา ถือว่าเป็นทิศทางเบื้องต้นของการลงทุนเพื่อการพัฒนา

2. การดำเนินการในวัตถุประสงค์ของการศึกษามีเป้าหมายถึงการพัฒนาความรู้ของประชาชน การฝึกแรงงาน และการสนับสนุนความสามารถพิเศษในขณะเดียวกันต้องยกระดับคุณภาพและทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น

3. การศึกษาต้องตอบสนองต่อความต้องการเพื่อการพัฒนาชาติ เช่น การศึกษาอย่างถาวร การเรียนรู้ตลอดชีพ

4. การสร้างรูปแบบของการศึกษาให้มีความหลากหลาย กล่าวคือ รัฐบาลควรกำหนดนโยบายที่จะสร้างเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่อยู่ในความดูแลของรัฐและคนที่ยากจนเพื่อให้พวกเขาได้มีการเรียนรู้

จากแนวทางปฏิบัติเหล่านี้ทำให้รัฐบาล กำหนดนโยบายและมาตรการสำคัญในการพัฒนาการศึกษาที่สำคัญ 12 ประการ ได้แก่

1. การปรับปรุงโครงสร้างใหม่ในระบบการศึกษาของชาติ และยกระดับโรงเรียนของรัฐ นอกจากนี้รัฐบาลยังได้มีการส่งเสริมสนับสนุนให้เปิดโรงเรียนเอกชนและอนุญาตให้เปิดโรงเรียนเอกชนในชั้นอนุบาล อาชีวศึกษา และการศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย

2. การเปลี่ยนแปลงระบบของโรงเรียนขึ้นใหม่ ขึ้นใหม่ โดยเฉพาะในระดับมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยให้มีการเชื่อมโยงสถาบันเหล่านี้กับสถาบันการวิจัยต่างๆ มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในทุกระดับชั้นของการศึกษา

3. การกำจัดความไม่รู้หนังสือสำหรับกลุ่มอายุ 15-35 ปี และการทำให้การศึกษาระดับขั้นประถมสำหรับเด็กอายุ 6-14 มีความเป็นสากล

4. การจัดตั้งระบบการศึกษาระดับมัธยม ในระบบการศึกษาแบบสามัญที่เชื่อมโยงใกล้ชิดกับอาชีวศึกษา

5. การขยายอาชีวศึกษาโดยการพัฒนาโรงเรียนอาชีวศึกษาขั้นเรียนและรูปแบบของการฝึกฝนงานอาชีวศึกษา

6. การขยายและพัฒนาการศึกษาในระดับสูงทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก

7. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษา การออกแบบหลักสูตรใหม่ การปรับปรุงทฤษฎีของการศึกษาในทุกๆ ระดับชั้นของการศึกษา

8. การสนับสนุนงานวิจัยต่างๆ รวมถึงงานวิจัยทางด้านการศึกษาเพื่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
9. การพัฒนาการศึกษาในชนกลุ่มน้อยและบริเวณที่ห่างไกล
10. การออกกฎหมายการศึกษา การเพิ่มงบประมาณและระดมทรัพยากรอื่นๆ ให้แก่การศึกษา
11. การทำให้ครูและผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีคุณภาพ
12. การปรับปรุงการจัดการศึกษาขึ้นใหม่

เป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วย 3 เป้าหมายที่สำคัญ คือ

1. ยกระดับสติปัญญาของประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมและตามทันกับการพัฒนาประเทศ
2. ยกระดับคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยคาดหวังว่าเมื่อประเทศก้าวเข้าสู่ยุคตลาดนิยม ประชากรที่เป็นแรงงานจะมีคุณภาพสูงพอ
3. สรรหา ส่งเสริม และใช้ประโยชน์จากกลุ่มอัจฉริยะ เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ รวมทั้งการผลิตและการจัดการทางธุรกิจ

เครื่องมือที่สำคัญของการปฏิรูปการศึกษามี 2 ประการ คือ

1. การพัฒนาทางการศึกษาและฝึกอบรม รัฐบาลได้ให้งบประมาณในการดำเนินงานในเรื่องนี้อย่างเต็มที่ โดยหวังว่าจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญเพื่อการดำเนินการปฏิรูปในทุกด้าน
 2. การพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รัฐบาลเวียดนามถือว่าเป็นฐานสำคัญที่ช่วยสนับสนุนความเจริญทางอุตสาหกรรมและความทันสมัยของประเทศ ซึ่งจะส่งผลให้ประชากรกินดีอยู่ดี ประเทศมีพลังเข้มแข็ง และสังคมมีความเจริญเท่าเทียมและเสมอภาคกับประเทศอื่นๆ ทำให้รัฐและพรรคการเมืองจึงเน้นการปฏิรูปในเรื่องนี้มากเป็นพิเศษ
- สำหรับการปฏิรูปการศึกษาในแต่ละระดับได้ให้ความสำคัญในด้านการเรียนการสอนคณิตศาสตร์มากเป็นพิเศษ เนื่องจากถือว่าเป็นวิชาพื้นฐานที่สำคัญที่สุดขององค์ความรู้ในวิชาอื่นๆ โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการและฝึกอบรม (The Ministry of Education and Training : MOET) จึงได้วางนโยบายเรื่องการเรียนรู้การสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ให้มีมาตรฐานสูงโดยให้เด็กทุกคนได้เรียนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์เป็นวิชาพื้นฐานสำคัญ ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ส่วนกลุ่มเด็กผู้มีความสามารถพิเศษ จะมีหลักสูตรในด้านนี้เข้มข้นมากกว่าเด็กทั่วไป

จากนโยบายดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้การศึกษาในทุกระดับการศึกษาลดจำนวนคนไม่รู้หนังสือลง คือ การปรับปรุงประสิทธิภาพของการศึกษา (เพิ่มจำนวนผู้สำเร็จการ

ศึกษา) ในระดับประถมจากจำนวนร้อยละ 50 เป็นร้อยละ 70-80 จำนวนตัวเลขของนักเรียนที่จบเกรด 5 ในปีการศึกษา 1998-1999 นั้น มีอยู่ถึงร้อยละ 75.50 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปีการศึกษา 1993-1994 มีอยู่เพียงจำนวนร้อยละ 54.47 เท่านั้น เพราะฉะนั้นถือว่ารัฐบาลบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

นอกจากนั้นจำนวนครูโรงเรียนประถม ที่ได้รับการรับรองในการสอนตามมาตรฐานการสอนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจากจำนวนร้อยละ 58.2 ในปี 1990-1991 เป็นร้อยละ 77.3 ในปี 1998-1999 การที่จำนวนครูที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการสอนเพิ่มขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลได้พยายามดำเนินการพัฒนาคุณภาพของครูอย่างจริงจังและถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วย

นอกจากครูได้รับการรับรองในการสอนให้ได้ตามมาตรฐานแล้ว จำนวนครูต่อนักเรียนก็มีผลต่อระบบการศึกษาด้วย ซึ่งเวียดนามสามารถพัฒนาจำนวนครูต่อนักเรียนที่ลดลงจากจำนวนนักเรียน 35 คนต่อครู 1 คน ในปี 1990-1991 เหลือเพียง จำนวนนักเรียน 30 คนต่อครู 1 คน ในปี 1998-1999 และในปี 2004 จำนวนนักเรียน 23 คนต่อครู 1 คน จะเห็นได้ว่ามีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น

จำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือมีจำนวนลดลงจาก 2,000,057 คนปี 1990 เหลือเพียง 890,409 คนในปี 1998 แล้วยังแสดงให้เห็นจำนวนผู้ที่รู้หนังสือและผู้รู้หนังสือที่ได้รับการรับรองมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือกลุ่มอายุ 15-35 ปี ในปี 1998 มีอยู่จำนวนร้อยละ 44.52 ของจำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือในกลุ่มอายุเดียวกันของปี 1990 และจำนวนผู้ที่ไม่รู้หนังสือในกลุ่มอายุ 15-35 ปี กลายเป็นผู้รู้หนังสือถึงจำนวนร้อยละ 50.58 และภายในปี 2000 เวียดนามจะต้องลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือให้เหลือจำนวนร้อยละ 6 ผลสำรวจเฉลี่ยปี 2000-2004 จากยูเนสโก ผลคือ ผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปนั้นมีอัตราการรู้หนังสือคือ 90.3 และเยาวชนอายุระหว่าง 15-24 ปี มีอัตราการรู้หนังสือ คือ 93.9 ดังนั้นในเป้าหมายนี้ยังถือว่ารัฐบาลเวียดนามไม่สามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้สำเร็จ

และในปี 2004 จากสถิติขององค์กรยูเนสโกระบุว่าจำนวนเด็กที่อายุยังไม่ถึงเกณฑ์เข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 47 ได้เข้าเรียนอนุบาลเพื่อเตรียมตัวเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา สูงขึ้นจากปี 2002 3% สำหรับการเข้าเรียนของเด็กระดับประถมศึกษาในปี 2004 นั้น มีจำนวนนักเรียนมากถึงร้อยละ 97 สูงขึ้นจากปี 2002 1% ส่วนการเข้าเรียนในระดับมัธยมต้นมีจำนวนร้อยละ 69 สูงขึ้นจากปี 2002 4% ส่วนจำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมปลายจำนวนร้อยละ 10 ซึ่งเท่ากับปี 2002 ส่วนสัดส่วนครูต่อเด็กนักเรียน คือ นักเรียน 23 คนต่อครู 1 คน และสุดท้ายอัตราการรู้หนังสือ ผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปนั้นมีอัตราการรู้หนังสือร้อยละ 90.3 และเยาวชนอายุระหว่าง 15-24 ปี มีอัตราการรู้หนังสือ ร้อยละ 93.9

สำหรับปัจจุบันนี้เวียดนามกำลังใช้แผนการศึกษาเพื่อปวงชน ปี 2001-2010 และยังไม่มีมีการประเมินผลการ

ดำเนินงานของแผนนี้

นอกจากนั้นสิ่งโดดเด่นสำหรับการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ในประเทศเวียดนามโดยผ่านระบบการศึกษาคือ นโยบายการส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี หรือ SMT โดยที่ไม่ได้ถูกมองว่าเป็นการแบ่งแยกชนชั้น และที่สำคัญจากนโยบายนี้ รัฐบาลเน้นหนักกว่าให้มีการพัฒนาการศึกษาและฝึกอบรมเด็กกลุ่มนี้เป็นพิเศษและเป็นระบบด้วย

จากการศึกษาพบว่า รัฐบาลเวียดนามสามารถบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ซึ่งเกิดจากวัฒนธรรมรักการเรียนรู้และสนับสนุนคนเก่งของเวียดนามเอง วิสัยทัศน์ของผู้นำที่ได้ดำเนินนโยบายด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง นโยบายและการดำเนินมาตรการตามแผนการศึกษาอย่างจริงจัง การได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรต่างชาติ ผู้ปกครอง ครู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญอย่างจริงจัง และบทบาทของสื่อมวลชน

จากการศึกษาข้างพบอีกว่า ปัจจัยที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินการทางด้านการศึกษาของเวียดนามคือ สภาพภูมิประเทศและการกระจายอำนาจทรัพยากรของรัฐบาล ปัจจัยทั้งสองอย่างนี้ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้รัฐบาลไม่สามารถพัฒนาทางการศึกษาในพื้นที่ห่างไกลได้อย่างทั่วถึง

จากผลการศึกษาผู้ศึกษาพบว่าเวียดนามใช้กลยุทธ์ด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ ซึ่งผู้ศึกษาพบว่าแนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Frederick F. Harbison ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ กระบวนการสร้างความรู้ , ทักษะ , ความสามารถในการปฏิบัติงาน และเพิ่มขีดความสามารถแก่ประชาชนทั้งหมดในสังคม (Harbison, 1973) นอกจากนั้นในเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ Harbison ได้กล่าวไว้ว่า 6 ทรัพยากรมนุษย์ คือการสร้างพื้นฐานที่ดีที่สุดสำหรับการสร้างชาติ เงินทุนและทรัพยากรธรรมชาติเป็นเพียงปัจจัยพื้นฐานสำหรับการผลิต แต่กำลังคน (Manpower) จะเป็นผู้ดูแลและควบคุมเงินทุนอีกที และเป็นผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับสร้างองค์การทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองรวมทั้งเป็นผู้นำพาชาติก้าวไปข้างหน้าด้วย และสิ่งที่ชัดเจนที่สุด ประเทศที่ไม่สามารถพัฒนาความรู้และทักษะของประชาชนได้ จะทำให้ไม่สามารถพัฒนาในด้านอื่นๆ ได้เลย (Harbison, 1976)

ดังนั้นจึงถือว่า การให้ความรู้ด้วยระบบการศึกษานั้น เป็นกลไกหลักที่สำคัญสำหรับการพัฒนาความรู้และทักษะของมนุษย์ที่จำเป็น เพราะฉะนั้นการพัฒนาประเทศที่สำคัญที่สุด คือ การขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพราะถือว่าเป็นกุญแจสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ 7 ซึ่งตรงกับนโยบายและเป้าหมายที่สำคัญของประเทศเวียดนามที่มีนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กนักเรียนในพื้นที่ห่างไกล และกระจายการศึกษาให้ทั่วถึงโดยมุ่งให้เด็กที่มีอายุ 6-14 ปี จำนวนร้อยละ 90% ได้เข้าเรียนในระดับ

ประถมศึกษา และลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

การดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยระบบการศึกษา นั้นสอดคล้องกับกรอบทฤษฎีของนักวิชาการหลายคนด้วยกันที่เกี่ยวกับ “ทฤษฎีทุนมนุษย์” นักทฤษฎีทุนมนุษย์อ้างว่า การศึกษา คือ เครื่องมือที่สำคัญสำหรับการผลิตประชากรที่มีความสามารถ นอกจากนั้น การเพิ่มระดับของการศึกษาจะนำไปสู่การเพิ่มรายได้ต่อหัวประชาชาติ ข้อเสนอแนะถูกทดสอบด้วยการหาค่าความสัมพันธ์ (ค่าสัมประสิทธิ์ Correlations ในโปรแกรม SPSS) ระหว่าง GNP และ ความก้าวหน้าทางการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศเปรียบเทียบกันทั้งระดับการศึกษา , อาชีพ และสถานะทางเศรษฐกิจ และผลการทดสอบที่ออกมา คือ “การศึกษาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ มีความสัมพันธ์กัน”

จากการอ้างอิงดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การดำเนินงานทางด้านการศึกษาของประเทศเวียดนามนั้นสอดคล้องกัน กล่าวคือ รัฐบาลพยายามสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่าด้วยกระบวนการให้ความรู้ผ่านระบบการศึกษา และมีเป้าหมายด้านการศึกษาอย่างชัดเจน เพราะฉะนั้นการพัฒนาดังนี้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาประเทศเวียดนาม

ข้อเสนอแนะ

หากพิจารณาในแง่บริบทระหว่างไทยกับเวียดนามในด้านการศึกษามีปัญหาแตกต่างกัน 12 ประเด็น คือ

1. เวียดนามมีความรักชาติสูง เนื่องจากสังคมต้องเผชิญกับภาวะสงครามมาเป็นเวลานาน มีการปกครองระบอบสังคมนิยมโดยมีพรรคคอมมิวนิสต์ชี้นำ มีหลักการเรื่องสังคมหรือหรือส่วนรวมต้องมาก่อนเรื่องส่วนตัว ดังนั้นเรื่องความรักชาติจึงเป็นความคิดชี้นำ “เรียนเพื่อรับใช้ชาติ” ซึ่งแตกต่างกับไทยที่ “เรียนเพื่อตอบสนองความต้องการตนเอง” จึงเรียนก็ได้ไม่เรียนก็ได้ จึงไม่ค่อยมีจิตใจเพื่อส่วนรวม
2. เรื่องการพึ่งตนเองของสังคมเวียดนามมีสูงมากพรรคคอมมิวนิสต์สอนให้คนรู้จักการพึ่งตนเองก่อนเป็นหลัก ซึ่งต่างกับเด็กไทยที่คอยพึ่งสถาบันบิดาต่าง ๆ
3. การเปลี่ยนถ่ายอำนาจของผู้นำ นโยบายด้านการศึกษาก็ไม่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ไม่เหมือนอย่างประเทศไทยที่เวลาผู้นำเปลี่ยนนโยบายต่างๆ มักจะเปลี่ยนตามไปด้วย
4. เรื่องวัฒนธรรมองค์กร เวียดนามสามารถยอมรับการวิจารณ์ได้ และการวิจารณ์ของเวียดนามมี 2 ลักษณะคือการวิจารณ์ต่อสหภาพกับต่อศัตรู สำหรับต่อศัตรูนั้น เวียดนามจะไม่มองใครเป็นศัตรูง่ายนัก แต่ต่อสหภาพเป็นการวิจารณ์เพื่อให้ดีขึ้นวิจารณ์ด้วยความรัก แต่คนไทยไม่คุ้นเคยกับการถูกวิพากษ์วิจารณ์ ถ้าหากวิจารณ์กันต่อหน้าอาจจะทำให้โกรธได้ เพราะฉะนั้นต้องส่งเสริมการกล้าวิจารณ์ และยอมรับการวิจารณ์ให้ได้ เนื่องจากจะเป็นการสะท้อนตัวเองแล้วยังสามารถนำไปปรับปรุงให้ดีขึ้น
5. ประเทศเวียดนามมีการส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถด้านวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์และเทคโนโลยี จนสามารถได้

เหรียญทองโอลิมปิกหลายสมัยและเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทย แต่ประเทศไทยยังไม่มียุทธศาสตร์ส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถด้านวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์และเทคโนโลยี และโรงเรียนสำหรับเด็กกลุ่มนี้เป็นรูปธรรมเหมือนเวียดนาม ดังนั้น ประเทศไทยควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนเด็กกลุ่มนี้อย่างจริงจัง เพราะจะสามารถคัดเลือกและส่งเสริมได้อย่างถูกกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ เช่น นักวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ

6. ประเทศไทยควรมีการสำรวจความต้องการของแรงงานในอนาคตและแรงงานที่ยังขาดแคลนอยู่ เพื่อวางนโยบายด้านการศึกษาไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสม ไม่ใช่อยากเรียนหรืออยากเปิดหลักสูตรตามสมัยนิยมโดยไม่คำนึงถึงบริบทและความต้องการที่แท้จริงของประเทศ

7. จัดทำแผนและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนมีตัวชี้วัดที่สามารถวัดได้คล้ายกับประเทศเวียดนาม เช่น แผนการศึกษาเพื่อปวงชน 10 ปี แล้วดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจริงจัง รวมทั้งมีการติดตามและประเมินผลด้วย

8. มีการจัดทำกฎระเบียบหรือกฎหมายที่เป็นเครื่องมือในการส่งเสริม สนับสนุน บังคับให้ดำเนินการอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ

9. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายของ

องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางการศึกษา อาทิ โรงเรียน องค์กรเอกชน ตลอดจนสถาบันครอบครัว

10. เวียดนามมีการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ แต่เรายังไม่ได้ทำตรงส่วนนี้เราอาจจะลองพิจารณานำมาปรับใช้ได้ เพราะสภาพภูมิประเทศของประเทศไทยในภาคเหนือก็มีลักษณะคล้ายกับภาคตะวันตกของประเทศเวียดนาม

11. กำหนดสวัสดิการครู อาจารย์ ให้สูงขึ้นเพื่อสร้างแรงจูงใจคนเก่ง มีความสามารถเข้ามาเป็นครู อาจารย์มากขึ้น โดยเพิ่มค่าตอบแทนและสวัสดิการให้มากขึ้น

12. ส่งเสริมงานวิจัยที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติ และกระจายทุนวิจัยให้ออกไปต่างจังหวัด ไม่ควรกระจุกทุนวิจัยไว้เพียงในเมืองหลวงเพราะกรุงเทพมหานครไม่ใช่ประเทศไทยทั้งหมด

กล่าวโดยสรุป การดำเนินนโยบายด้านการศึกษาของเวียดนาม แสดงให้เห็นว่าการมีทรัพยากรที่ค่อนข้างจำกัดไม่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษา เนื่องจากการพัฒนาคนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ ดังนั้น ประเทศไทยก็ควรจะดำเนินนโยบายด้านการศึกษาได้ไม่ด้อยกว่าเวียดนามเพราะมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรและงบประมาณที่มากกว่า

บรรณานุกรม

การประชุมโลกเรื่องการศึกษาเพื่อปวงชน. ปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชนและกรอบการดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน. แปลโดย ทิพวรรณ บุญช่วยและพรทิพย์ กาญจนนิต. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้ง, 2533.

เขียน ธีระวิทย์. เวียดนาม สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมืองและการต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ไพฑูรย์ ลินลาวัฒน์. การปฏิรูปการศึกษาประเทศเวียดนาม. กรุงเทพฯ : ที.พี. พรินท์, 2540.

ศรีประภา เพชรมีศรี. การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองเวียดนาม. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542.

ลีปพนธ์ เกตุทัศน์และคณะ. การปฏิรูปวิทยาศาสตร์ : กรณีศึกษาเวียดนาม. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานพัฒนานโยบายวิทยาศาสตร์ศึกษา, สกศ., 2544.

สุด จอนเจดลิน. เวียดนามกับการปฏิรูปประเทศตามนโยบายโดยเมัย (พ.ศ.2529-2539). กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สุด จอนเจดลิน. ประวัติศาสตร์เวียดนามตั้งแต่สมัยอาณานิคมฝรั่งเศสถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการสัมมนา เรื่อง เหตุใดเวียดนามจึงประสบผลสำเร็จด้านวิทยาศาสตร์ศึกษา. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานพัฒนานโยบายวิทยาศาสตร์ศึกษา, สกศ., 2545.

ธารทิพย์ ภิรมย์อนุกุล. “แผนการศึกษาเพื่อปวงชนของเวียดนาม (1900-2000)”, สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

ัญญาทิพย์ ศรีพนา. “เวียดนาม”. เอเชียรายปี 2549 (ตุลาคม 2549) : 95-122.

ส่วนวิเคราะห์เศรษฐกิจ ฝ่ายวิชาการ. ระบบการศึกษาขุมพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจของเวียดนาม. 2549. (http://www.exim.go.th/doc/research/targeted_country/7571.pdf.)

สันติยา เอกอัคร. “กลยุทธ์ด้านการศึกษาเพื่อเร่งรัดพัฒนาแรงงานฝีมือกรณีศึกษาเวียดนาม.” มติชนรายวัน (15 พฤษภาคม 2550) : 7.

ความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Knowledge and Understanding and Opinion towards being an Entrepreneur of
Students under the Faculty of Management Sciences

จรีพร จันทรพาณิชย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการ และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเป็นผู้ประกอบการ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 ทุกสาขาวิชา ของคณะวิทยาการจัดการ จำนวน 473 คน ในการศึกษาใช้แบบสอบถามซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการและ ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการในด้าน การบริหารจัดการ มากที่สุด (76.6%) รองลงมา ได้แก่ เรื่อง ลักษณะของผู้ประกอบการ (73.2%) การตลาด (61.4%) จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม (51.2%) การบริหารการเงิน (49.4%) และกฎหมายธุรกิจ (23.4%) ในด้านความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการ ในด้านลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ ด้านการสร้างคุณธรรมตระหนักของอาจารย์ด้านเนื้อหาหลักสูตร และด้านปัจจัยเกื้อหนุน นักศึกษาเห็นด้วยในระดับมาก ปัญหาของนักศึกษาในการเป็นผู้ประกอบการคือ ไม่มีเงินลงทุน และการเป็นผู้ประกอบการเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ คือ ในกระบวนการเรียนการสอนทุกรายวิชา อาจารย์ผู้สอนควรได้สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงการปฏิบัติที่ถูกต้อง นอกจากนั้นควรเน้นข้อปฏิบัติด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการให้มากขึ้น เพื่อให้การปฏิบัติตามข้อกำหนดเป็นไปอย่างถูกต้องในการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งให้โอกาสนักศึกษาเข้าร่วมอบรมด้านอาชีพเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ รู้ตนเองและมั่นใจในการประกอบอาชีพของตนเองมากขึ้น

Abstract

The purposes of this study were to investigate knowledge and understanding towards being an

entrepreneur of students under the Faculty of Management Sciences, to study the level of the students' opinions towards being an entrepreneur, and to study problems and obstacles of being an entrepreneur. The samples were 473 seniors from all programs under the Faculty of Management Sciences, Buriram Rajabhat University. The research instrument was a 4-part questionnaire : general information of the samples, knowledge and understanding towards being an entrepreneur, opinions of student towards being an entrepreneur and the problem of students being an entrepreneur. The statistics employed to analyze the collected data were percentage, mean, and standard deviation. The study found that the students had got the most correct knowledge and understanding of being an entrepreneur focusing on management (76.6%), the second field was the characteristics of the entrepreneur (73.2%), marketing (61.4%), ethics and social responsibility (51.2%), financial management (49.4%), and business law (23.4%), respectively. For the student' opinions towards being an entrepreneur, they had the strongly agree level about the characteristics of being an entrepreneur, teachers' awareness raising about the contents of curriculum, and supporting factors. The problems of the students were lack of fund and the instability of being an entrepreneur.

The suggestions for implementation were teachers should insert teaching about morality and ethics for stakeholders in every course to enhance awareness of the right conducting. Besides, the teachers should more emphasize the right actions accordingly to the law of business to help the entrepreneurs run their business correctly. Finally, the teachers should give a chance to the students

to participate the seminar about being an entrepreneur to increase their knowledge, understanding, self-recognizing, and being confidence in running their own business.

บทนำ

จากนโยบายรัฐบาล เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาของไทย กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดแนวทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2539-2550 ขึ้น ซึ่งจะต้องมีการปฏิรูปสถานศึกษา ปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนรวมถึงปฏิรูประบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ผู้สอน และเพื่อให้ผลผลิตทุกระดับมีความสามารถที่จะคิดเป็นทำเป็นสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้และเป็นที่ยอมรับของสังคม นอกจากการปฏิรูประบบการศึกษาให้คุณภาพ และมาตรฐานแล้ว รัฐบาลยังให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้เรียนทุกระดับด้วยการสนับสนุนการศึกษาในรูปโครงการกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาและกองทุนกู้ยืมที่ผูกติดกับรายได้ในอนาคตอีกด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น พันธกิจสำคัญประการหนึ่งคือการให้การศึกษาด้านวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง เปิดสอนในระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอก ขนาดเดียวกันก็ได้ตอบสนองนโยบายภาครัฐดังกล่าวข้างต้นไปพร้อมกัน และยังได้ดำเนินการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ เช่น กระทรวงอุตสาหกรรมในโครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่ โดยจัดให้มีการอบรมระยะสั้น ระยะปานกลาง เพื่อให้ผู้สนใจและบัณฑิตใหม่มีโอกาสสร้างธุรกิจของตนเอง นอกจากการเข้าสู่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2549) และยังได้ร่วมมือกับสำนักงานวิสาหกิจธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ดำเนินโครงการหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อบ่มเพาะนิสิต นักศึกษา นักวิชาการ ศิษย์เก่า คณาจารย์ ตลอดจนผู้ประกอบการส่วนตัวให้มีความรู้และศักยภาพในการบริหารและประกอบการจากภูมิปัญญาของตนเอง (ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 2550) ซึ่งโครงการทั้งสองคณะวิทยาการจัดการได้เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมดำเนินการ

คณะวิทยาการจัดการเป็นคณะที่ผลิตบัณฑิต สายวิชาชีพ ด้านบริหารและการจัดการ อย่างไรก็ตามจากผลสำรวจภาวะการณ์มีงานทำของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปี พ.ศ. 2548-2549 พบว่าบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาทำงานในบริษัทเอกชนเป็นส่วนใหญ่และยังมีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 7,000 บาท (พิสมัย ประชาพันธ์และคณะ, 2550) จะเห็นว่านักศึกษาส่วนน้อยที่คิดจะเป็นผู้ประกอบการทั้งๆที่จุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนมุ่งเน้นให้นักศึกษาสามารถประกอบการเองได้ด้วย จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการ เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศให้กับผู้บริหารมหาวิทยาลัยและคณะวิทยาการจัดการ รวมทั้งคณาจารย์ผู้สอนได้วางแผน

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

กำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสามารถที่จะสร้างงานให้กับตนเองได้อีกทางเลือกหนึ่ง

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

วัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. เพื่อการศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการ
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเป็นผู้ประกอบการตามความคิดเห็นของนักศึกษา

คำถามการวิจัย

1. นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการเพียงใด
2. นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการมีความคิดเห็นต่อการเป็นผู้ประกอบการอย่างไร

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

เครื่องมือและวิธีการศึกษาเป็นแบบสอบถามซึ่งมี 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ โปรแกรมอาชีพปวช-ปวต. ประสบการณ์ในการทำงานด้วยตนเองเพื่อหารายได้

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ ในด้านคุณลักษณะของผู้ประกอบ จริยธรรมและความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ การตลาด การบริหารจัดการ กฎหมายธุรกิจ การบริหารการเงิน เป็นข้อสอบปรนัยมี 4 ตัวเลือก โดยตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ความคิดเห็นที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา 4 ด้านดังนี้ ด้านการประกอบการ ด้านการสร้างความตระหนักของอาจารย์ผู้สอน ด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านปัจจัยเกื้อหนุนในการทำธุรกิจ แบบสอบถามได้นำไปหาความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น .89

ตอนที่ 4 ปัญหาของการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ศึกษาจากประชากร ซึ่งได้แก่นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการชั้นปีที่ 4 ทุกสาขาที่สำเร็จการศึกษาในภาคเรียนที่ 1/2551 จำนวน 473 คน

การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา โครงการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ประกอบการ และปรับและสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ และความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ โปรแกรมวิชาที่นักศึกษา กำลังศึกษา อาชีพบิดามารดา รายได้ของครอบครัว ประสบการณ์การทำงานของนักศึกษา และความประสงค์ในการประกอบธุรกิจของนักศึกษา เสนอข้อมูลโดยแสดงจำนวน ค่าร้อยละ เป็นตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจของนักศึกษา นำเสนอข้อมูลโดยแสดงจำนวน ค่าร้อยละ เป็นตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ แบ่งเป็น ความคิดเห็นที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการในด้านการประกอบ การสร้าง ความตระหนักของอาจารย์ผู้สอน ด้านเนื้อหาหลักสูตร และด้านปัจจัยเกื้อหนุนต่างๆ วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 4 ปัญหาของการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นเพศชาย ร้อยละ 18.2 เป็นเพศหญิงร้อยละ 81.8 มีอายุอยู่ระหว่าง 20-22 ปีมากที่สุด เป็นนักศึกษาโปรแกรมการจัดการทั่วไป ร้อยละ 24.7 มากที่สุดอาชีพของบิดามารดาส่วนใหญ่ประกอบการเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 59.8 และ 62.2 ตามลำดับ ระดับรายได้ต่อเดือนของครอบครัวของนักศึกษา ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.4 นักศึกษามีประสบการณ์ในการทำงานระหว่างเรียน คิดเป็นร้อยละ 52.5 ส่วนใหญ่ รับจ้างทำงานในหน่วยงานต่างๆ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.3 และหลังจบการศึกษานักศึกษาประสงค์จะประกอบอาชีพอิสระ คิดเป็นร้อยละ 59.4 โดยให้เหตุผลว่า

เป็นอาชีพอิสระ อยากมีธุรกิจเป็นของตนเอง อยากใช้ความรู้ที่เรียนมาให้เกิดประโยชน์โดยการทำธุรกิจ เป็นอาชีพที่มีความเจริญก้าวหน้า มีรายได้มาก เป็นนายของตัวเอง ทำธุรกิจเพื่อหารายได้เสริมจากงานหลักและที่บ้านมีร้านค้าอยู่แล้ว ครอบครัวเป็นเจ้าของธุรกิจ

2. ความรู้ความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับการประกอบการ พบว่านักศึกษามีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ในเรื่องการบริหารจัดการมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 76.6 รองลงมาคือ ความรู้เรื่อง ลักษณะของผู้ประกอบการ การตลาด จริยธรรม และความรับผิดชอบ แลละกฎหมายธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 73.2 61.4 51.2 และ 23.4 ตามลำดับ

3. ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการในด้านลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ ด้านการสร้าง ความตระหนักของอาจารย์ด้านเนื้อหาหลักสูตร และด้านปัจจัยเกื้อหนุน โดยเห็นด้วยอยู่ในระดับ มากทุกด้าน

4. ปัญหาเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของนักศึกษา คือ การไม่มีเงินทุน เป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญเพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางในการสร้างโอกาส ในการเป็นผู้ประกอบการสำหรับนักศึกษา ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 ในกระบวนการสอนของอาจารย์ควรได้สอดแทรกเรื่องจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมและกฎหมายธุรกิจให้มากขึ้น เพื่อให้นักศึกษาเป็นคนดีหรือผู้ประกอบการที่ดีในสังคม และปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมายได้ถูกต้องในการดำเนินธุรกิจของตน

1.2 กระบวนการเรียนการสอนด้านกฎหมายธุรกิจ ควรเน้นให้นักศึกษา เข้าใจอย่างชัดเจนในข้อปฏิบัติที่ต้อง ในเชิงกฎหมายและควรมอบหมายงานให้นักศึกษาจัดทำข้อปฏิบัติที่ต้องตามกฎหมายของธุรกิจ

1.3 กระบวนการเรียนการสอน ด้านการบริหารการเงินควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษโดยให้นักศึกษาฝึกทักษะมากขึ้นและนำข้อมูลมาเพื่อการวิเคราะห์

1.4 ในกระบวนการเรียนการสอนด้านอื่นๆ ควรให้นักศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมอบรมด้านอาชีพให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และ ความมั่นใจ ให้กับนักศึกษา ทั้งนี้เพราะยังมีนักศึกษาจำนวนมากที่ประสงค์จะประกอบธุรกิจของตนเอง และไม่ลืมที่ปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ประกอบอาชีพอิสระของนักศึกษา

บรรณานุกรม

- กระทรวงอุตสาหกรรม ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 6.(2549).โครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่.กรุงเทพมหานคร.
- กระทรวงอุตสาหกรรม ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 6.(2550).โครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่.กรุงเทพมหานคร.
- กรองแก้ว อยู่สุข และคณะ.(2535). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับธุรกิจ*. ประยูรวงศ์.กรุงเทพมหานคร.
- กฤษฎิญา มูลศรี (2549). *รูปแบบการพัฒนานักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์สู่การเป็นผู้ประกอบการ*. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
- จรีพร จันทร์พาณิชย์.(2550). *เอกสารประกอบการสอนวิชา ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ*.อัสสัมชัญ. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์.
- จันทนา ไรจน์รุ่งศิริ(2542)
- ชุตินา โอบาสนนท์. *กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมและสถาบันวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม*. (2543). *ก้าวสู่ความเป็นผู้ประกอบการ : คู่มือสำหรับนักลงทุน*. จีรังซ์. กทม.
- นิศรา จันทร์เจริญสุข .(2542). *ทัศนคติที่มีต่อการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ*
- ปรีชา ทิระหุด.(2544). *คู่มือการประกอบธุรกิจขนาดย่อม (ฉบับสมบูรณ์)*. พิมพ์ครั้งที่ 4. เอดิสัน เพรส โปรดักส์. กทม.
- ดุสิต ภูมิาคม (2544). *การบริหารธุรกิจขนาดกลางขนาดย่อม*. พิสิศเซ็นเตอร์ . กรุงเทพมหานคร.
- พิสมัย ประชานันท์ และคณะ. 2550. *รายงานวิจัยเรื่องภาวะการณ์มีงานทำของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา จากคณะวิทยาการจัดการ 2548-2549*. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- วีรุธ มาฆะศิรินันท์และยุดา รักไทย .(2543). *เทคนิคการแสวงหาโอกาส* พิมพ์ครั้งที่ 2. เอ็กสเปอร์เนท. กรุงเทพมหานคร.
- วชิร โอภิธกร (2533). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมสร้างเสริมในครอบครัวและสถานศึกษากับจิตลักษณะที่เอื้อต่อการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาในภาคใต้* ปรชญานิพนธ์สถาบันวิจัย พฤติกรรมศาสตร์
- ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ.2550. *โครงการหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.(2545). *แผนส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม 2545-2549* กระทรวงอุตสาหกรรม. กรุงเทพมหานคร.
- สมสวัสดิ์ บุญทาคำ (2546). *ความต้องการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาอานักวิชาการจัดการและสำนักวิชาอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง การศึกษาโดยอิสระปรัชญารัฐกิจมหบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
- สุภาภรณ์ ขาวสอย.(2546). *ทัศนคติของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในอำเภอเมือง จ.เชียงใหม่ต่อการเป็นผู้ประกอบการ การค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจมหบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*

การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจในการรับฟัง รายการวิทยุชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา

The study of behaviors and satisfactory of people's listening to
community radio within Nakhon Ratchasima Municipality

นางเมตตา ดีเจริญ

โปรแกรมวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ทำการศึกษาเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจในการรับฟังรายการวิทยุชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับและความพึงพอใจต่อวิทยุชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา การศึกษาครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการกำหนดโควตาจากประชากรในเขตเทศบาลนครนครราชสีมาจำนวน 10 ชุมชนๆ ละ 40 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยสำหรับสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติวิเคราะห์การวิเคราะห์ค่าสถิติ ที่ (t-test) ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Anova) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมความถี่ในการเปิดรับข่าวสารในลักษณะ นานๆ จะฟังรายการ วิทยุชุมชน (ร้อยละ 40.66) ช่วงเวลาในการรับฟังรายการ 05.00 – 08.00 น. (ร้อยละ 27.78) เวลาที่ใช้ในการรับฟัง 1 – 2 ชั่วโมง (ร้อยละ 41.16) โดยรับฟังจากที่บ้าน (ร้อยละ 64.14) สาเหตุที่รับฟังรายการวิทยุชุมชนเพื่อผ่อนคลาย (ร้อยละ 32.58) และพฤติกรรมในการเปิดรับฟังรายการวิทยุชุมชนคือการเปิดรับฟังโดยหมุนตามลักษณะเพลงที่ชอบ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.63) และในด้านความพึงพอใจ กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อรายการวิทยุชุมชนในด้านรูปแบบรายการ นักจัดรายการ และประโยชน์ที่ได้รับจากรายการในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์มาก ($\bar{x} = 3.73$) สำหรับความแตกต่างที่สำคัญคือกลุ่มตัวอย่างที่มี อายุ 46 – 55 ปี มีความพึงพอใจต่อรายการวิทยุชุมชนในด้านนักจัดรายการมากกว่ากลุ่มที่มีอายุ 26 – 35 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 5,001 – 10,000 บาท มีความพึงพอใจต่อรายการวิทยุชุมชนในด้านรูปแบบรายการมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้ 25,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Abstract

The purposes of the research “The study of behaviors and satisfactory of people's listening to community radio within Nakhon Ratchasima Municipality” are to study listener's satisfaction and acceptance behaviors in listening to community radio within Nakhon Ratchasima Municipality. To

obtain this research data, questionnaires were distributed to four hundred samples which were selected from ten communities, forty people for each community. The analysis of data and results of study were analyzed by using percentages, means, standard deviation, t-test, and One Way Anova. The results of this research found that 40.66 % of sample has rarely listened to community radio programs and the time is about 5.00 am. – 8.00 am. About the quantity of time using in listening is one to two hours (41.16%) inside their home (64.14%). They are tuning for community radio for entertaining (32.58%). In addition, their behaviors in listening to local radio is tuning according to their favorite kind of song (weighted average 2.63) Group of sample have pleased with community radio in term of programming style, the disc jockey, and benefits obtaining from this radio. All of these factors are in high level ($\bar{x} = 3.73$) Sample satisfies with community radio. Analyzing by gender, education, and occupation, I found no differences significantly in statistical level 0.05. The sample whose ages between 46 to 55 years are more significantly pleased with the community radio in term of the disc jockey than the sample whose ages during 26 to 35 years old in statistical level 0.05. The samples whose income are approximately 5,001 to 10,000 baht are more significantly satisfy with community radio in term of programming style than the samples whose income are about 25,000 baht old in statistical level 0.05

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนชนิดหนึ่ง ที่มีอิทธิพลและมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ในอดีตที่ผ่านมาสื่อวิทยุกระจายเสียงจัดได้ว่าเป็นสื่อที่เข้าถึงและมีอิทธิพลมากต่อชีวิตคนในชุมชน ในปัจจุบันมีการพัฒนาของเทคโนโลยีสมัยใหม่

มีสื่อทางเลือกใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย แต่อย่างไรก็ตามสื่อวิทยุก็ยังถูกนำมาใช้ในการพัฒนาชนบทมากที่สุด เนื่องจากคุณสมบัติและความสามารถในการส่งกระจายเสียงไปได้กว้างขวาง อีกทั้งผู้ฟังก็ยังคงมีความสะดวกในการนำเอาเครื่องรับวิทยุติดตัวหรือพกพาและประกอบกับเครื่องรับวิทยุก็มีราคาถูก สื่อวิทยุจึงได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคเอกชน และจากการที่วิทยุถูกนำไปใช้ในทางธุรกิจส่งผลให้มีสถานีวิทยุมากขึ้นในทางด้านธุรกิจแต่การใช้วิทยุเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนกลับลดลงและอีกทั้งเทคโนโลยีที่ก้าวไกล ในยุคของสังคมไร้พรมแดน ทิศทางการเคลื่อนไหวของข่าวสารมีลักษณะของข่าวสารด้านความบันเทิงจากส่วนกลางหลั่งไหลไปสู่ท้องถิ่น ชนบททางเดียวแต่จะไม่มีข่าวสารของชนบทออกไปสู่ส่วนกลางและประกอบกับสาระสำคัญแห่งพระราชบัญญัติองค์การสื่อสารมวลชน พ.ศ. 2543 มาตรา 26 ซึ่งได้กล่าวถึงการจัดทำแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์รวมทั้งการอนุญาตให้ประกอบกิจการดังกล่าว โดยมีสาระสำคัญคือการประกอบกิจการดังกล่าวต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะระดับท้องถิ่น อย่างน้อยต้องมีการกระจายข้อมูลข่าวสารของประชาชนเพื่อการพัฒนาต่างๆ และส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเพียงพอ จากแผนแม่บทดังกล่าวจึงทำให้เกิดแนวคิดเรื่องของวิทยุชุมชนขึ้น

จะเห็นว่าวิทยุชุมชนจึงมีความสำคัญ ต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมากเพราะวิทยุชุมชนได้ทำหน้าที่ในการสะท้อนและสนับสนุนเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเวทีกลางและสื่อกลางในการสร้างความคิดเห็น ที่หลากหลายทำให้เกิดการมีส่วนร่วมการแลกเปลี่ยนข่าวสาร นวัตกรรม การส่งเสริมพัฒนาและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและนอกจากนั้นวิทยุชุมชนยังเป็นสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่ในการรณรงค์เผยแพร่และประชาสัมพันธ์อีกด้วย ปัจจุบันวิทยุชุมชนจึงได้รับความนิยมและแพร่หลายในชุมชนต่างๆ โดยผู้ประกอบการจะซื้อเวลาเพื่อออกอากาศและอีกทั้งจะมีหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการซึ่งความสำคัญตรงจุดนี้จึงทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า ในการดำเนินรายการของวิทยุชุมชนซึ่งมีอยู่มากมายหลายสถานีนั้นผู้ฟังจะมีการเลือกรับฟังรายการจากสถานีใด มีปัจจัยอะไรในการเลือกรับฟังรายการและหากผู้ดำเนินรายการมีเทคนิคการจัดรายการ ลีลา ลูกเล่นที่พอเหมาะ ไม่มีการโฆษณามากเกินไปจะทำให้ผู้ฟังหันมาสนใจรับฟังรายการมากขึ้นหรือไม่ และถ้ารับฟังรายการแล้วผู้ฟังสามารถที่จะรับรู้เข้าใจเนื้อหาและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา พฤติกรรมและความพึงพอใจในการรับฟังรายการวิทยุชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา โดยจะขอนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อวิทยุชุมชน ดังนี้

ความพึงพอใจต่อวิทยุชุมชน

ในปัจจุบันวิทยุชุมชนค่อนข้างมีบทบาท สำคัญกับคนในท้องถิ่นเนื่องจากเป็นสื่อที่อยู่ในพื้นที่และอีกทั้งผู้จัดก็เป็นคนในพื้นที่นั้นๆ จึงทำให้มีผู้รับฟังรายการวิทยุชุมชนมากและเมื่อมีผู้ฟังมากขึ้นจำนวนสถานีจึงมีมากขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขันกันสูงทั้งในด้านของธุรกิจและด้านของรายการ ผู้วิจัยได้มีการสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของการจัดรายการวิทยุชุมชน และได้ผลการวิจัยที่น่าสนใจดังนี้

1.) ด้านรูปแบบรายการ

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชน ด้านรูปแบบรายการในภาพรวมและรายด้าน

ด้านรูปแบบรายการ		$\bar{X}$	S.D.	ระดับการแปลผล
1.	การพูดคุยในลักษณะจัดรายการคนเดียว	3.75	0.85	มาก
2.	การพูดคุยและมีการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมรายการ	3.57	0.90	มาก
3.	การพูดคุยและมีการโทรศัพท์เข้าร่วมในรายการ	3.56	1.01	มาก
4.	การวิจารณ์/วิเคราะห์ข่าว โดยนักจัดรายการ	3.48	1.00	ปานกลาง
5.	การพูดคุยและมีการร่วมตอบคำถามลุ้นรางวัล	3.39	1.04	ปานกลาง
ภาพรวม		3.55	0.73	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชน ด้านรูปแบบรายการ ในภาพรวมและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การพูดคุยในลักษณะจัดรายการคนเดียว มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.75 รองลงมา การพูดคุยและมีการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมรายการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 และการพูดคุยและมีการโทรศัพท์เข้าร่วมในรายการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 ตามลำดับ ในขณะที่การพูดคุยและมีการร่วมตอบคำถามลุ้นรางวัล มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39

2) ด้านนักจัดรายการ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชน ด้านนักจัดรายการในภาพรวมและรายด้าน

ด้านนักจัดรายการ		$\bar{X}$	S.D.	ระดับการแปลผล
1.	นำเสนอประเด็นหรือเปิดเพลงได้ตรงใจผู้ฟัง	3.90	0.96	มาก
2.	การใช้น้ำเสียงที่น่าฟัง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว	3.86	0.95	มาก
3.	การใช้ภาษาที่เหมาะสม	3.83	0.90	มาก
4.	เทคนิคการนำเสนอน่าสนใจ ชวนติดตาม	3.82	0.96	มาก
5.	การออกเสียงควบกล้ำ ร ล ชัดเจน	3.61	1.04	มาก
ภาพรวม		3.80	0.77	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชน ด้านนักจัดรายการ ในภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ นำเสนอประเด็นหรือเปิดเพลงได้ตรงใจผู้ฟัง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.90 รองลงมาคือ การใช้น้ำเสียงที่น่าฟัง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 และการใช้ภาษาเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ตามลำดับ ในขณะที่การออกเสียงควบกล้ำ ร ล ชัดเจนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61

3) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากรายการ

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชน ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากรายการในภาพรวม และรายด้าน

ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากรายการ		$\bar{X}$	S.D.	ระดับการแปลผล
1.	ได้รับสาระความรู้เพิ่มมากขึ้น	3.97	0.86	มาก
2.	ทันสมัย และเหตุการณ์ตลอดเวลา	3.95	0.91	มาก
3.	สามารถผ่อนคลายและเป็นเพื่อนแก้เหงา	3.95	0.99	มาก
4.	สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	3.68	0.94	มาก
5.	สามารถนำไปเผยแพร่ พูดคุยต่อได้	3.66	0.91	มาก
ภาพรวม		3.84	0.71	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชน ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากรายการ ในภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ได้รับสาระความรู้เพิ่มมากขึ้น มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.97 รองลงมา ทันสมัยและเหตุการณ์ตลอดเวลา และสามารถผ่อนคลายและเป็นเพื่อนแก้เหงา มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.95 และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 ตามลำดับ ในขณะที่สามารถนำไปเผยแพร่ พูดคุยต่อได้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66

และเมื่อผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชน ที่มีต่อรายการวิทยุชุมชนกับข้อมูลส่วนบุคคลผลการวิจัยที่น่าสนใจ คือ เพศ อาชีพ การศึกษา และสถานภาพจะไม่มีผลต่อความพึงพอใจของวิทยุชุมชน ในขณะที่อายุและรายได้ที่แตกต่างกันจะมีผลต่อความพึงพอใจของวิทยุชุมชน

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชนเป็นรายด้าน จำแนกตามอายุ

การประเมิน	แหล่งความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
1. ด้านรูปแบบรายการ	ระหว่างกลุ่ม (SSB)	3.13	4	0.78	1.49	0.20
	ภายในกลุ่ม (SSW)	205.50	391	0.53		
	รวม (SST)	208.63	395			
2. ด้านนักจัดรายการ	ระหว่างกลุ่ม (SSB)	7.06	4	1.77	3.08	0.02*
	ภายในกลุ่ม (SSW)	224.42	391	0.57		
	รวม (SST)	231.48	395			
3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	ระหว่างกลุ่ม (SSB)	4.30	4	1.08	2.14	0.08
	ภายในกลุ่ม (SSW)	196.32	391	0.50		
	รวม (SST)	200.62	395			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชนเป็นรายด้าน จำแนกตามอายุ พบว่า ด้านนักจัดรายการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งจะได้นำไปวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีของ Tukey HSD ต่อไป

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชนในด้านนักจัดรายการ จำแนกตามอายุ

ช่วงอายุ	$\bar{X}$	ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (Mean Difference (i-j))				
		15-25 ปี	26-35 ปี	36-45 ปี	46-55 ปี	55 ปีขึ้นไป
15-25 ปี	3.89	-	0.22	0.21	-0.16	0.11
26-35 ปี	3.67		-	-0.01	-0.38*	-0.11
36-45 ปี	3.68			-	-0.37	-0.10
46-55 ปี	4.05				-	0.27
55 ปีขึ้นไป	3.78					-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชนในด้านนักจัดรายการ จำแนกตามอายุ โดยวิธี Tukey HSD พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ช่วงอายุ 26-35 ปี แตกต่างจากช่วงอายุ 46-55 ปี กล่าวคือ กลุ่มอายุ 46 - 55 ปีมีความพึงพอใจต่อนักจัดรายการวิทยุชุมชนมากกว่ากลุ่มอายุ 26 - 35 ปี

การวิเคราะห์เปรียบเทียบเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชน กับข้อมูลส่วนบุคคลของตัวแปรรายได้

ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชนเป็นรายด้าน จำแนกตามรายได้

การประเมิน	แหล่งความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
1. ด้านรูปแบบรายการ	ระหว่างกลุ่ม (SSB)	7.04	5	1.41	2.73	0.02*
	ภายในกลุ่ม (SSW)	201.58	390	0.52		
	รวม (SST)	208.63	395			
2. ด้านนักจัดรายการ	ระหว่างกลุ่ม (SSB)	5.17	5	1.03	1.78	0.12
	ภายในกลุ่ม (SSW)	226.31	390	0.58		
	รวม (SST)	231.48	395			
3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	ระหว่างกลุ่ม (SSB)	2.07	5	0.41	0.81	0.54
	ภายในกลุ่ม (SSW)	198.55	390	0.51		
	รวม (SST)	200.62	395			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชนเป็นรายด้าน จำแนกตามรายได้ ปรากฏว่า ด้านรูปแบบรายการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งจะได้้นำผลไปวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีของ Tukey HSD ต่อไป

ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชนในด้านรูปแบบรายการ จำแนกตามรายได้

ช่วงรายได้	$\bar{X}$	ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (Mean Difference (i-j))					
		ต่ำกว่า 5,000 บาท	5,001 – 10,000 บาท	10,001 – 15,000	15,001 – 20,000 บาท	20,001 – 25,000 บาท	25,000 บาทขึ้นไป
ต่ำกว่า 5,000 บาท	3.55	–	–0.09	–0.10	0.08	0.25	0.31
5,001 – 10,000 บาท	3.65		–	–0.01	0.17	0.35	0.40*
10,001 – 15,000 บาท	3.66			–	0.18	0.36	0.41
15,001 – 20,000 บาท	3.48				–	0.18	0.23
20,001 – 25,000 บาท	3.30					–	0.06
25,000 บาทขึ้นไป	3.24						–

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชนด้านรูปแบบรายการ จำแนกตามรายได้ โดยวิธี Tukey HSD พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ที่รายได้ 5,001–10,000 บาท แตกต่างจาก รายได้มากกว่า 25,000 บาทขึ้นไป กล่าวคือ กลุ่มที่มีรายได้ 5,001 – 10,000 บาท จะมีความพึงพอใจต่อรายการวิทยุชุมชนในด้านรูปแบบรายการมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้ 25,000 บาทขึ้นไป

ข้อเสนอแนะ

เกี่ยวกับรายการวิทยุชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีการแสดงความ คิดเห็นเกี่ยวกับรายการวิทยุชุมชนในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ด้านรายการและประโยชน์ที่ได้รับ โดยส่วนใหญ่ (11 คน) ต้องการให้นำเสนอข่าวสารมากกว่านี้ และอีกทั้ง ต้องการเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ (9 คน) และนอกจาก นั้นยังแสดงความคิดเห็นว่า วิทยุชุมชนมีการโฆษณาเกินไป (7 คน)
2. ด้านนักจัดรายการ ต้องการให้นักจัดรายการพูดให้ถูก หลักภาษาไทย มีการพูดควบถั่วให้ชัดเจน (6 คน) และ มีความคิดเห็นว่่านักจัดรายการวิทยุชุมชนพูดมากเกินไป และ เปิดเพลงน้อย (6 คน)
3. ด้านอื่นๆ โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างกล่าวว่าวิทยุชุมชน มีการดำเนินการดีอยู่แล้ว (8 คน) แต่ก็มีบางแห่งที่มี คลื่นรบกวนบ้างในบางวัน (4 คน)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทักษะและ พฤติกรรมของผู้รับฟังรายการวิทยุชุมชนเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งวิทยุชุมชน
2. ควรมีการศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของนักจัดรายการ วิทยุชุมชนในการจัดรายการที่สนองตอบประโยชน์ของชุมชน ส่วนรวม
3. ควรมีการศึกษาถึงพฤติกรรมและความพึงพอใจ ของประชาชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลหรือชุมชนที่ห่างไกล จากตัวเมือง

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2544). **การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดรายการวิทยุชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายพัฒนาบุคลากร. กาญจนนา แก้วเทพ และคณะ. (2543). **สื่อเพื่อชุมชน การประมวลองค์ความรู้**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย.
- กิติมา สุรสนธิ. (2542). **ความรู้ทางการสื่อสาร**. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาคริต สุดสายเนตร. (2547). **การใช้สื่อวิทยุท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมประชาคม จ.มหาสารคาม งานวิจัย. คณะวิทยาการ สารสนเทศ.**
- ปทุมพร ศรีวิชัย. (2547). **ข้อจำกัดในการจัดตั้งและการดำเนินงานวิทยุชุมชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่ พ.ศ. 2543(2543) ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา(ตอนที่ 16 ก)หน้า 1
- ภริตพร สุขโกศล. (2547). **กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิทยุชุมชน อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัทพร อะไซ. (2548). **ปัญหาการจัดตั้งและดำเนินการวิทยุชุมชน ใน จ.เชียงใหม่**. ปัญหาพิเศษ ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2537). **การวิจัยเชิงปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. ,
- วณิชชา ชัยวงศ์. (2545). **การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงและความต้องการวิทยุชุมชนของประชาชนในจังหวัดสตูล**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาชนบทศึกษา).มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Berlo David K. (1960). **The process of Communication**. Newyork : Holt Rinehartand Winston Inc.
- Colin Cherry. (1978). **Human Communication : A Review . A Survey and Criticism**.New York Holt Rinehart and Winston.
- Klapper, Joseph T. (1960). **The Effects of Mass Communication**. New York : The Free Press,
- Rogers, Everette M. and Shoemaker, Floyd F. (1971). **Communication of Innovation : A Cross Cultural Approach**. New York : The Free Press.
- Schramm Wilbur. (1964). **Mass Media and National Development : The Role of Information in the Development Countries**. Stanford California : Stanford University Press.

กำหนดการประชุมทางวิชาการ
เพื่อเสนอผลงานวิจัย ครั้งที่ 4

“มหาวิทยาลัยกับการ
พัฒนาพื้นที่ภาคอีสาน
บนฐานความรู้”

ห้อง 4 (09.08.07)

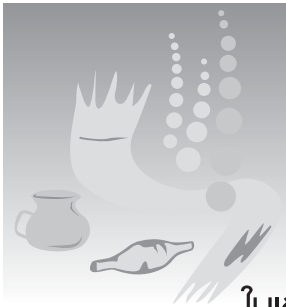
SMEs วิสาหกิจชุมชน ไหม และสิ่งทอ

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : อาจารย์ทวี วัชรเกียรติศักดิ์
และ อาจารย์อ้อยทิพย์ เกตุจอม
ให้ความเห็น : พศ.ดร.บุญสม แก้วส่อง

RESEARCH

การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาด้านการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนพุฒียังโคขุน ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมของจังหวัดนครราชสีมาและบุรีรัมย์

The Study of Development the promotion center in learning and developing
the management of community enterprises: a case of oxen community
enterprises in agricultural land reform areas in Nakhon Ratchasima and Buriram.

ผศ.ดร.สุธานันท์ โพธิ์ชาธาร
ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิสาหกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิด และกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ที่ให้กลุ่มเกษตรกรเป็นศูนย์กลางและใช้กระบวนการวิจัยเพื่อเป็นเครื่องมือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการรูปแบบต่างๆ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคขุนและวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ และเพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง กับกลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มเกษตรกร ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จำนวน 5 ตำบล คือ ตำบลวังหมี ตำบลระเริง อำเภอวังน้ำเขียว ตำบลโนนรัง อำเภอชุมพวง ตำบลวังกะทะ อำเภอปากช่อง ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตจังหวัดนครราชสีมา และตำบลสองห้อง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ กระบวนการในการวิจัยและการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ เริ่มจากการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายและการเตรียมการในการทำวิจัยร่วมกับชุมชน จากนั้นจึงดำเนินการวิจัย โดยใช้วิธีการสำรวจข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ การจัดเวทีเพื่อจัดทำสัมภาษณ์กลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างๆ ในตำบล เป้าหมาย การจัดเวทีเพื่อระดมความคิดเห็น รวมทั้งการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกร และทำการถอดบทเรียนเพื่อทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ หาแนวทางการพัฒนาเป็นรูปแบบของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และรูปแบบการพัฒนาด้านการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. บริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า พื้นที่เป้าหมายมีลักษณะของพื้นที่แตกต่างกันบ้าง เช่น เป็นภูเขาและเนินเขาสูงสลับกัน เป็นที่ราบสูง เป็นเนินดินสูงๆ ต่ำๆ สลับกันไป เป็นที่ราบสลับลูกคลื่น เป็นต้น ทำให้มีสภาพของภูมิอากาศและมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติแตกต่างกันไปตามลักษณะของพื้นที่ ส่วนระบบคมนาคมที่สะดวก และสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานทุกพื้นที่มีค่อนข้างครบถ้วน ต้นกำเนิดของประชากรส่วนใหญ่ย้ายมาจากที่อื่นเมื่อ ประมาณ 50 ปีก่อน ด้านอาชีพจะทำการเกษตรตามลักษณะของพื้นที่ เช่น ตำบลวังหมี ระเริง และวังกะทะ ส่วนใหญ่จะนิยมทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ไร่มันสำปะหลัง และพืชไร่อื่นๆ ส่วนสัตว์เลี้ยงที่สำคัญ คือ โคเนื้อ ไก่ และสุกร ส่วนตำบลโนนรัง และตำบลสองห้อง ส่วนใหญ่จะมีอาชีพทำนา สัตว์เลี้ยงที่สำคัญ คือ โคเนื้อ และไก่ ทำให้มีกลุ่มอาชีพและผู้รู้ในชุมชนมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปตามอาชีพและสภาพที่อยู่อาศัย ด้านการทำกินในพื้นที่ ส.ป.ก. โดยสำนักงาน ส.ป.ก.ได้เข้ามาสำรวจจริงวัด ที่ดินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536-2537 และแจกเอกสาร ส.ป.ก. 4-01 ให้กับชาวบ้าน รุ่นแรกประมาณในปี พ.ศ. 2539 ณ ปัจจุบันสำนักงาน ส.ป.ก. นครราชสีมา และบุรีรัมย์ได้จัดสรรและแจกเอกสารสิทธิ์ถือครองที่ดินเป็น ส.ป.ก. 4-01 ให้กับเกษตรกรในพื้นที่แล้วในตำบลเป้าหมายแล้วระหว่างร้อยละ 40.30 ถึงร้อยละ 51.98 ของพื้นที่ทั้งหมด

2. รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคขุนและวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคขุนและวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ มีลักษณะรูปแบบการบริหารจัดการที่ยังไม่เป็นระบบ กล่าวคือลักษณะการก่อเกิดของวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นเนื่องจากต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะเงินทุนในการดำเนินการจากภาครัฐ สมาชิกในแต่ละกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องในหมู่บ้านเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน ทำให้ ภายในกลุ่ม

เดียวกันรู้จักคุ้นเคยกันทั้งหมดและเคยทำกิจกรรมอื่นๆ มาก่อน เช่น เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น จึงมีความสัมพันธ์กันดี แต่สมาชิกส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงไม่ให้ความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ยกเว้นกลุ่มที่ผู้นำได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐ ทำให้ไม่มีการประชุมที่เป็นทางการ ไม่มีการจดบันทึกการประชุม ขาดความรู้ด้านการตลาด การบัญชีและการบริหารเงิน นอกจากนี้เมื่อชาวบ้านได้ขึ้นทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแล้ว การติดตามช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องยังมีน้อย ทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจ ส่งผลให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้ ส่วนลักษณะการเลี้ยงโคในชุมชนยังมีลักษณะเป็นแบบเก่า คือ เลี้ยงแบบต้อนไปเป็นฝูงและปล่อยให้หาหญ้ากินเอง ขาดการให้อาหารเสริมทั้งแบบข้นและแบบหยาบ ทำให้เสียเวลาในการประกอบอาชีพอื่นๆ อีกทั้งลักษณะตลาดยังมีความไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ มีราคาที่ไม่แน่นอน การซื้อขายผู้ขายไม่มีข้อมูลเพียงพอ ทำให้เกิดการเสียเปรียบขายได้ในราคาที่ไม่ยุติธรรม

3. รูปแบบของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และรูปแบบการพัฒนาด้านการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุน ในระยะแรกควรมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ทั้งนี้เนื่องจากเป็นการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามความสนใจของสมาชิกแต่ละคนแต่ละครอบครัว เพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการของตนเอง ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย จะเริ่มจากการเรียนรู้ “ตามใจชอบ” ด้วยใจรัก อยากรู้อะไรเรียนอันนั้น จากนั้นเกิดการชวนช่วยหาข้อมูล หาความรู้เองของสมาชิกแต่ละคน แต่ละครอบครัว หรือว่าศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนเองจัดการให้ โดยบทบาทหน้าที่ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนจึงเป็นการช่วยจัดการ ช่วยประสานให้เกิดเวทีการเรียนรู้ การฝึกอบรม ช่วยจัดหาสื่อให้พอเพียง

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สืบเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลในการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน โดยมีสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโอกาสให้เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเข้าถึงแหล่งทุนในระบบได้มากขึ้น โดยใช้เอกสารสิทธิ์ของ ส.ป.ก. เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต การแข่งขันและการพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ต่อไป ซึ่งจะส่งผลทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่จากผลการศึกษาในโครงการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการตามนโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุนในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมของศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา พบว่าเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมีหลายกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ กลุ่มแปรรูปผลผลิต กลุ่มเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง กลุ่มยางพารา กลุ่มท่องเที่ยว เป็นต้น โดยในทุกกลุ่มจะประสบปัญหาในลักษณะเดียวกันคือ ปัญหาด้านเงินทุน ปัญหาด้านการตลาดและปัญหาด้านการบริหารจัดการ จึงทำให้เกษตรกรมีรายได้โดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ต่ำลง มีหนี้สินที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนมีน้อย และเกษตรกรไม่มีความสามารถในการกำหนดราคาขาย

สำหรับกลุ่มการเลี้ยงโคเนื้อ ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมทั้ง 5 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจากตำบลระเริง ตำบลวังหมี ตำบลวังกะทะ ตำบลโนนรัง ในจังหวัดนครราชสีมา และตำบลสองห้อง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นกลุ่มที่เข้าร่วมพัฒนากับศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคขุน และมีความสนใจวิธีการแก้ปัญหาการตลาดมากที่สุดว่าจะทำอย่างไรให้สามารถขายโคได้อย่างแน่นอนและมีราคายุติธรรม จนกระทั่งคุณปรีชา ไพรรัมย์ (เจ้าของบริษัท 505 โภคภัณฑ์ จำกัด) ได้มาร่วมเป็นวิทยากรให้กับศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาในกระบวนการพัฒนาเกษตรกรในโครงการ จึงเสนอเงื่อนไขการรับซื้อ โคขุนจากกลุ่มเกษตรกร ทำให้ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เห็นแนวทางในการแก้ปัญหาของกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ จึงจัดเวทีเพื่อหาแนวทางร่วมกันเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2549 ณ ห้องประชุมคณะวิทยาการจัดการ (22.11) โดยระดมความคิดจากผู้เข้าร่วมซึ่งประกอบด้วยเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจาก 5 ตำบลคือ ตำบลระเริง วังหมี วังกะทะ โนนรัง จังหวัดนครราชสีมา และตำบลสองห้อง จังหวัดบุรีรัมย์ เจ้าหน้าที่จากส่วนกลางของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (คุณจารวรรณฯ) และปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครราชสีมา (คุณสุวรรณ บุราพรนุสรณ์) นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ประธานบริษัท 505 โภคภัณฑ์ จำกัด (คุณปรีชา ไพรรัมย์) และประธานฝ่ายวัตถุดิบของบริษัท 505 โภคภัณฑ์ จำกัด (คุณสังัด ธรรมโรสง)

ผลจากการจัดเวทีดังกล่าวได้แนวทางในการแก้ไขปัญหาให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้ออีกกลุ่มดังกล่าวดังนี้ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จะช่วยเหลือด้านเงินทุนโดยจะให้กู้ดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 1 ต่อปี) แต่เกษตรกรจะต้องไปจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านบริษัท 505 โภคภัณฑ์ จำกัด จะให้โควตาการรับซื้อโคขุนจากกลุ่มเกษตรกรดังกล่าวจำนวนปีละ 500 ตัว แต่มีข้อแม้ว่าต้องผ่านเครือข่ายการบริหารจัดการโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ในส่วนของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (คณะวิทยาการจัดการ) จะให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และจะมีการร่วมลงนามความร่วมมือกัน (MOU) เป็นจุดภาคีซึ่งประกอบด้วยสำนักงาน

การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) บริษัท 505 โภคภัณฑ์ จำกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และตัวแทนกลุ่มเกษตรกร

จากข้อตกลงเบื้องต้น ในการแก้ปัญหาาร่วมกันจากภาคีดังกล่าวข้างต้น เห็นว่ามีแนวทางที่จะพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนให้เพิ่มความสามารถในการแข่งขันได้ แต่จะต้องจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการบริหารจัดการ เพื่อทำการศึกษาและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ ตามหลักวิชาการโดยใช้แนวคิดและกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ที่ใช้กลุ่มเกษตรกรเป็นศูนย์กลางและใช้กระบวนการวิจัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นการเรียนรู้ของเกษตรกรผ่านวิธีการที่หลากหลาย เช่น การร่วมตั้งโจทย์และเครื่องมือการค้นหาคำตอบ การร่วมศึกษารวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การจัดเวทีคืนข้อมูล กระบวนการประเมินชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal: PAR) เป็นต้น ซึ่งจากกระบวนการวิจัยดังกล่าวจะเห็นว่ามีการทำงานอย่างใกล้ชิดกับเกษตรกรทุกขั้นตอนโดยมีส่วนร่วมจากภาคีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (เช่น ชุมชน นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง) จึงน่าจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้เกิดแนวทางในเชิงบูรณาการที่สามารถพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ
2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการรูปแบบต่างๆ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคขุนและวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ
3. เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เกิดจากการบูรณาการแนวคิดของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งนักวิชาการ เกษตรกร และชุมชน
2. ได้พัฒนาการของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการบริหารและการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
3. เกิดเครือข่ายที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้อาจารย์และนักศึกษาสามารถเข้าไปศึกษา
4. เกิดการพัฒนาวิทยุทั้งระดับอาจารย์ นักศึกษา บุคลากรจากทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมโครงการ
5. ได้นวัตกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ทำการบูรณาการระหว่างแนวคิดทางทฤษฎีที่มีการเรียนการสอนในชั้นเรียนกับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ โดยใช้กระบวนการวิจัยซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์บนฐานความจริงของสังคม
6. ได้รูปแบบการบริหารและการจัดการสำหรับใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน
7. ได้รูปแบบการบูรณาการในการเรียนการสอน การวิจัย การฝึกงาน ในรายวิชาของโปรแกรมวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับกระบวนการในการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนการเตรียมการ โดยเริ่มจากการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายและการเตรียมการในการทำวิจัยร่วมกับชุมชน จากนั้นเป็นขั้นตอนการศึกษาเพื่อตอบคำถามการวิจัย 3 ข้อคือ ขั้นตอนศึกษาเพื่อตอบคำถามว่า “บริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการเป็นอย่างไร” โดยใช้วิธีการสำรวจข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ขั้นตอนศึกษาเพื่อตอบคำถามว่า “รูปแบบการบริหารจัดการรูปแบบต่างๆ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคขุนและวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการเป็นอย่างไร” โดยใช้วิธีการสำรวจข้อมูล การจัดเวทีการสัมภาษณ์กลุ่ม และสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างๆ ในตำบลเป้าหมาย ขั้นตอนศึกษาเพื่อตอบคำถามว่ารูปแบบของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และรูปแบบการพัฒนาด้านการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนเป็นอย่างไรโดยใช้การจัดเวทีเพื่อระดมความคิดเห็นและการจัดการเรียนรู้ และสุดท้ายเป็นขั้นตอนการเขียนรายงาน และถอดบทเรียน

ผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนที่กลุ่มวิสาหกิจตั้งอยู่

1.1 ตำบลระเริง อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอดงน้ำเขียว ห่างจากอำเภอดงน้ำเขียวเป็นระยะทางประมาณ 35 กิโลเมตร และตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดนครราชสีมา และห่างจากจังหวัดนครราชสีมาเป็นระยะทางประมาณ 105 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 99 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 61,875 ไร่ มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา และเนินเขาสูงสลับกัน บางพื้นที่เป็นที่ราบสูง มีลำคลองสายเล็กๆ หลายสายไหลผ่าน ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น สภาพอากาศมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเป็นครั้งคราว เส้นทางคมนาคมทั้งหมดในเขตตำบลระเริงเป็นถนนลูกรัง โดยมีเส้นทางหลายสาย ทั้งนี้ถนนสายหลักที่เชื่อมต่อกับตำบล และหมู่บ้านใกล้เคียงจะเป็นถนนลูกรัง ส่วนใหญ่มีไฟฟ้าใช้แทบทุกครัวเรือน ผู้ที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้อยู่ มีจำนวน 116 ครัวเรือน มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำน้ำ ลำห้วย ลำคลอง มีจำนวน 28 แห่ง บึงหนองและอื่นๆ มีจำนวน 4 แห่ง ส่วนแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ ฝาย 7 แห่ง มีโทรศัพท์สาธารณะทั้งหมดจำนวน 10 แห่ง ทรัพยากรธรรมชาติส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ในเขตพื้นที่ตำบลระเริงสภาพป่าสมบูรณ์เป็นแนวเขตติดต่อกับโครงการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าเขาภูหลวง ด้านการทำกินในพื้นที่ ส.ป.ก. เริ่มเข้ามาสำรวจจริงวัด และแจกเอกสาร ส.ป.ก. 4-01 ให้กับชาวบ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536-2537 โดยรุ่นแรกที่ได้รับเอกสารสิทธิ์ถือครองเป็น ส.ป.ก. 4-01 ในปี พ.ศ. 2539 ณ ปัจจุบันสำนักงาน ส.ป.ก. นครราชสีมา ได้จัดสรรและแจกเอกสารสิทธิ์ถือครองเป็น ส.ป.ก. 4-01 ให้กับเกษตรกรในพื้นที่แล้ว จำนวน 20,717 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 46.39 ของพื้นที่ทั้งหมด ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่น ประกอบด้วย 14 หมู่บ้าน จำนวน 1,698 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 5,600 คน แยกเป็นชาย 2,810 คน หญิง 2,790 คน ปัจจุบันพืชที่นิยมปลูกกันมากในพื้นที่ คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง ถั่วเขียว และถั่วเขียว ส่วนผลไม้ ได้แก่ มะม่วง มะขามหวาน ละมุด และน้อยหน่า นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์ ที่สำคัญ คือ โคเนื้อ ไก่ และสุกร มีกลุ่มอาชีพ และกลุ่มองค์กร จำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มเกษตรต่างๆ และกองทุนเงินล้าน

1.2 ตำบลวังหมี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอดงน้ำเขียวห่างจากอำเภอดงน้ำเขียวเป็นระยะทางตามถนนสาย กม.79-ปากช่อง ประมาณ 35 กิโลเมตร และอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดนครราชสีมา ห่างจากจังหวัดนครราชสีมาเป็นระยะทางประมาณ 135 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 202 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 126,250 ไร่ สภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ภูเขาและลาดชัน เป็นพื้นที่ลักษณะเนินเขา เนินดินสูงๆ ต่ำๆ สลับกันไป และลักษณะเป็นพื้นที่น้ำเส้นทางคมนาคมส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง/ดิน มีจำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 2,267 ครัวเรือน มีโทรศัพท์สาธารณะจำนวน 14 แห่ง มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่สำคัญ ได้แก่ ห้วยไค้ห้วย ห้วยคลองอีสาว ห้วยกระเคียว ห้วยคลองใบพัด ห้วยคลองกะไล ห้วยคลองบ้านบุปผา ห้วย คลองไผ่ ห้วยคลองแทน ห้วยคลองโคกเข้ ห้วยคลองเกษียร ห้วยคลองน้ำขับ ห้วยคลองมะกรูดหนองมาก และห้วยคลองอีเต่า ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วยพื้นที่ป่าไม้ผลัดใบ ป่าดิบแล้ง สวนป่าผสม และป่าชุมชน ด้านการทำกินในพื้นที่ ส.ป.ก. เริ่มเข้ามาสำรวจจริงวัด และแจกเอกสาร ส.ป.ก. 4-01 ให้กับชาวบ้านในตำบลวังหมี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536-2537 โดยรุ่นแรกได้รับเอกสารสิทธิ์ถือครองที่ดิน ส.ป.ก. 4-01 ในปี พ.ศ. 2539 ณ ปัจจุบันสำนักงาน ส.ป.ก. นครราชสีมา ได้จัดสรรและแจกเอกสารสิทธิ์ถือครองเป็น ส.ป.ก. 4-01 ให้กับเกษตรกรในพื้นที่แล้ว จำนวน 36,668 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 51.98 ของพื้นที่ทั้งหมด ประชากรตำบลวังหมีส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่น ปัจจุบันมีหมู่บ้านจำนวน 22 หมู่บ้าน 2,864 ครัวเรือน มีประชากร 7,420 คน แบ่งเป็น ชาย 3,703 คน และหญิง 3,717 คน มีโรงเรียนทั้งหมด 8 โรงเรียน ปัจจุบันอาชีพโดยส่วนใหญ่ของเกษตรกรยังปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ถั่วเขียว และมันสำปะหลัง สลับหมุนเวียนกันตามฤดูกาลผลิต มีกลุ่มอาชีพ และกลุ่มองค์กร ประกอบด้วยกลุ่มกองทุนพัฒนาการเกษตร กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มเพาะเห็ด กองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสมุนไพร กลุ่มกองทุนเงินล้าน และกลุ่มเลี้ยงโค

1.3 ตำบลวังกระทะ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภopakช่อง ระยะห่างประมาณ 41 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดนครราชสีมาเป็นระยะทางประมาณ 126 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 142.441 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 89,026.2 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับลูกคลื่น มีภูเขาเตี้ยทอดจากทิศตะวันตกไปทางตะวันออกติดต่อกับเขตเขาใหญ่ สภาพพื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย มีดินเหนียวเป็นบางส่วน ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น สภาพอากาศมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเป็นครั้งคราว เมื่ออากาศชื้น มีหมอกปกคลุมหนาแน่น เส้นทางคมนาคมเกือบทั้งหมดในเขตตำบลวังกระทะเป็นถนนดินสลับกับลูกรัง และถนนลาดยาง มีทางหลวงแผ่นดิน 1 สาย มีครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 1,088 หลังคาเรือน มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำไผ่ และลำพระเพลิง แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ ฝาย 4 แห่ง บ่อน้ำตื้น 64 แห่ง บ่อโยก 9 แห่ง บ่อบาดาล 27 แห่ง และสระน้ำ 6 แห่ง ทรัพยากรป่าไม้ มีสภาพป่าที่ถูกกร่อน ทำให้มีพื้นที่ป่ามีไม่มากนัก ด้านการทำกินในพื้นที่ ส.ป.ก. เริ่มเข้ามาสำรวจจริงวัดและแจกเอกสาร ส.ป.ก. 4-01 ให้กับชาวบ้านในตำบลวังกระทะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536-2537 โดยรุ่นแรกที่ได้รับเอกสารสิทธิ์ถือครองเป็น ส.ป.ก. 4-01 อยู่ในปี พ.ศ. 2539 ณ ปัจจุบันสำนักงาน ส.ป.ก. นครราชสีมา

ได้จัดสรรและแจกเอกสารสิทธิ์ถือครองเป็น ส.ป.ก. 4-01 ให้กับเกษตรกรในพื้นที่แล้ว จำนวน 35,288 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 46.68 ของพื้นที่ทั้งหมด มีหมู่บ้านจำนวน 24 หมู่บ้าน 3,362 ครัวเรือน มีประชากร จำนวน 9,327 คน แยกเป็น ชาย 4,786 คน และหญิง 4,541 คน มีโรงเรียน จำนวน 6 โรงเรียน ปัจจุบันอาชีพหลักของชาวบ้านตำบลวังกะทะ คือการ เลี้ยง โค และปลูกพืชไร่ไม่มีการทำนา มีกลุ่มอาชีพและกลุ่มองค์กรเพียง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัดเย็บเครื่องหนัง กับกลุ่มอาชีพ ปลูกละมุด

1.4 ตำบลโนนรัง ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอลำทะเมนชัย ระยะห่างจากตัวอำเภอราว 16 กิโลเมตรและห่างจากตัวจังหวัด นครราชสีมาเป็นระยะทางประมาณ 130 กิโลเมตร โดยมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2223 ตัดผ่าน มีพื้นที่ประมาณ 93.57 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 58,482 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับลูกคลื่น พื้นที่ที่มีความลาดเอียงจากทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ สภาพพื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย มีหินลูกรัง และดินลูกรังผสมดินเหนียวเป็นบางส่วน ลักษณะภูมิอากาศ เป็นแบบร้อน สภาพอากาศมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย มีเส้นทางคมนาคม ส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง/ หินคลุก ชาวบ้านส่วนใหญ่มีไฟฟ้าใช้ แต่มีอีก 42 ครัวเรือนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำน้ำ/ลำห้วย/หนอง จำนวน 33 แห่ง และคลอง จำนวน 15 แห่ง แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ ฝาย จำนวน 11 แห่ง บ่อน้ำตื้น จำนวน 18 แห่ง บ่อน้ำบาดาล จำนวน 42 แห่ง และประปา จำนวน 20 แห่ง มีโทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 32 แห่ง ทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์ จำนวน 3,926 ไร่ ด้านการทำกินในพื้นที่ ซึ่งเป็นผลจากการใช้ประโยชน์จาก ที่ดินบริเวณนี้อย่างชัดเจน จึงนำไปสู่การพัฒนาเป็นหมู่บ้านและตำบล จนกระทั่งปี พ.ศ. 2516 ทางราชการจึงเข้ามาประกาศ จัดสรรที่ดินทำกินให้กับชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าว ณ ปัจจุบันสำนักงาน ส.ป.ก. นครราชสีมา ได้จัดสรรและแจกเอกสาร สิทธิ์ถือครองเป็น ส.ป.ก. 4-01 ให้กับเกษตรกรในพื้นที่แล้ว จำนวน 13,096 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 40.30 ของพื้นที่ทั้งหมด มีจำนวน 21 หมู่บ้าน 2,161 ครัวเรือน มีประชากร 9,581 คน แยกเป็นชาย 4,830 คน และหญิง 4,751 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีกลุ่มอาชีพและกลุ่มองค์กร จำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มส่งเสริมการผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ กลุ่มส่งเสริมการทอผ้าไหม ผ้าฝ้าย กลุ่มโรงสีชาวมุสลิม (แปรรูปข้าว) กลุ่มส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเนื้อสัตว์ กลุ่มส่งเสริมการแปรรูปชาใบหม่อน และกลุ่มธนาคารชาวบ้าน นอกจากนี้ ยังมีกองทุนต่างๆ เพื่อให้ประชาชนใน ชุมชนใช้เป็นแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน กองทุนกลุ่ม ส่งเสริมอาชีพ กองทุนโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน กองทุนบกระตุ้นเศรษฐกิจ และกองทุนศูนย์ส่งเสริม ราษฎรประจำหมู่บ้าน

1.5 ตำบลสองห้อง อยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองบุรีรัมย์ โดยเฉลี่ย 28 กิโลเมตร บนเส้นทางหลวงหมายเลข 218 สายบุรีรัมย์นางรอง มีพื้นที่จำนวน 41 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 32,210 ไร่ มีลักษณะภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบสูง และเป็นป่าโคก สภาพพื้นที่เป็นดินทราย และที่ต่ำสวน สภาพดิน เป็นดินร่วนปนทราย ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อน สภาพ อากาศมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย มีเส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านจำนวน 8 สายทาง มีครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 1,277 ครัวเรือนและมีครัวเรือนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 20 ครัวเรือน แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ ลำห้วย จำนวน 5 สาย ได้แก่ ลำห้วยโสน ลำห้วยแสง ลำห้วยบุรี ลำห้วยปอ และลำห้วยกุด ส่วนหนองน้ำมี 4 แห่ง คือ หนองสองห้อง หมู่ 4 หนองม่วง หมู่ 14 หนองไทร หมู่ 9 หนอง แจงแมง หมู่ 2 และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ ฝาย จำนวน 6 แห่ง บ่อน้ำตื้น จำนวน 16 แห่ง สระน้ำ จำนวน 8 แห่ง บ่อน้ำบาดาล จำนวน 28 แห่ง และประปาหมู่บ้าน จำนวน 4 แห่ง โทรศัพท์ สาธารณะ จำนวน 14 แห่ง ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นป่าไม้ร้อยละ 10 ของพื้นที่ เป็นแหล่งน้ำร้อยละ 12.8 ของพื้นที่ ด้านการทำกินในพื้นที่ เดิมพื้นที่ของตำบลสองห้องอยู่ในเขตป่าไม้เบญจพรรณที่สมบูรณ์ หรือที่เรียกกันว่า “ป่ากระเดื่อง โนนแดง” ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือ ส.ป.ก. ได้เข้ามาจัดทำเขตปฏิรูปที่ดินทำ กินให้กับชาวบ้านปัจจุบันปัจจุบันสำนักงาน ส.ป.ก. บุรีรัมย์ ได้จัดสรรและแจกเอกสารสิทธิ์ถือครองเป็น ส.ป.ก. 4-01 ให้ กับเกษตรกรในพื้นที่แล้ว จำนวน 5,425.51 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 50.63 ของพื้นที่ทั้งหมด (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด บุรีรัมย์, 2550) มีจำนวน 16 หมู่บ้าน 1,297 ครัวเรือน มีประชากร 6,677 คน แยกเป็นชาย 3,186 คน และหญิง 3,491 คน มีโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 5 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 1 แห่ง ศูนย์การเรียนรู้ ก.ศ.น. จำนวน 1 ศูนย์ และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ จำนวน 1 ศูนย์ การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 90 ทำการเกษตร เช่น การทำนา การทำสวนไม้ยูคาลิปตัส การทำไร่มันสำปะหลัง การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ โค ควาย สุกร และไก่ มีกลุ่มอาชีพและกลุ่มองค์กร สามารถแบ่งเป็น กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

2. การบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษาพัฒนาการบริหาร ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรอำเภอแล้ว โดยเฉพาะของ วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย สามารถสรุปลักษณะของพัฒนาการบริหารจัดการของวิสาหกิจในพื้นที่เป้าหมายสามารถ สรุปได้ใน 7 ประเด็น ประกอบด้วย (1) ลักษณะการก่อกำเนิดของวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นเนื่องจากต้องการ

ความช่วยเหลือโดยเฉพาะเงินทุนในการดำเนินการจากภาครัฐ โดยสมาชิกในแต่ละกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องในหมู่บ้านเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน ทำให้ภายในกลุ่มเดียวกันรู้จักคุ้นเคยกันทั้งหมด (2) ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงไม่ให้ความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ยกเว้นกลุ่มที่ผู้นำได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐ จึงทำให้ไม่มีการประชุมที่เป็นทางการ ไม่มีการจัดบันทึกการประชุม ขาดความรู้ด้านการตลาด การบัญชีและการบริหารเงิน (3) สมาชิกภายในกลุ่มโดยส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์กันดี เพราะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน หรือหมู่บ้านใกล้เคียงกัน และเคยทำกิจกรรมอื่นๆ มาก่อน เช่น เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น (4) เมื่อชาวบ้านได้ขึ้นทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแล้ว การติดตามช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องยังมีน้อย ทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจ และดำเนินงานไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้ (5) ลักษณะการเลี้ยงโคในชุมชนยังมีลักษณะเป็นแบบเก่า คือ เลี้ยงแบบไล่ทุ่ง ทำให้เสียเวลาในการประกอบอาชีพอื่นๆ อีกทั้งลักษณะตลาดยังมีความไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ มีราคาที่ไม่แน่นอน การซื้อขายผู้ขายไม่มีข้อมูลที่เพียงพอ ทำให้เกิดการเสียเปรียบขายได้ในราคาที่ไม่ยุติธรรม และ (6) สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมาย ยังมีความลังเลใจในความช่วยเหลือของโครงการไตรภาคี เนื่องจากขาดความรู้ อีกทั้งยังรอคอยให้บุคคลอื่นๆ ทำก่อน

3. การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้

การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้นำผลจากการศึกษาพัฒนาการบริหารของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยเฉพาะของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เป้าหมายที่พบว่าสมาชิกที่ร่วมโครงการ ที่ยังเป็นจุดอ่อนและเป็นอุปสรรคในการดำเนินของกลุ่ม มาใช้ดำเนินการพัฒนาเกษตรกรเพื่อเพิ่มศักยภาพของเกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจต่างๆ ที่เข้าร่วมในด้านต่างๆ เช่น การส่งเสริมให้เข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยจัดประชุมเพื่อให้เกษตรกรที่ร่วมโครงการทราบแนวทางการสนับสนุนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ซึ่งเชิญเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จังหวัดนครราชสีมาให้ความรู้และแนวทางการสนับสนุนเกษตรกรของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ด้านการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยจัดประชุมเพื่อให้เกษตรกรที่ร่วมโครงการทราบแนวทางและนโยบายของบริษัท ที่เชิญตัวแทนของฝ่ายวัตถุดิบบริษัท 505 โภคภัณฑ์ จำกัด เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เกษตรกรที่ร่วมโครงการ พร้อมกับศึกษาดูงาน ณ ฟาร์มของสมาชิกของฝ่ายวัตถุดิบบริษัท 505 โภคภัณฑ์ จำกัด ในอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ด้านการบริหารจัดการซึ่งเป็นการประชุม เพื่อให้เกษตรกรที่ร่วมโครงการทราบแนวทางการบริหารจัดการระหว่างบริษัท 505 โภคภัณฑ์ กับเกษตรกร โดยเชิญตัวแทนฝ่ายวัตถุดิบบริษัท 505 โภคภัณฑ์ จำกัด เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เกษตรกรที่ร่วมโครงการ และด้านการจัดการเรียนรู้ให้เป็นผู้ประกอบการ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งวิทยากรเป็นนักวิชาการจากคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยการจัดกิจกรรมดังกล่าวมีเป้าหมายให้เกษตรกรสามารถจัดทำในรูปแผนธุรกิจหรือการจัดทำโครงการได้ ทำให้การเรียนรู้ดังกล่าวจึงเริ่มจากวิธีการวิเคราะห์สถานการณ์ การจัดทำแผนการตลาด แผนการผลิต แผนการบริหารจัดการ และแผนการเงิน รวมถึงการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อสะท้อนความสามารถในการดำเนินงาน

4. รูปแบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้

จากกระบวนการวิจัยทั้งหมด เมื่อนำมาจัดเวทีประชุมถอดบทเรียนร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคขุน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาเป็นรูปแบบของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และรูปแบบการพัฒนาด้านการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุน ซึ่งสามารถสรุปแนวทางการพัฒนารูปแบบของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนได้ดังนี้คือ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนจะต้องเป็น “กระบวนการ” (process) เนื่องจากมีหลายขั้นตอนที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องกัน โดยขั้นตอนการก่อตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ จะต้องเริ่มจากการมีผู้ริเริ่มเป็นบุคคล กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำในการประสานงานเพื่อให้เกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกของกลุ่มจะต้องหาหรือทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นทั้ง “เวที” และไม่เป็นเวที เสวนาหรือเรื่องการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ตามความข้างต้น และเมื่อเสวนาหรือจนเป็นที่เข้าใจพอสมควรแล้วควรเลือกตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง ซึ่งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ จะเกิดขึ้นได้ต้องมี (1) หลักการ หลักคิด ที่ชัดเจนว่า สมาชิกทุกคนต้องการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ (2) ต้องมีแรงจูงใจ เป็นผลลัพธ์ (output) หรือผลผลิตที่เห็นได้ สัมผัสได้ และในระยะสั้น (3) เกิดแรงบันดาลใจ เป็นผลสัมฤทธิ์ (outcome) ที่มาจาก “ข้างหลัง” และมองเห็น “ข้างหน้า” คือความปรารถนาที่จะเห็นความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ ต้องมีองค์ประกอบสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ (1) สถานที่ เล็กใหญ่ไม่สำคัญ เพียงแต่ให้สามารถพบปะ ประชุม ทำงานกันได้ตลอดเวลา (2) คณะผู้นำ จะเรียกว่าคณะกรรมการศูนย์ฯ หรือชื่ออะไรก็ได้ (3) ยุทธศาสตร์พัฒนา กล่าวคือต้องมีแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ การทำแผนการดำเนินงานสำหรับรูปแบบการเรียนรู้ ของศูนย์เรียนรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุน ในระยะแรกควรมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามความสนใจของสมาชิกแต่ละคนแต่ละครอบครัว เพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการของตนเอง ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ตามอรัยาศัย จะเริ่มจากการเรียนรู้ “ตามใจชอบ” ด้วยใจรัก อยากรู้อะไรเรียนอันนั้น จากนั้นเกิดการชวนขายหาข้อมูล หาความรู้ของสมาชิกแต่ละคน แต่ละครอบครัว หรือว่าศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนเองจัดการให้ โดยบทบาทหน้าที่ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโคขุนจึงเป็นการช่วยจัดการ ช่วยประสานให้เกิดเวทีการเรียนรู้ การฝึกอบรม ช่วยจัดหาสื่อให้พอเพียง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ควรดำเนินนโยบายในการช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ ส.ป.ก. โดยการร่วมมือกันแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบทั้งด้านความรู้ความเข้าใจในบทบาทการสนับสนุนของสำนักงาน ส.ป.ก. ด้านการผลิต การตลาด การบริหารจัดการ และในการช่วยเหลือด้านเงินทุนแก่เกษตรกร ควรให้ความรู้ที่เป็นระบบก่อนการจ่ายเงิน ซึ่งสามารถกระทำได้ในช่วงที่สำนักงาน ส.ป.ก. กำลังดำเนินการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ เพราะกระบวนการดังกล่าวจะทำให้เกษตรกรมีความเข้าใจ เกิดความตระหนัก ซึ่งจะทำให้นำเงินไปใช้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ในการกู้ และจะทำให้สามารถลดโอกาสการเกิดหนี้เสีย และควรขยายผลแนวทางการช่วยเหลือในลักษณะไตรภาคีไปสู่เขต ส.ป.ก. พื้นที่อื่นๆ

1.2 เนื่องจากในกระบวนการเลี้ยงโคขุน จะทำให้เกษตรกรมีเวลาเหลือสามารถทำอย่างอื่นได้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือเกษตรกรควรส่งเสริมให้เกิดอาชีพอื่นๆ ที่จะเพิ่มรายได้หรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคขุน เช่น การทำหญ้าหมัก การทำแก๊สชีวภาพจากมูลโค การทำปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น

1.3 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ควรสร้างกลไกในการช่วยเหลือให้เกษตรกรที่เลี้ยงโคขุนได้ใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อการปลูกหญ้า รวมทั้งมีนโยบายสนับสนุนให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ส่งเสริมการเลี้ยงโคขุน เช่น ถนน ไฟฟ้า หรือแหล่งน้ำในการกักเก็บน้ำ โดยเน้นรูปแบบการส่งเสริมแบบมีส่วนร่วม กล่าวคือสนับสนุนให้เกษตรกรในพื้นที่ ส.ป.ก. รวมกลุ่มกันและร่วมมือกับองค์กรปกครองท้องถิ่นในการร่วมลงทุนในสร้าง พัฒนาและดูแลรักษาโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าว โดยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม(ส.ป.ก.) เอื้อประโยชน์ในการดำเนินงาน

1.4 เพื่อให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายใน 3 ข้อแรกสามารถเกิดความเป็นจริงมากขึ้น สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ควรแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชน บริษัท/เอกชนที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมกันในการช่วยแก้ปัญหาของเกษตรกร ทั้งนี้ในปัจจุบันเพราะทุกหน่วยงานต่างก็ช่วยเหลือเกษตรกรตามหน้าที่ตนเองอยู่แล้ว เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมตัวกันเป็นวิสาหกิจชุมชน ส่วนสำนักงานพัฒนาชุมชนส่งเสริมด้านอาชีพ เป็นต้น

1.5 เนื่องจากบริษัท 505 โภคภัณฑ์ จำกัด เป็นผู้รับซื้อโคที่ขุน ซึ่งแม้ว่าโครงการจะมีใช้เป็นลักษณะ Contract Farming ก็ตาม ก็ควรจัดทำคู่มือการเลี้ยงที่ถูกต้องและได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาดในแนวของ บริษัท 505 โภคภัณฑ์ จำกัด ในฐานะผู้รับซื้อให้กับเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมโครงการได้ศึกษาและปฏิบัติ

1.6 เนื่องจากกระบวนการที่ใช้ในการวิจัยดังกล่าวเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ดังนั้น จุดเริ่มต้นของการวิจัยผู้วิจัยควรที่จะต้องค้นหาผู้นำ และมุ่งสร้างให้เกิดนักวิจัยในพื้นที่ซึ่งเป็นเกษตรกรหรือผู้นำชุมชน ในส่วนของมหาวิทยาลัย ควรมีกลไกส่งเสริมให้เกิดกระบวนการวิจัยในลักษณะดังกล่าวให้มากขึ้น เพราะการวิจัยในลักษณะดังกล่าวจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งสามารถช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาให้กับชุมชนได้บุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยได้มีโอกาสในการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไป

2.1 โดยเหตุที่งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยนำร่องในช่วงแรกใน 5 พื้นที่ จึงควรที่จะ มีการขยายผลต่อไปในพื้นที่อื่นๆ ในปีที่ต่อไป ซึ่งอาจทำได้โดยให้ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาทำต่อไป หรือให้ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิสาหกิจ เป็นแม่ข่ายฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมให้รู้ถึงกระบวนการและวิธีการวิจัย เพื่อทางเจ้าหน้าที่ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจะได้ดำเนินการได้เอง หรืออาจเป็นความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏกับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในการศึกษาวิจัยเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่เป็นระบบ

2.2 ควรมีการศึกษาประเมินผลจากการดำเนินงานของโครงการเมื่อสิ้นสุดระยะเวลา 1 ปีการดำเนินงานของกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุน ว่าจะมีผลทั้งในมิติผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ที่อาจจะนำเทคนิคการวิเคราะห์โครงการ (BC ratio Analysis) มาใช้ หรือผลกระทบสังคม เพื่อจะได้ทราบว่าเกษตรกรได้หรือเสียประโยชน์จากการร่วมโครงการในลักษณะดังกล่าว.

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร, กลุ่มพัฒนาและส่งเสริมกองทุนเพื่อการเกษตร สำนักพัฒนาเกษตรกร. (2547). **ความสามารถขององค์กรเกษตรกรในการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการเกษตร**. กรุงเทพฯ.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, วิทยาลัยประชากรศาสตร์. (2550). โครงการวิจัยและพัฒนาสื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตร “ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน” และการฝึกอบรมการจัดทำแผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกร. กรุงเทพฯ.
- โจเซฟ อี สติกลิตซ์.(2541). **กระบวนการค้นพบใหม่เพื่อการพัฒนา: ยุทธศาสตร์ นโยบาย และกระบวนการ** (นภาพร อติวานิชยพงศ์,ผู้แปล. (พิมพ์ครั้งที่ 1). ใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) (หน้า 105-106).กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , คณะเศรษฐศาสตร์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2548). **แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน : ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา วรวิทย์ เจริญเลิศ ชินลัดค สุวรรณอัจฉริยา มณีมัย ทองอยู่ อภิชาติ ทองอยู่ และพรพีไล เลิศวิชา. (2541). **ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา**.กรุงเทพฯ: วิถีพรรค.
- ประเวศ วะสี .(2547). **การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยองค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.codi.or.th/index.php?option=articles&task=viewarticle&artid>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา.(2549). **โครงการศึกษาสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน: ปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน**. นครราชสีมา.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา.(2549). **โครงการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการตามนโยบายการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. นครราชสีมา.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน.(2543). **หลักเศรษฐศาสตร์มหภาค** .(พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2547). **องค์กรการเงินชุมชน : กองทุนพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน**. เอกสารประกอบการสัมมนาหมกรรมสัมมนาวิถีพลังไทยสู่ชุมชนพึ่งตนเอง. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: www.codi.or.th
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ .(2547). **วิธีวิทยาในการวิจัย : การวิจัยปัญหาในปัจจุบัน และการวิจัยอนาคตไกล**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เพื่อฟ้า พรินต์จำกัด.
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครราชสีมา. (2549). **รายงานประจำปี 2549**. นครราชสีมา.
- สำนักงานพัฒนาชุมชน. **รายงานคุณภาพชีวิตของประชาชนจากข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ)**. สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครราชสีมา.2549.
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ .(2547). **แนวคิดการพัฒนาตัวชี้วัดทุนทางสังคม**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: http://www.nesdb.go.th/national/attachment/3_data_5.doc
- สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา (2550). **สถิติประชากรจังหวัดนครราชสีมา**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: www.nkrat.nso.go.th (25 ธันวาคม 2550).
- ไสว โลจเนสศุภฤกษ์. **องค์กรแห่งการเรียนรู้และการบริหารความรู้** (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www2.diw.go.th/km/Knowledge/.doc>
- อานันท์ กาญจนพันธ์ .(2544). **มิติชุมชน : วิธีคิดท้องถิ่น ว่าด้วย สิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- World Bank. (2003). **The Policy Implication of Social Capital** . (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.nesf.ie/documents /No28SocialCapital.pdf>
- Woolcock , & Narayan, D. (2002). **Social Capital: Implications for Development Theory, Research and Policy** .The World Bank Research Observer.,Vol.15 , pp226-243

การพัฒนาารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน อำเภอพนมสารคาม

The Model Development for Integrated Community Welfare Fund Network of
Amphoe Panomsarakam

ผศ.ดร. กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ และคณะ
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
ทำวิจัยแล้วเสร็จเรียบร้อย ปี 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนอำเภอพนมสารคาม เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนและข้อมูลสถานการณ์ผู้ยากลำบากในพื้นที่ นำไปสู่การพัฒนาารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการระดับอำเภออย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ รวมถึงการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในการจัดสวัสดิการช่วยเหลือผู้ยากลำบากเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในวโรกาสทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา ตามศักยภาพและทุนทางสังคมของชุมชน

พื้นที่ศึกษาครอบคลุม 8 ตำบล ได้แก่ ตำบลเกาะขนุน ตำบลหนองยาว ตำบลหนองแห่น ตำบล บ้านช่อง ตำบลพนมสารคาม ตำบลท่าถ่าน ตำบลเมืองเก่า ตำบลเขาหินซ้อน และ 3 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลเกาะขนุน เทศบาลพนมสารคาม เทศบาลเขาหินซ้อนในอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษารวม 10 เดือน ตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนธันวาคม 2550

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีจำนวนทั้งหมด 419 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประธานหรือเลขานุการกลุ่มทางการเงิน กลุ่มทางสังคม กลุ่มอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน กลุ่มวัฒนธรรม/ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มละ 1 คน รวมจำนวน 305 คน 2) ผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล 8 คน กำนัน 8 คน ผู้ใหญ่บ้าน 87 คน ผู้แทนเทศบาล 3 คน จำนวน 106 คน และ 3) แกนนำกลุ่มสวัสดิการชุมชนระดับตำบล จำนวน 8 คน

การทบทวนสถานการณ์ผู้ยากลำบากในชุมชน เริ่มในเวทีการประชุมระดับตำบล ซึ่งให้ผู้แทนกลุ่มต่างๆ ผู้นำชุมชน และประชาชนร่วมกันกำหนดค่านิยามว่า “ใครคือผู้ยากลำบากในชุมชน” โดยในกลุ่มผู้ยากลำบากที่ควรได้รับการช่วยเหลือตามมุมมองชุมชน แบ่งเป็น 8 ประเภท เรียงลำดับตามที่ชุมชนเสนอมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ คนยากจน เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา เด็กกำพร้า คนชรา/ผู้สูงอายุ คนเร่ร่อน ผู้ติดยาเสพติด คนว่างงานและคนวิกลจริต หลังจากนั้นจึงมีการมอบหมาย ให้ผู้แทนของแต่ละตำบลไปสำรวจ ผู้ยากลำบากในชุมชน ซึ่งพบว่ามีผู้ยากลำบากทั้งหมด 3,794 คน แบ่งเป็นผู้ได้รับการช่วยเหลือแล้ว 2,669 คน และ

ผู้ที่ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือ 1,125 คน แบ่งเป็นคนชรา/ผู้สูงอายุ 507 คน ผู้พิการ 39 คน เด็กด้อยโอกาส 127 คน และผู้ยากลำบากทางสังคม 31 คน จากนั้นจึงมอบหมายให้ผู้แทนของแต่ละตำบลไปค้นหา ผู้ยากลำบากที่สมควรได้รับการช่วยเหลือเป็นกรณีตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลของผู้ยากลำบากนั้นมาเข้าประชุมเพื่อร่วมกันพิจารณาการให้ความช่วยเหลือ โดยผลจากการพิจารณาได้ผู้ยากลำบากที่ควรได้รับการช่วยเหลือ 7 ราย ซึ่งถือเป็นกลุ่มผู้ยากลำบาก ที่ได้รับการช่วยเหลือโดยเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนอำเภอพนมสารคามเป็นกลุ่มแรก

การศึกษาเพื่อพัฒนาารูปแบบการบูรณาการ เครือข่ายกองทุน เริ่มต้นจากการสำรวจข้อมูลกลุ่มต่างๆ ใน อำเภอพนมสารคาม ซึ่งพบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 305 กลุ่ม แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ 1) กลุ่มทางการเงิน จำนวน 133 กลุ่ม 2) กลุ่มอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน จำนวน 54 กลุ่ม 3) กลุ่มทางสังคม จำนวน 117 กลุ่ม 4) กลุ่มวัฒนธรรม/ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 1 กลุ่ม ด้านเงินทุนหมุนเวียน พบว่ากลุ่มทางการเงินมีเงินทุนหมุนเวียนมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มทางสังคม ขึ้นต่อไปของการดำเนินงานคือการจัดเวทีระดมความคิดเห็นระดับตำบลและระดับอำเภอ ในระดับตำบลเป็นการดำเนินการเพื่อนำผู้ยากลำบากและแนวทางช่วยเหลือตามมุมมองของชุมชน เวทีระดับอำเภอ เป็นการค้นหาคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน วิธีการได้มาโดยการเสนอชื่อตัวแทนกลุ่มจากทุกตำบลๆ ละ 2 คน มาเป็นคณะกรรมการบริหารเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ คณะกรรมการชุดนี้ได้ดำเนินการประชุมกำหนดข้อบังคับ ข้อกำหนดแนวทางการดำเนินงานและแนวทางการให้ความช่วยเหลือผู้ยากลำบาก ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ คือ

1) การใช้ตัวแทนกลุ่มแต่ละตำบลในชุมชนมาเป็นรากฐานของการดำเนินงาน

2) รูปแบบการดำเนินงาน มี 2 รูปแบบ คือการให้ความช่วยเหลือที่เป็นเงินและการช่วยเหลือที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น อุปกรณ์การประกอบอาชีพ การฝึกอาชีพ การอนามัย การประสานเชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพอื่นเพื่อเพิ่มรายได้ เป็นต้น

3) การบริหารจัดการกองทุนใช้รูปแบบชุมชนช่วยเหลือกันเอง ได้แก่ ภาคประชาชน คหบดี แกนนำชุมชน องค์กร

เอกชน และหน่วยงานภาครัฐให้การหนุนเสริม ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นักวิชาการ จากสถาบันอุดมศึกษา องค์กรปกครองท้องถิ่น ฯลฯ

รูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนที่เกิดขึ้นเป็นการบูรณาการในการดำเนินการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยในภาพรวมพบว่าผู้นำกลุ่ม ผู้นำชุมชน ผู้แทนหน่วยราชการ ภาคประชาชนเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมการบูรณาการกองทุนแต่การดำเนินการในอนาคตยังขาดปัจจัยเอื้อที่สำคัญหลายประการ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของการดำเนินกิจกรรม เช่น งบประมาณในการดำเนินการ บุคลากร นอกจากนี้การสร้างระบบการทำงานของเครือข่ายฯ ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง โดยเฉพาะในประเด็นความเข้มแข็ง เสถียรภาพ ร่วมมือร่วมใจ ในการสร้างความสุขให้กับผู้ยากลำบากในชุมชนด้วยความรักและความอดทนและจะทำอย่างไรที่จะทำให้กิจกรรมของเครือข่ายฯ ครอบคลุมในการทำให้ผู้ยากลำบากในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต (ตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย) อยู่บนพื้นฐานของศาสนา ภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ผลของการจัดสวัสดิการก่อให้เกิดรายได้ และลดรายจ่ายและเกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน นำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนในที่สุด และสอดคล้องกับหัวใจของการจัดสวัสดิการชุมชน คือการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยเป็นการ “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”

สิ่งที่ควรดำเนินการในอนาคตก็คือ การกระตุ้นให้สมาชิกของกองทุนต่างๆ ในชุมชนเห็นด้วยในการใช้เงินที่เป็นส่วนหนึ่งของผลกำไรในการดำเนินกิจกรรมของกองทุนมาใช้ในการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้ยากลำบากในชุมชน เพื่อให้เกิดการบูรณาการกองทุนฯ อย่างครบวงจรทั้งในด้านตัวเงินและความร่วมมืออื่นๆ นอกเหนือจากเรื่องเงินและการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของเครือข่ายต่อสาธารณะเพื่อให้กลุ่มต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและระดมเงินบริจาคเพื่อการดำเนินกิจกรรม รวมถึงการประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

Abstract

This research as named “The Model Development for Integrated Community Welfare Fund Network of Amphoe Panomsarakam” was the participatory action research. The objectives of this study were; to collect the information about community welfare fund and situation of the disadvantages in the area of the study, which lead to the model development of the integrated community welfare fund network as appropriate

with local context, and the participatory action for helping the disadvantages with respect to long live the king 80 anniversaries according to social capital and competency.

The study area covers 8 tambons that includes : Koh Kanun, Nong You, Nong Nae, Panomsarakam, Ta Than, Mueang Kao, Kao Hin Son; and 3 municipal areas that includes: Koh Kanun, Panomsarakam, Kao Hin Son; in Amphoe Panomsarakam, Chacheongsao Province. The total time of the study was 10 months; from March till December 2007.

The 419 samples were separated into 3 groups; 1) 305 peoples as the head or secretary of fiscal fund, social fund, career fund, and community enterprise fund; 2) 106 peoples as the community leader and the representatives from related government sectors which were 8 from local administration office, 8 tambons headman, 87 villages headman, and 3 representatives from municipal offices; and 3) 8 key man of community welfare fund as tambon level.

The situations review of the disadvantages in the community; start up in tambon level meeting for set the definition of “the disadvantages” in the community by all participants’ opinion. Next, the representatives go to survey the number of all disadvantages in the community. The result found 3,794 disadvantages included 2,669 who received some help and 1,125 who not received that were 507 old age peoples, 39 disability peoples, 127 disadvantages child, and 31 poor social accessibility peoples. After that the representatives of each tambon go to find out the disadvantages that should be received the urgent help as the example cases. In order to the consideration of the network’s committee, theirs were 7 disadvantages as the first group for help.

The study for model development started by collect data of community groups in Amphoe Panomsaraka. It found 305 groups in 4 types: 1) 133 fiscal funds, 54 career/ community enterprise funds, 117 social funds, and 1 local wisdom fund. And found the fiscal funds had the highest gross working capital, followed by the social funds.

The model development of community welfare fund network done by set the meeting for brainstorming in the level of tambon and amphoe.

The tambon level meeting done for explored the disadvantages in each tambon and set the guidelines for helping them. The amphoe level meeting done for seeking the committee of the community welfare fund network that the 2 peoples from each tambon, and they set the rules and working guidelines.

The results if this study were: 1) Using the representatives from each tambon is the basis of work, 2) There 2 model for implement; which were the in cash and in kind helping, 3) Community welfare fund management use the community self help group model; such as people sector, rich man, community key man, NGOs, that support by Ministry of social development and human security, experts from universities, local government sector, etc.

The model of integrated the community welfare fund network that occurred was the results of participatory action of all sectors. As a whole, it found that head of community welfare fund; key person in the community; representative of the government sector; representative of the people sector, agree with the beneficial of the activities for integrated community power and developed community welfare fund network. But for the future activities, its may be got some problems; for example: lack of continuous support to strengthen the action process of community welfare fund network, such as money, man, etc. Moreover, the working system of the network is the important issue that should be considered.

And how the participatory activities of the community welfare fund network will variety of form and methods which includes every issue that make people way of life well-being such as fund, generosity, nature rehabilitation, etc. The assistance and relief is the issue which is concerned to the way of life from birth to dead; which is matching to the culture, local intelligence by using extensively the religion principle and the people participation. And how the outcome from community welfare fund network management will cause the income and decrease the expenditure and create good relationship among the community people which finally leads to reduce poverty of people. It is congruence with core concept of community welfare management, which is self dependency and living together of the people; that is the

“valuable giving and honorable receiving”.

The activities should be done in future are; to strengthen the agreement of community welfare fund's member to provide some benefit from their fund to support the community welfare fund network management, which is the holistic network integrated, both in cash and in kind support; to promote activities of the network to public for increase the member of network and money donation for activities; and to keep the continuous cooperation with local government sector.

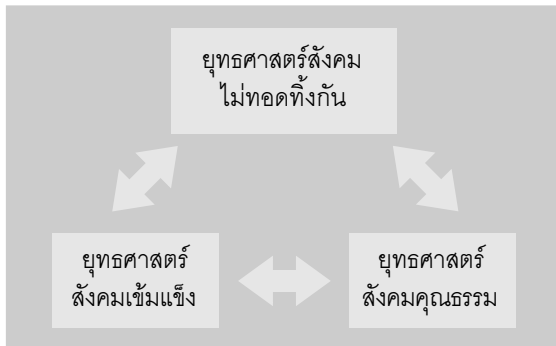
ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูล มีน้ำใจต่อกัน ดูแลทุกข์สุขซึ่งกันและกัน แม้จะไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด แต่ก็มี ความผูกพันกันเสมือนญาติพี่น้องร่วมสายโลหิต ในอดีตประชาชนส่วนใหญ่จะได้รับสวัสดิการจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติสามารถพึ่งพาตนเองได้สูง ดังคำกล่าวที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” มีป่าเป็นแหล่งอาหาร สมุนไพร ยามเจ็บป่วยก็มีเพื่อนบ้านช่วยเหลือดูแลให้กำลังใจ มีปัญหาชีวิต ก็มีผู้อาวุโส พระให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางชีวิตเป็นระบบสวัสดิการชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเกื้อกูลมีน้ำใจ เคารพซึ่งกันและกัน ระหว่างคนกับคนและระหว่างคนกับธรรมชาติ

การเปลี่ยนแปลงทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทำให้ประชากรบางส่วนของสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ยังมีประชากรจำนวนมากยังอยู่ในฐานะผู้ยากลำบาก เด็ก คนชราถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างเหมาะสม เนื่องจากสมาชิกในครอบครัว ที่เคยทำหน้าที่เลี้ยงดูช่วยเหลือจำเป็นต้องละทิ้งถิ่นฐานไปทำงานต่างถิ่นเพื่อหารายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน ความกดดันต่างๆ ทำให้เกิดความเครียด บางคนกลายเป็นคนวิตกกังวล บางคนหันไปพึ่งยาเสพติดส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่นๆ ในชุมชนอีกมากมาย

ปัจจุบันภาครัฐได้มีการจัดสวัสดิการ ให้กับประชาชนในรูปแบบเงินและการช่วยเหลืออย่างอื่น เช่น ที่อยู่อาศัย สิ่งของจำเป็นเมื่อเกิดภัยพิบัติ แต่ก็สามารถแก้ปัญหาได้เฉพาะบางส่วนยังมีผู้ยากลำบากอีกจำนวนมาก ที่ต้องการความช่วยเหลือ ในแต่ละชุมชนมีการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดสวัสดิการช่วยเหลือกันเอง ในลักษณะต่างคนต่างทำขาดการบูรณาการประสานเชื่อมโยงกันและขาดการสนับสนุนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างเป็นระบบ กลุ่มอาชีพ กลุ่มทางการเงิน กลุ่มทางสังคมอื่นๆ ที่ตั้งขึ้นภายใต้นโยบายของภาครัฐขาดการได้รับการพัฒนาให้มีการจัดสวัสดิการให้สมาชิกของแต่ละกลุ่มในรูปแบบที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังครอบคลุมเฉพาะผู้ที่เป็สมาชิก ไม่ได้ดูแลผู้ยากลำบากที่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งใดๆ ที่ยังมีอยู่ในชุมชน

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้กำหนดยุทธศาสตร์สังคมที่จะขับเคลื่อนในปี พ.ศ. 2550 ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์สังคมไม่ทอดทิ้งกัน ยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง (ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและประชาสังคม) และยุทธศาสตร์สังคมคุณธรรม ซึ่งยุทธศาสตร์ทั้ง 3 จะส่งเสริมซึ่งกันและกัน นั่นคือข้อ 1 ส่งเสริมข้อ 2 และ 3 ข้อ 2 ส่งเสริมข้อ 1 และ 3 ข้อ 3 ส่งเสริมข้อ 1 และข้อ 2 ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคม พ.ศ. 2550

ที่มา : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550

เนื่องจากยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคม เป็นยุทธศาสตร์ชาติ ฉะนั้นจึงไม่ใช่เป็นหน้าที่เฉพาะของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ของรัฐบาลและขององคาพยพประเทศทั้งหมดในส่วนยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็งถือเป็นหัวใจของยุทธศาสตร์สังคมเป็นยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมให้มีการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในทุกพื้นที่ ทุกองค์กรและทุกเรื่อง เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งประเทศโดยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความเข้มแข็งขององค์กรปกครองท้องถิ่น ความเข้มแข็งของประชาสังคมตำบล ประชาสังคมจังหวัดและประชาสังคมประเทศการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งจังหวัดทุกจังหวัดและความเข้มแข็งของกลุ่มเป้าหมายรวมทั้งสถาบันครอบครัว (สตรี เด็ก เยาวชน ผู้ยากลำบาก ผู้พิการและผู้สูงอายุ) ตามหลักสากลด้านสิทธิมนุษยชน ว่าด้วยการบริหารจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบระบุว่ามนุษย์ทั้งมวลเสมอภาคกันทางกฎหมายและมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายจากการเลือกปฏิบัติใดๆ และจากการกระตุ้นใดๆ อันอาจก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ (อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ) ดังนั้นประชาชนควรมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง และได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานหรือบริการจากรัฐโดยเท่าเทียมกันและอย่างทั่วถึงเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนท้องถิ่นและสังคมได้อย่างปกติสุข ปัจจุบันชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ในสังคมไทยมีการจัดสวัสดิการชุมชนทั้งในรูปแบบกองทุนและอื่นๆ อย่างหลากหลายโดยแยกประเภทของกลุ่ม คือ 1) ประเภทกลุ่มทางการเงิน

เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มเครดิตยูเนียน กลุ่มแก้ไขปัญหาคาความยากจน (กข.คจ.) กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ 2) ประเภทกลุ่มอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มร้านค้า/ศูนย์สาธิต กลุ่มปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ประมง 3) ประเภทกลุ่มทางสังคม เช่น กลุ่มสวัสดิการ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มพัฒนาสตรี กลุ่มเยาวชน ศูนย์ส่งเสริม กลุ่มกองทุนช่วยเหลือต่อต้านยาเสพติด กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มผู้ป่วย/ผู้พิการ ฯลฯ 4) ประเภทกลุ่มสิ่งแวดล้อม/ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร กลุ่มประมงชายฝั่งลุ่มน้ำ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มป่าชุมชน 5) ประเภทที่อยู่อาศัย/ชุมชนเมือง/ที่ดินทำกิน 6) กลุ่มวัฒนธรรม/ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น กลุ่มสมุนไพรรักษาโรค กลุ่มแพทย์แผนไทย กลุ่มอนุรักษ์ประเพณี/ศาสนา/วัฒนธรรม กลุ่มชนเผ่า กลุ่มศิลปะการแสดง กลุ่มดนตรีนาฏศิลป์ กลุ่มงานประดิษฐ์ฝีมือพื้นบ้านโบราณ พระสงฆ์ นักบวช 7) ประเภทสื่อชุมชน ได้แก่ วิถีชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550) ซึ่งในแต่ละประเภทกลุ่มมีความแตกต่างทั้งในลักษณะให้บริการ การบริหารจัดการและการจัดสิทธิประโยชน์ เช่น กลุ่มสหกรณ์ ออมทรัพย์ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มเครดิตยูเนียน สวัสดิการวันละบาทและธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น แต่ด้วยเงื่อนไขและกฎระเบียบต่างๆ ให้เป็นปัญหาเกิดช่องว่างที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงบริการสวัสดิการของชุมชนของประชาชน ผู้ยากลำบากในพื้นที่ ในขณะที่บริการสวัสดิการสังคมที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐยังคงมีปัญหาด้านการปฏิบัติด้านการจัดระบบฐานข้อมูล กลไกในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย และการให้บริการจำนวนบริการที่มีอยู่ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายข้อจำกัดในการกระจายบริการทางสังคมไปสู่ประชาชน ผู้ยากลำบากที่แท้จริง รวมถึงความไม่เข้าใจเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการในท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้กระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ดำเนินโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอขึ้นโดยคัดเลือกพื้นที่ศึกษาในอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทั้งนี้เนื่องจากอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นพื้นที่ซึ่งมีการดำเนินการของกลุ่มต่างๆ มากมายซึ่งสามารถแยกเป็นประเภทได้ดังนี้ 1) ประเภทกลุ่มทางการเงิน ได้แก่ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มเครดิตยูเนียน กลุ่มกข.คจ. ฯลฯ 2) ประเภทกลุ่มสังคม ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ ฯลฯ 3) ประเภทกลุ่มอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มประปาหมู่บ้าน 4) กลุ่มสวัสดิการชุมชน ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของอำเภอพนมสารคามพบว่าเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการดำเนินการโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอเนื่องจากเป็น

การวิจัยที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้เชิงปฏิบัติการ โดยใช้ภาพการณจริงในชุมชนที่สะท้อนภาพความเป็นจริงของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สังคมไม่ทอดทิ้งกันในพื้นที่ซึ่งเหตุผลสำคัญในการเลือกพื้นที่อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นพื้นที่กรณีศึกษา เนื่องจากเป็นพื้นที่ซึ่งเคย มีการดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชนมาก่อนและในปัจจุบันมีการดำเนินการเพื่อตั้งกลุ่มสวัสดิการชุมชน ขึ้นแล้ว 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านช่อง ตำบลหนองยาว ตำบลท่าถ่าน และตำบลเกาะขนุนโดยมีคณะกรรมการส่งเสริมกลุ่มสวัสดิการชุมชนระดับจังหวัดซึ่งกำลังจะขยายผลให้ครอบคลุมพื้นที่ทุกตำบลและกำลังมีความพยายามให้เกิดกลุ่มสวัสดิการชุมชนทุกตำบลในจังหวัดฉะเชิงเทรา จึงถือได้ว่าประชาชนและผู้นำในพื้นที่อำเภอพนมสารคามค่อนข้างมีความเข้มแข็งและมีความพร้อมที่จะเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยตามโครงการดังกล่าว โดยได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการเขต 1 จังหวัดปทุมธานี ทั้งนี้ผลการศึกษาคงจะทำให้ได้รูปแบบการ บูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนในระดับอำเภอที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้แก่ การได้ข้อมูลสารสนเทศกองทุนต่างๆ รูปแบบและกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน ในระดับอำเภอ นอกจากนี้บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรมยังอาจนำไป ขยายผลและนำไปสู่การส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคมไทยในภาพรวม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศ กลุ่ม กองทุนสวัสดิการชุมชน และข้อมูลสถานการณ์ ผู้ยากลำบากในพื้นที่
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอที่มีอยู่อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่
- 3) เพื่อส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอในการดูแลจัดสวัสดิการสำหรับประชาชนผู้ยากลำบากในพื้นที่ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (วันที่ 5 ธันวาคม 2550) ตามศักยภาพ และทุนทางสังคมของชุมชน
- 4) เพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเชื่อมโยงกลุ่ม กองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ ให้พัฒนาเป็นเครือข่ายระดับอำเภอ

ประโยชน์ของการวิจัย

- 1) ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกับจำนวนกองทุนฯ รูปแบบหรือประเภทของกองทุนฯ วิธีการบริหารจัดการกองทุนฯ รวมถึงลักษณะการดำเนินกิจกรรมต่างๆของกองทุนฯ ในพื้นที่ศึกษา
- 2) ได้ข้อมูลสถานการณ์ของผู้ยากลำบากในพื้นที่ศึกษา

3) เกิดกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยในภาควิชาการ กับนักวิจัยจากหน่วยงานราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชน

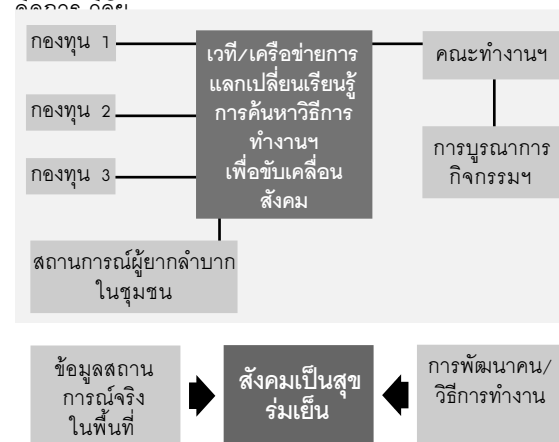
4) ได้รูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนฯ ที่มาจากการมีส่วนร่วมของภาคีจากหลายภาคส่วน

5) รูปแบบการดำเนินงานในการสร้างต้นแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนฯ ที่ได้จากการศึกษา และสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานของกระบวนการทำงานเพื่อขับเคลื่อนงานสวัสดิการสังคมของประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

- 1) ประชากรและตัวอย่างมี 3 กลุ่ม ได้แก่
 - 1.1) สมาชิกกลุ่มประเภทกลุ่มทางการเงิน กลุ่มทางสังคม กลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 33,634 คน
 - 1.2) ผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล 8 คน กำนัน 8 คน ผู้ใหญ่บ้าน 87 คน และผู้แทนเทศบาล 3 คน รวมจำนวน 106 คน
 - 1.3) แกนนำกลุ่มสวัสดิการชุมชนระดับตำบล จำนวน 8 คน
- 2) กรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนาารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนในระดับอำเภอ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีกรอบแนวคิด ดังนี้

ผลการวิจัย

1) ผลการสำรวจสถานการณ์กลุ่มต่างๆ ในอำเภอพนมสารคาม

จากการเก็บข้อมูลกลุ่มต่างๆ ในอำเภอพนมสารคาม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนในอำเภอพนมสารคาม มีจำนวนทั้งสิ้น 305 กลุ่ม แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ 1) กลุ่มทางการเงิน จำนวน 133 กลุ่ม 2) กลุ่มอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน จำนวน 54 กลุ่ม 3) กลุ่มทางสังคม จำนวน 117 กลุ่ม และ 4) กลุ่มวัฒนธรรม /ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 1 กลุ่ม แต่ละประเภทมีจำนวนกลุ่มที่มีเครือข่ายมากกว่า 1

กลุ่ม ทั้งหมดจำนวน 239 กลุ่ม โดยแบ่งเป็นประเภทกลุ่มทางการเงิน 123 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเครดิตยูเนียน และกลุ่มกข.คจ. ประเภทกลุ่มทางสังคม 84 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอสม. กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มสวัสดิการชุมชน ประเภทกลุ่มอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน 32 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มประปาหมู่บ้าน

ด้านเงินทุนหมุนเวียน พบว่า กลุ่มทางการเงิน ประกอบด้วยกลุ่มที่มีจำนวนกองทุนและเงินทุนหมุนเวียนมากที่สุดรวมทั้งสิ้น 118,454,802 บาท กลุ่มทางสังคมมีเงินทุนหมุนเวียนรวมทั้งสิ้น 4,954,152 บาท และกลุ่มอาชีพ/วิสาหกิจชุมชนมีเงินทุนหมุนเวียน 2,175,829 บาท

ด้านการจัดสวัสดิการกลุ่ม พบว่า กลุ่มทางการเงิน ส่วนใหญ่มีการจัดการเงินกองทุนโดยการให้สมาชิกกู้ยืมและจัดสรรกำไรโดยการปันผลให้เฉพาะสมาชิกและมีการจัดสรรอื่นๆ โดยการบริจาคเป็นสาธารณกุศล ส่วนกลุ่มทางสังคมส่วนใหญ่มีการจัดการเงินกองทุนโดยการฝากธนาคารและจัดสรรกำไรโดยการจัดเป็นสวัสดิการให้เฉพาะสมาชิก ยกเว้นกลุ่มสตรีที่มีการจัดการเงินกองทุนโดยการให้สมาชิกกู้ยืม มีการจัดสรรผลกำไรโดยการบริจาคเป็นสาธารณกุศลเช่นกัน สำหรับกลุ่มอาชีพ/วิสาหกิจมีการจัดการเงินกองทุนโดยการให้สมาชิกกู้ยืมและจัดสรรกำไรโดยการจัดเป็นสวัสดิการให้เฉพาะสมาชิก สำหรับลักษณะการดำเนินงานของกลุ่มทางการเงิน พบว่าผู้ริเริ่มในการก่อตั้งและสนับสนุนเงินสมทบโดยรัฐบาลและเกิดจากการแนะนำตามนโยบายของรัฐบาล แต่มีการระดมเงินทุนจากสมาชิกแบบรายเดือน กลุ่มทางสังคมทุกกลุ่มเกิดจากการระดมเงินทุนจากสมาชิกโดยจ่ายเงินสมทบครั้งเดียวและมีการเพิ่มเงินเข้ากองทุนโดยวิธีการเช่นการจัดงานสังสรรค์ จัดงานประเพณี การบริจาค และกลุ่มอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน เกิดจากการแนะนำโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านนั้นๆ มีการระดมเงินทุนจากสมาชิกและจ่ายเงินสมทบครั้งเดียว

ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม พบว่า มีการกำหนดข้อบังคับข้อกำหนด วิธีการสมัครเข้าเป็นสมาชิก การให้สวัสดิการ การสมทบทุน การระดมทุน ซึ่งจัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การให้สวัสดิการเป็นการจัดสรรผลจากกำไรการดำเนินงานของกองทุน การสมทบทุนและการระดมทุน เพื่อเป็นสวัสดิการแก่สมาชิกหรือบุคคลอื่นที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่มีบางกลุ่มได้จัดสรรเป็นเงินบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้านและบางชุมชนด้วย

ด้านสถานการณ์ผู้ยากลำบาก พบว่า ในอำเภอพนม สาระคามมีผู้ยากลำบากที่ควรได้รับการช่วยเหลือตามมุมมองของชุมชน แบ่งเป็น 8 ประเภท เรียงลำดับตามที่ชุมชนเสนอมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ คนยากจน เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา เด็กกำพร้า คนชรา/ผู้สูงอายุ คนเร่ร่อน ผู้ติดยาเสพติด คนว่างงาน และคนพิการจิตและพบว่า ผู้ยากลำบากที่ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือในชุมชนมีจำนวน 1,125 คน แบ่งเป็นคนชรา/ผู้สูงอายุ 507 คน ผู้พิการ 39 คน และเด็กด้อยโอกาส 127 คน ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม 31 คน

สรุปได้ว่า ในชุมชนมีการช่วยเหลือกันเฉพาะสมาชิกของแต่ละกลุ่ม แต่ยังไม่มีการจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่สมาชิก มีบางกลุ่มจัดสรรผลกำไรเพื่อสาธารณประโยชน์บ้าง แต่ยังไม่มีการจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือสำหรับกลุ่มผู้ยากลำบากที่มีอยู่ในชุมชน อย่างไรก็ตาม พบว่า กลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มทางการเงิน กลุ่มทางสังคม และกลุ่มอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน มีความเข้มแข็ง ทั้งด้านเงินทุนและการบริหารจัดการการวิจัยครั้งนี้จึงได้นำกลุ่มที่เข้มแข็งมาเป็นรากฐานดำเนินการปฏิบัติการ บูรณาการเครือข่ายกองทุนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอต่อไป

2) การพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนอำเภอพนมสารคาม

การพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอใช้แนวคิด IPO (Input - Process - Output) โดย Input ได้แก่ กลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น กลุ่มทางสังคม กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่ม กข.คจ. กลุ่มเกษตร กลุ่มสวัสดิการ รวมทั้งผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง เช่น ผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นมาดำเนินการสร้างเป็นรูปแบบจากศักยภาพภายในที่มีอยู่ในชุมชน การจัดการกระบวนการ (Process) ใช้การประชุมระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทุกตำบล เพื่อค้นหาสถานการณ์ผู้ยากลำบากและหาแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชน ผลลัพธ์ (Output) ที่ได้คือสถานการณ์ผู้ยากลำบากในชุมชนที่สมควรได้รับการช่วยเหลือและแนวทางการช่วยเหลือ ตามมุมมองของชุมชน

คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมระดมความคิดเห็นระดับอำเภอ เพื่อค้นหาคณะกรรมการดำเนินงานกลุ่มสวัสดิการชุมชน วิธีการได้มาซึ่งคณะกรรมการบริหารเครือข่ายกองทุนได้โดยการเสนอชื่อตัวแทนกลุ่มจากทุกตำบล ๆ ละ 2 คน มาเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน คณะกรรมการได้ประชุมและกำหนดข้อบังคับและข้อกำหนดแนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายรวมทั้งแนวทางการให้ความช่วยเหลือ จากนั้นจึงนำรูปแบบไปให้ความช่วยเหลือ โดยการสำรวจผู้ยากลำบากในชุมชนเป็นกรณีศึกษา จำนวน 7 คน คณะกรรมการประชุมเพื่อเสนอแนวทางในการให้ความช่วยเหลือโดยให้ความช่วยเหลือมี 2 รูปแบบ คือ การช่วยเหลือเป็นเงินและการช่วยเหลือที่ไม่ใช่เงิน เช่น อุปกรณ์การประกอบอาชีพ การฝึกอาชีพ การอนามัย การเชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพอื่นเพื่อสร้างรายได้ รูปแบบการดำเนินการนี้ส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงความสัมพันธทางสังคมมากขึ้น กองทุนเครือข่ายกำหนดการดำเนินการไว้ 2 ระยะ คือ เป้าหมายระยะสั้น ได้แก่ การระดมทุน เช่น การรับบริจาคเงินจากองค์กรภายนอก ผู้มีจิตศรัทธา สถานประกอบการ และเป้าหมายระยะยาว ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมสนับสนุน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กลไกระดับนโยบายควรพัฒนานโยบายสวัสดิการสังคมให้มีความเป็นสาธารณะมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการจัดทำนโยบายเพื่อบูรณาการเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ภาคท้องถิ่น และภาคปฏิบัติ สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาสังคมให้กับชุมชนได้อย่างแท้จริง เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม เป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจมีความมั่นคงและเป็นการส่งเสริมความมั่นคงของชาติด้วย

2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรได้มีการศึกษาปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการดำเนินงานที่เป็นข้อจำกัดและไม่สามารถหนุนเสริมด้านการจัดสวัสดิการชุมชนให้มีความเข้มแข็งได้อย่างครอบคลุม เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเรื่องกฎ ระเบียบ ที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินงานด้านงบประมาณ ด้านคุณภาพของบุคลากร และการมีส่วนร่วมของชุมชน

3) ควรกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองท้องถิ่นในการจัดการกองทุนสวัสดิการอย่างทั่วถึงและเหมาะสม พัฒนากลไกการกระจายอำนาจ และมีการประเมินความพร้อมทั้งพัฒนาความพร้อมในมิติต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อแสวงหาแนวทางการทำงานเพื่อชุมชนอย่างรอบด้าน มีคุณภาพ สอดคล้องกับสถานการณ์จริงที่เปลี่ยนแปลงไป

4) ควรมีการกำหนดนโยบายด้านการสมทบทุนจากทุกภาคส่วนเข้ากองทุนสวัสดิการ ให้สามารถนำยอดของการส

มทบ หรือบริจาคเข้ากองทุนไปลดหย่อนภาษีได้

ข้อเสนอแนะ เชิงปฏิบัติ

1) คณะกรรมการชุดต่าง ๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชนควรได้มีการขับเคลื่อนและผลักดันการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งการดำเนินการยกย่องกฎหมาย มาตรการระเบียบต่างๆ ที่มีผลต่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานของกองทุน การจัด ประสานหน่วยงานองค์กรที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องในฐานะองค์กรหลัก และดำเนินเสริมฐานความรู้ให้กับองค์กรขององค์กรสมาชิกด้านการฝึกอบรมให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคทักษะในการดำเนินงาน

2) ควรเสริมสร้างสมรรถนะของกองทุนสวัสดิการ โดยการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานของกลไกการทำงาน เช่น โครงสร้างองค์กร จัดแบ่งภารกิจการทำงาน สร้างกลไกกระบวนการดำเนินงานบริการอย่างเหมาะสม และสร้างระบบฐานข้อมูลที่สำคัญทั้งในระดับบุคคล ระดับการดำเนินงานของกองทุน และระดับนโยบาย

3) ควรเสริมสร้างและขยายระบบอาสาสมัครเพื่อสังคม โดยการสร้างมาตรการจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัครหมู่บ้าน อาสาสมัครชุมชน อาสาสมัครเพื่อการคุ้มครองเด็ก อาสาสมัครดูแลคนชรา/ผู้สูงอายุ อาสาสมัครดูแลเด็กพิเศษ ซึ่งจะต้องมีการสร้างระบบบูรณาการอาสาสมัครในชุมชนร่วมกันโดยใช้แผนชุมชน และควรมีระบบเสริมความรู้พัฒนาทักษะในการเข้าถึงปัญหา และเพื่อให้เป็นผู้เฝ้าระวังทางสังคม อบรม ให้ความรู้และทักษะพื้นฐานในการปฏิบัติงาน และมีการเสริมแรงโดยการให้ค่าตอบแทนหรือการ ยกย่อง ประกาศเกียรติคุณ หรือให้เป็นสิ่งของรางวัล

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ; 2549 สังคมไทยเป็นสุขร่วมกัน กรุงเทพมหานคร; อุษากาพิมพ์
- บัญญัติ แก้วสองและสุภา ไยเมือง (2546). “การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับกลุ่มเกษตรกร” ในชุดโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- นุจรี พึ่งสุวรรณ และวุฒิพล อิงธนาบุญกุล (2546). “การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนท้อแท้ท้องถิ่น”ในชุดโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์;2550,ภาพรวมความคืบหน้า ผลการขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชน2548-2549และบทบาทหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, กรุงเทพมหานคร: ส่วนประเมินผลและพัฒนาองค์ความรู้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- สุพรรณรัตน์ นันทโพธิ์จักษ์.(2544). “ทัศนะของคนพิการต่อการสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงในชีวิตภายหลังการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ฟื้นฟูอาชีพและศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ ในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม”. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดฉะเชิงเทรา พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546. ระเบียบกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ม.บ.ท.).
- อรศรี เสงี่ยมศักดิ์และคณะ. “รูปแบบการเสริมสร้างการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลน้ำปลีก อำเภอบ้านนา จังหวัดฉะเชิงเทรา”. จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- อารียา สัมพะเลข โสมพรรณ ถิ่นว่อง นวลขนิษฐ ลิขิตลี้อา. “รูปแบบการเสริมสร้างการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในชุมชน อำเภอยะนิง (2550). บรรยายสรุปอำเภอยะนิงสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา (เอกสารอัดสำเนา)

การศึกษาสภาพวิสาหกิจชุมชนทางด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์ กรณีศึกษากลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ต.หนองหว้า กิ่งอำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา

A study of State of Community Enterprise for Logistic Management,
Case Study : Ban Kuem Ma U-Suan Mon Women Co-operative, Nongwa
Sub-district, Bualai District, Nakhon Ratchasima

ศิริพร เลิศยิ่งยศ

โปรแกรมวิชาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ทำการศึกษาเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาข้อมูลทั่วไปของการดำเนินกิจกรรมกลุ่มในสภาพการบริหารจัดการและการดำเนินงานทางด้านโลจิสติกส์ ของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน 2. ศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ในการดำเนินงานด้านโลจิสติกส์ 3. ศึกษาสภาพปัญหาในแต่ละด้านของการดำเนินงานทางด้านโลจิสติกส์ ของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ แบบวิธีตามจุดมุ่งหมาย โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่มคือ 1. สมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน จำนวน 40 ราย ใช้วิธีการเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม 2. ผู้นำและกรรมการกลุ่มฯ จำนวน 7 คน ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ผลแบบบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย แสดงให้เห็นสภาพการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ที่ดำเนินงานสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์ 9 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 การจัดการสินค้าคงคลัง กิจกรรมที่ 2 การจัดซื้อและกระจายต่อรอง กิจกรรมที่ 3 การจัดการวัสดุ กิจกรรมที่ 4 การจัดการการขนส่ง กิจกรรมที่ 5 การจัดการคลังสินค้า กิจกรรมที่ 6 การเคลื่อนย้ายสินค้า กิจกรรมที่ 7 การให้บริการลูกค้า กิจกรรมที่ 8 บรรจุภัณฑ์ กิจกรรมที่ 9 สารสนเทศ และเมื่อศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน การดำเนินงานด้านโลจิสติกส์ทั้ง 9 กิจกรรม พบว่า ในภาพรวม ส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า กลุ่มฯ มีการดำเนินกิจกรรมอยู่ ระดับปานกลาง และสามารถแบ่งระดับความคิดเห็นของสมาชิก ได้ 3 ระดับ คือ กิจกรรมที่มีความคิดเห็นอยู่ ระดับมาก มี 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 8 ด้านบรรจุภัณฑ์ ส่วนกิจกรรมที่มีความคิดเห็นอยู่ระดับปานกลางมี 7 กิจกรรม เรียงตามลำดับ ดังนี้ กิจกรรมที่ 7 การให้บริการลูกค้า กิจกรรมที่ 5 การจัดการคลังสินค้า กิจกรรม

ที่ 2 การจัดซื้อและกระจายต่อรอง กิจกรรมที่ 3 การจัดการวัสดุ กิจกรรมที่ 4 การจัดการการขนส่ง กิจกรรมที่ 6 การเคลื่อนย้ายสินค้า และกิจกรรมที่ 1 การจัดการสินค้าคงคลัง และกิจกรรมที่มีความคิดเห็นอยู่ระดับน้อย คือ กิจกรรมที่ 9 สารสนเทศ จากการสัมภาษณ์ผู้นำและกรรมการกลุ่ม พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ กลุ่มฯ ไม่มีการนำระบบสารสนเทศเข้ามาใช้อย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องของการรับ-ส่ง ข้อมูล จึงทำให้การเชื่อมโยงของข้อมูลตั้งแต่ต้นจนถึงมือผู้บริโภคไม่สมบูรณ์และพบความผิดพลาดบ่อยครั้ง อีกทั้ง ส่วนใหญ่กลุ่มฯ ไม่มีการพยากรณ์และวางแผนการสั่งซื้อของลูกค้า หรือการจำหน่ายสินค้าไว้ล่วงหน้าจึงไม่สามารถคำนวณการสั่งซื้อวัตถุดิบได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยัง พบว่า คลังสินค้าปัจจุบันเป็นเสมือนที่พักสินค้า จึงไม่มีการจัดระบบการจัดเก็บและจัดกลุ่มสินค้า อย่างชัดเจน

การวิจัยครั้งนี้ สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการโลจิสติกส์ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนแต่ละแห่ง เพื่อช่วยลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน อีกทั้ง สามารถใช้เป็นข้อมูลในการนำเสนอแนวทางให้กับ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในเรื่องของการปรับปรุงโครงสร้างโลจิสติกส์ให้เหมาะสมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสอดคล้องกับสภาพการดำเนินงานภายใน ปัจจัยพื้นฐานของกลุ่ม และนโยบายรัฐบาล โดยการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันและพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในลำดับต่อไป

Abstract

The objectives of this research were first, to study general data of logistic management of Ban Kuem Ma U – Suan Mon Women Co-operative Second, to study opinion of logistic management of Ban Kuem Ma U-Suan Mon Women Co-operative Third, to study problem in aspect of logistic management of Ban Kuem Ma U-Suan Mon

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

Women Co-operative by using Quantitative and Qualitative Research, were selected by means of purposive sampling. The two sample groups were 40 member and 7 committee of Ban Kuem Ma U-Suan Mon Women Co-operative. The results data were analysed by descriptive analysis using Mean and Percentage. The result that state of activities process of Ban Kuem Ma U-Suan Mon Women Co-operative same as logistic management 9 activities. There were 1) Inventory Management 2) Purchasing and Negotiation 3) Materials Management 4) Transport Management 5) Warehouse Management 6) Materials Handling 7) Customer Services 8) Packaging 9) Information Technology. There were a moderate level of the opinion of Ban Kuem Ma U-Suan Mon Women Co-operative, and it classified the opinion of member 3 levels. A high level was package aspect. 7 moderate levels were customer service, 7) Customer Services 5) Warehouse Management 2) Purchasing and Negotiation 3) Materials Management 4) Transport Management 6) Materials Handling 1) Inventory Management. A low most of problem were incomplete of information system. The result of committee interview found that the most of problem were incomplete of information Technology for interactive data, connection of data were not complete and many mistakes. No forecast and planning for purchasing or selling in advance, it couldn't evaluate to material purchasing. Beside that Warehouse Management were not good enough for stocking and classification.

This research can be used to apply logistic management suitable with each community enterprise to save cost and efficiency improvement and effective in operation. We can used data for the way of related people of logistic structure improvement with community enterprise and suitable with state of internal process. Basic factors sample and government policy were to competition increasing and development potentiality community enterprise.

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในโลกการค้าเสรีที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่งผลสภาพการแข่งขันทางธุรกิจทั้งในและระหว่างประเทศสูงขึ้น ซึ่งผู้ประกอบการและหน่วยธุรกิจต่างต้องมีการปรับตัวเพื่อ

รองรับกับสินค้าและบริการที่เพิ่มสูงขึ้น รวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปในส่วนที่คาดหวังจะได้รับสินค้าและบริการที่รวดเร็วมากขึ้น โดยผู้ที่ประกอบการพยายามที่จะสรรหาวิธีการที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถของธุรกิจของตนให้ประสบความสำเร็จ โดยคำนึงถึงต้นทุนเป็นหลัก หาวิธีการลดต้นทุนการผลิตและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้นำเรื่องการบริหารทางด้านโลจิสติกส์ มาใช้ในหน่วยงานซึ่งเป็นกิจกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการ ซึ่งรวมถึงการเคลื่อนย้าย , จัดเก็บ และกระจายสินค้า จากแหล่งที่ผลิต (Source of Origin) จนสินค้าได้มีการส่งมอบไปถึงแหล่งที่มีความต้องการ (Source of Consumption) กิจกรรมดังกล่าว จะต้องมียุทธศาสตร์เป็นกระบวนการแบบบูรณาการ เน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีเป้าหมายในการส่งมอบแบบทันเวลาเพื่อลดต้นทุน มุ่งให้เกิดความพอใจแก่ลูกค้าและส่งเสริมให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าและบริการ

ความสำคัญของโลจิสติกส์ ในแนวทางการส่งเสริมความสามารถทางการแข่งขันของ ผู้ประกอบการไทยจะพบได้จากแผนแม่บทการพัฒนาโลจิสติกส์ของประเทศไทย ภายใต้แผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2548-2551 โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมผ้าไหมเป็นอีกอุตสาหกรรมหนึ่งที่ถูกรับรู้และกล่าวไว้ในแผนแม่บทการพัฒนาโลจิสติกส์ มีประเด็นยุทธศาสตร์มุ่งในการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมผ้าไหม ให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น และในระยะเวลา 1-2 ปีที่ผ่านมากระแสโลจิสติกส์ มีมากในประเทศไทยและได้รับการพิจารณา พัฒนาเป็นวาระแห่งชาติโดยมีผู้รับผิดชอบคือสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย, ฉบับที่ 1 ประจำปีเดือนเมษายน 2549) ซึ่งงานวิจัยลักษณะนี้จะมุ่งชี้ให้เห็นปัญหาและทิศทางการแก้ไขของอุตสาหกรรมกลุ่มนี้ๆ เป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและการพัฒนาที่สัมพันธ์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากความสำคัญที่กล่าวมา จังหวัดนครราชสีมาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของ อุตสาหกรรมผ้าไหมซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศได้เป็นจำนวนมากอีกทั้งยังมีการผลักดันเข้าสู่เวทีการแข่งขันกับนานาประเทศ ซึ่งจะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ โดยได้ กำหนดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด การพัฒนาอุตสาหกรรมไหมในจังหวัดนครราชสีมา จึงมีความสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมที่จะต้องนำมาส่งเสริมในเชิงยุทธศาสตร์ และในแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2548-2551 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้ เพื่อให้การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเป็นกลไกในการขับเคลื่อนสังคมไทยให้ก้าวสู่เศรษฐกิจที่มีสมรรถนะสูง สมดุลและเอื้อต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตคนไทยทั้งในมิติความเข้มแข็งและความยั่งยืนควบคู่กันโดยสนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ ให้

ครอบคลุมประเด็นยุทธศาสตร์ในเรื่องของการปรับโครงสร้างภาคอุตสาหกรรม โดยอาศัยเครือข่ายวิสาหกิจเป็นเครื่องมือใช้กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งยกระดับความสามารถวิสาหกิจทุกกลุ่มรวมถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วย ดังนั้น การบริหารจัดการโลจิสติกส์ จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่เพิ่มเข้ามาในอันที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน เลขที่ 62/1 หมู่ที่ 3 ตำบลหนองหว้า กิ่งอำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา โดยกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน มีศักยภาพพร้อมที่จะเข้าร่วมในการวิจัยปฏิบัติการและพัฒนาการยกระดับประสิทธิภาพของกลุ่มเนื่องจากกลุ่ม มีความต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ องค์กรส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาที่ช่วยพัฒนาความรู้ ความสามารถในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มฯ ซึ่งแนวทางในการตอบสนองความต้องการดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การบริหารจัดการได้อย่างยั่งยืน สามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายร่วมกันและส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เทคโนโลยีระหว่างกันได้พร้อมทั้งมีหน่วยงานในพื้นที่สนับสนุนอย่างต่อเนื่องและจึงมีศักยภาพพอที่จะนำระบบการจัดการและดำเนินงานด้านโลจิสติกส์ มาใช้ให้สามารถพัฒนาขีดความสามารถและขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. ศึกษาข้อมูลทั่วไปของการดำเนินกิจกรรมกลุ่มในสภาพการบริหารจัดการและการดำเนินงานทางด้านโลจิสติกส์ ของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน
2. ศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ในการดำเนินงานด้านโลจิสติกส์
3. ศึกษาสภาพปัญหาในแต่ละด้านของการดำเนินงานทางด้านโลจิสติกส์ ของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดการเรียนรู้การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนทางด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์ ของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน
2. ได้ทราบสถานการณ์เชิงประเมิน เพื่อนำเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน
3. ได้ทราบถึงปัญหาทางด้านโลจิสติกส์ เพื่อนำเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อนเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาในระยะเวลาที่เหมาะสมต่อไป
4. เกิดเครือข่ายระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกประชากร โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ ที่เป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมทอ, ผ้าฝ้าย กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ตำบลหนองหว้า กิ่งอำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา ภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จำนวน 47 คน คือ

1. ผู้นำกลุ่มและกรรมการ จำนวน 7 คน

2. สมาชิกของกลุ่มผู้ผลิต ผ้าไหมทอ, ผ้าฝ้าย กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ตำบลหนองหว้า กิ่งอำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา ภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จำนวน 40 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ใช้การเลือกแบบวิธีตามจุดมุ่งหมาย คือ กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ตำบลหนองหว้า กิ่งอำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 47 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม มีทั้งหมด 3 ส่วน ซึ่งสร้างขึ้นโดยคณะผู้วิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแสดงสภาพวิสาหกิจชุมชนทางด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์ที่กลุ่มกรณีศึกษามีการดำเนินการอยู่ โดยมีกิจกรรมดังต่อไปนี้

- การจัดการสินค้าคงคลัง (Inventory Management)
- การจัดซื้อและเจรจาต่อรอง (Purchasing and Negotiation)
- การจัดการวัสดุ (Materials Management)
- การจัดการขนส่ง (Transport Management)
- การจัดการคลังสินค้า (Warehouse Management)
- การเคลื่อนย้ายสินค้า (Materials Handling)
- การให้บริการลูกค้า (Customer Services)
- บรรจุภัณฑ์ (Packaging)
- สารสนเทศ (Information Technology)

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

2. ลักษณะแบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Depth Interview) เพื่อใช้กับสำหรับผู้นำกลุ่ม กรรมการ กลุ่มกรณีศึกษา กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อนเกี่ยวกับการบริหารจัดการทางด้านโลจิสติกส์ในกิจกรรมต่างๆ ประกอบไปด้วย 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลแสดงสภาพวิสาหกิจชุมชน ทางด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์ ที่กลุ่มกรณีศึกษามีการดำเนินการอยู่ โดยมี 9 กิจกรรม

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ
วิธีการดำเนินวิจัย ประกอบด้วยขั้นตอนหลักดังต่อไปนี้

1. วิธีการเก็บข้อมูล มี 3 วิธี ประกอบด้วย

1.1 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิกับกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ตำบลหนองหว้ากิ่งอำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมาโดยใช้แบบสอบถามเพื่อทราบข้อมูลทั่วไปของผู้นำและสมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทางด้านโลจิสติกส์

1.2 สัมภาษณ์ ผู้นำและกรรมการ กลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมของกลุ่มสตรีสหกรณ์ บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ตำบลหนองหว้ากิ่งอำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อหาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ขององค์กร ด้านการประเมินการปฏิบัติงานในผลิตภัณฑ์ขององค์กร ด้านการดำเนินงานต่อลูกค้าของกลุ่มด้านโครงสร้างการดำเนินกิจกรรมทางด้านโลจิสติกส์

1.3 จัดทำเวทีคืนข้อมูลให้กับกลุ่มผู้นำกลุ่ม กรรมการในพื้นที่กลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมของกลุ่มสตรีสหกรณ์เพื่อนำเสนอข้อมูลสภาพปัญหาจากการวิเคราะห์ในประชาคมกลุ่มรับฟัง

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสภาพวิสาหกิจชุมชน ทางด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์ กรณีศึกษากลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ต.หนองหว้า กิ่งอำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา และผลการจัดทำเวทีคืนข้อมูลให้กับกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปและอภิปรายผลในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของการดำเนินกิจกรรมกลุ่มฯ ในสภาพการบริหารจัดการและการดำเนินงานทางด้านโลจิสติกส์ ของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ตามแนวทางของการดำเนินงานด้านโลจิสติกส์ที่สามารถลดต้นทุนได้ 9 กิจกรรม สอดคล้องกับแนวความคิดของ คำนายอภิปรายผล (2546: 309 – 315) ดังนี้ การจัดการสินค้าคงคลัง การจัดซื้อ การจัดการวัสดุ การจัดการการขนส่ง การจัดการคลังสินค้า การเคลื่อนย้ายสินค้า การให้บริการลูกค้า บรรจุภัณฑ์ สารสนเทศ และจากการศึกษาและการสัมภาษณ์กับผู้นำกลุ่มเกี่ยวกับ การดำเนินงานของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อนในปัจจุบัน โดยการนำทฤษฎีแนวคิด ทางด้านการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์มาใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ทำให้ พบว่า กลุ่มฯ มีการดำเนินกิจกรรมครบทั้ง 9 กิจกรรม แต่ยังดำเนินงานไม่สมบูรณ์ และ เห็นถึงความไม่เชื่อมโยงและความไม่ชัดเจนในการดำเนินงานของกลุ่มฯ ในระหว่างกิจกรรม 9 กิจกรรม ทั้งนี้เกิดจากการที่กลุ่มฯ ยังไม่ได้นำแนวคิดทางด้านการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์เข้ามาใช้ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มฯ ส่วนใหญ่ มีความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการ-โลจิสติกส์ค่อนข้างน้อย ในการนำแนวคิดทางด้านการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์ เข้ามาใช้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ควรมีการประเมินถึงกิจกรรมที่จะนำมาใช้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

โดย ดำเนินการตามแนวความคิด ของ ดวงพรรณ กริชชาญชัย (คลังข้อมูล สทท., ปีที่ 2 ฉบับที่ 1.2549) ที่ว่าหลักการของโลจิสติกส์ ควรนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม พอเหมาะ และ พอเพียง ต่อความต้องการและวัตถุประสงค์ขององค์กรเท่านั้น มิใช่ว่าทุกองค์กรต้องนำโลจิสติกส์มาประยุกต์ใช้เหมือนกัน กัน มีเป้าหมายสูงสุด ณ จุดเดียวกัน หรือเรียกว่า “โลจิสติกส์พอเพียง” สำหรับธุรกิจ หรืออุตสาหกรรมต่างๆ ก็ได้ และเป็นที่น่าสังเกตว่า อาจมีการพัฒนาไปเป็นเรื่องการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์เฉพาะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสม และตรงกับวัตถุประสงค์และสภาพการดำเนินงานของแต่ละธุรกิจ อีกทั้ง วิสาหกิจชุมชนยังสามารถที่จะเป็นผู้นำในตลาดได้

กิจกรรมด้านโลจิสติกส์

ที่มา: คำนาย อภิปรายผล สทท. 2548 : 14

2. จากการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ในการประเมินทางด้านการดำเนินงานโลจิสติกส์ทั้ง 9 กิจกรรม พบว่าในภาพรวมส่วนใหญ่ มีการแสดงความคิดเห็นว่ากลุ่มฯ มีการดำเนินกิจกรรมอยู่ ระดับปานกลาง และเมื่อเรียงลำดับความคิดเห็น ของ การดำเนินกิจกรรมทางด้านโลจิสติกส์ จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ เริ่มจากกิจกรรมที่ 8 บรรจุภัณฑ์ รองลงมากิจกรรมที่ 7 การให้บริการลูกค้า กิจกรรมที่ 5 การจัดการคลังสินค้า กิจกรรมที่ 2 การจัดซื้อ กิจกรรมที่ 3 การจัดการวัสดุ กิจกรรมที่ 4 การจัดการการขนส่ง กิจกรรมที่ 6 การเคลื่อนย้ายสินค้า กิจกรรมที่ 1 การจัดการสินค้าคงคลัง และกิจกรรมที่มีการดำเนินงานน้อยที่สุดคือ กิจกรรมที่ 9 สารสนเทศ

3. ผลสรุป สภาพปัญหาใน 9 กิจกรรม ของการดำเนินงานด้านโลจิสติกส์ของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ -สวนหม่อน จากการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้นำ กรรมการและสมาชิกกลุ่มฯ และการจัดทำเวทีคืนข้อมูล โดยเชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากหน่วยงานราชการ เข้ามามีส่วนร่วมในการรับฟังผลและสรุปสภาพปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มฯ พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มฯ ไม่มีการพยากรณ์ และวางแผนการสั่งซื้อของลูกค้า หรือการจำหน่ายสินค้าไว้ล่วงหน้า จึงทำให้กลุ่มฯ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการผลิตสินค้าไม่ทันตามความต้องการของลูกค้า แต่ในระยะหลังกลุ่มฯ มีการแก้ไขปัญหาโดยให้เครือข่ายช่วยผลิตเพื่อส่งสินค้าให้ทันตามความต้องการของลูกค้า

ปัญหาที่พบมากที่สุดจากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า กลุ่มฯ ไม่มีการนำระบบสารสนเทศเข้ามาใช้อย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องของการรับ-ส่ง ข้อมูล จึงทำให้การเชื่อมโยงของข้อมูลตั้งแต่ต้นจนถึงมือผู้บริโภคไม่สมบูรณ์และพบความผิดพลาดบ่อยครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากเนื่องมาจากสมาชิกไม่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยี สารสนเทศ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ควรมีการสร้างกลุ่มเครือข่าย เพื่อดำเนินงานตามกระบวนการด้านโลจิสติกส์ เช่นการเชื่อมโยงหรือความร่วมมือกันระหว่างผู้ส่งมอบวัตถุดิบ กลุ่มผู้ผลิตผ้าไหม หน่วยงานราชการ และกลุ่มผู้บริโภค
2. ควรมีการให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์ กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในด้านต่างๆ เช่น การวางแผนการสั่งซื้อสินค้า การจัดระบบคลังสินค้า ช่องทางการจำหน่ายสินค้า หรือระบบสารสนเทศ เป็นต้น
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการบริหารจัดการ

ด้านโลจิสติกส์กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่น เพื่อกำหนดแนวทางการลดต้นทุน และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

4. ควรนำผลการศึกษา ใช้เป็นข้อมูลในการเสนอแนะทางให้กับ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนากระบวนการดำเนินงานด้านโลจิสติกส์ ที่เหมาะสมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสอดคล้องกับ สภาพการดำเนินงานภายใน นโยบายรัฐบาล ปัจจัยพื้นฐานทางกลุ่มฯ สภาพการแข่งขันของกลุ่มฯ โดยการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน และพัฒนาศักยภาพของกลุ่มฯ ในลำดับต่อไป.

บรรณานุกรม

- กมลชนก สุทธิวาทีนฤพุมิตและคณะ. (2544). พิมพ์ครั้งที่ 1. การจัดการโลจิสติกส์. แมคกรอ-ฮิล อินเทอร์เน็ตบนชั้นแนล เอ็นเตอร์ไพรส์, อิงค์ : กรุงเทพมหานคร.
- กมลชนก สุทธิวาทีนฤพุมิต. 2548, พฤษภาคม. ศัพท์พจนานุกรม “โลจิสติกส์”. (Online) : www.tri.chula.ac.th/twwwroot/word/logistics.doc
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2547). รายการการศึกษาเฉพาะด้านเรื่องแนวทางการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของประเทศ : กรุงเทพมหานคร.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2550, กุมภาพันธ์. ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของประเทศไทย (พ.ศ. 2550-2554). (Online): www.nesdb.go.th
- คณะวิศวกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. 2548, เมษายน. รู้จักโลจิสติกส์. (Online) : <http://www.utcc.ac.th/engineer/logistics/logistic.htm>
- คำนาย อภิปรัญญาสกุล. (2547). พิมพ์ครั้งที่ 1. โลจิสติกส์เพื่อการผลิตและการจัดการดำเนินงาน. นัฐพรการพิมพ์ : กรุงเทพมหานคร.
- คำนาย อภิปรัญญาสกุล. (2550). พิมพ์ครั้งที่ 2. โลจิสติกส์และการจัดการซัพพลายเชน. นัฐพรการพิมพ์ : กรุงเทพมหานคร.
- จิรัฐ สว่างวัฒนา. 2548. การใช้แบบจำลองในการหาปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสมสำหรับสินค้าแผนกผักสด: กรณีศึกษาธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สาขาวิชาการจัดการการขนส่งและโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา. จังหวัดนครราชสีมา, สำนักงาน. 2549, ตุลาคม, แผนยุทธศาสตร์จังหวัดนครราชสีมาCEO, (Online) : <http://www.vu.ac.th/yuttasad>
- ชวัลกร สัตยาไชย. 2549. การจัดการวัตถุดิบคงคลังประเภทไม้ กรณีศึกษา บริษัทผืนสยาม จำกัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สาขาวิชาการจัดการการขนส่งและโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ไชยยศ ไชยมั่นคง. (2550). พิมพ์ครั้งที่ 1. กลยุทธ์โลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อแข่งขันในตลาดโลก. ซี.วาย.ซี.ซี.เทมพรันดิง จำกัด : นนทบุรี.
- ฐาปนา บุญล้ำ. 2549, พฤษภาคม. การจัดการโลจิสติกส์. สำนักโลจิสติกส์เกริก. (Online) : www.krirkscm.com
- ดวงพรรณ กริชชาญชัย. (2549). โลจิสติกส์และโซ่อุปทาน. จดหมายข่าวโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน. ฉบับที่ 1. หน้า 5.
- ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์. (2548). พิมพ์ครั้งที่ 1. การจัดการโลจิสติกส์. บริษัทธรรมการพิมพ์ : กรุงเทพมหานคร.
- ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์. 2548. การจัดการโลจิสติกส์และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดชลบุรี. วิทยาลัยการขนส่งและโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา (Online) : www.trf.or.th/research/projectdetail.asp?projectid
- ไทยโลจิสติกส์และการผลิต, สมาคม. (2548). การประชุมสัมมนาเชิงวิชาการประจำปีด้านการจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร.
- นพรัตน์ กลัดเจริญ. 2547. การศึกษากระบวนการโลจิสติกส์ในการส่งออกเม็ดพลาสติกไปจีน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- พงษ์ชัย อธิคมรัตน์กุล. (2548). Center for Logistics Excellence. เอกสารประกอบการสอนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า. กรุงเทพมหานคร.

ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน

อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

Image Of Dan Kwian Potty Product in Chokchai Distric,

Nakronratchasima Province

ผศ.เนตรชนก คงทน

โปรแกรมนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

ทำการศึกษาวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ การศึกษาครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการกำหนดโควตาจากประชากรที่นักท่องเที่ยวที่ชุมชนเครื่องปั้นดินเผา บ้านด่านเกวียน ตั้งอยู่ริมถนนราชสุมาร-โชคชัย ในช่วงเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมาเที่ยวจำนวนมากในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้สัดส่วนประชากรนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 320 คน และชาวต่างประเทศจำนวน 80 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย สำหรับสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติ (t-test) และค่าเอฟ (f-test) ผลการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียนในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านรูปร่างลักษณะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.98 รองลงมา ด้านประโยชน์พื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 และด้านคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ตามลำดับ ในขณะที่ด้านตราผลิตภัณฑ์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 3.74

2. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียนในภาพรวมและรายด้านส่วนใหญ่ อยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านรูปร่างลักษณะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.09 รองลงมา ด้านประโยชน์พื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 และด้านคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ตามลำดับ ในขณะที่ด้านส่วนควบผลิตภัณฑ์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 3.05

3. เมื่อเปรียบเทียบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียน นักทัศนาจรชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน ในภาพรวมอยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” โดยนักทัศนาจรชาวไทยจะมีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยในภาพรวมและรายด้านส่วนใหญ่จะมากกว่านักทัศนาจรชาวต่างประเทศ และนักทัศนาจรทั้ง

สองกลุ่มมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงสุดเหมือนกัน คือ ในด้านรูปร่างลักษณะ และนักทัศนาจรชาวไทยมีความคิดเห็นเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านตราผลิตภัณฑ์ และนักทัศนาจรชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านส่วนควบผลิตภัณฑ์

เมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียนจำแนกตามการรับรู้ของนักทัศนาจรชาวไทยและชาวต่างประเทศ

- ภาพรวม พบว่า นักทัศนาจรชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในภาพรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

- รายด้าน พบว่า นักทัศนาจรชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในด้านบรรจุภัณฑ์ ด้านตราผลิตภัณฑ์ ด้านส่วนควบผลิตภัณฑ์ และด้านความเป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

Abstract

The purposes of the research “Image of Dan Kwian Pottery Products in Chokechai District , Nakhon Ratchasima Province” are to study the image of Ban Dan Kwian Pottery Products in the perception of Thai and foreign tourists. To obtain this research data, questionnaires were distributed to four hundred samples which were selected from tourists traveling around Ban Dan Kwian pottery community situated at Ratchasima-Chokechai Road. during November and December because there were a lot of foreign tourists at that time. The proportion of the samples are 320 Thai tourists and 80 foreign tourists. The analysis of data and results of study were analyzed by using percentages, means, standard deviation, t-test and f-test. The results of the research found that

1. Thai tourists opinions about the whole image of Ban Dan Kwian Pottery Products is at “most agreeable” level. The highest mean is “Appearance Feature” (3.98) ,followed by “Usage

Benefit Features” (3.91) and Quality Features (3.83) except the Products Brand Features which has the lowest mean (3.74).

2. Foreign tourists opinions about the whole image of Ban Dan Kwian Pottery Products is at “the most agreeable” level. The highest mean is Appearance Feature (4.09) ,followed by Usage Benefit Features (3.88) and Quality Features (3.88). The Additional Features has the lowest mean (3.05).

3. The compared whole image of Ban Dan Kwian Pottery Products between Thai and Foreign tourists is at “the most agreeable level”.Thai tourists has opinion about the whole image of Ban Dan Kwian Pottery Products and the image in each feature at a higher level than the foreign tourists 's opinion. Thai and foreign tourists have the same opinion about Appearance Feature. Moreover, Thai tourists have opinion about Products Brand Features at the lowest level while foreign tourists have opinion about Additional Features at the lowest level.

After comparing the image of Ban Dan Kwian Pottery Products in the perceptions between Thai and foreign tourists , the results found that

- The whole image of Ban Dan Kwian Pottery Products between Thai and foreign tourists is significantly different at statistical level 0.05

- The images of Ban Dan Kwian Pottery Products between Thai and foreign tourists in Package Features, Products Brand Features and Identity Features are significantly different at statistical level 0.05.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน เป็นสินค้าพื้นเมืองท้องถิ่นอันมีกำเนิดมาจากรากฐานความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย โดยพวกเขาซึ่งเป็นชนกลุ่มแรกที่มาตั้งรกรากอยู่ข้างวัดด่านเกวียน และนำดินมาปั้นเป็นภาชนะใช้สอยในครัวเรือน เช่น โถง อ่าง ครก ไหปลาร้า และจะมีพ่อค้าจากหมู่บ้านใกล้เคียง และอำเภออื่นๆมาซื้อเพื่อไปจำหน่ายต่อไปโดยใช้เกวียนเป็นพาหนะบรรทุกครวละประมาณ 50-100 เล่มเกวียน

ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน ได้มีการพัฒนารูปแบบมาโดยตลอดจากนักวิชาการคณะสถาปัตยกรรม นำโดยผู้อำนวยการเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นายวชิรญาณ ฤณ กลาง (ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา) ทำให้ผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียนเริ่มมีรูปแบบใหม่ๆ เช่น ม้าทรงนั่ง ตะเกียงหิน แจกันลวดลายเรขาคณิตเพื่อใช้ตกแต่ง ต่อมาก็ได้มีสนใจออกแบบให้มีรูปร่างที่แตกต่างกันออกไป และนำไปใช้ในงาน

ตกแต่งภายนอก และงานทางด้านสถาปัตยกรรมมากขึ้น (ทวี กองศรีมา และ ศิริพร พูลสุวรรณ. 2544:66-67) เช่น การประดับตกแต่งอาคารสถานที่ เช่น โรงแรม รีสอร์ท บ้าน ร้านอาหาร ทำให้ชื่อเสียงบ้านด่านเกวียนเริ่มเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป จนได้รับรางวัลหม่อมงามจิตต์ บุรฉัตร เป็น “หมู่บ้านดีเด่น” (ไทยตำบลคอตคอม.ออนไลน์.มปป.)

ไทยตำบลคอตคอมได้แบ่งผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียนออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆได้ 3 ประเภทด้วยกัน ดังนี้ (ไทยตำบลคอตคอม.ออนไลน์.มปป.)

1. หัตถกรรมเซรามิค

2. หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา

2.1 เครื่องปั้นดินเผาโถงนกแก้ว, แจกันประยุกต์, กระถาง

2.2 งานผนังดินเผาปูนต่ำ, กระเบื้องดินเผา

2.3 เครื่องปั้นดินเผาตุ๊กตาคน, สัตว์

2.4 เครื่องประดับ อาทิ เข็มขัด สร้อยคอ ตุ้มหู

3. ของฝากของที่ระลึก อาทิ ที่คั่นหนังสือหัวสัตว์ดินเผา ดินสอหัวสัตว์ดินเผา พวงกุญแจดินเผา

ผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียนในปัจจุบันมีมูลค่าการขายประมาณปีละไม่ต่ำกว่า 1,000 ล้านบาท และมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 5 ต่อปี ตลาดในประเทศและต่างประเทศมีสัดส่วนร้อยละ 20 และ 80 ตามลำดับ ตลาดในประเทศส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว เพราะถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งซื้อสินค้าที่ระลึกที่มีชื่อเสียงมากที่สุดแห่งหนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยมีบริเวณพื้นที่พาณิชย์สำหรับเป็นแหล่งจำหน่ายขนาดใหญ่หลายแห่ง เช่น ลานด่านเกวียน ด่านเกวียนพลาซ่า และร้านค้าจำนวนมากที่ตั้งเรียงรายเป็นระยะทางยาวอยู่ตามสองข้างทางริมถนนสายนครราชสีมา-โชคชัย

ในปัจจุบันภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ กลายเป็นประเด็นสำคัญในการแข่งขันทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ผลิตภัณฑ์ที่ดี มีคุณภาพ มีการออกแบบสวยงาม มีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามทันสมัย จะกลายเป็นภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่ทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถอยู่ในตลาดได้นานและได้รับความนิยมจากรักภักดีจากลูกค้า การศึกษาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในสภาวะการตลาดที่แข่งขันสูงทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งการจะสร้างหรือปรับภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคได้นั้นจำเป็นต้องมีการสำรวจวิจัยก่อนเพื่อหาภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร แล้วจึงนำผลการวิจัยมาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ และสร้างแผนการประชาสัมพันธ์และแผนการสื่อสารการตลาดเพื่อสร้างภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค อันจะทำให้ชุมชนบ้านด่านเกวียนสามารถผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่มีความทันสมัย และตรงกับความต้องการของผู้บริโภคได้มากขึ้น ซึ่งจะสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในการรับรู้ของนักศึกษาราชภัฏวไลยอลงกรณ์
2. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในการรับรู้ของนักศึกษาราชภัฏวไลยอลงกรณ์ต่างชาติ
3. เพื่อเปรียบเทียบภาพลักษณ์เครื่องปั้นดินเผา บ้านด่านเกวียนในการรับรู้ของนักศึกษาราชภัฏวไลยอลงกรณ์และชาวต่างชาติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในการรับรู้ของนักศึกษาราชภัฏวไลยอลงกรณ์
2. ทราบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในการรับรู้ของนักศึกษาราชภัฏวไลยอลงกรณ์และชาวต่างชาติ
3. ทราบความแตกต่างของภาพลักษณ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในการรับรู้ของนักศึกษาราชภัฏวไลยอลงกรณ์และชาวต่างชาติ
4. เป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุง ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคชาวไทยและชาวต่างชาติ
5. เป็นแนวทางในการวางแผนการประชาสัมพันธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1.1 ประชากร คือ จากข้อมูลนักท่องเที่ยวชาวไทยที่สำนักงานเทศบาลตำบลด่านเกวียนได้ทำการเก็บข้อมูลในปี 2549 ช่วงเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม มีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 1,152 คน (สำนักงานเทศบาลตำบลด่านเกวียน. 2549.) สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกประชากรนักท่องเที่ยวช่วงเวลาดังกล่าวเนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวบริเวณชุมชนบ้านด่านเกวียนจำนวนมาก กลุ่มตัวอย่าง คือนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติบริเวณชุมชนเครื่องปั้นดินเผาทั้งชาวไทย จำนวน 320 คน และชาวต่างประเทศ จำนวน 80 คน

1.2 ตัวแปรที่ศึกษา

1.2.1 ตัวแปรอิสระ

- ก. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้
- ข. สัญชาติ คือ สัญชาติไทย และ สัญชาติต่างประเทศ

1.2.2 ตัวแปรตาม คือ ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน อ. โชคชัย จ. นครราชสีมา

1.3 เครื่องมือและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งจัดทำเป็น 2 ชุด คือ แบบสอบถามภาษาไทย

สำหรับถามนักศึกษาราชภัฏวไลยอลงกรณ์ และแบบสอบถามภาษาอังกฤษสำหรับถามนักศึกษาราชภัฏวไลยอลงกรณ์ต่างประเทศ โดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้เป็นคำถามชนิดปลายปิด (Closed-ended questions) และปลายเปิด (Open-ended questions) โดยแบ่งโครงสร้างคำถามออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ภูมิภาค อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียนในการรับรู้ของนักศึกษาราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในด้านต่าง ๆ

2. กระบวนการสร้างเครื่องมือ

2.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวคิดในการกำหนดแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

2.2 วิเคราะห์เอกสารและร่างแบบสอบถามอย่างมีโครงสร้าง

2.3 สร้างแบบสอบถามตามนิยามและวัตถุประสงค์ซึ่งมีทั้งหมด 3 ส่วน

2.4 นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน คือ ผศ.รัตนา รุจิรุฑ, ผศ.ดร.พนิต คำบรรณสาร และ ผศ.ดร.สุธานันท์ ไพรัชชากร เพื่อพิจารณาดูตรวจสอบแก้ไขเนื้อหาและส่วนที่ใช้ ตลอดจนความถูกต้องเหมาะสมของแบบสอบถาม เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข

2.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านผู้เชี่ยวชาญมาแก้ไข และตรวจหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity)

2.6 นำแบบสอบถามมาแก้ไขข้อบกพร่องตามที่ได้ผู้เชี่ยวชาญแนะนำเพื่อให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.7 นำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วตามที่ได้ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะไปทดลอง (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha)

3. การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

การตรวจสอบความเชื่อมั่นได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC for window หาค่า Reliability Coefficients แล้วนำผลทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.91 ซึ่งแสดงว่าเป็นแบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่นสูง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาราชภัฏวไลยอลงกรณ์ทั้งหมด 400 คน ที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ้านด่านเกวียน บริเวณชุมชนบ้านด่านเกวียน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ นักศึกษาราชภัฏวไลยอลงกรณ์ จำนวน 320 คน และนักศึกษาราชภัฏวไลยอลงกรณ์ต่างชาติ จำนวน 80 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ (Statistical

Package for the Social Sciences/ For Windows) โดยวิเคราะห์ในรูปสถิติเชิงพรรณนา คือหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์เปรียบเทียบทางสถิติ ได้แก่ การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย โดยใช้ สถิติทดสอบ t-test และสถิติทดสอบ F-test ซึ่งมีลำดับขั้นตอนการวิเคราะห์ดังนี้คือ

5.1 ข้อมูลทั่วไป และข้อมูลพฤติกรรมการเดินทางมา และการได้ยินเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ดินเผาด่านเกวียน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ และร้อยละ

5.2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียนในการรับรู้ของนักทัศนอากรในด้านต่าง ๆ โดยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบทางสถิติ ได้แก่ การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย โดยใช้ สถิติทดสอบ t-test และสถิติทดสอบ F-test เนื่องจากข้อมูลการรับรู้เกี่ยวกับภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์บ้านดินเผาด่านเกวียนเป็นมาตราส่วนประมาณค่าแบบ Likert Scale 5 ระดับ

ผลการวิจัย

ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียนในการรับรู้ของนักทัศนอากรชาวไทย

ข้อมูลจากตัวอย่างนักทัศนอากรชาวไทยที่ตอบแบบสอบถามในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 320 ราย เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ดินเผาด่านเกวียน พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียนในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” โดยด้านรูปร่างลักษณะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.98 ในขณะที่ด้านส่วนควบผลิตภัณฑ์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 3.74

เมื่อพิจารณารายด้าน

ด้านประโยชน์พื้นฐาน ในภาพรวมและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ผลิตภัณฑ์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.27 ในขณะที่ผลิตภัณฑ์สามารถส่งเสริมภาพลักษณ์ของผู้ใช้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญศรี เจริญวานิช , บุญเลิศ เล็กสมบูรณ์ และ พรสวรรค์ ทองสุโขวงศ์ (2547) ศึกษาเรื่องการพัฒนาตลาดสินค้าของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญกับประโยชน์หลักของตัวผลิตภัณฑ์มากกว่ารูปลักษณ์และชื่อเสียง

ด้านรูปร่างลักษณะ ในภาพรวมและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ผลิตภัณฑ์ที่มีความคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.10 ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ที่มีการออก

แบบกลมกลืน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92

ด้านคุณภาพ ในภาพรวมและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ผลิตภัณฑ์มีการผลิตด้วยความประณีต มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.03 ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ไม่มีตำหนิ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71

ด้านบรรจุภัณฑ์ ในภาพรวมและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ บรรจุภัณฑ์ที่วัสดุปลอดภัยไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค และบรรจุภัณฑ์ที่วัสดุมีความความปลอดภัยต่อผู้บริโภค (ไม่มีส่วนผสมของสารเคมีอันตรายแก่ผู้บริโภค) มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน คือเท่ากับ 3.86 ในขณะที่บรรจุภัณฑ์ที่มีความแข็งแรง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากัน คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนางเยาว์ สุวรรณภาคคีติ (2546) ศึกษาเรื่อง ส่วนผสมทางการตลาดของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ประเภทอาหารแปรรูปจากผลไม้ พบว่า ผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันมีปัญหาเรื่องด้านบรรจุภัณฑ์

ด้านตราผลิตภัณฑ์ ในภาพรวมและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ผลิตภัณฑ์มีตราสัญลักษณ์ที่มีลักษณะเฉพาะ บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.93 ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อง่ายต่อการออกเสียง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59

ด้านส่วนควบผลิตภัณฑ์ ในภาพรวมและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ มีความพึงพอใจต่อบริการด้านการจัดส่ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.91 ในขณะที่มีความพึงพอใจต่อการรับประกันสินค้า และมีความพึงพอใจต่อการให้บริการก่อน- หลังการขาย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากัน คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 ในขณะที่ผลิตภัณฑ์แสดงถึงภูมิปัญญาจากที่อื่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 3.65

ด้านความเป็นเอกลักษณ์ ในภาพรวมและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ผลิตภัณฑ์แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม และมีการพัฒนาสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน คือเท่ากับ 4.10 ในขณะที่ผลิตภัณฑ์แสดงถึงภูมิปัญญาจากที่อื่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 3.65

ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียน ในการรับรู้ของนักทัศนอากรชาวต่างประเทศ

ข้อมูลจากตัวอย่างนักทัศนอากรชาวไทยที่ตอบแบบสอบถามในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 80 ราย เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ดินเผาด่านเกวียน พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียนในภาพรวมและรายด้านส่วนใหญ่ อยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้

นี้ ด้านรูปร่างลักษณะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.09 รองลงมา ด้านประโยชน์พื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 และด้านคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ตามลำดับ ในขณะที่ด้านส่วนควบผลิตภัณฑ์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 3.05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

ด้านประโยชน์พื้นฐาน ในภาพรวมและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ผลิตภัณฑ์ที่มีความคุ้มค่าเหมาะสมกับราคา มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.13 ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง แต่ต้องอธิบายก่อนนำไปใช้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33

ด้านรูปร่างลักษณะ ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ผลิตภัณฑ์มีลวดลายสวยงาม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.16 ในขณะที่ผลิตภัณฑ์มีการออกแบบมีลักษณะสากลทันสมัยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98

ด้านคุณภาพ ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ผลิตภัณฑ์มีการผลิตด้วยความประณีต มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.89 ในขณะที่คุณภาพของผลิตภัณฑ์มีมาตรฐานสามารถส่งออกได้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70

ด้านบรรจุภัณฑ์ ในภาพรวมและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “เห็นด้วยปานกลาง” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ บรรจุภัณฑ์เป็นบรรจุภัณฑ์เบื้องต้น เช่น กระดาษ ถุง ขวด บรรจุภัณฑ์แบบธรรมดา และบรรจุภัณฑ์สะดวกต่อการเคลื่อนย้ายขนส่ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากันคือเท่ากับ 3.59 ในขณะที่บรรจุภัณฑ์ใช้วัสดุปลอดภัยไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33

ด้านตราผลิตภัณฑ์ ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับ “เห็นด้วยปานกลาง” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ผลิตภัณฑ์มีตราสัญลักษณ์ที่มีลักษณะเฉพาะ ปังบอกถึงเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.49 ในขณะที่ผลิตภัณฑ์มีชื่อง่ายต่อการออกเสียง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25

ด้านส่วนควบผลิตภัณฑ์ ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับ “เห็นด้วยปานกลาง” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ มีความพึงพอใจต่อการดำเนินการติดตั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.13 ในขณะที่มีความพึงพอใจต่อการให้บริการก่อน-หลังการขาย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99

ด้านความเป็นเอกลักษณ์ ในภาพรวมและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือเท่ากับ 3.84 ใน

ขณะที่ผลิตภัณฑ์มีเอกสารประกอบอธิบายเรื่องราวตำนานของผลิตภัณฑ์เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 3.35

การวิเคราะห์เปรียบเทียบเกี่ยวกับความคิดเห็น ที่มีต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในการรับรู้ของนักทัศนกรชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ข้อมูลของตัวอย่างนักทัศนกรที่ตอบแบบสอบถามชาวไทยจำนวน 320 ราย และชาวต่างประเทศจำนวน 80 ราย พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในภาพรวมอยู่ในระดับ “เห็นด้วยมาก” โดยนักทัศนกรชาวไทยจะมีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยในภาพรวมและรายด้านส่วนใหญ่จะมากกว่านักทัศนกรชาวต่างประเทศ และนักทัศนกรทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงสุดเหมือนกัน คือ ในด้านรูปร่างลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชูเกียรติ ศิริวงศ์ ที่ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการซื้อสินค้าของที่ระลึกของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับรูปแบบสินค้าเป็นอันดับแรก

การเปรียบเทียบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ บ้านด่านเกวียน ในภาพรวมในการรับรู้ของนักทัศนกรชาวไทยและชาวต่างประเทศ

นักทัศนกรชาวไทย และชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในภาพรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักทัศนกรชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในด้านบรรจุภัณฑ์ ด้านตราผลิตภัณฑ์ ด้านส่วนควบผลิตภัณฑ์ และด้านความเป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชูเกียรติ ศิริวงศ์ ที่ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการซื้อสินค้าของที่ระลึกของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น พบว่า ตราสินค้าไม่เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว

การเปรียบเทียบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์บ้านด่านเกวียน รายด้านในการรับรู้ของนักทัศนกรชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ด้านประโยชน์พื้นฐาน พบว่า นักทัศนกรชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในด้านประโยชน์พื้นฐานไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ด้านรูปร่างลักษณะ พบว่า นักทัศนกรชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในด้านรูปร่างลักษณะไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ด้านคุณภาพ พบว่า นักทัศนกรชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในด้านคุณภาพไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ด้านบรรจุภัณฑ์ พบว่า นักทัศนกรชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในด้านบรรจุภัณฑ์แตกต่างกันที่

ระดับนัยสำคัญ 0.05

ด้านตราผลิตภัณฑ์ พบว่า นักทัศนารชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในด้านตราผลิตภัณฑ์แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ด้านส่วนควบผลิตภัณฑ์ พบว่า นักทัศนารชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในด้านส่วนควบผลิตภัณฑ์แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ด้านความเป็นเอกลักษณ์ พบว่า นักทัศนารชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในด้านความเป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่นักทัศนารชาวไทยมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนในระดับสูง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ในการรับรู้ของนักทัศนารชาวต่างประเทศมีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในบางด้าน ซึ่งหากผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาต้องการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งออก ควรมีการปรับปรุงดังนี้

1. ควรมีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ด้านบรรจุภัณฑ์
2. ควรมีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ด้านตราผลิตภัณฑ์
3. ควรมีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ด้านส่วนควบผลิตภัณฑ์
4. ควรมีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ด้านเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์

สำหรับรายละเอียดในการปรับปรุงแก้ไขภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์รายด้านโดยรายละเอียด มีดังนี้

1. ในด้านประโยชน์พื้นฐานนั้น ผลิตภัณฑ์ควรมีการติดฉลากเพื่ออธิบายการใช้หรือให้คำแนะนำวิธีการใช้ผลิตภัณฑ์เป็นภาษาต่างประเทศแก่นักทัศนารชาวต่างประเทศ

2. ในด้านบรรจุภัณฑ์ ควรมีการปรับปรุงเพื่อการส่งออกด้วย

2.1 ความแข็งแรงของบรรจุภัณฑ์

2.2 การออกแบบบรรจุภัณฑ์และการให้สีสันบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้

2.4 ควรมีการพิจารณาเรื่องการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

2.5 บรรจุภัณฑ์ ควรมีการให้รายละเอียดของผลิตภัณฑ์ เช่น ผู้ผลิต วัตถุประสงค์ที่ใช้ ส่วนผสม ปริมาณ น้ำหนัก วิธีการใช้ วิธีการเก็บรักษา

3. ด้านตราผลิตภัณฑ์ควรมีการปรับปรุงในด้าน

3.1 ตราสัญลักษณ์ควรมีลักษณะเฉพาะ เพื่อป้องกันถึงเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์

3.2 ตราผลิตภัณฑ์ควรมีการออกแบบให้สวยงาม มีความกลมกลืน

3.3 ควรตั้งชื่อผลิตภัณฑ์ให้จดจำได้ง่ายสำหรับชาวต่างประเทศ

3.4 ควรตั้งชื่อผลิตภัณฑ์ให้ออกเสียงได้ง่ายสำหรับชาวต่างประเทศ

3.5 ชื่อและสัญลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ควรมีลักษณะแตกต่างจากสินค้าอื่นอย่างเห็นได้ชัด

3.6 ควรตั้งคำขวัญ (slogan) ให้ง่ายต่อการจดจำ

4. ด้านส่วนควบผลิตภัณฑ์ควรมีการปรับปรุงเพื่อการส่งออกในด้าน

4.1 บริการด้านการจัดส่ง

4.2 บริการด้านการติดตั้ง

4.3 การรับประกันสินค้า

4.4 การให้สินเชื่อแก่ผู้ซื้อ กรณีซื้อเป็นจำนวนมากๆ

4.5 ควรมีการปรับปรุงด้านการบริการ ก่อน- หลังการขาย

5. ด้านความเป็นเอกลักษณ์

5.1 หากต้องการให้ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์ด้านความเป็นไทยมากขึ้น เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีเรื่องราว ผลิตภัณฑ์ควรสามารถสื่อถึงวรรณคดีไทย กล่าวคือ มีการนำตัวละครในวรรณคดีไทยมาสื่อในผลิตภัณฑ์

5.2 ควรมีการจัดทำเอกสารประกอบผลิตภัณฑ์เพื่ออธิบายเรื่องราว ตำนานของผลิตภัณฑ์ หรือวรรณคดีที่สื่อในผลิตภัณฑ์

6. ด้านความเป็นเอกลักษณ์ ควรมีการปรับปรุงดังนี้

6.1 ผลิตภัณฑ์ควรสะท้อนวิถีชีวิตคนไทยในท้องถิ่น

6.2 ผลิตภัณฑ์ควรสามารถแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม แต่ในขณะเดียวกันควรมีการพัฒนาและสร้างสรรค์ด้วย

6.3 ผลิตภัณฑ์ควรสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์บ้านด่านเกวียน

บรรณานุกรม

- กองวิชาการ,การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (มปป.). สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศประจำปี 2548 ภาคตะวันออก
เฉียงเหนือ. มปท.
- เกวลิน กังวานธน์วัด. (2542). กลยุทธ์การโฆษณาระหว่างประเทศของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน). วิทยานิพนธ์
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการโฆษณา. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขวัญชนก รุ่งแสง. (2544). การเปิดรับการระลึกได้และทัศนคติของผู้อ่านที่มีต่อหนังสือแทรกฉบับพิเศษของหนังสือพิมพ์
บางกอกโพสต์. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการโฆษณา. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- จิราณี ศรีคันสนีย์. (2545). การรับรู้บุคลิกภาพตราสินค้าของเพลสโคโลญ และสบู่มอนกแก้วผ่านบรรจุภัณฑ์. วิทยา
นิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการโฆษณา. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิราภรณ์ สีขาว. (มปป.). ภาพลักษณ์องค์กร. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.moe.go.th/wjai/image.htm>.
(16 มิถุนายน 2547).
- ชรินทร์ เปลี่ยนกระโทก. (มปป.). นายกเทศบาลตำบลด่านเกวียน. อดีตประธานชมรมเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนและ
ผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผาขนาดใหญ่ของตำบลด่านเกวียน. สัมภาษณ์. ข้อมูลเศรษฐกิจพื้นฐาน กลุ่มผลิตภัณฑ์
บ้านด่านเกวียน. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://cm.nesdb.go.th/clusterbaseinfo.asp?ClusterID=C0027>
(15 มกราคม 2550).
- ชูเกียรติ ศิริวงศ์. (2549). พฤติกรรมการซื้อสินค้าของที่ระลึกของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น กรณีศึกษาโครงการหนึ่งตำบล
หนึ่งผลิตภัณฑ์ในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว).
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- दनัย จันทร์เจ้าฉาย. (2545). ภาพลักษณ์ VS การสร้างตราสินค้า. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: www.BusinessThai.co.th (16
มิถุนายน 2547).
- ศุลพาห เจริญจิตต์. (2547). การส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการซื้อสินค้าของที่ระลึกของ
นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- ตติยาพร จารุมณีรัตน์. (2548). การศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต พังงา
และกระบี่จากมุมมองนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทัศนีย์ แฉสุภาพ. (2547). ปัจจัยที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของสายการบิน: ศึกษาเฉพาะสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ อินเตอร์
เนชั่นแนล จากการรับรู้ของผู้โดยสารที่ไม่ใช่ชาวญี่ปุ่น. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวี กองศรีมา และ ศิริพร พูลสุวรรณ. (2544). “เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน” ใน ของดีโคราช เล่มที่ 5 สาขาการช่าง
ฝีมือ. พิมพ์ครั้งที่ 2 ; หน้า 66-67. กรุงเทพฯ : เฟื่องฟ้าพรินต์.
- ไทยตำบลดอมคอม. (nd.). ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา. (ออนไลน์).
แหล่งที่มา: <http://www.thaitambon.com/Tambon/tpdclist.asp?ID=300710> (15 มกราคม 2550).
- ธารินทร์ พิศุทธิพงศ์ปัญญา. (2548). ศึกษาภาพลักษณ์ของกระดาดพิมพ์เขียนตราดับเบิลเอ. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรวิทย์ ฉายภมร. (2544). ภาพลักษณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของผู้บริโภคที่มีต่อร้านค้าปลีกสมัยใหม่.
วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการโฆษณา. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงเยาว์ สุวรรณภาคักดี. (2546). ส่วนผสมทางการตลาดของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ประเภทอาหารแปรรูปจาก
ผลไม้. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภสร ลิ้มไชยวัฒน์. (2545). ประสิทธิภาพของการออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ที่มีต่อผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาการโฆษณา. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรทิพย์ พิมพ์สินธุ์. (2540). ภาพพจน์นั้นสำคัญยิ่ง: การประชาสัมพันธ์กับภาพพจน์พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ประกายพริก.
- พรทิพย์ วรวิภาคาร. (2533). ภาพพจน์นั้นสำคัญยิ่ง: การประชาสัมพันธ์กับภาพพจน์. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสาร
มวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. มปท.
- เพ็ญศรี เจริญวานิช , บุญเลิศ เล็กสมบุญ และพรสวรรค์ ทองสุโขวงศ์ (2547). การพัฒนาตลาดสินค้าของที่ระลึกเพื่อ
การท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รัตนาวดี ศิริทองถาวร. (2546). การประชาสัมพันธ์ธุรกิจ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศักยภาพของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา บ้านด่านเกวียนอำเภอโคกชัย จังหวัดนครราชสีมา THE POTENTIAL FOR ENTREPRENEURS OF DANKWIAN'S POTTERY

ผศ.กรรณทิพย์ ชัยชาญ

โปรแกรมเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
ทำการศึกษาวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2557

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สภาพทั่วไปของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน ศึกษาศักยภาพของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาในด้านต่างๆ และศึกษาปัจจัยที่มีต่อศักยภาพของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา การศึกษาครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 262 คน โดยเป็นชุมชนเครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน ซึ่งมีผู้ผลิต และผู้จำหน่าย มากที่สุด ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ต.ด่านเกวียน อ.โคกชัย จ.นครราชสีมา ด้วยการใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย สำหรับสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) จากนั้นนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตาราง ประกอบความเรียงเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีช่วงอายุ 41-50 ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 30.15 ส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 27.10 ลักษณะกิจการเป็นธุรกิจประเภทเจ้าของคนเดียวถึง ร้อยละ 75.95 โดยรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 115,236.64 บาท ขณะที่ระยะเวลาดำเนินกิจการมากกว่า 15 ปี และจำนวนคนงานส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 6-10 คนประมาณร้อยละ 38.55 สำหรับลักษณะการผลิตเป็นการผลิตทั้งสองประเภท คือผลิตตามคำสั่งของลูกค้าและผลิตโดยไม่ต้องรอคำสั่งซื้อ คิดเป็นร้อยละ 51.15 และลักษณะผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเป็นแบบเผาแดง

2. การศึกษาข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อศักยภาพในด้านต่างๆ ของผู้ประกอบการฯ โดยแบ่งออกเป็น 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมหลัก และกิจกรรมรอง ในส่วนของภาพรวมกิจกรรมหลัก ผู้ประกอบการเห็นว่า “มีศักยภาพมาก” เมื่อพิจารณาศักยภาพสูงสุดในแต่ละด้าน พบว่าด้านวัตถุดิบ คือการสั่งซื้อวัตถุดิบได้เพียงพอกับความต้องการ ด้านการผลิตและการปฏิบัติการ คือการผลิตตรงตามแบบ ลวดลายได้อย่างสวยงาม ด้านการจำหน่าย คือการตั้งราคาเหมาะสมตามคุณภาพสินค้า ด้านการขนส่ง คือการลดปัญหาความเสียหายในการขนส่งสินค้า และด้านการให้บริการลูกค้า คือการบริการลูกค้าและมีความกระตือรือร้นในการทำงาน ในส่วนของภาพรวมกิจกรรมสนับสนุน ผู้ประกอบการเห็นว่า “มีศักยภาพมาก” เมื่อพิจารณาศักยภาพสูงสุดในแต่ละด้าน พบว่าด้านการบริหารงานทั่วไป คือมีความรู้ ความสามารถในการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล คือการคัดเลือกคนงานเข้าทำงาน

ตามความสามารถ ด้านการวิจัย พัฒนา และเทคโนโลยี คือการพัฒนาแบบสินค้าให้ทันสมัยอยู่เสมอ และด้านการจัดหาวัตถุดิบ มีศักยภาพในการวางแผนในการพัฒนาจัดหาวัตถุดิบ

3. การศึกษาปัจจัยที่มีต่อศักยภาพของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา โดยแบ่งเป็น 4 ปัจจัย เมื่อพิจารณาปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อศักยภาพผู้ประกอบการอันดับที่ 1 ในแต่ละด้าน พบว่าปัจจัย ด้านการผลิต คือสินค้าที่ใช้ทดแทนเครื่องปั้นดินเผา ส่วนปัจจัยด้านการเงินและบัญชี คือความรู้ในด้านการเงินและบัญชี ปัจจัยด้านการตลาด คือการบริการที่ดีต่อลูกค้า และปัจจัยด้านบริหารจัดการ คือค่าจ้างตอบแทนพนักงาน

Abstract

The purpose of this research is to study the general situation and the potential of in entrepreneurs who have done business in different potteries at Dankwian's District and also the effects on the potential of entrepreneurs.

The study sample were 262 of local people in Dankwian potteries. Where there are the most producers and sales. This pottery District is located in MOO 3 , in Tumb ol Dankwian, Ampure Chokechai Nakornratchasima province.

The instruments employ in this study were the questionnaires and the interviews. The data were analyzed by computing means, standard deviations ,and . Moreover, the data is illustrated in the tables and the descriptive information is included. The research findings were as follow:

1.The general data of the sample group has been found out that the majority population are 41-50 years old or 30.15 percentage and they have finished mathayom 4-5 and 6. 27.10 percentage 75.95 percentage they have their own business. Their average income is more 115,236.64 Baht. The general administration is more than 15 years. The majority of the employees are 6-10 people. It is

about 38.55 percentage. For the process of production are both by ordering from the customers and without both ordering. This is 51.15 percentage. And the characteristic of products are red potteries.

2. The study of data of opinion towards the deferent kinds of potential of the entrepreneurs are divided into 2 activities. These are the first priority and the second priority activities. The opinion of general overall for the priority activities of the entrepreneurs are the most potential of all. When considering the most potential of each activity they have found out that the raw material are sufficient for the need. In operation is the same as the beautiful designs. In marketing ,the price is reasonable. In transportation is to decrease the damage of the products. In services to work for the customers they are enthusiastic .for the overall activities to back up. The entrepreneurs have the most sufficient potential in every activities. In general administration, they are qualified. In services, which is to recruit the employees recording to their abilities. In doing the research for development and technology, this is to develop different styles of products to be up-date. In management for raw material , they have enough potential to develop and manage raw material.

3. In the study of factors for the potential of the entrepreneurs , there are four factor In considering the factors that effect their potential, the first priority of each, they have found out that, the factors of products that can be substance the potteries. For factors of finance and accounting. For factors of marketing are good services for customers. For factors of administration are the money for the employees.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2540 เป็นปัญหาหลักที่รัฐบาลให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหา โดยวิธีหนึ่งที่จะสามารถช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศให้กลับมาดีอย่างเดิมได้นั้นคือการพยายามสนับสนุนให้มีผู้ประกอบการในระบบเศรษฐกิจให้มากขึ้น (ธีรยุทธ วัฒนาศุภโชค, 2547) ซึ่งจากข้อมูลของสถาบันพัฒนาวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อมระบุว่า ในปี พ.ศ. 2541 วิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Enterprise : SMEs) มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 311,518 ราย หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 92 ของวิสาหกิจทั้งหมดในประเทศ (สถาบันพัฒนาวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม, 2548) จากข้อมูลนี้ทำให้ภาครัฐ

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

กำหนดนโยบายที่หลากหลาย เพื่อสนับสนุนให้เกิดการลงทุน ประกอบธุรกิจมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันและอนาคต (คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2548) นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนจากภาครัฐโดยช่วยอำนวยความสะดวกอย่างยิ่งในการประกอบธุรกิจ เช่น การจัดการการ คมนาคม เส้นทางขนส่ง อัตรารายกเว้นหรือลดหย่อน ภาษีให้กับกิจการบางประเภท รวมถึงการสนับสนุนจากภาค เอกชนในด้านการเงินการลงทุน โดยการปล่อยสินเชื่อและ ส่งเสริมการลงทุนแก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชนนี้ ส่งผลทำให้มีผู้สนใจ จะประกอบธุรกิจมากขึ้น ซึ่งจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่ง ชาติ พบว่าหลังจากเกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ในปี พ.ศ. 2545 จำนวน SMEs ทั้งภาคการผลิตและบริการ มีแนว โน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.9 และ 29.2 ตามลำดับ (สำนักงาน สถิติแห่งชาติ, 2546) ซึ่งปีหนึ่งวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด ย่อม รวมกันสามารถสร้างผลผลิตมวลรวมของประเทศได้กว่า 60% และเป็นแหล่งธุรกิจที่สร้างรายได้ให้ประเทศ จากการ ส่งออกสินค้าไปจำหน่ายต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

บ้านด่านเกวียนเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอไชยชัย จังหวัด นครราชสีมา เป็นชุมชนขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมือง นครราชสีมาเพียงประมาณ 14 กิโลเมตร มีพื้นที่อยู่ในการ ปกครองรวม 10 หมู่บ้าน มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมาเป็นเวลานาน ในการทำเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจากมีถิ่นฐานที่ตั้งอยู่บริเวณ ใกล้กับริมแม่น้ำมูล ซึ่งเป็นแหล่งดินดีที่เหมาะสมสำหรับใช้เป็น วัตถุดิบในการทำเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจากมีคุณสมบัติพิเศษ เฉพาะตัว คือ เนื้อละเอียด เหนียว อุ่มน้ำได้ดี และมีแร่เหล็ก เจือปน ทำให้เมื่อนำเข้าเตาเผาอุณหภูมิสูงตั้งแต่ 1,050 องศา เซลเซียส ขึ้นไป จะทำให้ได้เครื่องปั้นที่แกร่งมีสีดำเป็นเงา มั่นโดยไม่ต้องลงสีหรือเคลือบเงาและมีความแข็งแรง ทนทานต่อการใช้งาน เป็นสาเหตุให้คนในชุมชนด้านเกวียน ทำอาชีพผลิตเครื่องปั้นดินเผามาเป็นเวลาช้านานจนมีชื่อเสียง เป็น ที่รู้จักและนิยมของคนทั่วไป เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของ ด้านเกวียนมีความเป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากที่อื่นทั้งในด้าน ฝีมือการปั้น และรูปแบบลวดลายที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่ง มีการสืบทอดต่อกันมา รวมทั้งคุณภาพด้านความทนทาน จากคุณสมบัติพิเศษของวัตถุดิบ

ผู้ประกอบการในชุมชนด้านเกวียน ส่วนใหญ่ประมาณ ร้อยละ 80 เป็นคนในท้องถิ่นที่สืบทอดทักษะฝีมือและ ภูมิปัญญามาจากพ่อแม่ปู่ย่าตายายที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาแต่ ดั้งเดิม ที่เหลือเป็นผู้ประกอบการจากต่างถิ่นที่เข้ามาทำธุรกิจ ในช่วงหลังจากที่เศรษฐกิจของชุมชนเริ่มมีการเติบโตมากขึ้น ขนาดของการผลิตมีทั้งการผลิตแบบครัวเรือน (ใช้แรงงาน เฉพาะภายในครอบครัวพ่อแม่ลูก 3-4 คน) การผลิตขนาดเล็ก (มีการจ้างแรงงานนอกครอบครัวไม่เกิน 10 คน) การผลิต ขนาดกลาง (จำนวนแรงงาน 10- 30 คน) และการผลิตขนาด ใหญ่ (จำนวนแรงงาน 30-50 คน) ผู้ประกอบการขนาดใหญ่ ที่มีการจ้างแรงงานเกิน 50 คนไปจนถึง 100-200 คน

ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ที่เป็นสินค้าหลักของด้านเกวียนใน

ปัจจุบันได้เปลี่ยนจากวัตถุประสงค์ดั้งเดิม คือเพื่อการใช้งานในชีวิตประจำวันประเภทภาชนะบรรจุสิ่งของ ซึ่งต้องการความแข็งแรงทนทานเป็นหลัก มาเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้เพื่อการประดับตกแต่งอาคารสถานที่ (โรงแรม รีสอร์ท บ้าน ร้านอาหาร ฯลฯ) เช่น แจกัน รูปปั้น กระถาง ซึ่งมีขนาดต่าง ๆ กันตั้งแต่เล็กไปจนถึงใหญ่ และความสวยงามกลายเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญกว่า ดังนั้นสินค้าที่ผลิตและขายในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จึงเน้นเครื่องปั้นชนิด “เผาแดง” มากกว่า “เผาแกร่ง” เนื่องจากสามารถนำมาลงสีวาดลวดลายให้สวยงามยิ่งขึ้นได้เพราะใช้อุณหภูมิในการเผาเพียง 700-800 องศาเซลเซียส

เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน มีมูลค่าการขายประมาณปีละไม่ต่ำกว่า 1,000 ล้านบาท และ มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 5 ต่อปี ตลาดในประเทศ และต่างประเทศ มีสัดส่วนร้อยละ 20 และ 80 ตามลำดับ ตลาดในประเทศส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายสินค้าในพื้นที่ให้กับนักท่องเที่ยว เพราะถือเป็นแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งซื้อสินค้าของที่ระลึกที่มีชื่อมากที่สุดแห่งหนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ โดยมีพื้นที่พาณิชย์สำหรับเป็นแหล่งจำหน่าย ขนาดใหญ่หลายแห่ง เช่น ลานด่านเกวียน ด่านเกวียนพลาซ่า และร้านค้าจำนวนมากซึ่งตั้งเรียงรายเป็นระยะทางยาวอยู่ตามสองข้างทางริมถนนสายนครราชสีมา-โชคชัย ซึ่งสินค้าที่จะขายให้กับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวคนจีนได้นั้นส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่มีขนาดใหญ่ขึ้นไม้นัก เพราะมีข้อจำกัดด้านการบรรทุกและนำกลับ สำหรับตลาดนอกพื้นที่ที่สำคัญ คือ กรุงเทพฯ โดยเฉพาะตลาดจตุจักร และจังหวัดเชียงใหม่

หลักการสำคัญของการพัฒนาผู้ประกอบการให้มีความแข็งแกร่ง คือการพัฒนาผู้ประกอบการ ทั้งที่ดำเนินการอยู่แล้ว และผู้ประกอบการใหม่ให้มีความรู้และทักษะในด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินธุรกิจ ดังนั้นผู้ประกอบการจึงเป็นบุคคล ที่มีความสำคัญและมีบทบาท อย่างมากต่อการดำเนินธุรกิจ ซึ่งธุรกิจจะประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ประกอบการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาศักยภาพของผู้ประกอบการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันเพื่อทราบถึงปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดความสามารถในด้านต่างๆ เช่นความสามารถในการจัดหา การนำเข้าวัตถุดิบ การผลิต การขนส่งสินค้า การตลาดและการขาย และการให้บริการลูกค้า รวมถึงความสามารถในการบริหารงานทั่วไป การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การวิจัย เทคโนโลยี และการพัฒนาระบบงาน รวมถึงการจัดหา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันให้สอดคล้อง กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ ภาครัฐบาลยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการให้การส่งเสริม และสนับสนุนผู้ประกอบการให้มีศักยภาพ ในการประกอบธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะเป็นการช่วยกันฟื้นฟูภาพเศรษฐกิจของประเทศได้เร็วขึ้น และเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อ.โชคชัย จ. นครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาศักยภาพของผู้ประกอบการ ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนในด้านกิจกรรมหลัก เช่นการนำเข้าวัตถุดิบ การผลิต การจำหน่าย การขนส่งสินค้า การให้บริการลูกค้า และกิจกรรมรองเช่นการบริหารงานทั่วไป การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การวิจัย และ การพัฒนาระบบงาน และการจัดหาของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อ.โชคชัย จ. นครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อดัชนีภาพผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อ.โชคชัย จ. นครราชสีมา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบสภาพทั่วไปของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา
2. เพื่อทราบ ศักยภาพในด้านต่างๆ ของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา
3. เพื่อทราบปัจจัยที่มีผลต่อดัชนีภาพของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา
4. เป็นฐานข้อมูลของภาครัฐและเอกชน และนำไปพัฒนาผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการรายใหม่มาก

วิธีดำเนินการวิจัย

- 1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย
ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ คือผู้ประกอบการเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ที่มีโรงเรือน ร้านจำหน่าย จำนวน 11 ชุมชน ในตำบลบ้านด่านเกวียน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 759 ราย
- 2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย
ชุมชนเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งตั้งอยู่หมู่ 3 ต.ด่านเกวียน อ. โชคชัย จ.นครราชสีมา ซึ่งมีผู้ผลิต และผู้จำหน่าย มากที่สุด ทำให้สามารถคำนวณจำนวนตัวอย่างร้านจำหน่าย และผู้ผลิตได้จำนวน 262 ราย (n=759) โดย กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณโดยสูตรของยามาเน (Yamane, 1967)

เมื่อ n คือ ขนาดตัวอย่าง

N คือ ขนาดประชากร

E คือ ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งกำหนดให้เท่ากับร้อยละ 5

- 3 เครื่องมือ และสถิติที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

3.1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน อ.โชคชัย จ. นครราชสีมา

3.2 แบบสอบถามศักยภาพของผู้ประกอบการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน ด้านต่างๆ ตามสายใช้แห่งคุณค่าซึ่งเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีตัวเลือกตอบ 5 ระดับ นำมาหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปตาราง ประกอบความเรียงเชิงพรรณนา โดยนำข้อมูลค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) มาแปลความหมาย โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมาย เป็นช่วงระดับคะแนน ดังนี้ (ธำนิทร์ ศิลปจารุ, 2548)

- 4.51 – 5.00 หมายความว่ามีความศักยภาพมากที่สุด
- 3.51 – 4.50 หมายความว่ามีความศักยภาพมาก
- 2.51 – 3.50 หมายความว่ามีความศักยภาพปานกลาง
- 1.51 – 2.50 หมายความว่ามีความศักยภาพน้อย
- 1.00 – 1.50 หมายความว่ามีความศักยภาพน้อยที่สุด

3.3 แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพของผู้ประกอบการผลิต ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้น ดินเผาบ้านด่านเกวียน โดยการรวมกลุ่มด้าน ต่างๆโดยแบ่งเป็น 4 ด้าน เช่น ด้านการผลิต การตลาด ด้านการเงิน และการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นคำถามแบบจัดอันดับ(Ranking question) เรียงตามลำดับความสำคัญ

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 262 ราย ที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 30.15 มีช่วงอายุ 41-50 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 27.10 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ลักษณะกิจการส่วนใหญ่ร้อยละ 75.95 มีลักษณะกิจการเป็นธุรกิจประเภทเจ้าของคนเดียว มีรายได้เฉลี่ย 115,236.64 บาท โดยรายได้ต่ำสุดคือ 10,000 บาท และรายได้สูงสุดคือ 700,000 บาท เมื่อนำข้อมูลมาทำตารางแจกแจงความถี่ พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 29.39 มีรายได้ 75,001-100,000 บาท ส่วนใหญ่ร้อยละ 32.06 มีระยะเวลาดำเนินกิจการมากกว่า 15 ปี ลักษณะการผลิตส่วนใหญ่ร้อยละ 51.15 เป็นลักษณะการผลิตทั้งสองประเภท (ผลิตตามคำสั่งของลูกค้า และผลิตโดยไม่ต้องคำสั่งซื้อ) ลักษณะผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียนที่ผลิต ส่วนใหญ่ลักษณะผลิตภัณฑ์เป็นแบบเผาแดง และจำนวนคนงาน ส่วนใหญ่มีจำนวนคนงาน 6-10 คน คิดเป็นร้อยละ 38.55

ความคิดเห็นที่มีต่อศักยภาพในด้านต่างๆ ของผู้ประกอบการ ในการศึกษาข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อศักยภาพในด้าน

ต่างๆ ของผู้ประกอบการฯ ได้แบ่งออกเป็น หัวข้อใหญ่ๆ ได้ 2 หัวข้อ คือ กิจกรรมหลัก และกิจกรรมสนับสนุน

กิจกรรมหลักศึกษาศักยภาพ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวัตถุดิบ ด้านการผลิตและการปฏิบัติการ ด้านการจัดจำหน่าย การขนส่ง และ การให้บริการลูกค้า

กิจกรรมสนับสนุนศึกษาศักยภาพ 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล การวิจัยพัฒนาและเทคโนโลยี และการจัดหาวัตถุดิบ

กิจกรรมหลัก ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับ “มีศักยภาพมาก” โดยด้านวัตถุดิบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.37 ในขณะที่ด้านการจัดจำหน่าย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 4.19 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านได้ดังนี้

1. ด้านวัตถุดิบ ในภาพรวมด้านวัตถุดิบและรายข้อส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “มีศักยภาพมาก” โดยในการสั่งซื้อวัตถุดิบได้เพียงพอกับความต้องการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.57 ในขณะที่ในการบริหารวัตถุดิบคงคลังอย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21

2. ด้านการผลิตและการปฏิบัติการ ในภาพรวมด้านการผลิตและการปฏิบัติการและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “มีศักยภาพมาก” โดยในการผลิตตรงตามแบบ ลวดลายได้อย่างสวยงาม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.34 ในขณะที่ในการผลิตเสร็จทันตามระยะเวลาที่กำหนด มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20

3. ด้านการจัดจำหน่าย ในภาพรวมด้านการจำหน่ายและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “มีศักยภาพมาก” โดยในการตั้งราคาเหมาะสมตามคุณภาพสินค้า มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.25 ในขณะที่ในการหาช่องทางในการส่งเสริมการขาย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13

4. ด้านการขนส่ง ในภาพรวมด้านการขนส่งและรายข้อส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “มีศักยภาพมาก” โดยในการลดปัญหาความเสียหายในการขนส่งสินค้า มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.53 ในขณะที่ในการส่งมอบสินค้าให้ลูกค้าได้อย่างปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16

5. ด้านการให้บริการลูกค้า ในภาพรวมด้านการให้บริการลูกค้าและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “มีศักยภาพมาก” โดยในการบริการลูกค้าและมีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.36 ในขณะที่ในการแก้ไขปัญหาให้กับลูกค้า มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20

กิจกรรมสนับสนุน ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับ “มีศักยภาพมาก” โดยด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.29 ในขณะที่ด้านการจัดหาวัตถุดิบ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 4.24

1. ด้านการบริหารงานทั่วไป ในภาพรวมด้านการบริหารงานทั่วไปและรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “มีศักยภาพมาก” โดยมีความรู้ ความสามารถในการบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.31 ในขณะที่ในด้านการเงินและบัญชีมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21

2. ด้านการบริหารงานบุคคล ในภาพรวมด้านการบริหาร

งานบุคคลและรายชื่อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “มีศักยภาพมาก” โดยในการคัดเลือกคนงานเข้าทำงานตามความสามารถ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.52 ในขณะที่ในการฝึกอบรมคนงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12

3. ด้านการวิจัย พัฒนา และเทคโนโลยี ในภาพรวมด้านการวิจัย พัฒนา และเทคโนโลยีและรายชื่อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “มีศักยภาพมาก” โดยในการพัฒนารูปแบบสินค้าให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.32 ในขณะที่ในการพัฒนาระบบงานสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23

4. ด้านการจัดหาวัตถุดิบ ในภาพรวมด้านการจัดหาวัตถุดิบและรายชื่อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “มีศักยภาพมาก” โดยในการวางแผนในการพัฒนาจัดหาวัตถุดิบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.30 ในขณะที่ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคู่ค้า มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อศักยภาพของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 262 ราย เกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อศักยภาพของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านเกวียน ใน 4 ด้านโดยเรียงลำดับ สรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการผลิต เมื่อพิจารณาในอันดับที่ 1 พบว่า ปัจจัยด้านการผลิตที่มีผลต่อศักยภาพของผู้ประกอบการฯ มากที่สุดคือ สินค้าที่ใช้ทดแทนเครื่องปั้นดินเผา คิดเป็นร้อยละ 39.31 รองลงมาคือ อุปกรณ์เครื่องมือในการผลิต คิดเป็นร้อยละ 14.12 และความยากง่ายของลวดลายในการผลิต คิดเป็นร้อยละ 13.74 ตามลำดับ

2. ปัจจัยด้านการเงินและบัญชี เมื่อพิจารณาในอันดับที่ 1 พบว่า ปัจจัยด้านการเงินและบัญชีที่มีผลต่อศักยภาพของผู้ประกอบการฯ มากที่สุดคือ อัตราดอกเบี้ย คิดเป็นร้อยละ 33.21 รองลงมาคือ ความรู้ในด้านการเงินและบัญชี คิดเป็นร้อยละ 32.82 และแหล่งเงินทุน คิดเป็นร้อยละ 17.94 ตามลำดับ

3. ปัจจัยด้านการตลาด เมื่อพิจารณาในอันดับที่ 1 พบว่า ปัจจัยด้านการตลาดที่มีผลต่อศักยภาพของผู้ประกอบการฯ มากที่สุดคือ การบริการที่ดีต่อลูกค้า คิดเป็นร้อยละ 59.92 รองลงมาคือ การขนส่งสินค้า คิดเป็นร้อยละ 20.99 และราคาเหมาะสมตามคุณภาพ คิดเป็นร้อยละ 14.12 ตามลำดับ

4. ปัจจัยด้านบริหารจัดการ เมื่อพิจารณาในอันดับที่ 1 พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการที่มีผลต่อศักยภาพของผู้ประกอบการฯ มากที่สุดคือ ค่าจ้างค่าตอบแทนพนักงาน คิดเป็นร้อยละ 35.50 รองลงมาคือ การวิจัยและการพัฒนาเทคโนโลยี คิดเป็นร้อยละ 27.48 และการดูแลสวัสดิการคนงาน คิดเป็นร้อยละ 24.81 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเรื่อง ศักยภาพของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ควรสุ่มตัวอย่างให้มีลักษณะกระจายครอบคลุมพื้นที่ ต.ด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา เพราะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ จำกัดเฉพาะหมู่ที่ 3 ต.ด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา เท่านั้น

2. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพของผู้ประกอบการ ครั้งต่อไปควรจะศึกษาในรูปแบบของการหาค่าความสัมพันธ์ของสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) แทนการศึกษาด้วยการจัดลำดับของตัวแปรจากการตอบแบบสอบถามของผู้ประกอบการ เพราะจะทำให้ทราบถึงสมการและตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อค้นหาศักยภาพของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา ดังนั้นการศึกษาค้างต่อไปควรจะศึกษารูปแบบ หรือแบบจำลองเพื่อพัฒนา ศักยภาพของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2534). **การทำเครื่องปั้นดินเผาหัตถกรรม**. กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์.
- คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2546). **นโยบายส่งเสริมการลงทุน**. ศูนย์สารสนเทศการค้าระหว่างประเทศ ส่วนบริการข้อมูล (ออนไลน์). ได้จาก <http://www.deptha.go.th/regulations/pdf/intro/BOI.pdf>
- จิตนา บุญบังการ และคณะ. (2545). **นโยบายการส่งเสริมการลงทุน ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมไทย**. จุฬาลงกรณ์รีวิ.
- ดนัย เทียนพุฒ. (2532). **สองโลกทรรศน์นักบริหาร**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวงศ์ วงศ์รัตน. (2541). **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรยุทธ วัฒนาสุขโช. (2548). **การบริหารเชิงกลยุทธ์และการแข่งขัน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธำนิษฐ์ ศิลปจารุ. (2548). **การวิเคราะห์ข้อมูลทางด้วย SPSS**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัท วี. อินเตอร์ พรินท์ จำกัด.
- พรพรรณ สุทธิสา. (2548). **การบริหารสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์(OTOP) กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา ต. ปทุม อ. เมืองอุบลราชธานี จ. อุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พักรัตน์ผจ วัฒนสินธุ์ และ พสุ เดชะรินทร์. (2542). **การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ Strategic Management and Business Policy**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราศรี ไววนิชกุล และ ชุติศักดิ์ อุดมศรี. (2543). **ระเบียบวิธีวิจัยธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาริชาติ ดีผักแว่น. (2547). **การบริหารจัดการธุรกิจเครื่องปั้นดินเผา ต.ด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ลลิตา ตั้งอุยรัตน์. (2548). **กลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจชุมชนเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน**. วิทยานิพนธ์สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2546). **วิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อม**. กระทรวงอุตสาหกรรม (ออนไลน์). ได้จาก <http://www.ismed.or.th/intro-ismed/quotaion.php>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2546). **สภาวะการณ์ SMEs**. กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ออนไลน์). ได้จาก <http://www.nso.go.th>.
- สิทธิชัย นิลแก้ง. (2546). **กระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนของกลุ่มช่างบ้านธาตุสามหมื่น ต.บ้านแก้ง อ.ภูเขียว จ.ชัยภูมิ**. วิทยานิพนธ์สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2537). **การบริหารกลยุทธ์**. โครงการ UTCC MINI MBA. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- อำนาจ ธีระวนิช. (2549). **ผู้ประกอบการ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัทมาเธอร์ แพคเกจจิ้ง จก.
- อมรรัตน์ วชิรโกเมน. (2546). **แนวทางพัฒนาตลาดธุรกิจเครื่องปั้นดินเผาแบบพื้นบ้านของชุมชนบ้านหม้อ ต. บ้านเขว อ. เมือง จ. มหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Longenecker, Justin G. Moorre. carton W. (2000). **Small business management : an entrepreneurial Empasis / Justin G Longenecker,Carior**. South-Western College Publishing.
- Michael E. Porter. (1998). **Competitive Advantage:Creating and Sustaining Superior Building Solutions**. New York:Simom and Schuster.

การพัฒนางานทอผ้าไหมภูมิปัญญาท้องถิ่นนครบวงจระ : กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าไหม บ้านถาวรตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ผศ. พชรินทร์ ศิริอำพันธ์กุล และคณะ
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ทำการศึกษาวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาระบบการผลิตผ้าไหมทอมือของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านถาวร ตำบลถาวรอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ การดำเนินการวิจัยเป็นการปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกกลุ่มทอผ้าในการพัฒนาการผลิตและการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของผู้บริโภค วิธีการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การจัดเวทีประชาคม การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การอบรมเชิงปฏิบัติการ และสรุปบทเรียนร่วมกันระหว่างนักวิจัยและสมาชิกกลุ่มทอผ้า จำนวน 30 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์ จากการจัดเวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1) การผลิตเส้นไหมให้ได้ผลผลิตดีและมีคุณภาพ ต้องเริ่มตั้งแต่การเตรียมดินให้เหมาะสมกับพันธุ์หม่อน และการสร้างโรงเลี้ยงไหมที่ปลอดสารเคมี โดยการนำความรู้การถนอมไหมเพื่อปรับอุณหภูมิภายในและภายนอกโรงเลี้ยงไหม สามารถประหยัดพลังงานได้ 1.82 km-/วัน สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้วันละ 4.24 บาท และอัตราการตายของหนอนไหมน้อยกว่าไหมที่เลี้ยงตามบ้านที่ใช้สารเคมี 2) การพัฒนาระบบการผลิตผ้าไหมให้ได้คุณภาพตามความต้องการของผู้บริโภค ผลการวิจัยพบสมาชิกกลุ่มทอผ้าได้ ความรู้วิธีการและย้อมเส้นไหมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การใช้วิธีการขึง ตวง วัด และจดบันทึก เพื่อทำให้ได้สีที่คงที่ สำหรับกรฝึกปฏิบัติการอบรมการออกแบบลายผ้า สมาชิกกลุ่มได้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะขั้นพื้นฐานการออกแบบตั้งแต่การผสมสีย้อมตามวงจระสี การฝึกเขียนเส้นลักษณะต่างๆ และการฝึกออกแบบลายลงในกระดาษกราฟ 3) การพัฒนาความสามารถเชิงพาณิชย์ เป็นการวิจัยปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในการประกอบธุรกิจ ได้แก่ การจัดการ และการคิดต้นทุนแก่สมาชิกกลุ่มทอผ้า ตลอดจนให้คำปรึกษา แนะนำในการบริหารจัดการและการคิดต้นทุนแก่ผู้ประกอบการ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ผ้าเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพ ของมนุษย์นอกเหนือจากอาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค การทอผ้าเป็นกิจกรรมที่ทุกคนควรจะต้องทำเอง งานทอผ้าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่จะต้องทอในยามว่างจากการทำนา ทำไร่ จนมี

คำกล่าวว่า “เสร็จจากหน้านาผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายตีเหล็ก” จากคำกล่าวนี้ แสดงให้เห็นการแบ่งหน้าที่กันระหว่างชายและหญิง เพราะการทอผ้าเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียด ประณีต อดทน ผ้าทอที่ได้นอกจากนำมาสวมใส่ในชีวิตประจำวันแล้ว ยังนำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรม ต่างๆ ตามความเชื่อของท้องถิ่นตามโอกาสต่างๆ และยังใช้แลกเปลี่ยนกับผลผลิตอื่นๆ ในชุมชนได้

ในภาคอีสานการทอผ้าซึ่งชาวบ้าน เรียกว่า “ตำหมัก” เป็นการผลิตที่สืบสานกันมาเป็นเวลาช้านานตามวิถีความเป็นอยู่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่แสดงถึงความเจริญด้านวัฒนธรรม เมื่อกาลเวลาผ่านไปโลกมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้นในยุคปัจจุบัน แต่ชาวบ้านยังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม คือ ใช้เวลาว่างหลังจากการทำนาผลิตผ้าไหมทอมือ เมื่อมีผู้พบเห็นจึงขอซื้อ ต่อมามีการส่งเสริมให้มีการประกวดผ้าทอพื้นเมืองทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะโครงการศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมการทอผ้าไหมพื้นบ้านทั้งด้านเทคนิควิธีการผลิต และการจัดจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศจนทำให้ผ้าไหมของไทยเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ส่งผลให้ชาวบ้านมีรายได้จากการทอผ้าเป็นอาชีพหลัก

การฟอกย้อมสีผ้าชาวบ้านนิยมใช้สารเคมีเพราะสะดวก รวดเร็ว ชาวบ้านควรจะรักษาสีสิ่งแวดล้อมโดยการบำบัดน้ำทิ้งจากการฟอกย้อม หลังจากชาวบ้านฟอกย้อมผ้าไหมเสร็จก็เทน้ำลงไปในดิน น้ำทิ้งเหล่านี้ก็จะซึมลงดินไปปะปนกับน้ำธรรมชาติที่ไหลไปรวมกับน้ำบาดาลรวมกับแหล่งน้ำที่นำมาบริโภคและไหลไปตามไร่นาทำให้พืชผลด้านการเกษตร นอกจากนั้นการย้อมสีธรรมชาติซึ่งได้จากพืชหรือสัตว์ บางครั้งมีการโค่นล้มต้นไม้เพื่อเอาแก่น หรือเปลือกต้นไม้ทั้งต้นเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม เท่ากับทำลายสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในเรื่องนี้จำเป็นต้องให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้ผลิต อีกปัญหาหนึ่งที่รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐพยายามผลักดันคือ ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งมี ผ้าทอพื้นบ้านของชาวบ้าน แต่มีปัญหาด้านการตลาด เช่น จำหน่ายไม่ได้ หรือจำหน่ายได้ไม่คุ้มทุน เป็นต้น บางครั้งที่ขาดเงินทุนหมุนเวียนทำให้การลงทุนสูงขึ้น นับเป็นปัญหาสำคัญด้านการตลาดและความสามารถในการแข่งขัน การจะ

พัฒนาส่งเสริมอาชีพ การทอดผ้าไหมให้ได้มาตรฐานจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบการผลิตที่ครบวงจรโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้าน เริ่มตั้งแต่การเตรียมดินเพื่อปลูกต้นหม่อนสำหรับเลี้ยงไหมที่ถูกต้อง การใช้ปุ๋ยบำรุงดิน การคัดเลือกพันธุ์หม่อนมาปลูกให้เหมาะสมกับสภาพดิน การสร้างโรงเลี้ยงไหมที่ถูกต้องลักษณะทั้งด้านการใช้แสง อุณหภูมิ การใช้สารเคมีป้องกันปลวก มด แมลงที่จะทำลายตัวไหม และสารเคมีดังกล่าวไม่ทำอันตรายต่อตัวไหม และไม่มีผลกระทบต่อตัวไหม ทำให้เกิดสารตกค้างที่เป็นพิษกับตัวไหมและเกิดการสะสมเมื่อแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ไหมทอหม่อนแล้ว นอกจากนี้ต้องให้ความรู้ด้านการฟอกย้อมไหมที่ถูกต้องวิธีที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ กระบวนการทอดผ้าต้องพัฒนาเทคนิคการทอให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

มีการศึกษาแนวโน้มความต้องการของตลาด การสอนให้ชาวบ้านรู้จักการคิดราคาต้นทุนที่แท้จริง และการกำหนดราคาขายที่เรียกว่า โซ่อุปทาน (Supply Chain) สอนให้รู้จักการออกแบบผลิตภัณฑ์ การบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนหาช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถแข่งขันได้ในระดับโลก ตามนโยบายของรัฐบาล

จังหวัดบุรีรัมย์เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีชื่อเสียง ด้านการทอดผ้าไหมมาเป็นเวลาช้านาน ปัจจุบัน ผ้าไหมของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นที่รู้จักกันทั่วไป โดยเฉพาะที่บ้านนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ ซึ่งเป็นแหล่งทอผ้าใหญ่ที่สุด และมีหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนมาให้การส่งเสริมโดยเฉพาะโครงการศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ และโครงการของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และโรงงานผลิตตุ๊กตาไหมส่งออกขายต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีแหล่งทอผ้าอีกหลายแหล่งที่ชาวบ้านทอผ้ามีคุณภาพดีแต่ไม่เป็นที่รู้จักและยังขาดการส่งเสริมพัฒนาที่ถูกต้อง แหล่งทอผ้าต่างๆ เหล่านี้ควรได้รับการสนับสนุนและพัฒนาก่อร่างผ้าแบบครบวงจร เพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตเพื่อให้ได้มาตรฐานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน และยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ให้สามารถแข่งขันได้ทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ ผู้วิจัยซึ่งเป็นคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นอันมีภารกิจที่จะต้องถ่ายทอดเทคโนโลยีและบริการทางวิชาการแก่ชุมชน การที่จะบรรลุตามภารกิจดังกล่าว คือ การทำการศึกษาวิจัยกับชาวบ้าน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการผลิตของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้มาตรฐาน

ชุมชนบ้านถาวร ตำบลถาวร อำเภอนาโพธิ์บุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นชุมชนที่มีการทอผ้าไหมสาวมือที่มีคุณภาพดีแห่งหนึ่งของจังหวัด จากการที่ทีมวิจัยได้ไปศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น พบว่าพื้นที่นี้มีความเหมาะสมที่จะเป็นพื้นที่เป้าหมายของการวิจัยหลายประการ เช่น มีผู้นำกลุ่มที่มีความพร้อมและเสียสละเวลาให้กับส่วนรวม มีสถานที่และการรวมกลุ่มชาวบ้าน ดังที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ได้เข้าไปส่งเสริม

ด้วยการฝึกอบรมการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมทอมือ เมื่อเดือนพฤษภาคม 2547 นอกจากนี้กลุ่มทอผ้าหลายกลุ่มที่มีศักยภาพและน่าจะรวมตัวกันได้ ที่สำคัญที่สุดสมาชิกกลุ่มทอผ้าอย่างน้อย 3 กลุ่มมีความร่วมมือและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดและกระบวนการผลิตของตนเอง เพื่อความก้าวหน้าด้านการทำวิสาหกิจชุมชน ด้วยเหตุนี้คณะวิจัยจึงคัดเลือกชุมชนบ้านถาวรเป็นพื้นที่เป้าหมายในการวิจัย เพื่อเป็นต้นแบบที่จะพัฒนาระบบการผลิตผ้าไหมทอมือครบวงจร เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบและขยายผลสู่ชุมชนอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

คณะวิจัยและผู้นำกลุ่มสตรีทอผ้า และสมาชิกกลุ่มร่วมกันใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาพัฒนาระบบการผลิตผ้าไหมทอมือ ในขั้นตอนการผลิตดังนี้

1. เพื่อพัฒนาการเตรียมดิน ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม
2. เพื่อพัฒนาโรงเลี้ยงไหมที่ถูกต้องลักษณะและปลอดภัย
3. เพื่อพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมทอมือเป็นของที่ระลึกและของตกแต่งบ้าน โดยการใช้ข้อมูลการตลาดมาเป็นแนวทางในการออกแบบเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค
4. เพื่อพัฒนาระบบการผลิตผ้าไหมอันประกอบด้วย การสาวไหม การฟอก และการย้อมไหม ตามความต้องการของตลาด
5. เพื่อคณะวิจัยและผู้นำกลุ่มทอผ้าไหมร่วมกันใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการฟอกและย้อมเส้นไหมทั้งสี่ธรรมชาติรวมทั้งการถ่ายทอดเทคโนโลยีการฟอก และย้อมเส้นไหมด้วยสีธรรมชาติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการให้กับกลุ่มสตรีทอผ้า
6. เพื่อบำบัดน้ำทิ้งจากขั้นตอนการฟอกย้อมเส้นไหม
7. เพื่อพัฒนาความสามารถเชิงพาณิชย์ของผู้ประกอบการกลุ่มทอผ้า
8. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา และอุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้า

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ผ้าไหมทอมือที่มีคุณภาพ เพิ่มประสิทธิภาพด้านการผลิตผ้าไหมทอมือตามการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. ส่งเสริมการย้อมผ้าไหมด้วยสีธรรมชาติ
3. รักษาสิ่งแวดล้อมทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ไม่ตัดต้นไม้เพื่อนำแก่นไม้มาย้อม ไม่เลอะเปื้อนดินไม้จนต้นไม้ตาย เป็นต้น และบำบัดน้ำเสียที่เหลือจากการฟอกย้อมให้ถูกวิธีเพื่อไม่ทำให้กระทบกับแหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำใต้ดิน อันก่อให้เกิดอันตรายต่อชาวบ้านในท้องถิ่นที่ผลิตผ้าไหม และน้ำที่จะนำไปใช้ด้านการเกษตร
4. บำบัดน้ำเสียที่เหลือจากการฟอกย้อมให้ถูกวิธีไม่ให้

กระทบกับน้ำธรรมชาติใต้ดินที่มีผลเสียต่อการใช้ที่ดินของชาวบ้านและน้ำที่ไหลไปตามไร่นา ที่มีผลเสียต่อการเพาะปลูกของเกษตรกรและชาวนา

5. กลุ่มทอผ้าได้รับการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกระบวนการทอผ้าที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ มีทักษะการคิดต้นทุนการผลิตที่แท้จริง และกำหนดราคาขายได้เหมาะสม ตลอดจนรู้จักหาช่องทางตลาดที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์

6. สร้างความเข้มแข็งให้ผู้นำกลุ่มทอผ้าและสมาชิกในชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อขยายผลให้กับชุมชนอื่นต่อไป

7. กลุ่มทอผ้าสามารถเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (paradigm) ในการรักษาสืบสานวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนางานทอผ้าไหม ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครบวร : กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าไหมบ้านถาวร ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และปฏิบัติการร่วมระหว่างภาคที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่วิจัยในส่วนของปฏิบัติการใช้จัดเวทีประชาคม การฝึกอบรม การสรุปบทเรียน และการประเมินผลแบบมีส่วนร่วมเพื่อตอบโจทย์คำถามโดยมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

1. ประชากรเป้าหมายการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอ

ประชากรเป้าหมายการวิจัย

ประชากรเป้าหมายการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ กลุ่มทอผ้าไหมบ้านถาวร ตำบลถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าไหมทอมือ เพื่อจะทำการทราบบริบทของกลุ่มและกระบวนการผลิตผ้าไหมของกลุ่มดังนี้

1. ข้อมูลส่วนตัวของสมาชิกกลุ่มทอผ้า
2. ข้อมูลบริบทของกลุ่ม
3. ข้อมูลด้านการผลิตผ้าไหมทอมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ทำการรวบรวม และวิเคราะห์เอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ดำเนินการรวบรวมข้อมูลภาคสนามในชุมชนเป้าหมาย ทำการรวบรวมข้อมูลบริบทของกลุ่มทอผ้า การบริหารจัดการกลุ่ม และกระบวนการทอผ้าของกลุ่ม เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน การกำหนดประเด็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของกลุ่มทอผ้า

3. ประชุมคณะวิจัย ผู้นำกลุ่มทอผ้าและสมาชิก ร่วมกันกำหนดประเด็นการศึกษาศักยภาพของกลุ่ม เกี่ยวกับกระบวนการผลิต

4. ประชุมคณะวิจัย เพื่อสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเกี่ยวกับกระบวนการผลิต

5. คณะนักวิจัย ผู้นำกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มทอผ้าร่วมกันพัฒนากระบวนการทอผ้า การสาวไหม ฟอกย้อมไหมด้วยสีธรรมชาติ และสีเคมี การออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม การพัฒนาบรรจุภัณฑ์

6. คณะนักวิจัย ผู้นำกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มทอผ้า เก็บตัวอย่างน้ำเหลือทิ้งจากการฟอกย้อมเพื่อนำไปวิเคราะห์เพื่อการบำบัดและควบคุม

7. คณะนักวิจัย และสมาชิกกลุ่มทอผ้าร่วมกันพัฒนาคุณภาพของผ้าไหมทอมือทั้งที่ทอจากเส้นไหมแท้และ/หรือเส้นใยสังเคราะห์ให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนและมาตรฐานสากล

8. ร่วมกันพัฒนาความสามารถเชิงพาณิชย์และพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันแก่ผู้ประกอบการกลุ่มทอผ้า

9. ถอดบทเรียนการร่วมศึกษา และพัฒนาเพื่อเขียนรายงานการวิจัย

10. จัดเวทีสะท้อนข้อมูล ข้อคิดเห็นจากการศึกษาร่วมกับกลุ่มทอผ้า

11. สังเคราะห์ข้อมูล และรวบรวมเพื่อเขียนรายงานการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำเสนอผลการศึกษาแต่ละกิจกรรมมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผล แล้วนำมาสรุปบทเรียนคืนข้อมูลให้แก่กลุ่มผู้ผลิต สรุปผลการวิจัย และเขียนรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนางานทอผ้าไหมภูมิปัญญาท้องถิ่นนครบวรโดยมีขั้นตอนการพัฒนาดังนี้

1. กระบวนการผลิตเส้นไหม เริ่มตั้งแต่การเตรียมดินปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การถ่ายทอดเทคโนโลยีโรงเรือนสาวไหมพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และประหยัดพลังงาน

ผลการวิจัยพบว่า การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพจะต้องเริ่มตั้งแต่การเตรียมดิน โดยการตรวจและวิเคราะห์ดิน เพื่อปรับสภาพดินให้เหมาะสมกับพันธุ์หม่อนสำหรับการทดลองที่กลุ่มทอผ้าบ้านถาวรใช้พันธุ์หม่อน

บุรีรัมย์ 60 ซึ่งมีลักษณะเด่น คือ ขยายพันธุ์ง่าย การดูแลรักษาต้นหม่อนหลังจากปลูกประมาณ 4 สัปดาห์ ทำการพรวนดิน ปราบวัชพืช และใส่ปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 อัตราต้นละ 31 กรัม สำหรับหม่อนที่ใช้ในการทดลองเป็นหม่อนพันธุ์พื้นเมือง รังสีเหลืองสด รูปร่างยาวแบบกระสวย หัวท้ายแหลม เริ่มเลียงวันแรกหนอนใหม่เริ่มปักในช่วงเช้าของวันที่ 30 สิงหาคม 2548 และในช่วงเย็นเริ่มเลียงใหม่วันที่ 1 และสิ้นสุดการเลียงเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2548 ได้เส้นใยไหมรวมรังไหมซึ่งน้ำหนักได้ 25 กิโลกรัม

ในการวิจัยครั้งนี้ได้มีการจัดสร้างอาคารโรงเลียงไหมที่ประหยัดพลังงานโดยนำความรู้ด้านการถ่ายเทความร้อนเพื่อปรับอุณหภูมิภายในและภายนอกให้เท่ากัน หรือเกือบเท่ากันแต่ยังคงรักษาความชื้นภายในซึ่งเป็นสภาวะแวดล้อมอันพึงประสงค์ในการเลียงหม่อนไหม ในการสร้างอาคารโรงเลียงไหมได้ใช้ไม้เนื้ออ่อนหรือไม้ไผ่เร็ว ทำให้อาคารโรงเรือนมีต้นทุนต่ำเมื่อเทียบกับอาคารโรงเรือนที่เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก

จากการสำรวจอัตราการตายของหม่อนไหม ที่เลี้ยงในโรงเรือนกรณีที่ไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูหม่อนไหมเปรียบเทียบกับหม่อนไหมที่เลี้ยงในบ้านที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูหม่อนไหมของชาวบ้าน พบว่าอัตราการตายของหม่อนไหมมีน้อยกว่าทำให้ผลผลิตในการทำเส้นด้ายเพิ่มขึ้นและผลที่เกิดขึ้นทางอ้อมจากการจัดสร้างโรงเลียง คือ กลุ่มแม่บ้านทอผ้าไหมมีการจัดการบริหารการเลียงไหม และทอผ้าเป็นระบบทำให้องค์กรเข้มแข็งขึ้น ในส่วนของการประหยัดพลังงาน พบว่า อาคารดังกล่าวไม่จำเป็นต้องพึ่งพาพัดลมปรับอากาศ หรือปั้มน้ำในการพ่นน้ำเพื่อปรับความชื้น และสามารถประหยัดพลังงานได้ 1.82 km-hr/วัน คิดเป็นค่าใช้จ่าย 4.24 บาท/วัน เมื่อเทียบกับโรงเรือนมาตรฐาน

2. กระบวนการผลิตผ้าไหมทอมือ

2.1 การศึกษาบริบทกลุ่ม

จากการศึกษาบริบทกลุ่มและบริบทของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมทอมือของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านถาวร เริ่มมีการจัดตั้งกลุ่มเมื่อ พ.ศ. 2539 โดยมีนางแก้ว เนาวบุตรเป็นประธานกลุ่ม มีการระดมทุนเพื่อให้สมาชิกยืมไปซื้อเส้นไหมดิบสำหรับการทอผ้าเพื่อให้สมาชิกยืมไปซื้อเส้นไหมดิบ สำหรับใช้ในการทอผ้า ปัจจุบันกลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียน 120,000 บาท

ในการผลิตผ้าทอมือ ของกลุ่มส่วนใหญ่ได้ไหมดิบพันธุ์ไทย มีเส้นไหมสีเหลือง สีที่ใช้ย้อมคือสีเคมี ชนิดผงบรรจุซองตราสิงโตติดกล่อง กระบวนการผลิตผ้าไหมของสมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะผลิตตั้งแต่ขั้นตอนการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม สาวไหม ฟอก-ย้อม มัดหมี่จนกระทั่งการทอ โดยใช้ผ้าและอุปกรณ์ในการทอแบบดั้งเดิม กำลังการผลิตไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับฤดูกาลและทักษะของแต่ละคน ปัจจุบันการทอผ้าของกลุ่มจะมารวมตัวทอกันที่ศูนย์กลางของกลุ่ม คือที่บ้านประธานกลุ่ม มีกี่สำหรับทอผ้า 15 หลัง รูปแบบผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นผ้าผืน ได้แก่ ผ้าไหมพื้นเรียบ ผ้าไหมลายลูกแก้ว และผ้าไหมมัดหมี่ยังไม่มีการแปรรูปจากผลิตภัณฑ์เหล่านี้

2.2 การศึกษาปัจจัยที่มีต่อกระบวนการผลิตผ้าไหมทอมือ

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการผลิตผ้าไหมทอมือของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านถาวร พบว่า กลุ่มมีจุดแข็งคือ มีผู้นำกลุ่มที่มีภาวะผู้นำสูง มีความซื่อสัตย์ และเสียสละเป็นที่ยอมรับของสมาชิก สมาชิกได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือจากบรรพบุรุษ และมีทักษะอยู่ในระดับช่างฝีมือ สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายกันทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีทุนหมุนเวียนการผลิตส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบภายในชุมชนเกือบทั้งหมด และคุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ในระดับ 3 ดาว

สำหรับจุดอ่อนของกลุ่ม ได้แก่ สมาชิกกลุ่มขาดทักษะด้านวิทยาศาสตร์พื้นฐาน การขึ้น ตวง วัด และการจดบันทึก ผลิตภัณฑ์ไม่มีฉลากบอกเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ รูปแบบผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลาย ไม่มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มการใช้สีย้อมสังเคราะห์ปริมาณค่อนข้างมาก และไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ยังไม่มีการตรวจสอบคุณภาพของผ้าไหมอย่างเป็นระบบ กำลังผลิตไม่สม่ำเสมอ ขาดข้อมูลด้านความต้องการของตลาด และยังไม่มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมที่ผลิตขึ้นได้

2.3 การพัฒนากระบวนการผลิตผ้าไหมอันประกอบด้วยการฟอกและย้อมเส้นไหมให้ได้คุณภาพตามความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย

กระบวนการพัฒนาเริ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการย้อมไหมด้วยสีสังเคราะห์ และสีธรรมชาติ การวิเคราะห์ผลการสำรวจพืชให้สีและรวบรวมผลการย้อมไหมจากพืชที่มีมากในชุมชนบ้านถาวร และนำไปทดลองย้อมในห้องปฏิบัติการ และรวบรวมผล จัดเป็นเอกสารมอบให้สมาชิกทุกคน รวมทั้งการนำสีที่ย้อมได้ไปทดสอบความคงทนต่อการซักและแสงแดด แล้วจัดทำตัวอย่างถ่ายเอกสารจัดใส่แฟ้มมอบให้กับประธานกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกได้ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกสีย้อมจากธรรมชาติต่อไป

2.4 การฝึกอบรมกลุ่มทอผ้าให้มีทักษะและความชำนาญในการย้อมเส้นไหมด้วยสีธรรมชาติ และสีสังเคราะห์ที่มีความปลอดภัย และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จากการฝึกอบรมได้ข้อค้นพบว่า การฟอกกวาดตามวิธีของสมาชิกกลุ่มใช้โซดาแอส เพียงอย่างเดียว มีผลให้เส้นไหมมีความเงาม่นน้อยกว่าวิธีที่ถูกต้องตามหลักวิชา และไม่เคยใช้วิธีการฟอกขาวที่จะช่วยให้เส้นไหมนุ่ม และเงางามยิ่งขึ้น รวมทั้งอัตราส่วนต่างๆ จะใช้วิธีกะเอา ไม่ได้ใช้วิธีการชั่ง ตวง วัด และจดบันทึก ทำให้ผลการย้อมไม่คงที่

สำหรับการย้อมไหมด้วยสีสังเคราะห์ ที่มีความปลอดภัย และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม กลุ่มทอผ้ามีทักษะการย้อมไหมด้วยสีสังเคราะห์อยู่ในระดับดี มีปัญหาเพียงการให้สีปริมาณค่อนข้างมาก ทำให้ได้สีเข้ม และน้ำที่เหลือจากการย้อมมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยให้ลดปริมาณของสีลง จากการติดตามผลการอบรม

ปฏิบัติการฟอกสีย้อมเส้นไหมด้วยสีธรรมชาติพบว่า สมาชิกกลุ่มได้นำความรู้จากการอบรมไปใช้ย้อมสีเส้นไหมจำนวนมาก แต่ยังคงขาดการบอกรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ นักวิจัยจึงจัดทำฉลากบอกรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ให้กลุ่มไว้ใช้ประกอบผลิตภัณฑ์เวลาจำหน่าย

2.5 การกำจัดสีย้อมจากกระบวนการย้อมแบบอุตสาหกรรมในครัวเรือน

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการกำจัดสี ย้อมเคมีจากน้ำโดยใช้แบริดมอนคัมอริลโกลโนอีตรรรมชาติ และ Organo-clay เป็นตัวดูดซับในระบบถังกวนเพื่อจะนำไปใช้ในระดับอุตสาหกรรมครัวเรือน

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาการดูดซับสีย้อมเคมีในระดับห้องปฏิบัติการ พบว่า องค์ประกอบของสีย้อมเคมีเป็นสารอินทรีย์ทำให้ตัวดูดซับ 200% CEC TDMA-clay สามารถดูดซับสีย้อมเคมีได้ดีกว่าแบริดมอนคัมอริลโกลโนอีตรรรมชาติ สำหรับการดูดซับในระบบถังกวนแสดงให้เห็นว่า ตัวดูดซับสามารถลดความเข้มข้นของสีย้อมเคมีได้ เมื่อเวลาในการดูดซับเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ระบบถังกวนยังสามารถลดค่าซีไอได้น้ำเสียได้อีกด้วย

3. กระบวนการบริหารจัดการด้านการตลาด

การดำเนินการพัฒนาทักษะกระบวนการบริหารจัดการด้านการตลาดของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านถาวร เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ของการเพิ่มมูลค่าผ้าไหมบ้านถาวร และการพัฒนาความสามารถเชิงพาณิชย์ของกลุ่มทอผ้า

ผลการวิจัยพบว่า

3.1 พฤติกรรมผู้บริโภคส่วนใหญ่นิยมสีผ้าไหมพื้นสีอ่อน ชนิดผืน ปริมาณการซื้อแต่ละครั้งประมาณ 3-4 หลา ราคาประมาณ 1,000-2,000 บาท ซื้อด้วยเงินสด นิยมสวมใส่ในงานพิธี การซื้อผ้าไหมจะมีการเดินทางไปซื้อตามแหล่งผ้าไหมที่มีชื่อเสียง เพราะชื่นชอบในคุณภาพของผ้า สำหรับบรรจุภัณฑ์ที่นิยมใช้คือบรรจุภัณฑ์ที่ทำมาจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ เปลือกไม้ที่มีลักษณะเป็นกล่องเพราะสามารถนำไปใช้ต่อได้

3.2 ความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผ้าไหม พบว่า มีความพึงพอใจด้านราคาอยู่ในระดับมาก รองลงมาด้านผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ตามลำดับ

3.3 ความพึงพอใจด้านบรรจุภัณฑ์ผ้าไหม พบว่า ส่วนใหญ่พึงพอใจบรรจุภัณฑ์แบบถุงหิ้วที่ตกแต่งลวดลายแสดงประเพณีวัฒนธรรมของชาวอีสาน เพราะเป็นแบบที่เหมาะสมกับการใช้งานทั่วไป สามารถนำมาเป็นบรรจุภัณฑ์ผ้าไหมได้จริง นำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้อีก และเป็นแบบที่จัดเก็บง่าย รองลงมาเป็นบรรจุภัณฑ์ แบบกล่องหุ้มผ้าไหม และบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับใช้ในเทศกาลสำคัญ เช่น วันปีใหม่ งานมงคล ได้แก่ บรรจุภัณฑ์กล่องกระดาษ

3.4 การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือของกลุ่มทอผ้าบ้านถาวร

การวิจัยปฏิบัติการออกแบบผลิตภัณฑ์

ผ้าทอมือของกลุ่มทอผ้าบ้านถาวร มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 2 ประการ คือ

1) เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของผู้บริโภค และ 2) เพื่อพัฒนาระบบการผลิตในขั้นตอนการออกแบบโดยใช้หลักศิลปะบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบของผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จะเป็นผ้าผืน ได้แก่ ผ้าไหมพื้นเรียบผ้าไหมลายลูกแก้ว และผ้าไหมมัดหมี่ การออกแบบลวดลายผ้าเป็นการออกแบบตามลายผ้าต้นแบบดั้งเดิม ลวดลายและสีของผ้าจะคล้ายๆ กันภายในกลุ่ม การเลือกลวดลายทอขึ้นอยู่กับลวดลายและสีใดผลิตออกมาแล้วจำหน่ายได้ก็จะผลิตอีก ยังไม่มีการบันทึกลวดลายลงในกระดาษกราฟ แต่สามารถอ่านลายจากกระดาษกราฟ แล้วนำไปผลิตได้ ผ้าไหมที่ผลิตส่วนใหญ่เป็นสีเข้ม ทั้งลวดลายในผ้าแต่ละผืนมากเกินไป ทำให้นำไปใช้งานได้จำกัด

จากการฝึกอบรมปฏิบัติการเทคนิคการออกแบบลายทอให้กับสมาชิก เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะพื้นฐานการออกแบบตั้งแต่การผสมสีย้อมตามวงจรสี การฝึกเขียนเส้นลักษณะต่างๆ และฝึกการออกแบบลายลงในกระดาษกราฟ ผู้เข้าอบรมสามารถผสมสีย้อมตามวงจรสีได้เขียนเส้นลักษณะต่างๆ ได้ค่อนข้างดี

จากการติดตามผลการฝึกอบรมพบว่าการผลิตใหม่สีพื้นมากขึ้นโดยเฉพาะจากสีธรรมชาติ มีการออกแบบโดยใช้ด้ายยืนและด้ายพุ่งคนละสี การสลับสีทั้งด้ายยืนและด้ายพุ่งเป็นผ้าตา มีการทอผ้ามัดหมี่โดยใช้ลายจากกระดาษกราฟ และผ้าตัวอย่างที่นักวิจัยมอบให้เป็นตัวอย่างแต่ยังไม่มีการสร้างลายใหม่ เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องเวลา

3.5 การพัฒนาความสามารถเชิงพาณิชย์

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ทำแผนปฏิบัติการ ระยะที่ 2 การดำเนินการตามแผน และระยะที่ 3 การติดตามผลโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม อันประกอบด้วยวิเคราะห์กลุ่มทอผ้า การร่วมกันคำนวณต้นทุนการผลิตผ้าไหม การสังเกต และจัดบันทึกของนักวิจัย เป็นต้น

ผลการวิจัย พบว่า สภาพการประกอบ การของกลุ่มอยู่ในขั้นเริ่มก่อตั้ง การดำเนินการเป็นแบบตั้งรับ (Reactive) ทำเป็นอาชีพเสริม รอการสนับสนุน หรือกระตุ้นจากภายนอกมิได้เกิดจากแรงขับเคลื่อนจากภายในชุมชน กลุ่มผู้ทอผ้าใช้วัตถุดิบและแรงงานในพื้นที่ส่วนใหญ่ การผลิตสินค้าของกลุ่มฯ เป็นการผลิตตามความต้องการของผู้ผลิตโดยไม่มีการสำรวจความต้องการของตลาด การจัดทำผ้าไหมส่วนใหญ่จำหน่ายตามงานแสดงสินค้าที่หน่วยงานภาครัฐจัด ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกลุ่มทอผ้าขาดความรู้พื้นฐานการทำธุรกิจ การจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของการผลิตผ้าไหม จึงทำให้ไม่ทราบต้นทุนที่แท้จริงหรือใกล้เคียงความจริง ในการตั้งราคาขายใช้วิธีการตั้งตามที่เห็นกลุ่มทอผ้าอื่นๆ ส่งผล

ให้การขายแต่ละครั้งมีโอกาสขาดทุนอยู่เป็นประจำ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนางานทอผ้าไหม ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครบวร จ.นครราชสีมา ข้อเสนอแนะในการพัฒนากระบวนการทอผ้าไหม ดังนี้

1. ควรมีการพัฒนากระบวนการผลิตผ้าไหมทั้งระบบ เริ่มตั้งแต่การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม จนถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการให้ความรู้ด้านการตลาด
2. ควรมีการให้ความรู้ กระบวนการผลิตที่รักษาสีแวดล้อม และลดการใช้สารเคมีในการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม การฟอก และย้อมเส้นไหม โดยเฉพาะการย้อมด้วยสีธรรมชาติ โดยใช้ส่วนที่เป็นใบ ดอก ของพืช
3. ควรมีการรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาด้านการฟอก และย้อมเส้นไหม รวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อการศึกษา และวิจัยต่อไป
4. ด้านการออกแบบลวดลายผ้า ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านพัฒนาลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของตน ตัวอย่างเช่น ผ้าตีนแดงที่อำเภอนาโพธิ์ ผ้ากาบบัวที่จังหวัดอุบล เป็นต้น

5. กระตุ้นให้เกิดการวางแผนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้วัสดุให้สีย้อมจากธรรมชาติที่ถูกต้อง หรือ บำบัดน้ำที่เหลือจากการย้อมสีสังเคราะห์โดยมีเป้าหมายสู่กระบวนการผลิตที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ

6. ควรมีหน่วยงานที่เข้าไปเป็นที่ปรึกษาด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ทั้งการจัดการเงิน ตลอดจนการจัดหาตลาดให้กับสมาชิก

7. ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการผลิตตามทักษะความชำนาญเฉพาะ เพื่อเพิ่มกำลังการผลิต

8. ควรมีการสนับสนุนจากภายนอก เพื่อพัฒนาคน พัฒนาการกระบวนการผลิต หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงาน นอกเหนือจากทุนเพื่อจัดซื้อวัตถุดิบสำหรับการผลิต

9. สร้างและเพิ่มศักยภาพให้กับสมาชิกกลุ่มที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านให้เป็นวิทยากรในการพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์รวมทั้งจัดให้มีการดูแลควบคุมคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานก่อนจำหน่าย

10. ส่งเสริมให้นักศึกษา สาขาลิ่งทอ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้เข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ ผู้ทรงภูมิปัญญาในกลุ่มทอผ้าไหมบ้านถาวรอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายเชิงพัฒนา.

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2546). **มัดหมี่ในมุมมองใหม่**. กรุงเทพฯ : โพรเซสคัลเลอร์ ดีไซน์แอนด์ พรินติ้ง. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ข้อผูก สวรรณโสภาศรี. (2547). **ศึกษาพฤติกรรมของการซื้อผ้าไหมของผู้บริโภคในเขตจังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- ทรงฤทธิ์ ปะเมโท. (2520). **ปัญหาพิเศษเรื่องการเลี้ยงไหมที่อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยาลัยครูจันทระเกษม.
- ธีรพงษ์ วสันตติลก. (2546). **ศึกษารูปแบบการตลาดผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของจังหวัดบุรีรัมย์สู่ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.
- ธัญญธร อินทร. (2546). **ปัญหาการเลียนแบบลายผ้าทอพื้นเมืองอีสาน และโมเดลทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- นุชจิรา รัชมิไพบูลย์. (2543). **สภาวะที่เหมาะสมสำหรับการย้อมผ้าไหมด้วยดอกดาวเรือง**. วิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นันทนัช พิเชษฐวิทย์. (2539). **การออกแบบลายทอ**. บุรีรัมย์. สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. (อัดสำเนา)
- พูนทรัพย์ สวนเมือง ตูลาพันธ์ และคณะ. (2542). **การย้อมสีไหมด้วยวัสดุธรรมชาติในภาคอีสานของไทย**. กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- เริงฤทธิ์ วัฒนศึกษา. (2533). **การเปลี่ยนแปลงการผลิตผ้าไหม : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตสุขาภิบาลชนบท อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2543). **หลักการตลาด**. กรุงเทพฯ : ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์ จำกัด.
- สมบัติ ประจักษ์คนธ์ และคณะ. (2545). **รายงานการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางยกระดับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของอำเภอโนนโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์**. สำนักพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

การพัฒนาศักยภาพสิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ

ผศ. สกฤต วงษ์กาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

การศึกษาการพัฒนาศักยภาพสิ่งทอชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นการมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ของพันธมิตรและภาคีการพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาสำรวจสถานการณ์ภาพและค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งทอชุมชนของจังหวัดชัยภูมิ ภายใต้กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งทอชุมชนของจังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาสิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิในอนาคต เพื่อสร้างรูปแบบเครือข่ายสิ่งทอชุมชน (cluster) และพัฒนาศักยภาพเครือข่าย (cluster) สิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น จุดขายที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และเพื่อให้พันธมิตรและภาคีที่เกี่ยวข้องเกิดกระบวนการเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ร่วมกันในการพัฒนาสิ่งทอชุมชนแบบครบวงจรและมีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น สถานภาพและร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ แนวทางการพัฒนา และแผนการวิจัยและพัฒนาสิ่งทอชุมชน และสร้างเครือข่ายสิ่งทอชุมชนของจังหวัดชัยภูมิ (cluster) และพัฒนาศักยภาพเครือข่าย (cluster) สิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ที่ก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น จุดขายที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

ผลการวิจัย พบว่า

ด้านภูมิประเทศ มีเนื้อที่ประมาณ 12,778.287 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,986,429 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.6 ของพื้นที่ทั้งหมดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และร้อยละ 2.5 ของพื้นที่ทั้งประเทศ มีพื้นที่ใหญ่เป็นลำดับที่ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นลำดับที่ 7 ของประเทศ พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สามารถปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปลูกฝ้ายตามหัวไร่ปลายนาได้ดี

ด้านประชากร จากข้อมูลของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง รายงานว่า จังหวัดชัยภูมิ มีประชากร ณ เดือนสิงหาคม พ.ศ.2549 รวมทั้งสิ้น 1,117,226 คน แยกเป็นประชากรเพศชาย จำนวน 556,232 คน คิดเป็นร้อยละ 49.79 เป็นประชากรเพศหญิง จำนวน 560,994 คน คิดเป็นร้อยละ 50.21 ของประชากรทั้งจังหวัด โดยมีประชากรวัยที่เป็นภาระจำนวน 357,386 คน คิดเป็นร้อยละ 31.98 ประชากรวัยแรงงาน จำนวน 759,840 คน คิดเป็นร้อยละ 68.02 โดยมีแรงงานทำงานอยู่ในภาคการเกษตรทั้งสิ้น 334,300 คน

ด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนา ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ โดยคำนึงถึงความสะดวกคล่องกับนโยบายการพัฒนาประเทศ ตามความต้องการของประชาชนและศักยภาพของจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งกำหนดเป็นวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ.2547-2550 “มุ่งสู่เศรษฐกิจการเกษตร อุตสาหกรรมสิ่งทอ ชูธงการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน”

ด้านเศรษฐกิจ มีระบบเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพทอผ้า เนื่องจากส่วนใหญ่ทำนาทำไร่พร้อมปลูกหม่อนเลี้ยงไหม หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวก็จะทอผ้า

ด้านวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตที่เกื้อหนุนต่อการส่งเสริมการทอผ้า ทั้งนี้ชาวชัยภูมินิยมใช้เส้นฝ้ายสำหรับพิธีบายศรีสู่ขวัญใช้ผูกแขนเพื่อเป็นสิริมงคลและนิยมนำผ้าไหม ผ้าฝ้าย หมอน หินอนมอบเป็นของขวัญที่ระลึก ของฝากสำหรับไหว้ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายชายในประเพณีการแต่งงาน เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ใช้ในงานบวช และใช้เป็นเครื่องถวายเป็นเครื่องบูชา

ด้านแรงงาน มีแรงงานเป็นจำนวนมาก แรงงานมีฝีมือด้านสิ่งทอชุมชนสืบทอดกันมายาวนาน เพราะชาวชัยภูมิในอดีตถือว่าหญิงสาวคนใดหากทอผ้าไม่เป็นจะไม่มีสิทธิ์แต่งงาน ดังนั้นสตรีชาวชัยภูมิโดยส่วนใหญ่จึงได้ถ่ายทอดความรู้ทักษะเทคนิคต่างๆ เกี่ยวกับกระบวนการทอผ้าแบบครบวงจร

ด้านคมนาคม มีศักยภาพเกื้อหนุนโดยมีเครือข่ายการคมนาคมที่เชื่อมโยงกับภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ประมาณ 332 กิโลเมตร

ด้านการท่องเที่ยว มีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามส่งเสริมให้ประชาชนเดินทางมาท่องเที่ยวและดึงดูดใจให้มาท่องเที่ยวและซื้อผ้าทอหลายแห่ง เช่น น้ำตกตาดโตน ทุ่งดอกกระเจียว ป่าหินงาม อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพระยาแล และ เขื่อนจุฬาภรณ์

ด้านการสนับสนุนสิ่งทอชุมชนมีหน่วยงานและภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพสิ่งทอชุมชนที่หลากหลายทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานสหกรณ์จังหวัด สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด สำนักงานจังหวัด ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

หอการค้าจังหวัด สภาอุตสาหกรรมจังหวัด ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ธนาคาร ธ.ก.ส ธนาคารออมสิน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาลตำบล และคณะกรรมการเครือข่าย OTOP จังหวัด

สภาพาส่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ

ผลการศึกษาพบว่า

1. ด้านการผลิต

ปัจจุบันมีกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิที่ขึ้นทะเบียนตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ทอผ้าไหม ทอผ้าฝ้าย กระดาษอยู่ทุกอำเภอ มีทั้งสิ้น 221 กลุ่ม มีสมาชิก 8,383 คน มีทรัพย์สินของกลุ่ม และส่วนตัว คิดเป็นมูลค่า 30,127,174 บาท กระจายตามอำเภอต่างๆ

อายุผู้ผลิตสิ่งทอชุมชน อายุของสมาชิกสิ่งทอชุมชนแบ่งตามช่วงอายุ จากจำนวนสมาชิกในปัจจุบันทั้งหมด พบว่าร้อยละ 39.44 มีอายุอยู่ในระหว่าง 51-60 ปี รองลงมาร้อยละ 27.20 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี

สถานะของกลุ่ม/การดำเนินกิจการ ส่วนใหญ่ร้อยละ 94.6 เป็นผู้ผลิตชุมชน รองลงมา ร้อยละ 3.2 เป็นผู้ประกอบการชุมชนรายเดียว และร้อยละ 2.2 เป็นผู้ผลิตประเภท SMEs

สภาพาส่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ เป็นระบบการผลิตสิ่งทอชุมชนที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากอดีตที่เป็นระบบการผลิตเพื่อใช้ในครอบครัว จึงใช้วัตถุดิบที่ผลิตขึ้นเอง ระบบการผลิตที่ยึดครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมายการผลิต กล่าวคือเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคการผลิตเพื่อการขายเพื่อให้ได้เงินมาซื้อสินค้าให้ครัวครัวมากกว่า การที่จะคิดขยายการผลิตให้ใหญ่โต ให้มีกำไรสูงสุดให้ครัวครัวเรือนชุมชนมีลักษณะเป็นผู้ผลิตรายย่อย ขายสินค้าขายภูมิปัญญาไม่ใช่ขายแรงงาน วิธีการผลิตยึดวิถีชีวิตชุมชนเป็นหลัก แต่เมื่อมีการพัฒนาจังหวัดชัยภูมิเข้าสู่ระบบการบริหารราชการแบบบูรณาการ เมื่อปี พ.ศ. 2546 จังหวัดชัยภูมิมุ่งพัฒนาและส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยกำหนดยุทธศาสตร์เป็นผู้นำอุตสาหกรรมสิ่งทอทั้งในด้านการลงทุน การบริหารจัดการ คุณภาพผลผลิตมุ่งสู่มาตรฐานสากลสิ่งทอเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ การสร้างงานและกระจายรายได้ ส่งผลให้ระบบการผลิตอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการผลิตเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อการบริโภคสู่การขายเป็นเป้าหมายหลักมีการนำเข้าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตโดยเฉพาะเส้นไหม เส้นฝ้าย ซึ่งในอดีตผลิตเองทอเองมาซื้อเส้นไหม เส้นฝ้าย เส้นด้ายไหม สำเร็จรูปแทน จนส่งผลให้ศักยภาพด้านการผลิตเส้นไหมเส้นฝ้ายของชุมชนลดลงอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านวัตถุดิบที่ใช้และแหล่งที่มาของวัตถุดิบ

สิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ จะใช้วัตถุดิบประเภทเส้นไหม ประมาณ 6,726 กก.ต่อเดือนโดยผลิตได้เองเพียง 1,380

กก.คิดเป็นร้อยละ 20.51 เท่านั้น ซึ่งอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิต้องพึ่งพาเส้นไหมนอกชุมชน เดือนละ 5,346 กก. หรือปีละ 64,152 กก.คิดเป็นร้อยละ 79.49 ส่วนเส้นฝ้ายใช้เดือนละ 2,173 กก.โดยผลิตได้เองเพียง 306 กก. คิดเป็นร้อยละ 14.08 ซึ่งจากภายนอกชุมชน 1,867 กก.ต่อเดือน หรือปีละ 22,404 กก.คิดเป็นร้อยละ 85.92 สำหรับเส้นด้ายไหมไม่สามารถผลิตได้เองต้องซื้อทั้งหมด เดือนละ 7,280 กก. หรือปีละ 87,360 กก. ซึ่งสิเคมีเดือน 282,750 บาทหรือปีละ 3,393,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 98.67 ใช้สิธรรมชาติและครึ่งเพียง 3,800 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 1.33 เท่านั้น การซื้อวัตถุดิบเส้นไหม จะซื้อเส้นไหมจุลไหมไทย เพชรบูรณ์ เส้นด้ายไหม เส้นฝ้าย โดยซื้อจากร้านค้าในตลาดเมืองชัยภูมิตลาดอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น และพ่อค้าเร่ขายตามหมู่บ้าน

2.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินกิจการสิ่งทอชุมชน

อุปกรณ์ในการทอผ้า ที่สำคัญได้แก่กี่ ซึ่งกลุ่มสิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิจะใช้ทั้งหมด 5,588 หลัง แยกเป็นกี่พื้นบ้าน จำนวน 4,808 หลัง คิดเป็นร้อยละ 86 และกี่กระตุกจำนวน 780 หลัง คิดเป็นร้อยละ 14 เฉพาะกลุ่มที่ใช้กี่กระตุก 83 กลุ่ม โดยเฉลี่ยจะมีกี่กระตุกกลุ่มละ 9.4 หลัง กลุ่มที่ใช้กี่กระตุกมากที่สุดจำนวน 85 หลัง ซึ่งจะมีกลุ่มที่ใช้เฉพาะกี่กระตุกมีเพียง 27 กลุ่ม ในขณะที่เดียวกันจะมีกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนที่ไม่ใช้กี่กระตุกใช้เฉพาะกี่พื้นบ้านมากถึง 138 กลุ่ม โดยมีการใช้กี่พื้นบ้านมากถึง 194 กลุ่ม โดยเฉลี่ยจะมีกี่พื้นบ้านกลุ่มละ 24.8 หลัง มากสุดกลุ่มที่มีกี่พื้นบ้าน มากที่สุด จำนวน 88 หลัง

อุปกรณ์ในการทอผ้าของกลุ่มสิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ มีทั้งสิ้น 11,221 ปั่น โดยเฉลี่ยมีฟืม 50.7 ปั่นต่อกลุ่ม โดยมีกลุ่มที่มีฟืมต่ำสุด 38 ปั่น สูงสุด 560 ปั่น ซึ่งทุกกลุ่มจะมีฟืมเป็นของตนเอง ซึ่งแยกเป็นกลุ่มที่มีฟืมหลายจำนวนและหลายขนาดแต่ไม่เพียงพอ จำนวน 146 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 66.1 และเป็นกลุ่มที่มีฟืมหลายจำนวนหลายขนาดและเพียงพอ จำนวน 75 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 33.9

2.2 ช่วงระยะเวลาการผลิตอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน

ช่วงระยะเวลาในการผลิตสิ่งทอชุมชน ถือเป็นวงจรวิถีชีวิตของชาวชัยภูมิ จะเป็นกระบวนการผลิตที่ต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยในช่วงฤดูฝนก็จะปลูกหม่อนหรือตัดแต่งดูแลสวนหม่อนให้มีความสมบูรณ์ ไปพร้อมกับการปักด้ายข้าว เมื่อปักด้ายแล้วเสร็จก็จะมาเลี้ยงไหม สาวไหม หลังจากเลี้ยงไหมสาวไหมเสร็จแล้วก็จะเข้าสู่การเก็บเกี่ยวข้าว เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวแล้วเสร็จก็จะฟอกย้อมและทอผ้าซึ่งก็จะอยู่ในช่วงฤดูแล้ง(ฤดูร้อน) หลังจากนั้นก็จะกลับเข้าสู่กระบวนการเริ่มปลูกหม่อนเช่นเดิม ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การผลิตสิ่งทอชุมชนสมาชิกจะใช้เวลาที่ว่างจากงานประจำหรืองานเกษตรกรรม จำนวน 192 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 86.9 จะผลิตเฉพาะฤดูแล้ง ก็จะเป็นกลุ่มที่ผลิตสิ่งทอชุมชนโดยการซื้อเส้นใยจาก มีจำนวน 12 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 5.4 นอกจากนั้นยังมีกลุ่มที่ประกอบอาชีพด้านสิ่งทอชุมชนเป็นอาชีพหลัก

ทำการทอผ้าและแปรรูปผลิตภัณฑ์ตลอดทั้งปี มีจำนวน 12 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 5.4

2.3 กำลังการผลิตอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน

กำลังการผลิตอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน จากการที่สมาชิกกลุ่มสิ่งทอชุมชนมี จำนวน 8,383 คน ส่วนใหญ่เป็นกำลังแรงงานที่มีทักษะฝีมือประณีต ระดับปานกลาง อาจปรับปรุงบ้างในการทอลายที่ตนเองไม่ถนัดหรือลายใหม่ จำนวน 5,843 คน คิดเป็นร้อยละ 69.7 รองลงมาเป็นกำลังแรงงานที่มีทักษะต้องปรับปรุงหรือมีคนคอยช่วยเหลือ จำนวน 1,644 คน คิดเป็นร้อยละ 19.6 โดยมีกำลังแรงงานที่มีทักษะฝีมือประณีตสวยงามทอได้ทุกลายตามที่ลูกค้าต้องการ จำนวน 896 คน คิดเป็นร้อยละ 10.7

สำหรับกำลังการผลิตในการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า ส่วนใหญ่กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนมีกำลังการผลิตที่สนองต่อความต้องการของลูกค้าร้อยละ 50 - 70 จำนวน 88 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 39.8 รองลงมากลุ่มมีกำลังการผลิตที่สนองต่อความต้องการของลูกค้า ร้อยละ 50 - 70 จำนวน 69 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 31.2 และกลุ่มที่มีกำลังการผลิตเพียงพอสอดตามความต้องการของลูกค้าร้อยละ 70 - 100 จำนวน 59 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 26.7 นอกจากนั้นยังพบว่ามีกลุ่มที่ผลิตตามเวลาว่างไม่คำนึงความต้องการของลูกค้า จำนวน 5 กลุ่ม หรือคิดเป็นร้อยละ 2.30

ปริมาณการผลิตหรือการทอผ้าของกลุ่มสิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ โดยทั่วไปกลุ่มจะสามารถทอผ้าใหม่ได้เฉลี่ยคนละ 1 เมตรต่อ 1 วัน และสามารถทอผ้าฝ้ายได้คนละ 2 เมตรต่อ 1 วัน ซึ่งแสดงถึงศักยภาพในการผลิตผ้าไหมอย่างเดี่ยวได้ถึงวันละ 8,383 เมตร ปีละ 3,059,795 เมตร หรือผลิตผ้าฝ้ายได้วันละ 16,766 เมตร ปีละ 6,119,590 เมตร

สำหรับปริมาณการทอผ้าของกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ พบว่าขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้าและราคาที่ยืดหยุ่น คำนวณค่าแรงงาน สมาชิกกลุ่มมีกำลังใจในการผลิต บางคนจะทอผ้าทั้งกลางวันและกลางคืน (ทำงานล่วงเวลา) ซึ่งปริมาณการผลิตของกลุ่มจึงขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้า จำนวน 185 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 83.7 ขึ้นอยู่กับราคา จำนวน 91 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 41.2 และปริมาณขึ้นอยู่กับความต้องการของสมาชิก จำนวน 85 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 38.5 ทั้งนี้กลุ่มที่ผลิตได้ตามความต้องการของกลุ่มให้เหตุผลเพราะไม่ต้องการให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มล้นตลาดและต้องการให้ผลิตภัณฑ์เป็นภูมิปัญญาที่มีจิตวิญญาณของท้องถิ่นไม่ยอมขายแรงงานหรือขายสินค้า

ศักยภาพในการผลิตซ้ำของกลุ่ม พบว่า ร้อยละ 91.9 สามารถผลิตอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนซ้ำได้ในปริมาณและคุณภาพใกล้เคียงของเดิม วิธีการควบคุมคุณภาพในการผลิต พบว่า ร้อยละ 84.6 มีวิธีการควบคุมคุณภาพ โดยจะมีผู้ที่คอยตรวจคุณภาพของผ้าที่ทอแล้ว ดูความหนาแน่นของเนื้อผ้า การสำหรับการรักษาสิ่งแวดล้อมในกระบวนการผลิต เช่น น้ำเสีย น้ำย้อมสี ซึ่งถือเป็นผลกระทบจากการดำเนินกิจการอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน พบว่า ร้อยละ 84.6 การผลิตไม่มี

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อนึ่งสำหรับค่าจ้างแรงงานที่สมาชิกกลุ่มได้จากการทอผ้าหากเปรียบเทียบกับค่าจ้างทำอาชีพอื่นจะต่ำกว่าอาชีพอื่น จำนวน 136 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 62.4

3. สถานภาพด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอชุมชน

พบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอชุมชน จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งได้รวบรวมภาพลายผ้าผลิตภัณฑ์ที่เป็นจุดเด่นของสิ่งทอชุมชน มีจำนวน 186 ลาย โดยมีลายหมี่ซ้อเป็นลายดั้งเดิมของจังหวัดชัยภูมิ นอกจากลายมัดหมี่แล้วยังมีการ फैนทลายปักลาย มัดย้อมก่อให้เกิดลวดลายใหม่ๆ สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าเสมอ ทั้งนี้จังหวัดชัยภูมิได้ยึดผ้าไหมมัดหมี่เป็นผลิตภัณฑ์เด่นของจังหวัด

3.1 การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสิ่งทอชุมชน ส่วนใหญ่แปรรูปเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป สุภาพบุรุษสุภาพสตรี ผ้าปูโต๊ะ ผ้าผาน หมอน นอกนั้นจะจำหน่ายเป็นผ้าผืน ในขณะที่ร้านจำหน่ายผ้าไหมในจังหวัดชัยภูมิ ก็จะทำผลิตภัณฑ์จากจังหวัดอื่นมาขายเพิ่มเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้แบบครบวงจรในการแต่งกายทั้งสุภาพบุรุษและสุภาพสตรี ได้แก่ ผ้าคลุมไหล่ เนคไท ผ้าพันคอ พวงกุญแจ กระเป๋า รวมทั้งเสื้อผ้าย้อมสีไหมสำเร็จรูปจากโรงงานอุตสาหกรรม

3.2 การได้รับการอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่าร้อยละ 83.7 ได้รับการอบรม โดยเฉลี่ยได้รับการอบรมกลุ่มละ 1 ครั้ง สูงสุด 6 ครั้ง การได้ไปศึกษาดูงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่าร้อยละ 76.0 ได้ไปศึกษาดูงานโดยเฉลี่ยกลุ่มละ 1 ครั้ง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มส่วนใหญ่ร้อยละ 44.8 พัฒนาตามแนวความคิดของลูกค้า รองลงมาพัฒนาตามแนวความคิดของกลุ่ม และพัฒนารูปแบบจากผู้ผลิตอื่น ส่วนที่มาของรูปแบบลวดลาย สี สัน ของผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนชัยภูมิ ส่วนใหญ่ร้อยละ 71.9 เป็นภูมิปัญญา ท้องถิ่นดั้งเดิมและมีการพัฒนาสร้างสรรค์ การพัฒนารูปแบบ ลวดลาย สี สันผลิตภัณฑ์ พบว่าร้อยละ 75.6 มีการพัฒนาต่อเนื่องด้วยตนเองโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการพัฒนารูปแบบลวดลายสี สันผลิตภัณฑ์ พบว่า ร้อยละ 82.4 พัฒนาตามข้อ แนะนำของลูกค้า รองลงมาร้อยละ 64.3 พัฒนาจาก แนวคิดของกลุ่ม

3.3 คุณภาพของผลิตภัณฑ์ พบว่าร้อยละ 55.7 มีคุณภาพดี สีไม่ตกไม่เสียรูปหลังการใช้งาน รองลงมาร้อยละ 26.7 ผลิตภัณฑ์มีความแข็งแรง ทนทาน เหมาะสมกับสภาพการใช้งาน สำหรับการได้รับรองมาตรฐานพบว่า กลุ่มผู้ประกอบการ อุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนร้อยละ 38.9 ผลิตภัณฑ์ ยังไม่ได้รับมาตรฐาน ร้อยละ 33.9 ได้รับมาตรฐานแล้ว และร้อยละ 27.2 อยู่ระหว่างการยื่นขอมาตรฐาน

3.4 การมีบรรจุภัณฑ์ พบว่าร้อยละ 4.4 ไม่มีบรรจุภัณฑ์ รองลงมาร้อยละ 33.0 มีบรรจุภัณฑ์แบบดั้งเดิม เช่น กล่องหรือถุงกระดาษสำหรับใส่เสื้อผ้าทั่วไป และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ พบว่า ร้อยละ 50.2 เป็นแบบดั้งเดิม รองลงมา ร้อยละ 28.5 มีการพัฒนาต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เรื่องราวของผลิตภัณฑ์ (Story of Product) พบว่าร้อยละ 40.3 มี

เรื่องราวเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์ และร้อยละ 33.0 ไม่มีเรื่องราวเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์

3.5 อายุการเก็บรักษาผ้าและอายุการใช้งานผลิตภัณฑ์สิ่งทอชุมชน

อายุการเก็บรักษาผ้า และอายุการใช้งานผลิตภัณฑ์สิ่งทอชุมชน ประเภทผ้าไหมสามารถเก็บรักษาได้ในเวลาที่ยาวนาน ถึง 100 ปี ผ้าฝ้ายเก็บรักษาได้นาน 40 ปีและผ้ามัดหมี่ไทเรเก็บรักษาได้นาน 20 ปี โดยผ้าฝ้ายจะมีอายุในการใช้งานได้นานถึง 30 ปี รองลงมาคือผ้าไหมใช้งานได้นาน 20 ปี และผ้าไทเรมีการใช้งานได้นาน 10 ปี

4. สถานภาพด้านการตลาดอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน

สถานทั่วไปด้านการตลาด จากการศึกษ พบว่า สถานภาพด้านการตลาดของสิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ถือเป็นหัวใจสำคัญต่อการพัฒนาสิ่งทอชุมชน ทั้งการซื้อขายผ่านคนกลาง และไม่ผ่านคนกลาง ทั้งตลาดระดับชุมชนและตลาดนอกชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่รัฐบาลได้ส่งเสริมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีส่วนผลักดัน กระแสสังคมให้ผลผลิตสิ่งทอชุมชนที่เกิดจากธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รับความนิยม และเป็นที่ต้องการของตลาดอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนมีการ เปลี่ยนทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ ตลอดทั้งวิธีการผลิต การตลาดของชาวชัยภูมิ กล่าวคือตลาดอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนมี 3 ลักษณะคือ

1) คนในชุมชนเป็นตัวกลางในการจำหน่าย โดยส่วนใหญ่ประธานกลุ่มจะนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปจำหน่ายในงานเทศกาลและงานที่หน่วยงานทางราชการจัดขึ้น โดยส่วนใหญ่มุ่งสู่การจำหน่ายงาน OTOP City ที่เมืองทองธานี ที่รัฐบาลจัดเป็นประจำทุกปีก่อนช่วงปีใหม่ ส่งผลให้เกิดเครือข่ายของผลิตภัณฑ์ทั้งการผลิตและการขยายตลาดผลิตภัณฑ์สิ่งทอชุมชนอย่างกว้างขวาง

2) การจัดจำหน่ายภายในชุมชน ทั้งในรูปแบบที่จัดจำหน่ายในที่ทำการกลุ่มภายในชุมชน ติดต่อกับวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนในร้านค้าทั่วไป วางจำหน่ายที่ศูนย์สาธิตการตลาด จัดจำหน่ายในงานประเพณี หรืองานเจ้าพ่อพญาแล งานกาชาด และงานท่องเที่ยวทุ่งดอกกระเจียว จังหวัดชัยภูมิ

3) การจำหน่ายในร้านค้าซึ่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์สิ่งทอชุมชน โดยร้านค้าจำหน่ายผ้าทอพื้นบ้านของพ่อค้าคนกลางในเขตอำเภอต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งร้านค้าในเขตอำเภอบ้านเขว้า มีร้านจำหน่ายผ้าพื้นบ้านขนาดใหญ่ ใช้เงินลงทุนทั้งในการสร้างร้านค้า และการตกแต่งร้านให้มีเอกลักษณ์แห่งภูมิปัญญาไทย

4.1 การดำเนินกิจกรรมด้านการตลาดของกลุ่มสิ่งทอชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 97.1 เป็นผู้ผลิตและจำหน่ายเอง ร้อยละ 8.6 เป็นผู้ผลิตอย่างเดียว และร้อยละ 2.3 เป็นผู้จำหน่ายเอง การได้รับข้อมูลข่าวสารการตลาด พบว่า ผู้ผลิตสิ่งทอชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดจากอันดับ 1 ได้รับข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มอื่น/เครือข่ายคิดเป็นร้อยละ 62.4 ได้รับจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอันดับ 2 คิดเป็นร้อยละ 52.0

อันดับ 3 ได้รับข้อมูลจากญาติพี่น้องและผู้นำชุมชนในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 44.3 ซึ่งกลุ่มได้รับข้อมูลข่าวสารการตลาดโดยเฉลี่ย 2.1 แหล่งต่อกลุ่ม ซึ่งกลุ่มส่วนใหญ่ จำนวน 169 กลุ่ม ได้รับข้อมูลข่าวสารการตลาดจาก 2 แหล่ง รองลงมาจำนวน 88 กลุ่มได้รับข้อมูลจาก 3 แหล่ง และมีจำนวน 76 กลุ่มที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจาก 1 แหล่ง ทั้งนี้มีกลุ่มที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากทั้ง 4 แหล่ง จำนวน 26 กลุ่ม รายละเอียดดังตารางที่ 2.20

4.2 ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ พบว่า จำหน่ายในที่ทำการกลุ่มหรือที่ทำการของกิจการ คิดเป็นร้อยละ 82.4 รองลงมามีการจำหน่ายโดยผ่านตัวแทนจำหน่ายหรือผู้ค้าคนกลาง และร้อยละ 64.3 มีการนำสินค้าไปฝากขายกับกลุ่มอื่น คิดเป็นร้อยละ 20 และจำหน่ายผ่านคนกลางผ่านสื่อต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 15.4 โดยเฉลี่ยมีใช้ช่องทางการ เฉลี่ยกลุ่มละ 2 ช่องทาง แต่กลุ่มโดยส่วนใหญ่ จำนวน 151 กลุ่ม ที่จำหน่าย 2 ช่องทาง และมีจำนวน 8 กลุ่ม ที่จำหน่ายทั้ง 4 ช่องทางสำหรับราคาส่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์กลุ่มอื่นที่มีปริมาณ คุณภาพและลักษณะคล้ายคลึงกัน ส่วนใหญ่ร้อยละ 79.6 จะมีราคาเท่ากับกลุ่มอื่นและราคาถูกกว่ากลุ่มอื่น คิดเป็นร้อยละ 13.2 ส่วนที่ผลิตภัณฑ์กลุ่มที่มีราคาสูงกว่ากลุ่มอื่น คิดเป็นร้อยละ 7.2

4.3 จำนวนแหล่งจำหน่ายหลักของผลิตภัณฑ์ พบว่า ร้อยละ 42.3 มีจำนวนแหล่งจำหน่ายหลัก 2-3 แห่ง รองลงมาร้อยละ 36.2 มีแหล่งจำหน่ายเฉพาะในพื้นที่ที่กลุ่มทำการผลิต และร้อยละ 19.0 มีจำนวนแหล่งจำหน่าย 4 แห่งขึ้นไป รายละเอียด ดังตารางที่ 2.20

4.4 รายได้ในการจัดจำหน่ายสินค้า เทียบกับปีที่ผ่าน มา พบว่า ส่วนใหญ่รายได้ลดลงต่ำกว่าปีที่ผ่าน มา จำนวน 114 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 51.6 รองลงมามีรายได้เท่าเดิม จำนวน 20 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 9.0 มีรายได้ เพิ่มขึ้นร้อยละ 1-10 จำนวนกลุ่ม และมีรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 11 ขึ้นไป เพียง 14 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 6.3 รายละเอียด ดังตารางที่ 2.20

4.5 ความต่อเนื่องของตลาด พบว่าส่วนใหญ่กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน จำนวน 120 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 54.3 มีลูกค้าไม่แน่นอน มีทั้งเก่าและใหม่ แต่การซื้อไม่สม่ำเสมอ รองลงมามีลูกค้าเก่าแต่ไม่มีการสั่งซื้ออย่างสม่ำเสมอ จำนวน 69 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 31.2 โดยมีกลุ่ม อุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนที่มีลูกค้าเก่าและลูกค้าใหม่ และมีการสั่งซื้ออย่างสม่ำเสมอเพียง 24 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 10.9 ทั้งนี้มีกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนที่มีเฉพาะลูกค้าใหม่ จำนวน 8 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 3.6 เท่านั้น

4.6 การสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจของลูกค้า โดยเฉลี่ยมีการสร้างแรงจูงใจ กลุ่มละ 2.14 ส่วนใหญ่ จะสร้างแรงจูงใจในการขาย 2 วิธี จำนวน 114 กลุ่มโดยส่วนใหญ่ กลุ่มใช้วิธีการลดราคาให้เมื่อมีสต็อก จำนวน 208 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 94.4 รองลงมามีการพัฒนาสินค้าตามข้อเสนอแนะของลูกค้า จำนวน 171 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 77.4 และ ให้

ข้อมูลแนะนำการผลิตและการใช้ที่ดี จำนวน 78 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 35.3 ซึ่งมีเพียงร้อยละ 1.8 เท่านั้น ที่มีการบริการหลังการขาย จำนวน 16 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 7.2

4.7 การส่งเสริมการตลาด โดยส่วนใหญ่จำนวน 148 กลุ่มให้ความสำคัญกับสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการ คิดเป็นร้อยละ 67.0 ทั้งนี้เนื่องจากทางราชการจะให้คำแนะนำเกี่ยวกับการตลาดได้ดี รองลงมาจำนวน 35 กลุ่มจะสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าสมาชิก คิดเป็นร้อยละ 15.8 ส่งเสริมการตลาดโดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุ/หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นหรือแผ่นพับ/ป้ายโปสเตอร์ จำนวน 22 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 10 ทั้งนี้มีการส่งเสริมการขายโดยเป็นแหล่งศึกษาดูงานและฝึกอบรมเพียง 16 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 7.2

สถานการณ์ด้านยอดขาย/จำหน่ายสินค้าของกลุ่มต่อปี พบว่าร้อยละ 37.6 มียอดขายจำหน่ายอยู่ระหว่าง 100,001-500,000 บาท รองลงมาร้อยละ 19.9 มียอดขายอยู่ระหว่าง 50,001-100,000 บาท ซึ่งมีเพียงร้อยละ 0.9 เท่านั้นที่มียอดขายมากกว่า 5,000,000 บาท โดยมียอดขายเฉลี่ย 555,120 บาท ยอดจำต่ำสุด 14,850 บาท สูงสุด 12,000,000 บาทต่อปี รายได้ต่อเดือนต่อคน ของสมาชิกกลุ่มจากการผลิตสินค้า พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 64.2 มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 1,001-3,000 บาท รองลงมาร้อยละ 15.3 มีรายได้ต่อเดือน 3,001-6,000 บาท โดยมีรายได้เฉลี่ย 2,825 บาทต่อเดือนต่อคน รายได้ต่ำสุด 500 บาท และสูงสุด 20,000 บาท รายละเอียดย

การเสียภาษีการค้า พบว่า ร้อยละ 87.3 ไม่ได้เสียภาษีการค้า รองลงมาเสียภาษีการค้าทุกปี คิดเป็นร้อยละ 8.6 และร้อยละ 0.9 เสียเป็นบางปี ส่วนการจัดทำบัญชีขายของกลุ่ม/กิจการ พบว่า ส่วนใหญ่มีบัญชีอย่างง่ายไม่เป็นระบบ คิดเป็นร้อยละ 64.7 มีการจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบ คิดเป็นร้อยละ 22.6 และไม่มีการจัดทำบัญชีเลย คิดเป็นร้อยละ 12.7

ปัญหาด้านการตลาดที่กลุ่ม/กิจการประสบ พบว่าอันดับ 1 คือ ผู้ผลิตอื่นขายตัดราคา คิดเป็นร้อยละ 43.9 อันดับ 2 ขาดนักการตลาดประจำกลุ่ม และกระแส/ค่านิยมทางสังคม อันดับ 3 สินค้า/ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไม่หลากหลาย และสินค้า/ผลิตภัณฑ์ต้นทุนสูงกว่าผู้ผลิตอื่นๆ อันดับ 4 สินค้า/ผลิตภัณฑ์คุณภาพต่ำกว่าผู้ผลิตอื่นๆ และการโฆษณาประชาสัมพันธ์สู่ผู้ผลิตอื่นไม่ได้

การวิเคราะห์ SWOT สิ่งทอชุมชน

1. จุดแข็ง (Strength)

1) สิ่งทอชุมชนเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมเดิมและเป็นวิถีชีวิตของคนอีสาน สตรีทุกคนจะมีความสามารถในการเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ในการทอผ้าได้อย่างง่าย ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน ให้มีความปราณีตสวยงาม

2) อุปกรณ์เครื่องมือ การผลิตเป็นเทคโนโลยีพื้นบ้าน ค่าใช้จ่ายในการดูแลการซ่อมบำรุงต่ำ เนื่องจากสามารถซ่อมบำรุงดูแลได้เองภายในชุมชน

3) ผลิตภัณฑ์สิ่งทอชุมชนมีคุณภาพได้มาตรฐานมีการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4) ผลิตภัณฑ์สามารถแปรรูปเป็นสินค้าที่หลากหลายใช้ได้แบบเอนกประสงค์

5) มีการรวมกลุ่มกันย่อมมีโอกาสดีในการพัฒนาการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น เงินทุน ด้านวิชาการ ด้านข้อมูลข่าวสาร

6) มีแรงงานหรือกำลังการผลิตจำนวนมาก เนื่องจากมีอาชีพด้านการเกษตรทำนา ส่งผลให้สตรีมีเวลาว่างจากการทำนามาทอผ้ามากขึ้น

7) ต้นทุนด้านแรงงานการผลิตต่ำ เนื่องจากสตรีที่ทอผ้าส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตร การทำงานไม่ค่อยคำนึงถึงต้นทุนที่เป็นแรงงานของตนเอง จึงไม่นำไปรวมเป็นต้นทุนการประกอบอาชีพต่างๆ ดังนั้นได้คำตอบแทนหรือรายได้ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาภาระงานและความพึงพอใจเป็นสำคัญ ไม่เหมือนภาคอุตสาหกรรมที่กำหนดค่าแรงงานขั้นต่ำเป็นรายวัน

8) เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพและสร้างรายได้ภายในชุมชน ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายและเวลาไปหางานทำต่างถิ่น และที่สำคัญสามารถทอผ้าได้ทุกเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน

9) สภาพทางสังคมที่เอื้ออำนวย โดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนมานานมีความผูกพันเป็นเครือญาติ มีความสามัคคี ก่อให้เกิดพลังในการรวมกลุ่ม ความรักความห่วงหาอาลัยในภูมิปัญญาท้องถิ่น นำสู่พลังการเกื้อกูลซึ่งกันและกันด้านการประกอบอาชีพ พลังการเรียนรู้ทักษะการทอผ้า

10) ผู้นำกลุ่มมีศักยภาพในการพัฒนาและการรักษาผลประโยชน์หรือวัตถุประสงค์มีความเสียสละ ปรองดองใจรักการทอผ้า ปรารถนาอยากเห็นกลุ่มประสบผลสำเร็จ โดยผู้นำแสวงหาความรู้เทคนิคใหม่ๆ และมีความสนใจในการแลกเปลี่ยนความรู้กันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มที่มีผลิตภัณฑ์หลากหลาย

2. จุดอ่อน (Weakness)

1) การคมนาคมของกลุ่ม/หมู่บ้านตั้งอยู่ห่างไกลกันและห่างจากชุมชนเมือง ทำให้ลูกค้าเดินทางไปซื้อสินค้าจากกลุ่มลำบากส่งผลให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันลดลง ต้นทุนเพิ่มสูงขึ้น

2) ผลิตภัณฑ์ยังไม่หลากหลาย ในแง่ของการให้สีและลวดลาย ส่วนใหญ่จะเป็นลายเดิม หรือเหมือนกันหลายกลุ่ม ไม่มีเอกลักษณ์ที่เด่นชัดเป็นของตนเอง

3) สมาชิกขาดจิตสำนึกที่ดีในการทอผ้า เกี่ยวกับการทอผ้าที่ปราณีตสวยงาม ขาดความพิถีพิถัน มักง่ายเห็นแก่ได้ เช่น บางคนใจร้อน ประหยัดเส้นฝ้ายทอเบาๆ ให้ได้ปริมาณมากแต่คุณภาพต่ำ

4) สมาชิกไม่ได้รับการพัฒนาการแปรรูปการตกแต่งผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายเพื่อการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

5) กลุ่มขาดแคลนเงินทุนและมีการระดมทุนที่สูง เนื่องจากมีเงินทุนไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกในการจัด

ข้อวัสดุอุปกรณ์ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มมีจำนวนมากสมาชิกบางคนกู้เงินนอกระบบ และบางกลุ่มแม้จะมีเงินทุนที่เพียงพอแต่ก็ได้อาจจากการกู้ยืมมีภาระด้านดอกเบี้ย ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูง

6) กระบวนการตัดสินใจด้านราคาและการผลิตล่าช้า เนื่องจากต้องอาศัยมติกลุ่มส่งผลให้การตัดสินใจไม่ทันต่อความต้องการของลูกค้าที่ต้องการสินค้าเร่งด่วน จึงกลับไปสั่งสินค้าจากปัจเจกบุคคลแทน ทำให้กลุ่มขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ

7) วัสดุ อุปกรณ์การทอ โดยเฉพาะฟืมไม้ไผ่มาตรฐาน และกี่ เมื่อใช้ไปนานๆ หรือทอมากเร่งด่วนจะชำรุดส่งผลให้คุณภาพไม่ได้มาตรฐาน

8) ฝีมือไม่ปราณีต สีดก(กรณีสีธรรมชาติ)ไม่คงทนเหมือนสีเคมี

9) กลุ่มไม่มีระบบการตรวจสอบคุณภาพและแยกเกรดผลิตภัณฑ์

10) การผลิตไม่ทันตามกำหนดเวลาของลูกค้า โดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลทำนาเนื่องจากสมาชิกมีอาชีพหลักและงานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ต้องเข้าร่วมมากขึ้น

11) ไม่มีการบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม สวยงาม

12) กลุ่มขาดระบบการบริหารจัดการที่ดี เช่น เมื่อรวบรวมผลิตภัณฑ์มาขายสินค้าขึ้นใหม่สะดวกหยิบ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์บางชิ้นถูกลืมกลายเป็นสินค้าเก่าไม่สวยงามขาดความรู้ความเข้าใจด้านการตลาด

13) ผลิตภัณฑ์มีราคาสูงหากเปรียบเทียบกับผ้าสำเร็จรูปที่ผลิตจากโรงงาน

3. โอกาส (Opportunity)

1) ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนสนับสนุนการจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่ม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด พัฒนาทักษะและรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสนับสนุนการสร้างตราสินค้าจังหวัดชัยภูมิและการตลาด สำนักงานเกษตรจังหวัดสนับสนุนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การศึกษาออกโรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล ให้การสนับสนุนด้านเงินทุน ด้านวิชาการ ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์

2) การเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคม โดยเฉพาะกระแสการรักทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากชุมชนที่ทำจากธรรมชาติของชุมชนได้รับความนิยมเป็นที่ต้องการของตลาด

3) นโยบายรัฐบาล ให้การสนับสนุนโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีการประชาสัมพันธ์ มีการสนับสนุนด้านงบประมาณ สนับสนุนด้านวิชาการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ได้รับการยกเว้นภาษี

4) มีโอกาสเพิ่มมูลค่า เนื่องจากสิ่งทอชุมชนสามารถประยุกต์ออกแบบแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นเครื่องใช้ เครื่องนุ่งห่ม ที่หลากหลายเพิ่มมูลค่าเพิ่มขึ้นได้ เช่น ผ้ามาว ผ้าหม

ผ้าคลุมเตียง วอลเปเปอร์ ยาม กระเป๋า ฯลฯ

5) มีโอกาสพัฒนาสู่การเป็นสิ่งทอชุมชนครบวงจร ชุมชนมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม มีการปลูกผ้าและผลิตเส้นด้ายอย่างมากในอดีต จึงมีโอกาสนำที่ดินว่างเปล่าตามหัวไร่ปลายนามาปลูกหม่อน ปลูกผ้า เพื่อลดต้นทุนการผลิตได้ และยังสามารถหาซื้อย้อมจากธรรมชาติ ต้นทุนต่ำปลอดภัยจากสารเคมี

6) มีโอกาสเสริมสร้างความร่วมมือ(cluster) กับกลุ่มผลิตภัณฑ์อื่น ทั้งระดับจังหวัด ระดับประเทศ

7) มีโอกาสเสริมสร้างสู่ศูนย์การเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมผ้า ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมีวัฒนธรรมในการใช้ผ้าทอที่หลากหลาย เช่น เครื่องกราบไหว้ญาติผู้ใหญ่ เป็นของชำร่วยของฝากในพิธีการแต่งงาน

8) กลุ่มมีระบบการสื่อสารที่สะดวกในการติดต่อข้อมูลข่าวสารกับหน่วยงานต่างๆ อันจะก่อให้เกิดโอกาสในการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายด้านการผลิต การตลาดได้อย่างสะดวก

10) มีโอกาสในการสร้างงาน สร้างสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชน เพราะกระบวนการผลิตสิ่งทอชุมชน ที่ยาวนานหลายขั้นตอนย่อมเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนทั้งการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้แก่แรงงานผลิตแต่ละช่วงการผลิตสิ่งทอชุมชน

4. อุปสรรค (Threat)

1) วัตถุดิบราคาสูง(เส้นฝ้าย เส้นไหม) เนื่องจากเงินทุนมีน้อย (ส่วนใหญ่ซื้อปลีก) ขาดอำนาจในการต่อรอง

2) นโยบายรัฐบาลและภาวะการณตลาดเร่งรัดเร่งด่วน(ไม่เสมอต้นเสมอปลาย) ส่งผลให้การปรับตัวของกลุ่มไม่ทันทั้งด้านคุณภาพ ปริมาณ

3) การขายหรือจำหน่ายที่หน่วยงานราชการจัดขึ้นในงานต่างๆ โดยเฉพาะงานระดับชาติ กลุ่มต่างๆ มักขายตัดราคากัน ถ้าไม่จัดสรรสถานที่ให้กลุ่มจะแย่งสถานที่กันเองและรีบขายรีบกลับบ้าน

4) ขาดการจัดหาสถานที่จำหน่าย ทั้งด้านการตลาด ขาดความแน่นอนของสม่ำเสมอ

5) ลูกค้าขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะ สีธรรมชาติสีจะแตกต่างกันบ้างเป็นไปตามธรรมชาติ มักถูกตำหนิหรือต่อว่าไม่ได้มาตรฐานเหมือนสินค้าโรงงาน

6) หน่วยงานภาครัฐ ที่ให้การสนับสนุนไม่สม่ำเสมอ ไม่มีความต่อเนื่อง ขาดการประสานงาน ไม่มีการติดตามผลการดำเนินงานที่ดี และไม่ได้รับคำแนะนำที่ดีเป็นรูปธรรม

7) เกิดการลอกเลียนแบบ และการแข่งขันโดยระบบนายทุน

8) ขาดการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ การขนส่ง และสถานที่จำหน่าย

9) ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายที่ดี ทำให้ขาดแนวร่วมในการแก้ปัญหาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายได้

คุณภาพ

10) ราคามักรงจันที่มีราคาสูง

วิสัยทัศน์การพัฒนาสิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ

จากการศึกษาระดมความคิดเห็นของกลุ่มผู้ผลิตได้วิสัยทัศน์ คือ “รวมกลุ่มเป็นเครือข่าย (Cluster) มีสินค้าหลากหลายได้มาตรฐาน สร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้ชุมชน”

ยุทธศาสตร์ การพัฒนาองค์กรและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กร

1) ด้านผู้นำและสมาชิก

(1) ยกระดับจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อกลุ่มต่อการทอผ้า โดยปฏิบัติตามกฎระเบียบ และร่างระเบียบให้ชัดเจนนำสู่การพัฒนาที่เข้มแข็งยั่งยืน

(2) พัฒนาผู้นำที่หลากหลาย โดยเฉพาะด้านการบริหาร การผลิต การขาย การตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์

(3) สมาชิกมีการเรียนรู้เกี่ยวกับการทอผ้า พัฒนาสมาชิกและผู้นำอย่างต่อเนื่อง

(4) เป็นกลุ่มที่พึ่งตนเองได้ สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างสวัสดิการที่ดี

(5) กลุ่มมีการกำหนดแผนงาน กิจกรรมในการทำงานร่วมกันที่ชัดเจน

(6) พัฒนาระบบการสื่อสาร การติดต่อข้อมูลข่าวสารกับหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง อันจะก่อให้เกิดความร่วมมือกับเครือข่ายด้านการผลิต การตลาดได้อย่างสะดวก

(7) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยมีการเพิ่มอำนาจการตัดสินใจแก่คณะกรรมการและยกระดับการตรวจสอบเพิ่มขึ้น

2) การสร้างเครือข่าย อุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน

(1) มีกลุ่ม/องค์กร/เครือข่าย ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการที่ดี ในรูปแบบสหกรณ์ ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการรับซื้อเส้นด้ายจากโรงงานผู้ผลิตโดยตรง ทำหน้าที่ในการสั่งซื้อสินค้าจำนวนครั้งละมากๆ จากโรงงานในราคาส่งที่ต่ำกว่าปกติ แล้วกระจายสินค้าเส้นด้ายในราคาถูกให้กับกลุ่ม

(2) สร้างเครือข่ายกำหนดราคาซื้อ ราคาขายร่วมกัน ไม่ขายตัดราคากัน

(3) สร้างเครือข่ายการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกัน

(4) สร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และการร่วมมือที่ยั่งยืน

(5) ประสานภาคีการพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนที่หลากหลาย เช่น การแปรรูป การตลาด ด้านความรู้ และวิชาการ

3) ด้านเงินทุน

(1) จัดหาเงินให้เพียงพอและหาเงินทุนที่มีภาระต้นทุนที่ต่ำ (มีดอกเบียดำหรือปลอดดอกเบี้ย)

(2) ขอรับการสนับสนุนเงินทุนจากภาครัฐ/เอกชน

(3) กระจายทุนด้วยความเป็นธรรม เกิดการหมุนเวียนเงินทุนสม่ำเสมอ

4) ด้านการออกแบบ

(1) สร้างเอกลักษณ์ตราสินค้าเฉพาะกลุ่มหรือตราสินค้าของจังหวัดร่วมกัน

(2) ให้ข้อมูลข่าวสาร แก่ลูกค้า

(3) จดลิขสิทธิ์

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มการผลิต

1) ส่งเสริมสนับสนุนพันธุ์ไหม/หม่อน/ฝ้ายที่เหมาะสม

2) ผูกอบรม/เพิ่มพูนทักษะด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม หรือการจัดการศึกษาดูงาน

3) สนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่จำเป็น มีคุณภาพ ทนสมัย

4) ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีที่จำเป็นและเหมาะสม สามารถเพิ่มกำลังการผลิตได้ตามความต้องการ ควบคุมให้ดี มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอ

5) เสริมสร้างความร่วมมือหรือสร้างเครือข่ายทอผ้าที่มีความสามารถในการบริหารจัดการที่ดีในรูป Cluster หรือสหกรณ์ ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการรับซื้อเส้นด้ายจากโรงงานผู้ผลิตโดยตรงเพื่อรวมกันสร้างอำนาจต่อรอง

6) ส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มและชุมชนปลูกฝ้ายและหม่อน ในที่ดินว่างเปล่าเพื่อลดต้นทุนการผลิต

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์

1) อบรมให้ความรู้/ทักษะ การออกแบบ สีสัน ลวดลายผลิตภัณฑ์ฝีมือปราณีต

2) สร้างพลังแห่งจิตวิญญาณการทอผ้าที่มีคุณภาพ

3) คัดเลือกสินค้าภายในกลุ่ม จัดระดับ เพื่อหาจุดเด่น หาข้อบกพร่อง

4) คัดเลือกอุปกรณ์การผลิต เพื่อปรับปรุงซ่อมแซมให้มีคุณภาพ

5) ด้านการพอกย้อมสีการพอกย้อมสีที่คงทน การให้สีที่กลมกลืนกับลวดลาย

6) สนับสนุนการพอกย้อมและพัฒนาการใช้สีธรรมชาติมากขึ้น

7) ให้ความรู้วิธีการจัดการด้านการใช้สีที่ปลอดภัย แก่ผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมของชุมชน

8) ด้านการแปรรูปและการบรรจุภัณฑ์

(1) สนับสนุนให้มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้า และเศษผ้าให้มีความหลากหลายชนิดและรูปแบบกันมากขึ้น

(2) ผลิตและแปรรูปสินค้าให้ได้ขนาดและปริมาณเป็นระดับ เช่น ขนาดเล็ก ขนาด กลาง ขนาดใหญ่ ที่มาตรฐาน

(3) ส่งเสริมการจัดทำบรรจุภัณฑ์จากวัตถุดิบในท้องถิ่น

(4) เสนอคำขอและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

4. ยุทธศาสตร์ด้านการตลาด

1) ฝึกอบรม/เพิ่มพูนทักษะด้านการตลาด การเจรจาต่อรอง เทคนิคการจูงใจลูกค้า/การปิดการขาย และการจัดศึกษาดูงาน

2) จัดงานแสดงสินค้า (Road Show) ในทุกระดับ ส่งเสริมสนับสนุนการตลาดการรณรงค์การใช้ผ้าไทย

3) การสร้างเครือข่ายการตลาดและเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ ทั้งในและนอก ชุมชนและเครือข่ายต่างประเทศ

4) ส่งเสริมการขายและสร้างแรงจูงใจการขาย(4P) ตัวสินค้า/ราคาสินค้า/สถานที่ขาย/การส่งเสริมการขาย

5) ประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจในความเป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน จิตวิญญาณมรดกแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้นเน้นผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาดั้งเดิม อย่างแท้จริง หรือผลิตภัณฑ์ Hand Made ล้วนๆ ให้ดำเนินการผลิต เป็นชุมชน หรือเฉพาะจุด เฉพาะที่ จัดเป็นพื้นที่พิเศษ (Special Zone of Area) เพื่อควบคุมการจัดกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมจริงๆ และใช้เป็นพื้นที่บริการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านภูมิปัญญา และสถานที่ศึกษาดูงาน เป็นศูนย์รวม ศูนย์แสดงภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์ด้านผ้าไทยชัยภูมิ มีพิพิธภัณฑ์ไหม / ผ้า/ผ้าไทยชัยภูมิโบราณ

6) สนับสนุนให้ชุมชนสร้างกระบวนการบริหารจัดการชุมชนด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา เพื่อก่อเกิดรายได้เพียงพอสามารถบริหารจัดการผลประโยชน์ชุมชนพร้อมขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อต้อนรับและบริการนักท่องเที่ยว ให้กลายเป็นหนึ่งเดียวกับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างลงตัว เกิดการบริหารจัดการชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการพัฒนาสิ่งทอชุมชนตามยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งทอชุมชน

1) อบรมทักษะด้านการย้อมสีไหม / ย้อมสีผ้า

โดยมีอาจารย์แบน แสงโสม อดีตข้าราชการกระทรวงอุตสาหกรรมมาเป็นวิทยากร ผลที่เกิดจากการอบรม ทำให้กลุ่มสิ่งทอชุมชน มีความรู้ด้านการย้อมสีธรรมชาติและสีเคมี ได้เทคนิคการย้อมสีที่ลดต้นทุนการผลิต

2) อบรมการออกแบบ และการแปรรูปสิ่งทอชุมชนให้มีความหลากหลาย การเพิ่มพูนทักษะการตัดเย็บเครื่องใช้เครื่องนอนและเครื่องประดับตกแต่ง (กระเป๋า ปลอกหมอน ผ้าเช็ดมือ ผ้าผืน ผ้าคลุมเตียง ที่รองจากกันเนอร์

วิทยากร โดย นางสาวณภิก อินทวิวัฒน์ กลุ่มทอผ้าด้วยมือแม่” จังหวัดร้อยเอ็ด และ นางวันเพ็ญ จากกลุ่มทอผ้าแปรรูปกระเป๋าอำเภอบัวลาย ผลที่เกิดกลุ่มสิ่งทอชุมชน มีความรู้ความสามารถในการแปรรูปกระเป๋าสตรี กระเป๋าใส่โน้ตบุ๊ค รองเท้า หมวก และของใช้ของประดับตกแต่งภายในบ้าน

ในบ้าน

3) การอบรมการทอผ้าคลุมเตียงและผ้าปูที่นอนด้วยฝ้าย โดยเชิญอาจารย์อาจารย์แบน แสงโสม อดีตข้าราชการกระทรวงอุตสาหกรรมมาเป็นวิทยากร ผลที่เกิดจากการทำให้กลุ่มสิ่งทอชุมชนประเภทผ้าฝ้ายมีความรู้ความสามารถในการทำผ้าคลุมเตียง ผ้าปูที่นอน

4) การอบรมทักษะการสาวไหม และตีเกลียวไหม โดยเชิญอาจารย์อาจารย์แบน แสงโสม อดีตข้าราชการกระทรวงอุตสาหกรรมมาเป็นวิทยากร กลุ่มให้กลุ่มสิ่งทอชุมชนตระหนักถึงคุณค่าความพึงพิถันในการทอผ้า และมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จนได้รับ “ตรายูงทอง” ของสถาบันวิจัยหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติทำให้ผลิตภัณฑ์จำหน่ายได้ราคาดีขึ้นและสร้างความภาคภูมิใจให้แก่สมาชิกกลุ่ม

ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพสิ่งทอชุมชน

1. ปัญหาด้านการตลาด

1) ขายผลิตภัณฑ์ได้ราคาตัวเองโดยไม่คุ้มทุน โดยเฉพาะการนำไปจำหน่ายที่กรุงเทพฯ

2) ขาดตลาดรองรับสินค้า

3) ขาดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายด้านการตลาด

2. ปัญหาด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ

1) มีการลอกเลียนแบบลวดลายและแบบผลิตภัณฑ์
2) ผลิตภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐานสากล เช่น สีตก ขนาดไม่คงที่

3) ขาดความรู้ด้านการให้สี การประยุกต์

4) ขาดความรู้และทักษะด้านการออกแบบ

5) ขาดเทคโนโลยีและอุปกรณ์ในการฟอกย้อมที่ได้มาตรฐาน

6) ขาดการแปรรูปให้มีสินค้าที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่า

3. ปัญหาด้านการผลิต

1) วัตถุดิบในท้องถิ่นไม่เพียงพอใช้ในปริมาณมากขึ้นทุกปี
2) วัตถุดิบมีการปรับราคาสูงขึ้น และมีแนวโน้มจะแพงขึ้น

3) คุณภาพเส้นไหมที่ผลิตเองไม่สม่ำเสมอ

4) เส้นผ้าที่มีคุณภาพดีหายากและหาสีที่ต้องการและสีที่สวยงามได้ยาก

5) ขาดความรู้ด้านการให้สี การฟอกย้อม

6) ขาดอุปกรณ์ เครื่องตีเกลียว เครื่องทำหัวม้วน เครื่องย้อมที่ได้มาตรฐาน ขาดก๊ทที่ได้มาตรฐาน(ก๊ทเหล็ก) ขาดฟืมที่ได้มาตรฐาน (ฟืมฟืมที่เป็นสแตนเลส ราคาแพง)

การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับครอบครัวและชุมชน : กรณีศึกษา บ้านชำเลียด ตำบลกงรถ อำเภอห้วยแถลง และบ้านลำโพง ตำบลพุดซา อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา

ผศ.ดร. เฉลิมศรี จอกทอง และอาจารย์วาสนา ภานุรักษ์
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ.2551

บทคัดย่อ

ครอบครัวและชุมชนในหลายพื้นที่ของจังหวัดนครราชสีมาสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่งจากการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะชุมชนบ้านชำเลียด ตำบลกงรถ อำเภอห้วยแถลง และชุมชนบ้านลำโพง ตำบลพุดซา อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยนี้จึงวิจัยถอดบทเรียนขององค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในทั้งสองพื้นที่ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของครอบครัว ชุมชน และประชาชนในวงกว้าง และขยายเครือข่ายการเรียนรู้และปฏิบัติร่วมกันระหว่างปัจเจกและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ในชุมชนบ้านชำเลียดมีกระบวนการที่เอื้อต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน เนื่องจากมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีวัฒนธรรมการทำงานกลุ่มที่เป็นระบบ มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์ ได้รับการพัฒนาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนในชุมชนบ้านลำโพง ซึ่งเป็นชุมชนในเขตชานเมือง พบว่าการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงเป็นมรดกที่ได้รับทอดมาจากบรรพบุรุษ แต่ไม่มีการรวมกลุ่มที่ดี อีกทั้งได้รับอิทธิพลจากสังคมเมืองที่คนรุ่นใหม่สนใจที่จะไปรับจ้างทำงานในตัวเมืองมากกว่าการดำเนินชีวิตตามรอยบรรพบุรุษ หรือการพัฒนา มรดกทางภูมิปัญญาให้ดีขึ้น

หลักการและเหตุผล

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่ได้บัญญัติแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยที่ตลอดระยะเวลาการดำเนินงานตามแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในช่วงระยะที่ผ่านมา พบว่า มีประชาชนทั้งระดับปัจเจก ชุมชน และองค์กร ชุมชนในบางท้องถิ่นได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตอย่างเห็นผล สามารถดำรงชีพเลี้ยงครอบครัวได้อย่างมั่นคงแม้ในช่วงเวลาที่สังคมไทยต้องเผชิญกับวิกฤตทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันได้มีโครงการสนองพระราชดำริและตัวอย่างความสำเร็จมากมาย จากการส่งเสริมของหน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน (ชุมพล พูลศิริ, 2550) โครงการอันเนื่องมาจาก

พระราชดำรินี้ล้วนอยู่บนหลักสำคัญ คือ เป็นการสร้างอาชีพเสริมเพื่อช่วยเหลือราษฎรในท้องถิ่นให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ทำให้ราษฎรไม่ต้องละทิ้งถิ่นที่อยู่ เพื่อเข้ามาหางาน ทำในเมืองใหญ่อันจะก่อให้เกิดปัญหาชุมชนแออัดตามมา

ดังนั้นแนวคิด และปรัชญาในการดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทางเลือกหนึ่งซึ่งได้มีการคาดหวังว่าจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของตนเอง ครอบครัว และชุมชนที่ยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีคนเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้นที่อาจจะรับรู้ เข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิต จึงจำเป็นต้องช่วยให้ประชาชนอีกมากที่ยังขาดหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องสามารถเข้าใจ และเข้าถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ และมีลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลาย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ในสภาวะปัจจุบันการเกษตรกรรมในพื้นที่ยังคงต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก พื้นที่ในการทำเกษตรเริ่มเสื่อมสภาพลงจากการถูกใช้งานต่อเนื่องกันมาปีแล้วปีเล่าตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จึงทำให้การทำไร่ทำนาได้ผลผลิตน้อยลงเรื่อยๆ และเกิดภาวะขาดทุนอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรจึงยังยากจนอยู่มาก ทำให้ต้องแบกรับภาระหนี้สินที่เกิดจากการกู้ยืมค่าเช่าหรือจากแหล่งเงินกู้ยืมระบบอื่นๆ และรอความช่วยเหลือจากทางราชการ อย่างไรก็ตามยังมีครอบครัวและชุมชนในหลายพื้นที่ที่สามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่งจากการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะชุมชนบ้านลำโพง ตำบลพุดซา อำเภอมือง และชุมชนบ้านชำเลียด ตำบล กงรถ อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา คณะผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อถอดบทเรียนขององค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของทั้งสองพื้นที่ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของครอบครัว ชุมชน และประชาชนในวงกว้าง และขยายเครือข่ายการเรียนรู้และปฏิบัติร่วมกันระหว่างปัจเจกและชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของครอบครัวและชุมชน บ้านชำเลือด ตำบลกงรุด อำเภอห้วยแถลง และบ้านลำไย ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวบ้าน บ้านชำเลือด ตำบลกงรุด อำเภอห้วยแถลง และบ้านลำไย ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายแนวคิดการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของครอบครัวและชุมชน บ้านชำเลือด ตำบลกงรุด อำเภอห้วยแถลง และบ้านลำไย ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของครอบครัวและชุมชน ดังนี้

ชุมชนที่ 1 ได้แก่ บ้านชำเลือด ตำบลกงรุด อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่ทำการเกษตรตามทุ่งห่างไกลจากตัวเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ในแผนยุทธศาสตร์จังหวัดนครราชสีมาในการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ให้เป็นอิสราเอลเมืองไทย เกษตรกรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ให้รวมกลุ่มกันดำเนินการพัฒนาอาชีพในด้านการเกษตรหลายโครงการ

ชุมชนที่ 2 ได้แก่ บ้านลำไย ตำบลพุดซา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่การเกษตรที่ราบลุ่มใกล้เขตเมืองที่หลายครอบครัวที่ยังคงประกอบอาชีพดั้งเดิมที่สืบทอดกันมานาน ได้แก่ การตีหม้อ และการจักสาน รวมทั้งการประกอบอาชีพการเกษตรซึ่งยังคงเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านดั้งเดิมส่วนใหญ่ และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ให้รวมกลุ่มกันดำเนินการพัฒนาอาชีพในด้านต่างๆ เป็นประจำ

วิธีการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการที่มิวิจัยจึงออกแบบการดำเนินงานโครงการในลักษณะการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ที่เรียนรู้ไปพร้อมๆ กับชุมชนที่ศึกษา และมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. จัดประชุมที่มิวิจัยเพื่อเตรียมคณะทำงาน และเพื่อสร้างความเข้าใจแนวความคิดหลักเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และเป้าหมายวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยร่วมกัน รวมทั้งเพื่อคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย ที่มิวิจัยได้ประชุมเพื่อดำเนินการคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย โดยเลือกพื้นที่ที่ศึกษาชุมชนเข้มแข็งจากการดำเนินงานสนับสนุนของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาจากชุมชนและครัวเรือนที่เข้าใจและได้นำแนวความคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมา

ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

2. ประชุมแนะนำโครงการวิจัย เป็นการประชุมชุมชนเป้าหมายที่ดำเนินชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงที่น่าสนใจ เพื่อนำมาเป็นกรณีศึกษาสำหรับการถอดองค์ความรู้และสังเคราะห์บทเรียน
3. วรรณกรรมปริทัศน์ ทบทวน รวบรวมเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง และความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ด้วยการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจากการดำเนินงานขององค์กรการขับเคลื่อนต่างๆ เพื่อประมวล สังเคราะห์ให้เกิดความเชื่อมโยงทางความคิด (conceptualize) สถานการณ์ภาพรวมเรื่องชุมชนเข้มแข็งทางเศรษฐกิจพอเพียง
4. ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับชุมชนตัวอย่างที่ทำการศึกษาก่อนบ้านผู้นำชุมชน ผู้แทนภาคประชาสังคม ผู้ประสานงาน และคณะทำงาน เพื่อเรียนรู้ และ ตกลงหลักคิดร่วมกันถึงแนวทางการขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะนำไปสู่การระดมความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนามาตรการที่จะดำเนินการร่วมกัน มีการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันระหว่างคณะผู้วิจัยกับชุมชนมีการจัดเวทีชาวบ้านในพื้นที่วิจัยจำนวน 2 ครั้ง
5. คณะวิจัยและผู้ช่วยวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อศึกษาแนวทางการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต คณะวิจัยและนักศึกษาซึ่งเป็นผู้ช่วยวิจัยออกพื้นที่เก็บข้อมูลแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเป้าหมายเพื่อถอดองค์ความรู้จากประสบการณ์จริงในพื้นที่ของชุมชนศูนย์เรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยการร่วมมือกิจกรรมในด้านชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา และการประกอบอาชีพในวันสำคัญและประเพณีต่างๆ ที่ชุมชนร่วมกันจัดขึ้น และโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก
6. สนับสนุนกิจกรรมให้กับชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดความพร้อมในการขยายผลต่อไป กิจกรรม ได้แก่ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรมเทคนิคที่จำเป็น การจัดทำหลักสูตร แผ่นพับ หรือ สื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ในการสนับสนุนกิจกรรมให้กับชุมชนได้ดำเนินการร่วมกับเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดนครราชสีมา ให้ชุมชนเข้าร่วมการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพาตนเองภาคประชาชน (วปอ.) ณ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา บ้านโนนรัง-บุรพา อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมาสนับสนุนให้ชุมชนได้ไปเรียนรู้การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงที่ประสบความสำเร็จ ณ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงพ่อจันทร์ที่ ประทุมภา จำนวน 12 คน เป็นเวลา 5 วัน ต่อมาชาวบ้านชำเลือดอีกกว่า 40 คน ได้รับการส่งเสริมจากองค์การบริหารส่วนตำบลกงรุดให้เข้ารับการอบรมรวมกับชาวบ้านหมู่บ้านอื่นเพิ่มเติมอีก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

5.1 วิจัยเอกสารและงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตชุมชนหมู่บ้าน ประวัติความเป็นมา และการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม

5.2 สัมภาษณ์เรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม โดยการสัมภาษณ์ให้ข้อมูลสำคัญ ที่เลือกจากบุคคลที่เป็นผู้รู้ผู้มีประสบการณ์ ผู้นำหมู่บ้านและ ผู้สูงอายุ

5.3 สังเกตโดยตรงจากสิ่งของและพฤติกรรมต่าง และการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว และชุมชนหมู่บ้านที่ศึกษา มีนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยที่เป็นนักศึกษาในโปรแกรมวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม (การจัดการทรัพยากร) ชั้นปีที่ 4 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จำนวน 13 คน รวมทั้งนักวิจัยที่เป็นคนพื้นที่รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต และการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน

5.4 จัดเก็บข้อมูลจากการเปิดเวทีแสดงความคิดเห็นกับคนในชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปผลการวิจัย

1 การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านชำเลือด

1.1 แนวทางในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของครอบครัวและชุมชน บ้านชำเลือด การทำกิจกรรมของชาวบ้านชำเลือด เป็นการรวมกลุ่มเพื่อตั้งผู้นำเพื่อเป็นตัวแทน และแกนนำในการที่จะพากลุ่มให้ทำกิจกรรมได้อย่างราบรื่นหรือมีอุปสรรคน้อยที่สุด โดยมีนายจุนอินทรมณี อายุ 45 ปี เป็นผู้นำโดยใช้พื้นที่นาของนายจุนเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน หรือที่ประชุมปรึกษาหารือกันภายในกลุ่ม มีการรวมกลุ่มชาวบ้านที่มีที่นาใกล้กันก่อน และต่อมาค่อยมีชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมกลุ่มจะเป็นการรวมกลุ่มโดยจัดหารและจัดสรรการใช้เครื่องมือทางการเกษตร เช่น รถไถ เครื่องสูบน้ำ ฯลฯ และมีการระดมทุนในการรวมกลุ่มทั้งค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าน้ำมันและอื่นๆ ในฤดูฝนพื้นที่บ้านชำเลือดเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ และดินที่มีความเหมาะสมต่อการเพาะปลูก

ชาวบ้านชำเลือดได้พยายามประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ในการตามนโยบายของภาครัฐ ในรูปแบบของการทำเกษตรพอเพียงที่ทางเกษตรตำบลลงรถได้นำมาเสนอให้ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลลงรถรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับ งบประมาณที่รัฐบาลได้กำหนดหรือร่างนโยบายมา นอกจากนี้ในพื้นที่บ้านชำเลือดได้ทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมอาชีพ ซึ่งอาชีพที่ชาวบ้านในบ้านชำเลือดทำกันอยู่แล้ว ได้แก่ การทำอาชีพเกษตรกรรม ประกอบด้วย การเลี้ยงวัว การปลูกอ้อย การทำนา การปลูกผัก ซึ่งในช่วงแรกก่อนที่จะมีนโยบาย หรือมี

งบประมาณจากเกษตรตำบลลงมาถึงหมู่บ้าน จะเป็นการทำเกษตรเชิงเดี่ยว หรือปลูกพืชเชิงเดี่ยว ต่อมาจึงได้มีการดำเนินการตามนโยบาย โดยตั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพการจัดทำแปลงเรียนรู้ควบคู่การผลิต อย่างไรก็ตามการเข้ามาส่งเสริมกิจกรรมการประกอบอาชีพของชุมชนโดยหน่วยงานของรัฐในโครงการต่างๆ ในช่วงที่ผ่านมา เช่น โครงการปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ โครงการเลี้ยงปลาในกระชัง ปลูกพืชผักสวนครัวเป็นลักษณะการพัฒนาที่ยั่งยืน ไม่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง หลังจากเสร็จสิ้นโครงการ ชาวบ้านจะรอให้มีการโครงการใหม่ เพื่อที่จะได้เงินค่าเบี้ยเลี้ยงประชุมเป็นหลัก และค่าขายผลผลิตส่วนหนึ่ง

ผลจากการที่มีโครงการของรัฐเข้ามาอย่างต่อเนื่อง อีกประการหนึ่ง ได้แก่ การทำให้ชาวบ้านรวมตัวกันได้ดีและบ่อยขึ้น มีระบบการรายงานตัวเข้าประชุมโดยการลงชื่อและแสดงบัตรประจำตัวประชาชนนอกจากนี้ผู้นำชุมชนรวมทั้งผู้นำในหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความพยายามที่จะนำชาวบ้านให้มียูมกิน โดยผู้นำเหล่านี้ได้รับการอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาก่อน เมื่อคณะผู้วิจัยได้นำโครงการไปลงในพื้นที่ จึงได้กระตุ้นให้ชาวบ้านได้ตระหนักในวิถีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงอีกทางหนึ่งโดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งมีชาวบ้านมาให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งทุกครั้ง และการส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ารับการฝึกอบรมแนวทางการดำเนินชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตร วปอ. ภาคประชาชน ที่ศูนย์การเรียนรู้เกษตรผสมผสานบ้านโนนรัง-บุราพาซึ่งเมื่อกลุ่มชาวบ้านเหล่านี้กลับมาได้เป็นแรงสำคัญในการผลักดันหลักการทำงานโดยการบอกเล่าและดำเนินชีวิตตามแนวทางชีวิตแบบพอเพียง ทำให้มีผู้สนใจเข้ารับการอบรมที่ศูนย์นี้เพิ่มขึ้น องค์การบริหารส่วนตำบลจึงต้องจัดทำโครงการให้การสนับสนุน ให้ชาวบ้านชำเลือดพร้อมทั้งชาวบ้านในหมู่บ้านอื่นๆ ได้เข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่อง

1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวบ้านชำเลือด

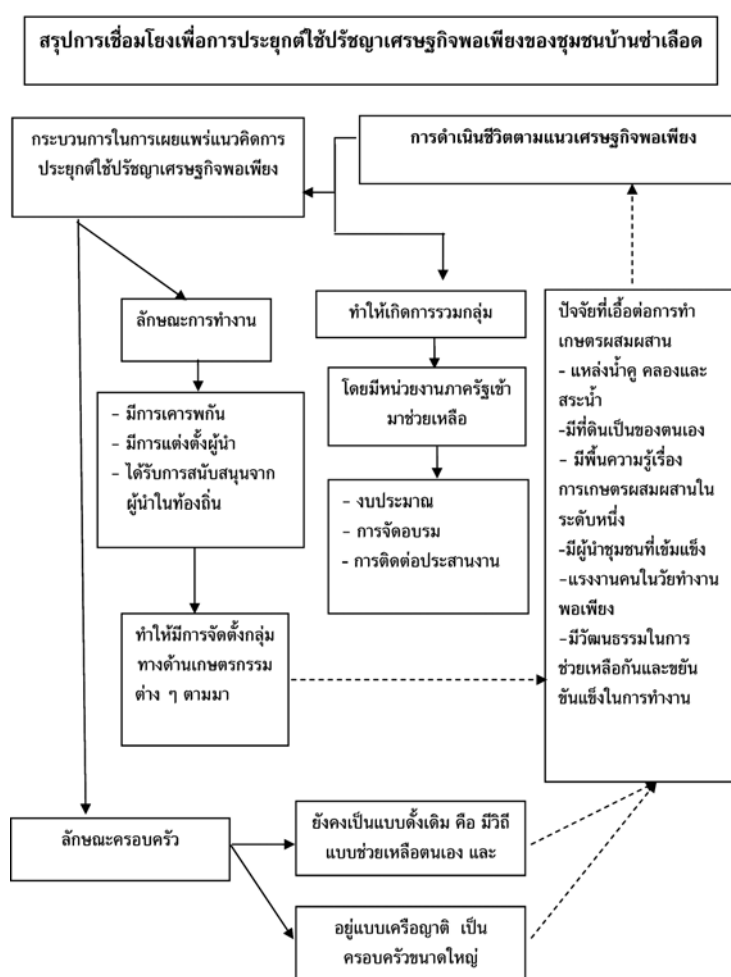
การรวมกลุ่มในพื้นที่บ้านชำเลือด เป็นเรื่องที่ยากง่าย เนื่องจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลลงรถโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลมีการให้ความร่วมมือในการพัฒนาอย่างเต็มที่ รวมทั้งผู้นำชุมชนโดยเฉพาะสรวัดจุน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเป็นผู้นำสูง มีความขยันขันแข็ง มีเหตุมีผล มีความเสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม เป็นที่ไว้วางใจของชาวบ้าน และตนเองของชาวบ้านเองก็มีความพร้อมและให้ความร่วมมือกับการรวมกลุ่ม ส่งเสริมอาชีพให้เป็นอาชีพที่สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งกันเองได้ นอกจากนี้ความเป็นมา การได้รับการส่งเสริมจากทางราชการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปัจจัยแวดล้อม ทางกายภาพและชีวภาพ และรูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวบ้านชำเลือด อันได้แก่ มีแหล่งน้ำ คลองและสระน้ำ มีที่ดินเป็นของตนเอง สภาพดินที่สามารถปรับปรุงเหมาะสมกับการเกษตรได้ การมีพื้นความรู้เรื่องการเกษตรผสมผสานในระดับหนึ่ง มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีแรงงานคน

ในวัยทำงานพอเพียง มีวัฒนธรรมในการช่วยเหลือกันและขยันขันแข็งในการทำงาน

1.3 กระบวนการเชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อประยุกต์ใช้ในระดับครอบครัวและชุมชนบ้านชำเลียด

จากการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปขยายผลในชุมชนบ้านชำเลียด โดยเริ่มจากผู้นำชุมชน คือ นายจุน อินทรมณี สารวัตรกำนันตำบลกงรถ ที่มีภาวะความเป็นผู้นำ และมีแนวคิดในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ได้เกิดการขยายผลไปยังกลุ่มสมาชิกในชุมชนจนเกิดการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น กลุ่มส่งเสริมอาชีพการจัดทำแปลงเรียนรู้ควบคู่การผลิตเพื่อเลี้ยงชีพ โดยใช้พื้นที่ที่นาของนายจุนเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน หรือที่ประชุมปรึกษาหารือกันภายในกลุ่ม มีการรวมกลุ่มชาวบ้านที่มีที่นาใกล้เคียงกันก่อน และต่อมาจึงมีชาวบ้านที่สนใจเข้ามารวมกลุ่ม และได้มีการจัดตั้งกลุ่มการทำเกษตรขึ้นคือโครงการเรียนรู้ควบคู่การผลิตเพื่อการเลี้ยงชีพ มีสมาชิกจำนวน 20 คน และกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพกับมืองค์การบริหารส่วนตำบลกงรถเข้ามาส่งเสริมและให้การสนับสนุนในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม

การรวมกลุ่มกันในระยะหลังพบว่า ชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันว่า ครอบครัวใดไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนได้ จะต้องจ่ายเงินทดแทนครอบครัวละ 50 บาท ทั้งที่ก่อนหน้านี้ที่ชุมชนจะตระหนักในการพึ่งพาตนเอง สมาชิกต้องเรียกร้องค่าเบี้ยประชุมทุกครั้ง ครั้งละ 100 บาท ครั้นนี้นอกจากจะไม่ได้เงินในการรวมกลุ่มกันและกลับจะต้องเสียเงินหากไม่ได้เข้าร่วม และต้องให้แรงงานโดยไม่มีค่าตอบแทนใดๆ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นข้อตกลงร่วมกันของชาวบ้าน ซึ่งนำโดยผู้นำชุมชนที่ยังคงมีระบบการบันทึกชื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนตามปกติ คณะผู้วิจัยจึงได้เห็นเยาวชนมาช่วยจำนวนหนึ่ง และข้าวของ เช่น น้ำอัดลม และน้ำแข็งที่ร้านค้าและครอบครัวในหมู่บ้านส่งมา “ช่วยแรง” ในการทำงาน

แผนภาพที่ 1 สรุปการเชื่อมโยงเพื่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านชำเลียด

6.2 การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านลำไผ่

6.2.1 แนวทางในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของครอบครัวและชุมชนบ้านลำไผ่

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาร่วมกับชุมชนบ้านลำไผ่โดยเลือกกลุ่มชุมชนทั้งหมด 3 กลุ่มที่ยังคงดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1) การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มหัตถกรรมจักสานมีการรักษารูปแบบการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมเอาไว้คือการอยู่กันแบบเครือญาติในบ้านหลังเดียวมีพ่อ แม่ พี่ น้อง และญาติๆ อยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ หรือบางครอบครัวจะแยกออกมาอยู่ในละแวกเดียวกันโดยยังเกาะกลุ่มกันอยู่เป็นเครือญาติ มีการกินอยู่อย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เชื้อเพื่อเชื้อแม่ รักใคร่ปรองดองกัน ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ญาติพี่น้องกันก็ตาม มีสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่แออัด มีวัฒนธรรมประเพณี ศาสนา ภาษา ค่านิยมที่คล้ายคลึงกัน มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายในเรื่องการกินอยู่จะหาอาหารที่ได้จากธรรมชาติทั้งจากพืชและจากสัตว์

2) การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มปั้นหม้อ จากการศึกษาการดำเนินชีวิตของประชาชนบ้านลำไผ่กลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพเครื่องปั้น ดินเผา ทำให้สามารถมองเห็นการใช้ชีวิตตามลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีในพื้นที่มาใช้ในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นดิน และพื้นที่ใช้เผา แกลบ ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถหาได้จากพื้นที่รอบๆ บ้านลำไผ่ โดยไม่ต้องไปแสวงหาวัตถุดิบจากที่อื่น ซึ่งในกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดังกล่าวชาวบ้านมิได้ใช้อุปกรณ์ที่สมัยใหม่มาช่วย ใช้เพียงฝีมือและภูมิปัญญาที่ได้สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นซึ่งชาวบ้านสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขและพอเพียงกับสิ่งที่ตนมีอยู่ แม้ว่ารายได้ที่มาจากการบินเครื่องปั้นดินเผานั้นจะไม่มากนักก็ตาม ทำให้ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่สงบและเรียบง่าย

3) การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตร แบบผสมผสานจากการศึกษาแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของลุงจันทร์ผู้ทำเกษตรผสมผสาน พบว่าลุงจันทร์เป็นผู้ที่มีน้ำใจ แม้กับคนอื่น ๆ ที่ไม่รู้จัก ลุงจันทร์เชื่อว่าถ้ามีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นแล้ว ผลดีก็จะตกที่ท่า ผลผลิตทางการเกษตรของลุงจันทร์ที่แบ่งให้คนอื่นนั้นเป็นแบบเดียวกับที่ใช้บริโภคเอง ไม่มีสารปนเปื้อน ซึ่งแสดงถึงความซื่อสัตย์และความมีน้ำใจที่ลุงจันทร์มอบให้ผู้อื่นเสมอถ้าเราจะทำหรือเรียนรู้อะไรลุงจันทร์บอกว่าให้ทำไปทดลองไปและใจรักจริง ๆ ยึดถือความซื่อสัตย์ต่อคนอื่นยกตัวอย่างเมื่อลุงจันทร์เริ่มทำน้ำมันไปโอดีเซลใช้เอง และล้มเหลวหลายครั้งแต่ลุงจันทร์ยังคงทดลองต่อไปถึงแม้ว่าจะต้องลงทุนมากก็ตาม เพราะลุงจันทร์มีใจรักและต้องการให้ผลการทดลองทุกครั้งที่ได้ทำการทดลองออกมาให้ได้ผลดีที่สุดก่อนแล้วจึงนำออกมาเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้รู้ หากนำผลการทดลองที่ได้ผลยังไม่ดีออกมาเผยแพร่อาจทำให้ผู้อื่นเกิดความเสียหาย เหล่านี้ก็คือความซื่อสัตย์และหวังดีที่ลุงจันทร์มีให้กับผู้อื่น การกินการอยู่ของลุงจันทร์เรียบง่าย อาหารส่วนมากจะได้มาจากรวมธรรมชาติที่อยู่ในพื้นที่ของลุงจันทร์ เพราะลุงจันทร์ปลูกผักต่างๆ หลายชนิด และลุงได้เลี้ยงปลาชนิดต่างๆ เช่นกันไม่จำเป็นปลาในปลาช่อน ปลาหมอ ทำให้ลุงจันทร์ไม่ค่อยได้ซื้อสิ่งของเหล่านั้นนัก บางครั้งเหลือจะนำไปขายให้คนรู้จักในราคาเป็นกันเองโดยไม่นึกถึงกำไรหรือขาดทุน

6.2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวบ้านลำไผ่

1) กลุ่มหัตถกรรมจักสาน จากการศึกษาที่คณะนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยได้เข้าไปสัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวบ้านลำไผ่ ได้ทำการศึกษเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต การใช้เวลาร่วมกันให้เกิดประโยชน์ให้ได้มากที่สุดของคนสูงอายุในเวลารว่าง บั้นปลายของชีวิต เพื่อลดภาระให้กับลูกหลานในการที่จะต้องเลี้ยงดูตน และยังคงเห็นว่างานที่ตนทำออกมาชิ้นนั้นเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณค่าที่มาจากความรักและเอาใจใส่ในงานที่ทำ มีความประณีต ความละเอียด ทำให้ผู้ที่ได้พบเห็นรู้สึกภาคภูมิใจกับสิ่งที่ได้เข้าไปสัมผัสและเรียนรู้จากการทำงานและวิถีชีวิตในการใช้ชีวิตประจำวัน

2) กลุ่มปั้นหม้อ เครื่องปั้นดินเผาบ้านลำไผ่เป็นลักษณะการปั้นเครื่องใช้ในครัวเรือน เพื่อสามารถใช้ได้ในการดำรงชีวิต ได้แก่ หม้อเล็ก หม้อหุงข้าว หม้อต้มอาหาร หม้อนึ่งอาหาร เบ้าขมครก เตา และการถางดอกไม้ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นของใช้ที่สำคัญในการดำรงชีวิตอีกทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปั้นนั้นก็สามารถหาได้จากวัสดุในพื้นที่โดยเฉพาะดินซึ่งเป็นหัวใจของงานปั้นก็หาได้จากพื้นที่รอบๆ บ้านลำไผ่ ผู้ที่ทำงานปั้นหม้อเมื่อปั้นชิ้นงานเสร็จแล้วจะเก็บไว้ที่บ้าน ผู้ที่ต้องการจะมาซื้อถึงที่บ้าน โดยไม่มีการนำออกไปขายนอกพื้นที่ สำหรับราคาเครื่องปั้นไม่แพงมากนัก ขายเพื่อเพียงพอที่จะเลี้ยงตัวเองได้เท่านั้น จะมีเพียงช่วง 3-5 ปีหลังมานี้ที่เครื่องปั้นดินเผาบ้านลำไผ่เข้าสู่วิถีธุรกิจ เนื่องจากหม้อเล็กที่เป็นผลงานปั้นสามารถใช้ใส่ขนมไทยขายได้และเป็นภาชนะที่สวยงามเพิ่มคุณค่า และยกระดับคุณภาพขนมไทยได้เป็นอย่างดี จึงมีพ่อค้าแม่ค้าที่อยู่ในตัวเมืองพากันมาสั่งหม้อเล็กกันเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้ที่ทำเครื่องปั้นมีรายรับจากหม้อเล็กมาจนปัจจุบัน เครื่องปั้นชนิดอื่นจะมีการประดิษฐ์ขึ้นก็ต่อเมื่อมีคนมาสั่งทำเท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้ที่ยังยึดอาชีพปั้นเครื่องปั้นดินเผาที่บ้านลำไผ่ยังเหลืออยู่เพียงไม่กี่คน

3) การทำเกษตรผสมผสาน ลุงจันทร์ได้ทำการขุดบ่อเลี้ยงปลาทั้งหมด 7 ไร่ เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรด้วยทำนา 1 ไร่ ปลูกผักสวนครัวและไม้ผลจำนวนครึ่งไร่ ทั่วบริเวณพื้นที่ว่าง และตามบริเวณขอบบ่อปลา นอกจากนี้ลุงจันทร์ยังเลี้ยงควายอีก 5 ตัว แบ่งเป็นที่อยู่อาศัยครึ่งไร่ ลุงจันทร์ได้ทำเตาเผาถ่านจากถัง 200 ลิตร ที่มีประสิทธิภาพสูงสามารถ

กลั่นน้ำส้มควันไม้มาใช้ในการฉีดพ่นเป็นสารที่สามารถไล่แมลง และเป็นฮอร์โมนฉีดผลไม้ ทำให้มีรสชาติหวานอร่อย แทนการใช้สารเคมีที่ต้องซื้อหาตามท้องตลาด ยังสามารถนำน้ำส้มควันไม้ไปใช้ทำปุ๋ยหมักชีวภาพเพื่อใช้ในการเกษตรได้ ที่สวนเกษตรผสมผสานของลุงจันทร์ยังไม่มีการใช้ไฟฟ้า (กรกฎาคม 2549) โดยมีการอยู่แบบพึ่งตนเองในระบบธรรมชาติให้มากที่สุดจากการดำเนินชีวิตดังกล่าว

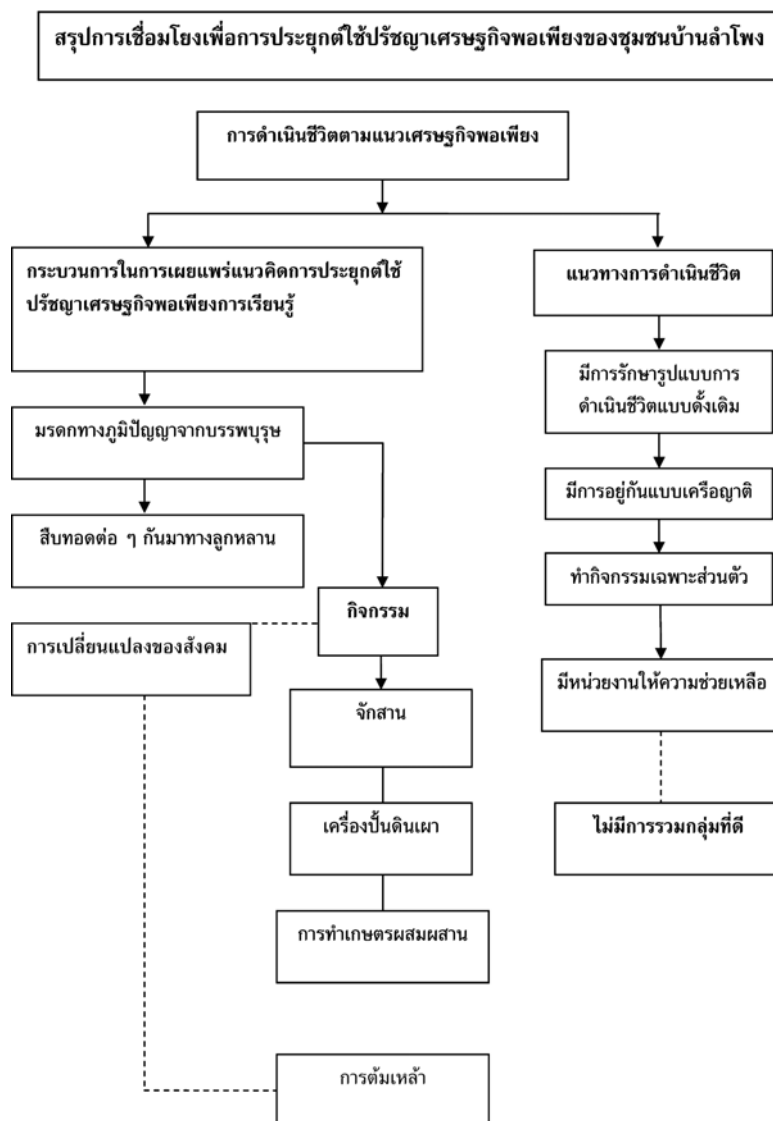
6.2.3 กระบวนการในการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครอบครัวและชุมชนบ้านลำไผ่

1) กลุ่มหัตถกรรมจักสาน ปัจจุบันหัตถกรรมจักสานวันวันใกล้จะเลือนหายไปทุกที่ เนื่องจากไม่มีการสืบทอดต่อ และด้วยเหตุผลที่ว่าปัจจุบันรุ่นลูกรุ่นหลานส่วนใหญ่หันไปทำงานโรงงานอุตสาหกรรมหรือไปทำงานอยู่นอกพื้นที่ของตน จึงไม่มีใครที่จะรับการสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญา จากการรับวัฒนธรรมเมืองเข้ามาในชุมชนเป็นระยะเวลานาน จึงส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิตในรูปแบบดั้งเดิมของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไปกลุ่มที่ทำจักสานได้ทำกิจกรรมเฉพาะส่วนตัวโดยไม่มี การแพร่หลายเนื่องจากไม่มีใครสนใจมาศึกษาหรือเรียนรู้ต่อ และไม่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมดังกล่าวอีกทั้งผู้หญิงในหมู่บ้านมีค่านิยมที่ว่างานจักสานเป็นงานของผู้ชาย แต่จากการพบเห็นในพื้นที่อื่นๆ และหมู่บ้านอื่น เช่นในจังหวัดชัยภูมิก็มีการรวมกลุ่มกันทำจักสานทั้งชายและหญิง และเมื่อเปรียบเทียบกับการทำงานเครื่องปั้นดินเผาในหมู่บ้านแล้วในทางกลับกัน ผู้หญิงจะเป็นผู้ทำอยู่ฝ่ายเดียวซึ่งผู้ชายจะมีค่านิยมที่เห็นว่าเป็นงานของผู้หญิง เป็นงานละเอียดให้ผู้ชายทำจะแตกหมด เพราะมือหนักจึงไม่มีผู้ชายในหมู่บ้านทำงานปั้นดินเผาเลย เมื่อเทียบกับการทำเครื่องปั้นในพื้นที่อื่นๆ เช่นในชุมชนด่านเกวียนจะมีการรวมกลุ่มกันทำทั้งผู้หญิงและผู้ชาย จนเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน จึงอาจบอกได้ว่าค่านิยมของชาวบ้านลำไผ่นั้นเป็นเรื่องที่ผิด เพราะที่จริงงานทุกอย่างสามารถช่วยกันทำได้ทั้งผู้หญิงผู้ชาย ไม่จำเป็นต้องแบ่งแยก นี่ก็สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภูมิปัญญาการทำจักสานมีคนทำเป็นน้อย ส่งผลให้งานจักสานมีการสืบทอดและเผยแพร่อยู่ในวงที่แคบเพราะมีแต่ผู้ชายทำนั่นเอง

2) กลุ่มหัตถกรรมการปั้นหม้อดินเผา ความรู้ทางด้านการประดิษฐ์เครื่องปั้นดินเผาได้สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น แม้ผู้สืบทอดความรู้เครื่องปั้นดินเผาที่บ้านลำไผ่นั้นจะมีแต่ผู้หญิงเท่านั้นเพราะชาวบ้านลำไผ่นั้นมีค่านิยมว่างานปั้นดินเผาเป็นงานของผู้หญิง ดังนั้น ผู้ชายบ้านลำไผ่จึงไม่มีความรู้ทางด้านเครื่องปั้นดินเผา ส่วนหน้าที่ของผู้ชายนั้นหน้าที่ที่ทำได้ ทำนา ตีมีด และจักสานของใช้ต่างๆ จากไม้ไผ่ ตามแบบวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต ลักษณะการทำงานของผู้ที่ทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านลำไผ่ ในบางครั้งเมื่อมีงานเข้ามามากๆ จะแบ่งงานกันทำเป็นส่วนๆ ไป ซึ่งเป็นการดูแลซึ่งกันและกันใน กลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพปั้นดินเผาด้วยกัน ทำให้ไม่เสียลูกค้าและเป็นการดูแลตัวเองไม่ให้เกิดงานหนักเกินไป เพื่อนที่ ทำอาชีพเดียวกันก็มีรายได้ หลังจากที่ได้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาแล้วจะมีการจำหน่ายกันภายในหมู่บ้านก่อนถ้าไม่มีบิสังสินค้าเข้ามาจะปั้นไว้สำหรับใช้ภายในครัวเรือนและขายกันในหมู่บ้าน สำหรับกลุ่มที่ปั้นเครื่องปั้นดินเผา ส่วนใหญ่จะอยู่ในละแวกเดียวกัน หากใครขาดเหลืออะไรในการผลิตก็สามารถหยิบยืมกันได้

3) การทำเกษตรผสมผสาน ชุมชนบ้านลำไผ่ส่วนหนึ่งมีการทำเกษตรกรรมปลูกข้าว เลี้ยงปลา เลี้ยงหมู เมื่อคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในชุมชน พบว่า มีครอบครัวหนึ่งที่ได้นำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือครอบครัวของลุงจันทร์ บุตรนั้น ลุงจันทร์ เดิมรับจ้างทำงานตามโรงงานตามอุตสาหกรรมต่อมาได้กลับมาอยู่ที่ชุมชนบ้านลำไผ่กับภรรยา และได้ที่ดินซึ่งเป็นมรดกของภรรยาจำนวน 10 ไร่ ลุงจันทร์จึงคิดหาวิธีการที่จะทำที่ดินที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเนื่องจากทำนาไม่ค่อยได้ผลเพราะดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เมื่อมีการอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่ ลุงจันทร์จึงเข้าอบรมอยู่เป็นประจำ จนกระทั่งได้นำแนวคิด และวิธีปฏิบัติ ดังกล่าวมาปรับใช้เพื่อ การจัดการที่ดิน และในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันในพื้นที่ 10 ไร่ ปัจจุบันบ้านลุงจันทร์ ได้กลายเป็น แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในการทำเกษตรแบบพอเพียงในชุมชน เป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับเด็กนักเรียนของโรงเรียนในชุมชนที่ได้เข้ามาศึกษาอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามรูปแบบวิถีชีวิตของชาวบ้านลำไผ่ส่วนใหญ่ในปัจจุบัน ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากลักษณะการดำเนินชีวิตแบบอดีต จะมีอยู่เฉพาะบางครอบครัวเท่านั้นที่มีคนสูงอายุอยู่ในครอบครัว จึงเป็นจุดต้นแบบในการดำเนินชีวิตแก่ลูกหลาน ส่วนครอบครัวใดที่ลูกหลานมีการออกเรือน และสมาชิกครอบครัวมีแต่วัยทำงาน หรือวัยรุ่น ลักษณะการดำเนินชีวิตมีลักษณะเช่นเดียวกันกับสังคมชนเมืองส่วนใหญ่ในปัจจุบัน คือ แสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ชีวิต เกียรติยศ ชื่อเสียง และเงินทอง เช่นเดียวกับสังคมในเขตชนเมืองทั่วไปที่ได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง บ้านลำไผ่เคยได้รับการส่งเสริมให้มีการผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในยุคที่มีการส่งเสริมสินค้าผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งอำเภอ (OTOP) การต้มสุราจึงกลายเป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านที่มีการประกอบธุรกิจนี้ในหลายครอบครัวอย่างเป็นล่ำเป็นสัน และขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านได้หันมาทำธุรกิจนี้กันมากขึ้นเนื่องจากรายได้ดี และพัฒนามาเป็นโรงงานต้มเหล้าในหมู่บ้าน จนถึงได้ว่าบ้านลำไผ่เป็นแหล่งต้มเหล้าขนาดใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งก่อให้เกิดน้ำเสียและมลพิษตามมาอย่างร้ายแรงและหลีกเลี่ยงไม่ได้

แผนภาพที่ 2 สรุปการเชื่อมโยงเพื่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านลำไผ่

บรรณานุกรม

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2549). รายงานการศึกษาโครงการศึกษาเพื่อประกาศเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมบ้านพุทรา ตำบลพุทรา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- ชุมพล พูลศิริ. (2550). การประเมินเชิงศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงจากปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าของรางวัลแมกไซไซ. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต 8.
- เสรี พงศ์พิศ. (2549). เศรษฐกิจพอเพียง : การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ ฯ : พลังปัญญาสนับสนุนกองทุนวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2549).
- _____. เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล. กรุงเทพฯ ฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. เศรษฐกิจพอเพียง. มิถุนายน 2547

กำหนดการประชุมทางวิชาการ
เพื่อเสนอผลงานวิจัย ครั้งที่ 4

“มหาวิทยาลัยกับการ
พัฒนาพื้นที่ภาคอีสาน
บนฐานความรู้”

ห้อง 5 (09.08.10)

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : พศ.ดร.ณภัทร น้อยน้ำใส และ นายธนัชชัย วรรณสุข
ให้ความเห็น : ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครราชสีมา

RESEARCH

ความหลากหลายทางชีวภาพของปลาในลุ่มน้ำลำตะคอง เพื่อการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

Biological diversity of Freshwater fish in Lam Takong Wetshed
for sustainable conservation.

อาจารย์ น.สพ. ประยุทธ์ กุศลรัตน์

โปรแกรมวิชาเกษตรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

จากการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของปลาน้ำจืดในบริเวณลุ่มน้ำลำตะคองเป็นการศึกษาในช่วงบริเวณต้นน้ำก่อนจะไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำลำตะคอง โดยทำการสำรวจกำหนดจุดเก็บตัวอย่าง 7 จุด ได้แก่ บริเวณน้ำตกเหวสุวัต ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่ ตำบลหมูสี ตำบลน้ำผุด ตำบลท่าช้าง ตำบลชนงพระ และตำบลในเมืองอำเภอปากช่องโดยใช้เครื่องมือประมงท้องถิ่นในการเก็บตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ ในช่วงเดือนกรกฎาคม 2549 ถึง เดือนมิถุนายน 2550 พบปลาทั้งสิ้น 23 วงศ์ 47 สกุล 67 ชนิด ได้แก่ วงศ์ Belontiidae 1 ชนิด วงศ์ Hemiramphidae 1 ชนิด วงศ์ Cobitidae 5 ชนิด วงศ์ Cyprinidae 20 ชนิด วงศ์ Gyrinocheilidae 1 ชนิด วงศ์ Notopteridae 2 ชนิด วงศ์ Ambassidae 1 ชนิด วงศ์ Anabantidae 1 ชนิด วงศ์ Belontiidae 4 ชนิด วงศ์ Channidae 3 ชนิด วงศ์ Cichlidae พบ 1 ชนิด วงศ์ Eleotrididae 1 ชนิด วงศ์ Nandidae 2 ชนิด วงศ์ Soleidae 1 ชนิด วงศ์ Bagridae 6 ชนิด วงศ์ Clariidae 3 ชนิด วงศ์ Siluridae 3 ชนิด วงศ์ Pangasiidae 1 ชนิด วงศ์ Mastacembelidae 4 ชนิด วงศ์ Synbranchidae 1 ชนิด วงศ์ Tetraodontidae 3 ชนิด วงศ์ Poecidae 1 ชนิด และวงศ์ Loricaridae อีก 1 ชนิด

และจากการเก็บตัวอย่างน้ำเพื่อตรวจวิเคราะห์ค่าต่างๆ ได้แก่ ค่าความเป็นกรด-ด่าง ความกระด้าง ไนโตรเจน คลอรีน แคลเซียม แอมโมเนีย อัลคาไลน์ การละลายได้ของออกซิเจนในน้ำ ออกซิเจนที่ใช้ในการย่อยสลายอินทรีย์สารในน้ำและค่าความโปร่งแสงของน้ำ พบว่าคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ ส่วนในด้านการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนนั้น ชาวบ้านที่ได้อาศัยประโยชน์จากลำตะคองในด้านการอุปโภคบริโภคมีความเข้าใจในการอนุรักษ์เป็นอย่างดี และกระทำต่อเนื่องเสมอมาเนื่องจากในอดีตการจับปลาของชาวบ้านใช้วิธีการนำเอาระเบิดมาระเบิดเพื่อหาปลา เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและเกิดการสูญหายของปลาบางชนิดทำให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักและเปลี่ยนรูปแบบการหาปลามาเป็นแบบดั้งเดิมคือการใช้ ตาข่าย แห เบ็ด ลอบ ไซ อมวก และจับเฉพาะปลาใหญ่ที่นำมาประกอบอาหารได้เท่านั้น นอกจากนี้หน่วยงานในระดับท้องถิ่น เช่น องค์การ

บริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้จัดโครงการต่างๆ เช่น ปล่อยพันธุ์ปลาลงสู่ลำตะคองในวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และบางชุมชน วัดมีส่วนในการร่วมอนุรักษ์ เช่น วัดชนงพระใต้ ซึ่งมีพื้นที่ติดกับลำตะคองทางวัดได้จัดทำพื้นที่ถอยทานในส่วนที่ลำตะคองไหลผ่านรวมทั้งเป็นแหล่งขยายพันธุ์ปลาตามธรรมชาติที่ปล่อยพันธุ์ปลากลับสู่แหล่งน้ำลำตะคองอีกด้วย

ในส่วนของคุณะวิจัยได้จัดโครงการ “นักอนุรักษ์รุ่นจิ๋ว” เพื่อให้นักเรียนและเด็กเล็กที่ศูนย์รับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนบ้านหมูสี ได้ฝึกแยกชนิดพันธุ์ปลาที่จับได้จากลำตะคอง ทำให้เด็กๆ ได้รู้จักชนิดของปลาในท้องถิ่นและเป็นการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์

Abstract

The biological diversity of freshwater fish in Lam Takhong wetland was done. These studies were surveyed by sample collecting in 7 point located at Hewsuwat waterfall, Khayai spirit house, Mhoosi sub-district, Namput sub-district, Thachang sub-district, Kanongpha sub-district and Muang sub-district Pakchong district by local fishing tool which caught.

The freshwater fish were identified during July 2006 to June 2007. The finding of this study were shown following : 23 families, 47 genera, 67 species of freshwater fish. The finding fishes were Belontiidae (1), Hemiramphidae (1) Cobitidae (5) Cyprinidae (20) Gyrinocheilidae (1) Notopteridae (2) Ambassidae (1) Anabantidae (1) Belontiidae (4) Channidae (3) Cichlidae (1) Eleotrididae (1) Nandidae (2) Soleidae (1) Bagridae (6) Clariidae (3) Siluridae (3) Pangasiidae (1) Mastacembelidae (4) Synbranchidae (1) Tetraodontidae (3) Poecidae (1) and Loricaridae (1).

These studies were collected water sample for water analysis. The water quality were analysed pH Hardness Nitrite Chlorine Calcium Ammonia

Alkaline DO BOD and Transparency. The water testing data were shown optimize for aquatic animal. In the sustainable conservation concerning, the villagers who lived near Lam Takhong wetland were consumed natural resources and were realized deeply in conservation of diversity. This activity was continuously done. Ten years ago catching fish were used to TNT. The consequence result damaged fishes habitat which some fishes disappeared.

The villagers recognized and exchanged to used local fish catching tool for example fish catching net fish catching rod fish catching trap. The purpose of fish catching were selected the big fish for cooking especially. The local leader cooperated with villager were activated at special day as King's birthday and Mother's day by fish leave. In the other places, Monks were played as conservatist by fish catching inhibit and fish cultivated area.

The researchers were programmed in term of "Tiny taxonomist" for children and students in child center. The activity were caught an identified various local fishbreed. The children were cultivated in fish conservation.

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ลำตะคองเป็นลุ่มน้ำสาขาที่เป็นลุ่มน้ำที่มีความสำคัญต่อประชากรชาวจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเป็นแหล่งน้ำที่นำมาใช้ในการเกษตร เป็นแหล่งอาหาร ทำการประมง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและใช้ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ มีต้นกำเนิดอยู่บริเวณทิวเขาตองภูยาเย็นตอนใกล้บรรจบกับทิวเขาสันกำแพงกับลุ่มน้ำนครนายก มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองรองจากลุ่มน้ำลำมูลบน ครอบคลุมพื้นที่ 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอปากช่อง อำเภอสีคิ้ว อำเภอสูงเนิน อำเภอขามทะเลสอ อำเภอเมือง และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งมีพื้นที่โดยรวมทั้งหมด 2,421,250 ไร่ เนื่องจากเป็นลุ่มน้ำที่สำคัญในจังหวัดนครราชสีมา และมีความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิต ซึ่งในปัจจุบันความหลากหลายทางชีวภาพในหลายพื้นที่ในโลกได้ถูกคุกคามและเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งในแต่ละปีจะมีรายงานสิ่งมีชีวิตที่สูญพันธุ์ไปและมีสิ่งมีชีวิตบางชนิดที่ถูกค้นพบใหม่จากการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ โครงการวิจัยนี้จึงสนใจที่จะศึกษาชนิดและการเปลี่ยนแปลงของพันธุ์ปลาในลุ่มน้ำลำตะคอง เพื่อนำมาจัดจำแนกชนิดและสร้างอนุกรมวิธานปลาในลุ่มน้ำลำตะคองที่เข้าใจง่ายและใช้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ในท้องถิ่น เพราะในปัจจุบัน

อนุกรมวิธานที่ใช้ในการจัดจำแนกพันธุ์ปลาน้ำจืดในประเทศไทยที่ใช้อ้างอิงนั้นมาจากตำราต่างประเทศซึ่งศึกษาโดยชาวต่างชาติ ยากต่อการเข้าใจ จึงเล็งเห็นว่าโครงการวิจัยนี้จะเป็นส่วนในการสร้างฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับชนิดของพันธุ์ปลาในลุ่มน้ำลำตะคอง และส่งเสริมการเรียนรู้ในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการหาแนวทางอนุรักษ์ทรัพยากรปลาในลุ่มน้ำลำตะคองเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาชนิดพันธุ์ปลาและจัดจำแนกพันธุ์ปลาที่พบในลุ่มน้ำลำตะคอง
2. หาแนวทางในการอนุรักษ์ความหลากหลายของพันธุ์ปลาในลุ่มน้ำลำตะคองอย่างยั่งยืน

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1. ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกับชนิดพันธุ์ปลา และการเปลี่ยนแปลงของพันธุ์ปลาในลุ่มน้ำลำตะคอง
2. ใช้เป็นฐานข้อมูลท้องถิ่นเพื่อใช้ในการเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายของพันธุ์ปลาในลุ่มน้ำลำตะคอง
3. ได้แนวทางในการอนุรักษ์ความหลากหลายของพันธุ์ปลาในลุ่มน้ำลำตะคองอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร
ปลาในลุ่มน้ำลำตะคอง
2. กลุ่มตัวอย่าง
ปลาในลุ่มน้ำลำตะคองที่พบจากการสุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างตามจุดเก็บตัวอย่างน้ำและสอบถามชาวประมง

3. วิธีการรวบรวมข้อมูล

3.1 ตัวอย่างปลาในลุ่มน้ำลำตะคอง

การเก็บรวบรวมชนิดพันธุ์ปลาทุก 4 เดือน ในช่วงระยะเวลา 12 เดือน โดยเก็บตัวอย่างแบบสุ่มแบบบังเอิญในพื้นที่ที่กำหนด เริ่มจากเดือนกรกฎาคม 2549 ถึงเดือนมิถุนายน 2550 รวม 3 ครั้ง โดยใช้อุปกรณ์หาปลาต่างๆ เช่น เบ็ดราว เบ็ดปัก ลอบ ไซ ตาข่าย ตะแกรง แห ฉมวก ฯลฯ แล้วนำตัวอย่างปลาที่ได้มาจำแนกชนิดและถ่ายภาพ ส่วนปลาที่ไม่สามารถจำแนกชนิดได้จะเก็บรักษาในน้ำยาฟอร์มาลินเข้มข้นร้อยละ 10

3.2 การตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำ

ในการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำเบื้องต้น ทำการเก็บตัวอย่างน้ำทุก 4 เดือน ในระยะเวลา 12 เดือน โดยมีจุดเก็บตัวอย่างตำแหน่งเดียวกับจุดเก็บตัวอย่างปลา แล้วนำมาทดสอบด้วยชุดทดสอบสำเร็จ เพื่อวิเคราะห์ค่า pH ความสามารถในการส่องสว่าง ค่าความเป็นด่าง ค่าความกระด้าง ค่าไนโตรเจน ค่าแอมโมเนีย ค่าคลอรีน ค่าแคลเซียม

ค่า DO และค่า BOD

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 อุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ ชุดทดสอบคุณภาพน้ำสำเร็จรูป อุปกรณ์ เก็บตัวอย่างปลา ได้แก่ แห เบ็ดราว เบ็ดปัก ลอบ ไซ ตะแกรง ฉมวก ขวดเก็บ ตัวอย่างปลา น้ำยาดองซาก

4.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกชาวประมง พระ ผู้นำใน ชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปลาที่พบในลุ่มน้ำลำตะคอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลที่ชนิดพันธุ์ปลาที่ได้จากการสำรวจจะนำมาจัดจำแนกชนิด (Species) ตามหนังสือของ Rainboth (1996) สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (2546) และชวลิต (2547)

5.2 หาค่าเฉลี่ยในการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำในแต่ละพารามิเตอร์

ผลการศึกษา

ผลการสำรวจชนิดพันธุ์ปลาที่พบในลุ่มน้ำลำตะคอง

จากการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของปลาน้ำ

จืดในบริเวณลุ่มน้ำลำตะคองในช่วงบริเวณต้นน้ำก่อนจะไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำลำตะคอง โดยทำการสำรวจกำหนดจุดเก็บตัวอย่าง 7 จุด ได้แก่ บริเวณน้ำตกเหวสุวัต ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่ ตำบลหมูสี ตำบลน้ำผุด ตำบลท่าช้าง ตำบลชนงพระ และตำบลในเมือง อำเภอปากช่อง โดยใช้เครื่องมือประมงท้องถิ่นในการเก็บตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ ในช่วงเดือนกรกฎาคม 2549 ถึง เดือนมิถุนายน 2550 พบปลาทั้งสิ้น 23 วงศ์ 47 สกุล 67 ชนิด ได้แก่ วงศ์ Belontiidae 1 ชนิด วงศ์ Hemiramphidae 1 ชนิด วงศ์ Cobitidae 5 ชนิด วงศ์ Cyprinidae 20 ชนิด วงศ์ Gyrinocheilidae 1 ชนิด วงศ์ Notopteridae 2 ชนิด วงศ์ Ambassidae 1 ชนิด วงศ์ Anabantidae 1 ชนิด วงศ์ Belontiidae 4 ชนิด วงศ์ Channidae 3 ชนิด วงศ์ Cichlidae 1 ชนิด วงศ์ Eleotrididae 1 ชนิด วงศ์ Nandidae 2 ชนิด วงศ์ Soleidae 1 ชนิด วงศ์ Bagridae 6 ชนิด วงศ์ Clariidae 3 ชนิด วงศ์ Siluridae 3 ชนิด วงศ์ Pangasiidae 1 ชนิด วงศ์ Mastacembelidae 4 ชนิด วงศ์ Synbranchidae 1 ชนิด วงศ์ Tetraodontidae 3 ชนิด วงศ์ Poecidae 1 ชนิด และวงศ์ Loricaridae อีก 1 ชนิด (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ชนิดพันธุ์ปลาน้ำจืดที่พบในลุ่มน้ำลำตะคอง

ลำดับที่	วงศ์ (Family)	สกุล (Genus)	ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific name)	ชื่ออังกฤษ (English common name)	ชื่อท้องถิ่น (Local name)	1	2	3	4	5	6	7
1.	Family Belontiidae	<i>Xenentodon</i>	1. <i>Xenentodon cancila</i>	Freshwater garfish	ปลากะตุงเหว, ปลากะตุงเหวเมือง	-	✓	✓	✓	✓	✓	-
2.	Family Hemiramphidae	<i>Dermogenys</i>	2. <i>Dermogenys siamensis</i>	-	ปลาเข็มหม้อ, ปลาเข็ม	-	✓	✓	-	✓	-	-
3.	Family Cobitidae	<i>Acanthopsis</i>	3. <i>Acanthopsis theinmethai</i>	Horseface carp	ปลารากกล้วย, ปลาซ่อนทราย	✓	✓	✓	✓	✓	-	-
		<i>Botia</i>	4. <i>Botia modesta</i>	Yellow-tail botia	ปลาหมูขาว	-	✓	✓	✓	✓	-	-
			5. <i>Botia morleti</i>	Skunk botia	ปลาหมูกอก	-	✓	✓	✓	✓	-	-
		<i>Schistura</i>	6. <i>Schistura nichosi</i>	-	ปลาค้อ	✓	✓	✓	-	-	-	-
		<i>Syncrossus</i>	7. <i>Syncrossus helodes</i>	Tiger botia	ปลาหมูช้างลาย	-	-	✓	✓	✓	-	-
4.	Family Cyprinidae	<i>Barbodes</i>	8. <i>Barbodes gonionotus</i>	Java barb	ปลาตะเพียนขาว	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		<i>Barbonymus</i>	9. <i>Barbonymus schwanefeldii</i>	Tinfoil barb	ปลากะแห	-	-	✓	✓	✓	✓	✓
		<i>Cyclocheilichthys</i>	10. <i>Cyclocheilichthys apogon</i>	-	ปลาไส้ตันตาแดง, ปลาแม่สะเต็ง	✓	✓	-	-	✓	✓	✓
			11. <i>Cyclocheilichthys repasson</i>	-	ปลาไส้ตันตาขาว	✓	-	✓	✓	-	✓	-
		<i>Cytomus</i>	12. <i>Cytomus rhombeus</i>	-	ปลาตะเพียนน้ำตก	✓	✓	✓	✓	✓	-	-

ตารางที่ 1 ชนิดพันธุ์ปลาน้ำจืดที่พบในลุ่มน้ำลำตะคอง (ต่อ)

ลำดับที่	วงศ์ (Family)	สกุล (Genus)	ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific name)	ชื่ออังกฤษ (English common name)	ชื่อท้องถิ่น (Local name)	1	2	3	4	5	6	7
		<i>Cyprinus</i>	13. <i>Cyprinus carpio</i>	Common carp	ปลาไน, ปลาสลิด	-	-	-	✓	✓	✓	✓
		<i>Esomus</i>	14. <i>Esomus metallicus</i>	Striped flying barb	ปลาชิวหนวดยาว	✓	✓	✓	✓	-	-	-
		<i>Hampala</i>	15. <i>Hampala dispar</i>	-	ปลากระสูบจุด	-	-	-	✓	✓	✓	✓
			16. <i>Hampala macrolepidota</i>	Hampala barb	ปลากระสูบขีด	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		<i>Henicorhynchus</i>	17. <i>Henicorhynchus siamensis</i>	Siamese mud carp	ปลาสร้อยขาว	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		<i>Mystacoleucus</i>	18. <i>Mystacoleucus marginatus</i>	-	ปลาหนามหลัง, ปลาช้อยอก	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		<i>Osteochilus</i>	19. <i>Osteochilus hasselti</i>	Silver shark minnow	ปลาสร้อยนกเขา	-	-	✓	✓	✓	✓	✓
		<i>Puntius</i>	20. <i>Puntius proctozysron</i>	-	ปลากะมั่ง	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		<i>Puntius</i>	21. <i>Puntius brevis</i>	-	ปลาตะเพียนทราย, ปลาขาวนา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		<i>Rasbora</i>	22. <i>Rasbora borapetensis</i>	Blackline rasbora	ปลาชิวหางแดง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
			23. <i>Rasbora myersi</i>	Silver rasbora	ปลาชิวควาย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
			24. <i>Rasbora trilineata</i>	Three-lined rasbora	ปลาชิวหางกรไกร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		<i>Systomus</i>	25. <i>Systomus orphoides</i>	Red-cheek barb	ปลาแก้มช้ำ	-	-	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 1 ชนิดพันธุ์ปลาน้ำจืดที่พบในลุ่มน้ำลำตะคอง (ต่อ)

ลำดับที่	วงศ์ (Family)	สกุล (Genus)	ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific name)	ชื่ออังกฤษ (English common name)	ชื่อท้องถิ่น (Local name)	1	2	3	4	5	6	7
		<i>Morulius</i>	26. <i>Morulius chrysophykadian</i>	-	ปลากาดำ	-	-	✓	✓	✓	✓	✓
			27. <i>Systomus partipentozona</i>	Sumatran tiger barb	ปลาเสือสุมาตรา, ปลาเสือข้างลาย	-	-	✓	✓	✓	✓	✓
5.	Family Gyrinocheilidae	<i>Gyrinocheilus</i>	28. <i>Gyrinocheilus aymonieri</i>	Chinese-algae-eater	ปลาสร้อยน้ำผึ้ง	✓	✓	✓	✓	✓	-	-
6.	Family Notopteridae	<i>Chitala</i>	29. <i>Chitala chitala</i>	Clown knifefish	ปลากุราย, ปลาคองจุด	-	-	✓	✓	-	-	-
		<i>Notopterus</i>	30. <i>Notopterus notopterus</i>	Bronze featherback	ปลาสร้อย, ปลาดอง	-	-	✓	✓	✓	-	-
7.	Family Ambassidae	<i>Parambassis</i>	31. <i>Parambassis siamensis</i>	Siamese glassfish	ปลาเป็นแก้ว	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
8.	Family Anabantidae	<i>Anabas</i>	32. <i>Anabas testudineus</i>	Climbing perch	ปลาหมอไทย	-	-	✓	✓	-	-	✓
9.	Family Belontiidae	<i>Trichogaster</i>	33. <i>Trichogaster pectoralis</i>	Snakeskin gourami	ปลาสลิด, ปลาใบไม้	-	-	-	-	✓	✓	✓
			34. <i>Trichogaster trichopterus</i>	Three spot gourami	ปลากะตังหม้อ	-	-	✓	✓	✓	✓	✓
		<i>Trichopsis</i>	35. <i>Trichopsis pumila</i>	Pygmy gourami	ปลากะตัง	-	-	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 1 ชนิดพันธุ์ปลาน้ำจืดที่พบในลุ่มน้ำลำตะคอง (ต่อ)

ลำดับที่	วงศ์ (Family)	สกุล (Genus)	ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific name)	ชื่ออังกฤษ (English common name)	ชื่อท้องถิ่น (Local name)	1	2	3	4	5	6	7
			36. <i>Trichopsis vittatus</i>	Croaking gourami	ปลากริมควาย, ปลาหมัด	-	-	✓	✓	✓	✓	✓
10.	Family Channidae	<i>Channa</i>	37. <i>Channa limbata</i>	-	ปลาช่อนก้าง, ปลา ก้าง	-	-	✓	✓	✓	-	✓
			38. <i>Channa lucius</i>	-	ปลากระสง	-	-	✓	✓	✓	-	✓
			39. <i>Channa striata</i>	-	ปลาช่อน	✓	-	✓	✓	✓	-	✓
11.	Family Cichlidae	<i>Oreochromis</i>	40. <i>Oreochromis niloticus</i>	-	ปลานิล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
12.	Family Eleotrididae	<i>Oxyeleotris</i>	41. <i>Oxyeleotris marmoratus</i>	Marble sleeper	ปลาปูทราย	✓	✓	-	-	✓	✓	✓
13.	Family Nandidae	<i>Pristolepis</i>	42. <i>Pristolepis fasciata</i>	Catopra	ปลาหมอช้างเหยียบ	-	-	✓	✓	✓	✓	✓
		<i>Nandus</i>	43. <i>Nandus oxyrhynchus</i>	-	ปลาคูมซี	-	-	-	-	-	-	✓
14.	Family Solcidae	<i>Euryglossa</i>	44. <i>Euryglossa harmandi</i>	-	ปลาใบไม้, ปลาเป, ปลาสิ้นหมาน้ำจืด	-	-	✓	✓	-	-	-
15.	Family Bagridae	<i>Hemibragus</i>	45. <i>Hemibragus nemurus</i>	Yellow-mystus	ปลากดเหลือง, ปลากดขี้ลิง	-	-	✓	✓	-	-	-
			46. <i>Hemibragus wyckii</i>	-	ปลากดดำ, ปลากดหม้อ, ปลาลิงดำ, ปลากดหางคอก	-	-	✓	✓	-	-	-

ตารางที่ 1 ชนิดพันธุ์ปลาน้ำจืดที่พบในลุ่มน้ำลำตะคอง (ต่อ)

ลำดับที่	วงศ์ (Family)	สกุล (Genus)	ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific name)	ชื่ออังกฤษ (English common name)	ชื่อท้องถิ่น (Local name)	1	2	3	4	5	6	7
			47. <i>Hemibragus wyckioides</i>	-	ปลากดแก้ว, ปลากัง	-	-	✓	✓	✓	✓	✓
		<i>Leiocassis</i>	48. <i>Leiocassis siamensis</i>	Asian bumblebee catfish	ปลาแซงหิน	-	-	✓	✓	✓	-	-
		<i>Mystus</i>	49. <i>Mystus mysticetus</i>	-	ปลาแซงข้างลาย	-	-	✓	✓	✓	-	-
			50. <i>Mystus rhegma</i>	-	ปลาแซงหนู	-	-	✓	✓	✓	-	-
16.	Family Clariidae	<i>Clarius</i>	51. <i>Clarius batrachus</i>	Walking catfish	ปลาคูก้าน	-	-	✓	✓	-	-	-
			52. <i>Clarius macrocephalus</i>	Broadhead catfish	ปลาคูกอูย	-	-	✓	✓	✓	-	-
			53. <i>Clarius grariepenus</i>	Giant catfish	ปลาคูกยักษ์	-	-	-	✓	✓	-	-
17.	Family Siluridae	<i>Ompok</i>	54. <i>Ompok urbaini</i>	-	ปลาเนื้ออ่อนหนวดยาว	-	✓	✓	✓	✓	-	-
		<i>Amblyceps</i>	55. <i>Amblyceps ferotum</i>	-	ปลาดัก	✓	✓	✓	✓	-	-	-
		<i>Kryptopterus</i>	56. <i>Kryptopterus apogon</i>	-	ปลาน้ำเงิน	-	✓	✓	✓	✓	-	-
18.	Family Pangasiidae	<i>Pangasianodon</i>	57. <i>Pangasianodon hypophthalmus</i>	Suethi catfish	ปลาสาวย	-	-	-	✓	✓	✓	✓
19.	Family Mastacembelidae	<i>Mecrognathus</i>	58. <i>Mecrognathus circumcinctus</i>	-	ปลาหลดหลังจุด	-	-	✓	✓	-	-	-

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของปลาน้ำจืดในลุ่มน้ำลำตะคองพบว่าปลาน้ำจืดทั้งสิ้น 23 วงศ์ 47 สกุล 67 ชนิด โดยวงศ์ที่พบชนิดมากที่สุดคือ วงศ์ Cyprinidae พบมากถึง 20 ชนิด ซึ่งถือได้ว่าเป็นประชากรเด่นของกลุ่มน้ำแห่งนี้ ส่วนปลาที่พบได้น้อยได้แก่ ปลาค้อ (*Schitura nicholsi*) ปลารากกล้วย (*Acantopsis thiemmethdi*) ปลาเนื้ออ่อนหนวดยาว (*Ompok urbaini*) ปลาดุก (*Amblyceps ferdun*) และปลากระทิงไฟ (*Mastacembelus erythrotaenia*) จากการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยพบว่า ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณต้นน้ำลำตะคองส่วนใหญ่ตระหนักและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ในระดับหนึ่ง แต่หากต้องการให้เกิดความยั่งยืนจำเป็นต้องหาแนวทางร่วมกันจากทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยคณะผู้วิจัยเห็นว่าในการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องกำหนดแนวทางร่วมกันดังนี้

1. หาแนวทางกำหนดเขตห้ามจับปลา ในช่วงฤดูวางไข่ให้ได้หลายพื้นที่ พร้อมกับพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยบทบาทไม่จำเป็นต้องเป็นพระหรือวัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งควรเข้ามาบริหารจัดการ โดยอาจทำเป็นโครงการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดเพื่อสร้างความแข็งแกร่งของชุมชนในแง่ของการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว
2. สร้างอุทยานปลาเพื่ออนุรักษ์ปลาพ่อแม่พันธุ์ และเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์ปลาชนิดต่างๆ โดยให้มีการจัดการเลี้ยงแบบธรรมชาติ รวมทั้งเป็นแหล่งทัศนศึกษาที่ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรสัตว์น้ำ
3. ปลอยพันธุ์ปลาเพื่อปรับสมดุลของห่วงโซ่อาหาร โดยพันธุ์ปลาที่ปล่อยส่วนใหญ่ควรเป็นปลากินพืชหรือปลาประจำถิ่น กลับสู่ถิ่นกำเนิดในโอกาสต่างๆ
4. จัดการสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อคุณภาพแหล่งน้ำ ไม่ว่าจะเป็นน้ำทิ้งหรือน้ำเสียจากบริเวณที่พักนักท่องเที่ยว สนามกอล์ฟ รีสอร์ท ร้านอาหาร ต่างๆ รวมทั้งน้ำทิ้งจากการเกษตร การเลี้ยงสัตว์และโรงงานอุตสาหกรรมก่อนที่ปล่อยบริเวณต้นน้ำจะปล่อยลงสู่ลำน้ำ เพื่อลดผลกระทบกับชนิดปลาน้ำจืดจำนวนมากพันธุ์ปลาตลอดจนสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในแหล่งน้ำ
5. จัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรชาวประมงในหมู่บ้านหรือในพื้นที่ที่ใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำในลุ่มน้ำลำตะคองเพื่อกำหนดวิธีการทำประมงอย่างเหมาะสม และอนุรักษ์พันธุ์ปลาให้คงอยู่คู่ลำน้ำตลอดไป
6. หามาตรการกำจัดปลาร้ายให้หมดไปจากแหล่งน้ำโดยหน่วยงานของอุทยานหรือกรมประมงอาจจะทำโครงการหรือกิจกรรมกำจัดปลาร้ายจากแหล่งน้ำลำตะคองเพื่อรักษาความหลากหลายของปลาท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- กรมประมงน้ำจืด. 2536. คู่มือการสำรวจจลชีววิทยาและทรัพยากรประมง. กรมประมงน้ำจืด. กรมประมง. 64 หน้า.
- ชวลิต วิทยานนท์, จริญญาดา กรรณสูตร และจารุจินต์ นกิตติภัก. 2540. ความหลากหลายชนิดของปลาน้ำจืดในประเทศไทย. สำนักนโยบายและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.
- ประเสริฐ มั่นศิริ และคณะ. 2529. ศึกษาชีววิทยาของปลาบึกและผลผลิตปลาในอ่างเก็บน้ำลำตะคอง. รายงานประจำปี 2529. สถานีประมงจังหวัดนครราชสีมา. กรมประมงน้ำจืด. กรมประมง. หน้า 23-67.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2540. การศึกษาสภาพทรัพยากรสัตว์น้ำและการป้องกันผลกระทบด้านการประมงในอ่างเก็บน้ำลำตะคอง. การไฟฟ้าฝ่ายผลิตประเทศไทย. 222 หน้า.
- มนตรพ กากแก้ว และคณะ. 2545. ความชุกชุม ความหลากหลาย และการแพร่กระจายของทรัพยากรประมงในอ่างเก็บน้ำเขื่อนลำตะคอง จังหวัดนครราชสีมา. รายงานวิจัย.
- วรพล เองวานิช, ธวัช ชินราศรี และอรพรรณ ชินราศรี. ศึกษาและจำแนกอนุกรมวิธานปลาแม่น้ำชี. สถาบันแหล่งน้ำและสิ่งแวดล้อม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. 2540. สรุปผลการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ในประเทศไทย.
- อุปัทม์ ภวภูตานนท์ และสันทนา สังขกุล. 2514. การสำรวจชีวประมงในอ่างเก็บน้ำลำตะคอง. รายงานประจำปี. 2512. หน่วยงานสำรวจและวิจัยเพื่อพัฒนาการประมงน้ำจืด. กองบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำ. กรมประมง. หน้า 37-51.
- Rainboth, W.J. 1996. **Fish of Cambodian Mekong**. FAO Species Identification Field Guide for Fishery Purpose. Mekong River Commission, FAO and DANIDA.

การเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านและแรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์ การเรียนรู้เมตาคอกนิชันกับวิธีสอนตามคู่มือครู

A Comparison of the English Reading Comprehension and Motivation of
Mathayomsuksa 3 Students Taught Using Metacognition Learning Strategy and
Traditional Teaching Methods.

นางสาวสุตารัตน์ กองบุผา
สาขาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ทำการศึกษาวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) เปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคอกนิชันกับวิธีสอนตามคู่มือครู 2) เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการสุ่มแบบเจาะจง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านโป่งเกตุ อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 2 จำนวน 20 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นกลุ่มทดลอง และ โรงเรียนวัดสวนทองรวมมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต 2 จำนวน 20 คน ซึ่งใช้เป็นกลุ่มควบคุม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคอกนิชัน ซึ่งใช้สอนกลุ่มทดลอง 2) แผนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีสอนตามคู่มือครู ซึ่งใช้สอนกลุ่มควบคุม 3) แบบทดสอบวัดความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ มีค่าความเชื่อมั่น 0.88 และ 4) แบบสอบถามวัดแรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษ มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ สถิติทดสอบ (t- test)

ผลการวิจัยปรากฏผลดังนี้ 1) ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคอกนิชันสูงกว่าวิธีสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) แรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคอกนิชันสูงกว่าวิธีสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Abstract

This research aims to compare the English reading comprehension and motivation of Mathayomsuksa 3 students taught using

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

Metacognition Learning Strategy and traditional teaching methods, and to compare their motivation in English reading. The samples used were obtained by purposive random sampling comprised of 20 Mathayomsuksa 3 students of Banpongket School, Muaklek District, Saraburi Province, chosen as an experimental group, and the other 20 Mathayomsuksa 3 students of Watsuantongruammit School, Muaklek District, Saraburi Province, chosen as a control group , during the second semester of the 2007 academic year.

The instruments used consisted of 1) a learning management plan taught using Metacognition Learning Strategy for the experimental group, 2) a learning management plan taught using a reading comprehension traditional teaching methods for the control group, 3) an English reading comprehension test, designed by the researcher with a reliability value of 0.88 and 4) a questionnaire concerning English reading motivation also designed by the researcher with a reliability value of 0.97. The data was analyzed to calculate mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.) and t-test.

The findings indicated that: the English reading comprehension and motivation of Mathayomsuksa 3 students mentioned before being taught using the Metacognition Learning Strategy were higher than those taught by using the reading comprehension teachers' manual at a .05 statistical significance.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อให้นัก

สามารถสื่อสารได้ จำเป็นต้องอาศัยทักษะการสื่อสารทั้งทักษะ
ส่งสาร คือ ทักษะการพูดและการเขียน และทักษะรับสาร
คือ ทักษะการฟังและการอ่าน ทักษะเหล่านี้สามารถใช้เป็น
เครื่องมือในการเรียนรู้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหา
ความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นับว่าทักษะฟัง
พูด อ่านและเขียนล้วนเป็นทักษะที่สำคัญทั้งสิ้น แต่ในชีวิต
ประจำวันผู้เรียนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่างๆ ได้จาก
ทักษะการอ่านมากกว่าทักษะอื่นๆ ทั้งนี้ผู้เรียนต้องอ่านสิ่ง
ตีพิมพ์ต่างๆ อ่านข้อมูลความรู้จากอินเทอร์เน็ต อ่านเนื้อหา
วิชาความรู้จากตำราเรียนวิชาต่างๆ เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าทักษะ
การอ่านเป็นทักษะที่มีความสำคัญและ เป็นประโยชน์อย่าง
มากในการแสวงหาความรู้ของผู้เรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็น
ภาษาต่างประเทศ เพราะผู้เรียนมีโอกาสใช้ทักษะการฟัง พูด
และเขียนน้อยกว่าทักษะการอ่าน (สมิตรา อังวัฒนกุล, 2539,
หน้า 18)

การอ่านเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต ในปัจจุบันโดยเฉพาะ
อย่างยิ่งภาษาอังกฤษ ซึ่งถือเป็นภาษาต่างประเทศที่เป็น
เครื่องมือในการสื่อสารที่ก่อให้เกิดแนวทางการเรียนรู้องค์
ความรู้ใหม่ทางการเมือง การค้า และเศรษฐกิจ ภาษาอังกฤษ
ได้ปรากฏในสื่อต่างๆ ของชีวิตประจำวัน ของคนไทย ไม่ว่า
จะเป็นหนังสือพิมพ์ ป้ายชื่อถนน ป้ายโฆษณา แบบฟอร์ม
ราชการ สลากยา การ์ตูน เป็นต้น ในยุคข่าวสารข้อมูล
(information technology - IT) คนที่สามารถอ่านภาษา
อังกฤษได้ดีย่อมสืบค้น และพัฒนาทุกด้านได้มาก (บัณฑิต
จิตรวิโรจน์, 2549, หน้า 1) นอกจากนี้การอ่านยังช่วยพัฒนา
แนวความคิดและเพิ่มพูนความรู้หรือความแตกฉานของ
สติปัญญาได้อย่างมาก การอ่านจึงมีคุณค่ายิ่งเมื่อนักเรียนคน
ใดได้พัฒนาทักษะการอ่านจนใช้การได้แล้ว ทักษะนี้ก็จะคง
อยู่กับตัวนักเรียนผู้นั้นตลอดไป และทำให้มีความสามารถที่
จะเพิ่มพูนความรู้ด้วยตนเองได้ ดังนั้น ทักษะการอ่านเป็น
ทักษะที่ถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญยิ่งของการเรียนการสอน
ภาษาอังกฤษ (Rivers, 1972, p. 214)

แม้ทักษะการอ่านจะเป็นทักษะ ที่สำคัญในการเรียนภาษา
อังกฤษ หากผู้เรียนอ่านแล้วไม่เข้าใจในสิ่งที่อ่าน ก็ทำให้เกิด
ปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น เป้าการเรียนภาษาอังกฤษ มีเจตคติ
ที่ไม่ดีต่อวิชาภาษาอังกฤษ และส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนในวิชาภาษาอังกฤษต่ำ กรมวิชาการ (2544, หน้า 5)
ได้กล่าวถึงปัญหาสำคัญที่มีผลต่อการอ่านไว้ ดังนี้ 1) ปัญหา
ที่เกี่ยวข้องกับตัวครู ครูไม่เข้าใจวิธีการสอนอย่างแท้จริง 2)
ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน ซึ่งมาจากลักษณะสังคมที่แตก
ต่างกัน และมีระดับความสามารถในการอ่านแตกต่างกัน 3)
ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทางโรงเรียน เช่น วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ใน
การพัฒนาการอ่านไม่เพียงพอ ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ จะส่ง
ผลต่อการอ่านของนักเรียน

สำหรับการพัฒนาความสามารถในการอ่าน ของผู้เรียนนั้น
ฟลาวเวลล์ (Flavell, 1985, p. 85) ได้กล่าวว่า ครูมีความสำคัญ
ต่อการพัฒนาความสามารถทางการอ่านของผู้เรียนอย่างมาก
เนื่องจากความสามารถส่วนหนึ่งเกิดจากการสอนของครู ซึ่ง

ครูควรจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการอ่าน
โดยการเปลี่ยนบทบาทให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner
centered) และครูควรสอนกระบวนการอ่านที่ถูกต้อง
ให้ผู้เรียนแนะนำแนวทางการเรียนรู้ ให้แนวคิด สอนวิธีการ
วิเคราะห์สิ่งที่อ่านและคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณมีเหตุผล
โดยตัวผู้เรียนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โคเฮน
(Cohen, 1981, p. 441) ที่กล่าวว่าพัฒนาความสามารถ
ในการอ่านภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพผู้เรียนต้องใช้
ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ภาษาที่เหมาะสม จะเห็นได้จากผู้เรียน
ที่ประสบความสำเร็จในการเรียนภาษาจะใช้ยุทธศาสตร์การ
เรียนรู้มาพัฒนาการเรียนรู้ของตน ผู้เรียนจะเป็นผู้ตัดสินใจได้ดี
ที่สุดว่าตนควรจะเรียนอย่างไรจึงจะเกิดสัมฤทธิ์ผลมากที่สุด
เมื่ออยู่ในห้องเรียนหรือแม้แต่อยู่ในสถานการณ์นอกห้องเรียน
ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ภาษา ที่สามารถพัฒนาความเข้าใจ
ในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนได้วิธีหนึ่ง คือ ยุทธศาสตร์
การเรียนรู้เมตาคอกนิชัน (metacognitive learning
strategy) ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่ใช้เพื่อควบคุมและ
ตรวจสอบการเรียนรู้ของตน การใช้ เมตาคอกนิชันในการอ่าน
คือ ความตระหนักของผู้อ่านที่มีต่อจุดมุ่งหมายในการอ่าน วิธี
การหรือแนวทางที่ผู้อ่านใช้ในขณะดำเนินการอ่านเพื่อจัด
ระบบความคิด และตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง

เบเคอร์ และ บราวน์ (Baker and Brown, 1984, p.
353) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของเมตาคอกนิชันในการอ่าน
ว่าประกอบด้วย

1. ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง การที่ผู้อ่านมีความตระ
หนัก (awareness) ในทักษะ กลวิธีและรู้แหล่งข้อมูลที่จะ
ช่วยให้ดำเนินการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. กฎเกณฑ์ หมายถึง การรับรู้กลไกภายในตัวของผู้อ่าน
ในขณะดำเนินกิจกรรมการอ่าน กลไกเหล่านี้ได้แก่ การตรวจ
สอบ (checking) สภาพของกิจกรรมโดยทั่วๆ ไป การวางแผน
(planning) ว่าจะทำอะไรในขั้นต่อไป การควบคุม
(monitoring) การใช้กลไกขณะดำเนินกิจกรรมการอ่าน
การทดสอบ (testing) การพิจารณาทบทวน (revising) และ
การประเมินผล (evaluating) ซึ่งเป็นการประเมินผลว่า
กลวิธีต่างๆ ที่ใช้ไปแล้วนั้นก่อให้เกิดประสิทธิผล และมี
ประสิทธิภาพอย่างไรบ้าง และผู้อ่านอาจต้องหากกลวิธีใหม่มา
แก้ไขหากกลวิธีที่ใช้อยู่เดิมนั้นไม่ได้ผล

จากการศึกษางานวิจัยของ ธิดารัตน์ สมานพันธ์ (2540,
บทคัดย่อ) เรื่อง การเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่าน
ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการ
สอนโดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคอกนิชันกับ
วิธีสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่ได้รับการ
สอนโดยใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคอกนิชันมีความเข้าใจ
ในการอ่านภาษาอังกฤษสูงกว่าการสอนตามคู่มือครูซึ่ง
สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุเทียบ ละอองทอง (2545,
บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาแบบแผนการสอนภาษา
อังกฤษเพื่อเพิ่มความเข้าใจโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชัน
สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่า

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาด้านการใช้ยุทธศาสตร์ เมตาคognition และด้านความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognition มีความสำคัญต่อการอ่านภาษาอังกฤษ การสอนให้ผู้เรียนรู้จักใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognition ในการอ่าน เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนได้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ เมตาคognition นั้นจะเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษและสร้างแรงจูงใจในการอ่านของนักเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจ ที่จะนำยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognition มาใช้พัฒนาความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียน เพื่อให้มีประสิทธิภาพตามที่หลักสูตรกำหนด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognition กับวิธีสอนตามคู่มือครู
2. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognition กับวิธีสอนตามคู่มือครู

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อเป็นแนวทางแก่ครูผู้สอนและผู้สนใจนำยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognition ไปใช้พัฒนาการสอนอ่านให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจได้นำยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognition ไปใช้ในการพัฒนาการอ่านวิชาอื่นๆ ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระบุรี เขต 2 จำนวน 1,141 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากการสุ่มแบบเจาะจง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโป่งเกตุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระบุรี เขต 2 จำนวน 20 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นกลุ่มทดลอง และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดสวนทองรวมมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระบุรี เขต 2 จำนวน 20 คน ซึ่งใช้เป็นกลุ่มควบคุม

2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ วิธีการสอน 2 วิธี คือ วิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognition และวิธีสอนตามคู่มือครู

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ แรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษ

3 เครื่องมือและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษโดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognition ซึ่งใช้สอนกลุ่มทดลอง เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างตามขั้นตอนการสอนอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognition เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงยุทธศาสตร์ของการควบคุมตนเอง ตระหนักถึงความคิดและการเรียนรู้ของตนเอง การวางแผน การตรวจสอบและการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองจำนวน 8 แผน ใช้เวลาสอน 16 ชั่วโมง

3.2 แผนการจัดการเรียนรู้ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีสอนตามคู่มือครู ซึ่งใช้สอนกลุ่มควบคุม เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างตามขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จำนวน 8 แผน ใช้เวลาสอน 16 ชั่วโมง

3.3 แบบทดสอบวัดความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษที่ผู้วิจัยสร้าง เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ประกอบด้วยคำถามด้านการเดาความหมาย จากบริบท การสรุปความ จับใจความสำคัญ และบอกรายละเอียดของเนื้อเรื่อง

3.4 แบบสอบถามวัดแรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยสร้างเอง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มี ดังนี้

1. ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษทั้งฉบับ ใช้สูตร KR-20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน

2. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดแรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษ คำนวณจากสูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟา (α - coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach)

3. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานใช้สถิติทดสอบ (t- test) แบบมีความเป็นอิสระต่อกัน (independent samples) เพื่อเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ ระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognition กับวิธีสอนตามคู่มือครู

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบความเข้าใจ ในการอ่าน และแรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognition กับวิธีสอนตามคู่มือครู ซึ่งปรากฏผล ดังนี้

1. ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนที่ใช้

ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognitionขึ้นสูงกว่าวิธีสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. แรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนกลุ่ม ทดลองที่เรียน โดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognitionขึ้นสูงกว่าวิธีสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่อาจจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและการศึกษาค้นคว้าในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ในการเลือกบทอ่านเพื่อประกอบการเรียนการสอน ครูควรเลือกเรื่องที่ใกล้ตัวนักเรียน คำนึงถึงความรู้และประสบการณ์เดิม ความสนใจ ระดับความสามารถ เพราะสิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นสนใจ ตั้งใจที่จะอ่านบทอ่านและเกิดความเข้าใจได้ง่าย

2. ครูควรมีการปฐมนิเทศ ชี้แจงให้นักเรียนทราบถึงความสำคัญ จุดมุ่งหมายของวิธีการสอนที่ครูจะนำมาใช้ เพราะนักเรียนจะไม่คุ้นเคยกับวิธีการสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognition ซึ่งวิธีการสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognitionนี้เป็นวิธีสอนการคิด และวิธีแก้ปัญหา ดังนั้นการเรียนการสอนจึงมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เน้นการใช้

กระบวนการทางเหตุผลเป็นส่วนใหญ่

3. ครูควรส่งเสริมและกระตุ้นการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน ให้นักเรียนแสดงเหตุผลในการคิดและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

4. ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงความรู้หรือประสบการณ์เดิมของนักเรียน เพื่อนำมาสัมพันธ์กับความรู้ใหม่ ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognitionขึ้นไปใช้ในการศึกษากับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นหรือในการพัฒนาทักษะภาษาอื่นๆ เช่น ทักษะการฟัง การพูด และการเขียน เพราะยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognitionขึ้นเป็นยุทธศาสตร์ของการควบคุมตนเอง การตระหนักถึงความคิดและการเรียนรู้ของตน แล้ววางแผน มีการตรวจสอบและประเมินการเรียนรู้ ของตนเอง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่มีประโยชน์มากในการพัฒนาการเรียนรู้

2. ควรทำการศึกษาตัวแปรอื่นที่ส่งผลต่อความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียน เช่น เจตคติ ความสนใจ ความคงทนในการจำเนื้อเรื่องในบทอ่าน.

บรรณานุกรม

- กาญจนา วัฒนา. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ธนพรการพิมพ์, 2544.
- กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
- จินดา ยัญทิพย์. การพัฒนาระบบการบูรณาการทักษะการคิดในการสอนภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามทฤษฎีโครงสร้างความรู้และ เมตาคognition. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ดร.คน หาดตระกูล. วิทยการศึกษ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539
- ธิดารัตน์ สมานพันธ์. การเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognitionขึ้นกับวิธีสอนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540.
- บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์. การสอนอ่านภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, 2549.
- ยุทธพงษ์ กัยวรรณ. พื้นฐานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สุวิทย์สาธิต, 2543.
- ลัดดาวัลย์ บุญสม. การเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านและแรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสอนอ่านแบบร่วมมือโดยใช้กิจกรรม CIRC กับ วิธีสอนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2547.
- สุเทียบ ละอองทอง. “การพัฒนารูปแบบการสอนภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคognitionขึ้น สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, 2545.
- สมิตรา อังวัฒนกุล. วิธีสอนภาษาอังกฤษ. พิมพ์ครั้งที่4. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- อารี พันธุ์มณี. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: เลิฟ แอนด์ ลิฟเพรส, 2543.
- อริดา เสาวลักษณ์. เปรียบเทียบความเข้าใจและแรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนอ่านเพื่อการสื่อสารด้วยกิจกรรมก่อนอ่าน ระหว่างอ่านและหลังอ่าน กับการสอนอ่านตามคู่มือครู” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอนมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2547.

การศึกษาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการเก็บรักษาเชื้อวุ้นมะพร้าว

Acetobacter sp. TISTR 975

Study of Efficiency Methods for Preserving 'Nata de Coco' Microbial Cultures

Acetobacter sp. TISTR 975

ดร.จิราวรรณ อุ้นเมตตาอารี

โปรแกรมเทคโนโลยีการอาหาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาวิธีการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 โดยทำการเก็บรักษาเชื้อ 4 วิธี ได้แก่ การเก็บรักษาเชื้อในอาหารแข็ง Glucose Yeast Extract Agar Slant (GYEA) การเก็บรักษาเชื้อในอาหารเหลว Glucose Yeast Extract Broth (GYEB) การเก็บรักษาเชื้อโดยวิธีตรึงเซลล์แบบ ห่อหุ้มเซลล์ (microencapsulated) และ การเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง ทำการประเมินประสิทธิภาพของวิธีการโดยวัดปริมาณเชื้อที่รอดชีวิต และประสิทธิภาพในการสร้างเซลลูโลสและการผลิตกรดอะซิติกเป็นระยะเวลา 3 เดือน จากการวิจัยพบว่าวิธีการเก็บรักษาในอาหารแข็ง GYEA การเก็บรักษาเชื้อในอาหารเหลว GYEB และการเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง มีปริมาณเชื้อเริ่มต้นเท่ากับ 2.24×10^{12} 2.88×10^{12} และ 5.82×10^{15} CFU/ml ตามลำดับ แต่การเก็บรักษาเชื้อโดยวิธีตรึงเซลล์แบบ ห่อหุ้ม ไม่สามารถประเมินประสิทธิภาพของวิธีการได้ เนื่องจากไม่สามารถวัดปริมาณเชื้อเริ่มต้น พบว่าเมื่อระยะเวลาการเก็บรักษานานขึ้นอัตราการรอดชีวิตในแต่ละวิธีการเก็บรักษาจะลดลง อัตราการรอดชีวิตของเชื้อจุลินทรีย์ที่เก็บรักษาในอาหารแข็ง GYEA การเก็บรักษาเชื้อในอาหารเหลว GYEB และการเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง เป็นระยะเวลา 3 เดือน มีปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ลดลงเหลือเท่ากับร้อยละ 4.02-0.36 ร้อยละ 6.94-1.04 และร้อยละ 8.59-1.72 ตามลำดับ พบว่าการเก็บรักษาเชื้อในอาหารแข็ง GYEA มีประสิทธิภาพในการสร้างเซลลูโลสเช่นเดียวกับวิธีการดั้งเดิมทั่วไป (เลี้ยงในน้ำมะพร้าว) ซึ่งจะให้ปริมาณเซลลูโลสดำเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการเก็บรักษาวิธีอื่นในระยะเวลาการเก็บรักษาเท่ากัน การตรวจวัดปริมาณเซลลูโลสและปริมาณกรดอะซิติก พบว่าเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ที่เก็บรักษาด้วยวิธีต่างๆ มีการสร้างกรดอะซิติกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) พบว่าเชื้อจุลินทรีย์ซึ่งเก็บรักษาในอาหารแข็ง GYEA เป็นเวลา 42 วัน มีประสิทธิภาพในการผลิตเซลลูโลสได้เท่ากับเชื้อที่เก็บรักษาในอาหารเหลว GYEB เป็นเวลา 56 วัน และมีปริมาณเซลลูโลสเท่ากับเชื้อที่เก็บรักษาแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง หลังจากเก็บเชื้อเป็นเวลา 63 วัน จากการประเมินประสิทธิภาพของวิธีการโดยวัดปริมาณเชื้อที่รอดชีวิต และประสิทธิภาพในการ

สร้างเซลลูโลสและการผลิตกรดอะซิติก พบว่าการเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็งเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพดีที่สุด

Abstract

The aim of the research was to study the preservation methods of *Acetobacter* sp. TISTR 975 in different 4 methods with Glucose Yeast Extraction Agar (GYEA), Glucose Yeast Extraction Broth (GYEB), microencapsulated with alginate and immobilized cells in beads with frozen. The efficacy methods were assessed by survival bacterial counts, its cellulose and acetic acid production for 3 months. The initial bacterial count in GYEA, GYEB and immobilized cells in beads with frozen were 2.24×10^{12} , 2.88×10^{12} and 5.82×10^{15} CFU/ml, respectively but microencapsulated with alginate was not able to consider because it could not detect the microbial cell count. The numbers of cells in each method gradually decrease when bacterial cells were kept for a long period. The survival rate of bacterial cells that preserved in GYEA, GYEB and immobilized cells in beads with frozen for 3 months were gradually decrease to 4.02-0.36%, 6.94-1.04% and 8.59-1.72%, respectively. No differences in cellulose and acetic acid production were noticeable when bacterial cells kept in GYEA and traditional coconut juices, which were indicated lower cellulose content than others in the same time periods. The cellulose and acetic acid contents that produced from *Acetobacter* sp. TISTR 975 had shown different among the various preservation methods ($p < 0.05$). Effectiveness of bacterial cellulose production after preserved in GYEA for 42 days was similar in quantity to GYEA for 56 days and immobilized cells in beads with frozen for 63 days. Immobilized cells in beads with

frozen was indicated to be the more effective methods for preserving this bacterial culture, including produce higher content of cellulose and acetic acid.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

วุ้นมะพร้าว มีชื่อเรียกหลากหลาย เช่น วุ้นมะพร้าว วุ้นน้ำมะพร้าว วุ้นสวรรค์ วุ้นน้ำส้มเห็ดรัสเซีย หรือลูกพร้าว หรือเรียกว่า “nata de coco” ในประเทศฟิลิปปินส์ (Sanchez, 1978) เป็นการเรียกชื่อวุ้นชนิดเดียวกัน คือ แผ่นวุ้นชนิดเซลลูโลส ซึ่งเป็นผลผลิตจากการหมักน้ำมะพร้าว ด้วยเชื้อแบคทีเรียกลุ่มเดียวกับแบคทีเรียที่สร้างกรดน้ำส้ม ได้แก่ *Acetobacter* โดยเชื้อ *Acetobacter xylinum* เชื้อชนิดนี้สามารถใช้สารอาหารในน้ำมะพร้าว เช่น น้ำตาลกลูโคส เพื่อการเจริญเติบโตและสร้างเส้นใยเซลลูโลสจนเป็นแผ่นวุ้นขึ้นได้ วุ้นมะพร้าวมีประโยชน์หลากหลายนอกจากใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร โดยนำไปแปรรูปเป็นทั้งอาหารคาวและอาหารหวานแล้ว ยังมีประโยชน์ในทางการแพทย์ เช่น ช่วยในระบบการย่อยและขับถ่ายของร่างกาย ช่วยลดการดูดซึมสารพิษต่างๆในระบบการย่อยของร่างกาย ช่วยระบายพิษและลดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับระบบทางเดินอาหาร ป้องกันโรคท้องผูก โรคกรดไหลย้อน รวมถึงโรคเมะเร็งในลำไส้ใหญ่ นอกจากนี้ยังช่วยลดการเกิดคลอโรสเตรอรอลในเส้นเลือด และช่วยในการควบคุมน้ำหนัก และยังสามารถนำไปทำกระด้างได้ โดยพบว่าวุ้นมะพร้าวประกอบด้วยแร่ธาตุและวิตามิน ไชมัน โปรตีน คาร์โบไฮเดรต แคลเซียม ฟอสฟอรัส เป็นต้น

ในปัจจุบันมีการนำเชื้อ *A. xylinum* มาใช้เป็นเชื้อจุลินทรีย์สำหรับการผลิตวุ้นมะพร้าว รวมทั้งเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ซึ่งเป็นเชื้อจุลินทรีย์ที่นิยมนำมาผลิตวุ้นมะพร้าว เพราะสามารถเจริญได้ง่าย ผลิตวุ้นได้รวดเร็วกว่าเชื้อจุลินทรีย์ชนิดอื่น ได้วุ้นปริมาณมากและใช้วัตถุดิบที่หาได้ง่าย แต่เนื่องจากการเก็บรักษาหัวเชื้อเริ่มต้น (stock culture) นั้น สามารถเก็บได้ประมาณ 1-2 เดือน ถ้าเก็บรักษาเป็นระยะเวลานานอาจมีการปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ชนิดอื่น เช่น เชื้อราและยีสต์ได้ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะหาวิธีการเก็บรักษาหัวเชื้อเริ่มต้นที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม สะดวกในการใช้งาน เพื่อแก้ปัญหาการปนเปื้อนของหัวเชื้อ ทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในการจัดหาหัวเชื้อใหม่สำหรับนำมาใช้ผลิตวุ้นมะพร้าว

คำสำคัญ วุ้นมะพร้าว *Acetobacter* sp.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิธีการที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในการเก็บรักษาเชื้อวุ้นน้ำมะพร้าว *Acetobacter* sp. TISTR 975 ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทราบวิธีการที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในการเก็บ

รักษาเชื้อวุ้นน้ำมะพร้าว *Acetobacter* sp. TISTR 975

2. สามารถยืดอายุการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975

3. สามารถนำวิธีการที่ได้ไปเผยแพร่แก่ชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ทำการศึกษาประสิทธิภาพในการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 จากสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย โดยทำการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ทั้งหมด 4 วิธี ได้แก่

ตอนที่ 1 การคัดเลือกวิธีการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975

ในการศึกษาวิธีการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 มีวิธีการเตรียมเชื้อและวิธีการเก็บรักษา ดังนี้

- 1.1 วิธีการเตรียมเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 เลี้ยงเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ในอาหารเหลว Glucose Yeast Extract Broth (GYEB) บ่มที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 3 วัน นำเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ทำการเก็บรักษาตามวิธีการต่างๆ

- 1.2 วิธีการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 นำเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ซึ่งผ่านการบ่มเป็นเวลา 7 วัน มาทำการเก็บรักษาด้วยวิธีต่างๆดังนี้

- 1.2.1 การเก็บรักษาเชื้อในอาหารวุ้นเลี้ยง Glucose Yeast Extract Agar Slant (GYEA) นำเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 จากข้อ 1.1 มาทำการเชยเชื้อ (streak) ในอาหารวุ้นเลี้ยง Glucose Yeast Extract Agar Slant บ่มที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 7 วัน เก็บรักษาที่อุณหภูมิ 4-10 องศาเซลเซียส

- 1.2.2 การเก็บรักษาเชื้อในอาหารเหลว Glucose Yeast Extract Broth (GYEB) ถ่ายเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 จากข้อ 1.1 ปริมาณ 1 มล. ลงในอาหารเหลว Glucose Yeast Extract Broth (GYEB) ปริมาณ 10 มล. บ่มที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 7 วัน เก็บรักษาที่อุณหภูมิ 4-10 องศาเซลเซียส

- 1.2.3 การเก็บรักษาเชื้อโดยวิธีตรึงเซลล์แบบห่อหุ้มเซลล์ (microencapsulated) (ดิยะภรณ์ และคณะ, 2549) เติมนิโคเตียมอัลจิเนตร้อยละ 4 (โดยน้ำหนัก) ปริมาณ 25 มล. ลงไปผสมกับเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 จากข้อ 1.1 ปริมาณ 25 มล. หยดสารละลายของเชื้อสารละลายแคลเซียมคลอไรด์ร้อยละ 3 แช่ในสารละลายแคลเซียมคลอไรด์เป็นเวลา 3 ชั่วโมง ที่อุณหภูมิห้อง จากนั้นกรองเม็ดเจลที่ตรึงเซลล์ได้ผ่านกระดาษกรองที่ผ่านการฆ่าเชื้อแล้วล้างเม็ด เจลด้วยสารละลายน้ำเกลือความเข้มข้นร้อยละ 0.85 จำนวน 1 ครั้ง ทั้งไว้ประมาณ 5 นาที ที่อุณหภูมิ 20 องศาเซลเซียส จากนั้นนำไปเก็บรักษาที่อุณหภูมิ 4-10 องศาเซลเซียส

1.2.4 การเก็บรักษาเชื้อโดยวิธีตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง ถ่ายเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 จากข้อ 1.1 ปริมาณ 0.1 มล. ลงในตุ้มกลางที่มีส่วนผสมของน้ำกลีเซอรอล (glycerol) ความเข้มข้นร้อยละ 10 และหางนม (skim milk) ใน eppendoff ซึ่งบรรจุลูกปัดอยู่ภายใน เก็บรักษาในช่องแช่แข็ง

ตอนที่ 2 การตรวจวัดอัตราการรอดชีวิตของเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975

2.1 การตรวจวัดปริมาณเชื้อที่รอดชีวิตจากการเก็บรักษาในอาหารยีสต์เยล Glucose Yeast Extract Agar Slant (GYEA) ใช้ปิเปตดูด 0.1 % Peptone water 1 มล. ใส่ลงในเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ที่เก็บในอาหารยีสต์เยล Glucose Yeast Extract Agar Slant (GYEA) ทำการผสมให้เชื้อกระจายใน 0.1 % Peptone water ใช้ปิเปตดูดเชื้อปริมาณ 0.1 มล. หยดลงบนอาหาร Plate Count Agar (PCA) ทำการ spread plate ปุ่มที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 3 วัน นับจำนวนเชื้อจุลินทรีย์ที่รอดชีวิตทั้งหมดและวัดค่าการดูดกลืนแสงทุกสัปดาห์ เป็นเวลา 3 เดือน เปรียบเทียบอัตราการรอดชีวิตเป็นร้อยละของปริมาณเชื้อเริ่มต้น

2.2 การตรวจวัดปริมาณเชื้อที่รอดชีวิตจากการเก็บรักษาในอาหารเหลว Glucose Yeast Extract Broth (GYEB) ใช้ปิเปตดูดเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ที่เก็บรักษาในอาหารเหลว Glucose Yeast Extract Broth (GYEB) ปริมาณ 0.1 มล. หยดลงบนอาหาร PCA ทำการ spread plate ปุ่มที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 3 วัน นับจำนวนเชื้อจุลินทรีย์ที่รอดชีวิตทั้งหมดและวัดค่าการดูดกลืนแสง ทุกสัปดาห์ เป็นเวลา 3 เดือน เปรียบเทียบอัตราการรอดชีวิตเป็นร้อยละของปริมาณเชื้อเริ่มต้น

2.3 การตรวจวัดปริมาณเชื้อที่รอดชีวิตจากการเก็บรักษาโดยวิธีตรึงเซลล์แบบห่อหุ้ม (microencapsulated) นำเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ที่ตรึงเซลล์แบบห่อหุ้ม (microencapsulated) มา 15 เม็ด กดให้เม็ดแคปซูลแตกใน 0.1 % Peptone water 1 มล. ใช้ปิเปตดูด Peptone water มา 0.1 มล. หยดลงบนอาหาร PCA ทำการ spread plate ปุ่มที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 3 วัน นับจำนวนเชื้อจุลินทรีย์ที่รอดชีวิตทั้งหมดและวัดค่าการดูดกลืนแสง ทุกสัปดาห์ เป็นเวลา 3 เดือน เปรียบเทียบอัตราการรอดชีวิตเป็นร้อยละของปริมาณเชื้อเริ่มต้น

2.4 การตรวจวัดปริมาณเชื้อที่รอดชีวิตจากการเก็บรักษาโดยวิธีตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง นำเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ที่เก็บรักษาแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็งใน eppendoff ใช้คีมคีบ (forcep) คีบลูกปัด 1 เม็ด ใส่ลงใน 0.1 % Peptone water 1 มล. ใช้ปิเปตดูดเชื้อใน 0.1 % Peptone water มา 0.1 มล. หยดลงบนอาหาร PCA ทำการ spread plate ปุ่มที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 3 วัน นับจำนวนเชื้อจุลินทรีย์ที่

รอดชีวิตทั้งหมดและวัดค่าการดูดกลืนแสง ทุกสัปดาห์ เป็นเวลา 3 เดือน เปรียบเทียบอัตราการรอดชีวิตเป็นร้อยละของปริมาณเชื้อเริ่มต้น

ตอนที่ 3 การศึกษาประสิทธิภาพในการสร้างเซลล์ไลสของเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ที่เก็บรักษาด้วยวิธีการต่างๆ

ทำการทดสอบเชื้อวันมะพร้าว ทั้ง 3 วิธี ได้แก่ การเก็บรักษาเชื้อในอาหาร Glucose Yeast Extract Agar Slant (GYEA) การเก็บรักษาเชื้อในอาหาร Glucose Yeast Extract Broth (GYEB) และการเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง (microencapsulated) ทุกสัปดาห์ เป็นเวลา 3 เดือน เปรียบเทียบปริมาณการผลิตแผ่นวันกับเชื้อวันมะพร้าวที่เก็บรักษาตามวิธีการดั้งเดิมทั่วไป (เลี้ยงในอาหารน้ำมะพร้าว) เฉพาะสัปดาห์ที่ 4 8 และ 12

3.1 การหาปริมาณเซลล์ไลสน้ำแผ่นวันมะพร้าวที่ได้ในแต่ละตัวอย่าง (แต่ละวิธีของการเก็บรักษา) ต้มเดือดใน 0.1 N NaOH 10 นาที นำมาแช่ในน้ำเปล่า 2 ชั่วโมง และนำไปอบในแห้งที่อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส จนกระทั่งน้ำหนักของแผ่นวันไม่เปลี่ยนแปลง บันทึกน้ำหนัก (Bhattacharjya et al, 2005) ทำการเปรียบเทียบน้ำหนักแผ่นวันจากการเก็บรักษาทั้ง 4 วิธี ได้แก่ การเก็บรักษาเชื้อในอาหาร Glucose Yeast Extract Agar Slant (GYEA) การเก็บรักษาเชื้อในอาหาร Glucose Yeast Extract Broth (GYEB) และการเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง (microencapsulated) และการเก็บรักษาตามวิธีการดั้งเดิมทั่วไป (เลี้ยงในอาหารน้ำมะพร้าว) (Bhattacharjya et al, 2005)

ตอนที่ 4 การประเมินประสิทธิภาพของวิธีการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975

ในการประเมินประสิทธิภาพของวิธีการเก็บรักษา จะพิจารณาจากลักษณะผิวหน้าวันมะพร้าวโดยผิวหน้าวันจะต้องมีผิวเรียบ ไม่มีลักษณะขรุขระ เปรียบเทียบความแตกต่างของอัตราการรอดชีวิตของเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 และปริมาณการผลิตเซลล์ไลสในแต่ละวิธีโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน Analysis of Variance (ANOVA) โดยเลือกวิธีที่มีอัตราการรอดชีวิตของเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 สูงสุด การผลิตเซลล์ไลสสูงสุด และลักษณะผิวหน้าวันที่ดีที่สุด

ผลการวิจัย

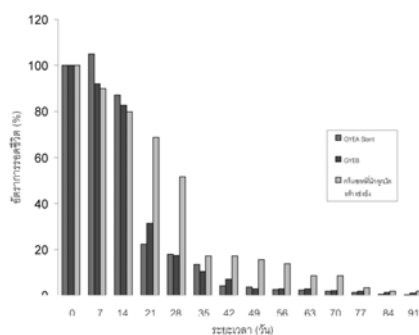
ตอนที่ 1 การคัดเลือกวิธีการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975

ในการศึกษาวิธีการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ทั้ง 4 วิธี ได้แก่ การเก็บรักษาเชื้อในอาหารแข็ง GYEA การเก็บรักษาเชื้อในอาหารเหลว GYEB การเก็บรักษาเชื้อโดยวิธีตรึงเซลล์แบบห่อหุ้มเซลล์ (microencapsulated)

และ การเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง ทำการประเมินประสิทธิภาพของวิธีการโดยวัดปริมาณเชื้อที่รอดชีวิตและประสิทธิภาพในการสร้างเซลล์โอสและกรดอะซิติก พบว่า จากการศึกษาวิธีการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 โดยเลี้ยงเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ในอาหาร Glucose Yeast Extract Broth (GYEB) บ่มที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 7 วัน นำเชื้อมาทำการเก็บรักษาเชื้อ ทั้ง 4 วิธี พบว่าวิธีการเก็บรักษาเชื้อทั้ง 3 วิธีได้แก่ 1) วิธีการเก็บรักษาเชื้อในอาหารแข็ง Glucose Yeast Extract Agar Slant (GYEA) 2) การเก็บรักษาเชื้อในอาหารเหลว Glucose Yeast Extract Broth (GYEB) และ 3) การเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง มีประสิทธิภาพในการเก็บรักษาเชื้อที่ดี เชื้อที่เก็บรักษาทั้ง 3 วิธี เมื่อนำมาเลี้ยงในอาหารเลี้ยงเชื้อใหม่พบว่าสามารถสร้างแผ่นเซลล์โอสได้และสามารถเจริญเติบโตบนอาหารเหลวได้ปกติ ส่วนการเก็บรักษาเชื้อโดยวิธีตรึงเซลล์แบบห่อหุ้ม (microencapsulated) พบว่าเชื้อไม่มีประสิทธิภาพในการสร้างแผ่นเซลล์โอส เนื่องจากปริมาณเชื้อในเม็ดเจลแต่ละเม็ดมีปริมาณน้อย (1.67×10^3 CFU/ml) เชื้อไม่สามารถสร้างแผ่นโอสได้ เชื้อต้องมีปริมาณเซลล์อย่างน้อย 10^8 CFU/ml จึงสามารถผลิตแผ่นโอสได้ (Malik, 1991) เพราะฉะนั้นจึงไม่สามารถประเมินประสิทธิภาพของการสร้างเซลล์โอสได้ ดังนั้นจึงเลือกวิธีการ 3 วิธีดังกล่าวสำหรับศึกษาความสามารถในการรอดชีวิตของเชื้อและความสามารถในการผลิตแผ่นเซลล์โอส

ตอนที่ 2 การตรวจวัดอัตราการรอดชีวิตของเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975

เมื่อทำการเก็บรักษาเชื้อทั้ง 3 วิธี พบว่าปริมาณเชื้อในแต่ละวิธีการเก็บรักษาลดลง เมื่อระยะเวลาผ่านไป และเมื่อนำเชื้อมาเปรียบเทียบกับอัตราการรอดชีวิตเป็นร้อยละของปริมาณจุลินทรีย์เริ่มต้น พบว่าการเก็บรักษาบนอาหารแข็ง GYEA มีอัตราการรอดชีวิตแบ่งเป็น 3 ช่วงดังนี้ ช่วงที่ 1 วันที่ 0-14 มีอัตราการรอดชีวิตระหว่างร้อยละ 100-87.05 ช่วงที่ 2 วันที่ 21-35 มีอัตราการรอดชีวิตระหว่างร้อยละ 22.32-13.40 และช่วงที่ 3 วันที่ 42- 91 มีอัตราการรอดชีวิตระหว่างร้อยละ 4.02-0.36 การเก็บรักษาเชื้อในอาหารเหลว GYEB มีอัตราการรอดชีวิตแบ่งเป็น 3 ช่วงดังนี้ ช่วงที่ 1 วันที่ 0-14 มีอัตราการรอดชีวิตระหว่างร้อยละ 100-82.64 ช่วงที่ 2 วันที่ 14-35 มีอัตราการรอดชีวิตระหว่างร้อยละ 31.25-10.42 และช่วงที่ 3 วันที่ 42-91 มีอัตราการรอดชีวิตระหว่างร้อยละ 6.94-1.04 ส่วนการเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง มีอัตราการรอดชีวิตแบ่งเป็น 3 ช่วงดังนี้ ช่วงที่ 1 วันที่ 0-28 มีอัตราการรอดชีวิตระหว่างร้อยละ 100-51.55 ช่วงที่ 2 วันที่ 35-56 มีอัตราการรอดชีวิตระหว่างร้อยละ 17.18-13.75 และช่วงที่ 3 วันที่ 63- 91 มีอัตราการรอดชีวิตระหว่างร้อยละ 8.59-1.72 ดังแสดงในภาพที่ 1

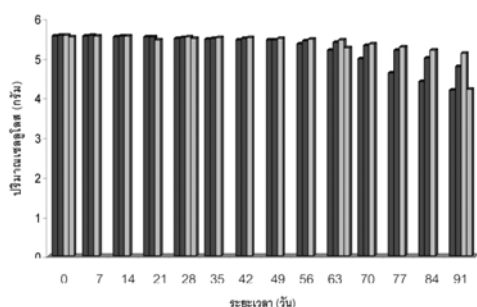
ภาพที่ 1 อัตราการรอดชีวิตของเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ในสภาวะการเก็บรักษาด้วยวิธีต่างๆ ■ GYEA Slant, ■ GYEB, ■ ตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง

จากการหาอัตราการรอดชีวิตของเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ซึ่งเก็บรักษาทั้ง 3 วิธีพบว่าอัตราการรอดชีวิตของการเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็งมีอัตราการรอดชีวิตสูงที่สุด เนื่องจากเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 เป็นเชื้อแบคทีเรียที่ต้องการแก๊สออกซิเจนในการเจริญ การเก็บรักษาเชื้อในที่ที่อุณหภูมิต่ำ ทำให้อัตราการเกิดเมตาบอลิซึมของเชื้อลดลงและมีการเติมสารป้องกันความเสียหายของเซลล์ได้แก่ กลีเซอรอล โดยกลีเซอรอลนอกจากมีคุณสมบัติเป็นสาร cryoprotectant แล้ว ยังมีคุณสมบัติในการให้สารต่างๆซึมผ่านเข้าเซลล์ได้ มีความจำเพาะต่อน้ำสูง ละลายได้ที่อุณหภูมิต่ำ จึงทำให้เก็บรักษาเชื้อได้นานขึ้น (สมพร, 2538)

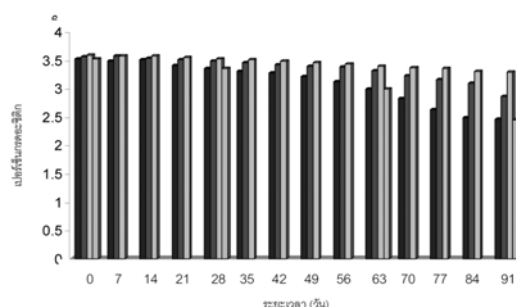
ตอนที่ 3 การศึกษาประสิทธิภาพในการสร้างเซลล์โอสและปริมาณกรดอะซิติกของเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ที่เก็บรักษาด้วยวิธีการต่างๆ

การหาปริมาณเซลล์โอสที่สร้างจากเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ทั้ง 3 วิธีพบว่าเมื่อระยะเวลาผ่านไปเชื้อ *Acetobacter* sp. ที่เก็บรักษาในอาหารแข็ง GYEA เก็บรักษาเชื้อในอาหารเหลว GYEB การเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง มีการผลิตปริมาณเซลล์โอสแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($p < 0.05$) พบว่าปริมาณเซลล์โอสที่ผลิตจากเชื้อที่เก็บรักษาในอาหารแข็ง GYEA เป็นระยะเวลา 42 วัน เก็บรักษาในอาหารเหลว GYEB เป็นระยะเวลา 56 วัน และเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็งเป็นเวลา 63 วัน มีประสิทธิภาพในการสร้างแผ่นโอสโดยวัดจากปริมาณเซลล์โอสไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ ($p > 0.05$) ดังนั้นการเก็บรักษาในอาหารเหลว GYEB สามารถเก็บรักษาได้นานกว่าการเก็บรักษาในอาหารแข็ง GYEA เป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ แต่การตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็งสามารถเก็บรักษาเชื้อได้ระยะเวลานานกว่าการเก็บรักษาในอาหารแข็ง GYEA และการเก็บรักษาในอาหารเหลวประมาณ 21 วัน (3 สัปดาห์) และ 14 วัน (ประมาณ 2 สัปดาห์) ตามลำดับ (ดังภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 แสดงปริมาณเซลล์โอสของเชื้อ *Acetobacter* sp.

TISTR 975 ที่ผลิตขึ้นหลังจากเก็บรักษาที่สภาวะและระยะเวลาต่างๆ ■ GYEA Slant, ■ GYEB, ■ ตรึงเซลล์โดยใช้ลูกบิดแล้วแช่แข็ง, น้ำมะพร้าว

อะซิติกของเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ที่เก็บรักษาที่ระยะเวลา ■ GYEA Slant, ■ GYEB, ■ ตรึงเซลล์โดยใช้ลูกบิดแล้วแช่แข็ง, น้ำมะพร้าว

เนื่องจากการเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์ โดยใช้ลูกบิดแล้วแช่แข็งเป็นวิธีการลดกระบวนการเมตาบอลิซึมของจุลินทรีย์ให้ต่ำลง โดยการจำกัดสารอาหารในอาหารเลี้ยงเชื้อจำกัดปริมาณน้ำและออกซิเจน และลดอุณหภูมิที่ใช้ในการเก็บรักษา ซึ่งเป็นการเก็บรักษาเชื้อจุลินทรีย์ที่ได้ผลดีโดยสามารถเก็บรักษาได้เป็นเวลานาน และมีเปอร์เซ็นต์การอยู่รอดของเชื้อจุลินทรีย์สูง (Butler และ Wither, 1991) ส่วนการเก็บรักษาตามวิธีการดั้งเดิมทั่วไป (เลี้ยงในน้ำมะพร้าว) ปริมาณเซลล์ที่ผลิตจากเชื้อที่เก็บไว้ถึงวันที่ 0 28 63 และ 91 มีปริมาณเซลล์เท่ากับ 5.54 5.50 5.25 และ 4.20 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเชื้อมีประสิทธิภาพในการสร้างเซลล์เช่นเดียวกับการเก็บรักษาเชื้อในอาหารแข็ง GYEA ซึ่งจะให้ปริมาณเซลล์ต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการเก็บรักษาวิธีอื่น ในระยะเวลาการเก็บรักษาที่เท่ากัน เนื่องจากน้ำมะพร้าวในธรรมชาติมีสารประกอบในธรรมชาติเป็นส่วนประกอบ เชื้อที่เลี้ยงในน้ำมะพร้าวที่ไม่ได้เติมสารอาหารอื่นๆ ก็สามารถสร้างวัฒนธรรมขึ้นได้ นอกจากนี้ในน้ำมะพร้าวยังมีสารที่ช่วยกระตุ้นการเจริญ (growth promoting factors) ของเชื้อจุลินทรีย์ *A. xylinum* วิธีการเก็บรักษาเชื้อในอาหารเหลว GYEB สามารถเก็บรักษาเชื้อได้นานกว่า GYEA เพราะใน GYEB มีการเติมสารที่ช่วยในการเจริญ เพื่อช่วยในการเจริญเติบโต ได้แก่ yeast extract ซึ่งประกอบด้วย วิตามินหลายชนิด กรดอะมิโนและสารอินทรีย์อีกหลายอย่างซึ่งเชื้อสามารถนำไปใช้ในการเจริญ และสร้างแผ่นขี้ผึ้งได้ (สุเมธ และ วราวุฒิ, 2537) นอกจากนี้เชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 สามารถสร้างเซลล์ได้แล้วยังสามารถสร้างกรดอะซิติกได้เช่นกัน จึงนำปริมาณกรดอะซิติกที่เปลี่ยนแปลงมาเป็นดัชนีวัดประสิทธิภาพการทำงานของเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 อีกวิธีหนึ่ง

ภาพที่ 3 กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเปอร์เซ็นต์กรด

การเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter* sp. ทั้ง 3 วิธี ตรวจสอบประสิทธิภาพของแต่ละวิธีโดยนำเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ที่เก็บรักษาในแต่ละวิธีมาถ่ายลงอาหารน้ำมะพร้าวทุกสัปดาห์ โดยแต่ละสัปดาห์จะบ่มเชื้อเพื่อให้เชื้อสร้างแผ่นขี้ผึ้งและผลิตกรดอะซิติกเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ จึงจะทำการตรวจวัดปริมาณเซลล์และกรดอะซิติก เนื่องจากระหว่างการเลี้ยงเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 นอกจากเชื้อจะผลิตเซลล์แล้วเชื้อยังผลิตกรดอะซิติกออกมาด้วย (สุเมธ และ วราวุฒิ, 2537) ดังนั้นหลังจากนำแผ่นขี้ผึ้งไปวิเคราะห์ปริมาณเซลล์แล้ว อาหารน้ำมะพร้าวที่เหลือจะนำไปวิเคราะห์กรดอะซิติก พบว่าเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 ที่เก็บรักษาในแต่ละวิธีที่ระยะเวลาเท่ากัน มีการสร้างกรดอะซิติกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($p < 0.05$) ในการเก็บรักษาเชื้อในอาหารแข็ง GYEA และในอาหารเหลว GYEB มีการผลิตกรดได้ลดลงหลังจากเก็บเชื้อไว้ถึงวันที่ 35 และการเก็บรักษาแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกบิดแล้วแช่แข็งมีการผลิตกรดได้ลดลงหลังจากเก็บเชื้อถึงวันที่ 42 ส่วนเชื้อที่เก็บรักษาแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกบิดแล้วแช่แข็งมีการผลิตกรดอะซิติกลดน้อยลงกว่าเริ่มต้นเมื่อเก็บไว้ถึงวันที่ 42 การเก็บรักษาตามวิธีการดั้งเดิมทั่วไป (เลี้ยงในอาหารน้ำมะพร้าว) เชื้อที่เก็บรักษาเป็นเวลา 0 28 63 และ 91 มีเปอร์เซ็นต์กรดอะซิติกเท่ากับ 3.52 3.35 2.98 และ 2.51 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเชื้อที่เก็บรักษาในอาหารแข็ง (GYEA) มีประสิทธิภาพในการผลิตกรดอะซิติกเช่นเดียวกับเชื้อที่เก็บรักษาในอาหารน้ำมะพร้าว ซึ่งเชื้อสามารถผลิตกรดอะซิติกได้ต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการเก็บรักษาวิธีอื่นเมื่อระยะเวลาการเก็บรักษาเท่ากัน แสดงว่าการเก็บเชื้อในอาหารน้ำมะพร้าวและอาหารแข็ง GYEA มีประสิทธิภาพน้อยที่สุดสามารถเก็บรักษาเชื้อให้อยู่ในสภาพเดิมได้เพียง 42 วัน เก็บรักษาเชื้อในอาหารเหลว GYEB ได้ 56 วัน เก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกบิดแล้วแช่แข็งได้ 63 วัน ดังนั้นวิธีการเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกบิดแล้วแช่แข็งเป็นวิธีการที่ควรใช้ในการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter* sp. TISTR 975 เนื่องจากเป็นวิธีการที่สามารถทำได้ง่าย ราคาไม่แพง ประหยัดพื้นที่ในการเก็บรักษาในตู้เย็น และสามารถเก็บรักษา

ได้นานกว่าการเก็บรักษาในอาหารเหลว GYEB ในอาหารแข็ง GYEA และในอาหารน้ำมะพร้าว

ตอนที่ 4 การประเมินประสิทธิภาพของวิธีการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter sp.* TISTR 975

จากการประเมินประสิทธิภาพของวิธีการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter sp.* TISTR 975 พบว่าการเก็บรักษาเชื้อทั้ง 4 วิธี ได้แก่ วิธีการเก็บรักษาเชื้อในอาหารแข็ง (GYEA) ในอาหารเหลว (GYEB) เก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง และการเก็บรักษาในอาหารน้ำมะพร้าว มีลักษณะผิวน้ำนุ่นมะพร้าวที่เรียบ ไม่มีลักษณะขรุขระ ไม่แตกต่างกันทั้ง 4 วิธี เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของอัตราการรอดชีวิตของเชื้อและปริมาณการผลิตเซลล์ในแต่ละวิธีโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน Analysis of Variance (ANOVA) พบว่าวิธีการเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้ว แช่แข็งเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพดีที่สุดเนื่องจากมีอัตราการรอดชีวิตและปริมาณการผลิตเซลล์สูงที่สุด ดังนั้นจึงเลือกการเก็บรักษาเชื้อแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็งเป็นวิธีในการเก็บรักษาเชื้อ *Acetobacter sp.* TISTR 975

ข้อเสนอแนะ

ในการเก็บรักษาเชื้อนุ่นมะพร้าว ถ้าต้องการเก็บรักษาเชื้อระยะเวลาล้น (1-2 เดือน) ควรเก็บรักษาในอาหารเหลว GYEB เนื่องจากมีความสะดวกในการนำไปใช้ แต่ถ้าต้องการเก็บรักษาเชื้อระยะเวลานาน (6 เดือน) ควรเก็บรักษาแบบตรึงเซลล์โดยใช้ลูกปัดแล้วแช่แข็ง เนื่องจากสามารถสร้างเซลล์สูงและกระดอะซิดิกได้ดีกว่าการเก็บรักษาในอาหารเหลว GYEB และเก็บรักษาเชื้อในอาหารแข็ง GYEA ตามลำดับ

บรรณานุกรม

- สมพร ต้นสกุล. (2538). “การเก็บรักษาเชื้อจุลินทรีย์”. วารสารวิทยาศาสตร์. 49(3): 172-178.
- สุเมธ ต้นระเญียร และ วรุฒิ ครูสง. (2537). “นุ่นน้ำมะพร้าว”. วารสารวิทยาศาสตร์. 48(6): 360-364.
- Bhattachakosol et al. (2005). Effect of dissolved oxygen on cellulose production by *Acetobacter sp.* *Journal of Science Research Chulalongkorn University*. 2(30): 179-186.
- Butler, M. and Wither. (1991). **The characteristic and growth of cultured cells**. In Mammalian Cell Biotechnology, pp. 1-25. Edited by M. Butler. IRL Press, Oxford.
- Malik, K.A. (1991). **Maintenance of microorganisms by simple methods**. In Maintenance of Microorganisms and Cultured Cells, pp.121-132. 2nd Ed. Edited by B.E. Kirsop and A. Doyle. Academic Press, London.

กำหนดการประชุมทางวิชาการ
เพื่อเสนอผลงานวิจัย ครั้งที่ 4

“มหาวิทยาลัยกับการ
พัฒนาพื้นที่ภาคอีสาน
บนฐานความรู้”

ห้อง 6 (09.09.11) สุขภาวะ

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : ดร.บุษกิติ อภิพันธุ์เดชา
ให้ความเห็น : พญ.รุจิรา มังคละศิริ

RESEARCH

การพัฒนาชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรเซรามิก The Development of the Ceramic Warming Herbal Massage Ball Set

อาจารย์ธิติมา คุณนัยคั้ง
สาขาวิชาเทคโนโลยีเซรามิกส์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ.2551

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรเซรามิกให้มีความสะดวกในการให้บริการนวดประคบสมุนไพรนอกสถานที่ ทดสอบการใช้งาน และประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานในด้านรูปแบบและประสิทธิภาพการใช้งาน ชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรที่พัฒนาขึ้นทำจากเนื้อดินเอิร์ทเทินแวร์ เเผที่อุณหภูมิ 1100 องศาเซลเซียส ลักษณะของชุดผลิตภัณฑ์มีขนาดเล็กสามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวก มีส่วนประกอบหลัก 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นส่วนที่ใช้บรรจุลูกประคบสมุนไพร ไว้ภายใน มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20 เซนติเมตร สูง 19 เซนติเมตร ส่วนที่สองเป็นเตาให้ความร้อน ความร้อนจากเชื้อเพลิง ทำให้น้ำที่บรรจุไว้ในส่วนแรกร้อนขึ้นและกลายเป็นไอ และส่งถ่ายความร้อนไปยังลูกประคบสมุนไพร มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 12 เซนติเมตร สูง 10 เซนติเมตร การทดสอบประสิทธิภาพการใช้งานพบว่าชุดผลิตภัณฑ์นี้ สามารถให้ความร้อนกับลูกประคบสมุนไพรขนาด 200 กรัม ให้มีอุณหภูมิสูงขึ้นถึง 73 องศาเซลเซียส ซึ่งเป็นอุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการนวดประคบภายในระยะเวลา 30 นาที และสามารถนำไปใช้นวดประคบได้เป็นระยะเวลา 5 นาที ผลการประเมินความพึงพอใจในการใช้ชุดผลิตภัณฑ์เซรามิกเพื่อใช้ในการอุ่นลูกประคบสมุนไพร พบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจเฉลี่ยด้านการออกแบบในระดับปานกลางถึงมาก และความพึงพอใจเฉลี่ยด้านประสิทธิภาพในระดับปานกลางถึงมาก

คำสำคัญ การพัฒนาชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรเซรามิก
การนวดประคบสมุนไพร ลูกประคบสมุนไพร

Abstract

The purpose of this research was to develop a convenient for on call herbal massage service heating equipment, service testing, and user's satisfaction evaluation. The herbal massage ball heating equipment developed was made of earthenware clay body fired to the maximum temperature of 1100 degrees Celsius. It was compact in size and composed of 2 main parts: The steamer to contain water and herbal massage ball, 20 centimeters in diameter and 19 centimeters in height, and the heating stove for boiling water in the steamer to heat up the herbal massage ball, 12 centimeters in diameter and 10 centimeters in height.

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

in height. The working efficiency testing found that the equipment was able to heat a 200 grams herbal massage ball up to the suitable working temperature of 73 degrees Celsius in 30 minutes which could be used for massaging duration of 5 minutes. User's satisfaction evaluation found that the design satisfaction was between medium to very satisfied and the working efficiency satisfaction was between medium to very satisfied.

Key Words: development, ceramic herbal ball warming set, herbal massage, herbal massage ball

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ลูกประคบสมุนไพรเป็นอุปกรณ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการนวดให้สามารถคลายความเมื่อยล้าได้เร็วขึ้น ลูกประคบสมุนไพรใช้สมุนไพรสด หรืออบแห้งหลายชนิดมาผสมกันแล้วห่อด้วยผ้า ทำเป็นลูกประคบ จากนั้นนำไปนึ่งด้วยไอน้ำ แล้วนำไปนวดประคบความร้อนจากลูกประคบสมุนไพร จะให้ผลในการลดอาการตึงตัวของข้อต่อ ลดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ บรรเทาอาการปวดเมื่อย และช่วยให้การไหลเวียนของโลหิตดีขึ้น (อโรมาเธอราปี แบบไทยๆ, 2007)

การเตรียมลูกประคบสมุนไพรเพื่อใช้นวดประคบ มีข้อจำกัดที่ต้องมีอุปกรณ์หลายอย่าง เช่น เตา หม้อนึ่ง ในการนวดผู้ปฏิบัติงานต้องมีความพร้อมทั้งสถานที่และอุปกรณ์ หากผู้ให้บริการนวดต้องเดินทางไปให้บริการนวดนอกสถานที่ อาจไม่สามารถให้บริการนวดประคบสมุนไพรได้ ในกรณีนี้ผู้ต้องการนวดประคบสมุนไพรมีข้อจำกัดด้านเวลาและต้องการนวดประคบสมุนไพรด้วยตนเองแต่ไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์ในการเตรียมลูกประคบสมุนไพรได้ ทำให้ทั้งผู้นวดและผู้ต้องการนวดประคบสมุนไพรอาจขาดโอกาสในการนวดประคบสมุนไพรได้

ไพจิตร อังศิริวัฒน์ (2541 : 145-147) กล่าวถึงเซรามิกว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถผลิต เพื่อใช้งานต่างๆ ได้หลากหลาย โดยอาจแบ่งการใช้ประโยชน์ตามลักษณะของเนื้อดิน ซึ่งตามหลักวิชาการแบ่งลักษณะของเนื้อดินออกเป็น 3 ประเภท คือ เอิร์ทเทินแวร์ (Earthenware) สโตนแวร์ (Stoneware) และปอร์สเลน (Porcelain) โดยเนื้อดิน ประเภทเอิร์ทเทินแวร์นั้นเป็นเนื้อดินที่ได้จากดินท้องถิ่น หรือหนองน้ำที่มีทั่วไป ใช้ช่วงอุณหภูมิในการเผา คือ 800-1150 องศาเซลเซียส ผลิตภัณฑ์เซรามิกจากเนื้อดินประเภทเอิร์ทเทินแวร์ มักอยู่ในรูปแบบ

ของ อิฐมอญ ของประดับตกแต่งบ้านและสวนรวมถึงภาชนะ
อุ่นร้อนที่ใช้กับอาหารประเภทมีน้ำ

จากแนวคิดของภาชนะอุ่นร้อนที่ใช้กับอาหาร ประเภท
มีน้ำ และด้วยสมบัติของเนื้อดินประเภทเอิร์ทเทินแวร์ที่มี
ความจุความร้อนน้อยกว่าเนื้อดินประเภทอื่นเนื่องจากมีความ
พรุนตัวสูง จึงสมบัติความเป็นฉนวนความร้อนที่ดี ซึ่งช่วยใน
การเก็บความร้อน ผู้วิจัยจึงเลือกใช้เนื้อดินประเภทเอิร์ทเทิน
แวร์ในการพัฒนาชุดอุณหภูมิประคบสมุนไพรไพรเซรามิก โดยมุ่งให้
ชุดผลิตภัณฑ์ใช้อุ่นลูกประคบสมุนไพรได้ มีขนาดเล็ก น้ำหนัก
เบา เคลื่อนย้ายได้ง่าย สามารถใช้กับเชื้อเพลิงแอลกอฮอล์
เจลซึ่งจุดติดไฟได้ง่าย และสะดวกในการใช้งาน การใช้เนื้อ
ดินเอิร์ทเทินแวร์ยังเป็นการใช้ทรัพยากรดินในท้องถิ่น และ
ส่งเสริมอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้าน

ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดและทฤษฎีข้างต้น เป็นแนวทางในการ
การพัฒนาชุดอุณหภูมิประคบสมุนไพรไพรเซรามิก เพื่อใช้ในการอุ่น
ลูกประคบสมุนไพร ชุดผลิตภัณฑ์นี้จะทำให้น้ำลูกประคบ
สมุนไพรสามารถนำไปใช้ได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้
นี่ยังเป็นการเสริมสร้างสุขภาพ ส่งเสริมอาชีพการนวดสมุนไพร
ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น และส่งเสริมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาใน
ท้องถิ่นอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดอุณหภูมิประคบสมุนไพรไพรเซรามิก ให้มีความ
สะดวกในการให้บริการนวดประคบสมุนไพรนอกสถานที่
2. เพื่อทดสอบการใช้งานชุดอุณหภูมิประคบสมุนไพร
ไพรเซรามิก
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานด้านรูปแบบ
และประสิทธิภาพในการใช้งาน

ประโยชน์ของการวิจัย

1. สามารถนำชุดอุณหภูมิประคบสมุนไพรไพรเซรามิกไปใช้ใน
การอุ่นลูกประคบสมุนไพรได้
2. ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่จะช่วยให้การเตรียมลูกประคบสมุนไพร
ง่ายขึ้น
3. ส่งเสริมอาชีพการนวดประคบสมุนไพร และการทำ
เครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้าน
4. เป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่
เหมาะสม และประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการพัฒนาชุดอุณหภูมิประคบสมุนไพรไพรเซรามิก
เป็นการวิจัยที่บูรณาการแนวคิดเชิงทฤษฎีสู่การวิจัยเชิงปฏิบัติ
การและนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มนวัตกรรมไทย อำเภอ
เสริมงาม และอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง แบ่งขั้นตอน
การวิจัยเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

วิธีดำเนินการพัฒนาชุดอุณหภูมิประคบสมุนไพรไพรเซรามิก

ขั้นตอนที่ 1 การออกแบบ

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2. ออกแบบชุดอุณหภูมิประคบสมุนไพรไพรเซรามิก

ขั้นตอนที่ 2 การทำผลิตภัณฑ์

1. วัสดุที่ใช้ในการทำผลิตภัณฑ์

- ดินพื้นบ้าน (บริเวณอ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัย

ราชภัฏลำปาง)

- ดินขาวลำปาง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทำผลิตภัณฑ์

- เครื่องชั่งดิจิตอล
- เครื่องชั่ง
- เทอร์โมมิเตอร์
- กระบอกตวง
- นาฬิกา
- ตะแกรง
- หม้อบดความเร็วสูง
- ถังกวนดิน
- เตาไฟฟ้า

3. ขั้นตอนการทำผลิตภัณฑ์

- ทำดินแบบด้วยปูนปลาสเตอร์
- ทำแม่พิมพ์ปูนปลาสเตอร์
- เตรียมน้ำดินโดยใช้อัตราส่วนผสมระหว่างดินพื้น

บ้านร้อยละ 80 กับดินขาวลำปาง ร้อยละ 20

- นำน้ำดินหล่อขึ้นรูปในแม่พิมพ์ปูนปลาสเตอร์

- ตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้เรียบร้อย

- เผาที่อุณหภูมิ 1100 องศาเซลเซียส ด้วยเตา

ไฟฟ้า

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้งานและการประเมินผล

1. ทดลองใช้ผลิตภัณฑ์โดยกลุ่มนวัตกรรมไทย อำเภอ
เสริมงาม และอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยใช้
เทอร์โมมิเตอร์เป็นเครื่องมือวัดอุณหภูมิลูกประคบสมุนไพรเมื่อ
แอลกอฮอล์เจลเผาไหม้หมด จับเวลาโดยใช้นาฬิกา

2. การเก็บข้อมูลความพึงพอใจของผู้ใช้งานด้านรูปแบบ
และประสิทธิภาพในการใช้งานทำโดยใช้วิธีแจกแบบ
สอบถามแบบ Rating scale 5 ระดับ ประกอบด้วยคำถาม
จำนวน 7 ข้อ จำนวน 30 ชุดและการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ
อาชีพนวดแผนไทย 20 คน

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลและรายงานการวิจัย

1. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

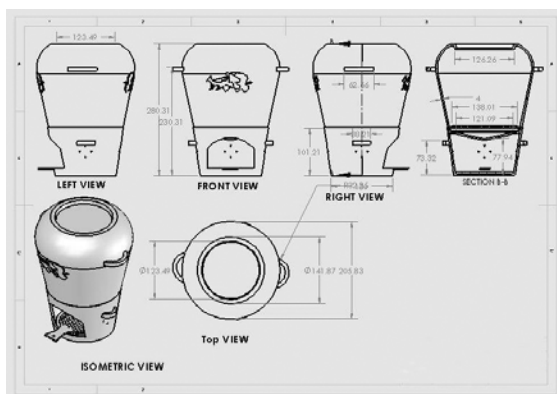
2. สรุปผลและรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

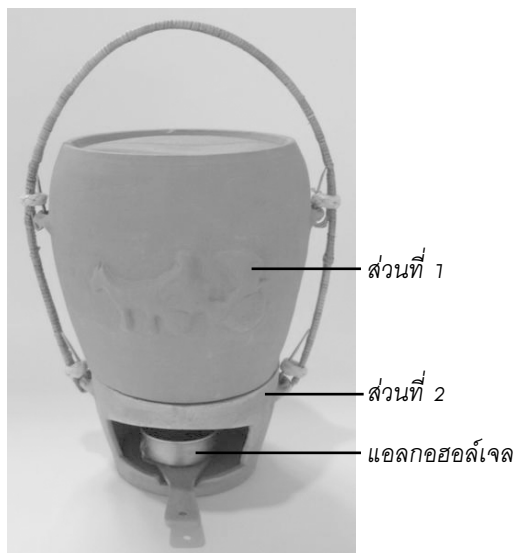
การพัฒนาชุดอุณหภูมิประคบสมุนไพรไพรเซรามิก มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดอุณหภูมิประคบสมุนไพรไพรเซรามิกให้มีความ
สะดวกในการให้บริการนวดประคบสมุนไพรนอกสถานที่
ทดสอบการใช้งาน และประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งาน
ในด้านรูปแบบและประสิทธิภาพการใช้งาน ชุดอุณหภูมิประคบ
สมุนไพรที่พัฒนาขึ้นทำจากเนื้อดินเอิร์ทเทินแวร์ เผาที่อุณหภูมิ
1100 องศาเซลเซียส ผลการพัฒนาชุดอุณหภูมิประคบสมุนไพร
ไพรเซรามิกแบ่งออกเป็นสามส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลจากการพัฒนาชุดอุณหภูมิประคบสมุนไพรไพรเซรามิก

ผู้วิจัยพัฒนาชุดอุณหภูมิประคบสมุนไพรไพรเซรามิก ตามขั้นตอน
วิธีดำเนินการได้ผลดังรูปที่ 1 และสามารถสร้างชุดอุณหภูมิประคบ
สมุนไพรไพรเซรามิกได้ดังรูปที่ 2 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้จริง

รูปที่ 1 แสดงแบบชุดชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรเซรามิก (ก) รูปด้านซ้าย (ข) รูปด้านหน้า (ค) รูปด้านขวา (ง) รูปภาคตัดขวาง (จ) รูปไอโซเมตริก (ฉ) รูปด้านบน

รูปที่ 2 แสดงชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรเซรามิก

ส่วนที่ 2 การทดสอบการใช้งานชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรเซรามิก

การนำชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรเซรามิกไปใช้ จะทำการอุ่นลูกประคบสมุนไพร โดยใช้เชื้อเพลิงเป็นแอลกอฮอล์เจล 1 ก้อน ใช้เวลาในการเผาไหม้ 30 นาที ทำให้ลูกประคบสมุนไพรมีอุณหภูมิสูงถึง 73 องศาเซลเซียส อุณหภูมิปกติของลูกประคบสมุนไพรที่นิยมใช้สำหรับการนวดประคบมีอุณหภูมิอยู่ระหว่าง 65-75 องศาเซลเซียส แสดงการทดสอบการใช้งานชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพร เซรามิก ดังรูปที่ 3 และรูปที่ 4

ส่วนที่ 3 สำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้งานด้านรูปแบบและประสิทธิภาพในการใช้งาน

ผลการประเมินความพึงพอใจ ในการใช้ชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรเซรามิก พบว่าผู้มีความพึงพอใจเฉลี่ยด้านการออกแบบในระดับปานกลางถึงมาก และความพึงพอใจเฉลี่ยด้านประสิทธิภาพในระดับปานกลางถึงมาก

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

รูปที่ 3 แสดงการอุ่นลูกประคบสมุนไพรด้วยชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรเซรามิก ใช้ลูกประคบ

รูปที่ 4 แสดงการใช้ลูกประคบสมุนไพร

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรเซรามิกในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรเซรามิกให้มีความสะดวกในการให้บริการนวดประคบสมุนไพรนอกสถานที่ ทดสอบการใช้งาน และประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานในด้านรูปแบบและประสิทธิภาพการใช้งานในการพัฒนาต่อไป จากผลการวิจัยผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรปรับปรุงแบบของชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรเซรามิก ให้สามารถอุ่นลูกประคบสมุนไพรได้จำนวนมากกว่า 1 ลูก เนื่องจากในการนวดประคบต้องใช้ลูกประคบมากกว่า 1 ลูก นวดให้เกิดความต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 30 นาที
2. ควรปรับปรุงแบบของชุดอุ่นลูกประคบสมุนไพรเซรามิก ให้สามารถส่งถ่ายความร้อนจากไอน้ำสะสมในลูกประคบสมุนไพรได้มากขึ้น และเร็วขึ้นเพื่อลดระยะเวลาในการอุ่นลูกประคบสมุนไพรให้มีอุณหภูมิสูงขึ้นตามที่กำหนดโดยในสวนที่บรรจุน้ำ อาจเป็นภาชนะที่แยกออกต่างหาก เพื่อให้การ

ส่งถ่ายความร้อนจากเตาไปสู่ น้ำได้เร็วขึ้น เพื่อให้การใช้ลูกประคบสมุนไพรในการนวดประคบมีระยะเวลาสั้นขึ้น เนื่องจากลูกประคบสมุนไพรที่อุ่นด้วยหม้อน้ำไฟฟ้า สามารถใช้นวดประคบได้นาน 10 นาที

บรรณานุกรม

- กาญจนะ แก้วกำเนิด. (2541). **วัสดุทนไฟ**. เชียงใหม่ : สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ซิลิเกตและเทคโนโลยี ภาควิชาเคมีอุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โกมล รักษ์วงศ์. (2531). **วัตถุดิบที่ใช้ในเครื่องปั้นดินเผาและเนื้อดินปั้น**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาช่างปั้นดินเผา คณะวิชาอุตสาหกรรมศิลป์ วิทยาลัยครูพระนคร.
- ไพจิตร อังศิริวัฒน์. (2541). **เนื้อดินเซรามิกส์**. กรุงเทพฯ ฯ : โอเดียนสโตร์.
- อายุวัฒน์ สว่างผล. (2543). **วัตถุดิบที่ใช้แพร่หลายในงานเซรามิกส์**. กรุงเทพฯ ฯ : โอเดียนสโตร์.
- “ลูกประคบ” ภูมิปัญญาไทยเพื่อคนไทย (Online). (2007, October 28) Available [HTTP://www.siamhandicrafts.com/webboard/question.asp?QID=982](http://www.siamhandicrafts.com/webboard/question.asp?QID=982)
- ลูกประคบ. (Online). (2007, October 28) Available [HTTP://drug.pharmacy.psu.ac.th/wbfile/178254712011.doc](http://drug.pharmacy.psu.ac.th/wbfile/178254712011.doc)

การสังเคราะห์งานวิจัยชุดโครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาคุณภาพส้มตำอีสานใต้จากท้องถิ่นสู่ครัวไทยและครัวโลก : กรณีศึกษาส้มตำโคราชและส้มตำอุบล มหาวิทยาลัยราชภัฏอีสานตอนล่าง

A Synthesized Research. Based on the Unit Project of The Participatory
Action Research for Quality Development South Isaan Somtum from
Local to Thailand and World Class Kitchen : case studies Korat Somtum
and Ubon Somtum in Southern Isaan Region Rajabhat Universities

อาจารย์สุธีรา เข้มทอง

โปรแกรมวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัย ในชุดโครงการวิจัย และพัฒนาคุณภาพส้มตำอีสานใต้จากท้องถิ่นสู่ครัวโลก : กรณีศึกษาส้มตำโคราชและส้มตำอุบล โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มีโครงการวิจัยที่อยู่ในชุดโครงการ จำนวน 6 เรื่อง ของ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบเครือข่ายในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภูมิภาคเดียวกัน พัฒนาศักยภาพของบุคลากรในท้องถิ่นและนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ศึกษาองค์ความรู้ในการพัฒนาคุณภาพส้มตำให้ปลอดภัย ใน 6 ประเด็น คือ 1) วิวัฒนาการของส้มตำอีสานตอนล่าง 2) วัตถุดิบที่ใช้ในการปรุงส้มตำอีสานตอนล่าง 3) สถานการณ์ความปลอดภัยของส้มตำอีสานตอนล่าง 4) แนวทางการลดสิ่งปนเปื้อนในวัตถุดิบปรุงส้มตำ 5) การประกอบธุรกิจส้มตำอีสานตอนล่าง และ 6) รูปแบบร้านส้มตำต้นแบบปลอดภัย การสังเคราะห์งานวิจัยทั้ง 6 เรื่อง ใช้วิธีการสังเคราะห์แบบพรรณนา (narration) ระยะเวลาในการดำเนินการศึกษาและสังเคราะห์งานวิจัยในชุดโครงการ ใช้เวลา 2 ปี 7 เดือน

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยในชุดโครงการ พบว่า

1. ในอดีตส้มตำมีส่วนประกอบไม่มากนัก ไม่มีการกำหนดสัดส่วนผลผลิตที่แน่นอน ไม่ค่อยมีสีส้ม มีน้ำขลุกขลิกเล็กน้อย มีรสชาติโดดเด่น คือ รสเผ็ด เค็ม และเปรี้ยว วัตถุดิบหลักเป็นมะละกอและผักพื้นบ้านในท้องถิ่น ในปัจจุบันส้มตำอีสานตอนล่างเปลี่ยนแปลงจากเดิม มีน้ำมากกว่าในอดีต มีสีส้มสดใส เน้นความน่ากิน มีส่วนผสมหลากหลายมากขึ้น เริ่มมีรสหวานจากน้ำตาล มีการเติมถั่วลิสงคั่วเพิ่มรสมัน รวมไปถึงการใส่ผงชูรสเพื่อชูรสชาติ ส้มตำที่พบในอีสานใต้มีหลายประเภท ได้แก่ ตำลาว ตำปู ตำปูปลาร้า ตำไทย ตำโคราช ตำมั่ว ตำข้าว ตำหมูยอ ตำทะเล ตำป่า และตำพืชผักในท้องถิ่น เป็นต้น

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

2. วัตถุดิบที่ใช้ในการปรุงส้มตำ จำแนกได้เป็น 6 ประเภท ได้แก่ วัตถุดิบสด วัตถุดิบแห้ง วัตถุดิบเครื่องปรุง วัตถุดิบประเภทเนื้อสัตว์ ผักสดที่รับประทานร่วม และวัตถุดิบอื่นๆ วัตถุดิบที่ใช้ในการปรุงส้มตำมีความหลากหลายด้านสายพันธุ์ และแหล่งที่มา วัตถุดิบที่ใช้ส่วนใหญ่มาจากนอกพื้นที่ พื้นที่เขตอีสานตอนล่างไม่ใช่แหล่งสำคัญในการผลิตวัตถุดิบส้มตำ เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ไม่เอื้ออำนวย ยกเว้นจังหวัดนครราชสีมาและอุบลราชธานี ถือเป็นแหล่งผลิตพริกที่สำคัญของประเทศ

3. สถานการณ์ความปลอดภัยของส้มตำอีสานตอนล่างพบว่า อันตรายและความเสี่ยงจากการบริโภคส้มตำ มาจากสาเหตุ 4 ประการ คือ อันตรายจากการปนเปื้อนของจุลินทรีย์และสารพิษต่างๆ ในวัตถุดิบและเครื่องปรุง อันตรายจากการเตรียมวัตถุดิบและเครื่องปรุง อันตรายจากเก็บรักษาวัตถุดิบและเครื่องปรุง และอันตรายจากการใช้ภาชนะอุปกรณ์และสุขลักษณะของผู้ปรุง สิ่งปนเปื้อนจากการบริโภคส้มตำที่พบได้แก่ ยาฆ่าแมลงในวัตถุดิบสด อะฟลาทอกซินในถั่วลิสงกระเทียมและพริกแห้ง สีสังเคราะห์ในกุนเชียง และจุลินทรีย์ในวัตถุดิบ ภาชนะอุปกรณ์และผู้ปรุง

4. แนวทางการลดความเสี่ยงทำได้โดย แช่วัตถุดิบสดหรือผักรับประทานร่วมในสารละลายโซเดียมไบคาร์บอเนต ร้อยละ 10 เวลา 10 นาที คลุกถั่วลิสง กระเทียม และพริกแห้งกับผงแอมโมเนียมไบคาร์บอเนต ใช้กึ่งแห้งคุณภาพดีมีสีซีดแช่ผักสดในสารละลายโพแทสเซียมเปอร์แมงกาเนต ร้อยละ 0.1 เวลา 10 นาที ึ่งปูที่อุณหภูมิน้ำเดือด 5 นาที ต้มปลาร้าเดือด เวลา 10 นาที เคี่ยวน้ำตาลปี๊บที่ 90 องศาเซลเซียส เวลา 1 นาที ต้มน้ำมะขามเปียกให้เดือด เวลา 1 นาที และลวกกึ่งแห้งในน้ำเดือด 1 นาที

5. ส้มตำเป็นธุรกิจอาหารที่มีศักยภาพในการส่งเสริมให้ไปสู่ครัวโลก เนื่องจากมีปัจจัยหลายด้านสนับสนุน โดยต้องเน้นปรับปรุงเรื่องความสะอาดในทุกขั้นตอน ปรับปรุงรสชาติให้เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค พัฒนาผลิตภัณฑ์ส้มตำรูปแบบ

ต่างๆ โดยภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาสนับสนุนอย่างจริงจัง

6. รูปแบบร้านส้มตำปลอดภัย ผู้ประกอบการจะต้องบริหารจัดการ ส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ การเตรียมวัตถุดิบและการเก็บรักษาที่ถูกต้อง ภาชนะอุปกรณ์ในการเตรียมและปรุงส้มตำที่สะอาด และสุขลักษณะที่ดีของผู้ปรุงส้มตำ

ABSTRACT

This participatory action research (PAR) was a synthesized research based on six research projects under the unit of The Participatory Action Research for Quality Development South Isaan Somtum from Local to Thailand and World Class Kitchen : case studies Korat Somtum and Ubon Somtum. The six projects were manipulated by Rajabhat Universities in Southern Isaan region : Nakhon Ratchasima and Ubon Ratchathani. The research purposes are to develop the potential of Rajabhat's personel and students, and to study the learning of Somtum safety quality development in six project ; 1) the evolution of South Isan Somtum 2) ingredients for South Isan Som Tam preparation 3) safety situation of South Isaan Somtum 4) the approaches to reduce contaminants in Som tum's ingredients 5) business of South Isaan Somtum and 6) pattern of safety Somtum shop. The research synthesis methodology of these six project was narration method. Period of the studies and synthesis of the whole project was 2 years and 7 months.

The findings were revealed as follows ;

1) In the past, ingredients for Som Tam preparation were not much, no indication of mixing proportion, no colorful and had slight dressing. Outstanding flavors were spicy, salty and sour taste. The main ingredients were papaya and local vegetables. At present, South Isan Som Tam is changed, more dressing and colorful, and to emphasize on appetizing and has various ingredients. Its has sweet taste from sugar, is improved flavor from roasted peanut, and is also added seasoning ; monosodium glutamate. Somtum, which are found in South Isan have various types i.e. Tam Lao, Tam Poo, Tam Thai, Tam Korat, Tam Muo, Tam Suo, Tam Moo Yor, Tam Tha Le, Tam Pa, and Tam of local vegetables, for example.

2) Ingredients for Somtum preparation were

divided into 6 types namely fresh ingredients, dried ingredients, seasoning, meat, vegetables and others. These ingredients had various strains and source. Most of ingredients were not from local because South Isaan was not important source of ingredient production according to unsuitable geography, except Nakhon Ratchasima and Ubon Ratchathani, where is the important chilli source of Thailand.

3) Safety situation of South Isaan Somtum had revealed 4 reasons of hazards and risks from Somtum consumption. These hazards were from microorganisms and toxin contaminants in ingredients and seasonings, ingredients and seasoning preparation and storage, and containers using and sanitation. Contaminants from Somtum consumption are the insecticide from fresh ingredients, aflatoxin from peanut, garlic and dried chillies, synthetic color from dried shrimps and microorganisms from ingredients, containers and cooks.

4) The approaches to reduce the risks were able to do by soaking ingredients or vegetables in 10% sodium bicarbonate solution for 10 minutes, mixing peanut, garlic and dried chillies into ammonium bicarbonate, choosing good quality pale dried shrimps, soaking fresh vegetables in 0.1% potassium permanganate for 10 minutes, steaming crabs in boiling water for 5 minutes, boiling fermented fish for 10 minutes, simmering palm sugar under 90 C for 1 minute, boiling non-dried rip tamarind water for 1 minute, and soft-boiling dried shrimp in boiled water for 1 minute.

5) Som Tam may be a potential food business to be promoted to the world class according to various encourage factors but shall emphasize on the improvement of every step of cleanliness, taste adjustment according to consumers demand, development the various styles of Somtum products the from of Somtum in purpose of business convenience, and encouragement from government and related sectors.

6) Pattern of safety Somtum shop. Dealers shall manage 3 parts, those are ingredient preparation and storage, cleanliness of containers and good sanitation practices.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ส้มตำ ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ของกินชนิดหนึ่ง เอาผลไม้มีมะละกอ เป็นต้น มาตำผสมกับเครื่องปรุงรสมีรสเปรี้ยว ส้มตำเป็นภาษากลางที่ใช้เรียกกันทั่วไป ชาวอีสานเรียก ตำบักหุ่ง หรือตำส้ม ตำเป็นอาหารที่มีหลายรสชาติในจานเดียวกัน ประกอบไปด้วยส่วนประกอบจากวัตถุดิบและเครื่องปรุงที่หลากหลาย ได้แก่ มะละกอ ถั่วฝักยาว มะเขือเทศ มะนาว กระเทียม พริก น้ำปลา น้ำตาล เป็นต้น จากส่วนประกอบที่หลากหลาย อันได้แก่ พืชผักและเครื่องเทศ ส้มตำจึงได้ชื่อว่าเป็นอาหารสุขภาพไทยชนิดหนึ่ง ที่ให้คุณค่าทางโภชนาการทางด้านสมุนไพรและพืชผักที่เป็นส่วนประกอบ ในส้มตำ 1 จาน ปริมาณ 100 กรัม จะให้พลังงาน 23 กิโลแคลอรี ให้โปรตีน 1 กรัม ไขมัน 0.3 กรัม คาร์โบไฮเดรต 4.1 กรัม โยอาหาร 2.72 กรัม มีวิตามินและเกลือแร่ ได้แก่ แคลเซียม ฟอสฟอรัส เหล็ก เบต้าแคโรทีน วิตามินเอ วิตามินบีหนึ่ง วิตามินบีสอง ไนอะซิน และวิตามินซี จากส่วนประกอบและผักสด นอกจากนี้ยังมีสรรพคุณทางยา คุณค่าจากสมุนไพรที่เป็นองค์ประกอบในส้มตำอีกมากมาย นอกจากนี้ผักที่รับประทานเป็นเครื่องเคียงร่วมกับส้มตำ ก็ให้คุณค่าทางสมุนไพรด้วยคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักนิยมบริโภคส้มตำทั้งแบบทานเล่นและทานเป็นกับ เนื่องจากเป็นอาหารที่มีรสชาติหลากหลาย และราคาถูก อีกทั้งยังสามารถบริโภคส้มตำร่วมกับอาหารชนิดอื่นได้ เช่น ขนมจีน ไก่ย่าง ผัดหมี่ ซึ่งส้มตำในแต่ละจังหวัด แต่ละภาคจะมีจุดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่แตกต่างกัน เช่น ส้มตำภาคกลาง นิยมบริโภคตำไทย ใส่กุ้งแห้ง ถั่วลิสง น้ำตาลปี๊บ รสชาติออกหวาน ตำโคราช มีรสชาติผสมระหว่างตำไทยและตำลาว ตำหนองหานมีการใส่หอยต้ม ตำข้าว เป็นส้มตำที่ใส่ขนมจีน ตำมั่ว เป็นส้มตำที่ใส่ทั้งผักคอง ถั่วอก น้ำขนมจีน ตำขอนแก่น เป็นส้มตำลาวที่ใส่ปลาแห้ง หน่อไม้ต้ม ผักคอง ถั่วอก ตำลาว เป็นส้มตำที่ใส่ปลาร้าและใส่มะกอกเพื่อเพิ่มรสชาติ เป็นต้น

จะเห็นว่า ส้มตำเป็นอาหารสุขภาพ ที่ได้รับความนิยมบริโภคกันทั่วทุกภาคของประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ และวิถีของคนในปัจจุบันเปลี่ยนไป ส่งผลให้ส้มตำมีความเสี่ยงต่อการบริโภคมากขึ้นตั้งแต่การปลูกมะละกอในดินที่ใช้ปุ๋ยเคมี หรือมะละกอ GMOs ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดัดแปลงพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาโรคจุดวงแหวน สารพิษจากยาฆ่าแมลงที่ปนเปื้อนมากับพริกชี้หู มะเขือเทศ ถั่วฝักยาว กะหล่ำปลี กระเทียม สารฟอกขาว ในน้ำตาลปี๊บ สารอะฟลาทอกซินในถั่วลิสง การปนเปื้อนของเชื้อ Salmonella ในปลาร้า ซึ่งเกิดจากความไม่สะอาดในขั้นตอนการหมัก เชื้อโรคจากปูแปด ปูนา สัตว์เคระหะในกุ้งแห้ง น้ำปลาที่มีส่วนผสมของน้ำเกลือกับสี การใช้ผงชูรสปริมาณมากทำให้ปากชา มือชา หัวใจสั่น พบพยาธิใบไม้ยักซ์ Fasciola ในผักบุ้งน้ำและผักบุ้งก้านตรง พบเชื้อที่แสดงคุณลักษณะไม่ดี ซึ่งเกิดจากความไม่สะอาดในขั้นตอนการปรุง

โดยการใช้อ้อมที่ไม่สะอาดหยิบจับเส้นมะละกอ หรือเครื่องปรุงการชิมโดยใช้มือหยิบ หรือไม่ใช่ช้อนกลาง สิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการบริโภคส้มตำ (ชาวสด. 2547)

รัฐบาลไทย ได้ประกาศให้ ปี 2547 เป็นปีแห่งความปลอดภัยของอาหาร โดยมุ่งเน้นที่ทุกระดับตั้งแต่การจัดการวัตถุดิบ การขนส่ง การผลิต การจัดเก็บ การส่งมอบถึงลูกค้า ในช่องทางต่างๆ อาทิเช่น ร้านอาหาร สถานที่ท่องเที่ยว และร้านอาหารต่างๆ ซึ่งสิ่งที่สำคัญ คือ สุขอนามัย และการผลิตอาหารให้ปลอดภัยดังที่กล่าวว่า จากฟาร์มสู่โต๊ะอาหาร (From Farm To Table) หรือจากฟาร์มสู่ช้อน (From Farm To Fork)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเขตอีสานตอนล่าง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จึงได้ประสานความร่วมมือ ใช้กระบวนการวิจัยสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมจากชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ รวมไปถึงอาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษาในพื้นที่เพื่อค้นหา วิวัฒนาการของส้มตำที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น เส้นทางของวัตถุดิบที่ใช้ทำส้มตำ การประเมินสถานการณ์ความปลอดภัยของส้มตำ และการพัฒนาคุณภาพส้มตำในพื้นที่ให้เป็นส้มตำไร้สารพิษ ก่อให้เกิดความปลอดภัยต่อการบริโภคส้มตำ ส่งเสริมรายได้ และสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดในเขตอีสานตอนล่าง

เนื่องจากการดำเนินงานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพส้มตำของแต่ละมหาวิทยาลัย ราชภัฏ รวมไปถึงการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของส้มตำของหน่วยงานใน แต่ละพื้นที่ในเขตอีสานตอนล่าง มีความแตกต่างกันในด้านลักษณะภูมิศาสตร์ แต่การทำงานแบบมีเครือข่ายร่วมกันของมหาวิทยาลัยราชภัฏ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ จะมีส่วนช่วยให้เกิดความเข้มแข็งในการพัฒนาคุณภาพส้มตำให้ปลอดภัย การสังเคราะห์งานวิจัยในโครงการวิจัยโดยใช้เครือข่ายตามเขตภูมิศาสตร์นี้จึงเป็นการร่วมมือในการพัฒนาโครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมาต่อเชื่อมโยงให้เห็นภาพรวมของส้มตำในเขตอีสานตอนล่าง และนำองค์ความรู้ที่ได้ไปปรับใช้แก้ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นแนวทางเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพส้มตำให้ปลอดภัย นำไปสู่ครัวไทยและครัวโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาเครือข่ายงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในท้องถิ่น และนักศึกษาของมหาวิทยาลัย ราชภัฏ
3. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ในการพัฒนาคุณภาพส้มตำให้ปลอดภัย
4. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ในการพัฒนาคุณภาพส้มตำให้ปลอดภัย ในประเด็นต่อไปนี้

วิวัฒนาการของส้มตำอีสานตอนล่าง
วัตถุดิบที่ใช้ในการปรุงส้มตำอีสานตอนล่าง
สถานการณ์ความปลอดภัยของส้มตำ อีสานตอนล่าง
แนวทางการลดสิ่งปนเปื้อนในวัตถุดิบปรุงส้มตำให้ปลอดภัย

การประกอบธุรกิจส้มตำอีสานตอนล่าง
รูปแบบร้านส้มตำต้นแบบปลอดภัย
ข้อเสนอแนะแนวทางการขยายผลการวิจัย

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพส้มตำให้ปลอดภัยในด้านวัตถุดิบ การจัดการวัตถุดิบ กระบวนการปรุง การดำเนินธุรกิจ รวมไปถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ส้มตำสู่ครัวโลก เสนอต่อชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการต่อไป
2. ได้ต้นแบบระบบการบริหารจัดการ ร้านส้มตำปลอดภัย ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
3. ส่งเสริมศักยภาพการทำงานวิจัยของอาจารย์ และนักศึกษาในมหาวิทยาลัย และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปบูรณาการการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ
4. ได้เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานในชุมชน ซึ่งมีความเข้าใจในบริบทของพื้นที่ ในการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพอาหารให้ปลอดภัย สอดคล้องกับนโยบายของชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ใช้แนวทางการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นหลัก และมีลักษณะเป็นชุดโครงการระดับประเทศ ประกอบด้วย 8 ภูมิภาค โดยในระดับประเทศมี 3 ภูมิภาค ได้แก่ เขตอีสานตอนบน เขตอีสานตอนล่าง และเขตรัตนโกสินทร์ที่ได้พัฒนาโจทย์วิจัยเรื่องส้มตำร่วมกัน สำหรับภูมิภาคอีสานตอนล่างมีโครงการวิจัย 6 เรื่อง เพื่อนำไปสังเคราะห์เป็นชุดโครงการวิจัยระดับภูมิภาค การดำเนินงานในระดับชุดโครงการ ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าชุดโครงการระดับภูมิภาค และหัวหน้าโครงการย่อย รวมไปถึงหัวหน้าหน่วยงานที่ทำงานด้านความปลอดภัยของอาหาร ผู้ประกอบการร้านส้มตำ และผู้เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีการทำงานร่วมกัน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. พัฒนาโจทย์วิจัยร่วมของชุดโครงการวิจัยระดับประเทศ ระดับภูมิภาคอีสานตอนบน ตอนล่าง และรัตนโกสินทร์ และโครงการวิจัยย่อยแต่ละโครงการของแต่ละมหาวิทยาลัย ราชภัฏในเขตภูมิภาคเดียวกัน ให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับปัญหาหลักที่กำหนดไว้ร่วมกันทั้ง 8 ภูมิภาค

ภาพที่ 1 การพัฒนาโจทย์วิจัย

2. หัวหน้าชุดโครงการระดับภูมิภาค และหัวหน้าโครงการย่อย พัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับบุคลากรที่ดำเนินงานด้านความปลอดภัยของอาหาร หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบการร้านส้มตำ และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบท ชุมชน สถานการณ์ความปลอดภัยด้านอาหาร ความต้องการของผู้ประกอบการและชุมชน เป็นหลัก
3. วางแผนการปฏิบัติงาน และทำความเข้าใจในกระบวนการวิจัยระหว่างคณะวิจัยในแต่ละโครงการ ภายในชุดโครงการที่รับผิดชอบ
4. ดำเนินการในการจัดโอกาสให้คณะวิจัย ทุกโครงการวิจัยภายใต้ชุดโครงการที่รับผิดชอบ และโครงการวิจัยในชุดโครงการอีสานตอนบน และรัตนโกสินทร์ ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ได้ และร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา สาเหตุ และวิธีการในการแก้ไขปัญหา โดยให้แต่ละโครงการได้ประชุม และนำเสนอกระบวนการในการดำเนินการร่วมกัน ต่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ประสานงานระดับประเทศ
5. ติดตามและสนับสนุน เพื่อช่วยให้กระบวนการดำเนินการวิจัยเป็นไปอย่างถูกต้องตามโจทย์วิจัยที่กำหนดไว้ รวมทั้งยังจัดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพของนักวิจัยให้สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับบริบท เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียนจากงานวิจัยกับคณะวิจัยในชุดโครงการอีสานตอนล่าง
6. ประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ประสานงานโครงการระดับประเทศ เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติ และกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัยให้มีคุณภาพและตอบโจทย์วิจัยที่กำหนดไว้ได้อย่างเหมาะสม
7. รวบรวมงานวิจัยในชุดโครงการที่รับผิดชอบจำนวน 6 เรื่อง นำมาสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการวิจัย และนำมาสังเคราะห์ในมิติต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในโจทย์วิจัย

8. จัดทำรายงานการวิจัยให้เป็นรูปเล่มเอกสาร
9. นำเสนอผลงานวิจัยในโครงการวิจัยแต่ละเรื่อง ในชุดวิจัย รายงานการสังเคราะห์ผลการวิจัยในระดับภูมิภาค และเอกสารที่ได้จากการสังเคราะห์ ทั้งในรูปแบบการจัดนิทรรศการวิชาการ การจัดประกวดสัมมนา การจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ประกอบการสัมมา เป็นต้น โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำข้อมูลผลการสังเคราะห์ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพสัมมาให้เป็นอาหารที่ปลอดภัยสู่ครัวโลกต่อไป

ภาพที่ 2 การเผยแพร่ผลงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างชุดโครงการระดับภูมิภาค และโครงการวิจัยในแต่ละมหาวิทยาลัย เพื่อให้ได้ผลของโครงการวิจัยมาสังเคราะห์ได้อย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ รูปแบบของเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงประกอบด้วยวิธีการที่หลากหลาย ดังนี้

1. เอกสารประกอบการประชุม รายงานการวิจัยของแต่ละโครงการ รายงานวิจัยที่เป็นรูปแบบการสังเคราะห์ต่างๆ รายงานผลการตรวจวิเคราะห์สัมมาและวัตถุดิบของศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ รวมทั้งเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับรายงานการสังเคราะห์งานวิจัย
2. บันทึกการประชุมที่เกี่ยวข้องกับชุดโครงการ โครงการวิจัย และบันทึกประชุม ที่หัวหน้าชุดโครงการร่วมประชุมกับหน่วยงานที่ทำงานด้านอาหารปลอดภัย ข้อเสนอแนะจากวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งผลการอภิปรายและการนำเสนอผลงานการดำเนินงาน และผลงานวิจัยในแต่ละโครงการ
3. แถบบันทึกภาพและบันทึกเสียง โดยการบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว รวมทั้งบันทึกเสียง ซึ่งนำมาถอดเทปเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์และการสังเคราะห์
4. บันทึกการสังเกตจากการติดตามผลการดำเนินงานของแต่ละโครงการ และข้อคิดเห็นของคณะทำงานวิจัย
5. บันทึกการสัมภาษณ์ โดยได้มาจากการลงพื้นที่การดำเนินงานงานวิจัยเพื่อสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่ร่วมดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

6. การสนทนาตามธรรมชาติ จากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง และสร้างความไว้วางใจระหว่างคณะวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง

การจัดกระทำข้อมูล

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการกับข้อมูลที่ได้มาตามลำดับดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล
ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่การเริ่มโครงการ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2547 จนถึงเดือน มีนาคม 2550 โดยมีข้อมูลที่ได้มาจากการบันทึกการประชุม นำเสนอผลงานวิจัย รายงานการวิจัย ข้อเสนอแนะจากการวิพากษ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ การประชุมกลุ่มระหว่างหัวหน้าชุดโครงการและผู้ประสานงานโครงการประชุมระหว่างหัวหน้าชุดโครงการกับหน่วยงานที่ดำเนินงานด้านอาหารปลอดภัย รวมทั้งบทสรุปของคณะทำงานในโครงการวิจัย เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบในการเขียนรายงานผลการสังเคราะห์งานวิจัย
2. การวิเคราะห์ข้อมูล
เนื่องจากการวิจัยภายใต้ชุดโครงการนี้ เป็นการวิจัยที่มีรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีมหาวิทยาลัยราชภัฏที่รับผิดชอบดำเนินการ 2 มหาวิทยาลัย มีโครงการวิจัย จำนวน 6 โครงการ ซึ่งแต่ละโครงการจะมี TOR ที่แตกต่างกัน ข้อมูลที่ได้รับรวบรวมมาจึงต้องวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพและปริมาณ เพื่อกำหนดลักษณะเฉพาะของโครงการ และความสัมพันธ์ที่มีต่อวัตถุประสงค์ใหญ่ของชุดโครงการ ในการนำผลการวิจัยและองค์ความรู้ที่ได้ในแต่ละโครงการมาต่อเป็นภาพรวมของชุดโครงการระดับภูมิภาค
3. การสังเคราะห์ข้อมูล
นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย และคณะทำงานมาอภิปรายร่วมกัน เพื่อสรุปประเด็นของงานวิจัยทั้ง 6 เรื่อง จากเอกสารงานวิจัยได้ประเด็นการสังเคราะห์ออกเป็น 6 ประเด็นใหญ่ เพื่อนำมาเขียนเป็นรายงานในรูปแบบการพรรณนา (Narration)

ผลการวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ แต่ละโครงการวิจัย มีรูปแบบวิจัยที่หลากหลายผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นความร่วมมือ และการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการวิจัยวิเคราะห์ ข้อมูลส่วนใหญ่ จึงเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณลักษณะด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) การสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้จึงใช้แนวทาง การวิเคราะห์เนื้อหาแต่ละโครงการวิจัย สามารถสังเคราะห์งานวิจัยได้เป็นองค์ความรู้จากการวิจัยได้ 7 ประเด็น ได้แก่

1. วิวัฒนาการสัมมาอีสานตอนล่าง

ประวัติความเป็นมาของสัมมาอีสานตอนล่าง ยังไม่มีการจัดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแน่ชัดว่ามีมานานตั้งแต่เมื่อไร จากคำบอกเล่าของกลุ่มคนอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปรู้จักสัมมา

มานานจากบรรพบุรุษสอนให้รับประทาน เชื่อว่าส้มตำมีมานานมากกว่า 100 ปี ชาวอีสานเรียกส้มตำว่า “ตำหมักหุง (หมากหุง)” และชาวจังหวัดนครราชสีมาเรียก “ตำส้ม” หรือ “ส้มละก้อ” นอกจากนี้อาจเรียกชื่อตามวัตถุดิบหลักอื่นๆ ที่ใช้ เช่น ตำถั่ว ตำหัวปลี ตำกล้วย ตำแตง เป็นต้น จากการสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปการพัฒนาการส้มตำอีสานตอนล่างในด้านต่างๆ ได้เป็น 3 ประเด็น มีรายละเอียดดังนี้

1.1 วัฒนธรรมการบริโภค

ส้มตำเป็นอาหารประจำท้องถิ่น เดิมของคนภาคอีสาน นิยมบริโภคในครัวเรือนรับประทานเป็นกับข้าวมาตั้งแต่อดีต ในสังคมชนบทชาวบ้านจะรับประทานส้มตำร่วมกันในตอนกลางวัน โดยแต่ละบ้านจะนำเอาวัตถุดิบที่ตนมีในท้องถิ่นมารวมกันตำส้มตำ การรับประทานร่วมกันมีการพูดคุยปรึกษาหารือกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนมีความสนิทสนมกลมเกลียวกัน แต่ในปัจจุบันจำนวนประชากรมีเพิ่มขึ้น สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะสังคมเมืองทุกคนต้องทำงานแข่งกับเวลา วิถีชีวิตเดิมจากการใช้เวลาส่วนหนึ่งในการทำอาหารรับประทานกันเองต้องเปลี่ยนเป็นการรับประทานอาหารนอกบ้าน หรือซื้ออาหารปรุงสำเร็จมารับประทานที่บ้าน ที่ทำงาน แต่ความต้องการของการบริโภคส้มตำก็ยังเป็นที่นิยม สามารถรับประทานได้เกือบทุกมื้อโดยมีที่นิยมบริโภคมากที่สุดคือ มื้อเที่ยง สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ยังนิยมรับประทานร่วมกันหลายๆ คนซึ่งจะทำให้ส้มตำอร่อยได้รสชาติดีกว่าการรับประทานคนเดียว ดังนั้นส้มตำจึงเป็นอาหารที่ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้บริโภคส้มตำในท้องถิ่นยังมีความเชื่อว่าการบริโภคส้มตำทำให้ลดอาการปวดหรือวิงเวียนศีรษะ ลดอาการหน้ามืดตาลาย แก้อาการเหนื่อยล้า ทำให้ไม่ง่วงนอน เป็นยากระบายและช่วยลดความอ้วน ส่วนประกอบในส้มตำและผักเครื่องเคียงที่รับประทานร่วมกับส้มตำมีสรรพคุณทางยา

1.2 คุณลักษณะและวัตถุดิบของส้มตำ

ในอดีตส้มตำมีส่วนประกอบไม่มากนัก ไม่มีการกำหนดสัดส่วนผสมของเครื่องปรุงที่แน่นอน ไม่ค่อยมีสีสับ มีน้ำซอชลิกลึกเล็กน้อย มีรสชาติโดดเด่น 3 รส คือ รสเผ็ด รสเค็ม และรสเปรี้ยว วัตถุดิบหลักเป็นผักพื้นบ้านที่หาได้ในท้องถิ่นและตามฤดูกาล เช่น มะละกอก ถั่วฝักยาว หัวปลี หอยกล้วย กัลยาดิบ กระเทียม ขนุนอ่อน แตงกวา แตงไทย แตงโมอ่อน ตะขบ ตะโก (ลูกโก) สับปะรด มะยม มะม่วง มะเฟือง มะขามอ่อน ผักแคอ่อน เปลือกแค ลูกยอ ลูกจันทน์ เป็นต้น โดยมะละกอกเป็นวัตถุดิบหลักที่ได้รับความนิยมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในปัจจุบันส้มตำอีสานตอนล่างมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้าง ลักษณะของส้มตำจะมีน้ำมากกว่าในอดีต มีสีสับสดใส เน้นความน่ากิน มีส่วนผสมหลากหลายมากขึ้น รสชาติของส้มตำในระยะหลังเริ่มมีรสหวานจากน้ำตาลที่ทำจากต้นอ้อย ต้นมะพร้าว หรือต้นตาลทำให้รสชาติอร่อยมากขึ้น มีการเติมถั่วลิสงคั่วเพิ่มรสมัน รวม

ถึงการใส่ผงชูรสเพื่อรสชาติและเป็นที่นิยมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

วัตถุดิบที่ใช้ปรุงผสมในส้มตำอีสานได้มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน คือ วัตถุดิบหลักที่ได้รับความนิยมจากอดีตถึงปัจจุบันคือ มะละกอก วัตถุดิบเครื่องปรุงรสมีหลายชนิด ประกอบด้วยรสเผ็ด ได้แก่ พริกสด หรือ พริกแห้ง หรืออาจใช้พริกทั้งสองชนิดร่วมกัน รสเค็ม ได้แก่ เกลือ และปลาร้า ปลาร้าที่ใช้ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นปลาร้าต้มและมีการปรุงแต่งรสชาติในปลาร้า อาจใส่ปูนแดง (ถ้ามี) และมีแนวโน้มใช้ปู๊นึ่งเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีการเติมน้ำปลาแทนการใช้เกลือเนื่องจากมีความสะดวก รสเปรี้ยว ได้แก่ มะขามเปียก หรือมะนาว นอกจากนี้ยังใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่หาได้ง่าย และตามฤดูกาล เช่น มะกอก มะอึก ลูกสังแก่ ส้มซ่า และมดแดง เป็นต้น และรสหวาน ในระยะหลังมีการเติมน้ำตาลทำให้ส้มตำมีรสอร่อยมากขึ้น วัตถุดิบเสริมรสชาติ ได้แก่ กระเทียมให้กลิ่นฉุนช่วยชูรส ชาวลาวที่เป็นชาวพื้นเมืองของโคราชนิยมใส่มะกอกสุกในส้มตำปลาร้าโดยผ่านเป็นชิ้นบางๆ ช่วยเพิ่มรสชาติ ทำให้น้ำส้มตำมีสีคล้ำดำ ให้กลิ่นหอมและทำให้ส้มตำมีรสเข้มข้น แต่บางคนไม่ชอบเพราะกลิ่นหอมแรง ส้มตำที่พบในอีสานตอนล่างมีหลายประเภท คือ

- 1) ส้มตำลาว ใส่มะละกอกและปลาร้าลงไป เป็นส้มตำสูตรต้นตำรับ ส้มตำลาวจะอร่อยขึ้นอยู่กัปลาร้า หากปลาร้ารสชาติดีส้มตำจะอร่อย รสชาติเด่น คือ รสเผ็ด เปรี้ยว เค็ม ตำลาวแท้ๆ ไม่ใส่น้ำตาล
- 2) ส้มตำปู ใส่ปูเค็ม และมีรสเค็มนำ
- 3) ส้มตำไทย ใส่กุ้ง ใส่ถั่วลิสงคั่ว ไม่ใส่ปลาร้า รสชาติจะเด่น รสเปรี้ยว เผ็ด หวาน
- 4) ส้มตำโคราช มีส่วนประกอบคล้ายคลึงกับส้มตำลาว และ ส้มตำไทยผสมกัน แต่เดิมนิยมใส่ขิงแก่ และปลาป่น ไม่ใส่มะเขือลาย แต่ปัจจุบันไม่นิยมใส่ขิงและปลาป่น นิยมใส่กุ้งแห้งแทนปลาป่น ใส่มะเขือลาย มีรสชาติ เผ็ด เปรี้ยว เค็ม และหวาน
- 5) ส้มตำมั่ว ใส่ผักต่างๆ ลงไป เช่น ผักกาดดอง ถั่วฝักยาว ถั่วถอก ขนุนจีน กากหมู
- 6) ส้มตำข้าว ใส่ขนุนจีน มีรสชาติเหมือนส้มตำลาว
- 7) ส้มตำหอยอ ใส่หอยอและผักสดต่างๆ
- 8) ส้มตำทะเล ใส่กุ้งสด ปลาหมึก และหอยแมลงภู่ลงไปในส้มตำ
- 9) ส้มตำป่า ใส่หอยและหน่อไม้ดอง ผักสดต่างๆ
- 10) ส้มตำอื่นๆ นำผักหรือผลไม้ที่มีในท้องถิ่นมาตำ เรียกชื่อตามพืชผักที่นำมาตำ เช่น ตำแตง ตำถั่วฝักยาว ตำกล้วย ตาณี ตำลูกยอ เป็นต้น

1.3 วิธีการปรุงส้มตำ

การปรุงส้มตำให้อร่อยมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การคัดเลือกวัตถุดิบที่มีคุณภาพ การปรุงส้มตำ วิธีการตำส้มตำต้องใช้กลผสมคลุกในครก ในอดีตวิธีการ ไม่ยุ่งยาก โดยตำพริกและกระเทียม (ซึ่งแก่สำหรับส้มตำโคราช) ให้แหลกก่อน ในการตำหรือใช้กลพริกนั้นนิยมหยิบเส้น

มะละกอลงไปประมาณ 1 หยิบมือ เพื่อลดการกระเด็นของ พริกและกระเทียมเข้าตาหรือหล่นทิ้ง หลังจากนั้นจึงใส่ มะละกอตตามปริมาณที่ต้องการลงไป ต้มให้เข้ากันกับกระ เทียมและพริก หรือ ใส่กุ้งแห้ง ปลาป่น ถั่วฝักยาว มะเขือเทศ ตำผสมพร้อมกับมะละกอ แล้วจึงปรุงรสด้วยน้ำปลาร้า เกลือ มะนาว หรือมะขามเปียก ในปัจจุบันวิธีการตำส้มตำ มีหลากหลายวิธีขึ้นอยู่กับความชอบของผู้บริโภคเป็นหลัก ภาชนะและอุปกรณ์สำหรับตำส้มตำ อุปกรณ์ที่สำคัญมีเพียง ครกกับสาก ครกทำจากดินเผา หรือครกไม้ก็ได้ ครกที่ดีควร เป็นครกไม้ ลักษณะปากกว้างก้นแคบจะทำให้ตำส้มตำไม่ละ มากเกินไป และก้นที่แคบปากกว้างจะช่วยให้ส่วนผสมคลุก เคล้ากันได้ดี สำหรับไม้ตีพริกหรือสากควรเลือกที่ทำจากไม้เนื้อ แข็งกลิ้งเกลี้ยง

(มะเขือเปรี้ยว) มะเขือคายน หรือมะอึ๊ก มะกอก และถั่วออก เป็นต้น

2.1.2 วัตถุดิบแห้ง ได้แก่ กระเทียม ถั่วลิสง พริก แห้ง กุ้งแห้ง

2.1.3 วัตถุดิบเครื่องปรุง ได้แก่ ปลาร้า ปูนาเนื้ ง ปูตอง น้ำตาลปีบ น้ำปลา มะนาวสดหรือน้ำมะนาวสำเร็จ รูป น้ำมะขามเปียก และผงชูรส

2.1.4 ผักสดที่รับประทานร่วมกับส้มตำ ได้แก่ ผักบุ้งน้ำ กะหล่ำปลี ผักกาดขาว ถั่วฝักยาว และผักพื้นบ้าน เช่น ยอดกระถิน ผักกระถินอ่อน สายบัว และลำพู เป็นต้น

2. วัตถุดิบในการปรุงส้มตำอีสานตอนล่าง

ส้มตำเป็นอาหารที่มีหลากหลายรสชาติในจานเดียว ซึ่งประกอบด้วยวัตถุดิบนานาชนิด จากการสังเคราะห์งานวิจัย ครั้งนี้สามารถสรุปได้เป็น 4 ประเด็น คือ ประเภทของวัตถุดิบ ปรุงส้มตำ เส้นทางที่มาของวัตถุดิบ สายพันธุ์และแหล่ง ที่มาของวัตถุดิบ และความสัมพันธ์ของสภาพภูมิศาสตร์ของ พื้นที่ต่อการผลิตวัตถุดิบให้ปลอดภัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ประเภทของวัตถุดิบปรุงส้มตำอีสานตอนล่าง

วัตถุดิบที่นำมาปรุงส้มตำ สามารถจำแนกให้เป็น 6 ประเภท คือ

2.1.1 วัตถุดิบสด ได้แก่ วัตถุดิบหลัก ประกอบ ด้วย มะละกอ พริกสด มะเขือเทศ ถั่วฝักยาว มะเขือเปรี้ยว และมะเขือลาย นอกจากนี้ในบางพื้นที่ของอีสานตอนล่างยัง ใช้พืชผักที่มีในท้องถิ่นมาปรุงประกอบ เช่น มะเขือเครือ

2.1.5 วัตถุดิบประเภทเนื้อสัตว์ เช่น หมูยอ หอย เซอร์ติคัม แคมหมู กากหมูที่เหลือจากการเจียวน้ำมัน และ อาหารทะเล เป็นต้น

2.1.6 วัตถุดิบอื่นๆ เช่น ผักกาดดอง หน่อไม้ดอง ขนมะจีน

2.2 เส้นทางที่มาของวัตถุดิบปรุงส้มตำ

วัตถุดิบที่ใช้ส้มตำทั้งประเภทวัตถุดิบสด วัตถุดิบแห้ง และเครื่องปรุงรส สามารถจำแนกแหล่งที่มาได้เป็น 5 แหล่ง ได้แก่

2.1 แหล่งผลิต เป็นสถานที่ปลูกวัตถุดิบสดและแห้ง รวมทั้งผลิตเครื่องปรุงรสที่กระจายตัวอยู่ทั่วทุกจังหวัดในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคเหนือ

2.2 แหล่งกระจายสินค้าระดับประเทศ ได้แก่ ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง เป็นต้น เป็นตลาดที่เป็นศูนย์กลาง

รับผลผลิตทางการเกษตรจากผู้ผลิตทั่วทุกจังหวัดในประเทศไทย

2.3 แหล่งกระจายสินค้าระดับภูมิภาค ได้แก่ ตลาดสุรนคร ตลาดยาโม ในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นตลาดที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการค้าระดับภูมิภาค รับผลผลิตทางการเกษตรจากผู้ผลิตโดยตรงและรับต่อมาจากแหล่งกระจายสินค้าระดับประเทศ

2.4 แหล่งกระจายสินค้าระดับจังหวัด ได้แก่ ตลาดขายส่งขนาดใหญ่ของจังหวัดรับผลผลิตทางการเกษตรจากผู้ผลิตโดยตรงที่อยู่ในพื้นที่ และรับต่อมาจากแหล่งกระจายสินค้าระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

2.5 แหล่งกระจายสินค้าระดับอำเภอ ได้แก่ ตลาดขายปลีกขนาดเล็กที่กระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัด รับผลผลิตทางการเกษตรจากแหล่งกระจายสินค้าระดับจังหวัด

2.6 ผู้ประกอบการร้านส้มตำ จะซื้อวัตถุดิบต่างๆ จากตลาดระดับอำเภอและจังหวัด

2.3 ความสัมพันธ์ของสภาพภูมิศาสตร์ต่อการ ผลิตวัตถุดิบให้ปลอดภัย

จากสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ในแต่ละจังหวัด มีความแตกต่างกันจึงส่งผลต่อศักยภาพในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ที่แตกต่างกันไป จะเห็นว่าวัตถุดิบที่ผู้ประกอบการร้านส้มตำนำมาปรุงส้มตำในเขตอีสานตอนล่าง มาจากหลากหลายพื้นที่ของประเทศไทย โดยส่วนใหญ่พื้นที่ในเขตอีสานตอนล่างมีศักยภาพในการปลูกวัตถุดิบที่สำคัญ คือ พริกสด ปลูกมากที่จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งถือเป็นแหล่งปลูกพริกที่ใหญ่ของประเทศ นอกจากนี้ในพื้นที่เขตอีสานตอนล่างยังสามารถปลูกมะละกอ มะเขือเทศ กะหล่ำปลี ผักกาดขาว และผักบุ้ง ได้ แต่ปลูกได้ปริมาณไม่มาก มีศักยภาพในการผลิตปลาร้า มะขามเปียก ปูนา จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของภาคอีสานตอนล่าง จะเห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลูกคลื่นลอนลาด หรือที่ดอน ภูมิประเทศอยู่ในเขตหินปูน ส่วนใหญ่เป็นดินร่วน ปนทราย มีธาตุอาหารต่ำ อุดมไนโตรเจน นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ดินบริเวณกว้างที่มีเกลือแทรกปนอยู่ ทำให้พื้นที่ในเขตอีสานตอนล่างมีข้อจำกัดในการเพาะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์หรือการเก็บกักน้ำ จากสภาพภูมิศาสตร์ดังกล่าว จึงเห็นว่า พื้นที่เขตอีสานตอนล่างไม่ใช่แหล่งสำคัญในการผลิตวัตถุดิบปรุงส้มตำ ยกเว้น พริกสดที่ปลูกได้มากในจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดชัยภูมิ เป็นที่น่าสังเกตว่า จากการตรวจสอบปริมาณสารฆ่าแมลงตกค้างในวัตถุดิบสดที่นำมาปรุงส้มตำ พบว่า พริกที่มาจากจังหวัดนครราชสีมาและชัยภูมิเป็นวัตถุดิบที่พบสารฆ่าแมลงตกค้างในปริมาณเกินเกณฑ์มาตรฐานสูงที่สุด เมื่อเทียบกับวัตถุดิบสดชนิดอื่น จากข้อมูลดังกล่าวอาจวิเคราะห์ได้ว่า การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในปริมาณมากของเกษตร ส่วนหนึ่งมาจากพื้นที่ในการเพาะปลูกไม่เหมาะสม นอกจากเกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการ ขั้นตอนการใช้สารเคมี และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การขาดสำนึกความรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของผู้บริโภค ถึงแม้ว่าหน่วยงานราชการ ถ้าให้ความ

รู้แนวทางการผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสม (Good Agricultural Practice ; GAP) เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ผลผลิตสูง คมค่ากับการลงทุน และกระบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค มีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุด ก็ตาม พบว่า เกษตรกรส่วนน้อยที่สามารถปฏิบัติตามคำแนะนำเหล่านี้ได้ อาจเนื่องจากการขาดความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรในการปฏิบัติ การให้ผลตอบแทนต้องใช้ระยะเวลานาน หรือแม้หากเกษตรกรใช้สารเคมีในการเพาะปลูกพืช ก็อาจจะขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการ ขั้นตอนและโทษของการสารเคมีเหล่านั้น สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เกษตรกรขาดสำนึกความรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของผู้บริโภค ดังนั้น การจะบริโภคส้มตำให้ปลอดภัย สิ่งสำคัญที่จะต้องดูแลตั้งแต่ต้นคือ แหล่งปลูกวัตถุดิบที่มีการจัดการที่ถูกต้องและเหมาะสม การจัดการวัตถุดิบหลังการเก็บเกี่ยวที่ดี กลางน้ำ การขนส่ง การจัดเก็บวัตถุดิบในสภาพที่เหมาะสม จนกระทั่งถึงเมื่อผู้ประกอบการถือเป็นปลายน้ำ ที่จะต้องมีการจัดการและเตรียมอย่างถูกวิธีเพื่อลดสิ่งปนเปื้อน หากมีการจัดการที่ดีครบกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำแล้ว ผู้บริโภคก็ย่อมบริโภคส้มตำได้อย่างปลอดภัย

3. สถานการณ์ความปลอดภัยของส้มตำอีสานตอนล่าง

ส้มตำเป็นอาหารที่ปรุงจากวัตถุดิบที่หลากหลาย และเป็นอาหารที่ไม่ผ่านกระบวนการปรุงสุกก่อนนำมารับประทาน จึงพบว่าส้มตำเป็นอาหารที่มีความเสี่ยงต่อการบริโภคสูง จากการสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปอันตรายและความเสี่ยงจากการบริโภคส้มตำว่ามาจากสาเหตุ 4 ประการคือ

3.1 อันตรายที่มาจากการปนเปื้อนของจุลินทรีย์และสารพิษต่างๆ ในวัตถุดิบและเครื่องปรุง ได้แก่ สารฆ่าแมลง สารอะฟลาทอกซิน สีสันเคาะห์ และจุลินทรีย์

3.2 อันตรายที่มาจากเตรียมวัตถุดิบและเครื่องปรุงไม่เหมาะสม เช่น การไม่ล้างผักก่อนนำมาใช้งาน การต้มปลาร้าที่อุณหภูมิไม่ถึง 100 องศาเซลเซียส โดยใช้เวลานาน การผสมวัตถุดิบเครื่องปรุงเหลือน้ำค้างเก่ากับของใหม่เข้าด้วยกัน โดยไม่ผ่านการต้มให้ความร้อนอีกครั้ง เป็นต้น

3.3 อันตรายที่มาจาก การเก็บรักษาวัตถุดิบ และเครื่องปรุงไม่เหมาะสม เช่น การไม่เก็บวัตถุดิบที่เสื่อมเสียอยู่ที่เหลือจากการจำหน่ายในแต่ละวันในตู้เย็น

3.4 อันตรายที่มาจาก การใช้ภาชนะอุปกรณ์และสุขลักษณะของผู้ปรุงไม่เหมาะสม เช่น การใช้ภาชนะอุปกรณ์ที่ไม่สะอาดในการเตรียมและปรุงส้มตำ หรือผู้ปรุงไม่ใช้อุปกรณ์ตักเฉพาะในการชิมส้มตำ เป็นต้น

4. แนวทางการลดสิ่งปนเปื้อนในวัตถุดิบปรุงส้มตำให้ปลอดภัย

จากการรายงานสถานการณ์ความปลอดภัยของส้มตำ พบสิ่งปนเปื้อน 4 ชนิดด้วยกัน ซึ่งจากการ

สังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางการลดสิ่งปนเปื้อนในกระบวนการผลิตส้มตำให้ปลอดภัย ดังมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การลดปริมาณสารฆ่าแมลงในวัตถุดิบสด และผักสดที่รับประทานร่วมกับส้มตำ ทำได้โดยการแช่ผักในสารละลายโซเดียมไฮคาร์บอเนตเข้มข้นร้อยละ 10 เป็นเวลา 10 นาที

4.2 การลดปริมาณสารอะฟลาทอกซินที่ปนเปื้อน ในถั่วลิสง กระเทียม และพริกแห้ง ทำได้โดยนำถั่วลิสง กระเทียม หรือพริกแห้งไปคลุกกับเกลือแอมโมเนียมไฮคาร์บอเนต สามารถลดสารอะฟลาทอกซินตกค้างเหลือไม่เกิน 4 ส่วนในล้านส่วน ซึ่งไม่เกินเกณฑ์มาตรฐาน (20 ส่วนในล้านส่วน)

4.3 การลดปริมาณสีสังเคราะห์ในกุ้งแห้ง พบว่า ไม่มีกระบวนการที่สามารถลดปริมาณสีสังเคราะห์ในกุ้งแห้งได้ แต่หลีกเลี่ยงโดยการเลือกใช้กุ้งแห้งคุณภาพดีมีสีซีด

4.4 การลดปริมาณจุลินทรีย์ สามารถจำแนกวิธีการลดตามประเภทของวัตถุดิบประกอบการปรุงส้มตำ ได้ดังนี้

4.4.1 ผักสด โดยการแช่ในสารละลายโซเดียมไฮคาร์บอเนตเข้มข้นร้อยละ 0.1 เป็นเวลา 10 นาที สามารถลดปริมาณจุลินทรีย์ทั้งหมดได้อย่างน้อย ร้อยละ 10

4.4.2 ปู ควรใช้ปูหนึ่ง โดยหนึ่งปูที่อุณหภูมิน้ำเดือด เป็นเวลา 5 นาที สามารถลดปริมาณจุลินทรีย์รวมได้ 100,000 เท่า

4.4.3 ปลาร้า ควรใช้ปลาร้าต้มสุก โดยต้มปลาร้าให้เดือดที่ 100 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 10 นาที สามารถลดปริมาณจุลินทรีย์รวมได้ 40 เท่า และทำลายจุลินทรีย์ที่ก่อโรคได้ทุกชนิด

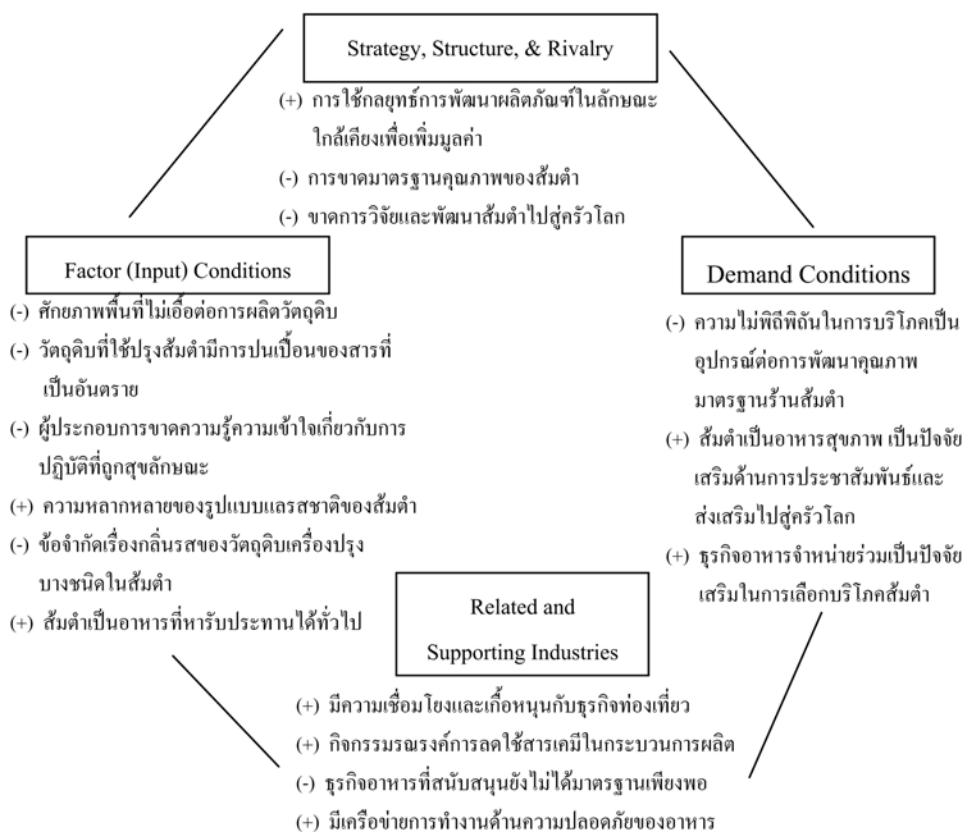
4.4.4 น้ำตาลปีบ โดยการให้ความร้อนแก่น้ำตาลปีบผ่านไอน้ำร้อนที่ 90 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 1 นาที สามารถลดปริมาณจุลินทรีย์รวมได้ 3 เท่า

4.4.5 มะขามเปียก โดยการต้มน้ำมะขามเปียกให้เดือดที่ 100 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 1 นาที สามารถลดปริมาณยีสต์และราได้ 10 เท่า

4.4.6 กุ้งแห้ง โดยการลวกกุ้งแห้งในน้ำเดือด เป็นเวลา 1 นาที สามารถลดปริมาณจุลินทรีย์รวมได้ 400 เท่า

4.5 ภาชนะอุปกรณ์ในการปรุงส้มตำ ใช้ภาชนะอุปกรณ์ที่สะอาด ไม่ชำรุด มีการล้างทำความสะอาดอย่างถูกวิธี ภาชนะใส่เครื่องปรุงทำจากวัสดุที่ทนต่อการกัดกร่อน เป็นต้น

4.6 ลักษณะของผู้ปรุงส้มตำ ผู้ปรุงควรสวมหมวกคลุมผม สวมผ้ากันเปื้อนที่สะอาด สวมเสื้อมีแขน ตัดเล็บให้สั้น

ภาพที่ 4 ตัวอย่างการพัฒนาผลิตภัณฑ์ส้มตำ

เมื่อควรล้างให้สะอาดก่อนปรุงอาหาร หากมีบาดแผลควรปิดด้วยพลาสติก รวมไปถึงการใช้ช้อนกลางชิมอาหาร เป็นต้น

5.สรุปประเด็นสำคัญจากการประเมินธุรกิจส้มตำ

6. แนวทางการพัฒนาส้มตำ สู่ครัวไทย และครัวโลก

จากการสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ได้ตัวอย่างการพัฒนาผลิตภัณฑ์ส้มตำ 5 รูปแบบ คือ น้ำปรุงส้มตำโคราชสเตอริไลซ์ น้ำปรุงส้มตำโคราชพาสเจอร์ไรซ์ น้ำปรุงส้มตำโคราชเข้มข้น น้ำปรุงส้มตำโคราชก้อนและการยืดอายุเส้นมะละกอล้าง

ข้อเสนอแนะแนวทางการขยายผลการวิจัย

เพื่อให้องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะแนวทางการขยายผลการวิจัย ดังนี้

1. ด้านการเผยแพร่ประวัติความเป็นมาของส้มตำสามารถทำได้โดย

1.1 ควรมีการนำวิวัฒนาการ หรือประวัติความเป็นมา ของส้มตำหรือเอกลักษณ์ของส้มตำในแต่ละจังหวัดมาเผยแพร่ให้กับผู้บริโภคไปพร้อมกับการจำหน่ายส้มตำ โดยการจัดพิมพ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของส้มตำในสิ่งพิมพ์รูปแบบต่างๆ เช่น แผ่นพับ แผ่นป้ายโปสเตอร์ ประดับร้าน แผ่นประชาสัมพันธ์ เมนูอาหาร พิมพ์บนบรรจุภัณฑ์ที่ใส่ส้มตำ หรือประชาสัมพันธ์สื่อวิทยุ เป็นต้น

1.2 ควรมีการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น วิชาอาหารพื้นบ้าน วิชาการควบคุมคุณภาพอาหาร วิชาสุขภาพโภชนาการ วิชาการแปรรูปอาหาร เป็นต้น

1.3 ควรมีการประสานกับสมาคมการท่องเที่ยว ของทุกจังหวัด ให้จัดหลักสูตรอบรมอาหารพื้นบ้านหรือของดีพื้นบ้านให้กับมัคคุเทศก์ หรือบริษัทนำเที่ยว เพื่อการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาบริโภคอาหารพื้นบ้าน

2. ด้านแนวทางการจัดการวัตถุดิบต้นน้ำให้ปลอดภัย สามารถทำได้โดย

2.1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการวัตถุดิบต้นน้ำในพื้นที่ ควรเข้ามามีบทบาท ตรวจสอบ สถานที่หรือแหล่งผลิตวัตถุดิบให้ปลอดภัยอย่างจริงจัง รวมทั้งมีการดำเนินการกับเกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หากมีการกระทำผิดต้องได้รับโทษอย่างเหมาะสม

2.2 หน่วยงานภาครัฐด้านการเกษตร ควรจัดทำฐานข้อมูลด้านการเกษตรในทุกมิติของพื้นที่ให้ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน เพื่อจะได้นำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนา หรือการจัดการด้านความปลอดภัยอย่างถูกต้อง

2.3 ควรมีการทบทวนสถานที่ปลูกพืชตามหลัก GAP ที่เผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริง พร้อมทั้งจัดทำเอกสารเผยแพร่สถานที่ปลูกพืชตามหลัก GAP ในสื่อที่หลากหลายรูปแบบ ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ประกอบการร้านส้มตำ เพื่อเป็นข้อมูลในการเลือกซื้อวัตถุดิบที่ปลอดภัยมาปรุงส้มตำ รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ในร้านจำหน่ายส้มตำด้วยเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภคที่จะเลือกบริโภคส้มตำที่ปลอดภัย

3. ด้านการเตรียมวัตถุดิบและการปรุงส้มตำ สามารถทำได้โดย

3.1 จัดอบรมให้ความรู้กับผู้ประกอบการ ร้านส้มตำในพื้นที่เกี่ยวกับการเตรียมวัตถุดิบและสุขลักษณะ การปรุงที่ดี เพื่อให้ส้มตำที่อร่อย สะอาด และปลอดภัย มีการตรวจสอบและมอบใบประกาศ หรือสัญลักษณ์แก่ร้านส้มตำไร้สารพิษ เพื่อเป็นหลักประกันความปลอดภัยของผู้บริโภค พร้อมกับประชาสัมพันธ์ร้านส้มตำไร้สารพิษในเอกสารเผยแพร่ต่างๆ เพื่อสร้างจุดขายให้กับผู้ประกอบการ อีกทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ประกอบการในการปฏิบัติให้ส้มตำปลอดภัย ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามามีบทบาท ตรวจสอบอย่างเคร่งครัด และหามาตรการลงโทษ หากผู้ประกอบการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด

3.2 หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริม การจัดกิจกรรมการรวมกลุ่มของผู้เกี่ยวข้องกับการผลิตวัตถุดิบทั้งที่มาจากแหล่งปลูก ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก และผู้ประกอบการร้านส้มตำ ให้เกิดการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายด้านอาหารปลอดภัย เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง การหาแนวทางการผลิตวัตถุดิบและส้มตำให้ปลอดภัย รวมไปถึงการสร้างกลยุทธ์ในการขาย

4. ด้านการประกอบธุรกิจส้มตำให้ปลอดภัย สามารถทำได้โดย

4.1 ด้านผลิตภัณฑ์และราคา ร้านค้าควรมีประเภทของส้มตำที่หลากหลาย และมีการพัฒนา หรือหาเอกลักษณ์ของร้าน รวมไปถึงอาหารที่จำหน่ายควรมีหลากหลายเช่นกัน เพราะจะเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกซื้อส้มตำของผู้บริโภค

4.2 ด้านการจัดจำหน่าย ร้านส้มตำที่อยู่ตามอาคาร ควรปรับปรุงเรื่องความสะดวก ความสะดวกของห้องน้ำเพื่อดึงดูดลูกค้าที่มีรายได้สูงเข้าไปใช้บริการมากขึ้น ควรจัดอุปกรณ์ ขั้นตอนการปรุงส้มตำ กำจัดขยะมูลฝอยให้ถูกสุขลักษณะ ห้องน้ำมีการจัดการมิดชิดและหมั่นทำความสะอาดอยู่เสมอ

4.3 ควรใช้เอกลักษณ์ของส้มตำในพื้นที่มาสร้างเป็นจุดขาย

4.4 ควรสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ส้มตำไปสู่ครัวโลก และสนับสนุนการลงทุนทำธุรกิจส้มตำปลอดภัยสู่ครัวโลกแก่ผู้ประกอบการ

อย่างไรก็ตาม การที่จะพัฒนาส้มตำให้ปลอดภัยไปสู่ครัวโลกได้นั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกฝ่าย ทั้งผู้บริโภคที่จะต้องคำนึงความปลอดภัยในการบริโภค ไม่ใช่คำนึงแต่เฉพาะรสชาติเป็นหลัก ผู้ผลิตวัตถุดิบที่ต้องผลิตวัตถุดิบที่ปลอดภัย ไม่เน้นที่ปริมาณการผลิตเท่านั้น ผู้ประกอบการร้านส้มตำที่มีส่วนสำคัญโดยตรงในการผลิตส้มตำที่ปลอดภัยให้กับผู้บริโภคโดยไม่มุ่งเน้นไปที่ผลกำไรหรือปริมาณการจำหน่ายเป็นหลัก และท้ายสุดหน่วยงานภาครัฐและเอกชนทุกฝ่ายที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายและกำกับดูแลให้ทุกฝ่ายปฏิบัติตาม หากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ตระหนักและดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่แล้ว พวกเราทุกคนก็จะได้รับบริโภคส้มตำที่ปลอดภัยอย่างยั่งยืนในทุกระดับนำไปสู่ครัวโลกได้

บรรณานุกรม

- ชอบ เข้มกลัด และ โกวิท พวงงาม. 2547. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม
- ชาญชัย วสุธาณันท์. 2548. สรุปสารปนเปื้อนในอาหารสำหรับ อย. น้อย. (Online). Available : http://www.fda.moph.go.th/fda_fraud_watch/youngfda/chain/project_3.html
- ชายอ้น. 2548. “พาไปชิม : ส้มตำ”. หนังสือพิมพ์ไทยเท็กซัสนิวส์. (online). Available : http://www.thaitexasnews.com/Aru_Issuc_3_Column_15_WheretoEat.htm
- ณัฐฐาณี แก้วพิบูลย์. 2548. กินปลาไร้ดิบจะติดพยาธิหรือไม่. (Online). Available : http://www.ubu.ac.th/~pcu_miscellaneous3.html
- ดวงใจ คำรณสาร ธนวัฒน์ โกวิทวนิชภัณฑ์ และหรรษา คล้ายจันทร์พงษ์. 2550. การวิจัยการศึกษาสภาพทั่วไปในการประกอบธุรกิจส้มตำในจังหวัดนครราชสีมา. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- ดาดัด เมธีปกรณ์ และคณะ. 2550. รายงานการวิจัยการประเมินความเสี่ยงจากสิ่งปนเปื้อนในวัตถุดิบและส้มตำปรุงสำเร็จในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา และกระบวนการลดสิ่งปนเปื้อนในวัตถุดิบส้มตำ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- นิจพร ณ พัทลุง และคณะ. 2549. การวิจัยการศึกษาแหล่งที่มาและสายพันธุ์พืชวัตถุดิบส้มตำโคราชในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- ประกาย บริบูรณ์ และคณะ. 2547. “โครงการศึกษาคุณภาพความปลอดภัยของส้มตำ : กรณีศึกษากรุงเทพมหานครและปริมณฑล”. สำนักคุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
- ภัทราพร ยุทธาชีต และคณะ. 2550. การวิจัยการพัฒนาระบบการผลิตส้มตำโคราชปลอดภัย. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- ภิญญาจันทร ชินชัย และคณะ. 2550. การวิจัยการพัฒนาคูณภาพส้มตำอุบลเพื่อธุรกิจอาหารสุขภาพ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- รสริน พิมพ์บริรักษ์. 2548. การสังเคราะห์งานวิจัยชุดโครงการวิจัยพัฒนาครูและโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏอีสานตอนล่าง. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- วัฒนาภรณ์ ไชครัตนชัย และคณะ. 2550. วิวัฒนาการของส้มตำโคราช. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- สถาบันแพทย์แผนไทย. 2548. อาหารพื้นบ้านไทย : ส้มตำลาวใส่มะละกอ. (online) Available : http://ittm.dtam.moph.go.th/data-articles/thai_food/thai_fdo.htm
- สมพันธ์ เตชะอธิก. 2547. บทนำส้มตำใช้สารพิษ ในหนังสือประกอบเวทีสมัชชาสุขภาพภาคอีสาน เรื่อง ส้มตำไร้สารพิษ วันที่ 15-16 กรกฎาคม 2547 ณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- อรุณ ปาวตระกูลนนท์ และคณะ. 2547. เชื้อโรคอาหารเป็นพิษในอาหารหมักดองพื้นบ้านพร้อมบริโภค (กุ่มจ่อม ปูดอง ปลาจ่อม ปลาจ่อม) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข. กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. (ออนไลน์) แหล่งที่มา : www.webdb.dmsc.moph.go.th. (17 มิถุนายน 2548).
- อุทุมพร จามรมาน. 2549. การสังเคราะห์งานวิจัย : เชิงปริมาณเน้นวิธีวิเคราะห์เบต้า. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กำหนดการประชุมทางวิชาการ
เพื่อเสนอผลงานวิจัย ครั้งที่ 4

“มหาวิทยาลัยกับการ
พัฒนาพื้นที่ภาคอีสาน
บนฐานความรู้”

ห้อง 7 (09.09.12) บัณฑิตศึกษา

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : พศ.ดร.สมบัติ สร้อยน้ำ
ให้ความเห็น : พศ.ดร.เบญจพัทธ์ สุกธิสสา

RESEARCH

ศึกษาลักษณะประจำพันธุ์ พัฒนาการและการสุกแก่ของเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่ง

Study on Characteristic of seed Development and Maturity of Eryngium Seed

(Eryngium foetidum Linn.)

จิตาภา โอบอ้อม

มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีเมล็ดพันธุ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่

ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การศึกษาลักษณะประจำพันธุ์ พัฒนาการและการสุกแก่ของเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่ง ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างเดือน ตุลาคม 2548 ถึงเดือน กรกฎาคม 2550 โดยแบ่งเป็น 3 การทดลอง คือ 1. ศึกษาโครงสร้างลักษณะการเจริญเติบโต และการให้ดอก 2. ศึกษาการพัฒนารูปแบบของเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่งพันธุ์เชียงใหม่ 3. ศึกษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่เก็บเกี่ยวจากชุดต่างๆ ของดอก

การทดลองที่ 1 ผักชีฝรั่งมีจำนวนใบ ขนาดใบ และขนาดทรงพุ่มสูงสุดเมื่อถึงช่วงที่เริ่มแทงช่อดอก (47 วันหลังย้ายปลูก) โดยดอกแรกบาน 50% เมื่อมีอายุ 67 วันหลังย้ายปลูก ทั้งนี้จำนวนดอกจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากช่อดอกชุดที่ 1 ถึงช่อดอกชุดที่ 10 โดยช่อดอกชุดที่ 8 มีจำนวนดอกต่อช่อดอกสูงที่สุด สำหรับองค์ประกอบผลผลิตเมล็ดพันธุ์ พบว่ามีจำนวนดอกต่อต้น 219.67 ดอก ผลผลิตต่อช่อดอก 0.041 กรัม มีผลผลิตต่อต้น เท่ากับ 9.00 ± 0.02 กรัม

การทดลองที่ 2 ผักชีฝรั่งพันธุ์เชียงใหม่มีระยะสุกแก่ทางสรีรวิทยาที่ 49 วันหลังดอกบาน ที่ระยะนี้เมล็ดมีการสะสมน้ำหนักแห้งสูงสุด ความชื้นของเมล็ดลดลง ความงอก 98 เปอร์เซ็นต์ โดยในระยะดังกล่าว พบว่า ดอกและเมล็ดมีสีน้ำตาลเข้ม

การทดลองที่ 3 คุณภาพและปริมาณของเมล็ดพันธุ์ที่เก็บเกี่ยวจากช่อดอกชุดต่างๆ มีความแตกต่างกัน โดยช่อดอกชุดที่ 6 มีน้ำหนัก 1,000 เมล็ดสูงที่สุดเท่ากับ 0.51 กรัม โดยช่อดอกชุดที่ 5 เมล็ดมีความงอกสูงสุด 86 เปอร์เซ็นต์ สำหรับการเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่งเพื่อให้ได้ทั้งปริมาณผลผลิตและคุณภาพของเมล็ดพันธุ์สูง การเก็บเกี่ยวทั้งต้นควรเก็บเกี่ยวเมื่อช่อดอกชุดที่ 5 ชุดที่ 6 และชุดที่ 7 มีการสุกแก่อย่างเต็มที่ ซึ่งจะได้ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ตั้งแต่ช่อดอกชุดที่ 1 ถึงช่อดอกชุดที่ 7

ABSTRACT

A study of varietal characteristics, development and seed maturity of eryngo (Eryngium foetidum Linn.) was done at Maejo University, Chiang Mai, Thailand between October 2005 to July 2007. The experiments consisted of : 1. Study on the growth characteristics and flowering 2. Study on seed

development of eryngo variety Chiang Mai and 3. Study on seed quality from different umbel order

Experiment 1 showed that eryngo leaf number, leaf size and branch laght were heighest at start of raceme period (47 days after transplant) and the first flowering 50 percents was 67 days after transplant. Total number of flower were increased from umbel order 1 to umbel order 10. Which umbel order 8 had the heighest number of flowers per umbel order. The umbel heads per plant was 219.67, weight of seed per umbel head was 0.041 gram and total seed weight per plant was 9.00 ± 0.02 gram.

Experiment 2 demonstrated that the physiological maturity of eryngo var. Chiang Mai seed was reached at 49 days after anthesis. At this period the seeds had the highest dry weight accumulat on. Seeds moisture contant reached minimum leavels and seed germination was highest (98 percents). The flower and seed colour were brown.

Experiment 3 seed quality and quantity were examined from different harvested umbel order. Umbel order 6 (1,000 seed weight) was highest. Seed germination from umbel order 5 had the highest seed germination at 86%. The highest quantity and quality of eryngo seed was achieved when harvest all plant was done from umbel order 1 to 7, and when the umbel order 5, 6 and 7 were mature.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ผักชีฝรั่ง (Eryngium foetidum Linn.) เป็นผักสวนครัวที่คนไทยนิยมปลูกมานาน เป็นพืชล้มลุกหรือผักอายุสั้นที่มีถิ่นกำเนิดในทวีปอเมริกาใต้ มีลักษณะพิเศษเฉพาะคือมีกลิ่นหอม ช่วยดับกลิ่นคาวอาหาร จึงนิยมนำมาใช้ประกอบอาหารได้หลายอย่าง เป็นผักที่มีคุณค่าทางอาหารที่สำคัญ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องสำอางค์เริ่มให้ความสนใจผักชีฝรั่งมาใช้ในอุตสาหกรรมมากขึ้น ทั้งทำเครื่องปรุงรสในบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป และการสกัดน้ำมันหอมระเหย นอกจากนี้ผักชีฝรั่งยังเป็นผักที่ปลูกง่าย มีโรคและแมลงน้อย และให้ผลตอบแทนสูงในการผลิต

ปัจจุบันมีการเริ่มสนใจปลูกผักชีฝรั่ง ในเชิงการค้ามากขึ้น และมีการขยายพื้นที่ปลูกเป็นจำนวนมากในเขตภาคกลางหลายจังหวัด เช่น นครสวรรค์ นครปฐม ราชบุรี โดยเฉพาะที่ อ. นครชัยศรี จ.นครปฐม กลายเป็นแหล่งปลูกผักชีฝรั่งและผลิตเมล็ดพันธุ์แหล่งใหญ่ซึ่งสามารถจำหน่าย เมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่ง กิโลกรัมละ 2,500 บาท ปลูกในพื้นที่ 1 ไร่ สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ได้ประมาณ 20 กิโลกรัมหรือมีรายได้ไร่ละ 50,000 บาท แต่ต้องได้รับการยอมรับในเรื่องของคุณภาพเมล็ดพันธุ์ด้วย เนื่องจากผักชีฝรั่งมีการออกดอกเป็นช่อ และดอกจะทยอยกันบาน ดังนั้นการบานของดอกตลอดจนการสุกแก่ของเมล็ดจึงไม่พร้อมเพรียงกัน และเนื่องจากผักชีฝรั่งมีอายุในการผลิตเมล็ดพันธุ์นานจึงเป็นสาเหตุของการที่เมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่งมีคุณภาพและความงอกต่ำ สำหรับวิธี การปลูกผักชีฝรั่งเพื่อเป็นการค้าในปัจจุบันจะใช้เมล็ดในการผลิตเป็นผักสด และได้มีการขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้น จึงส่งผลให้มีการใช้เมล็ดพันธุ์เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่งนั้นพบว่ายังไม่มีการศึกษาวิจัยกันอย่างจริงจัง ทำให้ขาดข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการผลิตเมล็ดพันธุ์ ดังนั้นการทดลองครั้งนี้จึงได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะประจำพันธุ์ การพัฒนาการของเมล็ดและการสุกแก่ของเมล็ดพันธุ์ เพื่อนำผลการทดลองไปใช้เป็นแนวทางในการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่งเพื่อการค้าต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาลักษณะการเจริญเติบโต การให้ดอก และการติดเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่ง
2. ศึกษาพัฒนาการของเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่ง
3. ศึกษาปริมาณและคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่เก็บเกี่ยวจากส่วนต่างๆ ของช่อดอก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงลักษณะโครงสร้างของต้นในการเจริญเติบโต การพัฒนาการของดอกระยะเวลาการให้ดอก การติดเมล็ด และระยะเวลาเก็บเกี่ยวของผักชีฝรั่ง
2. ทราบถึงลักษณะการพัฒนากาของเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่ง
3. ทราบถึงคุณภาพและปริมาณของเมล็ดพันธุ์
4. ทราบข้อมูลตามหลักวิชาการ เกี่ยวกับวิธีการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่ง
5. นำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการแนะนำ ส่งเสริมให้เกษตรกรและผู้สนใจ ใช้เป็นแนวทางในการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่งและพืชในตระกูลเดียวกับผักชีฝรั่งเพื่อการค้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การทดลองที่ 1 ศึกษาโครงสร้าง ลักษณะการเจริญเติบโต และการให้ดอก

ในการทดลองนี้ได้ศึกษาโครงสร้าง ลักษณะการเจริญเติบโตและการให้ดอกในผักชีฝรั่งพันธุ์เชียงใหม่ จัดสุมต้นตัวอย่าง 10 ต้นต่อแปลง เพื่อศึกษาการเจริญเติบโตทางด้านลำต้น และใบ โดยเก็บข้อมูลเมื่อผักชีฝรั่งเริ่มแทงช่อดอก ดังนั้นขนาดของทรงพุ่ม วัดด้านยาวและด้านกว้างของทรงพุ่ม จำนวนใบ ขนาดใบ ในต้นสุมและเฉลี่ยให้เป็นค่าเดียว ศึกษาการพัฒนาการของดอก วันดอกแรกบาน 50% วันดอกบานเต็มที่ ความยาวช่อดอก จำนวนดอกย่อยต่อช่อดอก ความสูงก้านช่อดอก ปริมาณผลผลิตเมล็ดพันธุ์ เก็บข้อมูลจำนวนเมล็ดต่อช่อดอก น้ำหนัก 1,000 เมล็ด จำนวนช่อดอกต่อต้น น้ำหนักเมล็ดพันธุ์ต่อช่อดอก ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ต่อต้น

การทดลองที่ 2 ศึกษาพัฒนาการของเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่งพันธุ์เชียงใหม่

ศึกษาโดยการทำเครื่องหมายบนดอกที่บาน 50% โดยการใช้ไหมพรมสีต่างๆ ผูกทุก 3 วัน และมีการเปลี่ยนแปลงสีไหมพรมทุกครั้ง โดยจะนำช่อดอกทั้งหมดที่ทำเครื่องหมายไว้มาแยกตามอายุการบานของดอก เพื่อศึกษาหาระเวลาที่เหมาะสมที่จะเก็บเกี่ยวผลผลิตในการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่ง ดังนั้น น้ำหนัก 1,000 เมล็ด การตรวจสอบความชื้นโดยวิธีมาตรฐาน เปอร์เซ็นต์ความงอกของผลผลิตเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่ง

การทดลองที่ 3 ศึกษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่เก็บเกี่ยวจากชุดต่างๆ ของช่อดอก

ในการทดลองนี้วางแผนการทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ (CRD) มี 10 สิ่งทดลองๆ ละ 4 ซ้ำ สิ่งทดลองคือ ช่อดอกชุดที่ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 ทำการเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์เมื่อเมล็ดแห้ง มีสีดำหรือน้ำตาลคล้ำประมาณ 70 % ของผลผลิตทั้งหมด (อายุประมาณ 160 วันหลังย้ายปลูก) หลังจากเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์แล้วนำมาศึกษา น้ำหนัก 1,000 เมล็ด และเปอร์เซ็นต์ความงอกของเมล็ดพันธุ์

ผลการทดลอง

ผักชีฝรั่งพันธุ์เชียงใหม่มีการพัฒนา ทางด้านใบและลำต้นอย่างรวดเร็วในระยะเดือนแรกหลังย้ายปลูก และจะชะลอการเจริญเติบโตทางด้านใบและลำต้นเมื่อเริ่มแทงช่อดอก โดยจะมีการเจริญทางด้านการแตกกิ่งของช่อดอก โดยพบว่าผักชีฝรั่งจะมีการเจริญเติบโตทางด้านลำต้นและใบเต็มที่ในช่วง 47 วันหลังย้ายปลูก โดยผักชีฝรั่งมีลำต้นแข็งและสั้น ขนาดของใบยาว 16.72 - 3.07 เซนติเมตร กว้าง 4.10 - 0.52 เซนติเมตรซึ่งมีขนาดใบใกล้เคียงกับรายงานของ Rubatzky et al (1999) โดยกล่าวว่าผักชีฝรั่งมีขนาดใบยาว 7-15 เซนติเมตร กว้าง 1-2 เซนติเมตร ส่วนในด้านของการแตกกิ่งเป็นไปตามลักษณะที่ ศุภางค์ (2544) กล่าวว่า การแตกกิ่งของผักชีฝรั่งจะแตกกิ่งออกเป็นสองแฉก (Dichotomous branching) แตกกิ่งก้านสาขาแยกออกไปที่ละ 2 กิ่ง

เท่าๆ กัน และแตกไปที่ละ 2 กิ่งเรื่อยๆ ไป

ดอกแรกบาน 50% เมื่อผักชีฝรั่งมีอายุ 67 วันหลังย้ายปลูก และมีจำนวนดอกต่อต้นสูงสุดเมื่ออายุ 112 วันหลังย้ายปลูก โดยผักชีฝรั่งพันธุ์เชียงใหม่มีการออกดอกที่เร็วกว่ารายงานของ บุญส่งและสุเทวี (2548) ที่รายงานไว้ว่า ดอกแรกของผักชีฝรั่งเริ่มบานเมื่อต้นมีอายุ 73-77 วันและมีจำนวนดอกต่อต้นสูงสุดเมื่ออายุ 117-121 วันหลังย้ายปลูก ทั้งนี้อาจเนื่องจาก บุญส่งและสุเทวีได้ดำเนินการทดลองในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนมีนาคมซึ่งอยู่ในช่วงที่มีวันสั้นมากกว่าวันยาว ในขณะที่การทดลองในครั้งนี้ดำเนินการในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนสิงหาคม โดยช่วงที่เริ่มออกดอกอยู่ในช่วงต้นเดือนเมษายนซึ่งเป็นช่วงวันยาว โดย Ramcharan (1999) ได้กล่าวว่า สภาพอากาศร้อน แสงแดดจัด และสภาพช่วงวันยาวในฤดูร้อน มีผลให้ผักชีฝรั่งมีการออกดอกเร็ว

ผักชีฝรั่งมีผลผลิตต่อต้นเท่ากับ 9.00 ± 0.02 กรัม โดยผลผลิตที่ได้สูงกว่ารายงานของ ดุษฎี, 2547 ซึ่งได้นำหนักเมล็ดพันธุ์ต่อต้น เท่ากับ 6.21 กรัม ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงเก็บเกี่ยวได้มีการป้องกันการร่วงหล่นเสียหายของเมล็ดพันธุ์ โดยการใช้ผ้าพลาสติกกรองใต้ต้นผักชีฝรั่งในระหว่างการเก็บเกี่ยว และร่วมด้วยการใช้ระยะปลูก 50×50 เซนติเมตร ทำให้กิ่งแขนงของก้านช่อดอกไม่พันกับก้านช่อดอกในต้นอื่น ทำให้ง่ายต่อการเก็บเกี่ยว ผลผลิตเมล็ดพันธุ์จึงได้รับความเสียหายน้อย

ตาราง 1 การเจริญเติบโตของผักชีฝรั่งพันธุ์เชียงใหม่

การเจริญเติบโต	ระยะ 47 วันหลังย้ายปลูก (117 วันหลังเพาะเมล็ด)
จำนวนใบ (ใบ)	8.87 ± 0.81
ขนาดของใบ	
ความกว้าง (ซม.)	4.10 ± 0.52
ความยาว (ซม.)	16.72 ± 3.07
ขนาดทรงพุ่ม	
ความกว้างทรงพุ่ม (ซม.)	31.33 ± 1.15
ความยาวทรงพุ่ม (ซม.)	23.33 ± 1.53

ตาราง 2 การออกดอกของผักชีฝรั่งพันธุ์เชียงใหม่

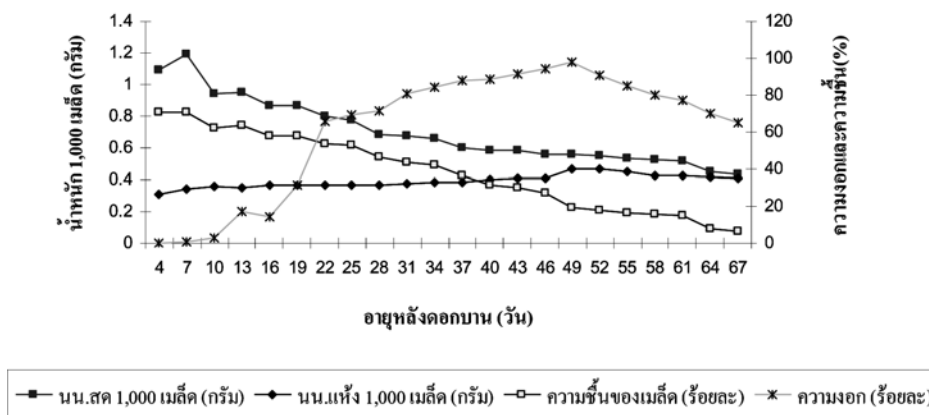
การออกดอก	ระยะ ดอกแรกบาน	50%ระยะ ดอกบานเต็มที่
จำนวนวันออกดอก	67	127
ความยาวของช่อดอก (ซม.)	—	0.90 ± 0.08
จำนวนดอกย่อยต่อ หนึ่งดอก	—	55.55 ± 1.87
ความสูงของก้านช่อ ดอก (ซม.)	—	30.33 ± 5.08

ตาราง 3 องค์ประกอบผลผลิตของเมล็ดพันธุ์

พันธุ์	จำนวนเมล็ด/ ช่อดอก (เมล็ด)	น้ำหนัก 1,000เมล็ด (กรัม)	จำนวนช่อดอก/ ต้น (ดอก)	ผลผลิต/ ช่อดอก (กรัม)	ผลผลิต/ต้น (กรัม)
เชียงใหม่	83 ± 2.44	0.5 ± 0.03	219.67 ± 7.57	0.041 ± 0.001	9.00 ± 0.02

จากการศึกษาการพัฒนาการของเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่งพันธุ์เชียงใหม่ พบว่า น้ำหนักสดของเมล็ดจะเพิ่มขึ้นสูงสุดเมื่อเมล็ดมีอายุ 7-10 วันหลังดอกบาน ทั้งนี้เนื่องจากเป็นระยะที่เมล็ดกำลังพัฒนาจึงมีปริมาณน้ำจำนวนมากเพื่อสนับสนุนการแบ่งและขยายเซลล์ตลอดจนมีการขยายตัวของเซลล์อย่างรวดเร็ว (ศิริชัย, 2538) หลังจากนั้นน้ำหนักสดจะลดลงอย่างรวดเร็วและเข้าสู่สภาวะคงที่เมื่อเมล็ดมีอายุ 40 วัน เป็นต้นไป ส่วนการสะสมน้ำหนักแห้งของเมล็ดมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและถึงจุดสูงสุดเมื่อเมล็ดมีอายุ 49 วัน ทั้งนี้เนื่องจากระยะนี้ภายในคัพภะและเอมบริโอได้มีการแบ่งตัวของเซลล์ และอยู่ในระยะที่มีการสะสมอาหารในรูปของคาร์โบไฮเดรตและโปรตีนภายในเมล็ดปริมาณมาก (วันชัย, 2542) หลังจากนั้นจะอยู่ในสภาวะคงที่สำหรับความชื้นของเมล็ด เมื่ออายุ 7 วัน มีความชื้นมากถึง 70% โดยความชื้นจะมีการลดลงอย่างต่อเนื่องมีความชื้นต่ำและเริ่มเข้าสู่สภาวะคงที่ตั้งแต่อายุ 49-61 วัน โดยในลักษณะนี้ จวงจันทร (2529) ได้อธิบายไว้ว่า หลังจากปฏิสนธิแล้วความชื้นจะเพิ่มขึ้นถึง 80% ซึ่งอาจมากกว่าหรือน้อยกว่าเล็กน้อยในระยะแรก ต่อมาความชื้นจะลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในระยะที่มีการสุกแก่ทางสรีรวิทยา ความชื้นจะลดลงอย่างรวดเร็ว และจะมีความชื้นคงที่เหลือ 14-20% ขึ้นอยู่กับชนิดของพืชและสภาพแวดล้อมของแปลงปลูก ส่วนความงอกของเมล็ดพบว่า มีความงอกสูงสุด เมื่อเมล็ดมีอายุ 49 วันซึ่งเป็นช่วงที่มีน้ำหนักแห้งสูงสุด

สำหรับระยะสุกแก่ทางสรีรวิทยาของผักชีฝรั่งพันธุ์เชียงใหม่ คือ 49 วันหลังดอกบาน เนื่องจากเป็นระยะที่มีการสะสมน้ำหนักแห้งสูง มีเปอร์เซ็นต์ความงอกสูงสุด และมีความชื้นของเมล็ดต่ำคงที่ ถ้าสังเกตจากลักษณะสีของดอกและเมล็ดจะมีสีน้ำตาลเข้ม ซึ่งสอดคล้องกับ รายงานของ บุญส่งและสุเทวี (2548) ซึ่งกล่าวว่า เมล็ดผักชีฝรั่งสุกแก่ทางสรีรวิทยาที่ 40-50 วันหลังดอกบาน โดยสีของเมล็ดเป็นสีน้ำตาลดำ

ภาพ 1 พัฒนาการของเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่งพันธุ์ เชียงใหม่

จากการศึกษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่เก็บเกี่ยว จากชุดต่างๆ ของช่อดอก พบว่า เมล็ดพันธุ์มีน้ำหนัก 1,000 เมล็ด ที่ใกล้เคียงกันในช่อดอกชุดที่ 2 ถึงชุดที่ 9 โดยช่อดอกในชุดที่ 6 มีน้ำหนักสูงสุด ในด้านของความงอก พบว่า ช่อดอกชุดที่ 1 ถึงช่อดอกชุดที่ 6 มีความงอกมากกว่าร้อยละ 80 และอยู่ในช่วงที่ใกล้เคียงกัน ส่วนช่อดอกที่เกิดขึ้นหลังจากนี้ จะมีความงอกลดลง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผักชีฝรั่งมีการออกดอกที่ไม่พร้อมเพรียงกัน โดยจะทยอยบานจากด้านล่างขึ้นข้างบน ถ้าหากเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ทั้งต้นจะได้เมล็ดแก่และเมล็ดอ่อนอยู่ปะปนกันตามระยะพัฒนาการของเมล็ด และเมื่อคัดแยก ทำความสะอาดแล้วจะได้ปริมาณผลผลิตต่ำ ดังนั้นจึงควรเก็บเกี่ยวในช่วงที่มีปริมาณผลผลิตและความงอกสูง คือ ควรเก็บเกี่ยวตั้งแต่ช่อดอกชุดที่ 1 ถึงช่อดอกชุดที่ 7 ซึ่งเห็นได้ว่าดอกที่อยู่ในช่วงกลางมีปริมาณและคุณภาพสูงกว่าดอกช่วงแรก และดอกช่วงปลาย ผลการทดลองครั้งนี้ สอดคล้องกับรายงานของบุญส่งและสุเทวี (2548) ซึ่งได้รายงานไว้ว่า ควรเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ตั้งแต่ช่อดอกชุดที่ 1-8 ซึ่งให้ปริมาณเมล็ดพันธุ์รวมสูงสุด โดยปริมาณเมล็ดพันธุ์สูงสุดได้จากช่อดอกชุดที่ 7 และ ดุษฎี (2547) ซึ่งกล่าวว่า ช่อดอกช่วงกลาง (5-7) จะติดเมล็ดและมีน้ำหนักเมล็ดพันธุ์สูงสุด เมล็ดในดอกช่วงปลายจะให้ น้ำหนักเมล็ดต่อดอกต่ำสุด เนื่องจากมีการพัฒนาของเมล็ดไม่สมบูรณ์ เมล็ดเล็กลีบและมีน้ำหนักเบา ทั้งนี้เมล็ดที่เกิดจาก ช่อดอกช่วงแรกมีการสุกแก่ของเมล็ดระยะเวลาใกล้เคียงกับช่วงดอกกลาง จะมีการหลุดร่วงเนื่องจากเกิดการเหี่ยวแห้งจึง

ตาราง 6 น้ำหนัก 1,000 เมล็ดและความงอกของเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่งพันธุ์เชียงใหม่

สิ่งทดลอง	คุณภาพของเมล็ดพันธุ์	
	น้ำหนัก 1,000 เมล็ด (กรัม)	ความงอก (%)
1	0.38 ^c	83.00 ^{ab}
2	0.41 ^{bc}	84.00 ^{ab}
3	0.44 ^b	84.50 ^{ab}
4	0.44 ^b	82.25 ^{ab}
5	0.46 ^b	86.00 ^a
6	0.51 ^a	82.50 ^{ab}
7	0.47 ^{ab}	77.00 ^{abc}
8	0.46 ^b	70.50 ^c
9	0.45 ^b	76.50 ^{bc}
10	0.38 ^c	69.50 ^c
F-test	**	**
C.V.	7.99	7.09

ทำให้มีปริมาณผลผลิตน้อย ซึ่งวัลลภ (2538) ได้แนะนำว่า ควรทำการเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ให้เร็วที่สุดหลังการสุกแก่ ถ้ายังปล่อยนานออกไป จะทำให้เมล็ดพันธุ์เสื่อมคุณภาพไปมากเท่านั้น เนื่องจากในระยะที่เมล็ดแก่เป็นระยะที่เมล็ดสิ้นสุดการสะสมอาหารแล้วมีการคายความชื้นอย่างรวดเร็ว ในระยะนี้ระบบลำเลียงที่ขั้วเมล็ดถูกตัดขาด ทำให้อาหารจากต้นแม่ไม่สามารถผ่านเข้าสู่เมล็ดได้อีก และทำให้น้ำหนักแห้งของเมล็ดในระยะนี้อาจลดลง หากเก็บเกี่ยวล่าช้า (วันชัย, 2542) สำหรับระยะเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมโดยมีทั้งปริมาณผลผลิตและคุณภาพของเมล็ดพันธุ์สูง การเก็บเกี่ยวพร้อมกันทั้งต้น ควรเก็บในระยะที่ช่อดอกชุดที่ 5 ถึงช่อดอกชุดที่ 7 มีการสุกแก่อย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะ

ระยะเวลาที่เหมาะสมในการเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ การเก็บเกี่ยวพร้อมกันทั้งต้น ควรเก็บเกี่ยวเมื่อช่อดอกชุดที่ 5 ถึง ช่อดอกชุดที่ 7 มีการสุกแก่เต็มที่ ซึ่งจะได้ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ตั้งแต่ช่อดอกชุดที่ 1 ถึงช่อดอกชุดที่ 7 เนื่องจากระยะเวลาดังกล่าว เมล็ดมีการพัฒนาการที่สมบูรณ์แล้ว หากเก็บเกี่ยวในระยะนี้นอกจากได้เมล็ดมีคุณภาพสูงแล้ว ยังได้ปริมาณผลผลิตสูงด้วย หากปล่อยทิ้งไว้ในแปลงนานกว่านี้ เมล็ดอาจได้รับความเสียหายต่างๆ เช่น การร่วงหล่น การหักล้ม และหากมีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม จะเป็นการเร่งการเสื่อมของเมล็ดพันธุ์ เป็นสาเหตุทำให้ผลผลิตและคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ลดลง ซึ่งระยะที่เหมาะสมต่อการเก็บเกี่ยว สังเกตได้ว่า โคนต้นจะมีสีเหลือง ใบแห้ง เมล็ดแห้ง ประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ ของผลผลิตทั้งหมด

บรรณานุกรม

- จวงจันทร์ ดวงพิตราร. 2529. **การตรวจสอบและวิเคราะห์เมล็ดพันธุ์**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพืชไร่ฯ คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 194 น.
- ดุษฎี เหล่าสิทธิ์. 2547. **การผลิตเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่ง**. ปัญหาพิเศษ. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บุญส่ง เอกพงษ์และสุเทวี สุขปรากร. 2548. **การผลิตเมล็ดพันธุ์ผักชีฝรั่ง**. เอกสารประกอบการบรรยายความก้าวหน้าทางวิชาการด้านเมล็ดพันธุ์ : งานเมล็ดพันธุ์แห่งชาติ ปี 2548 “สานฝันเมล็ดพันธุ์ไทยในการส่งออก” วันที่ 3-6 มีนาคม 2548 ณ โรงแรมเชียงใหม่ออคิด. เชียงใหม่.
- วันชัย จันทรประเสริฐ. 2542. **เทคโนโลยีเมล็ดพันธุ์พืชไร่**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพืชไร่ฯ คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 76 น.
- วัลลภ สันติประชา. 2538. **เทคโนโลยีเมล็ดพันธุ์**. สงขลา: คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลา นครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่. 227 น.
- ศุภางค์ ทิพย์พิทักษ์. 2544. **เอกสารประกอบการสอนวิชา ชว 210 พฤกษศาสตร์**. มหาวิทยาลัยแม่โจ้. หน้า 14.
- Ramcharan, C. 1999. **Culantro: Amuch utilized, little understood herb**. In; J. Janick (ed), *Perspectives on new crops and new uses*. P. 506-509.
- Rubatzky, V.E., C.F. Quiros and P. W. Simon. 1999. **Carrots and related vegetable Umbelliferae**. Crop production science in Horticulture series 10. CABI Publishing.

พลของสายพันธุ์ และแหล่งปลูก ต่อคุณภาพในระหว่าง การเก็บรักษาของเมล็ดพันธุ์คราม (Indigofera tinctoria L.) Effects of cultivars and planting areas on seed storage quality of indigo seed (Indigofera tinctoria L.)

เปรมจิตต์ ใจหาญ และคณะ
มหบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีเมล็ดพันธุ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การทดลองนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาผล ของความแตกต่าง
ของสายพันธุ์ แหล่งเมล็ดพันธุ์ และอุณหภูมิในการเก็บรักษา
ต่อคุณภาพของเมล็ดพันธุ์คราม โดยแบ่งเป็น 2 การทดลอง
ซึ่งการทดลองที่ 1 ศึกษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ครามก่อนการ
เก็บรักษา โดยวางแผนการทดลองแบบ Completely
Randomized Design จำนวน 4 ซ้ำ พบว่า พันธุ์ CMIGC
04002 แหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ มีคุณภาพดีที่สุด คือ มี
เปอร์เซ็นต์ความงอกของเมล็ดพันธุ์ และความแข็งแรงสูงที่สุด

การทดลองที่ 2 ศึกษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์คราม 4
สายพันธุ์ จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ 2 แหล่ง หลังการเก็บรักษา
ที่อุณหภูมิห้องเย็น (8 °C, R.H.80%) อุณหภูมิห้องเย็น (12 °C,
R.H.76%) และอุณหภูมิห้อง (25 °C, R.H.63%) เป็นเวลา 4
เดือน วางแผนการทดลองแบบ Split Plot Design in CRD
จำนวน 4 ซ้ำ ผลการทดลองพบว่า แหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่
สายพันธุ์ CMIGC 94001-2, CMIGC 04001 และ CMIGC
04002 มีคุณภาพดี โดยมีเปอร์เซ็นต์ความงอก และความแข็งแรง
สูง เมื่อเทียบกับแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน ส่วนสายพันธุ์
CMIGC 04003 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน มีคุณภาพดีกว่า
แหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ ทางด้านอุณหภูมิในการเก็บรักษา
พบว่า หลังเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์เป็นเวลา 4 เดือน ที่อุณหภูมิ
ห้องดีที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับ การเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องเย็น
และอุณหภูมิห้องเย็น แต่หากต้องการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์
ครามไว้เป็นเวลานาน ควรเก็บรักษาไว้ในที่อุณหภูมิต่ำและ
ความชื้นต่ำ

ABSTRACT

This experiment has the objective for study
of the quality difference of cultivar, location of
seed production, harvest time and storage
condition of indigo seed by 2 experiment. Which,
experiment 1 studies the quality of indigo seeds
before the storage. And design was conducted
on Completely Randomized Design with 4
replication. The results show that CMIGC 04002
cultivar from Chiangmai had high quality.

Experiment 2, study the quality of 4 cultivars

from 2 location of seed production in difference
storage condition. The study was divided
experiments on split plot design in CRD with 4
replication as follow. The results show that indigo
seed produce at Chiangmai, CMIGC 94001-2, CMIGC
04001 and CMIGC 04002 cultivar had performed
seed quality were higher than compared with
seed production of Lamphun. CMIGC 04003 cultivar
produce from Lamphun had high seed quality.
The storage condition revealed that room
temperature condition had seed quality high than
compared with refrigerator temperature and
condition storage temperature. But if want to
storage indigo seed for long ago, should storage
in at low temperature and low moisture.

บทนำ

คราม เป็นพืชตระกูลถั่วชนิดหนึ่งที่มีนํ้ามีความสำคัญใน
ปัจจุบันและอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถส่งออก
ขายต่างประเทศในรูปแบบเครื่องนุ่งห่มย้อมสี ได้ปลดหลายล้าน
บาท โดยส่งออกครามไปหลายๆประเทศ ได้แก่ อังกฤษ
เยอรมัน อิตาลี เดนมาร์ก สหรัฐอเมริกา เป็นต้น จากข้อมูล
สถิติการค้าระหว่างประเทศ ประเทศไทยมีการส่งออกคราม
ในรูปแบบของครามธรรมชาติ คิดเป็นมูลค่า 14,340,385 บาท
(กรมศุลกากร, 2533-2539) แต่ความต้องการใช้ครามในประเทศ
ก็ไม่เพียงพอ ในจังหวัดแพร่ที่มีการย้อมเส้นใยพวกเสื่อผ้า
ต้องมีการนำเข้าครามจากประเทศอังกฤษ โดยซื้อมาในราคา
ที่ค่อนข้างแพง กิโลกรัมละไม่ต่ำกว่า 600 บาท ในขณะที่สี
ครามในไทยมีราคาที่ค่อนข้างถูก เพียงกิโลกรัมละ 100 บาท
เท่านั้น (เพิ่มศักดิ์, 2545) คราม มีหลายสายพันธุ์ อยู่ใน
Family Leguminosae เช่น ครามป่า ครามงอ เป็นต้น
สามารถปลูกได้ในสภาพการปลูกทั่วไป และยังเป็นพืชที่นำ
มาใช้ประโยชน์ได้หลายประการคือ ใช้เป็นยารักษาโรค ใช้
เป็นพืชบำรุงดินช่วยตรึงไนโตรเจน (ณรรักษ์ และอนันต์,
2545) และใช้ในด้านอุตสาหกรรมย้อมสีด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในขณะนี้ทั้งในและต่างประเทศให้ความสำคัญต่อสิ่งที่ดี
จากวัสดุธรรมชาติมากขึ้น เนื่องจากสีที่สกัดจากวัสดุธรรมชาติ

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

มีคุณสมบัติพิเศษคือ ให้ความคงทน ไม่ผุผอนและข้อดีอีกอย่างหนึ่งคือ ช่วยรักษาสภาพแวดล้อมในธรรมชาติได้อีกด้วย จึงสรุปได้ว่าความเป็นพืชที่มีขนาด สดควรปลูกเป็นพืชเพิ่มรายได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวกับความ ในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์เพื่อที่จะนำเมล็ดพันธุ์ไปปลูก ขยายต่อไปนั้น ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษา จึงสมควรอย่างยิ่ง ที่จะต้องศึกษาเพื่อนำมาใช้เป็นประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ศึกษาผลของความแตกต่างของสายพันธุ์ แหล่งเมล็ดพันธุ์ และอุณหภูมิในการเก็บรักษาต่อคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ตาม ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.ทราบถึงคุณภาพของเมล็ดพันธุ์คราม จากความแตกต่าง ระหว่างสายพันธุ์ แหล่งเมล็ดพันธุ์ และอุณหภูมิในระหว่าง การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์คราม

2.ทราบถึงคุณภาพของควมงอกมาตรฐาน ในห้องปฏิบัติการ ของเมล็ดพันธุ์คราม (standard germination) ความ ชื้นเมล็ดพันธุ์ (moisture contents) และความแข็งแรงของ เมล็ดพันธุ์ (seed vigor)

3.สามารถนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงวิธีการผลิต เพื่อ ปรับปรุงกระบวนการการผลิตเมล็ดพันธุ์ครามได้

อุปกรณ์และวิธีการ

การทดลองครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 งานทดลองดังนี้

การทดลองที่ 1 ศึกษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์คราม 4

สายพันธุ์ ก่อนการเก็บรักษา

1. วางแผนการทดลองแบบ CRD (Completely Randomized Design) ประกอบด้วยสิ่งทดลองคือ เมล็ด พันธุ์ครามจำนวน 2 แหล่งปลูก แหล่งปลูกละ 4 พันธุ์ ทำการทดลอง 4 ซ้ำ โดยนำเมล็ดพันธุ์จากแปลงของ เกษตรกรจังหวัดลำพูน และแปลงวิจัยบ้านโป่ง จังหวัด เชียงใหม่

2. การตรวจสอบน้ำหนักของเมล็ดพันธุ์ 1,000 เมล็ด ตามวิธี ของ ISTA (2003) โดยนับเมล็ดพันธุ์จำนวน 8 ซ้ำ ซ้ำละ 100 เมล็ด ทำการชั่งน้ำหนัก แล้วคำนวณค่าเฉลี่ยน้ำหนัก 1,000 เมล็ด (น้ำหนักแต่ละซ้ำคูณด้วย 10)

3. การตรวจสอบความชื้นของเมล็ดพันธุ์ โดยใช้วิธีการอบ ที่อุณหภูมิสูงคงที่ตามกฎของสมาคมเมล็ดพันธุ์สากล ISTA (2003) ซึ่งจะแบ่งเมล็ดออกเป็น 2 ซ้ำๆละ 5 กรัม เกลี่ยเมล็ด ให้กระจายภายในภาชนะ ชั่งน้ำหนักภาชนะพร้อมฝา ตั้ง อุณหภูมิ 103 องศาเซลเซียส นาน 17 ชั่วโมง เมื่อครบกำหนด ให้ปิดฝาภาชนะ นำเข้าโหลดูดความชื้น เพื่อให้เย็นลงนาน 30-40 นาที เมื่อภาชนะเย็นลงแล้ว ชั่งน้ำหนักเมล็ด พร้อมทั้งภาชนะ การคำนวณจะคำนวณเป็นเปอร์เซ็นต์โดย มาตรฐานน้ำหนักสด จากสูตร

$$\text{เปอร์เซ็นต์ความชื้นในเมล็ด} = \frac{(M_2 - M_1)}{(M_2 - M_1)} \times 100$$

เมื่อ M_1 คือ น้ำหนักเป็นกรัมของภาชนะและฝาปิด

M_2 คือ น้ำหนักเป็นกรัมของภาชนะ ฝาปิด และตัวอย่างเมล็ดก่อนอบ

M_3 คือ น้ำหนักเป็นกรัมของภาชนะ ฝาปิด และตัวอย่างเมล็ดหลังอบ

4. การตรวจสอบความงอก ใช้วิธีตรวจสอบความงอก มาตรฐานที่กำหนดโดย ISTA (2003) เพาะเมล็ดลงบนกระดาษ เพาะที่มีความชื้นด้วยน้ำกลั่น จำนวน 4 ซ้ำๆละ 100 เมล็ด ที่อุณหภูมิ 25 องศาเซลเซียส และตรวจนับความงอกที่ 4 และ 7 วันภายหลังเพาะ

5.ความแข็งแรงโดยเทคนิคต่างๆ

5.1 การทดสอบความแข็งแรงของเมล็ดโดยใช้วิธี Accelerated ageing (AA) test โดยทำการนับเมล็ดพันธุ์ ครามซ้ำละ 100 เมล็ด จำนวน 4 ซ้ำ ในแต่ละพันธุ์ ใส่ตะแกรง ลวดมีเส้นผ่านศูนย์กลางกว้าง 15 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตรสูง 6 เซนติเมตร ใส่ น้ำกลั่น 40 มิลลิลิตร แล้ว เกลี่ยเมล็ดให้กระจาย ระวังอย่าให้เมล็ดถูกน้ำ ปิดฝาปิดกล่อง ให้สนิท แล้วนำไปไว้ในตู้อบที่ 41 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 72 ชั่วโมง นำเมล็ดมาทดสอบความงอกมาตรฐาน

5.2 การหาความเร็วในการงอก หรือ ดัชนีความแข็งแรง เป็นการประเมินการเจริญเติบโตของต้นกล้าอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งวิธี การนั้น จะทำการเพาะเมล็ดโดย เพาะเมล็ดในลักษณะเดียวกันกับการตรวจสอบความงอกมาตรฐาน ซึ่งจะทำการนับ จำนวนต้นกล้าปกติ ส่วนสูตรในการคำนวณความเร็วในการ งอก ใช้สูตรดังนี้

$$\text{ดัชนีความแข็งแรง} = \frac{\text{จำนวนต้นกล้าปกติ} + \dots + \dots + \text{จำนวนต้นกล้าปกติ}}{\text{นับวันที่ 1} \quad \text{นับวันสุดท้าย}}$$

การทดลองที่ 2 ศึกษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ครามใน ระหว่างการเก็บรักษา

การทดลองที่ 2.1 ศึกษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ครามใน ระหว่างการเก็บรักษา 4 พันธุ์ โดยทำการเก็บรักษาในอุณหภูมิ 3 ระดับ จากแหล่งปลูกเมล็ดพันธุ์บ้านโป่ง จังหวัดเชียงใหม่ และ การทดลองที่ 2.2 ศึกษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์คราม ในระหว่างการเก็บรักษา 4 พันธุ์ โดยทำการเก็บรักษาใน อุณหภูมิ 3 ระดับ จากแหล่งปลูกเมล็ดพันธุ์บ้านจำบอน จังหวัดลำพูน

1. วางแผนการทดลองแบบ Split plot in CRD ประ กอบด้วยสิ่งทดลองคือ ปัจจัยหลัก คืออุณหภูมิในการเก็บ รักษา 3 อุณหภูมิ ปัจจัยรอง คือ เมล็ดพันธุ์คราม จากแหล่ง เมล็ดพันธุ์ 2 แหล่งจำนวน 4 พันธุ์ ทำการทดลอง 4 ซ้ำ

2. การตรวจสอบน้ำหนักของเมล็ดพันธุ์ 1,000 เมล็ด ตามวิธี ของ ISTA (2003) โดยนับเมล็ดพันธุ์จำนวน 8 ซ้ำ ซ้ำละ 100 เมล็ด ทำการชั่งน้ำหนัก แล้วคำนวณค่าเฉลี่ยน้ำหนัก 1,000 เมล็ด (น้ำหนักแต่ละซ้ำคูณด้วย 10)

3. การตรวจสอบความชื้นของเมล็ดพันธุ์ โดยใช้วิธีการอบ ที่อุณหภูมิสูงคงที่ตามกฎของสมาคมเมล็ดพันธุ์สากล ISTA (2003) ซึ่งจะแบ่งเมล็ดออกเป็น 2 ซ้ำๆละ 5 กรัม เกลี่ยเมล็ด

ให้กระจายภายในภาชนะ ซึ่งน้ำหนักภาชนะพร้อมฝา ตั้ง อุณหภูมิ 103 องศาเซลเซียส นาน 17 ชั่วโมง เมื่อครบกำหนด ให้ปิดภาชนะ นำเข้าโหลดูดความชื้น เพื่อให้เย็นลงนาน 30-40 นาที เมื่อภาชนะเย็นลงแล้ว ซึ่งน้ำหนักเมล็ดพร้อมทั้งภาชนะ การคำนวณจะคำนวณเป็นเปอร์เซ็นต์โดยมาตรฐานน้ำหนักสด จากสูตร

$$\text{เปอร์เซ็นต์ความชื้นในเมล็ด} = \frac{(M_2 - M_1)}{(M_2 - M_1)} \times \frac{100}{(M_2 - M_1)}$$

เมื่อ M_1 คือ น้ำหนักเป็นกรัมของภาชนะและฝาปิด
 M_2 คือ น้ำหนักเป็นกรัมของภาชนะ ฝาปิด และตัวอย่างเมล็ดก่อนอบ
 M_3 คือ น้ำหนักเป็นกรัมของภาชนะ ฝาปิด และตัวอย่างเมล็ดหลังอบ

4. การตรวจสอบความงอก ใช้วิธีตรวจสอบความงอกมาตรฐานที่กำหนดโดย ISTA (2003) เพาะเมล็ดลงบนกระดาษเพาะที่มีความชื้นด้วยน้ำกลั่น จำนวน 4 ซ้ำๆ ละ 100 เมล็ด ที่อุณหภูมิ 25 องศาเซลเซียส และตรวจนับความงอกที่ 4 และ 7 วันภายหลังเพาะ

5. ความแข็งแรงโดยเทคนิคต่างๆ

5.1 การทดสอบความแข็งแรงของเมล็ดโดยใช้วิธี Accelerated ageing (AA) test โดยทำการนับ เมล็ดพันธุ์รวมซ้ำละ 100 เมล็ด จำนวน 4 ซ้ำ ในแต่ละพันธุ์ ใส่ตะแกรงลวดมีเส้นผ่านศูนย์กลางกว้าง 15 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร ใส่ น้ำกลั่น 40 มิลลิลิตร แล้วเกลี่ยเมล็ดให้กระจาย ระวางอย่าให้เมล็ดถูกน้ำ ปิดผนึกกล่องให้สนิท แล้วนำไปไว้ในตู้อบที่ 41 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 72 ชั่วโมง นำเมล็ดมาทดสอบความงอกมาตรฐาน

5.2 การหาความเร็วในการงอก หรือ ดัชนีความแข็งแรง เป็นการประเมินการเจริญเติบโตของต้นกล้าอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งวิธีการนั้น จะทำการเพาะเมล็ดโดย เพาะเมล็ดในลักษณะเดียวกันกับการตรวจสอบความงอกมาตรฐาน ซึ่งจะทำการนับจำนวนต้นกล้าปกติ ส่วนสูตรในการคำนวณความเร็วในการงอก ใช้สูตรดังนี้

$$\text{ดัชนีความแข็งแรง} = \frac{\text{จำนวนต้นกล้าปกติ} + \dots + \text{จำนวนต้นกล้าปกติ}}{\text{นับวันที่ 1} \quad \quad \quad \text{นับวันสุดท้าย}}$$

การวิเคราะห์ผลการทดลอง

นำข้อมูลไปวิเคราะห์ผลทางสถิติ เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยวิธี Duncan's New Multiple Range Test (DMRT) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

ผลการทดลอง

คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ก่อนการเก็บรักษา

จากการหาน้ำหนักเมล็ด 1,000 เมล็ด ของเมล็ดรวมทั้ง 4 สายพันธุ์นี้ ทำเฉพาะก่อนการเก็บรักษาเท่านั้น โดยพบว่า น้ำหนักเมล็ด 1,000 เมล็ด มีน้ำหนักเฉลี่ย 5.11 กรัม ซึ่งมี

ความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ โดยพันธุ์ที่มีน้ำหนักเมล็ด 1,000 เมล็ด มากที่สุด คือ พันธุ์ CMIGC 04003 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน มีน้ำหนักเมล็ด 1,000 เมล็ด เท่ากับ 5.90 กรัม รองลงมา คือพันธุ์ CMIGC 04003 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ และพันธุ์ CMIGC 04001 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ ซึ่งมีน้ำหนักเมล็ด 1,000 เมล็ด เท่ากับ 5.89 และ 5.46 กรัม ตามลำดับ ส่วนพันธุ์ที่มีน้ำหนักเมล็ด 1,000 เมล็ด น้อยที่สุด คือ พันธุ์ CMIGC 04002 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ มีน้ำหนักเมล็ด 1,000 เมล็ด เท่ากับ 4.26 กรัม

จากการทดสอบความชื้นในเมล็ดรวมทั้ง 4 สายพันธุ์พบว่า ความชื้นในเมล็ดเฉลี่ย 9.80 เปอร์เซ็นต์ มีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งพันธุ์ที่มีความชื้นในเมล็ดเฉลี่ยสูงสุดคือ พันธุ์ CMIGC 04001 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน มีความชื้นในเมล็ดเฉลี่ยเท่ากับ 10.50 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือ พันธุ์ CMIGC 04002 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน และพันธุ์ CMIGC 94001-2 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน ซึ่งมีความชื้นในเมล็ดเฉลี่ยเท่ากับ 10.48 และ 10.05 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ส่วนพันธุ์ที่มีความชื้นในเมล็ดเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ พันธุ์ CMIGC 04003 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ มีความชื้นในเมล็ดเฉลี่ยเท่ากับ 8.97 เปอร์เซ็นต์

เปอร์เซ็นต์ความงอกมาตรฐานของเมล็ดพันธุ์รวม ก่อนการเก็บรักษา มีความงอกอยู่ระหว่าง 12.00-95.75 เปอร์เซ็นต์ เฉลี่ย 57.28 เปอร์เซ็นต์ มีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ โดยพบว่า CMIGC 04002 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ มีเปอร์เซ็นต์ความงอกมาตรฐานสูงที่สุดคือ 95.75 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือ พันธุ์ CMIGC 94001-2 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ และ พันธุ์ CMIGC 04001 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์ความงอกมาตรฐานเท่ากับ 89.25 และ 76.25 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ โดยที่พันธุ์ CMIGC 04001 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน มีเปอร์เซ็นต์ความงอกมาตรฐานต่ำที่สุดคือ 22.50 เปอร์เซ็นต์ ส่วนเปอร์เซ็นต์เมล็ดสดแต่ไม่งอก พบว่า อยู่ระหว่าง 0.75 -77.00 เปอร์เซ็นต์ เฉลี่ย 39.53 เปอร์เซ็นต์ มีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ โดยพบว่า CMIGC 04001 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน มีเปอร์เซ็นต์เมล็ดสดแต่ไม่งอกสูงที่สุด คือ 77.00 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือ พันธุ์ CMIGC 94001-2 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน และ พันธุ์ CMIGC 04003 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์เมล็ดสดแต่ไม่งอกเท่ากับ 68.00 และ 61.25 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ โดยที่พันธุ์ CMIGC 04002 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ มีเปอร์เซ็นต์เมล็ดสดไม่งอกต่ำที่สุดคือ 0.75 เปอร์เซ็นต์ และพบว่า มีเปอร์เซ็นต์เมล็ดตายอยู่ระหว่าง 0 -2.25 เปอร์เซ็นต์ เฉลี่ย 1.00 เปอร์เซ็นต์ ไม่มีความแตกต่างทางสถิติ โดย CMIGC 04002 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน มีเปอร์เซ็นต์เมล็ดตายสูงที่สุด คือ 2.25 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือ CMIGC 04003 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน และ CMIGC 04002 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์เมล็ดตาย 1.75 และ 1.75 เปอร์เซ็นต์

ตามลำดับ โดยที่พันธุ์ CMIGC 04001 จากทั้ง 2 แหล่ง ไม่มีเปอร์เซ็นต์เมล็ดตาย

จากการนำเมล็ดครวมทั้ง 4 สายพันธุ์ ไปทดสอบความแข็งแรงก่อนการเก็บรักษา โดยวิธีการเร่งอายุเมล็ดพันธุ์ ผลปรากฏว่า ความงอกภายหลังการเร่งอายุของเมล็ดพันธุ์ มีเปอร์เซ็นต์ความงอกอยู่ระหว่าง 49.50-91.00 เปอร์เซ็นต์ โดยมีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งพันธุ์ที่มีความงอกภายหลังการเร่งอายุของเมล็ดพันธุ์สูงที่สุด คือพันธุ์ CMIGC 04002 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ มีเปอร์เซ็นต์ความงอกภายหลังการเร่งอายุของเมล็ดพันธุ์เท่ากับ 91.00 เปอร์เซ็นต์ โดยมีพันธุ์ CMIGC 04001 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ และพันธุ์ CMIGC 04003 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน มีเปอร์เซ็นต์ความงอกภายหลังการเร่งอายุของเมล็ดพันธุ์ รองลงมา ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์ความงอกภายหลังการเร่งอายุของเมล็ดพันธุ์ เท่ากับ 72.25 และ 67.00 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ส่วนพันธุ์ CMIGC 94001-2 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน มีความงอกภายหลังการเร่งอายุของเมล็ดพันธุ์ต่ำที่สุด มีค่าเท่ากับ 49.50 เปอร์เซ็นต์

โดยการทดสอบหาดัชนีความแข็งแรง ของเมล็ดพันธุ์ครมนั้น พบว่า มีดัชนีความแข็งแรงระหว่าง 4.54-31.38 ซึ่งมีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ โดยพันธุ์ CMIGC 04002 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ มีดัชนีความแข็งแรงสูงที่สุด คือ 31.38 ซึ่งพันธุ์ CMIGC 04001 และพันธุ์ CMIGC 94001-2 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ มีดัชนีความแข็งแรงรองลงมา มีค่าเท่ากับ 20.61 และ 19.24 ตามลำดับ ส่วนพันธุ์ CMIGC 04001 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน มีดัชนีความแข็งแรงต่ำที่สุด คือ 4.54

คุณภาพของเมล็ดพันธุ์หลังการเก็บรักษา

แหล่งเมล็ดพันธุ์จังหวัดเชียงใหม่

พบว่า ความชื้นของเมล็ดพันธุ์ครมหลังเก็บรักษาเป็นเวลา 4 เดือน มีความชื้นเฉลี่ย 9.48% โดยพันธุ์ที่มีความชื้นสูงที่สุดคือพันธุ์ CMIGC 04002 โดยมีความชื้นเฉลี่ย 9.91% รองลงมาคือพันธุ์ CMIGC 94001-2 และพันธุ์ CMIGC 04001 ซึ่งมีความชื้นเฉลี่ย 9.50% และ 9.43% ตามลำดับ ส่วนพันธุ์ที่มีความชื้นต่ำที่สุด คือ พันธุ์ CMIGC 04003 ซึ่งมีความชื้นเฉลี่ย 9.07% โดยการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องเย็น ทำให้เมล็ดพันธุ์มีความชื้นสูงที่สุด รองลงมาคือ อุณหภูมิห้อง และ อุณหภูมิตู้เย็น โดยมีความชื้นเฉลี่ย 9.55 9.51 และ 9.37% ตามลำดับ ความงอกมาตรฐานของเมล็ดพันธุ์หลังเก็บรักษาเป็นเวลา 4 เดือน พบว่า เมล็ดพันธุ์ครมมีความงอกมาตรฐานเฉลี่ย 61.46% โดยพันธุ์ที่มีความงอกมาตรฐานสูงที่สุดคือพันธุ์ CMIGC 04002 โดยมีความงอกมาตรฐานเฉลี่ย 87.83% รองลงมาคือพันธุ์ CMIGC 94001-2 และพันธุ์ CMIGC 04001 ซึ่งมีความงอกมาตรฐานเฉลี่ย 64.50% และ 63.08% ตามลำดับ ส่วนพันธุ์ที่มีความงอกมาตรฐานต่ำที่สุด คือ พันธุ์ CMIGC 04003 ซึ่งมีความงอกมาตรฐานเฉลี่ย 30.42% โดยการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้อง ทำให้เมล็ดพันธุ์มี

ความงอกมาตรฐานสูงที่สุด รองลงมาคือ อุณหภูมิห้องเย็น และอุณหภูมิตู้เย็น โดยมีความงอกมาตรฐานเฉลี่ย 64.44 60.81 และ 59.13% ตามลำดับ ความแข็งแรงของเมล็ดพันธุ์หลังเก็บรักษาเป็นเวลา 4 เดือน โดยวิธี AA test พบว่า เมล็ดพันธุ์ครมมีความงอกหลังการเร่งอายุเฉลี่ย 70.69% โดยพันธุ์ที่มีความงอกหลังการเร่งอายุสูงที่สุดคือพันธุ์ CMIGC 94001-2 โดยมีความงอกหลังการเร่งอายุเฉลี่ย 85.50% รองลงมาคือ พันธุ์ CMIGC 04001 และพันธุ์ CMIGC 04002 ซึ่งมีความงอกหลังการเร่งอายุเฉลี่ย 68.42% และ 65.58% ตามลำดับ ส่วนพันธุ์ที่มีความงอกหลังการเร่งอายุต่ำที่สุด คือ พันธุ์ CMIGC 04003 ซึ่งมีความงอกหลังการเร่งอายุเฉลี่ย 63.25% โดยการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้อง ทำให้เมล็ดพันธุ์มีความงอกหลังการเร่งอายุสูงที่สุด รองลงมาคือ อุณหภูมิห้องเย็น และ อุณหภูมิตู้เย็น โดยมีความงอกหลังการเร่งอายุเฉลี่ย 76.25 73.19 และ 62.63% ตามลำดับ และความแข็งแรงของเมล็ดพันธุ์หลังเก็บรักษาเป็นเวลา 4 เดือน โดยวัดดัชนีความแข็งแรง พบว่า เมล็ดพันธุ์ครมมีดัชนีความแข็งแรงเฉลี่ย 18.33% โดยพันธุ์ที่มีดัชนีความแข็งแรงสูงที่สุดคือพันธุ์ CMIGC 04002 โดยมีดัชนีความแข็งแรงเฉลี่ย 28.47% รองลงมาคือพันธุ์ CMIGC 04001 และพันธุ์ CMIGC 94001-2 ซึ่งมีดัชนีความแข็งแรงเฉลี่ย 18.51% และ 17.92% ตามลำดับ ส่วนพันธุ์ที่มีดัชนีความแข็งแรงต่ำที่สุด คือ พันธุ์ CMIGC 04003 ซึ่งมีดัชนีความแข็งแรงเฉลี่ย 8.41% โดยการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้อง ทำให้เมล็ดพันธุ์มีดัชนีความแข็งแรงสูงที่สุด รองลงมาคือ อุณหภูมิห้องเย็น และอุณหภูมิตู้เย็น โดยมีดัชนีความแข็งแรง เฉลี่ย 19.87 18.27 และ 16.84% ตามลำดับ ดังตาราง 2

แหล่งเมล็ดพันธุ์จังหวัดลำพูน

พบว่า ความชื้นของเมล็ดพันธุ์ครมหลังเก็บรักษาเป็นเวลา 4 เดือน มีความชื้นเฉลี่ย 10.32% โดยพันธุ์ที่มีความชื้นสูงที่สุดคือพันธุ์ CMIGC 04001 โดยมีความชื้นเฉลี่ย 10.55% รองลงมาคือพันธุ์ CMIGC 04002 และพันธุ์ CMIGC 94001-2 ซึ่งมีความชื้นเฉลี่ย 10.46% และ 10.40% ตามลำดับ ส่วนพันธุ์ที่มีความชื้นต่ำที่สุด คือ พันธุ์ CMIGC 04003 ซึ่งมีความชื้นเฉลี่ย 9.88% โดยการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องเย็น ทำให้เมล็ดพันธุ์มีความชื้นสูงที่สุด รองลงมาคือ อุณหภูมิห้อง และอุณหภูมิตู้เย็น โดยมีความชื้นเฉลี่ย 10.48 10.26 และ 10.22% ตามลำดับ ความงอกมาตรฐานของเมล็ดพันธุ์หลังเก็บรักษาเป็นเวลา 4 เดือน พบว่า เมล็ดพันธุ์ครมมีความงอกมาตรฐานเฉลี่ย 44.50% โดยพันธุ์ที่มีความงอกมาตรฐานสูงที่สุดคือพันธุ์ CMIGC 04003 โดยมีความงอกมาตรฐานเฉลี่ย 52.25% รองลงมาคือพันธุ์ CMIGC 04002 และพันธุ์ CMIGC 94001-2 ซึ่งมีความงอกมาตรฐานเฉลี่ย 50.58% และ 38.17% ตามลำดับ ส่วนพันธุ์ที่มีความงอกมาตรฐานต่ำที่สุด คือ พันธุ์ CMIGC 04001 ซึ่งมีความงอกมาตรฐานเฉลี่ย 37.00% โดยการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้อง ทำให้เมล็ดพันธุ์มีความงอกมาตรฐานสูงที่สุด รองลงมาคือ อุณหภูมิตู้เย็น และ

อุณหภูมิห้องเย็น โดยมีความงอกมาตรฐานเฉลี่ย 56.44 40.44 และ 36.63% ตามลำดับ ความแข็งแรงของเมล็ดพันธุ์หลังเก็บรักษาเป็นเวลา 4 เดือน โดยวิธี AA test พบว่า เมล็ดพันธุ์มีความงอกหลังการเร่งอายุเฉลี่ย 81.65% โดยพันธุ์ที่มีความงอกหลังการเร่งอายุสูงที่สุดคือพันธุ์ CMIGC 04002 โดยมีความงอกหลังการเร่งอายุเฉลี่ย 88.67% รองลงมาคือพันธุ์ CMIGC 94001-2 และพันธุ์ CMIGC 04001 ซึ่งมีความงอกหลังการเร่งอายุเฉลี่ย 82.08% และ 81.33% ตามลำดับ ส่วนพันธุ์ที่มีความงอกหลังการเร่งอายุต่ำที่สุด คือ พันธุ์ CMIGC 04003 ซึ่งมีความงอกหลังการเร่งอายุเฉลี่ย 74.50% โดยการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องเย็น ทำให้เมล็ดพันธุ์มีความงอกหลังการเร่งอายุสูงที่สุด รองลงมาคือ อุณหภูมิห้องเย็น และอุณหภูมิห้อง โดยมีความงอกหลังการเร่งอายุเฉลี่ย 85.56 81.13 และ 78.25% ตามลำดับ และความแข็งแรงของเมล็ดพันธุ์หลังเก็บรักษาเป็นเวลา 4 เดือน โดยวัดดัชนีความแข็งแรง พบว่า เมล็ดพันธุ์มีความแข็งแรงเฉลี่ย 11.95% โดยพันธุ์ที่มีดัชนีความแข็งแรงสูงที่สุดคือพันธุ์ CMIGC 04003 โดยมีดัชนีความแข็งแรงเฉลี่ย 14.85% รองลงมาคือพันธุ์ CMIGC 04002 และพันธุ์ CMIGC 94001-2 ซึ่งมีดัชนีความแข็งแรงเฉลี่ย 13.68% และ 9.88% ตามลำดับ ส่วนพันธุ์ที่มีดัชนีความแข็งแรงต่ำที่สุด คือ พันธุ์ CMIGC 04001 ซึ่งมีดัชนีความแข็งแรงเฉลี่ย 9.39% โดยการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้อง ทำให้เมล็ดพันธุ์มีดัชนีความแข็งแรงสูงที่สุด รองลงมาคือ อุณหภูมิห้องเย็น และ อุณหภูมิห้องเย็น โดยมีดัชนีความแข็งแรง เฉลี่ย 16.42 9.75 และ 9.69% ตามลำดับ

วิจารณ์ผลการทดลอง

จากการศึกษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ก่อนการเก็บรักษา ของเมล็ดพันธุ์คราม 4 สายพันธุ์ พบว่า จากการหาน้ำหนักเมล็ด 1,000 เมล็ด ของเมล็ดครามทั้ง 4 สายพันธุ์นี้ โดยพบว่า น้ำหนักเมล็ด 1,000 เมล็ด มีน้ำหนักอยู่ระหว่าง 4.26-5.90 กรัม น้ำหนักเฉลี่ย 5.11 กรัม จากการทดลองดังกล่าวเป็นไปในทำนองเดียวกับ บุญญา (2540) รายงานไว้ว่า เมล็ดมีลักษณะกึ่งกลม กลมเหลี่ยม และมีน้ำหนัก 1,000 เมล็ด เฉลี่ย 3.35-16.14 กรัม เนื่องจากน้ำหนัก 1,000 เมล็ด เป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับพันธุกรรม และแปรปรวนได้ตามสภาพแวดล้อม เช่น ชนิดของดิน การใส่ปุ๋ย ความชื้น และสภาพภูมิอากาศ

จากการทดสอบความชื้นในเมล็ดครามทั้ง 4 สายพันธุ์ก่อนการเก็บรักษา พบว่า ความชื้นในเมล็ดเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 8.97-10.50 เปอร์เซ็นต์ ส่วนความชื้นในเมล็ดพันธุ์หลังการเก็บรักษา พบว่า มีความชื้นของเมล็ดพันธุ์ระหว่าง 9.07-10.55 เปอร์เซ็นต์ ความชื้นเมล็ดที่อุณหภูมิห้องเย็น เฉลี่ย 9.37-10.22 เปอร์เซ็นต์ ความชื้นเมล็ดที่อุณหภูมิห้องเย็นเฉลี่ย 9.55-10.48 เปอร์เซ็นต์ และความชื้นเมล็ดที่อุณหภูมิห้องเย็นเฉลี่ย 9.51-10.26 เปอร์เซ็นต์ แสดงให้เห็นว่า ความชื้นค่อนข้างคงที่ ทั้งนี้เนื่องจาก การเก็บรักษาไว้ในภาชนะปิดสนิท สอดคล้องกับ จินณจาร์ และ

ประนอม (2531) เมื่อเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองไว้นาน 12 เดือน พบว่า การเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ในสภาพเปิด ความชื้นของเมล็ดมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามสภาพความชื้นสัมพัทธ์ของบรรยากาศ ในขณะที่การเก็บรักษาในสภาพปิด เมล็ดมีความชื้นค่อนข้างคงที่ตลอดระยะเวลาการเก็บรักษา เนื่องจากไม่มีการแลกเปลี่ยนความชื้นระหว่างเมล็ดกับบรรยากาศภายนอก ปัจจุบันยังไม่พบว่ามีกำหนดความชื้นของเมล็ดพันธุ์ครามในมาตรฐานเมล็ดพันธุ์จำหน่าย แต่จากการทดลองพบว่า ความชื้นของเมล็ดพันธุ์ครามใกล้เคียงกับความชื้นของเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว ซึ่งจัดว่าเป็นพืชตระกูลเดียวกับคราม โดยมีการกำหนดความชื้นในมาตรฐานของเมล็ดพันธุ์จำหน่ายอยู่ที่ 10 เปอร์เซ็นต์ (สำนักเมล็ดพันธุ์ข้าวกรมการข้าว, 2547)

จากการทดสอบเปอร์เซ็นต์ความงอกมาตรฐานก่อนการเก็บรักษาพบว่า มีความงอกมาตรฐานเฉลี่ย 57.28 เปอร์เซ็นต์ จะเห็นได้ว่า เมล็ดพันธุ์ครามมีความงอกมาตรฐานค่อนข้างต่ำ ขณะเดียวกัน มีเมล็ดสดแต่ไม่งอกค่อนข้างสูง และยังมีเมล็ดตายค่อนข้างต่ำ เป็นไปได้ว่า เมล็ดพันธุ์ครามนี้ มีการพักตัว ซึ่งสอดคล้องกับ พิมพ์พร และคำพันธ์ (2535) ได้ศึกษาอายุการเก็บรักษาต่อระยะการพักตัวของเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว พบว่า เมื่อเริ่มต้นการเก็บรักษา 1 เดือน เมล็ดมีความงอกต่ำเพียง 37 เปอร์เซ็นต์ แต่มีเมล็ดสดแต่ไม่งอก หรือ เมล็ดพักตัวสูงถึง 46 เปอร์เซ็นต์ และต่อมาความงอกของเมล็ดจึงค่อยๆ สูงขึ้น ในขณะที่เมล็ดสดแต่ไม่งอกลดลง ส่วนความงอกมาตรฐานภายหลังการเก็บรักษา พบว่า มีความงอกของเมล็ดพันธุ์ระหว่าง 49.5-91 เปอร์เซ็นต์ เมล็ดพันธุ์ที่เก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องเย็น มีความงอกเฉลี่ย 40-59 เปอร์เซ็นต์ เมล็ดพันธุ์ที่เก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องเย็น มีความงอกเฉลี่ย 37-61 เปอร์เซ็นต์ และเมล็ดพันธุ์ที่เก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องเย็น มีความงอกเฉลี่ย 56-64 เปอร์เซ็นต์ Zhang et al. (2005) พบว่า เมล็ดพันธุ์ Chinese leymus มีความงอกต่ำมากในช่วงปีแรกของการเก็บรักษา แต่มีความงอกเพิ่มขึ้นเมื่อระยะเวลาในการเก็บรักษาเพิ่มขึ้น ทั้งในสภาพการเก็บรักษาในห้องเย็น และห้องอุณหภูมิปกติ และหลังจากนั้นก็มีความงอกลดลงตลอดการเก็บรักษา

จากการนำเมล็ดครามทั้ง 4 สายพันธุ์ ไปทดสอบความแข็งแรงก่อนการเก็บรักษา โดยวิธีการเร่งอายุเมล็ดพันธุ์ และดัชนีความแข็งแรง ผลปรากฏว่า มีเปอร์เซ็นต์ความงอกภายหลังการเร่งอายุเฉลี่ย 71-82 เปอร์เซ็นต์ และมีดัชนีความแข็งแรง 12-18 จวงจันท์ (2529) กล่าวว่า ดัชนีความแข็งแรง เป็นการวัดค่าความแข็งแรงของเมล็ดพันธุ์อีกวิธีหนึ่ง คือ เมล็ดที่แข็งแรงย่อมงอกเร็ว ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับผลการทดสอบความงอกมาตรฐานพบว่า ความงอกภายหลังการเร่งอายุมีความงอกสูงกว่าความงอกมาตรฐาน แสดงให้เห็นว่า เมล็ดพันธุ์ครามมีการพักตัว เมล็ดครามมีลักษณะเมล็ดแข็งมาก และงอกยากมาก (Russell et al, 1936) ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยพร (2546) กล่าวว่าความแข็งแรงของเมล็ดพันธุ์ และความมีชีวิตของเมล็ดพันธุ์ มีความสัมพันธ์กัน คือ ทั้งความแข็งแรงและความมีชีวิตของเมล็ดพันธุ์จะมีค่าสูงสุดที่ระยะสุกแก่ทาง

สรีรวิทยาเท่าๆ กัน และจะมีค่าต่ำสุดพร้อมกันเมื่อเมล็ดพันธุ์ตาย แต่ระยะเวลาระหว่างที่เมล็ดพันธุ์สุกแก่ทางสรีรวิทยาไปจนถึงเมล็ดพันธุ์ตายนั้น ความมีชีวิตจะต่ำกว่าความแข็งแรงของเมล็ดพันธุ์

สรุปผลการทดลอง

คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ก่อนการเก็บรักษา ทั้ง 4 พันธุ์พบว่า เมล็ดพันธุ์ความพันธุ์ CMIGC 04002 เชียงใหม่ มีความงอกมาตรฐาน ความงอกหลังการเร่งอายุและดัชนีความแข็งแรงสูงสุด ยกเว้นความชื้นของเมล็ดพันธุ์และน้ำหนัก 1,000 เมล็ด ส่วนคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ความหลังการเก็บ

รักษา พบว่า แหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ สายพันธุ์ CMIGC 94001-2, CMIGC 04001 และ CMIGC 04002 มีคุณภาพดี โดยมีเปอร์เซ็นต์ความงอก และความแข็งแรงสูง เมื่อเทียบกับแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน ส่วนสายพันธุ์ CMIGC 04003 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ลำพูน มีคุณภาพดีกว่าแหล่งเมล็ดพันธุ์เชียงใหม่ ทางด้านอุณหภูมิในการเก็บรักษา พบว่า หลังเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์เป็นเวลา 4 เดือน ที่อุณหภูมิห้องดีที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับ การเก็บรักษาที่อุณหภูมิตู้เย็น และอุณหภูมิห้องเย็น แต่หากต้องการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ความไว้เป็นเวลานาน ควรเก็บรักษาไว้ในที่อุณหภูมิต่ำและความชื้นต่ำ

บรรณานุกรม

- กรมศุลกากร. 2533-2539. สถิติการค้าระหว่างประเทศ. กระทรวงการคลัง. 7 น.
- จวงจันทร ดวงพิตรา. 2529. การตรวจสอบและวิเคราะห์เมล็ดพันธุ์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพืชไร่ฯ คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 194 น.
- จิณณจาร์ เศรษฐสุข และประนอม ศรีสวัสดิ์. 2531. การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองโดยใช้วัสดุดูดความชื้น ภายในภาชนะปิดผนึก น. 1-11 ใน รายงานการสัมมนาความก้าวหน้าของงานวิจัยและพัฒนาวิทยาการเมล็ดพันธุ์ ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตรและสมาคมวิทยาศาสตร์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชยพร แอคะระวัณ. 2546. วิทยาการเมล็ดพันธุ์. โรงพิมพ์เทพพิทักษ์การพิมพ์, กรุงเทพฯ. 197 น.
- ณรงรัชต์ กระฉ่าง และ อนันต์ ปินตารักษ์. 2545. ผลของการใช้ครามป่าเป็นปุ๋ยพืชสดและปุ๋ยวิทยาศาสตร์ต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของข้าวฟ่างบนพื้นที่ดอน. รายงานผลการทดลองภาคพืชไร่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 46 น.
- บุญญา อนุสรณ์รัชดา. 2540. การศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์และระยะการเจริญเติบโตที่เหมาะสมของครามในการสกัดสีธรรมชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 92 น.
- พิมพ์พร เทวฤทธิ์ และคำพันธ์ ศิริภาร. 2531. อายุการเก็บรักษาและระยะพักตัวของเมล็ดถั่วเขียวที่เก็บรักษาในสภาพต่างๆ กัน. วารสารเกษตร. 21: 45-55.
- เพิ่มศักดิ์ สุภาพรเหมินทร์. 2545. ครามพืชสีฟ้า. น.111-117. ใน เพิ่มศักดิ์ สุภาพรเหมินทร์ (ผู้รวบรวม) ปอสาและกระดาศสา : เอกสารวิชาการ ศูนย์วิจัยพืชไร่เชียงใหม่. กรมวิชาการเกษตร. เชียงใหม่
- สำนักเมล็ดพันธุ์ข้าวกรมการข้าว. 2547. มาตรฐานเมล็ดพันธุ์จำหน่าย (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา http://seed.doe.go.th/data_seeds/seedstd.htm (4 มิถุนายน 2551)
- International Seed Testing Association (ISTA). 2003. International Rules for Seed Testing Rules 2003. Edition 2003/1. Zurich: International Seed Testing Association.
- Russell. J., W. Bally, J. Legros and M.G. Ray. 1936. Use of leguminous plants in tropical countries as green manure, as cover and shade. Int. Inst. Agric., Rome.
- Zhang, W. D., G. J. Dong, Q. Y. Shu, H. J. Li and G. S. Liu. 2005. Effect of storage conditions on

ผลการใส่ปุ๋ยต่างชนิดต่อผลผลิตข้าวพันธุ์ กข15 ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสมบัติบางประการของดินที่บ้านพันธุลี ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

EFFECTS OF DIFFERENT FERTILIZERS APPLICATION ON RICE YIELDS (RD15), ECONOMIC RETURN, AND SOME SOIL PROPERTIES AT PUNTULEE VILLAGE, NORKMUANG SUB-DISTRICT, MUANG DISTRICT, SURIN PROVINCE

ทองอ่อน เสาวเวียง
สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ อ.เมือง จ.สุรินทร์
ทำการวิจัยแล้วเสร็จ พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบผลผลิตข้าวนาดำที่ใส่ปุ๋ยต่างชนิดกัน (2) เปรียบเทียบผลตอบแทนทางเศรษฐกิจข้าวนาดำที่ใส่ปุ๋ยต่างชนิดกัน (3) ศึกษาสมบัติบางประการของดินที่ปลูกข้าวนาดำที่ใส่ปุ๋ยต่างชนิดกัน และ (4) ศึกษาความสัมพันธ์ของข้อมูลทุกลักษณะที่ทำการศึกษา ดำเนินการทดลองในพื้นที่นาของเกษตรกรบ้านพันธุลี ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้แผนการทดลองแบบสุ่มบล็อกสมบูรณ์ (Randomized Complete Block Design : RCBD) จำนวน 5 ซ้ำ 4 กรรมวิธีประกอบด้วย กรรมวิธีไม่ใส่ปุ๋ย กรรมวิธีใส่ปุ๋ยพืชสด ไส้อาฟริกกัน กรรมวิธีใส่ปุ๋ยพืชสดแฉะแฉะ (อัตรา 400 กิโลกรัมต่อไร่) ร่วมกับปุ๋ยคอกมูลโค (อัตรา 160 กิโลกรัมต่อไร่) และกรรมวิธีการใส่ปุ๋ยตามวิธีของเกษตรกร (ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 16-16-8 อัตรา 37 กิโลกรัมต่อไร่) ใช้ข้าวพันธุ์ กข15 ในการทดลอง โดยหว่านกล้าวันที่ 16 กรกฎาคม 2551 ย้ายปักดำวันที่ 17 สิงหาคม 2551 ระยะปักดำเท่ากับ 25 X 25 เซนติเมตร จำนวน 5 ต้นต่อจับ

จากผลการทดลองพบว่า การใส่ปุ๋ยทั้ง 4 กรรมวิธีให้ผลผลิตและการเจริญเติบโตบางประการของข้าวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติยกเว้นความสูงของลำต้นข้าว โดยกรรมวิธีการใส่ปุ๋ยพืชสดแฉะแฉะร่วมกับปุ๋ยคอกมูลโคให้ผลผลิตของลำต้นเฉลี่ยสูงสุด (88 เซนติเมตร) แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.01$) จากกรรมวิธีอื่นๆ รองลงมาคือ กรรมวิธีใส่ปุ๋ยพืชสดไส้อาฟริกกัน (78 เซนติเมตร) ไม่ใส่ปุ๋ย (76 เซนติเมตร) และใส่ปุ๋ยตามวิธีเกษตรกร (73 เซนติเมตร) ตามลำดับ ซึ่ง 3 กรรมวิธีหลังนี้ให้ผลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่ากรรมวิธีการใส่ปุ๋ยพืชสดแฉะแฉะร่วมกับปุ๋ยคอกมูลโคให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงสุด (630 บาทต่อไร่) ส่วนกรรมวิธีอื่นๆ ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจติดลบ สำหรับการศึกษาสมบัติบางประการของดินหลังปลูกข้าวพบว่า การใส่ปุ๋ยทั้ง 4 กรรมวิธีมีผลต่อคุณสมบัติบางประการของดินไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นปริมาณโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้พบว่ากรรมวิธีการใส่ปุ๋ยพืชสดแฉะแฉะร่วมกับปุ๋ยคอกมูลโคให้ปริมาณโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ในดินหลังทดลองเฉลี่ย

สูงสุด เท่ากับ 19.20 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากกรรมวิธีอื่น ($p \leq 0.05$) ส่วนกรรมวิธีอื่นให้ผลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อนำข้อมูลทุกลักษณะที่ทำการศึกษาจากการวิจัยในครั้งนี้มาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) พบว่า (1) ผลผลิตข้าวเปลือกมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญยิ่งกับความสูงของลำต้น ($r = 0.856^{**}$) จำนวนรวงต่อกอ ($r = 0.840^{**}$) น้ำหนักฟาง ($r = 0.823^{**}$) และจำนวนต้นต่อกอ ($r = 0.754^{**}$) แต่มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญยิ่งกับจำนวนเมล็ดลีบต่อรวง ($r = 0.638^{**}$) และจำนวนเมล็ดดีต่อรวง ($r = 0.563^{**}$) (2) จำนวนรวงต่อกอมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญยิ่งต่อจำนวนต้นต่อกอ ($r = 0.961^{**}$) แต่มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญยิ่งกับน้ำหนักฟาง ($r = 0.807^{**}$) จำนวนเมล็ดลีบต่อรวง ($r = 0.790^{**}$) และความสูงของลำต้น ($r = 0.736^{**}$) (3) จำนวนเมล็ดดีต่อรวงมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญกับปริมาณอินทรีย์วัตถุ ($r = 0.490^{*}$) (4) จำนวนต้นต่อกอมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญยิ่งกับน้ำหนักฟาง ($r = 0.837^{**}$) และจำนวนเมล็ดลีบต่อรวง ($r = 0.754^{**}$) แต่มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญยิ่งกับความสูงของลำต้น ($r = 0.667^{**}$) (5) น้ำหนักฟางมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญยิ่งกับความสูงของลำต้น ($r = 0.781^{**}$) แต่มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญกับจำนวนเมล็ดลีบต่อรวง ($r = 0.533^{*}$) (6) จำนวนเมล็ดลีบต่อรวงมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญยิ่งกับความสูงของลำต้น ($r = 0.656^{**}$) (7) ความสูงของลำต้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญกับปริมาณโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ ($r = 0.536^{*}$)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ คือ การผลิตข้าวพันธุ์ กข15 ที่บ้านพันธุลี ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับดินค่อนข้างจำกัด ควรมีการใส่ปุ๋ยพืชสดแฉะแฉะร่วมกับปุ๋ยคอกมูลโคจะได้ผล

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ผลิตและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า นอกจากนี้ยังช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยเฉพาะปริมาณธาตุอาหารพืชที่มีความจำเป็นต่อการผลิตข้าวทั้งในฤดูกาลเพาะปลูก หรือพืชที่จะปลูกในพื้นที่ดินดังกล่าวในฤดูถัดไป

Abstract

This study aimed to (1) compare productions of transplanted rice applied by different fertilizers, (2) compare economic return of transplanted rice applied by different fertilizers, (3) study some soil properties after trial which different fertilizers were applied, and (4) study correlation of all studied objective data.

The study was conducted on the farmer's field at Puntulee village, Norkmuang sub-district, Muang district, Surin province, by Randomized Completed Block Design (RCBD) with 5 replications and 4 treatments; control (no fertilizer), sesbania's green manure, azolla (400 kg/rai) + cow manure (160 kg/rai), and farmer's practice (N-P-K, fertilizer grade 16-16-8 at the rate of 37 kg/rai). RD15, rice variety, was used for seedlings preparation on July 16, 2007. And then transplanted when they were 30 days old (August 17, 2007). Plant-space covered 25 ? 25 square of centimeters with 5 tillers/hill.

The results revealed that there were not significantly different ($p > 0.05$) in any treatments on grain and growth yields of rice with the exception of rice's height ($p \leq 0.01$); azolla + cow manure (88 cm.) was significantly different from others, followed by the rest of 3 methods which were not significantly different from one another ($p > 0.05$); sesbania's green manure (78 cm.), control (76 cm.), and farmer's practice (73 cm.), respectively. When considered the economic return, it was found that azolla + cow manure gave the maximum positive economic return (630 baht/rai) while others did negatively. For some soil properties (after trial) like db, pH, OM, and available P exhibited non-significant differences ($p > 0.05$), but in exchangeable K, it did, azolla + cow manure (19.20 mg/kg) was significantly different from others, followed by the rest of 3 methods which were not significantly different from one another; control (14.00 mg/kg), farmer's practice (13.20 mg/kg), and sesbania's green manure (11.80 mg/kg), respectively. Subsequently, when all studied objective data were analyzed by Pearson's

correlation, it was found that (1) rice yields significantly possessed the maximum positive relation to the rice's height ($r = 0.856^{**}$), no. of panicles/hill ($r = 0.840^{**}$), hay weight ($r = 0.823^{**}$), and tiller/hill ($r = 0.754^{**}$), but significantly possessed the medium positive relation to no. of incomplete grains/panicle ($r = 0.638^{**}$), and no. of filled grains/panicle ($r = 0.563^{**}$). (2) No. of panicle/hill significantly possessed the maximum positive relation to no. of tiller/hill ($r = 0.961^{**}$), hay weight ($r = 0.807^{**}$), no. of incomplete grain/panicle ($r = 0.790^{**}$), and height ($r = 0.736^{**}$). (3) No. of tiller/hill significantly possessed the maximum positive relation to hay weight ($r = 0.837^{**}$), and no. of incomplete grain/panicle ($r = 0.754^{**}$), but significantly possessed the medium positive relation to height ($r = 0.667^{**}$). (4) Hay weight significantly possessed the maximum positive relation to height ($r = 0.781^{**}$), but significantly possessed the medium positive relation to incomplete grain ($r = 0.533^{*}$). (5) No. of incomplete grain/panicle significantly possessed the medium positive relation to height ($r = 0.656^{**}$). (6) No. of filled grain/panicle significantly possessed the medium positive relation to OM ($r = 0.490^{*}$). And (7) height also significantly possessed the medium positive relation to exchangeable K ($r = 0.536^{*}$).

Recommendation for RD15 production at Puntulee village, Norkmuang sub-district, Muang district, Surin province, where performs poorly soil conditions should be applied with azolla + cow manure in order to get better yield and economic return than others. Moreover, soil and water conservation is another benefit from the aforementioned practice, especially necessary plant nutrients content for seasonal rice production or other plants that may be grown in the next season.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ประเทศไทยจัดเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ถ้าหากนับย้อนเวลากลับไปประมาณ 50 ปีที่แล้ว การปลูกพืชจะปลูกแบบธรรมชาติใช้ปุ๋ยคอก ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี ฮอร์โมนสังเคราะห์ และสารเคมีปราบศัตรูพืชชนิดใดเลย ผลผลิตที่ได้ใช้บริโภคในครัวเรือน หากเหลือก็ขายหรือนำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอื่นๆ เช่น เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น ผลผลิตที่ได้จึงมีความปลอดภัย ไม่มีสารพิษตกค้าง แต่ระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชากรโลกเพิ่มมากขึ้น

จึงมีความต้องการอาหารเพิ่มมากขึ้นด้วย ดังนั้นการที่จะผลิตอาหารให้ได้เพียงพอกับความต้องการ จำเป็นจะต้องขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก ทำให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่า ส่งผลกระทบต่อสมดุลทางธรรมชาติ เกิดโรค แมลงระบาดเพิ่มมากขึ้น เป็นเหตุให้ต้องใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชมากขึ้น โอกาสที่สารพิษเหล่านี้จะตกค้างในสภาพแวดล้อมจึงมีมากตามไปด้วย ซึ่งผลกระทบของสารพิษที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมสุดท้ายจะย้อนกลับไปทำลายมนุษย์เองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ทำไมสุรินทร์ต้องเป็นเมืองเกษตรอินทรีย์. 2549 : กรกฎาคม 29) นอกจากผลกระทบดังกล่าวที่มนุษย์ได้รับแล้ว การใช้ปุ๋ยเคมี ฮอริโมนสังเคราะห์และสารเคมีปราบศัตรูพืชชนิดต่างๆ ยังทำให้ต้นทุนในการผลิตเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรยังทำการผลิตยังทำให้เกิดความยากจนขึ้นมากกว่าเดิม บ้านพันธุ์ลี อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก เกษตรกรประสบปัญหาต้นทุนในการผลิตสูงเนื่องจากใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกข้าวติดต่อกันมานานกว่า 10 ปี ผลผลิตข้าวที่ได้เฉลี่ยสูงสุดประมาณ 470 กิโลกรัมต่อไร่ แต่หากปีใดเกิดภาวะฝนแล้งผลผลิตที่ได้จะต่ำกว่านี้มาก (สุภาพ เพชรหมาก, สัมภาษณ์. 2549 : ธันวาคม 1)

จากการศึกษาเพื่อหาวิธีลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรเพิ่มผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ช่วยให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีสุขภาพอนามัยที่ดี และช่วยฟื้นฟูสภาพดินให้ดีขึ้น พบว่าอินอาฟริกกัน (*Sesbania rostrata*) สามารถนำมาผลิตเป็นปุ๋ยพืชสดใส่ในข้าวนาได้เป็นอย่างดี เนื่องจากพืชชนิดนี้สามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินนาที่มีน้ำท่วมขังจึงให้มวลชีวภาพ (Biomass) สูงกว่าพืชปุ๋ยสดชนิดอื่น (กรรณิกานกลาง. ม.ป.ป. อ้างถึงในเรื่องย่อ การประชุมวิชาการข้าว และธัญพืชเมืองหนาว. 2549 : 214 - 217) และนอกจากนี้อิสลาม บัคคาเรน และอีริคเซน (Islam, Bakkaren, and Eriksen. n.d. Cited in Abstract, World Rice Research Conference. 2004 : 297) ยังพบว่าการใส่ปุ๋ยพืชสดอินอาฟริกกันร่วมกับปุ๋ยเคมีทำให้ได้ผลผลิตข้าวมากกว่าการใส่ปุ๋ยเคมีเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้อินอาฟริกกันแล้วพืชชนิดหนึ่งที่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในสภาพดินนาที่มีน้ำท่วมขัง และเมื่อพืชชนิดนี้ตายลงจะปลดปล่อยธาตุไนโตรเจนออกมาในรูปแอมโมเนีย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของข้าวเป็นอย่างมาก พืชชนิดนี้คือ แหนแดง (*Azolla microphylla*) มาเจสวอน รามาลิงกัม และจันทราเสกาเรน (Mageshwarn, Ramalingam, and Chandrasekaren. n.d. Cited in Abstract, World Rice Research Conference. 2004 : 299) รายงานไว้ว่าการใส่ฟอสฟอรัส ซูลูบิลิซิง บลู กรีน แอลจี (P Solubilizing Blue Green Algae) ร่วมกับปุ๋ยร็อคฟอสเฟต (Rock Phosphate) ทำให้ได้ผลผลิตข้าวสูงกว่าการใส่ปุ๋ยร็อคฟอสเฟตเพียงอย่างเดียว การผลิตข้าวนอกจากผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่แล้ว สิ่งที่ต้องพิจารณาอีกประเด็นหนึ่ง คือ ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกษตรกรมักจะมองข้ามไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควรเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในการ

คำนวณผลตอบแทนทางเศรษฐกิจดังกล่าว แต่สำหรับการผลิตข้าวเพื่อการค้าแล้ว ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจถือว่าเป็นสิ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่ จากการศึกษาค้นคว้าผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยใช้ปุ๋ยพืชสดอินอาฟริกกันร่วมกับปุ๋ยคอก พบว่าสูงกว่าการผลิตข้าวแบบเคมีซึ่งใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 16-16-8 อัตรา 25 กิโลกรัมต่อไร่ ร่วมกับปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0 อัตรา 5 กิโลกรัมต่อไร่ ถึงไร่ละ 103 บาท (พินุลย์วัฒน์ ยังสุข. ม.ป.ป. อ้างถึงในเรื่องย่อ การประชุมวิชาการข้าว และธัญพืชเมืองหนาว. 2549 : 235 - 244) นอกจากนี้ ชุมพล คนคิดปี และคนอื่นๆ (2541) ยังได้รายงานไว้ว่าผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการปลูกข้าวแบบอินทรีย์โดยใช้อินอาฟริกกันเป็นปุ๋ยพืชสดสูงกว่าการปลูกข้าวโดยใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 16-20-0 อัตรา 30 กิโลกรัมต่อไร่ ถึง ไร่ละ 67 บาท สำหรับด้านการปรับปรุงดิน สมจิต คันธสุวรรณ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป. อ้างถึงในเรื่องย่อ การประชุมวิชาการข้าว และธัญพืชเมืองหนาว. 2549 : 352 - 355) กล่าวว่าผลการใช้ปุ๋ยพืชสดร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์น้ำทำให้สมบัติทางเคมีบางประการเพิ่มสูงขึ้น ปริมาณอินทรีย์วัตถุในดิน (Organic Matter : OM) เพิ่มขึ้นจาก 0.54% เป็น 1%

จากการศึกษาเอกสาร และตรวจสอบรายงานการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยมีแนวคิดหากนำ พืชปุ๋ยสดอินอาฟริกกัน และแหนแดงมาทดลองใช้แทนปุ๋ยเคมีที่บ้านพันธุ์ลี อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ น่าจะสามารถช่วยให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในการผลิตข้าวพันธุ์ กข15 ที่ปลูกโดยวิธีปักดำ ซึ่งพันธุ์ข้าวดังกล่าวให้คุณภาพข้าวสุกมีกลิ่นหอมใกล้เคียงกับข้าวหอมมะลิ 105 แต่ข้าวพันธุ์ กข15 มีอายุการเก็บเกี่ยวสั้นกว่าเหมาะสำหรับพื้นที่นาดอนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้การใส่ปุ๋ยพืชสดโดยวิธีต่างๆ ดังกล่าวยังช่วยฟื้นฟูสภาพของดินให้ดีขึ้น ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้สูงหากเกษตรกรจะนำปุ๋ยพืชสดอินอาฟริกกันและแหนแดงมาใช้ในการเพาะปลูกข้าวเนื่องจากปุ๋ยพืชสดดังกล่าวสามารถจัดหาได้ง่ายในท้องถิ่นประกอบกับเกษตรกรในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่มีพื้นที่เฉลี่ยในการทำนาครอบครัวละประมาณ 5 ไร่ และส่วนมากจะทำนาหว่านคิดเป็นร้อยละ 90 ของพื้นที่ทั้งหมด ดังนั้นหากเกษตรกรปรับเปลี่ยนจากการทำนาหว่านมาเป็นการทำนาดำนอกจากจะช่วยให้การผลิตข้าวมีความประณีตมากยิ่งขึ้นแล้วยังเป็นการใช้แรงงานในครัวเรือนที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะส่งผลต่อปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นได้ตามแนวทางการผลิตข้าวอินทรีย์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลผลิตข้าวนาดำ ที่ใส่ปุ๋ยต่างชนิดกัน
2. เพื่อเปรียบเทียบผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ข้าวนาดำที่ใส่ปุ๋ยต่างชนิดกัน
3. เพื่อศึกษาสสมบัติบางประการของดิน ที่ปลูกข้าวนาดำ

ที่ใส่ปุ๋ยต่างชนิดกัน

4. เพื่อศึกษาสหสัมพันธ์ของข้อมูลทุกลักษณะที่ทำการศึกษา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทราบรูปแบบการใช้ปุ๋ยเพื่อผลิตข้าวนาดำ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่ทำการศึกษ
2. พื้นฟูปรับปรุงสภาพของดินให้ดีขึ้น
3. ลดต้นทุนในการผลิตของเกษตรกร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วิธีการ

1.1 แผนการทดลองดำเนินการทดลองแบบสุ่มในบล็อกสมบูรณ์ (Randomized Complete Block Design : RCBD) ประกอบด้วย 4 กรรมวิธี (Treatment) จำนวน 5 ซ้ำ (Replication) รวม 20 หน่วยทดลอง กรรมวิธีในการทดลอง ได้แก่

1.1.1 แปลงตรวจสอบ

1.1.2 ใส่ปุ๋ยพืชสดไล่นาอาฟริกกัน

1.1.3 ใส่ปุ๋ยชีวภาพແນແດງ

1.1.4 ใส่ปุ๋ยเคมีตามวิธีของเกษตรกร

1.2 ขั้นตอนในการดำเนินงาน

1.2.1 วัดพื้นที่ทั้งหมด 20 แปลงย่อย ขนาดแปลงย่อย กว้าง 3 เมตร ยาว 5 เมตร ระยะห่างระหว่างแปลงย่อย 1 เมตร ระยะห่างระหว่างซ้ำ 2 เมตร คันดินย่อยสูง 50 เซนติเมตร กว้าง 50 เซนติเมตร

1.2.2 ทำการจับสลากกรรมวิธี (Treatment)

1.2.3 การเก็บตัวอย่างดินหลังการทดลอง

การเก็บตัวอย่างดินหลังการทดลอง เก็บในช่วงปลายเดือนธันวาคม เพราะในช่วงนี้ดินมีความชื้นพอเหมาะ สะดวกต่อการเก็บดินโดยใช้กระบอกลูกเก็บตัวอย่างดิน (Soil Core) โดยแบ่งการเก็บเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ใช้กระบอกลูกเก็บตัวอย่างดินสุ่มเก็บหนึ่งจุด (ทัศนีย์ อุตตะนันท์ จงรักษ์ จันทรเจริญสุข และสุรเดช จินตนาพันธ์. 2537 : 7-10) บริเวณกลางแปลงย่อยโดยเก็บดินที่ระดับความลึกของรากข้าว 0-15 เซนติเมตร รวมทั้ง 20 แปลงย่อย ได้ดินทั้งหมด 20 กระบอก นำดินส่วนนี้ไปวิเคราะห์หาความหนาแน่นรวม (Bulk Density) ต่อไป สำหรับส่วนที่ 2 เก็บโดยใช้สว่านเก็บตัวอย่างดิน (Soil Auger) สุ่มเก็บหนึ่งจุดต่อแปลงย่อย (ทัศนีย์ อุตตะนันท์ จงรักษ์ จันทรเจริญสุข และสุรเดช จินตนาพันธ์. 2537 : 7-10) โดยสุ่มเก็บบริเวณกลางแปลงย่อยที่ระดับความลึกของรากข้าว 0-15 เซนติเมตร รวมทั้ง 20 แปลงย่อย แล้วนำตัวอย่างดินทั้ง 20 แปลงย่อย มาคลุกเคล้าให้เข้ากัน นำไปผึ่งในร่มจนแห้งแล้วนำมากองเป็นรูปปรีามิด หลังจากนั้นแบ่งดินออกเป็น 4 ส่วนเท่าๆ กัน เลือกเอาเพียง 1 ส่วน นำไปวัดหาค่าความเป็นกรดต่าง และวิเคราะห์หาปริมาณอินทรีย์วัตถุ ฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์

และโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้

1.2.4 หลังเตรียมดินครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม

ทำการหว่านเมล็ดไล่นาอาฟริกกัน อัตรา 5 กิโลกรัมต่อไร่ ก่อนหว่านเมล็ดไล่นาอาฟริกกันให้นำเมล็ดไปแช่น้ำอุ่น อุณหภูมิ 80 0C นาน 3-5 นาที เพื่อช่วยเร่งการงอกของเมล็ด เมื่อไล่นาอาฟริกกันมีอายุครบ 60 วัน แล้วจึงสับและขุดดินกลบทิ้งไว้ 10 วัน (คู่มือปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินอีสาน. 2541 : 34) ให้เศษซากไล่นาอาฟริกกันสลายตัวเป็นปุ๋ยพืชสดจึงปล่อยน้ำเข้าแปลงเพื่อทำการปักดำต่อไป

การหว่านกล้า ทำการไถเตรียมพื้นที่ ทำเทือกและหว่านเมล็ดพันธุ์ อัตรา 40 กิโลกรัมต่อไร่ในวันที่ 16 กรกฎาคม 2550 เมื่อกล้ามีอายุ 30 วัน จึงถอนย้ายไปปักดำในวันที่ 17 สิงหาคม 2550

การปักดำข้าว ใช้ต้นกล้าข้าวพันธุ์ กข15 ที่มีอายุ 30 วัน ปักดำโดยกำหนดระยะปลูก 25 X 25 เซนติเมตร จับละ 5 ต้น กอแรกห่างจากขอบแปลง 12.5 เซนติเมตร (ชุมพล คนศิลป์ และคนอื่นๆ. 2540) โดยปักดำให้ครบทุกแปลงย่อยภายในวันเดียวกันซึ่งในหนึ่งแปลงย่อยสามารถปักดำได้ 240 กอ

1.2.5 การใส่ปุ๋ยและการปฏิบัติดูแลรักษา

1) แปลงที่ใส่ปุ๋ยพืชสดไล่นาอาฟริกกัน หลังจากขุดกลบไล่นาอาฟริกกันแล้วนำข้าวมาปักดำไม่ต้องให้ปุ๋ยชนิดใดอีก การป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าวทำได้โดยการฉีดพ่นน้ำหมักชีวภาพเมื่อมีแมลงระบาดถึงขั้นเสียหายต่อข้าว สูตรน้ำหมักที่ใช้ในการขับไล่แมลงในการทดลองครั้งนี้ มีส่วนผสมประกอบด้วย ยาคูน : บอระเพ็ด : สะเดา : ตะไคร้หอม : เทียนหยด : กากน้ำตาล : เหล้าขาว : น้ำส้มสายชู ในสัดส่วน 3 : 3 : 3 : 2 : 1 : 3 : 2 : 1 ฉีดพ่นในอัตรา 100 มิลลิลิตรต่อ น้ำ 20 ลิตร (พัชนี ชัยวัฒน์. ม.ป.ป. อ้างถึงในเรื่องย่อ การประชุมวิชาการข้าวและธัญพืชเมืองหนาว. 2548 : 79 - 83)

2) แปลงที่ใส่ปุ๋ยชีวภาพແນແດງ หว่านปุ๋ยคอกมูลโค อัตรา 160 กิโลกรัมต่อไร่ ก่อนทำการปักดำ 1 วัน หลังปักดำ 15 วัน นำແນແດງไปหว่านในแปลงย่อยที่กำหนดไว้ อัตรา 400 กิโลกรัมต่อไร่ การป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าว ปฏิบัติเช่นเดียวกันกับแปลงที่ใส่ปุ๋ยพืชสดไล่นาอาฟริกกัน

3) แปลงที่ใส่ปุ๋ยตามวิธีของเกษตรกร ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 16-16-8 อัตรา 37 กิโลกรัมต่อไร่ในระยะที่ข้าวสร้างช่อดอก ป้องกันกำจัดโรคและแมลงโดยใช้สารเคมีตามความจำเป็น

4) แปลงตรวจสอบ ไม่ใส่ปุ๋ยชนิดใดเลย และไม่มีการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าว

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.3.1 ข้อมูลด้านพืช วัดความสูงของลำต้นข้าว (วัดจากโคนต้นถึงโคนใบธง) นับจำนวนต้นตอก ซึ่งหาหน้าหนักฟาง นับจำนวนรวงตอก นับจำนวนเมล็ดตอรวง นับจำนวนเมล็ดลีบตอรวง ซึ่งน้ำหนักเมล็ดดี 100 เมล็ด

โดยการสุ่มตัวอย่างสำหรับวัดความสูง จำนวนต้นตอกอ จำนวนรวงตอกอ และน้ำหนักเมล็ดดีต่อรวง สุ่มตัวอย่างจาก พื้นที่เก็บเกี่ยวจำนวน 10 กอ การเก็บเกี่ยวผลผลิตใช้พื้นที่ เก็บเกี่ยว 2×4 ตารางเมตร โดยเว้นแถวริมจำนวน 2 แถว โดยรอบแปลง การเก็บเกี่ยวให้ตัดชิดดิน ตากแดดไว้ 3 - 5 วัน จนแห้งสนิท แล้วจึงนำมาชั่งน้ำหนักแห้งเหนือดิน หลังจากนั้นจึงนำมาวัด ผัด ซึ่งน้ำหนักเมล็ดดี และนำไป วัดเปอร์เซ็นต์ความชื้นของเมล็ดต่อไป (กรรณิกา นากกลาง, สัมภาษณ์. 2549 : ธันวาคม 13)

1.3.2 ข้อมูลด้านดินเก็บตัวอย่างดินหลังทำการทดลอง ที่ระดับความลึกของรากข้าว 0-15 เซนติเมตร โดยใช้กระบอ กเก็บตัวอย่างดิน เพื่อนำไปวิเคราะห์หาความหนาแน่นรวมของ ดินโดยวิธี คอร์ เมทอด (Core Method) และเก็บตัวอย่าง ดินที่ระดับความลึกเดียวกัน โดยใช้สว่านเก็บตัวอย่างดินเพื่อ นำไปวิเคราะห์หาความเป็นกรดต่าง (ดิน 1 ส่วน ต่อน้ำ 1 ส่วน) ปริมาณอินทรีย์วัตถุโดยวิธี วอล์กเลย์ และ แบล็ค (Walkley and Black) ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ (Available P) โดยวิธี เบรย์ (Bray II) และปริมาณ โฟสเฟอรัสที่แลกเปลี่ยนได้ (Exchangeable K) โดยใช้ อะตอมมิคแอบซอร์ปชัน สเปกโตรโฟโตมิเตอร์ (Atomic Absorption Spectrophotometer) ส่วนข้อมูลทุติยภูมิของ ดินบริเวณพื้นที่ทำการทดลองเป็นชุดดินที่ 22 (ชุดดินสันทราย ชุดดินชัยภูมิ ชุดดินสีหน้ ชุดดินน้ำกระจาย) ได้จากสถานี พัฒนาที่ดินจังหวัดสุรินทร์

1.3.3 ข้อมูลด้านอากาศ ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากสถานี อุตุนิยมวิทยาจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งประกอบด้วยปริมาณน้ำฝน เฉลี่ย 1409 มิลลิเมตร ต่อปี (2518 - 2549) อุณหภูมิเฉลี่ย 27.6 °C ต่อวัน (2517 - 2549) ปริมาณความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ย 73% (2517 - 2549) ความยาวนานของแสงแดดเฉลี่ย 6.64 ชั่วโมง ต่อวัน (2517 - 2549)

1.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การตรวจสอบข้อกำหนดเบื้องต้นในการ วิเคราะห์ความแปรปรวน

1.1) ข้อมูลด้านพืช นำข้อมูลความสูง จำนวนต้นตอกอ จำนวนรวงตอกอ จำนวนเมล็ดดีต่อรวง จำนวนเมล็ดลีบต่อรวง น้ำหนัก 100 เมล็ด น้ำหนักฟาง น้ำหนักเมล็ดข้าวของพื้นที่เก็บเกี่ยวซึ่งเก็บรวบรวมมาจาก แปลงย่อยแต่ละแปลงมาตรวจสอบว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นไป ตามข้อกำหนดเบื้องต้นหรือไม่ ได้แก่ การแจกแจงแบบปกติ ของความคลาดเคลื่อน (Normality of Error) ความเป็นอิสระ ของความคลาดเคลื่อน (Independence of Error) ความ เป็นเอกภาพของความแปรปรวน (Homogeneity of Variance) และอิทธิพลต่างๆ แบบเป็นบวก (Additives Effects) หากข้อมูลดิบมีลักษณะเป็นไปตามข้อกำหนดเบื้องต้นจึงนำข้อมูลดิบเหล่านี้ไปวิเคราะห์หาความแปรปรวน (ANOVA) แต่ถ้าหากไม่เป็นไปตามข้อกำหนดเบื้องต้นจึงจะ ทำการแก้ไขโดยการแปลงข้อมูล (Data Transformation) แล้วจึงนำไปตรวจสอบข้อกำหนดเบื้องต้นอีกครั้ง ถ้าเป็นไป

ตามข้อกำหนดจึงจะนำไปวิเคราะห์หาความแปรปรวน ครูเวอร์ และสคาร์ริสบริค (Clewes and Scarisbrick. 2001)

1.2) ข้อมูลด้านดิน นำข้อมูลความหนาแน่นรวมของดิน ความเป็นกรดต่าง ปริมาณอินทรีย์วัตถุ ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ และปริมาณโพแทสเซียม ที่แลกเปลี่ยนได้ ที่วิเคราะห์ได้จากดินตัวอย่างหลังการทดลอง ในแต่ละแปลงย่อย รวมทั้งหมด 20 แปลงย่อยมาตรวจสอบ ว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นไปตามข้อกำหนดเบื้องต้นหรือไม่ โดย ปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อมูลด้านพืช

2) การวิเคราะห์ความแปรปรวน

ดำเนินการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ความสูง จำนวนต้นตอกอ จำนวน รวงตอกอ จำนวนเมล็ดดีต่อรวง จำนวนเมล็ดลีบต่อรวง น้ำหนัก 100 เมล็ด น้ำหนักฟาง น้ำหนักเมล็ดข้าวของพื้นที่ เก็บเกี่ยว ส่วนข้อมูลความเป็นกรดต่าง ปริมาณอินทรีย์วัตถุ ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ และปริมาณโพแทสเซียม ที่แลกเปลี่ยนได้ ซึ่งเก็บรวบรวมมาจากแปลงย่อยแต่ละแปลง ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นไปตามข้อกำหนดเบื้องต้นแล้วในแผนการ ทดลองแบบสุ่มบล็อกสมบูรณ์ โดยใช้ค่าเอฟ (F) เป็นเครื่องมือในการพิจารณาว่าข้อมูลที่ต้องการศึกษาเหล่านี้ในแต่ละ ลักษณะมีความแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ถึง 0.01 หรือไม่ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลการ วิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences : SPSS)

3) การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย

หากพบว่าค่าเอฟ (F) ของข้อมูลแต่ละ ลักษณะที่ทำการศึกษามีค่าสูงกว่าค่าเอฟ (F) ในตารางสำเร็จ รูป ที่ระดับนัยสำคัญใดๆ จึงทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของ ทั้ง 4 สิ่งทดลองในคราวเดียวกันเพื่อเปรียบเทียบดูว่าค่าเฉลี่ย ของสิ่งทดลองใดบ้างที่แตกต่างกัน โดยวิธีการของดันแคน นิว มัลติเปิล เรนจ์ เทส (Duncan's New Multiple Range Test : DMRT)

4) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ดำเนินการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation) ของข้อมูลทุกลักษณะที่ทำการศึกษ

5) การคำนวณผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ โดยการ วิเคราะห์งบประมาณบางส่วน (Partial Budget) และ วิเคราะห์ผลตอบแทน (Marginal Analysis) ตามวิธีของ ซิมมิต (CIMMYT. 1988 อ้างถึงใน พิบูลย์วัฒน์ ยังสุข. ม.ป.ป. อ้างถึงใน เรื่องย่อ การประชุมวิชาการข้าว และธัญพืชเมือง นานว. 2549 : 335-334)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในการทดลองครั้งนี้สามารถสรุปได้ดังนี้ การใส่ปุ๋ยทั้ง 4 กรรมวิธีให้ผลผลิตต่อไร่ที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดย กรรมวิธีการใส่ปุ๋ยพืชสดแทน แดงร่วมกับปุ๋ยคอกมูลโคให้ผลผลิตเฉลี่ยสูงที่สุด เท่ากับ 211 กิโลกรัมต่อไร่ และยังมีผลต่อความสูงของลำต้นเฉลี่ยสูงที่สุด

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

เท่ากับ 88 เซนติเมตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และให้ค่าตอบแทนส่วนเพิ่มสูงสุด เท่ากับ 394 เปอร์เซ็นต์ ในส่วนของสมบัติบางประการของดินพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นค่าไฟฟสที่เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งพบว่าการใส่ปุ๋ยพืชสดแทนแควร่วมกับปุ๋ยคอกมูลโคมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าเท่ากับ 19.20 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม เมื่อนำข้อมูลทุกลักษณะที่ทำการศึกษามาค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สันพบว่า (1) ความสูงของลำต้น จำนวนรวงต่อกอ น้ำหนักฟาง จำนวนต้นต่อกอ จำนวนเมล็ดดีต่อรวง จำนวนเมล็ดลีบต่อรวงมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญยิ่งยวดกับผลผลิตข้าวเปลือก (2) น้ำหนักฟาง ความสูงของลำต้น และจำนวนเมล็ดลีบต่อรวงมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญยิ่งยวดกับจำนวนรวงต่อกอ (3) จำนวนเมล็ดลีบต่อรวง และความสูงของลำต้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญยิ่งยวดกับจำนวนต้นต่อกอ (4) ความสูงของลำต้นและจำนวนเมล็ดลีบต่อรวงมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญยิ่งยวดกับจำนวนต้นต่อกอ (5) ความสูงของลำต้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญยิ่งยวดกับจำนวนเมล็ดลีบต่อรวง ในส่วนของสมบัติบางประการของดินพบว่า (1) ปริมาณอินทรีย์วัตถุมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับจำนวนเมล็ดดีต่อรวง (2) ไฟฟสมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับความสูงของลำต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ในการทำการวิจัยในครั้งต่อไปควรดำเนินการทดลองในเขตพื้นที่ที่สามารถควบคุมระดับน้ำได้ เพราะเมื่อเกิดภาวะฝนทิ้งช่วงจะไม่มีผลกระทบต่อการหว่านกล้า และการเจริญเติบโตของใสอาฟริกกัน นอกจากนี้ยังสามารถควบคุมระดับน้ำในแปลงนาในระยะ 1-30 วัน หลังปักดำให้อยู่ในระดับไม่เกิน 10 เซนติเมตรได้ ถ้าหากกระดับน้ำสูงเกินระดับดังกล่าวโดยเฉพาะเกือบจะท่วมต้นกล้าจะทำให้ข้าวแตกกออ่อนลง อาจเนาเปื่อยได้ง่ายเนื่องจากข้าวยังไม่มีการปักดำที่แข็งแรง การสังเคราะห์แสงยังดำเนินไปได้อย่างไม่เต็มที่ต่ออากาศอาหารที่สะสมไว้ในลำต้นขณะที่ยังเป็นต้นกล้าอยู่ ดังนั้นเมื่อน้ำท่วมขังในระดับที่สูงเกือบท่วมต้นกล้าที่ย้ายมาปักดำใหม่ จึงทำให้ต้นกล้าข้าวอ่อนแอและอาจถูกน้ำกัดทำลายได้ง่าย ปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมานี้หากควบคุมไม่ได้จะทำให้ผลการทดลองที่ได้มีความแปรปรวนสูง

2. ควรเพิ่มระยะเวลาในการศึกษาให้ยาวนานขึ้นอีกอย่างน้อย 2 ฤดูปลูก เนื่องจากในฤดูปลูกแรกดินที่เคยผ่านการไ้ประโยชน์ในการปลูกข้าวมาอย่างต่อเนื่องย่อมไม่สามารถให้ผลผลิตที่สูงในปีแรกที่มีการปรับเปลี่ยนไปสู่วิธีการใส่ปุ๋ยแบบอินทรีย์ซึ่งมีปริมาณธาตุอาหารพืชอยู่ค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากปริมาณผลผลิต และสมบัติบางประการของดินภายหลังการทดลองในการศึกษานี้จะเห็นได้ว่าการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ทั้ง 2 กรรมวิธีแล้วแต่มีแนวโน้มทำให้ปริมาณของผลผลิตและสมบัติบางประการของดินเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ดังนั้นหากได้มีการเพิ่มระยะเวลาในการศึกษาดังที่ได้เสนอไว้ในเบื้องต้นอาจมีผลทำให้มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บรรณานุกรม

- กรรณิกา นากกลาง. (2549 : ธันวาคม 13). นักวิชาการเกษตร 8ว. สัมภาษณ์.
- กรรณิกา นากกลาง และคนอื่นๆ. (2548). “การจัดการดินในนาหว่านข้าวแห้งในเขตทุ่งกุลาร้องไห้.” เรื่องย่อ การประชุมวิชาการข้าว และธัญพืชเมืองหนาว. มีนาคม 2548.
- _____. (2548). “เปรียบเทียบการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาเกษตรกร.” เรื่องย่อ การประชุมวิชาการข้าวและธัญพืชเมืองหนาว. มีนาคม 2548. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยข้าว, 191-199. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยข้าว, 61-63.
- คู่มือปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินอีสาน. (2541). ขอนแก่น : สำนักงานพัฒนาที่ดิน เขต 5.
- ชัยทัศน์ ไพรินทร์. (2521). ปฏิบัติการปฐพีศาสตร์เบื้องต้น. ขอนแก่น : คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- “ชุดดินที่ 22.” (2549). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://202.129.0.133/soil/din22/index.html> สืบค้น 27 พฤศจิกายน 2549.
- ชุมพล คนคิดปี และคนอื่นๆ. (2540). ผลการวิจัยและพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน. ขอนแก่น : สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5.
- _____. (2541). ทดสอบการจัดการดินโดยใช้ปุ๋ยสดบางชนิดร่วมกับปรับปรุงบำรุงดิน ชุดร้อยเอ็ดในการปลูกข้าว. ขอนแก่น : สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5. (อัดสำเนา)
- “ทำไมสุรินทร์ต้องเป็นเมืองเกษตรอินทรีย์”. (2549). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.surin.go.th.kaset1.htm> สืบค้น 29 กรกฎาคม 2549.
- ปิยพันธ์ ศรีคุ้ม. (2549). “เปรียบเทียบการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาเกษตรกร.” เรื่องย่อ การประชุมวิชาการข้าว และธัญพืชเมืองหนาว. 28-29 มีนาคม 2549. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยข้าว, 192.
- เผด็จ สะท้าน และคนอื่นๆ. (2540). ผลการวิจัยและพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน. ขอนแก่น : สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5.
- พัชนี ชัยวัฒน์. (2548). “การใช้น้ำหมักชีวภาพควบคุมเชื้อราและหน่อข้าว.” เรื่องย่อ การประชุมวิชาการข้าว และธัญพืชเมืองหนาว. มีนาคม 2548. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยข้าว, 79-83.

การให้บริการทางเว็บสำหรับระบบบัญชี WEB SERVICE FOR ACCOUNTING SYSTEM

วศิน ตรีสินธุรส

สาขาวิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การทำงานในบริษัท หรือองค์กรต่างๆ ในปัจจุบันนี้ ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับการเงินทั้งสิ้น และการที่จะต้องดูแลสถานะทางการเงินขององค์กรนั้น จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางมาดูแลเป็นพิเศษ โดยผู้ดูแลนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบการดูแลทั้งหมด แต่ส่วนที่มีผลต่อการดูแลมากคือตัวโปรแกรมบัญชีขององค์กรนั้นๆ ผู้วิจัย จึงมีความตั้งใจที่จะสร้างระบบบริการทางเว็บสำหรับช่วยงานผู้เขียนโปรแกรมเพื่อช่วยในการเขียนโปรแกรมสำหรับงานทางบัญชีที่ได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาระบบบัญชีโดยใช้เทคโนโลยี Web Service โดยทำการสร้างโมดูล ซึ่งประกอบด้วยการคำนวณงบต่างๆ เช่น งบทดลอง งบดุล งบกำไรขาดทุน เป็นต้น จะทำงานโดยการรับค่าเพื่อนำมาประมวลผลของงบการเงิน และการส่งผลลัพธ์การคำนวณกลับคืนมายังโปรแกรม เตรียมเอาไว้ให้ผู้พัฒนาเอารูปแบบไปพัฒนาระบบบัญชีของตนเอง รูปแบบการทำงาน คือ ให้ผู้ใช้ทำการระบุข้อมูลทางการเงินผ่านทางโปรแกรมของผู้ใช้เอง และทำการเรียกใช้การให้บริการทางเว็บสำหรับระบบบัญชี ซึ่งอยู่ที่ฝั่งเซิร์ฟเวอร์ ระบบจะทำการประมวลผล และส่งค่ากลับมาเป็นผลลัพธ์ทางบัญชีที่ต้องการ หรืองบการเงินในรูปแบบของ XML เพื่อที่ผู้พัฒนาระบบบัญชี ไม่จำเป็นต้องเขียนระบบการทำงานทั้งหมด แต่เรียกใช้การบริการจากระบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นให้ทำงานร่วมกับโปรแกรมของนักพัฒนาระบบได้ตลอดเวลา เป็นการประหยัดเวลาและเป็นมาตรฐานร่วมกัน

Abstract

Nowadays, working in companies or organizations are entirely related to financial and it is necessary to use some specialist to manage financial conditions of organization. Such specialist is only a part of whole management system but the most affective part of system is accounting application software of those organizations. Therefore, the researcher paid an attention on creating a web service system to help the programmers for more convenience on accounting system programming.

The researcher developed accounting system with Web Service technology by creating a module which consisted of the calculated statements such

as trial balances, balance sheets, profit and loss statements etc. This system was operated by receiving all values for processing financial statements and sent the calculated results back to the program which programmers could develop their own accounting systems. Operation format was to let users specify financial data via their own programs and request servers for Web Service. This system could process and sent back financial results or statements as needed in format of XML which the developers did not need to create the entire system. But only request services from this system that developed by the research and operate together with their own developed system for saving times and being co-standard.

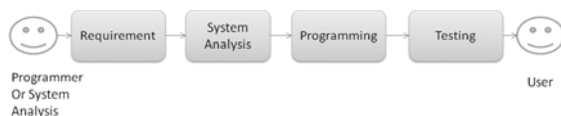
ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

จากรูปแบบการทำงานในองค์กรในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรขนาดใหญ่ หรือองค์กรขนาดเล็กก็ล้วนมีรูปแบบการบริหารที่คล้ายกัน นั่นคือมีการแบ่งเป็นหน่วยงานต่างๆตามหน้าที่ ที่ส่วนงานนั้นได้รับมา ในแต่ละส่วนงานนั้นย่อมต้องมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเข้ามาดูแล โดยการทำงานแบบนี้ จะช่วยให้เจ้าขององค์กร สามารถดูแลบุคลากรภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในทุกๆองค์กรจำเป็นต้องมีส่วนงานหนึ่งที่คอยช่วยเรื่องของการจัดการทางการเงิน นั่นคือส่วนงานการเงินและการบัญชี ซึ่งมีรูปแบบการทำงานเหมือนกันทุกๆองค์กร ในการทำบัญชีนั้นมีการคำนวณที่ค่อนข้างซับซ้อน เพื่อให้เกิดความผิดพลาดให้น้อยที่สุด จึงจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่จบมาทางงานบัญชีโดยตรงมาควบคุมการทำงาน เพราะผลกระทบของงานบัญชีนั้น มีความสำคัญเป็นอันดับแรกๆ ขององค์กร เพราะเมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นจะเกิดผลกระทบไปยังส่วนอื่นๆขององค์กรเกือบทั้งหมด แต่ในปัจจุบันหลายๆองค์กรกลับให้ความสำคัญน้อยเกินความจำเป็น อาจเป็นเพราะหลายสาเหตุดังนี้

1. เพราะตัวงานไม่ได้เกี่ยวกับรูปแบบการทำงานขององค์กรโดยตรง แต่คอยดูแลอยู่เบื้องหลัง
2. เพราะมีรูปแบบการทำงานตายตัว
3. อาจเนื่องมาจากความไว้วางใจของเจ้าของโครงการเอง และอาจมีอีกหลายสาเหตุซึ่งขึ้นอยู่กับองค์กรนั้นๆ แต่เนื่องด้วยสาเหตุดังกล่าว อันเป็นเหตุทำให้ส่วนงานบัญชีไม่ได้รับ

การดูแลเท่าที่ควร

ในการทำงานเกี่ยวกับบัญชีนั้น สามารถแบ่งการทำงานได้เป็น การทำงานแบบเดิมโดยใช้บุคลากรทำงานบนสมุดบัญชี โดยการทำงานทั้งหมดทำบนสมุดบันทึกงานของเจ้าหน้าที่ทางบัญชี และจะมีการออกรายงานผ่านทางคอมพิวเตอร์ ข้อดีก็คือ เป็นการทำงานที่เจ้าหน้าที่ไม่จำเป็นต้องปรับตัวมากนัก ทำให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ก็ขึ้นอยู่กับบุคลากรทำนั้นด้วย อีกรูปแบบหนึ่งก็คือ การทำงานโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่มีจำหน่ายอยู่ ข้อดีคือสามารถลดจำนวนกระดาษได้เป็นปริมาณมาก อีกทั้งยังสามารถคำนวณได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถลดความผิดพลาดที่เกิดจากบุคคลได้ แต่มีข้อจำกัดคือโปรแกรมได้ออกแบบมาไว้ก่อนแล้วซึ่งส่วนใหญ่มีรูปแบบการทำงานที่เป็นกลาง แต่ไม่มีลักษณะเฉพาะ (Feature) ของโปรแกรมซึ่งอาจจะไม่เข้ากับรูปแบบการทำงานขององค์กรนั้น หรืออาจต้องทำงานหลายรอบ ส่วนรูปแบบสุดท้ายคือ การเขียนโปรแกรมทางบัญชีขึ้นมาใหม่โดยผ่านขั้นตอนของวิศวกรรมซอฟต์แวร์ (Software Engineering) เพื่อให้การออกแบบโปรแกรมทางบัญชีนั้น สามารถเข้ากับระบบงานขององค์กรนั้นๆ ให้มากที่สุด วิธีการนี้ เริ่มเป็นที่นิยมในปัจจุบัน เนื่องจากองค์กรใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย รวมไปถึงเทคโนโลยีการเขียนโปรแกรม และอินเทอร์เน็ต มีประสิทธิภาพมากขึ้น ข้อดีคือพนักงานสามารถออกแบบระบบงานเองได้ โดยแจ้งกับทีมงานฝ่ายวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) และโปรแกรมมักจะมีความเข้ากันได้กับระบบอื่นๆ ในองค์กรสูงกว่าวิธีอื่นๆ ข้อจำกัดคือ ต้องใช้เวลาในการออกแบบระบบ ศึกษากระบวนการโดยเฉพาะโปรแกรมเมอร์ หรือนักวิเคราะห์ระบบซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เรื่องของการบัญชีมากเท่าที่ควร ทำให้ต้องใช้เวลาในการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก รวมไปถึงเจ้าหน้าที่ทางบัญชีต้องรอจนกระทั่งกระบวนการการเขียนโปรแกรมทั้งหมดเสร็จสมบูรณ์ โดยขั้นตอนการเขียนระบบงานหนึ่งๆ ขึ้นมานั้น ประกอบไปด้วย การเก็บข้อมูลการใช้งานเบื้องต้น (Requirement) , การวิเคราะห์และออกแบบระบบ (System Analysis), การเขียนโปรแกรม (Programming), การทดสอบระบบ (Testing) แล้วถึงจะส่งมอบระบบไปยังองค์กรนั้นๆ ที่ได้ว่าจ้างในการเขียนโปรแกรมหรือระบบงาน ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 ขั้นตอนการออกแบบระบบในรูปแบบของวิศวกรรมซอฟต์แวร์ (Software Engineering)

จากรูปแบบการทำงานจะพบว่า ถ้าระบบงานที่ได้รับมาจากเจ้าหน้าที่ขององค์กรนั้น เป็นระบบที่มีความซับซ้อนจะทำให้การวิเคราะห์ระบบ รวมไปถึงการเขียนโปรแกรมเป็นไปด้วยความลำบาก เพราะต้องศึกษาศาสตร์อื่นเพิ่มเติม

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

เมื่อมีการเขียนโปรแกรมหรือระบบงานหนึ่งๆ เสร็จแล้วพบว่าโปรแกรมเมอร์มักไม่ได้เก็บงานที่เขาเอาไว้ หรืออาจจะเก็บไว้เป็น Module ของตัวเองเผื่องานครั้งต่อไป แต่จากการกระทำดังกล่าวจะพบถึงช่องว่างของการเขียนโปรแกรมของโปรแกรมเมอร์ โดยเฉพาะ เมื่อมีการเขียนโปรแกรมซ้ำๆ จะพบว่าข้อจำกัดของการเขียนซ้ำคือ

- ต้องใช้เทคโนโลยีในการเขียนโปรแกรม เป็นเทคโนโลยีเดิม
- ประหยัดเวลาในการเขียนใหม่ แต่ไม่สามารถส่งต่อ Module นั้นๆ ให้กับคนอื่นได้ หรือไม่กี่สื่อสารได้ลำบาก เพราะส่วนใหญ่ผู้เขียนมักจะเข้าใจเพียงคนเดียว
- ส่วนใหญ่แล้ว มักจะเขียนไปเป็นระเบียบเท่าที่ไหว เพราะไม่ได้เป็นส่วนที่ติดต่อกับผู้ใช้ แต่เป็นส่วนที่คนเขียนโปรแกรมใช้เองคนเดียว เลยไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร

งานทางบัญชีนั้นเป็นงานที่มีมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก อาจจะแตกต่างกันเพียงภาษาที่ใช้ในท้องถิ่นเท่านั้น แต่รูปแบบการทำงานโดยรวมเหมือนกันทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นการออกงบต่างๆ, คำนวณงบดุล, งบกำไรขาดทุน เป็นต้น แต่เมื่อมีองค์กรใหม่ๆ ก็จำเป็นต้องมีระบบงานบัญชีตามมาอยู่แล้วเป็นเงาตามตัว แต่ต้องมีการเขียนซ้ำใหม่ทุกครั้ง และจำเป็นต้องเป็นเทคโนโลยีเดิมๆ หรือภาษาเดิมๆ ตลอด ทำให้ไม่เกิดความยืดหยุ่น (Flexibility) ในการเขียนโปรแกรม อีกทั้งเมื่อมีการรับงานใหม่ๆ ที่ทางองค์กรผู้ว่าจ้างได้ต้องการเทคโนโลยีที่ต่างไปจาก Module ที่โปรแกรมเมอร์ได้มีเก็บเอาไว้ ก็มีความจำเป็นต้องเขียนขึ้นมาใหม่อยู่ดี

ดังนั้นจากรูปแบบดังกล่าวพบว่า การเขียนโปรแกรมงานทางบัญชีในปัจจุบันเป็นที่นิยม แต่ยังคงมีข้อจำกัดอยู่ ทั้งๆ ที่งานทางบัญชีเป็นงานที่มีมาตรฐานเหมือนกันทั่วโลก แต่ด้วยข้อจำกัดดังกล่าวทำให้ต้องมีการเขียนโปรแกรมซ้ำๆ อยู่หลายครั้ง อันไม่ก่อให้เกิดการเขียนซ้ำ (Reusable) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้นำเอาเทคโนโลยีเว็บเซอร์วิส (Web Service) มาใช้งานในส่วนที่เป็นระบบบัญชี โดยรูปแบบการทำงาน จะเขียนโปรแกรมส่วนที่เป็นระบบงานหลักของการบัญชีเอาไว้เป็นบริการ (Service) เอาไว้ที่ Server จากนั้นโปรแกรมเมอร์ก็สามารถเรียกเอาบริการงานทางบัญชีมาใช้ได้โดยไม่จำเป็นต้องเขียนรูปแบบงานซ้ำแต่อย่างใด โดยเขียนเฉพาะส่วนที่ใช้ในการรับข้อมูลเท่านั้น โดยประโยชน์โดยตรงของเว็บเซอร์วิสคือ มีการเชื่อมต่อกันด้วยภาษาเอ็กซ์เอ็มแอล (XML) ทำให้เกิดเป็นมาตรฐานเพื่อรองรับการเขียนโปรแกรมในเทคโนโลยีที่หลากหลาย เพราะมาตรฐาน XML เป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก และทุกๆ ภาษาสามารถอ่านแท็ก XML ได้ อีกทั้งในส่วนของเว็บเซอร์วิส ยังสามารถเขียนขึ้นได้จากภาษาหลายภาษาด้วย ทำให้สะดวกแก่การพัฒนาต่อ อีกทั้งยังทำให้เกิดการเขียนซ้ำอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้เกิดมาตรฐานการเขียนโปรแกรมในงานทางบัญชี
2. เพื่อรองรับการพัฒนาต่อของโปรแกรมในรูปแบบเดิม

แต่มีการใช้เทคโนโลยีที่หลากหลาย

3. เพื่อลดระยะเวลาการทำงานของโปรแกรมเมอร์
4. เพื่อใช้ในการประยุกต์ไปสู่การเขียนโปรแกรมในรูปแบบของการเขียนโปรแกรมเชิงบริการ (Service-Oriented Architecture)
5. เพื่อรองรับการพัฒนาต่อ และเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเอาเทคโนโลยีเว็บเซอร์วิสมาประยุกต์ใช้กับรูปแบบการทำงานในปัจจุบัน

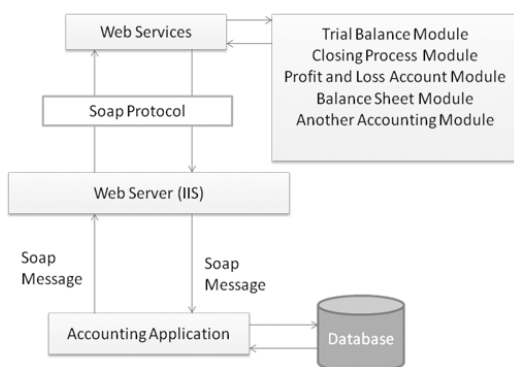
ประโยชน์ของการวิจัย

1. สามารถนำเอาเทคโนโลยีเว็บเซอร์วิสมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความสะดวกแก่โปรแกรมเมอร์ได้
2. สามารถทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาไปสู่รูปแบบโปรแกรมที่หลากหลายมากขึ้น
3. สามารถนำเอาไปใช้ในระบบบัญชีได้ทุก ๆ ที่ ที่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตทำให้เกิดความสะดวกในการใช้งานมากขึ้น เพราะการให้บริการอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน ได้มีประสิทธิภาพที่สูงกว่าแต่ก่อนมาก
4. สามารถนำเอาไปวิจัยต่อ เพื่อการเรียนรู้ หรือเพื่อออกแบบระบบใช้งานได้

วิธีการดำเนินวิจัย

ในขั้นตอนแรกได้ทำการ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางทฤษฎี เพื่อให้ทราบว่ามีงานอย่างไร มีรูปแบบการคำนวณงบอย่างไร จากนั้น ได้ทดลองใช้ภาษาต่างๆ ในการพัฒนาเว็บเซอร์วิส ทำให้ได้พบว่าในปัจจุบัน เทคโนโลยีต่างๆ สามารถเขียนเว็บเซอร์วิส ได้เกือบทุกภาษา แต่พบว่าภาษาเขียนบนภาษา C# ในสิ่งแวดล้อมของ Microsoft Visual Studio นั้นสามารถพัฒนาได้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพการใช้งานสูง แต่ยังมีข้อจำกัดอยู่ที่ เว็บเซิร์ฟเวอร์ จำเป็นต้องใช้ IIS เป็นเว็บเซิร์ฟเวอร์เพียงอย่างเดียว

การทำงานคือจะเขียนโมดูลการคำนวณทางบัญชี เอาไว้ที่เว็บเซอร์วิส โดยจะนำมาซึ่งส่วนที่เป็นมาตรฐาน และส่วนที่ใช้ในการคำนวณเท่านั้น เพื่อให้เกิดการเรียกใช้ได้ ทุกๆ โปรแกรมโดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของฐานข้อมูล โดยมีรูปแบบการทำงานโดยรวมดังภาพที่ 2

รูปที่ 2 ภาพรวมการทำงานของระบบ

จากการวิจัยจะมีการออกแบบโปรแกรมการทำงานออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ส่วนที่เป็นส่วนที่ให้บริการเว็บเซอร์วิส เขียนโดยภาษา C#

ส่วนที่ 2 ส่วนที่เป็นโปรแกรมทดสอบการเรียกใช้งาน ซึ่งสามารถเขียนโดยภาษาอะไรก็ได้ แต่ในงานวิจัยเขียนโดยใช้ C# เช่นกัน

โดยโปรแกรมที่เขียนขึ้นมานั้น โปรแกรมเมอร์จะเขียนเฉพาะในส่วนที่เป็นส่วนกรอกข้อมูลนั้นคือ สมุดรายวัน (General Journal) จากนั้นจะทำการเรียกเอาบริการต่างๆ จากเว็บเซอร์วิส มาใช้ในการคำนวณ โดยบริการนั้นจะขึ้นอยู่กับว่าถึงหะนั้น ต้องการจะทำอะไร ในงบการเงิน โดยจะสื่อสารกันระหว่าง โปรแกรมทดลอง และเว็บเซอร์วิส ด้วยภาษา XML

ผลการวิจัย

การเรียกใช้บริการทางการบัญชีผ่านทางเว็บเซอร์วิส เมื่อสามารถเรียกใช้ได้ จะพบว่าปริมาณการเขียนโปรแกรมในส่วนของการทดลองนั้นลดลงไปพอสมควร เนื่องจากโปรแกรมส่วนที่สำคัญสำหรับงานทางบัญชีนั้น ได้ไปอยู่ในรูปแบบของเว็บเซอร์วิสแล้ว และจะมีผลทำให้เวลาที่เขียนโปรแกรมทางการบัญชีขึ้นมาด้วยเทคโนโลยีอื่น ก็สามารถเรียกใช้เว็บเซอร์วิสทางการบัญชีได้ทันที โดยไม่ต้องเขียนใหม่ และยังช่วยให้การออกแบบระบบมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ถ้าองค์กรหนึ่งมีการออกแบบส่วนงานในโมดูลต่างๆ ในองค์กร เป็นคนละแบบกัน เช่น บางส่วนเป็น Windows Application และบาง部分是 Web Application ก็ยังสามารถทำงานเชื่อมต่อกันได้ โดยการใช้เทคโนโลยีเว็บเซอร์วิส หรืออย่างกรณีที่เป็นองค์กรใหญ่ มีองค์กรย่อยมากมาย แต่ละองค์กรก็มีระบบเป็นของตนเอง ก็สามารถประยุกต์งานวิจัย นำไปใช้กับองค์กร ทั้งใหญ่และเล็ก เพื่อให้องค์กรใหญ่สามารถเรียกดูความเคลื่อนไหวขององค์กรเล็กได้ ตลอดเวลา หรือองค์กรย่อยก็สามารถเรียกใช้บริการขององค์กรใหญ่ได้อีกด้วย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

- การนำเอาเทคโนโลยีเว็บเซอร์วิสมาใช้กับงานในชีวิตประจำวันนั้น สามารถนำมาใช้ได้ โดยในอดีตอาจมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่จำเป็น แต่ถ้าสละเวลาศึกษา และประยุกต์ใช้กับตัวงาน โดยเฉพาะงานที่มีโครงสร้างพื้นฐานเหมือนกัน งานบัญชี จะพบว่าสามารถเขียนโปรแกรมขึ้นมารองรับได้หลายๆแพลตฟอร์ม (Platform) โดยไม่จำเป็นต้องเขียนซ้ำ ทำให้ประหยัดเวลาการทำงานลงไปได้มาก

- การนำไปพัฒนาต่อ ให้ไปอยู่ในรูปแบบของ SOA เป็นสิ่งที่โลกในปัจจุบันให้ความสนใจ อีกทั้งผู้เชี่ยวชาญทาง SOA หรือ เว็บเซอร์วิสในปัจจุบันยังคงมีไม่มาก ด้วยศักยภาพของเทคโนโลยี ทำให้มีคุณค่าแก่การเรียนรู้ เพื่อใช้ในการทำงานในอนาคต

บรรณานุกรม

- Youcef Baghdadi. (2005). A Web Services-Based Business Interactions Manager to Support Electronic Commerce Applications. Xi'an, China : ICEC'05, August 15-17, 2005.
- Eyhab Al-Masri and Qusay H. Mahmoud. (2008) Investigating Web Services on the World Wide Web. Beijing, China : The International World Wide Web Conference Committee (IW3C2) WWW 2008, April 21-25, 2008.
- Keith Ballinger. (2003). .Net Web Services Architecture and Implementation. United State of America : Addison Wesley.
- Thomas Erl. (2006). Service-Oriented Architecture Concepts, Technology and Design. United State of America : PRENTICE.
- Judith Hurwitz, Robin Bloor, Carol Baroudi and Macia Kaufman. (2007). Service Oriented Architecture for Dummies. Canada : Wiley Publishing, Inc.
- Timothy C. Lethbridge and Robert Laganriere. (2005). Object-Oriented Software Engineering Practical Software Development using UML and JAVA. Singapore : Mc Graw-Hill.
- ชาวลีย์ พงศ์ผาติโรจน์ และ ดร. วรศักดิ์ ทุมมานนท์. (2004). **Accounting Principle 1**. โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาโปรแกรมสร้างเอ็มดีเอ็กซ์ออนไลน์ DEVELOPMENT OF ONLINE MDX GENERATOR

วีรภัทร ศรีพิพัฒน์กุล

สาขาวิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ทำการศึกษาวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

ปัจจุบัน ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการทำงานในองค์กรต่าง ๆ การทำสารสนเทศข้อมูลในองค์กรนั้นเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้บริหารขององค์กรสามารถวิเคราะห์ผลดำเนินงานจากข้อมูลเชิงวิเคราะห์เพื่อนำไปใช้ช่วยประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการดำเนินงานในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และข้อมูลที่น่ามาใช้สำหรับงานวิเคราะห์นั้นเก็บอยู่ในรูปของคลังข้อมูล (Data Warehouse) และลูกบาศก์ข้อมูล (Data Cube)

การที่จะนำข้อมูลจากลูกบาศก์ข้อมูลที่มีอยู่นั้นออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยความรู้และความเชี่ยวชาญในการใช้คำสั่งที่เรียกข้อมูล นั่นคือเอ็มดีเอ็กซ์ (Multi-Dimensional Expressions) ซึ่งมีความยากซับซ้อนสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะโครงสร้างของคลังข้อมูลและลูกบาศก์ข้อมูล ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงนำเสนอโปรแกรมที่ช่วยสำหรับการออกแบบและสร้างเอ็มดีเอ็กซ์แบบออนไลน์ โดยโปรแกรมจะใช้ออกแบบและสร้างเอ็มดีเอ็กซ์ เพื่อลดความผิดพลาดและเวลาที่ใช้ในการออกแบบและสร้างเอ็มดีเอ็กซ์ สร้างความสะดวกให้กับผู้ใช้ที่ไม่มีความชำนาญในการใช้เอ็มดีเอ็กซ์ที่เริ่มต้นออกแบบและสร้างเอ็มดีเอ็กซ์ สำหรับการเรียกดูข้อมูลในลักษณะข้อมูลสรุปจากลูกบาศก์ข้อมูล

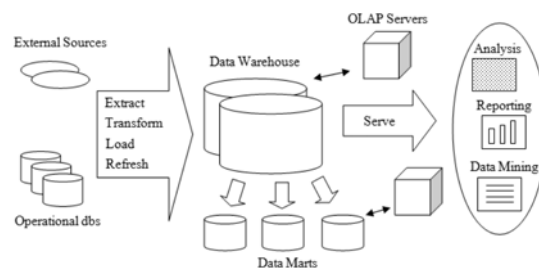
Abstract

Nowadays, analytical data is an important factor for organizations work. Decision maker can analyze overall operation from it to make the efficient work plans. Data for analytical works are in form of data warehouse and data cube.

Using data cube effectively is based on expertise and knowledge in query. Furthermore, MDX (Multi-Dimensional Expression) is quite complex for unskillful users to data warehouse and data cube construction. Therefore, this research purposes a program which aid for designing and creating online MDX, this program reduce a mistake and time lost in designing and creating MDX. It will facilitate for novel users to examine summary data from data cube.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบัน คอมพิวเตอร์ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์มากขึ้น ข้อมูลได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการทำงานในองค์กรทุก ๆ องค์กร ทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ การใช้ระบบสารสนเทศในองค์กรนั้นเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้บริหารขององค์กรสามารถวิเคราะห์ผลดำเนินงานที่ผ่านมาว่าเป็นไปในทิศทางใด และนำข้อมูลที่ได้จากการทำระบบสารสนเทศไปใช้เป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการดำเนินงานในอนาคต รวมทั้งวางแผนการจัดสรรการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ดังนั้นในปัจจุบันพบว่าการทำระบบสารสนเทศเพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางวิเคราะห์ในการวางแผนดำเนินงานขององค์กรจึงได้รับความนิยมและเผยแพร่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ การที่มีการนำระบบสารสนเทศมาใช้ในองค์กร ข้อมูลที่น่ามาใช้สำหรับงานวิเคราะห์นั้นส่วนมากแล้ว จะใช้ในลักษณะของคลังข้อมูล (Data Warehouse) และลูกบาศก์ข้อมูล (Data Cube) ประกอบกับการใช้เทคโนโลยีที่เรียกว่า On-Line Analytical Processing (OLAP) โดยมีภาพรวมกระบวนการทำงานของระบบคลังข้อมูลแสดงดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 ภาพรวมการทำงานของระบบคลังข้อมูล

การจะนำข้อมูลจากลูกบาศก์ข้อมูลที่มีอยู่นั้น ออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยความรู้และความเชี่ยวชาญในการใช้คำสั่งที่เรียกข้อมูล คือ เอ็มดีเอ็กซ์ (Multi-Dimensional eXpressions : MDX) เป็นภาษาคำสั่งที่สร้างขึ้นมาโดยบริษัท Microsoft เป็นภาษาลักษณะข้อคำถามคล้ายกับ SQL (Structured Query Language) โดยพื้น

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ฐานส่วนใหญ่ของเอมดีเอ็กซ์จะมีรูปแบบโครงสร้างอย่างง่าย ๆ ดังตัวอย่าง

```
SELECT (<axis specification> (, <axis specification>,.....))
```

```
FROM (<cube specification>)
```

```
(WHERE < slicer specification>)
```

อนุประโยค SELECT ถูกใช้ในการกำหนดแกนมิติ (Axis-dimension) และอนุประโยค WHERE ถูกใช้ในการกำหนดแกนการซอยข้อมูล (Slicer dimensions) ส่วนอนุประโยค FROM คือใส่ชื่อของลูกบาศก์ข้อมูลที่ต้องการจะเรียกข้อมูลเอมดีเอ็กซ์

เอมดีเอ็กซ์ใช้เรียกดูข้อมูลจากลูกบาศก์ข้อมูลที่มีความยากซับซ้อนสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะโครงสร้างของคลังข้อมูลและลูกบาศก์ข้อมูล ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงได้นำเสนอโปรแกรมที่ช่วยสำหรับการออกแบบและสร้างเอมดีเอ็กซ์แบบออนไลน์ โดยโปรแกรมจะทำหน้าที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการออกแบบและสร้างเอมดีเอ็กซ์เพื่อลดความผิดพลาดและเวลาที่ใช้ในการออกแบบและสร้างเอมดีเอ็กซ์ เพื่อใช้เรียนรู้และออกแบบเอมดีเอ็กซ์ สร้างความสะดวกให้กับผู้ใช้ที่ไม่มีความชำนาญในการใช้เอมดีเอ็กซ์ที่เริ่มต้นออกแบบและสร้างเอมดีเอ็กซ์ สำหรับการเรียกดูข้อมูลในลักษณะข้อมูลสรุปจากลูกบาศก์ข้อมูล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมประยุกต์บนบราวเซอร์ ใช้ออกแบบและสร้างเอมดีเอ็กซ์ ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ที่เริ่มต้นใช้งานข้อมูลเชิงวิเคราะห์จากลูกบาศก์ข้อมูล
2. เพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียกดูข้อมูลจากลูกบาศก์ข้อมูล เพื่อมาใช้นำเสนอในรูปแบบข้อมูลเชิงวิเคราะห์
3. เพื่อใช้ในการศึกษาลักษณะและโครงสร้างของเอมดีเอ็กซ์
4. เพื่อให้สามารถทำงานกับฐานข้อมูลแบบหลายมิติได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประโยชน์ของการวิจัย

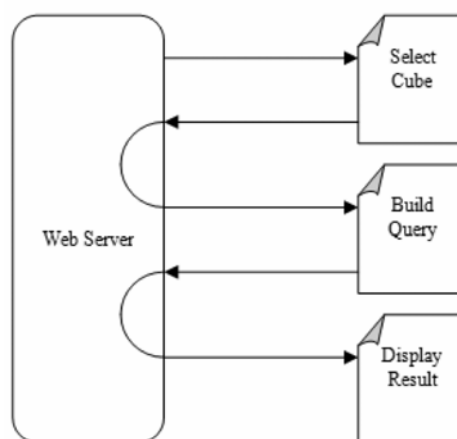
1. สร้างแนวคิดเกี่ยวกับนำเสนอในลักษณะข้อมูลเชิงวิเคราะห์ และช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ที่เริ่มต้นใช้งานข้อมูลเชิงวิเคราะห์จากลูกบาศก์ข้อมูล
2. สามารถนำข้อมูลเชิงวิเคราะห์มาใช้ประโยชน์ได้หลากหลายมากขึ้น
3. สามารถนำโปรแกรมไปใช้พัฒนาต่อยอดโปรแกรมประยุกต์ทางธุรกิจที่ต้องการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบหลายมุมมอง (Multi-Dimensions Thinking) ช่วยประกอบในการตัดสินใจดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

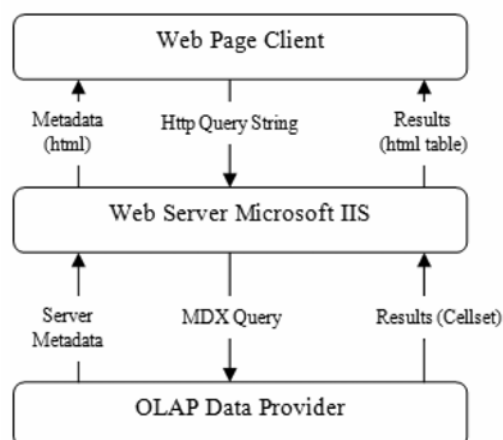
การค้นคว้าวิจัยจะแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้ ศึกษาและรวบรวมสรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ออกแบบและวิเคราะห์โครงสร้าง

ของระบบ สร้างโปรแกรมประยุกต์บนบราวเซอร์ และเชื่อมต่อกับฐานข้อมูลแบบหลายมิติ ทดสอบและพัฒนาโปรแกรมประยุกต์บนบราวเซอร์ ตรวจสอบความถูกต้องของผลลัพธ์ที่ได้จากการทำงานของโปรแกรมประยุกต์บนบราวเซอร์ แหล่งที่มาของข้อมูลที่ใช้ในการทดสอบ ฐานข้อมูลแบบหลายมิติหรือลูกบาศก์ข้อมูลที่ใช้ทดสอบในโครงการนี้ได้มาจากโปรแกรม Microsoft SQL Server 2000 เป็นลูกบาศก์ข้อมูลที่เป็นข้อมูลจำลองการซื้อขายสินค้าชนิดต่างๆ ของร้านค้าในรัฐต่างๆ ของแคนาดา เม็กซิโกและสหรัฐอเมริกา

การออกแบบและวิเคราะห์โครงสร้างของระบบ การทำงานของโปรแกรมสร้างเอมดีเอ็กซ์ออนไลน์ จะทำงานตามขั้นตอนดังนี้ เชื่อมต่อแหล่งข้อมูล ฐานข้อมูล และลูกบาศก์ข้อมูล และแสดงผลสู่ผู้ใช้ทางหน้าเว็บ ใช้ html form component อนุญาตให้ผู้ใช้สามารถเลือกพารามิเตอร์ต่างๆ ของ เอมดีเอ็กซ์ จัดการเกี่ยวกับการใช้ฟังก์ชันการทำงานของเอมดีเอ็กซ์ สั่งเอมดีเอ็กซ์ทำงานและแสดงผลลัพธ์สู่ผู้ใช้สามารถแสดงขั้นตอนการทำงานได้ดังแผนภาพรูปที่ 2 และภาพรวมการทำงานของระบบดังรูปที่ 3

รูปที่ 2 ขั้นตอนการทำงานของระบบ

รูปที่ 3 ภาพรวมการทำงานของระบบ

การออกแบบหน้าต่างของโปรแกรม เพื่อใช้ติดต่อตอบโต้กับผู้ใช้ จะใช้การติดต่อผ่านทางหน้าเว็บเพจ โดยจะแบ่งหน้าเว็บเพจออกเป็น 3 ส่วน ดังรูปที่ 7 แต่ละส่วนจะมีหน้าที่การทำงานดังนี้

ส่วนที่ 1: การเชื่อมต่อกับแหล่งข้อมูล โดยจะรับชื่อแหล่งข้อมูลเพื่อใช้ในการเชื่อมต่อกับ แหล่งข้อมูล

ส่วนที่ 2: การจัดการเกี่ยวกับการเลือกมิติ (Dimensions) เพื่อสร้างเอมดีเอ็ทซ์

ส่วนที่ 3: การจัดการกับเอมดีเอ็ทซ์ เช่น การสั่งให้เอมดีเอ็ทซ์ทำงาน การสร้างหน้ารายงาน

การสร้าง User Interface ที่จะสามารถจัดการกับการใช้ของผู้ใช้ในการกำหนดพารามิเตอร์ต่างๆ ของข้อคำถามและการสร้างผลลัพธ์ของการสร้างเอมดีเอ็ทซ์ ในส่วนของ Simple MDX (ส่วนที่ 2) จะแสดงรายชื่อของมิติของลูกบาศก์ข้อมูลนั้นๆ และอนุญาตให้ผู้เลือกใช้เฉพาะข้อมูลสมาชิกในระดับสูงสุดซึ่งเป็นข้อมูลสรุป แต่ถ้าผู้ใช้ต้องการที่จะดูข้อมูลที่ลึกลงไปสามารถทำได้ในส่วนของการสร้าง เอมดีเอ็ทซ์เอง โดยสามารถดูโครงสร้างของลูกบาศก์ข้อมูลนั้นทางโครงสร้างต้นไม้ การสร้างการเชื่อมต่อกับแหล่งข้อมูลและลูกบาศก์ข้อมูลนั้น อันดับแรกในการสร้าง OLAP Web Client คือการสร้างการเชื่อมต่อด้วยตัวจัดการข้อมูล OLAP โดยใช้ ADOMD ตั้งค่าฐานข้อมูล จัดการชุดข้อมูลของรายชื่อลูกบาศก์ข้อมูลจากการเลือกของผู้ใช้ ขั้นตอนการทำงาน เริ่มจาก Web Server สร้างการเชื่อมต่อกับแหล่งข้อมูล โดยผู้ใช้กรอกข้อมูลแหล่งข้อมูล จากนั้น Web Server หาฐานข้อมูลในแหล่งข้อมูลแล้ว Web Server สร้างหน้าเว็บเพจที่มีรายชื่อลูกบาศก์ข้อมูลเพื่อให้ผู้ใช้เลือก

ผลการวิจัย

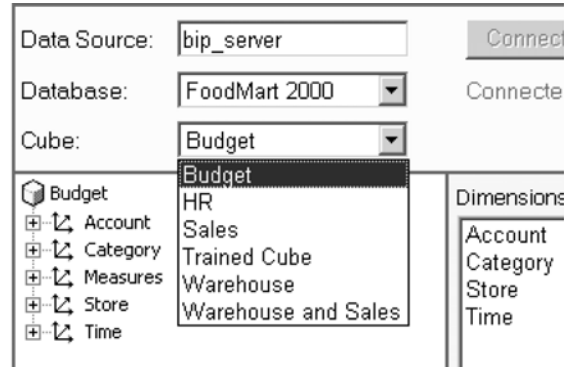
1 การทดสอบผลการทำงานของโปรแกรมสร้างเอมดีเอ็ทซ์ออนไลน์

การเชื่อมต่อแหล่งข้อมูล ฐานข้อมูล และลูกบาศก์ข้อมูล และแสดงผลสู่ผู้ใช้ทางหน้าเว็บ ซึ่งทำได้ง่ายสร้างความสะดวกแก่ผู้ใช้ ด้วยการเลือกแหล่งข้อมูลจากรายชื่อแหล่งข้อมูลที่โปรแกรมแสดงรายการ การเชื่อมต่อกับแหล่งข้อมูล ถ้าเชื่อมต่อกับแหล่งข้อมูลสำเร็จ จะมีสถานะเชื่อมต่อกับแหล่งข้อมูลปรากฏขึ้น ดังรูปที่ 4

รูปที่ 4 แสดงสถานะเชื่อมต่อกับแหล่งข้อมูล

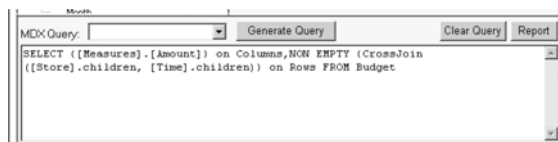
เมื่อทำการเชื่อมต่อสำเร็จโปรแกรมจะมีรายชื่อของฐานข้อมูลและรายชื่อของลูกบาศก์ข้อมูลในฐานข้อมูลนั้นๆ แสดงขึ้นมา และแสดงข้อมูลของลูกบาศก์ข้อมูลในรูปโครงสร้างต้นไม้ ดังรูปที่ 5

รูปที่ 5 รายชื่อของฐานข้อมูลและรายชื่อของลูกบาศก์ข้อมูลในฐานข้อมูล

2 การสร้างเอมดีเอ็ทซ์

พบว่าสามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ที่เริ่มต้นใช้เอมดีเอ็ทซ์ได้ดี ในการสร้างเอมดีเอ็ทซ์สำหรับการเรียกดูข้อมูลในลักษณะข้อมูลสรุปได้ โดยมีสามารถกรองในส่วนที่ไม่มีข้อมูลออกได้โดยใช้ Non Empty Keyword ความสามารถในการใช้ฟังก์ชัน CrossJoin เพื่อทำการ Cross-product ข้อมูลทำให้เกิดมุมมองใหม่กับข้อมูล ด้วยการเลือกมิติ (Dimension) ให้ไปอยู่ในส่วนของคอลัมน์หรือแถวตามต้องการ หลังจากได้มิติตามแนวทางที่ต้องการ แล้วกดปุ่ม Generate Query เพื่อสร้างเอมดีเอ็ทซ์ ได้ผลลัพธ์ดังรูปที่ 6

รูปที่ 6 ผลลัพธ์การสร้างคำสั่งเอมดีเอ็ทซ์

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปในประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

การออกแบบหน้า User Interface ที่จะสามารถจัดการกับการใช้ของผู้ใช้ในการกำหนดพารามิเตอร์ต่าง ๆ ของข้อคำถามและการสร้างผลลัพธ์ของการสร้าง เอมดีเอ็ทซ์นั้นมีความยากที่จะสามารถทำให้การทำงานได้ตามที่ต้องการทั้งหมด ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดขอบเขตของการทำงานในแต่ละกระบวนการทำงาน คือ ในโครงการวิจัยนี้ ในส่วนของ Simple MDX (ส่วนที่ 2) จะแสดงรายชื่อของมิติของลูกบาศก์ข้อมูลนั้นๆ และอนุญาตให้ผู้เลือกใช้เฉพาะข้อมูลสมาชิกในระดับสูงสุดซึ่งเป็นข้อมูลสรุป แต่ถ้าผู้ใช้ต้องการที่จะดูข้อมูลที่ลึกลงไปสามารถทำได้ในส่วนของการสร้างเอมดีเอ็ทซ์เอง โดยสามารถดูโครงสร้างของลูกบาศก์ข้อมูลนั้นทางโครงสร้าง

ต้นไม้

การสร้างเอมดีเอ็กซ์จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ความซับซ้อนของเอมดีเอ็กซ์และฟังก์ชันต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในโครงสร้างของฐานข้อมูลแบบหลายมิติพอสมควร และขอบเขตของงานถ้าต้องการรายงานข้อมูลที่มีความซับซ้อนมากนั้น จะทำให้การที่จะสร้างตัวโปรแกรมสร้างเอมดีเอ็กซ์ให้ยืดหยุ่นจะทำได้ยากจึงทำให้สามารถที่จะทำได้เฉพาะการสร้างเรียกข้อมูลในลักษณะที่เป็นข้อมูลสรุป

การพัฒนาต่อยอดนั้นสามารถนำไปพัฒนา ประยุกต์ใช้กับการทำงานในส่วนของการออกรายงานสรุปต่าง ๆ ขององค์กรที่ใช้คลังข้อมูลอยู่แล้วหรือต้องการใช้คลังข้อมูล ทำให้สามารถสร้างรายงานที่มีมุมมองของข้อมูลแตกต่างออกไป ด้วยการขั้นตอนการทำงานที่ง่ายของโปรแกรม ทำให้เป็นเครื่องมือช่วยให้ใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

บรรณานุกรม

- Jens-Peter Dittrich, Alexander Kreutz. (2005). Bridging the Gap between OLAP and SQL.
- Kazi A. Zaman, Donovan A. Schneider. (2005). Modeling and Querying Multidimensional Data Source in Siebel Analytics: A Federated Rational System.
- Sakhr Youness. (2000). Data Warehousing with SQL Server 7.0 and OLAP Services.
- Surajit Chaudhuri, Umeshwar Dayal. (1998). An Overview of Data Warehousing and OLAP Technology.
- Tapio Niemi. (2001). Constructing OLAP Cubes Based on Queries.
- Wen-Yuan Liu, Shu-Fen Fang.(2002). OLAP Realization Technology Research Based on MDX. Cubes, MDX, Analysis Services and ADOMD in C# จาก <http://www.codeproject.com/cs/database/CubesAdomd.asp>.
- Carl Nolan. (1999). Manipulate and Query OLAP Data Using ADOMD and Multidimensional Expressions. จาก <http://www.microsoft.com/msj/0899/mdx/mdx.aspx>
- George Spofford. MDX Solutions with MS SQL Server analysis services. WILEY.
- William Pearson. MDX at First Glance: Introduction to SQL Server MDX Essentials. จาก http://www.databasejournal.com/features/mssql/article.php/10894_1495511_3.

การพัฒนาระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์ด้านสมรรถภาพ
ทางเทคโนโลยีการศึกษา ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
THE DEVELOPMENT OF KNOWLEDGE MAPPING ONLINE SYSTEM IN
EDUCATIONAL TECHNOLOGY COMPETENCIES OF LECTURERS IN
NAKHON RATCHASIMA RAJABHAT UNIVERSITY

สินสมุทร บุญมา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์ด้านสมรรถภาพทางเทคโนโลยีการศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ในการพัฒนาระบบมีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย ทดลองการใช้งานระบบโดยกลุ่มทดลองเป็นอาจารย์จำนวน 20 คน และเจ้าหน้าที่ประจำคณะ จำนวน 20 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง

ผลการศึกษาพบว่า

1. ระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์ด้านสมรรถภาพทางเทคโนโลยีการศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่ได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ มีประสิทธิภาพในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$)
2. ความคิดเห็นของผู้ใช้ระบบระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์ด้านสมรรถภาพทางเทคโนโลยีการศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$)

ABSTRACT

The purpose of the study was to develop the knowledge mapping online system in the educational technology competencies of Nakhon Ratchasima Rajabhat University lecturers and faculty staffs. The sample were 20 lecturers and 20 faculty staffs drawn by purposive sampling from 5 faculties. The sampling were for Try out the knowledge mapping online system. and were asked to evaluate their satisfaction from the research questionnaire. The efficiency of the knowledge mapping online system was evaluate by 5 experts.

The results of this study research an follow :

1. The efficiency of knowledge mapping online system. rated by the experts was high ($\bar{X} = 4.30$)
2. The samples who tried out the knowledge mapping online system has high satisfaction ($\bar{X} = 3.82$) on it.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน ชีวิตการทำงาน และการดำเนินการขององค์กรต่างๆ ที่เปรียบได้กับสายเลือดที่หล่อเลี้ยงการทำงานขององค์กรและผลกระทบของสารสนเทศก็มีอย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และองค์กร รวมทั้งการทำงานใน สาขาวิชาชีพต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานภาครัฐ ธุรกิจ กฎหมาย วิทยาศาสตร์ การศึกษา การแพทย์ สาธารณสุข วิศวกรรมศาสตร์ และงานบริการสังคมด้านต่างๆ องค์กรที่สามารถจัดการกับสารสนเทศได้ดีภายใต้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมจะดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ มีความได้เปรียบในการแข่งขัน และช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพอใจในการทำงานมากขึ้นอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในที่สุด (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. 2547 :1)

ในยุคสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สมรรถภาพทางเทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับผู้ที่จะออกไปประกอบวิชาชีพ ถ่ายทอดและสร้างสมความรู้ ความสามารถด้านนี้ให้แก่ผู้เรียนที่จะเป็นทรัพยากรสำคัญของชาติต่อไป ดังนั้นสถาบันที่ผลิตบุคลากรทางวิชาชีพการศึกษาคือ สาขาวิชาชีพอื่นๆ จะต้องมีความชัดเจนสำหรับการบูรณาการเทคโนโลยีการศึกษาในกระบวนการผลิตบัณฑิตทางการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งบัณฑิตที่มีความรู้ ความเคลื่อนไหวการปฏิรูปการศึกษาจึงเกิดขึ้นทั่วโลก เพื่อเตรียมเยาวชนของชาติเข้าสู่สังคมยุคใหม่ ทั้งด้านเนื้อหา สื่อ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ การเตรียมครูสำหรับสังคมยุคใหม่ที่มีความรู้ความสามารถในการบูรณาการเทคโนโลยี ความสามารถในการบูรณาการเทคโนโลยีในการเรียนการสอนจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษา เพื่อตอบสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 ที่มีการบัญญัติหมวด 9 ว่าด้วยเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและนโยบายของรัฐบาลด้าน e-Education (วสันต์ อดิศักดิ์ และคณะ . 2548 : 633) นอกจากนี้ เชาวเลิศ เลิศขลิพาร และกอบกุล สรรพกิจจำนง (2543) ยังได้กล่าวถึงความรู้ความสามารถในด้านเทคโนโลยีการศึกษาที่จำเป็นสำหรับผู้สอนก็คือมีการบูรณาการเทคโนโลยีการศึกษาเข้ากับการเรียนการสอน มีการออกแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อที่จะทำให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพ

และเกิดการเรียนรู้จริง ดังนั้นผู้สอนจึงควรจะต้องมีความรู้และทักษะในการใช้สื่อเหล่านั้นด้วย เพื่อที่จะได้สามารถให้คำแนะนำและช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการใช้สื่อประกอบการนำเสนอของผู้เรียนได้ นอกจากนี้ผู้สอนควรใช้สื่อเหล่านี้ประกอบการสอนตามปกติของผู้สอนด้วย เพื่อเป็นตัวอย่างในการใช้สื่อและช่วยให้ผู้เรียนได้ศึกษาตัวอย่างและวิธีการที่ถูกต้องเป็นระยะๆ ความรู้และทักษะของผู้สอนด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารหรือมีความรู้ในด้านอื่นๆ มากด้วยยิ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน

การจัดการความรู้และองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง เนื่องจากแนวคิดในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้คือการที่จะทำให้คนในองค์กรเรียนรู้ปัจจัยต่างๆ ทั้งจากภายในและภายนอก นั้นหมายถึงเกิดการเรียนรู้ของคน และนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองและการดำเนินการขององค์กร หรือกล่าวได้ว่าองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นองค์กรที่มีการปรับเปลี่ยนและค้นหาวิธีใหม่ๆ ในการเพิ่มประสิทธิผลในการดำเนินการขององค์กร (บุญดี บุญญากิจ และคณะ. 2547 : 26) อย่างไรก็ตามการเรียนรู้เป็นกระบวนการในการเสาะแสวงหาองค์ความรู้ต่างๆ ที่เหมาะสม เพื่อนำมาใช้ในการองค์กรและทำให้เกิดการพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่องนั้น การจัดการความรู้เป็นแนวคิดนำมาใช้ในการจัดการเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดการความรู้และเครื่องมือต่างๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพขององค์กร ก็จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิจารณ์ พานิช. 2548 : ออนไลน์) ความสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือกระบวนการจัดการความรู้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในกระบวนการพัฒนาระบบราชการไทย โดยพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 หมวด 3 มาตรา 11 ได้กำหนดไว้ว่า ส่วนราชการควรมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยสนับสนุนให้มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. 2548 : ออนไลน์) ด้วยเหตุผลดังกล่าวการจัดการความรู้โดยการทำแผนที่ความรู้ (Knowledge Mapping) เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะช่วยจัดระบบความรู้และองค์ประกอบต่างๆ ที่อยู่กระจัดกระจายให้เป็นระบบ ซึ่งนอกจากจะทำให้การใช้แผนที่ความรู้ภายในองค์กรเป็นเข็มทิศที่จะช่วยให้นักคนสามารถที่จะเข้าถึงแหล่งความรู้ขององค์กรได้ แผนที่ความรู้ยังจะช่วยแสดงถึงความรู้ขององค์กรที่มีอยู่ และการไหลเวียนของรู้นั้นในองค์กรนั้น ทำให้องค์กรทราบถึงความรู้ความสามารถของบุคลากร (วิจารณ์ พานิช. 2548 :

ออนไลน์)

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการจัดการความรู้โดยใช้แผนที่ความรู้แบบออนไลน์นั้นเป็นกระบวนการหรือวิธีการที่จะจัดการกับความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ในองค์กร ให้เป็นระบบ นอกจากนี้แผนที่ความรู้ภายในองค์กรยังเป็นตัวชี้นำและบ่งบอกถึงองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรและทำให้ทราบถึงความรู้ความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการและสะดวกต่อการพัฒนาบุคลากรให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กรได้อีกด้วย ในปัจจุบันการที่จะทำให้ความรู้เกิดการไหลเวียนภายในองค์กรได้ก็สามารถใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยจัดการเพื่อให้เกิดการไหลเวียนของความรู้สามารถติดต่อกันได้อย่างรวดเร็วโดยการประยุกต์ใช้อินเทอร์เน็ต ผ่านระบบเครือข่ายโดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสารส่งข่าวสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้ รวมทั้งการใช้เครื่องมือสืบค้นข้อมูลหลายประเภทที่ช่วยในการสืบค้นความรู้ และเกิดการไหลเวียนของความรู้ภายในองค์กรได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์ด้านสมรรถภาพทางเทคโนโลยีการศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์ด้านสมรรถภาพทางเทคโนโลยีการศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาที่ได้พัฒนาขึ้น

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์ด้านสมรรถภาพทางเทคโนโลยีทางการศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
2. สามารถนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์ด้านสมรรถภาพทางเทคโนโลยีการศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผนที่ความรู้ของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาได้

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการพัฒนาระบบแผนที่ความรู้ด้านสมรรถภาพทางเทคโนโลยีการศึกษาแบบออนไลน์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คืออาจารย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จำนวน 351 คน
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 46 คน ได้มาโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อนำข้อมูล

ด้านสมรรถภาพทางเทคโนโลยีการศึกษาของอาจารย์ผู้สอนมาใส่ในระบบแผนที่ความรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1.2.1 อาจารย์ที่จบปริญญาตรี หรือปริญญาโท หรือปริญญาเอก ทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ หลักสูตรและการสอน ออกแบบนิตยศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง

1.2.2 อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา และโปรแกรมวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา

1.2.3 อาจารย์ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเทคโนโลยีการศึกษา

1.2.4 อาจารย์ที่สอนเกี่ยวกับเทคโนโลยีการศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศคอมพิวเตอร์ นิเทศศาสตร์ และวิชาที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้อง

1.3 กลุ่มตัวอย่างสำหรับทดสอบระบบ จำนวน 20 คน ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากบุคลากร ซึ่งประกอบด้วยอาจารย์และเจ้าหน้าที่ประจำคณะ 5 คณะ ละ 4 คน โดยแบ่งเป็นอาจารย์ 2 คน เจ้าหน้าที่ 2 คน ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

1.3.1 ใช้อินเทอร์เน็ตได้

1.3.2 สมัครใจที่จะเข้าร่วมการทดลอง

2. ระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการในการทดลองและพัฒนา คือ ปีการศึกษา 2549 – 2550

3. เครื่องมือ

3.1 แบบสอบถามในการจัดเก็บความรู้ด้านเทคโนโลยีการศึกษา

3.2 ระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์

3.3 แบบประเมินประสิทธิภาพของระบบแผนที่ความรู้สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

สมรรถภาพของนักเทคโนโลยีการศึกษา
ตามเกณฑ์มาตรฐานของ AECT

วิเคราะห์สมรรถภาพด้านเทคโนโลยีการศึกษาของ
อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาที่จำเป็น

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการจัดการ
ความรู้

พัฒนาระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์

ประสิทธิภาพของระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์
โดยประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและ ผู้ใช้งานระบบ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นวิจัยและพัฒนาเรื่อง การพัฒนาระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์ด้านสมรรถภาพทางเทคโนโลยีการศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยมุ่งการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของระบบแผนที่ความรู้ ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอผลการวิเคราะห์ดังนี้

1. ขั้นพัฒนา

2. ขั้นทดลองนำไปใช้

1. ขั้นพัฒนา

1.1 ศึกษาสภาพกระบวนการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาในปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา สามารถสรุปได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาได้มีการดำเนินการจัดการความรู้ประจำปีการศึกษา 2549 – 2550 โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาได้ให้ความสำคัญของการจัดการความรู้ ซึ่งเห็นได้จากการเริ่มแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยเพื่อรับผิดชอบโดยตรง นอกจากนี้แล้วมหาวิทยาลัยยังได้มีการจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ เพื่อที่จะให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้และกระบวนการจัดการความรู้ แก่กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรสายสนับสนุน ในส่วนของการจัดการความรู้ในระดับคณะก็ได้แต่ละคณะได้จัดตั้งคณะกรรมการจัดการความรู้ระดับคณะขึ้นเพื่อดำเนินการวางแผนการจัดการความรู้ในระดับคณะ ในส่วนของมหาวิทยาลัยก็ได้พัฒนาบล็อก (blog) เพื่อให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยได้ไปแลกเปลี่ยนความรู้กัน

1.2 การพัฒนาแบบสอบถามเพื่อจัดเก็บความรู้

ในการพัฒนาแบบสอบถาม เพื่อจัดเก็บความรู้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์มาตรฐานของสมาคมสื่อสารและเทคโนโลยีการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (AECT) ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับนักเทคโนโลยีการศึกษา ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน คือ การออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การใช้ (Utilization) การจัดการ (Management) และการประเมิน (Evaluation) และการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเกณฑ์มาตรฐานของสมาคมสื่อสารและเทคโนโลยีการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (AECT) มาเป็นประเด็นในการตั้งคำถามสำหรับพัฒนาเป็นแบบจัดเก็บความรู้ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จำนวน 3 ท่าน รวม 3 ครั้ง สามารถสรุปได้ดังนี้

ครั้งที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านได้แสดงความคิดเห็นว่าในการออกแบบข้อคำถามควรแบ่งออกเป็นด้านต่างๆตามเกณฑ์ของ AECT และข้อคำถามควรบ่งบอกถึงความรู้ที่อาจารย์ผู้สอนมีความรู้ที่แท้จริงแล้วรู้อะไรบ้างและที่สำคัญผู้ที่ตอบแบบสอบถามไม่ใช่ นักเทคโนโลยีการศึกษา

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ดังนั้นในการตั้งข้อคำถามควรคำนึงถึงให้มาก นอกจากนั้นผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการบริหารว่าจะนำมาใช้กับอาจารย์ผู้สอนได้อย่างไร เมื่อเขาไม่ใช่นักเทคโนโลยีการศึกษาและควรดูงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมว่าจะตั้งข้อคำถามแบบใดจึงจะเหมาะสม

ครั้งที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านได้แสดงความคิดเห็นว่าไปในแนวทางที่สอดคล้องกันว่าในการออกแบบสอบถามเพื่อจัดเก็บความรู้ด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยีการศึกษาของอาจารย์ควรเก็บข้อมูลแค่อาจารย์ท่านใดมีความรู้ในเรื่องใดบ้างในทางเทคโนโลยีการศึกษาเท่านั้น ส่วนในรายละเอียดของความรู้ให้อาจารย์ผู้นั้นรับผิดชอบในเจ้าของของความรู้ในเรื่องนั้นๆ เอง

ครั้งที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านได้ตรวจสอบข้อคำถามและได้ให้ข้อเสนอแนะในการตั้งข้อคำถามเพิ่มเติมเพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และผู้วิจัยก็ได้แก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านได้ให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำไปปรึกษากับประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อดำเนินการในการทดลองใช้แบบสอบถามเพื่อนำไปใช้สำหรับจัดเก็บความรู้ของอาจารย์นำมาใส่ในระบบแผนที่ความรู้ที่พัฒนาขึ้น

จากการดำเนินการตั้งข้างต้นทั้ง 3 ครั้ง ผู้วิจัยได้นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ นำมาปรึกษากับประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อปรับปรุงและแก้ไขแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

1.3 การพัฒนาระบบแผนที่ความรู้

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และศึกษาระบบแผนที่ความรู้ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ได้มีการพัฒนาขึ้น จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการออกแบบและพัฒนาระบบแผนที่ความรู้ขึ้นตามแนวคิดและวิธีการสร้างแผนที่ความรู้ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์และด้านเทคโนโลยีการศึกษาประเมิน เพื่อตรวจสอบและหาประสิทธิภาพของระบบที่พัฒนาขึ้น โดยมีผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและจากผู้ใช้งานระบบ ซึ่งจะขอเสนอในตารางดังนี้

การประเมินการใช้ระบบแผนที่ความรู้ออนไลน์

ตารางที่ 1 ผลการประเมินการใช้ระบบแผนที่ความรู้ออนไลน์ ครั้งที่ 1 ของผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ จำแนกรายด้าน

สิ่งที่ประเมิน	ความคิดเห็น		แปลผล
		S.D.	
ด้านการออกแบบ	4.58	0.49	มากที่สุด
ด้านเนื้อหา	4.41	0.49	มาก
ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้โปรแกรม	4.33	0.47	มาก
ความคิดเห็นที่มีต่อระบบแผนที่ความรู้ฯ หลังใช้งาน	4.00	0	มาก

จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ทั้ง 4 ด้าน พบว่าด้านการออกแบบมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.58) และหากพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านเนื้อหาเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ = 4.41) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้โปรแกรมมีความเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ = 4.33) และด้านความคิดเห็นที่มีต่อระบบแผนที่ความรู้ฯ หลังใช้งานมีความเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ = 4.00)

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ มีดังนี้

1. ในส่วนของรายการเลือกการแสดงผล ใส่ประเภท Type 1- 6 ไม่สื่อความหมายว่าแต่ละรูปแบบเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

2. ปุ่มหน้าแรกใช้เป็นภาษาไทย แต่พอหน้าต่อไปเป็นภาษาอังกฤษจะแก้ไข

3. เมื่อป้อนคำค้นหาแล้วไม่เจอตามคำค้นหาที่ป้อนเข้าไป การสืบค้นโดยคำเครื่องมือยังไม่สามารถจัดหมวดหมู่ได้ตรงกับสมรรถภาพตามที่กำหนด

4. การเชื่อมโยง (Link) ยังคงมีผิดพลาด

5. ควรเพิ่มในส่วนของกระดานสนทนา (web board) เข้าไปด้วยก็ได้ จะได้มีช่องทางแลกเปลี่ยนความรู้กัน หรือเพิ่มบล็อก (blog) เข้าไปในระบบเลย และควรเพิ่มแหล่งความรู้เกี่ยวกับทางเทคโนโลยีการศึกษาที่เป็นเว็บไซต์ด้วย

6. โดยภาพรวมดีแล้ว และควรเปิดโอกาสให้สามารถกรอกข้อมูลของตัวเองลงได้ผ่านเว็บเลย เพราะจะสามารถปรับปรุงข้อมูลส่วนตัวได้เอง

ตารางที่ 2 ผลการประเมินการใช้ระบบแผนที่ความรู้ออนไลน์ของผู้ใช้งานจำแนกรายด้าน

สิ่งที่ประเมิน	ความคิดเห็น		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านการออกแบบ	3.63	0.93	มาก
ด้านเนื้อหา	3.63	0.93	มาก
ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้โปรแกรม	4.03	0.85	มาก
ความคิดเห็นที่มีต่อระบบแผนที่ความรู้ หลังใช้งาน	3.85	0.90	มาก

จากข้อคิดเห็นและข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ ผู้วิจัยได้นำกลับไปปรึกษากับประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยมีการปรับปรุงดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ปรับปรุงในส่วนของการแสดงผลใหม่ จาก Type 1-6 เปลี่ยนเป็นแบบที่ 1-6
2. ผู้วิจัยได้ปรับปรุงการค้นหาและการเชื่อมโยง (Link) ของระบบใหม่
3. ผู้วิจัยได้เพิ่มลิงค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการศึกษาเข้าไปไว้ในระบบ

จากการประเมินของผู้ใช้งานทั้ง 4 ด้าน พบว่าทั้ง 4 มีความเหมาะสมอยู่มาก หากพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้โปรแกรมมีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 4.03$) ด้านความคิดเห็นที่มีต่อระบบแผนที่ความรู้หลังใช้งานมีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 3.85$) ด้านการออกแบบมีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 3.63$) และด้านเนื้อหาที่มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 3.63$)

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ใช้งาน มีดังนี้

1. สีดูไม่สดใส ควรปรับปรุง
2. ขนาดตัวอักษรยังมีขนาดเล็ก
3. การจัดหน้ามีช่องว่างมากเกินไป ควรเพิ่มกราฟิกลงไปเพื่อให้เกิดความสวยงาม
4. ควรเพิ่มแหล่งความรู้หรือผลงาน บทความ งานวิจัย ส่วนตัวของอาจารย์แต่ละท่านเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือก่อนจะ

ไปขอรับคำปรึกษา

5. การเชื่อมโยง (Link) ยังคงมีผิดบ้าง
6. ควรเพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสาร เช่น กระดานสนทนา (web board)
7. ควรเปิดโอกาสให้สามารถกรอกข้อมูลของตัวเองลงได้ผ่านเว็บเลย

จากข้อคิดเห็นและข้อเสนอของผู้ใช้งาน ผู้วิจัยได้นำกลับไปปรึกษากับประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยมีการปรับปรุงดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไข สี ขนาดตัวอักษรและการจัดองค์ประกอบของระบบใหม่
2. ผู้วิจัยได้ปรับปรุงการเชื่อมโยง (Link) ของระบบใหม่
3. ผู้วิจัยได้เพิ่มลิงค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการศึกษาเข้าไปไว้ในระบบ

จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษาทั้ง 4 ด้าน พบว่าทั้ง 4 มีความเหมาะสมอยู่มาก หากพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าด้านเนื้อหาที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$) ด้านความคิดเห็นที่มีต่อระบบแผนที่ความรู้หลังใช้งานมีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 4.44$) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้โปรแกรมมีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 4.33$) และด้านการออกแบบมีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 3.77$)

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา มีดังนี้

1. ควรเพิ่มหน้าในส่วนของการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบก่อนที่จะเข้าใช้งาน
2. สีดูไม่สดใส
3. ขนาดตัวอักษรยังเล็กควรเพิ่มขนาด
4. การจัดหน้าจอยังไม่สมดุลมีช่องว่างมากเกินไป
5. การเก็บข้อมูลมาใช้ไม่สอดคล้องกัน เช่น รู้แล้วถ่ายทอดได้บางส่วนแล้วจะเก็บในระบบอย่างไร
6. ควรเพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสาร เช่น กระดานสนทนา (web board) บล็อก blog เป็นต้น
7. ควรเปิดโอกาสให้สามารถกรอกข้อมูลของตัวเองลงได้ผ่านเว็บเลย
8. การเรียงอันดับข้อมูลควรเรียงอันดับตามความอาวุโส หรือตามตัวอักษรเพื่อเป็นการลดปัญหาในการตอบคำถามผู้ใช้

จากข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา ผู้วิจัยได้นำกลับไปปรึกษากับประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยมีการปรับปรุงดังนี้

ตารางที่ 3 สรุปผลการประเมินการใช้ระบบแผนที่ความรู้ออนไลน์ ครั้งที่ 2 ของผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำแนกรายด้าน

สิ่งที่ประเมิน	ความคิดเห็น		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านการออกแบบ	3.77	0.62	มาก
ด้านเนื้อหา	4.60	0.61	มากที่สุด
ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้โปรแกรม	4.33	0.47	มาก
ความคิดเห็นที่มีต่อระบบแผนที่ความรู้ฯ หลังใช้งาน	4.44	0.49	มาก

1. ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไข สี ขนาดตัวอักษรของระบบใหม่
2. ผู้วิจัยได้ปรับปรุงระบบให้สอดคล้องกับการเก็บข้อมูล
3. ผู้วิจัยได้เพิ่มหน้าแรกเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้งานระบบแผนที่ความรู้
4. ผู้วิจัยได้จัดเรียงอันดับของข้อมูลโดยใช้ รู้แล้วถ่ายทอดทั้งหมดขึ้นก่อน รู้แล้วถ่ายทอดได้บางส่วน รู้แล้วไม่สามารถถ่ายทอดได้ตามลำดับ

การพัฒนาระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์ในครั้งนี้ สำหรับองค์ประกอบของระบบบางอย่างที่ไม่ได้นำมาใส่ในระบบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและผู้ใช้งาน เช่น กระดานสนทนา (Web board) Blog เนื่องจากในการพัฒนาระบบแผนที่ความรู้ในครั้งนี้เป็นการพัฒนาเป็นระบบต้นแบบของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และจากการปรึกษากับคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว ผู้วิจัยจึงดำเนินการพัฒนาในบางส่วนเท่านั้น และในการพัฒนาสำหรับการนำไปใช้จริงคงจะต้องมีการนำเอาองค์ประกอบตามที่ผู้เชี่ยวชาญและผู้ใช้มาใส่ในระบบแผนที่ความรู้เพื่อให้ระบบแผนที่ความรู้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 4 ผลการประเมินการใช้ระบบแผนที่ความรู้ออนไลน์ของผู้ใช้งานจำแนกรายด้าน

สิ่งที่ประเมิน	ความคิดเห็น		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านการออกแบบ	3.78	0.79	มาก
ด้านเนื้อหา	3.89	0.99	มาก
ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้โปรแกรม	3.89	0.97	มาก
ความคิดเห็นที่มีต่อระบบแผนที่ความรู้ฯ หลังใช้งาน	3.88	0.71	มาก

2. ข้นทดลองนำไปใช้
- จากการประเมินของผู้ใช้งานทั้ง 4 ด้าน พบว่าทั้ง 4 มีความเหมาะสมอยู่มาก หากพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านเนื้อหามีความเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ = 3.89) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้โปรแกรมมีความเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ = 3.89) ด้านความคิดเห็นที่มีต่อระบบแผนที่ความรู้ฯ หลังใช้งานมีความเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ = 3.88) และด้านการออกแบบมีความเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ = 3.78)

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ใช้ มีดังนี้

1. การจัดหน้ามีช่องว่างมากเกินไป
2. ควรเพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสาร เช่น กระดานสนทนา (web board)
3. ควรเปิดโอกาสให้สามารถกรอกข้อมูลของตัวเองลงได้ผ่านเว็บเลย เพราะจะสามารถปรับปรุงข้อมูลส่วนตัวได้เอง
4. ควรมีข้อมูลในส่วนของผู้ใช้หน้าด้วย

จากข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ ผู้วิจัยได้นำกลับไปปรึกษากับประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไข สี การจัดวางองค์ประกอบของระบบใหม่เพื่อให้ระบบมีความสวยงามน่าใช้งานมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการนำไปใช้

ควรมีการนำระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์ด้านสมรรถภาพทางเทคโนโลยีการศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาไปใช้จริง

2. ด้านการออกแบบและพัฒนาระบบ

ในการออกแบบและพัฒนาระบบแผนที่ความรู้ในส่วนของการเพิ่มเติมข้อมูลควรออกแบบให้บุคคลที่อยู่ภายในองค์กรสามารถเข้าไปเพิ่มเติมหรือปรับปรุงข้อมูลได้เองในภายหลังเมื่อข้อมูลส่วนตัวมีการเปลี่ยนแปลง และควรเพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสาร เช่น กระดานสนทนา (web board) บล็อก (blog) เป็นต้น นอกจากนั้นควรมีการเพิ่มในส่วนของการส่งเสริมงานอิเล็กทรอนิกส์ส่วนบุคคลแล้วมีการเชื่อมต่อกับระบบแผนที่ความรู้เพื่อให้ผู้เข้ามาใช้งานสามารถเข้าชมผลงานในด้านต่างๆ ได้

3. ด้านการวิจัย

3.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการการนำระบบแผนที่ความรู้ไปใช้ในการเรียนการสอน

3.2 ควรมีการศึกษาและพัฒนาระบบแผนที่ความรู้ในด้านต่างๆ ทั้งนี้ควรคำนึงถึงว่ามหาวิทยาลัยยังขาดความรู้ในเรื่องใด และความรู้เรื่องใดจำเป็นสำหรับมหาวิทยาลัย แล้วจะนำความรู้ในเรื่องนั้นๆ ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนามหาวิทยาลัยได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กิดานันท์ มลิทอง. (2543). **เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์.
- เกล็ดนที ไชยชนะ. (2549). **การพัฒนาระบบจัดการความรู้ : กรณีศึกษาวิทยาลัยการอาชีพศีขรภูมิ**. สารนิพนธ์วิทยาสาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เชาวเลิศ เลิศไโลฟาร และ กอบกุล สรรพกิจจำนง. (2543). **เทคโนโลยีการศึกษาระดับอุดมศึกษา**. ส่วนวิจัยและพัฒนาสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2547). **ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : แชนไฟร์ พรินติ้ง.
- ธวัชชัย ศรีสุเทพ. (2544). **คัมภีร์ Web Design**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทโปรวิชั่นจำกัด.
- บุญดี บุญญากิจ และคนอื่นๆ. (2547). **การจัดการความรู้ จากภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น .
- ไพฑูรย์ ศรีฟ้า. (2544). **การพัฒนาระบบการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อโรงเรียนไทย**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิจารณ์ พานิช. (2547). **การจัดการความรู้ในหน่วยงานราชการ**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.kmi.or.th/KMI_doc1.html (10 มิถุนายน 2549).
- . (2548). **การวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://blog-for-thai-km.blogspot.com/2005/02/blog-post_06.html (9 กุมภาพันธ์ 2549).
- . (2546). **การจัดการความรู้ในยุคสังคมและเศรษฐกิจบนรากฐานความรู้**. สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) กรุงเทพฯ.
- วสันต์ อดิศักดิ์ และคนอื่นๆ. (2548). “**การพัฒนามาตรฐานแห่งชาติทางเทคโนโลยีการศึกษาสำหรับบัณฑิตทางการศึกษา**.” ใน. **เอกสารการประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ 11**. หน้า 663 – 641. กรุงเทพฯ
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). **โครงการพัฒนาส่วนราชการให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในส่วนราชการ**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : www.opdc.go.th/thai/frame_kpi_49/handbook_2549.doc (10 พฤษภาคม 2549).

การศึกษาความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง พืชและสัตว์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

A STUDY OF THINKING ABILITY AND LEARNING ACHIEVEMENT ON PLANTS
AND ANIMALS UNIT OF PRATHOMSUKSA 4 STUDENTS IN NAKHON RATCHASIMA
EDUCATIONAL SERVICES AREA 2 BY CONSTRUCTIVIST LESSON PLAN

นางสาววิศรดา วงศ์คล่อง
สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ทำการศึกษาวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิด ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง 4) เปรียบเทียบความสามารถในการคิด โดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง กับเกณฑ์ร้อยละ 70.5) และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กับเกณฑ์ ร้อยละ 70

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนไทรทอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 11 คน ซึ่งได้รับเลือกแบบเจาะจง เพราะนักเรียนกลุ่มนี้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติใกล้เคียงกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิด และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที และ The Wilcoxon Signed-Rank Test

ผลการศึกษาความสามารถ ในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง มีดังนี้

1. ความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในภาพรวมนักเรียนมีความสามารถในการคิดก่อนการจัดกิจกรรมเฉลี่ย 12.09 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.64 หลังจากจัดกิจกรรมนักเรียนมีความสามารถในการคิด เฉลี่ย 19.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.92 มีความก้าวหน้า 7.54 คะแนน เมื่อพิจารณาเป็นรายลักษณะการคิดพบว่า มีความก้าวหน้าในทุกลักษณะการคิด โดยการคิดชัดเจนมีความก้าวหน้ามากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การคิดหลากหลาย การคิดละเอียดลออ และการคิดคล่อง ตามลำดับ ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่าการจัดกิจกรรม เฉลี่ย 16.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.58

หลังการจัดกิจกรรมเฉลี่ย 30.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.84 มีคว มก้าวหน้าเฉลี่ย 14 คะแนน

2. ความสามารถในการคิดหลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ความสามารถในการคิดสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Abstract

This study aims to analyze student thinking ability and learning achievement, compare the thinking ability and achievement before and after performing in constructivism activity, and compare the thinking ability and learning achievement by setting the 70-percent criteria.

The sample group was the student of Prathomsuksa 4 Student, Saitong school, Nakhon Ratchasima Educational services area 2, academic year 2550 for 11 case, are selected purposive sampling, have a near national test.

The tools education plans, thinking ability assessment, and achievement assessment. The input for the study is analyzed by calculating mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), t-test, and The Wilcoxon Signed-Rank Test.

The findings of this study are as followed.

1. The Clear thinking was a most progress, next the Varied thinking, Detailed thinking, and

218 Dexterous thinking. The thinking ability has a mean of 19.63 and a standard deviation of 2.92. While before the activity, the mean of 12.09 and a standard deviation of 4.64, progressive accounted 7.54 score. Fore learning achievement a mean of 30.82 and a standard deviation of 3.84. While before the activity, the mean of 16.82 and a standard deviation of 4.58, progressive accounted 14 score.

2. After having participated activity, the level of thinking ability is considered higher than the level of thinking ability before the activity with statistical significance at the .05 level.

3. Student's learning achievement after activity is better than Student's learning achievement before having done the activity. There is a statistical significance at the .05 level.

4. After having participated activity, the level of thinking ability is considered higher than the 70-percent criteria with a statistical significance at the .05 level.

5. Student's learning achievement after activity is higher than the 70-percent criteria with a statistical significance at the .05 level.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่างๆ ในยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทย ซึ่งจากการติดตามผลและดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตร พบว่าการจัดหลักสูตรและการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยมีผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ เพราะไม่สามารถสร้างพื้นฐานการคิดสร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ (กรมวิชาการ. 2544 : 1)

จากผลการประเมินภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ที่ได้สรุปผลการสังเคราะห์ผลการประเมินภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบแรก (พ.ศ.2544-2548) จำนวน 30,010 แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 26,584 แห่ง ผลการประเมินด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ มีร้อยละของสถานศึกษาที่มีระดับคุณภาพดี คือได้ผลการประเมิน 2.5 ขึ้นไป เพียงร้อยละ 9.4 และมาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีร้อยละของสถานศึกษาที่มีระดับคุณภาพดีเพียงร้อยละ 10.7 ในระดับภูมิภาคพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลการประเมิน

มาตรฐานที่ 4 อยู่ในลำดับที่ 5 และผลการประเมินมาตรฐานที่ 5 อยู่ในลำดับที่ 4 จาก 6 ภูมิภาค ส่วนในระดับเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมา เขต 2 พบว่าร้อยละของจำนวนสถานศึกษาที่ได้รับผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาอยู่ในระดับดี ผลการประเมินด้านผู้เรียนมาตรฐานที่ 4 มีอยู่ร้อยละ 13.61 และมาตรฐานที่ 5 มีอยู่ร้อยละ 14.20 ซึ่งถือว่าไม่ได้มาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และผลการประเมินยังอยู่ในระดับปรับปรุง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. ออนไลน์. 2549 : 1-4) นอกจากผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาแล้ว สำหรับช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ผู้เรียนที่เรียนในปีสุดท้ายของช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าผลการประเมินทางการเรียนระดับชาติ ประจำปีการศึกษา 2549 โดยการสุ่มสอบนักเรียนจากทุกโรงเรียนและทุกสังกัดทั่วประเทศ ในส่วนของชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนเข้าสอบ 447,248 คน จากเด็กทั้งหมด 900,000 คน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้สรุปค่าสถิติภาพรวมระดับประเทศ พบว่าในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คะแนนเต็ม 40 คะแนน สอบได้ค่าเฉลี่ย 17.27 คิดเป็นร้อยละ 43.17 หากเทียบกับเกณฑ์ การวัดและประเมินผลพบว่าอยู่ในระดับปรับปรุงหรือไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน (ไทยรัฐ. ออนไลน์. 2550 : 1) สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาพรวมเฉลี่ยทั้งเขตพื้นที่การศึกษา คิดเป็นร้อยละ 44.67 (สำนักทดสอบทางการศึกษา. ออนไลน์. 2549 : 1) หากเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวัดและประเมินผลก็ยังคงอยู่ในระดับปรับปรุงหรือไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

ผลการประเมินทางการเรียน ระดับชาติดังกล่าวเป็นผลต่อเนื่องจากการจัดการเรียน การสอนที่ไม่ได้สร้างพื้นฐานทางด้านความรู้หรือเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ใช้ความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเอง เพราะพื้นฐานทางด้านความรู้และกระบวนการคิดต้องอาศัยการฝึกฝน (คุชณีย์ โพธิ์สุข และคณะ. ออนไลน์. 2550 : 19) ดังนั้นการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติจึงถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำเป็นต้องมีการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการฝึกกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และนำความรู้มาประยุกต์ใช้และแก้ไขปัญหาได้ด้วยตัวผู้เรียนเอง (กรมวิชาการ. 2544 : 1-3) ดังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545) มาตรา 22 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด มาตรา 23 ข้อ (2) ได้ให้ความสำคัญของการบูรณาการความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา ในเรื่องของความรู้ และทักษะ ด้านวิทยาศาสตร์ และในส่วนขององค์กรกระบวนการเรียนรู้

มาตรา 24 ระบุให้สถานศึกษาจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดการเรียนการสอนต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อฝึกทักษะกระบวนการคิดและสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหา โดยครูต้องลดบทบาทของตนเองจากการเป็นผู้บอกเล่า เป็นการวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้พัฒนาระบวนการคิด มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยผู้สอนสามารถจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยโครงสร้างทางปัญญามีอยู่เดิมทำให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา ซึ่งผู้เรียนต้องพยายามปรับประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมผ่านกระบวนการคิดของตนเอง แล้วสร้างเป็นความรู้ใหม่ที่สามารคลึ่คลายปัญหาหรือความขัดแย้งทางปัญญาได้ การสร้างความรู้ผ่านกระบวนการคิดของตนเองนี้ อธิบายได้ด้วยทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) (พิมพันธ์ เดชคุปต์. 2545 : 15-16)

ทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง เชื่อว่าการเรียนรู้เรื่องใหม่จะมีพื้นฐานมาจากความรู้เดิม กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ได้เกิดจากการบอกเล่าของครูหรือการจำแนกต่าง ๆ ได้ แต่การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการที่นักเรียนจะต้องสืบค้น เสาะหาสำรวจตรวจสอบ และค้นคว้าด้วยวิธีการต่างๆ จนทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและเกิดการรับรู้ความรู้นั้นอย่างมีความหมาย จึงสามารถสร้างเป็นองค์ความรู้ของนักเรียนเอง และเก็บความรู้ไว้ในสมองอย่างยาวนาน สามารถนำไปใช้ได้เมื่อมีสถานการณ์ใดๆ มาเผชิญหน้า (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 2546 : 219) ทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมกับประสบการณ์ใหม่ ผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้จากการคิดและปฏิบัติ (พจนา ทรัพย์สमान. 2549 : 35) จนสร้างความรู้ใหม่ได้โดยใช้กระบวนการคิดและกระบวนการกลุ่ม (พิมพันธ์ เดชคุปต์. 2545 : 44) ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิด อันได้แก่ ลักษณะการคิดทั้ง 4 ลักษณะ คือ การคิดคล่อง การคิดหลากหลาย การคิดละเอียดละออ และการคิดชัดเจน โดยลักษณะการคิดทั้ง 4 ลักษณะเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้คิดทั้งหลาย จำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งจะต้องนำไปใช้ในการคิดลักษณะอื่นๆ ที่ซับซ้อนมากขึ้น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2549 : 7)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยใช้เนื้อหา เรื่อง พืชและสัตว์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เพราะเนื้อหาเรื่องพืชและสัตว์เป็นเนื้อหาที่มีความใกล้ตัวผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์เดิมอยู่บ้างแล้ว จึงเหมาะสำหรับนำมาจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้หรือ

ประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมกับประสบการณ์ใหม่ตามแนวคิดทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พืชและสัตว์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังเรียน โดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เรื่อง พืชและสัตว์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังเรียน โดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง กับเกณฑ์ร้อยละ 70
5. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พืชและสัตว์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง กับเกณฑ์ร้อยละ 70

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทราบผลการพัฒนาความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้สอนสามารถนำผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
2. เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับครูผู้สอน เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาและระดับชั้นอื่นๆ ตลอดจนเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองในกลุ่มสาระอื่นๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย
 - 1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนไทรทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2 อำเภอจักราช ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 11 คน ซึ่งได้รับเลือกอย่างจำเพาะเจาะจง (Purposive sampling) (บุญเรียง ขจรศิลป์. 2543 : 49) เนื่องจากนักเรียนกลุ่มนี้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ใกล้เคียงกัน มีคะแนนอยู่ในช่วง 41-48 คะแนน โดยคะแนนของโรงเรียนไทรทองเท่ากับ 45.17 คะแนน และเขตพื้นที่การศึกษามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 44.67 ห่างกันเพียง 0.5 คะแนน จึงเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้

2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และสถิติที่ใช้ในการวิจัย
 - 3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง เรื่อง พืชและสัตว์ จำนวน 19 แผน
 - 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 3.3 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ t-test และ The Wilcoxon Signed-Rank Test

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง นำเสนอผลดังตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1 ความสามารถในการคิดของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง จำแนกตามลักษณะการคิด (ลักษณะละ 6 คะแนน)

เลขที่	การคิดคล่อง		การคิดหลากหลาย		การคิดละเอียดลออ		การคิดชัดเจน		คะแนนรวม 24 คะแนน	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
1	5.00	6.00	3.50	5.00	3.00	5.00	3.00	5.00	14.50	21.00
2	3.00	5.50	3.50	3.50	3.00	2.00	2.00	3.00	11.50	14.00
3	3.00	5.50	2.00	4.00	0.00	3.00	0.00	4.00	5.00	16.50
4	2.00	6.00	0.50	3.50	0.00	3.00	1.00	4.00	3.50	16.50
5	4.50	5.50	2.50	5.00	3.50	5.00	1.00	5.50	11.50	21.00
6	5.50	6.00	3.00	4.50	3.00	4.00	1.00	5.50	12.50	20.00
7	5.00	5.50	3.50	5.00	2.00	3.50	2.00	4.50	12.50	18.40
8	6.00	6.00	5.00	6.00	3.50	4.50	5.00	6.00	19.50	22.50
9	3.50	6.00	3.50	5.50	3.00	5.50	5.00	5.50	15.00	22.50
10	5.00	5.50	5.50	6.00	3.00	5.50	3.00	6.00	16.50	23.00
11	5.00	6.00	1.00	6.00	2.00	3.50	3.00	5.00	11.00	20.50
$\bar{X}$	4.32	5.77	3.05	4.91	2.36	4.04	2.36	4.91	12.09	19.63
S.D.	1.25	0.26	1.51	0.94	1.27	1.15	1.63	0.94	4.64	2.92
ความก้าวหน้า	1.45		1.86		1.69		2.55		7.54	

จากตารางที่ 1 พบว่าในภาพรวมนักเรียนมีความสามารถในการคิดก่อนการจัดกิจกรรมเฉลี่ย 12.09 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.64 หลังจากจัดกิจกรรมนักเรียนมีความสามารถในการคิดเฉลี่ย 19.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.92 มีความก้าวหน้า 7.54 คะแนน เมื่อพิจารณาเป็นรายลักษณะพบว่า ความสามารถในการคิดของนักเรียนหลังจากการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนมีความก้าวหน้าในทุกลักษณะ โดยการคิดชัดเจนมีความก้าวหน้าสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การคิดหลากหลาย การคิดละเอียดลออ และ การคิดคล่อง ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

เลขที่	คะแนน		ความก้าวหน้า
	ก่อนจัดกิจกรรม	หลังจัดกิจกรรม	
1	23.00	34.00	11.00
2	14.00	30.00	16.00
3	10.00	24.00	14.00
4	14.00	26.00	12.00
5	20.00	29.00	9.00
6	19.00	29.00	10.00
7	10.00	33.00	23.00
8	22.00	36.00	14.00
9	15.00	32.00	17.00
10	21.00	36.00	15.00
11	17.00	30.00	13.00
ค่าเฉลี่ย	16.82	30.82	
ค่า S.D.	4.58	3.84	14.00

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ย 16.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.58 หลังจากการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ค่าเฉลี่ย 30.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.84 มีความก้าวหน้าเฉลี่ย 14 คะแนน เมื่อพิจารณาความก้าวหน้าในการเรียนพบว่ามีความก้าวหน้าในการเรียนทุกคน

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง นำเสนอผล ดังตารางที่ 3-4

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดโดยรวมของนักเรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

ความสามารถในการคิด	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	P
ก่อนการจัดกิจกรรม	11	24.00	12.09	4.64	7.75	.000
หลังการจัดกิจกรรม			19.63	2.92		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 แสดงว่าความสามารถในการคิดโดยรวมของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง หลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	P
ก่อนการจัดกิจกรรม	11	40.00	16.82	4.58	11.99*	.000
หลังการจัดกิจกรรม			30.82	3.84		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง หลังการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองกับเกณฑ์ร้อยละ 70

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการคิด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง กับเกณฑ์ร้อยละ 70 นำเสนอผลดังตารางที่ 5-6

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดของนักเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70

ความสามารถในการคิด	N	คะแนนเต็ม	เกณฑ์ 70	$\bar{X}$	S.D.	t	P
หลังการจัดกิจกรรม	11	24.00	16.80	19.63	2.92	3.21*	.005

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 แสดงว่าความสามารถในการคิดของนักเรียน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70

ความสามารถในการคิด	N	คะแนนเต็ม	เกณฑ์ 70	$\bar{X}$	S.D.	t	P
หลังการจัดกิจกรรม	11	40.00	28.00	30.82	3.84	2.43*	.018

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

จากตารางที่ 6 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 จากผลการวิจัย พบว่าการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งผู้สอนควรเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด โดยใช้การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และผู้สอนควรฝึกให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นรายบุคคล เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดด้วยตนเอง

1.2 การใช้แผนการจัดกิจกรรม ควรกำหนดระยะเวลาในการทำกิจกรรมในแต่ละครั้งให้เหมาะสม เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จัดบริหารเวลาในการทำกิจกรรม

1.3 เนื่องจากการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนจำเป็นต้องมีทักษะการเขียนตอบแบบทดสอบอัตนัย ดังนั้นก่อนใช้วิธีการนี้ครูควรมีการฝึกฝนให้นักเรียนมีทักษะการเขียนตอบแบบทดสอบ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้อื่นๆ เช่น จักรวาลและอวกาศ หินและแร่ เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง และการจัดกิจกรรมที่เน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

2.2 ควรมีการศึกษาและพัฒนาทักษะการคิดพื้นฐานให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาในทุกๆ ระดับชั้น

2.3 ควรมีการพัฒนาขั้นตอนการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง หลากๆ รูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน

2.4 ควรมีการศึกษาและพัฒนาความสามารถในการคิด ลักษณะการคิดละเอียดละออ เพื่อฝึกให้ผู้เรียนมีความรอบคอบ มีความสามารถในการให้รายละเอียดในเรื่องต่างๆ ได้

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2544). **หลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. ไทยรัฐ. (4 กรกฎาคม 2550). “ผล NT ซีเด็กไทยเรียนอ่อนลงแทบทุกวิชา”. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.thairath.co.th/thairath_daily.html. (15 กรกฎาคม 2550).
- ไทยรัฐ. (4 กรกฎาคม 2550). “ผล NT ซีเด็กไทยเรียนอ่อนลงแทบทุกวิชา”. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.thairath.co.th/thairath_daily.html. (15 กรกฎาคม 2550).
- บุญเรียง ขจรศิลป์. (2543). **วิธีวิจัยทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : พี เอ็น การพิมพ์.
- พจนา ทรัพย์สมาน. (2549). **การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2545). **พฤติกรรมการสอนวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพฯ : พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2546). **การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มวิทยาศาสตร์ หลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2549). **สรุปผลการสังเคราะห์การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (รอบแรก พ.ศ.2544-2548)**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.onesqa.or.th/th/download/>
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2549). **รายงานผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้น ป.6 และ ม.3 ปีการศึกษา 2549**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา http://bet.obec.go.th/new_resu/tbet2549.html (18 กรกฎาคม 2549).
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2549). **แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- อุษณีย์ โพธิ์สุข และคณะ. (2550). **สร้างสรรค์นักคิด**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.onec.go.th/publication/creative/creative.html> (13 กรกฎาคม 2550).

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หน่วยการเรียนรู้พันธะเคมี โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT

A STUDY OF LEARNING ACHIEVEMENT AND CRITICAL THINKING OF MATHAYOMSUKS
FOUR STUDENTS ON CHEMISTRY'S BONDING UNIT BY 4 MAT LEARNING ACTIVITY

เกศินี ศรีวรรณ

สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ทำการศึกษาเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังและก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT กับเกณฑ์ร้อยละ 60 4) เพื่อศึกษาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT 5) เพื่อเปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังและก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT 6) เพื่อเปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT กับเกณฑ์ร้อยละ 70 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/3 โรงเรียนสีคิ้ว “สวัสดีผดุงวิทยา” อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 45 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT จำนวน 17 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ และแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี เป็นแบบวัดอัตนัยจำนวน 7 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ร้อยละ (%) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าที (t-test) ผลการศึกษาพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้

คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 26.58 คิดเป็นร้อยละ 66.45 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.37 ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 10.69 คิดเป็น ร้อยละ 26.72 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.85

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT หลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. การคิดอย่างมีวิจารณญาณหน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.87 คิดเป็นร้อยละ 73.14 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.66 ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.05 คิดเป็นร้อยละ 6.02 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.28

5. การคิดอย่างมีวิจารณญาณหน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT หลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. การคิดอย่างมีวิจารณญาณหน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ABSTRACT

This study aims to analyze students' learning achievement, compare the achievement before and after performing in a 4 MAT learning activity, and compare the achievement by setting the

60-percent criteria. Furthermore, the study inclines to study students' critical thinking ability, compare students' critical thinking before and after the 4 MAT learning activity, and compare students' critical thinking by setting 70-percent criteria. Such criteria is a part of chemical bonding learning unit of Mathayomsuksa Four students who have participated in a 4 MAT learning activity. 45 high school students from Room 4/3, Sikhui "Sawadpadungwittaya" high school, Sikhui district, Nakhonratchasima province, are selected randomly as samples for this study. The tools used in the study is 17 4 MAT educational plans, 40 questions for learning achievement assessment test on chemical bonding learning unit (each with 4 multiple choices), and critical thinking assessment which contains 7 subjective questions. The input for the study is analyzed by calculating mean ($\bar{X}$), percentile ranking (%), standard deviation (S.D.), and t-test.

The findings of this study are as followed.

1. Students' learning achievement based on chemical bonding learning unit for Mathayomsuksa Four students after they have participated in a 4 MAT learning activity has a mean of 26.58 at 66.45 % and a standard deviation of 2.37. While the mean and the standard deviation calculated before the activity are 10.69 at 26.72 % and 2.85 respectively.

2. Students' learning achievement on chemical bonding learning unit for Mathayomsuksa Four students after the 4 MAT learning activity is better than students' learning achievement before having done the activity. There is a statistical significance at the 0.05 level.

3. Students' learning achievement on chemical bonding learning unit for Mathayomsuksa Four students after the 4 MAT learning activity is higher than the 60-percent criteria with a significance at the 0.05 level.

4. After having participated in a 4 MAT learning activity, Mathayomsuksa Four students' critical thinking ability based on chemical bonding learning unit has a mean of 24.87 at 73.14 % and a standard deviation of 1.66. While before the activity, the mean, percentile ranking and the standard deviation are 2.05, 6.02 % and 2.28 respectively.

5. After having participated in a 4 MAT learning

activity, the level of Mathayomsuksa Four students' critical thinking ability based on chemical bonding learning unit is considered higher than the level of the students' ability to think critically before the activity with a statistical significance at the 0.05 level.

6. After having participated in a 4 MAT learning activity, the level of Mathayomsuksa Four students' critical thinking ability based on chemical bonding learning unit is higher than the 70-percent criteria with a statistical significance at the 0.05 level.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต เพราะวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับชีวิตของทุกคน ทั้งในการดำรงชีวิตประจำวันและในงานอาชีพต่างๆ เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนผลผลิตต่างๆ ที่คนได้ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตและในการทำงานล้วนเป็นผลของความรู้วิทยาศาสตร์ที่ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่นๆ ความรู้วิทยาศาสตร์ช่วยให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยี ในทางกลับกันเทคโนโลยีก็มีส่วนสำคัญให้มีการศึกษาค้นคว้าความรู้วิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง วิทยาศาสตร์ทำให้คนได้พัฒนาวิธีคิด ทั้งความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์วิจารณ์ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งความรู้ (Knowledge based society) ทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์ (Scientific literacy for all) เพื่อที่จะมีความรู้ความเข้าใจโลกธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้น ช่วยให้เห็นมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ การดูแลรักษา ตลอดจนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน และที่สำคัญความรู้วิทยาศาสตร์ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถแข่งขันกับนานาประเทศและดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ, 2545 : 1) วิชาเคมีเป็นวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญร่วมกับวิทยาศาสตร์แขนงอื่นๆ ทั้งวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ เราจะไม่เข้าใจเรื่องการแสดงฤทธิ์ของยารักษาโรค การเจริญเติบโตของพืช การเกิดและการสลายของสารพิษ การทำงานของเซลล์ไฟฟ้าเคมีได้อย่างถ่องแท้ ถ้าเราขาดความรู้ทางเคมี ดังนั้นคนจำนวนมากจึงเรียนเคมีเพื่อจะได้เข้าใจกระบวนการสร้างและสลาย หรือการเปลี่ยนแปลงพลังงานภายในพืช สัตว์ และมนุษย์ เคมีเป็นวิทยาการที่นำสนใจให้ความรู้ถึงพฤติกรรมของสารต่างๆ และเราต้องเกี่ยวข้องกับเคมีอยู่ทุกวันตลอดชีวิต (กฤษณา ชูติมา, 2547 : 2)

จากความสำคัญของวิชาเคมีจะเห็นได้ว่าต้องมีการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสารขึ้นในโรงเรียน และรูปแบบการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้จะต้องเอื้อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์และความสำคัญของวิชาเคมี ต้องมุ่งให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตจริงที่สามารถอยู่ในสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 13) และในมาตรา 24 ระบุว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 14) สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องจัดการการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการคิด ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานและบทบาทจากผู้สอน ผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอด มาเป็นผู้นำในการเรียนรู้ (Teacher as leader) เรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียน เป็นผู้อำนวยความสะดวกช่วยเหลือส่งเสริม สนับสนุนในการแสวงหาความรู้ โดยการแนะนำวิธีการ และยุทธศาสตร์การเรียนรู้ ให้ผู้เรียนลงมือเรียนรู้ และค้นพบความรู้ จากการปฏิบัติของตนเอง จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ครูจะเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนเพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปสร้างองค์ความรู้ในสมอง (Constructivism) ของตนเอง (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2549 : 5)

มนุษย์มีสมองพร้อมที่จะเรียนรู้ และสามารถเรียนรู้ได้จากธรรมชาติ สมองมีความพร้อม ที่จะเรียนรู้ในเวลาที่แตกต่างกันไป การที่มนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ช่วยให้มีมนุษย์มีความฉลาดและมีความคิด รวมทั้งช่วยให้ปรับตัวและพัฒนาไปสู่ความสมบูรณ์พร้อมของชีวิตได้โดยการคิด การคิดเป็นการทำงานของสมอง แต่ต้องจัดการเรียนรู้ให้มากพอที่สมองจะได้คิด (คันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ. 2544 : 10) ทักษะการคิดสามารถพัฒนาและฝึกฝนได้ ระบบการศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์พร้อม คือเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมองให้คิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) (คันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ. 2544 : 11) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นความคิดที่สะท้อนออกมาอย่างมีเหตุผล เพื่อแสดงถึงการตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือจะทำอะไร ความคิดใดจะมีเหตุผล ก็ต่อเมื่อสามารถที่จะอธิบายข้อถกเถียงโต้แย้งได้อย่างสมเหตุสมผล ดังนั้นการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นการพัฒนาเพื่อให้บุคคลมีสมบัติของ 1) การมีใจกว้าง

และยุติธรรม (Fair minded) 2) การมีเกณฑ์ประเมินที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม (Objective) และ 3) การมุ่งมั่นที่จะแสวงหาความถูกต้องและความกระจ่าง (Clarity and accuracy) (ทีศนา เขมมณี และคณะ. 2544 : 78) การคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน เป็นผลที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรที่อิงมาตรฐาน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนจึงควรหาแนวทางใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การจัดการเรียนรู้ควรคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อมของผู้เรียน เอกลักษณะของผู้เรียน และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ซึ่งการจัดกระบวนการเรียนรู้ควรมุ่งฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การจัดการ การเผชิญกับปัญหา การคิดแก้ปัญหา การประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง การฝึกปฏิบัติทำให้ได้ คิดให้เป็น มีความใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เกิดการผสมผสานความรู้ได้อย่างมีสัดส่วนและสมดุลกันทั้งด้านความรู้ (IQ) และคุณธรรม (EQ) ให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาของสถานศึกษาทั่วประเทศ โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หลังจากที่ได้สถานศึกษาใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระยะหนึ่ง พบว่ามาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์อยู่ในระดับปรับปรุงเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยการสรุป การประเมินผลของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ปี พ.ศ. 2549 จากสถานศึกษาจำนวน 17,562 แห่ง มีสถานศึกษาเพียงร้อยละ 11.1 ที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับดี (ผู้เรียนร้อยละ 75 ขึ้นไป) ได้ผลการประเมินต่ำที่สุดจากมาตรฐาน ทั้งหมด 14 มาตรฐาน หมายถึง โดยภาพรวมของการจัดการศึกษา ผู้เรียนมีความ สามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์และคิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ ซึ่งปรากฏในมาตรฐานที่ 4 มีผู้เรียนบรรลุ น้อยมาก (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2549 : 1)

นอกจากนี้ผลการประเมินผลทางการศึกษาแห่งชาติ (O-NET) ปีการศึกษา 2549 วิชาวิทยาศาสตร์ระดับประเทศของสถานศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ค่าคะแนนเฉลี่ย 34.88 โรงเรียนสีกว “ส่วสดีผดุงวิทยา” ได้ค่าคะแนนเฉลี่ย 31.19 และค่าคะแนนต่ำสุด 16.25 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ องค์การมหาชน 2550 : สทศ.0001/ ว.509) นอกจากนี้ผลการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (GAT) วิชาวิทยาศาสตร์ในส่วนของสาระและสมบัติของสาร นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 38.25 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4) จะพบว่าผลการทดสอบวิชาวิทยาศาสตร์ และวิชาเคมี (สารและสมบัติของสาร) ของนักเรียนโรงเรียนสีกว “ส่วสดีผดุงวิทยา” ได้ผลการทดสอบต่ำกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ

และต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดไว้ร้อยละ 60 ในส่วนผลการทดสอบวิชาเคมีปีการศึกษา 2549 ระดับโรงเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คะแนนผลสัมฤทธิ์มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 46.82 และผลการอ่านคิดวิเคราะห์ ค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 45.00 (โรงเรียนสีคิ้ว “สวัสดีผดุงวิทยา” 2550 : โปรแกรม Student ‘ 44) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะวิชาเคมี ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ยังไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในมาตรฐานด้านผู้เรียนที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด สามารถคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์และคิดไตร่ตรอง การจัดการเรียนรู้วิชาเคมีในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะเริ่มเรียนวิชาเคมีเพิ่มเติม ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสาเหตุที่ทำให้ผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เนื่องจากวิธีการสอนไม่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านการคิด การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนขาดลักษณะการช่างสงสัยและใฝ่หาคำตอบ ครูยังเน้นการสอนหนังสือมากกว่าสอนคน และยึดมั่นว่าตนเองเป็นผู้รู้มากที่สุด กระบวนการเรียนรู้อยู่เป็นพฤติกรรมจำเผลและพฤติกรรมถ้อยทอด ผู้เรียนชินต่อการทำตาม จึงขาดความคล่องในการคิด (อุดม เขยกิจวงศ์. 2544 : 63)

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงต้องการ แก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาเคมีในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT พบว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งในด้านความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างความรู้ที่มีความหมายด้วยตนเองสอดคล้อง กับแนวคิดการสร้างความรู้ (Constructivism) โดย Mc Carthy เป็นผู้ค้นคว้าวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ซึ่งนำทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวของ David Kolb และนำเทคนิคการพัฒนาสมองซีกซ้ายและซีกขวา มาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ เพื่อสนองตอบลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 4 ลักษณะที่มีวิธีการรับรู้(Perception) และการจัดกระบวนการ ข้อมูล (Processing) ที่แตกต่างกัน ได้แก่ 1) ผู้เรียนที่ถนัดการใช้จินตนาการ 2) ผู้เรียนถนัดการคิดวิเคราะห์ 3) ผู้เรียนที่ถนัดการใช้สามัญสำนึก 4) ผู้เรียนที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง (ศักดิ์ชัย นิธิภูมิวิ และไพเราะ พุ่มมั้น. 2543 : 7 –11) นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT เป็นกิจกรรม การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการพัฒนาสมรรถภาพอย่างสมดุล ให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข โดยใช้สมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาสวมผสานกันในการเรียนรู้ เน้นการพัฒนากระบวนการค่านิยม กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม และกระบวนการตามธรรมชาติวิชาที่ผู้สอนกำหนดได้อย่างดี เป็นการฝึกความสามารถของสมองซีกขวาในการคิดสังเคราะห์ คิดสร้าง สรรค์ คิดหลากหลายวิธี คิดอย่างมีวิจารณญาณ การใช้สามัญสำนึกและการพัฒนาการคิดแบบ

องค์รวม ส่วนสมองซีกซ้ายเป็นการฝึกความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดหาเหตุผล คิดแบบมีจุดมุ่งหมาย คิดแบบสื่อสาร และคิดแบบปรนัย เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดของผู้เรียนตามลำดับขั้นและวัย จนสามารถเป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น (เอกรินทร์ สีมหาศาล. 2546 : 122)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT มาจัดการกิจกรรมการเรียนรู้วิชาเคมี หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนสีคิ้ว “สวัสดีผดุงวิทยา” เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังและก่อนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT กับเกณฑ์ร้อยละ 60
4. เพื่อศึกษาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT
5. เพื่อเปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังและก่อนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT
6. เพื่อเปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT กับเกณฑ์ร้อยละ 70

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ทราบถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนวิชาเคมีที่สามารถนำไปใช้จัดการกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป
2. เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน
3. เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หรือสาระการเรียนรู้อื่น ในการพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการพัฒนาผลสัมฤทธิ์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสีคิ้ว “สวัสดิ์ผดุงวิทยา” อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/3 โรงเรียนสีคิ้ว “สวัสดิ์ผดุงวิทยา” อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 45 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวจัดกระทำ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT

2.2 ตัวแปรที่ศึกษา คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3. เครื่องมือ และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT จำนวน 14 แผน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

3.2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

3.2.2 แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนที่ 1 วัดทักษะ ที่ 1 - 11 เป็นแบบวัดอัตนัย จำนวน 7 ข้อ ประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด ส่วนที่ 2 วัดทักษะที่ 12 ใช้เกณฑ์การประเมินในภาพรวม (Holistic Rubric)

3.3 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลจากใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคะแนนผลการวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งใช้วิธีทางสถิติจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ตามขั้นตอนดังนี้

3.3.1 นำคะแนนรวมของผู้เรียนแต่ละคน ที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ร้อยละ (%) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3.3.2 ตรวจสอบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ Kolmogorov-Smirnov Test เพื่อตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติของข้อมูล ได้ค่านัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ .127 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 แสดงว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นข้อมูลที่มีการแจกแจงแบบปกติ

3.3.3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT โดยใช้สถิติ t-test แบบ dependent

3.3.4 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT กับเกณฑ์ร้อยละ 60 โดยใช้สถิติ t-test แบบ One-Sample

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

3.3.5 นำคะแนนรวมของผู้เรียนแต่ละคน ที่ได้จากการทำแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนเรียนและหลังเรียน มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ร้อยละ (%) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3.3.6 ตรวจสอบคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้ Kolmogorov-Smirnov Test เพื่อตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติของข้อมูล ได้ค่านัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ 0.101 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 แสดงว่าคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นข้อมูลที่มีการแจกแจงแบบปกติ

3.3.7 เปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT โดยใช้สถิติ t-test แบบ dependent

3.3.8 เปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT กับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้สถิติ t-test แบบ One-Sample

ผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 26.58 คิดเป็นร้อยละ 66.45 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.37 ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 10.69 คิดเป็น ร้อยละ 26.72 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.85

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.87 คิดเป็นร้อยละ 73.14 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.66 ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.05 คิดเป็นร้อยละ 6.02 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.28

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. การคิดอย่างมีวิจารณญาณหน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.87 คิดเป็นร้อยละ 73.14 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.66 ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.05 คิดเป็นร้อยละ 6.02 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.28

5. การคิดอย่างมีวิจารณญาณหน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.87 คิดเป็นร้อยละ 73.14 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.66 ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.05 คิดเป็นร้อยละ 6.02 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.28

6. การคิดอย่างมีวิจารณญาณหน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านการเรียนการสอน

1.1 จากการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT ส่งผลดีต่อนักเรียนทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรม การเรียนแบบ 4 MAT ในวิชาเคมีหน่วยการเรียนรู้อื่นๆ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อพัฒนา การเรียนการสอนต่อไป

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT เป็นการพัฒนาสมองทั้ง 2 ซีก ไปพร้อมๆ กัน และกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติและสร้างผลงานขึ้นจากแนวคิดของตนเอง นักเรียนจะไม่เบื่อหน่ายการเรียน มีความกระตือรือร้นในการเรียน ซึ่งจะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดของนักเรียน จึงควรนำไปใช้กับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT จะใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมให้นักเรียนได้ออกแบบผลงานตามแนวคิดของตนเอง เพื่อช่วยเหลือนักเรียนและแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคใดๆ ครูต้องคอยดูแล แนะนำอย่างใกล้ชิด เตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมเสมอ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และบันทึกหลังจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT ไปเปรียบ เทียบกับการจัดกิจกรรมการเรียนแบบอื่นๆ เช่น การสอนแบบ Problem Based Learning ที่เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เริ่มต้นจากปัญหาที่มีอยู่แล้วหาแนวทางในการแก้ไข ขณะที่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT เป็นการจัดกิจกรรมที่นักเรียนใช้ประสบการณ์ เดิมมาปรับเป็นความคิดรวบยอดแล้วศึกษาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด แล้วจึงนำความรู้ที่ได้ไปแก้ไขปัญหาต่อไป

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT ต่อการคิดอื่นๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดเชิงเหตุผล เป็นต้น เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT นักเรียนมีการอภิปรายร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจนสามารถสรุปเป็นความคิดรวบยอดของตนเอง นอกจากนี้ยังได้สร้างและวิเคราะห์ผลงานที่สร้างขึ้นจากกิจกรรมดังกล่าวนักเรียนจะเกิดความคิดอื่นมาไม่น้อยเพียงใด

2.4 ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนว่ามีความรู้สึก มีความสนใจ มีเจตคติ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT

บรรณานุกรม

- กฤษณา ชูติมา. (2547). **หลักเคมีทั่วไป**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โรงเรียนสืคิ้ว “สวัสดีผดุงวิทยา”. (2550). **คะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์และการอ่านคิดวิเคราะห์วิชาเคมี 1 ปีการศึกษา 2549**. โปรแกรม : Student 44.
- ศักดิ์ชัย นิธิวิทย และไพเราะ พุ่มม้น. (2543). **วิจัยการเรียนรู้ (4 MAT) : การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ ดี เก่ง สุข**. นนทบุรี : SP Printing.
- คันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ. (2544). **ฝึกสมองให้คิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking)**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (9 พฤษภาคม 2550). **ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินักเรียนขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2549 ระดับสถานศึกษา**. ที่ สทศ.0001/ 2.509.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2545). **เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. สำนักนายกรัฐมนตรี กรุงเทพฯ : พรึกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2549). **แนวทางการบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ**. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2548). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกรินทร์ สัมมาศาล. (2546) **แนวปฏิบัติกระบวนการวัดและประเมินผล**. กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์.

การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบ สำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

A STUDY OF STATES , PROBLEMS AND SOLUTIONS IN COMMUNICATION THROUGH OFFICE
AUTOMATION SYSTEM OF BASIC EDUCATIONAL UNDER THE OFFICE OF NAKHONRATCHASIMA
EDUCATIONAL SERVICE AREA ZONE 1-7

ประเสริฐ ศรีแสนปาง
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และ
แนวทางแก้ปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงาน
อัตโนมัติ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามสถานภาพ
การปฏิบัติงาน และขนาดโรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้บริหารสถาน
ศึกษา จำนวน 303 คน ได้จากการสุ่มจากประชากรโดยการ
สุ่มตามระดับชั้น ส่วนครูผู้รับผิดชอบการติดต่อสื่อสารผ่าน
ระบบสำนักงานอัตโนมัติ ได้จากการสุ่มโดยกำหนดโควตา
โรงเรียนที่สุ่มผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนละ 1 คน รวม 303
คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 606 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่
ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ ใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน
8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยมี 2
ประเภท คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้
ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-test)
การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เมื่อพบความแตกต่าง
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงเปรียบเทียบเป็นรายคู่ โดยวิธีการ
ของ Scheffe

ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพโดยภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบ
การติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติมีระดับ
ความรู้ใช้งานได้อย่างดีเยี่ยมมากที่สุด โรงเรียนขนาดเล็กขาด
แคลนอุปกรณ์ ซอฟต์แวร์และขาดบุคลากรในการติดต่อสื่อสาร
ผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ ข้อมูลที่โรงเรียนได้รับ
จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นข้อมูลที่สร้างขึ้นและจัด
เก็บด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์อยู่ในรูปแบบฐานข้อมูล ไฟล์ข้อมูล
ไฟล์รูปภาพ ช่องทางหรือสื่อที่โรงเรียนใช้เป็นระบบเครือข่าย
MOENet (Ministry Of Education Network) ที่ได้รับ
การจัดสรรจากกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ของโรงเรียนใช้ไม่ได้จะแก้ปัญหาโดยใช้อินเทอร์เน็ตบ้านพัก
ส่วนตัว ศูนย์ประสานงานหรือกลุ่มโรงเรียน และร้าน
อินเทอร์เน็ตเอกชน

2. ปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ
ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษ
านครราชสีมา เขต 1-7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาการติดต่อการ
สื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน
ระดับปานกลาง 3 ด้าน โดยด้านที่มีปัญหาการติดต่อสื่อสาร
ผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่
ด้านช่องทางหรือสื่อ รองลงมา คือ ด้านผู้รับสาร ด้านแหล่ง
สารหรือผู้ส่งสาร

3. เปรียบเทียบปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนัก
งานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามสถานภาพ
การปฏิบัติงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. เปรียบเทียบปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนัก
งานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามขนาด
โรงเรียนโดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านแหล่ง
สารหรือผู้ส่งสาร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .05 ส่วนด้านเนื้อหาข่าวสาร ด้านช่องทางหรือสื่อ และ
ด้านผู้รับสาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. แนวทางแก้ปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนัก
งานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 คือ โรงเรียนควรแต่งตั้ง
บุคลากรรับผิดชอบการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงาน
อัตโนมัติให้ชัดเจน และสนับสนุนบุคลากรให้มีความรู้ความ
สามารถการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ จัดทำ

แผนงานงบประมาณรองรับหรือขอรับการสนับสนุนงบประมาณส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น จัดซื้อหรือเช่าอุปกรณ์ และคอมพิวเตอร์เฉพาะสำนักงานอัตโนมัติ กรณีโรงเรียนขนาดเล็กบุคลากรไม่เพียงพอ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ เพื่อให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมายการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ

Abstract

The purposes of this research were to investigate the states, the problems and the solutions of communications through office automation system of basic education under the office of Nakhon Ratchasima Educational Service Area Zone 1-7 which are classified according to the working situations and the school sizes.

The sample group which answered the questionnaires consists of 303 school administrators who were chosen by using stratified random sampling method, and the teachers who are responsible for communications through office automation system were chosen by using school quota determination method to get random samples of an administrator from each school, 606 in all. For the sample group, the interview techniques were used in order to select 8 specific group members for this group. Two types of the instruments used for data collection were questionnaires and interviews. The data were analyzed by using statistical program to find the frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and the one-way analysis of variance by using the Scheffe's method.

The results of the study were :

1. Most of the school administrators and the teachers who are responsible for communications through office automation system only have knowledge of operating the mentioned system. Small schools lack the instrument software and the teachers who are responsible for this work. The data which the schools receive from the office of Nakhon Ratchasima Educational Service Area are built up and kept by the computers in the forms of database, data files and picture files. The access channels or media which most schools use in communications are MOENet (Ministry Of Education Network) which is provided by Ministry of Education. When the school network is out of order, the solution for this is using

internet in teachers' rest-houses, co-ordination centers, school groups or internet cafs.

2. Most of the problems in communications through office automation system of most schools under the office of Nakhon Ratchasima Educational Service Area Zone 1-7 are rated in the medium level. When we considered each aspect of them, we found that there are problems rated in high-scaled level for one aspect, and the other three are rated in medium-scaled level. The aspect of the problem of communications through office automation system which has the highest average point is the access channels or media. The next ones are ranked from the highest to the lowest as follows : the receivers, the sources and the senders.

3. Comparing with the problems in communications through office automation system under the office of Nakhon Ratchasima Educational Service Area Zone 1-7 which are classified according to the working situation, in conclusion, they have non-significant difference ($p < .05$). And when we consider each aspect, they also have non-significant difference ($p < .05$).

4. Comparing with the problems in communications through office automation system under the office of Nakhon Ratchasima Educational Service Area Zone 1-7 which are classified according to the school sizes, in conclusion, they have non-significant difference ($p < .05$). And when we consider each aspect, we found that the sources, the access channels or media and the senders also have non-significant difference ($p < .05$).

5. The solutions of the problems in communications through office automation system under the office of Nakhon Ratchasima Educational Service Area Zone 1-7 are the schools should appoint the appropriate personnel to be in charge of operating the communications through office automation system, support them to have enough knowledge and skills in operating the system, plan for the essential budgets or ask for the financial support from the government or the local sections to buy or hire computer equipment for the automation system office. In case of small schools which lack required personnel, the school administrators should support and help the communications through office automation system

for his or her school achieve its goals in communications through office automation system.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ.2547-2549) ได้กำหนด ยุทธศาสตร์ 4 ประการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบเทคโนโลยี การสื่อสารได้อย่างเป็นรูปธรรม คือ การใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหาร และบริการทางการศึกษา การผลิตและการพัฒนาบุคลากร และการกระจายโครงสร้างพื้นฐานการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา (อริปัตย์ คลีสุนทร. ออนไลน์. 2549) และรัฐบาลมีเจตนารมณ์ที่จะพัฒนาสังคม ไทยให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (Knowledge-Based Society : KBS) โดยใช้กลไกภาครัฐขับเคลื่อนไปสู่ เป้าหมายที่จะส่งมอบบริการสาธารณะที่ดี (Public Service Agreement : PSA) ให้กับประชาชนตามแผนยุทธศาสตร์ พัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ.2546-2550 โดยการนำเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology : ICT) มาใช้เพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ภายใต้นโยบายรัฐบาล อิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 1)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบาย นำระบบการบริหารงานแบบสำนักงานอัตโนมัติ (Office Automation) มาประยุกต์ใช้ในสำนักงานและได้แต่งตั้ง คณะกรรมการกำหนดกรอบ นโยบาย แผน เป้าหมาย การดำเนินงานของสำนักงานอัตโนมัติ ที่จะมาใช้กับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา การดำเนินงานใช้ระบบบริหารจัดการ เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (e-filing) จึงเป็นจุดเริ่มต้นของ สำนักงานอัตโนมัติ (Office Automation) โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้สามารถรับ-ส่งเอกสารผ่านระบบนี้ภายในสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระหว่างสำนักงานคณะ กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สำนักงานคณะ กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : คำนำ)

ปัจจุบันหน่วยงานราชการส่วนใหญ่ ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการข้อมูล แม้จะมีผู้บริหาร เทคโนโลยีสารสนเทศระดับสูง (Chief Information Officer : CIO) ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากร ในภาครัฐได้รับผลตอบแทนต่ำ เมื่อเทียบกับการทำงานใน ภาคเอกชน ไม่มีระดับการพัฒนาทางสายงาน (Career path) ซึ่งภาครัฐแก้ปัญหาด้วยการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร ที่มีอยู่ภายในการทำงานทางระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งพบปัญหา ว่ายังไม่มีหน่วยงานในการจัดการด้านหลักสูตรการเรียน การสอนสำหรับข้าราชการ และยังไม่มีการบรรจุใจที่

เหมาะสม ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคที่สำคัญทำให้การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศในภาครัฐไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร และเป็นประเด็นหลักที่ต้องแก้ไข (แผนแม่บทเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทย พ.ศ.2545-2549 : 5 ,29)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้พัฒนาบริการผ่านระบบ สำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ (e-Office) มีการกำหนดแผนพัฒนา ระบบข้อมูลเครือข่ายที่ชัดเจน และได้ดำเนินงานบางส่วน ปัญหาสำคัญ คือ ขาดอุปกรณ์ที่จำเป็น ขาดความพร้อมในการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายเทคโนโลยี (รายงานผลการตรวจราชการ เขตตรวจราชการที่ 13 วงที่ 1 .ออนไลน์ : 2549) โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีโทรศัพท์ บางแห่งมีคู่สาย โทรศัพท์แต่ไม่สามารถใช้ Internet ได้ เพราะไม่มีสัญญาณ การได้รับทราบข่าวสารที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่งไปถึง เกิดความล่าช้า นอกจากนี้ความพร้อมของบุคลากรในแต่ละ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ยังมีความแตกต่างจึงควรจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรในกลุ่มงานที่จำเป็น เช่น งานด้าน เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ เนื่องจากระบบ เครือข่ายเทคโนโลยียังดำเนินการไม่ทั่วถึง วัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็น เช่น คอมพิวเตอร์ที่นำมาใช้ปฏิบัติงาน เป็นเครือข่าย เทคโนโลยีโดยพัฒนาเป็นระบบสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ (e-Office) ดังนั้นการพัฒนาบุคลากรที่มีอยู่และเร่งพัฒนา คู่สายโทรศัพท์ของสถานศึกษา พร้อมกับถ่ายทอดเทคโนโลยี ก็จะทำให้การพัฒนางานธุรการที่ส่งทางสำนักงาน อิเล็กทรอนิกส์ (e-Office) ทำได้รวดเร็วยิ่งขึ้น (รัตนา พูลกลาง. ออนไลน์. : 2549)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1 กำหนด แนวปฏิบัติให้ทุกโรงเรียนรับส่งหนังสือราชการโดยเริ่มดำเนินการ เมื่อ พ.ศ. 2546-2547 เป็นการสื่อสารแบบทางเดียว คือ นำข่าวสารขึ้นไว้บนหน้าเว็บให้โรงเรียนและบุคคลทั่วไปดาวน์โหลด พ.ศ. 2548 ใช้ระบบการส่งหนังสือราชการทางจดหมาย อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) โดยติดตั้งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) และอบรมทักษะการใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ให้กับทุกโรงเรียนในสังกัด พ.ศ. 2548-2550 ใช้ระบบ การรับส่งเอกสารผ่านเว็บบอร์ด สำนักงานอัตโนมัติ (e-Office) เป็นหลัก และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ในการติดต่อสื่อสารระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1 และโรงเรียนในสังกัดมี 2 กรณี คือ ให้ทุกโรงเรียนเปิดรับหนังสือราชการพร้อมกับรายงานต่อผู้ บริหารอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง และกรณีที่โรงเรียนไม่ได้รับ ต้องหาวิธีการรับหนังสือราชการที่โรงเรียนใกล้เคียง หรือที่บ้าน ผลจากการดำเนินการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงาน อัตโนมัติ ผู้ปฏิบัติไม่มีทักษะในการแก้ปัญหาเบื้องต้น

ในการดำเนินการด้านสำนักงานอัตโนมัติ (e-Office) บุคลากรขาดการอบรม และการพัฒนาที่ต่อเนื่อง กรณีเครื่อง ติดไวรัส หรือการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตไม่ได้ บุคลากรที่มา ปฏิบัติหน้าที่ใหม่ ไม่ได้รับการพัฒนาทักษะทางด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ต้องเรียนรู้ด้วย

ตนเอง (วงประสิทธิ์ สังข์สีมา. สัมภาษณ์. 1 มิถุนายน 2550) สถานศึกษาบางแห่งไม่ได้รับการติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต จึงทำให้ระบบการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ (e-Office) ระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2 กับสถานศึกษา ไม่สามารถดำเนินการได้ทุกสถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2. 2548 : 42)

จากปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่าน ระบบสำนักงานอัตโนมัติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา สภาพ ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 เพื่อให้เห็นสภาพที่เป็นจริง ปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ปัญหาในสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7
2. เพื่อศึกษาปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7
3. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ตามทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ จำแนกตามสถานภาพการปฏิบัติงาน และขนาดโรงเรียน
4. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบสภาพและปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามขนาดโรงเรียน
2. ทำให้ทราบแนวทางแก้ปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7
3. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ปีการศึกษา 2550 รวมจำนวน 5,728 คน แยกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1,432 คน และครูผู้รับผิดชอบการติดต่อสื่อสารผ่านสำนักงานอัตโนมัติ จำนวน 4,296 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 สถานภาพตำแหน่ง

2.1.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

2.1.1.2 ครูผู้รับผิดชอบการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ

2.1.2 ขนาดของโรงเรียน

2.1.2.1 ขนาดเล็ก

2.1.2.2 ขนาดกลาง

2.1.2.3 ขนาดใหญ่

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

2.2.1 สภาพการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ ตามองค์ประกอบของการติดต่อสื่อสารของ Berlo

2.2.2 ปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ ตามองค์ประกอบของการติดต่อสื่อสารของ Berlo

3. เครื่องมือ และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยมี 2 ประเภท คือ แบบสอบถาม และ แบบสัมภาษณ์

3.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงเปรียบเทียบเป็นรายคู่ โดยวิธีการของ Scheffe

ผลการวิจัย

1. สภาพการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติมีระดับความรู้ใช้งานได้อย่างเดียวมากที่สุด โรงเรียนทุกขนาดใช้การติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ Free e-mail เช่น hotmail ข้อมูลที่โรงเรียนได้รับจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นข้อมูลที่สร้างขึ้นและจัดเก็บด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์อยู่ในรูปแบบฐานข้อมูลไฟล์ข้อมูล ไฟล์รูปภาพ ช่องทางหรือสื่อที่โรงเรียนใช้เป็นระบบเครือข่าย MOENet (Ministry Of Education Network) ที่ได้รับการจัดสรรจากกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อเครือข่าย

อินเทอร์เน็ตของโรงเรียนใช้ไม่ได้จึงแก้ปัญหาโดยใช้อินเทอร์เน็ตบ้านพักส่วนตัว ศูนย์ประสานงานหรือกลุ่มโรงเรียน และร้านอินเทอร์เน็ตเอกชน โรงเรียนจะติดต่อสื่อสารและรับข้อมูลข่าวสารในช่วงเวลา 07.00-12.00 น. โรงเรียนขนาดเล็กขาดแคลนอุปกรณ์ ซอฟต์แวร์และบุคลากรในการติดต่อ สื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ มากที่สุด รองลงมา คือ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่

2. ผลการศึกษาปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.24$, S.D. = 0.77) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านช่องทางหรือสื่อ ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = 0.95) รองลงมา คือ ด้านผู้รับสาร ($\bar{x} = 3.15$, S.D. = 0.98) และด้านแหล่งสารหรือผู้ส่งสาร ($\bar{x} = 3.09$, S.D. = 0.73)

3. เปรียบเทียบปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามสถานการณ์ปฏิบัติงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. เปรียบเทียบปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามขนาดโรงเรียนโดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านแหล่งสารหรือผู้ส่งสาร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านเนื้อหาข่าวสาร ด้านช่องทางหรือสื่อ และด้านผู้รับสาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านปรากฏผล ดังนี้

4.1 ด้านแหล่งสารหรือผู้ส่งสาร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ด้านเนื้อหาข่าวสาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ ข้อ 9 เนื้อหาข่าวสารในรูปของแฟ้มรูปภาพ และตัวอักษรเป็นรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ไม่สามารถเปิดอ่านได้ ข้อ 10 โรงเรียนได้รับจดหมายอยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีแฟ้มข้อมูลจำนวนมากทำให้การดูเนื้อหาข้อมูลต้องใช้เวลา นาน ข้อ 11 หนังสือราชการ/ข้อมูลที่ได้รับจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อยู่ในแฟ้มรูปภาพต้องใช้เวลาในการจัดเก็บข้อมูล และข้อ 15 โรงเรียนขาดแคลนอุปกรณ์ในการจัดเก็บหนังสือราชการให้อยู่ในรูปของเอกสารอิเล็กทรอนิกส์

4.3 ด้านช่องทางหรือสื่อ ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 8 ข้อ ได้แก่

ข้อ 16 โรงเรียนไม่มีคอมพิวเตอร์เฉพาะในการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณ ข้อ 17 การรับส่งข้อมูลผ่านโมเด็ม (Modem) กับคอมพิวเตอร์ไม่รวดเร็วทำให้เสียเวลาในการเข้าสู่ระบบปฏิบัติการ ข้อ 18 ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของโรงเรียน บางครั้งไม่สามารถติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้ ข้อ 19 โรงเรียนขาดแคลนอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสำนักงานอัตโนมัติที่ทันสมัยทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ส่งผลให้การถ่ายโอนข้อมูลล่าช้า ข้อ 20 การล่มของระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทำให้บางช่วงเวลาไม่สามารถใช้งานได้ ข้อ 21 การเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ตของโรงเรียนขัดข้องทำให้บางช่วงเวลาไม่สามารถใช้งานได้เนื่องจากคู่สายโทรศัพท์ไม่เพียงพอ ข้อ 22 โรงเรียนมีเครื่องสำรองไฟฟ้าไม่เพียงพอ เมื่อไฟฟ้าดับทำให้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตใช้งานไม่ได้ ข้อ 23 โรงเรียนขาดโปรแกรมป้องกันไวรัส ทำให้บางครั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ติดไวรัสจากระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไม่สามารถใช้งานได้ และข้อ 24 โรงเรียนติดต่อสื่อสารผ่านสำนักงานอัตโนมัติ (e-Office) ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยใช้คอมพิวเตอร์ที่ใช้งานมากกว่า 5 ปีขาดการอัปเดต

4.4 ด้านผู้รับสาร ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ข้อ 25 การรับหนังสือราชการ/ข้อมูล ผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ (e-Office) ของโรงเรียนบางครั้งไม่สามารถรับได้ ต้องใช้สถานที่อื่นในการรับข้อมูล ข้อ 26 หนังสือราชการที่แนบแฟ้มข้อมูลจากระบบสำนักงานอัตโนมัติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบางครั้งไม่สามารถเปิดอ่านได้ เนื่องจากคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนไม่มีซอฟต์แวร์รองรับ ข้อ 27 การรับหนังสือราชการ/ข้อมูล จากสำนักงานอัตโนมัติมีหลายขั้นตอนด้านงานสารบรรณ ส่งผลให้การปฏิบัติล่าช้า ข้อ 28 การติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ (e-Office) ส่งผลให้โรงเรียนเกิดรายจ่าย ค่าไฟฟ้า ค่ากระดาษ ค่าหมึกพิมพ์เพิ่มขึ้น ข้อ 29 บุคลากรที่รับผิดชอบไม่เพียงพอ ส่งผลให้การตรวจสอบหนังสือราชการ/ข้อมูล ผ่านสำนักงานอัตโนมัติ เกิดความล่าช้าไม่ทันเวลาที่กำหนด และข้อ 30 คอมพิวเตอร์ของโรงเรียน ไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลที่ได้รับผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติเนื่องจากฮาร์ดแวร์มีพื้นที่ในการจัดเก็บข้อมูลต่ำ

5. แนวทางแก้ปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จากการสัมภาษณ์จากผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา เจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถในการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติโดยภาพรวมจากการศึกษา โรงเรียนควรแต่งตั้งบุคลากรรับผิดชอบการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติให้ชัดเจน และสนับสนุนบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถการติดต่อสื่อสารผ่านระบบ

สำนักงานอัตโนมัติ จัดทำแผนงานงบประมาณรองรับหรือขอรับการสนับสนุนงบประมาณจัดซื้ออุปกรณ์และคอมพิวเตอร์ เฉพาะสำนักงานอัตโนมัติ จากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสนับสนุนงบประมาณการอบรมให้ความรู้แก่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ กระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อหรือเช่าอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยี สำนักงานอัตโนมัติที่ทันสมัย ทั้งฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ แกะโรงเรียนที่ขาดแคลน กรณีโรงเรียนขนาดเล็กบุคลากรไม่เพียงพอ ผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์ประสานงานหรือกลุ่มโรงเรียนต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ พร้อมกับส่งเสริมยุทธศาสตร์เพื่อให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมายการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ โดยให้ขวัญกำลังใจแก่โรงเรียนที่สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบไม่มีความรู้ในการแก้ปัญหาระบบสำนักงานอัตโนมัติ ดังนั้นหน่วยงานต้นสังกัดจึงควรส่งเสริมสนับสนุนการให้ความรู้โดยเน้นการอบรมและการฝึกปฏิบัติจริงเพื่อเสริมสร้างทักษะให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ ในการแก้ปัญหาระบบสำนักงานอัตโนมัติ

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนไม่มีคอมพิวเตอร์เฉพาะในการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณ ดังนั้นหน่วยงานต้นสังกัดจึงควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อหรือเช่าอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสำนักงานอัตโนมัติที่ทันสมัย ทั้งฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์ จำนวน 1 ชุดทั่วประเทศโดยกำหนดทุก ๓ ปีให้มีการปรับเปลี่ยนใหม่

1.3 จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่รับผิดชอบไม่เพียงพอ ส่งผลให้การตรวจสอบหนังสือราชการ/ข้อมูล ผ่านสำนักงานอัตโนมัติ เกิดความล่าช้าไม่ทันเวลาที่กำหนด ดังนั้นผู้อำนวยการโรงเรียนควรใช้หลักการบริหารงาน บริหารเวลาโดยเพิ่มเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติให้มากขึ้น เพื่อช่วยเหลือในการรับผิดชอบมีตารางเวลาการทำงานอย่างชัดเจน โรงเรียนขนาดเล็ก

ผู้อำนวยการโรงเรียนต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือ

1.4 จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้รับจดหมายอยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีเพิ่มข้อมูลจำนวนมากทำให้การดูเนื้อหาข้อมูลต้องใช้เวลานาน ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรปรับปรุงข้อมูลโดยการบีบอัดข้อมูลให้มีขนาดเล็กลง ทำให้การดาวน์โหลดข้อมูลรวดเร็วยิ่งขึ้น

1.5 จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่รับผิดชอบการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติขาดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ในการส่งข้อมูลข่าวสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติ ดังนั้นโรงเรียนควรจัดหาบุคลากรให้ตรงสาขา กรณีไม่ตรงสาขาควรส่งเข้ารับการอบรมพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและมีการทบทวนเป็นระยะหรือปีการศึกษาละ 1 ครั้ง

1.6 จากผลการวิจัยพบว่า หนังสือราชการ/ข้อมูลที่ส่งมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ต้องใช้เวลาในการพิมพ์ออกสู่กระดาษเพื่อลงทะเบียนรับหนังสือตามระเบียบงานสารบรรณดังนั้นโรงเรียนควรมีการวางแผนพัฒนาระบบสำนักงานอัตโนมัติของโรงเรียน เพื่อสามารถดูแลแก้ไขระบบสำนักงานอัตโนมัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.7 จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนขาดแคลนอุปกรณ์ในการจัดเก็บหนังสือราชการให้อยู่ในรูปของเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นโรงเรียนควรมีอุปกรณ์รองรับสนับสนุนงานสำนักงานอัตโนมัติ และบุคลากรปฏิบัติหน้าที่จัดเก็บหนังสือราชการในรูปของเอกสารอิเล็กทรอนิกส์โดยเฉพาะ

1.8 จากผลการวิจัยพบว่า คอมพิวเตอร์ของโรงเรียนไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลที่ได้รับผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติเนื่องจากฮาร์ดแวร์มีพื้นที่ ในการจัดเก็บข้อมูลต่ำ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนต้องให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาฮาร์ดแวร์ของระบบสำนักงานอัตโนมัติ โดยมีการวางแผนงาน/โครงการ ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความต้องการการพัฒนาและแนวทางการพัฒนาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการบริหารระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษา

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษา

บรรณานุกรม

- เขตตรวจราชการที่ 13. (2549). **สรุปผลการตรวจราชการ งวดที่ 1 (ครั้งที่ 2)**(ออนไลน์) 15 หน้า. <http://www.moe.go.th/inspect8/Reportispes5-2.htm>(15 กันยายน 2549).
- รัตนา พูลกลาง. (2547). **รายงานผลการตรวจราชการ เขตตรวจราชการที่ 13 งวดที่ 1 ปีงบประมาณ 2547.** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (ออนไลน์). 6 ย่อหน้า. แหล่งที่มา : <http://www.inspect8.oe.go.th/resech/abstract47.doc>. (15 กันยายน 2549)
- วงประสิทธิ์ สังข์สีมา. **เจ้าหน้าที่ศูนย์ ICT สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1.**สัมภาษณ์. 1 มิถุนายน 2550.
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. (ตุลาคม 2545). **แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทย 2545-2549** (2545).
- สมบูรณ์ ดันยะ. (2548). **วิทยากรวิจัย. นครราชสีมา : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.**
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547) **คู่มือการใช้โปรแกรมระบบบริหารจัดการ เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ e-Filing.** กรุงเทพฯ.

รูปแบบการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์

อำเภอทาบคล้อ จังหวัดพิจิตร

The Model of Internal Supervision Management of Suthinee Kindergarten School, Tabkhlor, Phichit

ประมวล พลับจ้อย

สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์

ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ.2551

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัญหาการบริหารงานนิเทศภายใน และเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานนิเทศภายในของโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ สังกัดสำนักบริหารงาน คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 7 คน คณะครู จำนวน 9 คน ผู้บริหาร 4 คน รวม 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือการสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหา การปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายใน และรูปแบบการบริหารงานนิเทศภายในของโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา ใช้เวลาในการสนทนากลุ่ม 2 ชม./กลุ่ม

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบความต้องการจำเป็นของโรงเรียน : โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านการวิจัย และผู้บริหารยังขาดเทคนิคระดมสมอง ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนนิเทศ : ผู้บริหาร และครู ขาดความเข้าใจในงานที่จะทำ ขาดข้อมูลที่ดีในการวางแผน ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการปฏิบัติงาน : ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมการนิเทศไม่เป็นไปตามแผนการนิเทศ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินกระบวนการดำเนินงาน และผลผลิต : การประเมินไม่ตรงจุดมุ่งหมายที่ศึกษาขาดความต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินไม่เหมาะสม และขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุงแก้ไข : ไม่มีการนำผลการประเมินในแต่ละขั้นตอนมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี การพัฒนารูปแบบการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ควรประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน คือ การสำรวจความต้องการจำเป็นของโรงเรียน การวางแผนการนิเทศ การดำเนินการปฏิบัติงาน การประเมินกระบวนการดำเนินงานและผลผลิต และการปรับปรุงแก้ไขโดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการนิเทศภายในโรงเรียน

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the problem on internal supervision management and 2) develop the model of internal supervision

management of Suthinee Kindergarten School under the Office of Private Educational Committee. The populations were 20 people consisted of 4 administrators, 9 teachers, and 7 school boards. The research instrument was focus group discussion about the problem and model of internal supervision management of Suthinee Kindergarten School.

The results found that: The problem on internal supervision management of Suthinee Kindergarten School. Step 1 School Needs Survey: School lacking of personnel on research and administrators lacking of brain storming technique. Step 2 Supervision Planning: administrators and teachers lacking of transparency task and data for planning. Step 3 Operation: Work unit concerned given no cooperation and supervision activities not run on supervision plan. Step 4 Output Evaluation: evaluation not focusing on purpose studied, uncontinuously and the instrument for evaluation is not appropriately. Step 5 Improvement: The results of evaluation have not been implemented appropriate to economic, social, politics and science and technology.

The development of the model of internal supervision of Suthinee Kindergarten School consists of 5 steps to wit: School Needs Survey, Supervision Planning, Operation, Output Evaluation, and Improvement. How even, each step should be cooperated with the who concerns.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เป็นวิธีหนึ่งซึ่งเชื่อกันว่า จะช่วยให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพสูงขึ้น และหลังจากโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา พบว่าสิ่งที่

จำเป็นต้องปรับปรุงและแก้ไขเร่งด่วนคือ เรื่อง ผลเฉลี่ยของ NT อยู่ในเกณฑ์ที่ยัง ไม่น่าพึงพอใจ จึงมีการเชิญประชุม คณะกรรมการสถานศึกษา เรื่องแนวทางพัฒนาการจัดการ เรียนรู้ของผู้เรียน ที่ ศธ.04100.0434/41 ในวันที่พฤหัสบดีที่ 3 พฤษภาคม 2550 ในการระดมความคิดเห็นเพื่อวางแผนการ บริหารจัดการศึกษา สำหรับติดตามการจัดการเรียนการสอน และคอยช่วยเหลือครูให้ได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้าง สรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจอย่างถูกต้องเหมาะสมใน การแก้ปัญหาดังกล่าว จึงมีมติว่าให้จัดการนิเทศการศึกษา ภายในโรงเรียนเข้าสู่การปฏิบัติ ซึ่งเดิมครูมีความกังวลว่าการ นิเทศ คือ การจับผิดตนในการปฏิบัติหน้าที่ มีความตื่นกลัว ที่จะรับการนิเทศ ปฏิบัติตนไม่ถูกที่จะรับการนิเทศ ครูขาด ความรู้ความเข้าใจในการนิเทศภายใน ขาดเอกสารคู่มือในการ ค้นคว้าอ้างอิง ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหารโรงเรียน มีความ สนใจศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศการ ศึกษาภายในของผู้บริหารโรงเรียน คือ การสำรวจความ ต้องการจำเป็นของโรงเรียน การวางแผนการนิเทศ การดำเนินการปฏิบัติงาน การประเมินกระบวนการดำเนินงานและผลผลิต และการปรับปรุงแก้ไข โดยใช้แนวทางตาม ที่กรมสามัญศึกษากำหนดไว้ เพื่อนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้รับ โปชนูปญา และคณะกรรมการบริหารโรงเรียน เพื่อนำไป ประกอบการพิจารณาพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน อนุบาลสุรินทร์ สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการ ศึกษาเอกชน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายใน ของโรงเรียนอนุบาล สุรินทร์ สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา เอกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

- 1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียน อนุบาลสุรินทร์ จำนวน 4 คน คณะครูจำนวน 9 คน คณะ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน
- 2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบการบริหารงาน นิเทศภายใน
- 3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ประเด็นการ สนทนากลุ่มเรื่องปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศ ภายในของโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ และรูปแบบการบริหารงาน นิเทศภายในโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ สังกัดสำนักงาน คณะกร มการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
- 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยเริ่มจากการกำหนดประเด็นในการวิเคราะห์ข้อมูล การแยก เนื้อหาตามประเด็น การสังเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็น คือ

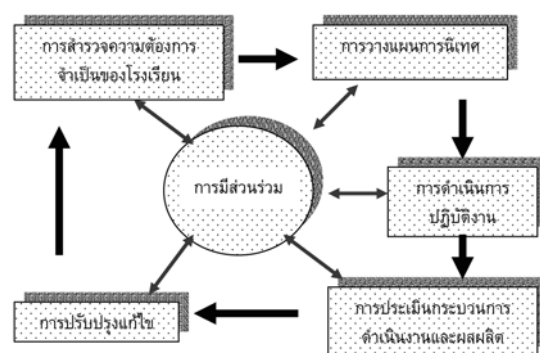
ข้อมูลทั่วไป ของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มทั้ง 2 กลุ่ม ปัญหา การนิเทศภายใน และรูปแบบการพัฒนาการบริหารงานนิเทศ ภายในโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร นำเสนอผลการสังเคราะห์โดยการสรุปอุปนัย (Inductive Approach)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับสถานภาพ พบว่า ผู้เข้าร่วมสนทนา กลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็น คณะกรรมการสถานศึกษา ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง สำหรับ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี รองลงมาคือมีการศึกษาในระดับ ปวส. และระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย ตามลำดับ ส่วนอาชีพของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม นั้นส่วนใหญ่ มีอาชีพ รับราชการ และ มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว ตามลำดับ

ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับสถานภาพพบว่าผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็น คณะครูโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง สำหรับ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี

ปัญหาและอุปสรรคในการติดตามการ จัดการเรียนรู้อย่าง ครบ หรือการนิเทศภายในของโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ คือ การวางแผน และการประสานงานที่ดีในการติดตามการปฏิบัติงาน ของครู หรือการนิเทศภายใน ผู้นิเทศต้องเข้าใจหลักการนิเทศ และเข้าใจผู้อื่น เป็นกันเอง การกำหนดหรือเลือกกิจกรรมใน การนิเทศ รวมถึงขั้นตอนในการนิเทศ ควรต่อเนื่องและชัดเจน ประโยชน์จากการนิเทศควรส่งผลต่อผู้เรียนด้านความ สามารถในการคิดวิเคราะห์ นิสัย การรักการเรียน ความกระตือ รือร้น ความสนใจในการเรียน นิสัยการรักการอ่าน ด้านความ คิดสร้างสรรค์ และกิจกรรม ที่จะใช้ในการวัดผลการเรียนรู้ด้าน ความคิด ความจำ ทั้ง 8 กลุ่มสาระวิชา ควรสนับสนุนให้ครู ได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ส่งเสริมให้ครูได้เข้าร่วมอบรม สัมมนา เชิงวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอน รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ส่วนรูปแบบของการนิเทศภายใน คือ เน้นการมีส่วนร่วมของ ครู ด้วยเหตุนี้จึงสามารถสรุปเป็นรูปแบบการบริหารการนิเทศ ภายในโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรจัดให้มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของครูด้วยการนิเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยจัดทำแผนการนิเทศให้ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงอย่างเป็นระบบ

1.2 ควรมีการส่งเสริมให้บุคลากรฝึกอบรมเกี่ยวกับการนิเทศ ลักษณะของการนิเทศควรมีลักษณะที่เป็นกัลยาณมิตร เป็นการให้คำแนะนำปรึกษา เสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยการพัฒนาพฤติกรรมการสอนของครูในรูปแบบการนิเทศหลายๆ รูปแบบ

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยใช้ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอน แบบประเมิน และแบบบันทึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3 ควรมีการพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทั้ง 8 กลุ่มสาระวิชาให้แก่ครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ควรมีการศึกษาถึงทัศนคติของครูที่มีต่อการนิเทศภายในด้วย

บรรณานุกรม

- แผนงาน, กองกรมสามัญศึกษา. (2529). “การจัดการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา” รายงานการวิจัย. เอกสารลำดับที่ กผ.สศ 3/2529. อุดรธานี
- พรสวรรค์ เพชรแดง. (2535). แผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2535. กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์ ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.
- ดวงฤทัย คำของเมือง. (2544). การพัฒนาพฤติกรรมการสอนของครูประถมศึกษา โดยใช้รูปแบบการนิเทศแบบคลินิกในโรงเรียนมนตรีศึกษา อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วินัย มากระจันท์. การพัฒนาแบบแผนการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัด สพท.สุพรรณบุรี. [http://www.gotoknow.org/post/tag/\(15 Dec.2007\).](http://www.gotoknow.org/post/tag/(15%20Dec.2007))

สภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 The State of Personnel Administration of School in Phichit Educational Service Area Office 1

วรายุทธ สุวรรณ
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ.2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 196 คน จำแนกเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 119 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 57 คน และผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 29 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.88 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 มีการดำเนินงานบริหารบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการลาออกจากราชการ มีการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านอื่นๆ มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง 2) โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ที่มีสภาพการบริหารงานบุคคลแตกต่างกัน

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the state of personnel administration of the schools in Phichit Educational Service Area Office 1 2) to compare the state of personnel administration of the difference school sizes in Phichit Educational Service Area Office 1. The population were 196 directors, consists of 110 small schools size, 57 middle schools size, and 29 large schools size. The research instruments was rating scale questionnaire about state of personnel administration of the schools in Phichit Educational Service Area Office 1 with reliability of 0.88. , Data was analyzed by statistics, means, and standard deviation,

The research as following:

1. The state of personnel administration of the schools in Phichit Educational Service Area Office

1, as whole, is at medium level, when considering in each dimension found that all falling in a medium level except on retirement is a low level.

2. The state of personnel administration of the difference school sizes in Phichit Educational Service Area Office 1 was found that the small school size is different with the middle and large school size.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นกระบวนการที่ช่วยส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนช่วยให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถ และทักษะในการแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ช่วยให้ประชาชนมีความสามารถในการประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้ มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและอย่างมีศักดิ์ศรีมีความสามารถในการพัฒนาตนเองมีความรับผิดชอบและมีบทบาทในการพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการจัดการศึกษาอยู่ที่ผลของการปฏิบัติในระดับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสำคัญภารกิจของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ.2545) มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหาร และจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาโดยตรง (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 30)

จากผลการประเมินคุณภาพภายในโรงเรียน ปีการศึกษา 2548 ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่ามีโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 คิดเป็นร้อยละ 42.41 โดยด้านวินัยข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษาและลูกจ้าง ด้านการพัฒนาตนเองของข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษาและลูกจ้าง ยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย ส่วนด้านมาตรฐานและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และการเลื่อนระดับ/ตำแหน่งสูงขึ้นของข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษา และลูกจ้าง สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย

(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 2548: 9)

ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 จึงสนใจศึกษาสภาพ การบริหารงานบุคคล ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานตามภารกิจของสถานศึกษา การพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อการศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ที่มีขนาดของโรงเรียนต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 196 คน จำแนกตามขนาดของโรงเรียนดังนี้

- 1) ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 110 คน
- 2) ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 57 คน
- 3) ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 29 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามสภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 สภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียน ภารกิจทั้ง 5 ด้าน โดยเป็นแบบมาตราส่วน 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.88

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (μ) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) S.D.

ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 โดยภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ยกเว้น ด้านการลาออกจากราชการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ยกเว้น วิเคราะห์ภารกิจและประเมินสภาพความต้องการกำลังคนกับภารกิจของโรงเรียนมี การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

- 1.2 ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ยกเว้น การรักษาราชการแทนได้แต่งตั้งตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทาง การศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และดำเนินการสรรหาเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

- 1.3 ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการโดยภาพรวมมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ยกเว้นสนับสนุนบุคลากรเข้ารับการอบรมสัมมนา ศึกษาดูงานมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

- 1.4 ด้านวินัยและการรักษาวินัย โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

- 1.5 ด้านการลาออกจากราชการ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยความเป็นธรรม และแนะนำหรือตักเตือนหรือลงโทษผู้ได้บังคับบัญชาที่กระทำผิดระเบียบวินัยด้วยความ เป็นธรรม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2. โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ที่มีขนาดเล็กมีการดำเนินการบริหารงานบุคคลแตกต่างจากโรงเรียนที่มีขนาดกลางและใหญ่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1.1 โรงเรียนควรมีการวิเคราะห์ภารกิจและประเมินสภาพความต้องการกำลังคนกับภารกิจของโรงเรียน
- 1.2 โรงเรียนควรดำเนินการสรรหาเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในระดับโรงเรียน

- 1.3 โรงเรียนควรสนับสนุนบุคลากรเข้ารับการอบรมสัมมนา ศึกษาดูงานให้มากขึ้น

- 1.4 โรงเรียนควรรายงานการส่งลงโทษบุคลากรในโรงเรียนไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้ทราบ

- 1.5 โรงเรียนควรให้คำชี้แจงแก่ผู้ออกจากงานไปแล้วให้ทราบถึงระเบียบการขอรับบำเหน็จบำนาญ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1

- 2.2 ควรศึกษารูปแบบการบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1

บรรณานุกรม

- วันชาวีรา เบญจเดชะ. ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารกับการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารงานบุคคลของ
ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขล
านครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2546.
- ศึกษานิเทศก์, กระทรวง. คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ,
2546.
- สมโภชน์ นิลประภา. สภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถม
ศึกษาจังหวัดเขตการศึกษา 12. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2543.
- สุเทพ อินตาวงศ์. การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนตามสภาพที่เป็นจริงและความคาดหวังของครู สังกัดสำนักงานการ
ประถมศึกษาอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, 2541.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1. รายงานการประเมินคุณภาพภายในโรงเรียนประจำปีการศึกษา 2548. พิจิตร:
ชาละวันการพิมพ์, 2548.
- อัมพวัน ศรีวรรณยศ. การปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเทศบาลเมืองเชียงราย. การค้นคว้าแบบ
อิสระศึกษาศาสตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.

กระบวนการดำเนินงานระบบการประกันคุณภาพ ภายในของโรงเรียนดรุณบัณฑิตศึกษา The Process of Internal Quality Assessment System In Darunbundhitphitthaya School

สุมิตรา ฉัตรศรีวงศ์

สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนดรุณบัณฑิตศึกษาโดยวิธีการเชิงคุณภาพใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในโรงเรียนดรุณบัณฑิตศึกษาเป็นระยะเวลา 4 เดือนเก็บข้อมูลในสนามจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการรวมทั้งการวิเคราะห์เอกสาร ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนดรุณบัณฑิตศึกษาเริ่มด้วยขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมของบุคลากรโดยผู้บริหารให้ความรู้ สร้างความตระหนักในเรื่องประกันคุณภาพแก่บุคลากรให้บุคลากรติดตามความเคลื่อนไหวเรื่องเกี่ยวกับการประกันคุณภาพอยู่เสมอ และแต่งตั้งบุคลากรที่รับผิดชอบ 2 ชุด คือ คณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษา ทำหน้าที่หลักในการประเมินคุณภาพภายในโรงเรียน และ คณะอนุกรรมการทำงานประกันคุณภาพ ทำหน้าที่หลักในการประสานงานระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน และเก็บรวบรวมข้อมูลจากฝ่ายต่างๆมาจัดหมวดหมู่ มีการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในตามวงจรบริหารคุณภาพ PDCA ดังนี้ 1) การวางแผนปฏิบัติงาน 2) การปฏิบัติงานตามแผน และมีการกำกับ ติดตาม การดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ 3) การตรวจสอบ และประเมินผล และ 4) การนำผลประเมินมาปรับปรุงงาน

Abstract

The purpose of the research was to conduct a study of process of the internal quality assessment system in Darunbundhitphitthaya School. The qualitative method was applied and the field work was conducted in four months period at Darunbundhitphitthaya School. The data were collected by participant observation, formal and informal interview and documentary analysis. The findings were as follow: The implementing process of the internal quality assessment system of Darunbundhitphitthaya School was begun with preparation stage. For the preparation of the staff, the director gave knowledge and created

awareness of the quality assessment and motivates the staff to up date for the movement quality assessment. Set responsible committee including the education assessment committee their duty were internal quality assessment and the research working group their duty were to co-ordinated staff and to collect data for the analysis. Implementation process of the internal quality assessment in Darunbundhitphitthaya school followed the PDCA's cycle quality management was including 1) Plan 2) Do 3) Check 4) Action

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 ซึ่งว่าด้วยเรื่องมาตรฐาน และการประกันคุณภาพซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ และถือเป็นครั้งแรกที่ประเทศไทยมีการประกันคุณภาพการศึกษาเกิดขึ้นซึ่งประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายนอก และระบบการประกันคุณภาพภายใน ระบบการประกันคุณภาพภายในนี้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจะต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่า ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 36) ระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาที่ได้มีการพัฒนากันอยู่ในขณะนี้มีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน 2) การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Audit) เป็นการตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามที่มาตรฐาน กำหนด 3) การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) เป็นการประเมินคุณภาพสถานศึกษา โดยสถานศึกษาเองหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง (Internal Quality Assessment) และรับการประเมินภายนอกของหน่วยงาน

อิสระจากสำนักสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สวทช. 2545 : 12)

การประเมินผลภายใน (internal evaluation) เป็นกระบวนการประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่ดำเนินการโดยบุคลากรในสถานศึกษา หรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลในการปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด ถือเป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานของตนเอง (self-evaluation) และควรทำเป็นกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลในการปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง (Wilcox 1992 อ้างถึงใน สวทช. 2543 : 20) ในการจัดทำ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพนั้นจะต้องทำให้การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ การบริหารจัดการนี้เป็นสิ่งที่ใช้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จโดยจะต้องมีกระบวนการ วางแผน (Plan) ปฏิบัติตามแผน (Do) ตรวจสอบประเมินผล (Check) และพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอ (Action) ซึ่งหลักการนี้เป็นการบริหารคุณภาพวงจร (PDCA) ของเดมมิง (วรภัทร์ 2542 : บทคัดย่อ) หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามแนวคิดของวงจร PDCA นั้นได้แก่ 1) จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดกับผู้เรียน 2) การที่จะดำเนินการให้การประกันคุณภาพภายในบรรลุจุดมุ่งหมายนั้นจะต้องทำการประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ และการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาให้เป็นเหมือนการทำงานโดยปกติ 3) การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาโดยการดำเนินงานจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการทำงานระบบวงจร (PDCA) เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ การดำเนินการประกันคุณภาพภายในนั้นควรมีการเตรียมการเพื่อสร้างความพร้อมให้แก่บุคลากร และให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันตรวจสอบ และร่วมกันปรับปรุงโดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้ 1) การเตรียมการในด้านความพร้อมของบุคลากร และแต่งตั้งกรรมการที่รับผิดชอบ 2) การดำเนินการ เป็นการดำเนินการทำงานตามระบบวงจร (PDCA) 3) การจัดทำรายงานประเมินตนเองหรือรายงานประจำปีเพื่อเผยแพร่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อแสดงความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และพร้อมรับการประเมินภายนอก (สวทช. 2545 : 10 - 11)

การประเมินผลภายในเป็นกิจกรรมที่สำคัญของการบริหารที่เป็นระบบซึ่งมีประโยชน์ต่อการวางแผน และการบริหารงานดังนี้ 1) ทำให้ทราบจุดอ่อน และจุดแข็งของตนเอง 2) ทำให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานของตนเอง 3) ทำให้ได้ข้อมูล และสารสนเทศต่างๆ เพื่อ

นำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดแผนงาน และโครงการตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินงานตลอดจนความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ 4) เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากชุมชน 5) ช่วยให้การจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหา และอุปสรรคของการดำเนินงานที่นำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ 6) ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของการดำเนินงานของสถานศึกษา 7) เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงาน เพราะการประเมินผลภายในด้วยตนเองจะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้ดีขึ้น (สมคิดพรมย์ และ สุพัทธ์พิบูลย์, 2544 : 12 - 13)

เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการศึกษาคือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อความรู้ขององคกรบุคคล และสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้การฝึกอบรมการสืบสานวัฒนธรรมการสร้างสรค์จรใจความก้าวหน้า ทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ที่เกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาระบบการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนดรอนบัณฑิตพิทยาซึ่งภายหลังจากการศึกษาครั้งนี้ จะทำให้ทราบว่าโรงเรียนดรอนบัณฑิตพิทยาที่มีกระบวนการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างไร ซึ่งสามารถนำข้อมูลกระบวนการในการดำเนินงานระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนดรอนบัณฑิตพิทยาที่ได้จะเป็นประโยชน์ และเป็นแนวทาง ในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาต่อไป เป็นการสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครองชุมชน และสังคมว่าโรงเรียนได้จัดการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดแก่ผู้เรียนซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาระบบการศึกษาของชาติให้มีคุณภาพทัดเทียมกับนานาชาติประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากระบวนการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนดรอนบัณฑิตพิทยาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเป็นการทำวิจัยในสภาพธรรมชาติเน้นการเข้าใจภาพรวมทั้งหมด (holistic perspective) ไม่ว่าจะเป็นสภาพของสถานการณ์ต่างๆ ความเกี่ยวข้องต่างๆ ในบริบทสนามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือโรงเรียนดรอนบัณฑิตพิทยาสังกัดสำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนโดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ คือการศึกษาที่ก่อนลงสนาม และการศึกษาในสนาม

สำหรับการศึกษาภาคสนามในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนเพียงพอสำหรับตอบคำถามวิจัยวิธีการสำคัญที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสนามครั้งนี้ คือการสังเกตการสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) โดยการเข้าไปอยู่ในโรงเรียน เพื่อให้เห็นกระบวนการต่างๆ ในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน

2. การสัมภาษณ์ (interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์กับบุคคลในกลุ่มที่จะศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนคือ 1) บุคลากรประกอบด้วยผู้บริหาร และครู 2) นักเรียน แนวทางการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยยึดกรอบแนวคิดตามวงจรการบริหารคุณภาพ PDCA เป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเองในสนามวิจัย

3. การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากเอกสารประกอบการศึกษา เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เอกสารเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

เอกสารเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประเมินภายนอกเอกสารเกี่ยวกับแผนงานเป้าหมายนโยบายของโรงเรียนดรณบัณฑิตพิทยาเอกสารเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนดรณบัณฑิตพิทยา และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ในเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ของโรงเรียน และแผนงานหลักเช่นการปฏิบัติงานของครูตรงตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ในโครงการที่ต้องรับผิดชอบหรือไม่ อย่างไร มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่ระบุไว้ในแผนการสอนหรือไม่ เมื่อผู้วิจัยเห็นเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ก็เริ่มทำการสร้างข้อสรุป ถ้าข้อสรุปนั้นยังไม่ได้รับการยืนยันก็ถือเป็นสมมติฐานชั่วคราว (Working hypothesis)

1) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปจากกรณี หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น การปฏิบัติงานของครูตรงตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ในโครงการที่ต้องรับผิดชอบหรือไม่ อย่างไร มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่ระบุไว้ในแผนการสอนหรือไม่ เมื่อผู้วิจัยเห็นเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ก็เริ่มทำการสร้างข้อสรุป ถ้าข้อสรุปนั้นยังไม่ได้รับการยืนยันก็ถือเป็นสมมติฐานชั่วคราว (Working hypothesis)

2) การวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (Typological analysis) คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ ทั้งโดยวิธีที่ใช้แนวคิด ทฤษฎี และแบบไม่ใช้ทฤษฎี

3) การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Content comparison) โดยการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบเป็น

เหตุการณ์ ที่ได้จากการที่ผู้วิจัยทำการสังเกตเหตุการณ์หลายๆ เหตุการณ์ เพื่อหาความสัมพันธ์ ความสอดคล้อง หรือความขัดแย้งของข้อมูลแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน

ผลการวิจัย

ในการศึกษากระบวนการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนดรณบัณฑิตพิทยาพบว่าโรงเรียนดรณบัณฑิตพิทยามีการดำเนินงานประกันคุณภาพในวงจรการบริหารคุณภาพ PDCA ดังนี้

การเตรียมการก่อนการดำเนินการประกันคุณภาพ

1. การเตรียมความพร้อมของบุคลากรเริ่มต้นจากผู้บริหารของโรงเรียน ได้สร้างความมั่นใจแก่แก่นักเรียนครู และพนักงานว่าหลักการ และแนวทางการดำเนินงานทางการศึกษาของโรงเรียนดรณบัณฑิตพิทยาเป็นการวางแผนที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน และอนาคต และผู้บริหารนักเรียนครูพนักงานยังได้ติดตามความเคลื่อนไหวทางการศึกษาของชาติด้วย รวมทั้งได้จัดส่งครูเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาตลอดมา และได้เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายให้ครูที่โรงเรียนฟังเกี่ยวกับเรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาอบรมเรื่องการจัดการเรียนการสอนเป็นต้น

2. การแต่งตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบเพื่อให้การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนดรณบัณฑิตพิทยาดำเนินไปตามแผนงานที่วางไว้ ผู้บริหารจึงได้แต่งตั้งผู้รับผิดชอบขึ้น 2 ชุดคือ

1) คณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษามีหน้าที่หลักคือประเมินคุณภาพภายในกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินผลภายในให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานด้านต่างๆ ของโรงเรียนดรณบัณฑิตพิทยาประสานงาน และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ และความสำคัญของการประเมินผลภายใน และการประเมินผลภายนอกกับบุคลากรฝ่ายๆ ภายในโรงเรียน

2) คณะอนุกรรมการทำงานประกันคุณภาพมีหน้าที่หลักคือการประสานงาน และทำความเข้าใจในการดำเนินงานด้านต่างๆ จากคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษายังบุคลากรทุกคนที่อยู่ในโรงเรียนรวบรวมเก็บข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ มาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษา

การดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน

การดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ของโรงเรียนดรณบัณฑิตพิทยาประกอบด้วย 4 ขั้นตอนตามวงจรบริหารคุณภาพ PDCA คือ การวางแผน (P) การปฏิบัติตามแผน (D) การตรวจสอบประเมินผล (C) และการพัฒนาปรับปรุง (A) โดยสรุปการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. การวางแผน (Plan)

โรงเรียนดรณบัณฑิตพิทยากำหนดเป้าหมายการศึกษาโดยยึด ปรัชญาที่จะสร้างคนดีมีความรู้คู่คุณธรรมมุ่งผลิต

นักเรียนเป็นผู้มีความคิดที่เป็นระบบ มีเหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์ มีความสามารถบริหารจัดการ ใช้ภาษาต่างประเทศและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อการสื่อสารอย่างสมบูรณ์แบบพร้อมทั้งเป็นผู้ที่มีคุณภาพ จริยธรรมอันดีงาม มีวินัยในตนเอง รักษัตริย์ไทย อนุรักษ์พลังงานธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม มีสุนทรียภาพ สามารถดำรงชีวิตตามวิถีทางในการปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความภาคภูมิใจที่ได้มาอาศัยอยู่ในแผ่นดินประเทศไทย และสามารถปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างสันติสุข ซึ่งโรงเรียนได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานโดยมีแผนงานหลัก 5 แผนงานมารองรับการดำเนินงานต่างๆ ดังนี้ คือ 1. แผนงานบริหารทั่วไป งานธุรการ และการเงิน 2. แผนงานการเรียนการสอนฝ่ายวิชาการ 3. แผนงานบุคลากร 4. แผนงานกิจการนักเรียน 5. แผนงานปรับปรุง และพัฒนาอาคารสถานที่

2. การดำเนินงานตามแผน (Do)

โรงเรียนตรุณบัณฑิตพิทยามีการส่งเสริม และสนับสนุนในการปฏิบัติงานดำเนินการตามแผนที่วางไว้โดยมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้บุคลากรอย่างเพียงพอมีเครื่องมือเครื่องใช้ครบครันให้บุคลากรอย่างเพียงพอมีเจ้าหน้าที่เดินเอกสาร มีงบประมาณแบบไม่จำกัดตามวิถีของเอกชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามที่วางแผนไว้มีอุปกรณ์สำนักงานอย่างพอเพียงไม่จำเป็นที่จะต้องซื้อพรินเตอร์ เป็นต้น

มีการกำกับ ติดตาม (Monitoring) ทั้งระดับบุคคล รายหมวด เพื่อกระตุ้น และส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผนอยู่เสมอ โดยในระดับผู้บริหารนั้นจะคอยกำกับติดตามผ่านหัวหน้าหน่วยงานจากการประชุม หรือการพูดคุยเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ยังมีการติดตามจากคณะกรรมการทำงานประกันคุณภาพที่ตั้งขึ้น โดยการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ การประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งทำให้เป็นการติดตามงานที่ไม่เคร่งเครียดมากนัก

3. การตรวจสอบประเมินผล(Check)

โรงเรียนได้วางกรอบการประเมินโดยพิจารณาจากเป้าหมายการศึกษาของโรงเรียนที่ว่า ให้ความสำคัญแก่เด็ก

เป็นรายบุคคลตามความถนัด และความสามารถของเด็ก การพัฒนาอุปนิสัยผู้เรียนเป็นหลักในการจัดการศึกษา การเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กที่จะต้องรับภารกิจแทนผู้ใหญ่ในอนาคต ทางโรงเรียนจึงได้จัดทำคู่มือการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียนตรุณบัณฑิตพิทยาศึกษาขึ้น เพื่อใช้ในการตรวจสอบ และประเมินผล

4. นำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน(Action)

โรงเรียนตรุณบัณฑิตพิทยาศึกษาได้ประเมินผลภายในไปพร้อมกับการทำงานปกติเดิมโรงเรียนซึ่งก็มีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของทุกคนอยู่แล้ว และได้มีการนำผลนั้นมาปรับปรุงงานอยู่เสมอทางโรงเรียนตรุณ-บัณฑิตพิทยาศึกษาได้มีการรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในเป็นประจำทุกปีตั้งแต่ปีการศึกษา 2544 เป็นต้นมา โดยส่งรายงานประเมินตนเองให้กับต้นสังกัดคือสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) นอกจากนี้ยังรายงานผลการประเมินตนเองให้คณะกรรมการโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

1. จากการค้นพบครั้งนี้พบว่าผู้ที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน คือผู้บริหารโรงเรียนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในผู้บริหารควรพัฒนาตนเองด้านความรู้เกี่ยวกับการศึกษาให้มากขึ้นเช่นการวิจัยการบริหารงาน การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นต้น

2. งบประมาณเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนตรุณบัณฑิตพิทยาศึกษาดำเนินงานไปได้อย่างรวดเร็วแต่โรงเรียนอื่นอาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณโรงเรียนอาจจะต้องหางบประมาณเองด้วยมีข้อควรระวังงบประมาณตามที่ราชการจะให้เพียงอย่างเดียว

3. หากโรงเรียนใดต้องการพัฒนาให้มีคุณภาพดีขึ้นควรให้ความสำคัญกับบุคลากรทุกคนในโรงเรียนด้วยการส่งเสริมให้บุคลากรภายในโรงเรียนได้มีโอกาสไปศึกษาเพิ่มเติมหรืออบรมสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ของบุคลากร

บรรณานุกรม

- แคลิยาศรีแปลก. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ผลการประเมินภายในสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนคันทนาเยาวกรอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิตศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัย, 2544.
- ดวงใจ กฤดากร. การศึกษาความต้องการจำเป็นในการดำเนินการด้านประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาหลังการได้รับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิตศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัย, 2545.
- นิศาฐโต. การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: พี.เอ็น. การพิมพ์, 2539.
- วรภัทร์เจริญ. แนวทางการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, 2544.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. การวิเคราะห์หมโนทัศน์ และการปฏิบัติงานประเมินผลภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิตศึกษาศาสตร์บัณฑิตศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัย, 2545.

การศึกษาความต้องการและแนวทางการพัฒนาตามเกณฑ์ประเมินการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่งครูผู้ช่วยของครูผู้ช่วย

สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

A STUDY OF NEEDS AND HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT GUIDELINES THROUGH READINESS
CRITERIA EVALUATION AND INTENSIVE DEVELOPMENT FOR ASSISTANT TEACHER
POSITION OF ASSISTANT TEACHERS UNDER THE OFFICE OF NAKHON RATCHASIMA
EDUCATIONAL SERVICE AREA ZONE 1-7

สอาด จุลทัศน์

สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และเปรียบเทียบ ความต้องการ และแนวทาง การพัฒนาตามเกณฑ์ ประเมินการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่ง ครูผู้ช่วยของครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามเพศขนาดของโรงเรียน และระดับช่วงชั้นที่สอนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้ช่วยในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ในปีการศึกษา 2549 จำนวน 242 คน จาก 213 โรงเรียนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า โดยเป็น ข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการ และแนวทางการพัฒนาตามเกณฑ์ ประเมินการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่ง ครูผู้ช่วย 2 ด้าน คือ การปฏิบัติตน และการปฏิบัติงานสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าทีและการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

ผลการศึกษาพบว่า

1. ครูผู้ช่วยมีความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ ประเมินการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่ง ครูผู้ช่วยของครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความต้องการพัฒนาตนเอง ในระดับมากทั้งด้านการปฏิบัติตน และด้านการปฏิบัติงาน
2. ครูผู้ช่วยที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการพัฒนาด้าน ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการปฏิบัติตน ไม่แตกต่าง
3. ครูผู้ช่วยที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความต้องการพัฒนาด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน พบว่า ครูผู้ ช่วยที่ปฏิบัติ การสอนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีความต้องการ

พัฒนาด้านสูงกว่าครูผู้ช่วยที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน ขนาดกลาง ส่วนครูผู้ช่วยที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนขนาด กลาง และโรงเรียนขนาดเล็กมีความต้องการพัฒนาด้านไม่ แตกต่างกัน

4. ครูผู้ช่วยที่ปฏิบัติการสอนในระดับช่วงชั้นที่ต่างกัน มี ความต้องการพัฒนาด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และเมื่อนำมาเปรียบเทียบเป็นรายด้าน พบว่า ครูผู้ช่วยที่สอนในระดับมัธยมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 3-4) มีความ ต้องการพัฒนาด้านสูงกว่าครูผู้ช่วยที่สอนในระดับก่อนประถม ศึกษา และระดับประถมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 1-2)

5. แนวทางการพัฒนาด้านที่ครูผู้ช่วยต้องการมากที่สุดได้แก่ การอบรมสัมมนา รองลงมาได้แก่ ศึกษาด้วยตนเอง และน้อย ที่สุดได้แก่ การศึกษาดูงาน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้งด้านการปฏิบัติตน และด้านการปฏิบัติงาน พบว่า แนว ทางการพัฒนาด้านที่ครูผู้ช่วยต้องการมากที่สุดได้แก่การอบรม สัมมนา รองลงมาได้แก่ การศึกษาดูงานด้วยตนเอง และน้อยที่ สุดได้แก่ การศึกษาดูงาน

Abstract

The aim of this study was whether differences in sex, school sizes and level of education classified effected personal style and working style of assistant teacher the needs and human resource development guidelines through readiness criteria evaluation and intensive development for assistant teacher position of assistant teachers under the Office of Nakhon Ratchasima Educational Service Area Zone 1-7.

The sample of this study were 242 assistant teacher position of assistant teachers under the Office of Nakhon Ratchasima Educational Service Area Zone 1-7 from 213 schools in the academic year 2006 and the research instrument used the (comprised 70 items) rating scale questionnaire.

There were questions about the needs and human resource development guidelines through readiness criteria evaluation and intensive development for assistant teacher position of assistant teachers by studying about personal style and working style.

The statistic formulae used for the data analysis were the percentage, the mean, the standard deviation (S.D.), the t-test and the one-way analysis of variance.

The results of the study were :

1. The assistant teacher position of assistant teachers has got the needs and human resource development guidelines through readiness evaluation and intensive development of teaching assistant position at high rating scale when studied together both personal style and working style and when studied separate each personal style and working style has got a high rating scale but when compared between personal style and working style of assistant teachers, the needs and human resource development, the working style was higher than the personal style.

2. There was a significant difference of sex towards the needs of human resource development of assistant teachers under the Office of Nakhon Ratchasima Educational Service Area Zone 1-7 at $p < .05$. When studied separately there were significant difference of sex about working style at $p < .05$ and no difference about personal style.

3. There was a significant difference of school sizes towards the needs of human resource development of assistant teacher position of assistant teachers under the Office of Nakhon Ratchasima Educational Service Area Zone 1-7 at $p < .05$. When compared between the school sizes, the result were the assistant teacher position of assistant teachers who worked in the big size school has got the needs of human resource development more than the assistant teacher position of assistant teachers who worked in the medium size school but no difference between medium size and small size school.

4. There was a significant difference of level of education classified towards the needs of human resource development of assistant teacher position of assistant teachers under the Office of Nakhon Ratchasima Educational Service Area Zone 1-7 at $p < .05$. When compared between assistant

teachers who worked in the level of education classified 3-4 (secondary) were higher in the needs of human resource development than the assistant teacher position of assistant teachers who worked in lower of education classified (pre - primary, primary).

5. The results from this study have been showed the level of assistant teacher position of assistant teachers, the needs and human resource development by training and seminar higher than self ' study and the lowest level was educated by visiting place. When studied about the personal style and working style of assistant teacher position of assistant teachers, this study has been showed the level of assistant teacher position of assistant teacher needs and human resource development by training and seminar higher than self ' study and the lowest level was educated by visiting place.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การศึกษานับเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด ที่จะหล่อหลอมประชากรของประเทศให้มีคุณลักษณะเป็นไปตามที่ต้องการ ซึ่งการจัดการศึกษาให้เกิดผลดังกล่าวนั้นจำเป็นต้องได้ครู และบุคลากรทาง การศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะ มีความสามารถสูง และได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี สามารถทำหน้าที่ครูได้อย่างมีศักดิ์ศรี และมีเกียรติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีเจตนารมณ์ในการปฏิรูปการศึกษา โดยได้ตราพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ขึ้น ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติ การศึกษาฉบับแรกของประเทศไทย มีสาระสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา โดยมีการปฏิรูป 3 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย จากผลของ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา (กรมวิชาการ. 2546 : 1)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ในหมวดที่ 7 มาตรา 54 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 17) ได้กำหนดให้มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยให้ครู และบุคลากรทางการศึกษา ของทั้งหน่วยงานการศึกษา และระดับเขตพื้นที่การศึกษาเป็นข้าราชการในสังกัดองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 กำหนดไว้ในหมวด 3 มาตรา 38 ได้กำหนดตำแหน่งครู และบุคลากรทางการศึกษาแบ่งเป็น ครู ผู้ช่วย ครู ครูชำนาญการ ครูชำนาญการพิเศษ ครูเชี่ยวชาญ และครูเชี่ยวชาญพิเศษ และมาตรา 56 ระบุว่าผู้ได้รับการ

บรรจุ และแต่งตั้งในตำแหน่งครู ให้ผู้นั้นเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มในตำแหน่ง ครูผู้ช่วยเป็นเวลาสองปีก่อน แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครูตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎของคณะกรรมการข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 15)

ในกระบวนการพัฒนาบุคลากรเมื่อมีการสรรหาคัดเลือก คนที่มีความสามารถเข้ามาทำงานแล้ว ก็มีได้มีหลักประกันว่า บุคคลนั้นจะทำงานอย่างมีคุณภาพตลอดไป อันเนื่องมาจาก ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ ตลอดจนเทคนิคการทำงานมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา คนที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ในสมัยหนึ่งอาจเป็นผู้ ย่อยยานความสามารถในอีกสมัยหนึ่งก็ได้ การพัฒนาบุคคล จึงเป็นวิธีการที่จะแก้ปัญหาเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งอยู่เสมอ (สมานรังสิโยภุชญ์. 2541 : 83)

ประเทศสหรัฐอเมริกามุ่งให้ความสำคัญ กับการพัฒนาครู เป็นอย่างมาก เนื่องจากพบว่าช่วง 5 ปีแรกของการเข้าสู่อาชีพ มีครูจำนวนมากลาออกไปจากระบบโรงเรียนจึงได้ตั้งเป้าหมายปฏิรูปการศึกษาในเรื่องการพัฒนาโดยเสนอให้ส่งครูที่ เลี้ยง (Master teacher) ซึ่งมีประสบการณ์การสอนมานาน เป็นผู้ให้คำแนะนำครูใหม่ และให้มีการพัฒนามาตรฐาน การสอนอย่างมืออาชีพ ภายใต้ การดูแลของคณะกรรมการ มาตรฐานวิชาชีพครูแห่งชาติ (National Board for Professional Teaching Standard) ในการดำเนินงาน ส่งเสริม และพัฒนาการเรียนรู้ในส่วนของตนเองให้เกิดผลดี ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนตัวจักรสำคัญของการปฏิรูป (รุ่ง แก้วแดง. 2541 : 164) ในการพัฒนาบุคลากร ควรดำเนินการโดยเร่งด่วนเนื่องจากเนื้อหาวิชาในหลักสูตรได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่ครูส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้รับการอบรม หลังจากจบการศึกษาจากสถาบันการฝึกหัดครู และตัวครูเองก็ไม่ได้พยายามที่จะไปศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง จึงทำให้ ไม่ทันความก้าวหน้าทางวิชาการ (อารีรัตน์ วัฒนสิน. 2543 : 2) นายปฐมฤกษ์ มณีเนตร (สัมภาษณ์. 2 เมษายน 2550) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3 กล่าวถึง การพัฒนาครูผู้ช่วยในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ว่าเมื่อมีการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้ารับ ตำแหน่งครูผู้ช่วยแล้วได้มีการจัดให้มี การฝึกอบรมครูผู้ช่วย ขึ้นต้นก่อนที่จะส่งไปยังสถานศึกษาเมื่อเข้าไปปฏิบัติงานใน สถานศึกษาแล้ว ก็ยังพบปัญหาในการพัฒนาตนเองของครูผู้ช่วย ในด้านของตัวครูผู้ช่วยเองขาดความตระหนักในการพัฒนา และแสวงหาความรู้ต่างๆ ให้ทันการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร รวมทั้งขาดความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานในพื้นที่ เนื่องจาก ครูผู้ช่วยส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด จึงมีความ พยายามที่จะย้ายกลับภูมิลำเนาอยู่ตลอดเวลาตามเหตุผล และความจำเป็นส่วนบุคคล ทำให้ความพยายามที่จะพัฒนา ตนพัฒนานักเรียนลดลงตามไปด้วย ในด้านของสถานศึกษา

พบว่า ครูผู้ช่วยส่วนใหญ่จะได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้เข้ามา ทำงานในสถานศึกษาขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกลความเจริญ และ ขาดแคลนครูที่อยู่ประจำในพื้นที่ ทำให้ ครูผู้ช่วยมีการกักตุน มายนอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวม ทั้งตัวผู้บริหารบางส่วนก็ให้ความสำคัญในการพัฒนาเกี่ยวกับ งานวิชาการน้อย มุ่งแต่ส่งเสริมกิจกรรมพิเศษด้านอื่น ทำให้ ครูผู้ช่วยพัฒนาตนเองเกี่ยวกับงานวิชาการน้อยลง การวางแผนการสอน และการจัดทำสื่อประกอบการเรียนการสอนจึง ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จากข้อจำกัดทั้งทางด้านบุคลากร และงบประมาณส่งผลให้ศักยภาพในการพัฒนาครูผู้ช่วยใน สถานศึกษาแต่ละแห่งแตกต่างกัน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ได้ ดำเนินการจัดการสอบแข่งขันบุคคลเพื่อเข้ารับการบรรจุ และ แต่งตั้งให้เข้ารับราชการในตำแหน่งครูสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 โดยได้ดำเนินการสอบ บรรจุ และแต่งตั้งข้าราชการครูในตำแหน่งครูผู้ช่วยตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบันได้มีผู้ได้รับการบรรจุ และ แต่งตั้งให้เข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูจำนวนถึง 652 คน ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาทั้ง 7 เขต และสถานศึกษาจะต้องร่วมมือกันเพื่อเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มในตำแหน่งครูผู้ช่วยเป็นเวลาสองปีก่อน แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครู

จากความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมา ทำให้เห็นว่าการศึกษาค้นคว้าความต้องการ และแนวทางการพัฒนา ตนตามเกณฑ์ประเมินการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่าง เข้มตำแหน่งครูผู้ช่วยของครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ซึ่งครอบคลุม 32 อำเภอ มีสถานศึกษาจำนวน 1,451 แห่ง โดยมีขนาดของสถานศึกษา และบริบทแวดล้อมทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม สภาพ เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครองในท้องถิ่นที่แตกต่างกัน อย่างชัดเจน ทั้งนี้การเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่าง เข้มตำแหน่งครูผู้ช่วยนี้เป็นสิ่งใหม่ที่ไม่ได้มีการศึกษามาก่อน และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้สถานศึกษาได้มีความตื่นตัว ที่จะเตรียมการในการประเมินครูผู้ช่วยตามตำแหน่งอัตราที่ได้ รับมารวมทั้งตัวของครูผู้ช่วยเองก็จะได้มีการพัฒนาตนเองใน ระหว่างการประเมินให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ และเป็น แนวทางให้สถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมาได้ร่วมมือกันในการวางแผน จัดเตรียม ส่งเสริม สนับสนุน ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนา สำหรับการ เตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่งครูผู้ช่วยของ ครูผู้ช่วยที่จะเข้าสู่ตำแหน่งเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก ให้สามารถผ่านการประเมินเข้าสู่ตำแหน่งครูอย่างมีความ พร้อมเต็มตามศักยภาพเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ เป็นพลังใน การขับเคลื่อนการทำงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ให้ตอบสนองนโยบายการศึกษาของ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน นโยบายการศึกษา ของชาติอันจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาการศึกษาชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาตนตามเกณฑ์ประเมินการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่งครูผู้ช่วยของครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาตนตามเกณฑ์ประเมินการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่งครูผู้ช่วยของครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7
3. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการในการพัฒนาตนตามเกณฑ์ประเมินการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่งครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามเพศ ขนาดของโรงเรียน และระดับช่วงชั้นที่สอน

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ทราบระดับความต้องการและความแตกต่างเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาตนตามเกณฑ์การเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่งครูผู้ช่วยของครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7
2. ทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนาตนตามเกณฑ์การเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่งครูผู้ช่วยของครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7
3. เพื่อให้สถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนหน่วยงานต้นสังกัดใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลในการวางแผนและปฏิบัติการเพื่อพัฒนาครูผู้ช่วยตาม ระดับความจำเป็น และความต้องการของครูผู้ช่วยอย่างแท้จริง ให้สามารถปฏิบัติงาน และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ตลอดจนผ่านการประเมินการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่งครูผู้ช่วยเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งครูต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ ครูผู้ช่วยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ในปีการศึกษา 2549 จำนวน 652 คนจาก 568 โรงเรียน

2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยตัวแปรอิสระ

ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของครูผู้ช่วย ประกอบด้วย

- 1 เพศ แบ่งเป็น เพศชาย และเพศหญิง
- 2 ขนาดของโรงเรียนที่สอน แบ่งเป็น ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และ ขนาดใหญ่

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

3 ระดับช่วงชั้นที่สอน แบ่งเป็นก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 1-2) และมัธยมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 3-4) **ตัวแปรตาม** ได้แก่

1. ความต้องการพัฒนาตนตามเกณฑ์ประเมินการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่งครูผู้ช่วยของครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 มี 2 ด้าน ประกอบด้วย การปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงาน
2. แนวทางการพัฒนาตนตามเกณฑ์ประเมินการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่งครูผู้ช่วยของครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 มี 2 ด้าน ประกอบด้วย การปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงาน

3 เครื่องมือ และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า โดยเป็น ข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการ และแนวทางการพัฒนาตนตามเกณฑ์ประเมินการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่งครูผู้ช่วย 2 ด้าน คือ การปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงาน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย(μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

ผลการวิจัย

1. ครูผู้ช่วยมีความต้องการในการพัฒนาตนตามเกณฑ์ประเมินการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำแหน่งครูผู้ช่วยของครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความต้องการพัฒนาตนเองในระดับมากทั้งด้านการปฏิบัติงาน และด้านการปฏิบัติงาน
2. ครูผู้ช่วยที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการพัฒนาตนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน
3. ครูผู้ช่วยที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความต้องการพัฒนาตนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า ครูผู้ช่วยที่ปฏิบัติ การสอนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีความต้องการพัฒนาตน สูงกว่าครูผู้ช่วยที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนขนาดกลาง ส่วนครูผู้ช่วยที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็กมีความต้องการพัฒนาตนไม่แตกต่างกัน
4. ครูผู้ช่วยที่ปฏิบัติการสอนในระดับช่วงชั้นที่ต่างกัน มีความต้องการพัฒนาตนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อนำมาเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า ครูผู้ช่วยที่สอนในระดับมัธยมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 3-4) มีความต้องการพัฒนาตนสูงกว่าครูผู้ช่วยที่สอนในระดับก่อน

ประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 1-2)

5. แนวทางการพัฒนาที่ครูผู้ช่วยต้องการมากที่สุดได้แก่ การอบรมสัมมนา รองลงมาได้แก่ ศึกษาด้วยตนเอง และน้อยที่สุดได้แก่ การศึกษาดูงาน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้งด้านการปฏิบัติตน และด้านการปฏิบัติงาน พบว่า แนวทางการพัฒนาที่ครูผู้ช่วยต้องการมากที่สุดได้แก่ การอบรมสัมมนา รองลงมาได้แก่ การศึกษาด้วยตนเอง และน้อยที่สุดได้แก่ การศึกษาดูงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้ช่วยมีความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ประเมินการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มตำหน่งครูผู้ช่วย ของครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูผู้ช่วยมีความต้องการพัฒนาตนเองในระดับมากทั้งด้านการปฏิบัติตน และด้านการปฏิบัติงาน ดังนั้นหน่วยงานต้นสังกัดทุกระดับควรมีการดำเนินโครงการพัฒนาครูผู้ช่วยอย่างเป็นประจำ และต่อเนื่องให้ครอบคลุมทั้งทางด้านการปฏิบัติตน และด้านการปฏิบัติงาน

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้ช่วยชาย และหญิงปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน และปฏิบัติการสอน

ในระดับช่วงชั้นที่ต่างกัน มีความต้องการพัฒนาตนเองต่างกัน ดังนั้นการจัดการฝึกอบรม จึงควรพิจารณาข้อแตกต่างระหว่างเพศขนาดของโรงเรียนที่สอน และระดับชั้นที่ครูผู้ช่วยปฏิบัติการสอน และควรมีหลักสูตรเฉพาะสำหรับ การฝึกอบรม และพัฒนาครูผู้ช่วย

1.3 จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาที่ครูผู้ช่วยต้องการมากที่สุดได้แก่ การอบรม สัมมนา รองลงมาได้แก่ การศึกษาด้วยตนเอง และน้อยที่สุดได้แก่การศึกษาดูงาน ดังนั้นหน่วยงานต้นสังกัดจึงควรส่งเสริมสนับสนุนการให้ความรู้โดยเน้นการอบรมสัมมนา และการฝึกปฏิบัติจริงเพื่อเสริมสร้างทักษะให้แก่ครูผู้ช่วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความต้องการพัฒนา และหาแนวทางการพัฒนาของครูผู้ช่วยด้านการจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติงานในสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษาความต้องการพัฒนา และหาแนวทางการพัฒนาของครู ครูชำนาญการ และครูชำนาญการพิเศษ ในด้านการปฏิบัติตน และด้านการปฏิบัติงาน

2.3 ควรศึกษาความต้องการพัฒนา และหาแนวทางการพัฒนาของครูผู้ช่วย ตามความต้องการของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งความคาดหวังของชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับสถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ผลิตครู และบุคลากรทางการศึกษาตามความต้องการของชุมชนต่อไป.

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2546). พระราชบัญญัติระเบียบบริหารกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสันค้ำ และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 . กรุงเทพฯ : ศรุสภาลาดพร้าว
- _____. (2547ข). พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 121 ตอนพิเศษ 79 ก.
- ปฐมฤกษ์ มณีเนตร. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3. สัมภาษณ์. 2 เมษายน 2550.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). ปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สมาน รัชชโยภพ. (2541). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพฯ : สถิติการสำนักงาน ก.พ.
- อารีรัตน์ วัฒนสิน. (กันยายน 2543). ครูอาชีพ ตามแนวปฏิรูปการศึกษา. วิชาการ. 3(9) : 2-3.

ลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 The characteristics of educator Development of Basic Educational Institution Administrators under the Buriram Educational Office Area 4.

ทานิน จันทะชาล
สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ.2551

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ แบบ 2 ลักษณะการตอบและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ได้แก่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ทดสอบสมมติฐานการวิจัยคือค่าที ค่าเอฟ และตรวจสอบความแตกต่าง รายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ

ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 4 ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาจำแนกตามขนาดสถานศึกษา วุฒิทางการศึกษา และ ประสบการณ์ในการบริหาร โดยรวมและรายด้าน มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ABSTRACT

This research aims to study and compare the characteristics of educator development of Basic Educational Institution Administrators under the Buriram Educational Office Area 4. The tools used in this research are a questionnaire and an interview. The questionnaire is a five rating scale and two answer type questionnaire. The interview is semi-structured. Collected data was analyzed by SPSS program for windows. Statistics for data analysis are frequency distribution, percentage, mean, and the standard deviation . F-test , t-test and Scheffe' method are used in hypothesis test.

The results indicate that The characteristics of educator development of Basic Educational Institution Administrators under the Buriram Educational Office Area 4 as a whole and in each particular aspect was rated high levels. The

comparison classified by educational degrees, experience in administration and institutional size as a whole and in each particular aspect was found non-statistically significantly.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา รวมทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกลายเป็นสังคมโลกไร้พรมแดน ทำให้ทุกประเทศทั่วโลก ต้องพัฒนาความก้าวหน้า ในทุกๆ ด้าน เพื่อให้มีศักยภาพในการแข่งขัน และยังคงความสามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยความมั่นคง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 1-3) ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาในกระแสของ โลกาภิวัตน์ และทิศทางการปรับตัวของประเทศไทยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ว่า ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคน และระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทิศทางการพัฒนาประเทศ จึงกำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศทั้งทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบูรณส่งเสริมสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคน และสังคมไทยจึงให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนาคุณภาพคน เนื่องจากคนเป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนา

การศึกษาแบบใหม่ ทำให้วิธีการเรียนรู้ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปการปรับเปลี่ยนแนวคิดหรือ กระบวนทัศน์ทางการศึกษาที่สำคัญคือ จากการศึกษาในระบบโรงเรียน ไปสู่การศึกษาตลอดชีวิตจากการสอนไปสู่การเรียนรู้ จากความพยายามที่จะทำให้เกิดความเสมอภาคไปสู่คุณภาพของการศึกษา จาก การจัดการศึกษาที่ดีที่สุด สำหรับคนที่เก่งที่สุดไปสู่การจัดการศึกษาที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน จากการเน้นที่ปัจจัย

เรื่องเงินงบประมาณ และวัสดุครุภัณฑ์ไป สู่กระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้งคุณภาพและปริมาณ จากหลักสูตรความรู้เดียวๆ ไปสู่หลักสูตรแบบบูรณาการ และจากการประเมินผลปริมาณของการเรียนรู้ด้านความรู้ความจำไปสู่การประเมินทั้งคุณภาพและปริมาณในทุกมิติของผลลัพธ์การเรียนรู้ตลอดจน จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนแต่ละบุคคล ไปสู่ การประเมินผลความสำเร็จของโรงเรียนหรือระบบ (พลสันห์ โพธิ์ศรีทอง, 2548 : 44)

ผู้บริหารสถานศึกษา จึงเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ การปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ประสบความสำเร็จ ดังนั้นภารกิจด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงเป็นภารกิจหลักที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก นอกจากนี้ เพื่อรองรับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว ที่กำหนดไว้ในมาตรา 39 ว่าให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษาโดยตรงทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูป จึงต้องปรับเปลี่ยนบทบาทและวิธีการบริหารของตนใหม่โดยจะต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้นำทางวิชาการมีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาองค์กรของตนให้มีความเป็นเลิศด้านการจัดการศึกษาแก่ประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 8) ได้ร่วมมือกับสภาผู้บริหารหลักสูตรการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย จัดทำโครงการผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ เพื่อยกย่องผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ และมีผลงานดีเด่นด้านการบริหาร ที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบที่มีคุณภาพเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้บริหารสถานศึกษาอื่นๆ ได้ ซึ่งเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ มี 2 ประการคือ ประการแรก ความสามารถการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนว พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารที่ได้มาตรฐาน มีภาวะผู้นำในลักษณะเป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้เรียน ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ มีศักยภาพในการพึ่งตนเองสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และมีผลการปฏิบัติงานดีเด่นด้านส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐาน ประการที่สอง การครองตน ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม อุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบนี้ มีความสอดคล้องกับลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหาร ซึ่ง ทศนี วงศ์เย็น (2538 : 124) ที่ได้วิเคราะห์ลักษณะ

ความเป็นนักพัฒนาการศึกษาพบว่า ลักษณะโดยทั่วไปของนักพัฒนาการศึกษา ได้แก่ มีศักยภาพสูงใน ความเป็นผู้นำ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มุ่งมั่นดำเนินการให้เกิดผลสำเร็จ กล้าเสี่ยง มีความสามารถแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ชอบทำงานเป็นทีม มีความสามารถสูงในการโน้มน้าวใจ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ให้ความสนใจในการปรับปรุงงานให้ได้ผลงานที่ดียิ่งขึ้นและมีแบบของการบริหารที่ชอบส่งเสริมช่วยเหลือและพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชา

อย่างไรก็ดีผู้บริหารแต่ละคน อาจมีแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งขึ้นอยู่กับภูมิหลังด้านวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ภูมิหลังด้านการศึกษา และประสบการณ์ของแต่ละคน นอกจากนี้ หลายครั้งที่พบว่าสถานศึกษาบางแห่งแม้จะมีความเพียบพร้อมไปด้วยสิ่งสนับสนุนหรือปัจจัยในการจัดการศึกษาให้ก้าวสู่จุดหมายได้อย่างมีคุณภาพแต่ปรากฏว่า กลับประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษา ซึ่งสาเหตุหนึ่งอาจมาจากพฤติกรรมการใช้ภาวะของผู้ของผู้บริหารส่งผลให้บุคลากรแตกความสามัคคีขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน หรือชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาเป็นต้น ทำให้ผลการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพนักเรียนไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ในทางกลับกันสถานศึกษาอีกหลายแห่งแม้จะมีปัจจัยเกื้อหนุนต่อการพัฒนาการศึกษาไม่มากนัก แต่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่ผู้เรียนเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการบริหารจัดการและคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ ดังนั้นความสามารถและลักษณะของผู้นำ จึงมีส่วนสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์กรนั้นๆ เป็นอย่างยิ่ง

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว และเพื่อเป็นการเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทแห่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ที่ทรงเป็น “พระมหากษัตริย์นักพัฒนาการศึกษาเพื่อชีวิตราษฎร” (สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย 2549 : 1) ตลอดจนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 4 ตามนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเห็นความจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาถึงลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 4 โดยใช้กรอบแนวคิดจากผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารได้มีโอกาสใช้เป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การบริหารหรือพัฒนาตนเอง ให้สามารถบริหารจัดการการศึกษา ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและเพื่อให้ผู้ที่ประสงค์จะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาในอนาคตเตรียมพัฒนาตนเอง ให้มีลักษณะความเป็นนักพัฒนา การศึกษาได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาบุคลากร ได้เต็มตามศักยภาพ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้คือ

1. เพื่อศึกษาลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์เขต 4
2. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์เขต 4 จำแนกตาม วุฒิทางการศึกษา
4. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์เขต 4 จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหาร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์เขต 4 เป็นการดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งใช้ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและ เชิงคุณภาพ เพื่อมุ่งที่จะศึกษาลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโดยนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพไปอธิบายเสริมข้อค้นพบของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น ผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์ เขต 4 จำนวน 208 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

2.1 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการผสมผสาน โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย 2 ประเภทคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างจึงประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ

2.1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม

เป็นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์ เขต 4 ใช้การสุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 103) แยกเป็นรายอำเภอ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 181 คน แล้วจึงสุ่มกลุ่มตัวอย่างให้กระจายไปทุกโรงเรียนตามสัดส่วนของขนาดสถานศึกษาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ให้ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนด

2.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ จากแต่ละเขตอำเภอ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์เขต 4 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 คนจาก

6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสตึก อำเภอแคนดง อำเภอคูเมือง อำเภอพุทไธสง อำเภอนาโพธิ์ และอำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ โดยพิจารณาเลือกจากผู้บริหารสถานศึกษาของแต่ละอำเภอที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้รุ่นแรกของแต่ละอำเภอในปีการศึกษา 2546 ตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์ เขต 4

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 ประเภท คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 แบบสอบถาม

เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ลักษณะของแบบสอบถามตอนนี้เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ แบบ 2 ลักษณะการตอบ (เกื้อ กระแสลม. 2547 : 60) คือระดับความสำคัญและระดับ ความจำเป็นที่นักพัฒนาการศึกษาจะต้องมีเพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานในระดับการศึกษาชั้นพื้นฐานได้ประสบผลสำเร็จ หรือมีคุณภาพตรวจสอบสอดคล้องตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านวัดผลประเมินผล 1 คน ด้านการบริหารสถานศึกษา 2 คน และด้านการบริหารการศึกษา 2 คน โดยหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Item-Objective of Congruence: IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องโดยเฉลี่ยเท่ากับ 0.97 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์ เขต 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คนแล้ววิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผลปรากฏว่า ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .98

3.2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบกึ่ง มีโครงสร้างโดยกำหนดหัวข้อไว้กว้างๆ เกี่ยวกับลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์เขต 4

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการส่ง และรับแบบสอบถามด้วยตนเอง เมื่อมีการประชุมอบรมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์ เขต 4 กรณีที่ไม่ได้รับแบบสอบถามคืนผู้วิจัยติดตามด้วยตนเองเพื่อให้ได้รับแบบสอบถามคืนทั้งหมด ผลปรากฏว่า แบบสอบถาม จำนวน 181 ฉบับ เก็บรวบรวมมาได้ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วนำข้อมูลที่ได้รับมาแยกวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สำหรับการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง และเทปบันทึกเสียง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การประมวลผลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม คือวุฒิการศึกษา ประสบการณ์และขนาดสถานศึกษา นำมาแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

2. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษามีลักษณะการตอบเป็นมาตราประมาณค่าแบบ 2 ลักษณะการตอบ คือระดับความสำคัญ 5 ระดับ จากมากที่สุดไปจนถึงน้อยที่สุด และระดับความจำเป็น 5 ระดับ จากมากที่สุดไปจนถึงน้อยที่สุด ผลการตอบในลักษณะ 2 ลักษณะดังกล่าวผู้วิจัยปรับปรุงจากเกณฑ์การแปลค่าของ เกื้อ กระแสโสม (2547 : 61) โดยนำไปใช้เป็นคะแนนความจำเป็นและความสำคัญของรายการรวมเป็นค่าเดียว

3. การวิเคราะห์ความแตกต่าง เปรียบเทียบลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน ทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ t-test ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม

4. การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของลักษณะความความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 4 ที่มีวุฒิการศึกษา และประสบการณ์แตกต่างกัน เป็นรายด้านและรวมทุกด้าน ใช้ F-test โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance) และกรณีที่พบว่าค่าเฉลี่ยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

5. กรณีการวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์ จะใช้การวิเคราะห์วิธีอุปมาน (Inductive Method) โดยนำประเด็นย่อยมาอธิบายเสริมข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยคำนวณหาค่าความถี่และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามมีดังต่อไปนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 181 คน เป็น ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ที่บริหารในสถานศึกษาขนาดเล็กมากที่สุด จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 74.03 และบริหารในสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 25.97 เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ที่มี วุฒิการศึกษา ระดับปริญญาโทขึ้นไป มากที่สุด จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 41.99 รองลงมาคือ มีวุฒิประกาศนียบัตรบัณฑิต

จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 35.36 และมีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรี 41 คน คิดเป็นร้อยละ 22.65 เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารมากกว่า 10 ปี มากที่สุด จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 43.09 รองลงมาคือ มีประสบการณ์ในการบริหาร 5-10 ปี จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 29.83 และมีประสบการณ์ในการบริหาร น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 27.07 ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 โดยรวม พบว่า มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐาน และมาตรฐานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหาร

3. ผลการศึกษาลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษา โดยรวม เรียงตามลำดับดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาขนาดเล็ก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่ ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามวุฒิทางการศึกษา โดยรวมมีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษา เรียงตามลำดับดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาโท มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ และเมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการบริหาร โดยรวม เรียงตามลำดับดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหาร 5-10 ปี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหาร น้อยกว่า 5 ปี และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารมากกว่า 10 ปี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

4. ผลการเปรียบเทียบ ลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 จำแนกตามขนาดสถานศึกษามีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านมีภาวะผู้นำในลักษณะผู้นำทางวิชาการ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่อง ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ในสถานศึกษา

5. ผลการเปรียบเทียบ ลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 จำแนกตามวุฒิการศึกษาพบว่า มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาโดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านมีการบริหารที่ได้มาตรฐาน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี กับ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี กับ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านมีภาวะผู้นำในลักษณะผู้นำทางวิชาการ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี กับ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่บุคลากรในโรงเรียนและครูเรียนสำหรับผู้บริหาร โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีกับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ร่วมงานให้มี การพัฒนาอย่างต่อเนื่องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาทันกับความเปลี่ยนแปลงโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับประกาศนียบัตรทางการบริหารกับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษา เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายการพัฒนาโรงเรียนในการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการได้ชัดเจน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหาร โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีกับผู้บริหารที่มี วุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโท มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนงาน ด้าน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของสถาน

ศึกษาให้ชุมชนและสาธารณชนทราบโดยวิธีการที่หลากหลาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐานโดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี กับ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ผลการเปรียบเทียบ ลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหาร โดยรวมพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา บุรีรัมย์ เขต 4 ที่มีประสบการณ์ในการบริหารต่างกัน มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษา โดยรวมและรายองค์ประกอบไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้าน มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาทันกับความเปลี่ยนแปลงโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารน้อยกว่า 5 ปี กับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารมากกว่า 10 ปี มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษา ด้านมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาทันกับความเปลี่ยนแปลง เกี่ยวกับการกล้าตัดสินใจและสามารถบอกแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกัน นโยบายได้อย่างชัดเจน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์

7.1. ด้านมีการบริหารที่ได้มาตรฐาน ผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน ควรบริหารจัดการโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของคณะครู ชุมชน ผู้ปกครอง และองค์กรต่างๆ จัดระบบประกันคุณภาพภายในให้มีประสิทธิภาพและพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

7.2 ด้านมีภาวะผู้นำในลักษณะผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการต้องมีความรู้รอบรู้ทางด้านวิชาการ เป็นผู้นำทางความคิด เป็นที่พึ่งของครูได้ กล้าตัดสินใจ แสวงหาความรู้ใหม่ๆ ที่เป็นนวัตกรรมทางการบริหารหรือการจัดกระบวนการเรียนการสอน มาใช้กับสถานศึกษา

7.3 ด้านเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่บุคลากรในโรงเรียนและครูเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สร้างบรรยากาศในการทำงาน ส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อความก้าวหน้าในชีวิตราชการ และสนับสนุนให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพ จัดหาแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอเพื่อให้ระบบและกลไกการประกันคุณภาพภายในเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

7.4 ด้านมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาทันกับความ

เปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องบริหารตามสถานการณ์จริง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม รู้จักนำหลักการมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อแสวงหาความรู้ และใช้ชีวิตในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

7.5 ด้านนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารมาใช้ในการบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีระบบข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบัน โดยนำระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการบริหารและจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของ สถานศึกษาให้ชุมชนและสาธารณชนทราบด้วยวิธีการที่หลากหลาย

7.6 ด้านส่งเสริมผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐาน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามมาตรฐานของการศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ และแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง และจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

7.7 ด้านมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาควรมีความเมตตากรุณา ยึดหลักพรหมวิหาร 4 และหลักธรรมทางศาสนาหลักธรรมมาภิบาล ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และอุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 เนื่องจากผลการวิจัยลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 โดยรวม พบว่า มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายมาตรฐาน พบว่า มาตรฐานที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐาน และมาตรฐานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหาร ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้พัฒนาความรู้ความสามารถด้านการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสารมาใช้ในการบริหารต่อไป ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 โดยภาพรวมแล้ว ถึงแม้ว่าผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ที่มีวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และการปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน มีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาไม่แตกต่างกันก็จริง แต่มีข้อน่าสังเกตที่ควรพิจารณา คือ

1.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับ

ปริญญาตรี ควรได้รับการพัฒนาในเรื่อง จัดองค์กร โครงสร้าง และ การบริหารงานอย่างเป็นระบบ การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย การย่วย จูงใจ ให้ผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ ข่าวคราวความเคลื่อนไหวทางวิชาการ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษาให้ชุมชน และสาธารณชนทราบโดยวิธีการที่หลากหลาย และการส่งเสริมให้ผู้เรียนให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

1.2.2 ผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ควรจะได้รับการพัฒนาในเรื่อง การส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา การส่งเสริมและสนับสนุนผู้ร่วมงานให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการกำหนดนโยบาย การพัฒนาโรงเรียนในการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการได้ชัดเจน

1.2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ ในการบริหารน้อยกว่า 5 ปี ควรได้รับการพัฒนาเรื่อง การกล้าตัดสินใจและสามารถบอกแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายได้ชัดเจน

1.2.4 ผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดใหญ่ควรได้รับการพัฒนาในเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ในสถานศึกษา

1.3 เนื่องจากผลการเปรียบเทียบ ลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 จำแนกตามขนาดสถานศึกษามีลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นเกณฑ์การย้ายผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรพิจารณาจากความรู้ ความสามารถ หรือผลงานที่ปรากฏมากกว่าการกำหนดเกณฑ์การย้ายเป็นช่วงชั้นหรือการใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นเกณฑ์ซึ่งไม่เป็นธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีความเป็นนักพัฒนาการศึกษาไม่แตกต่างกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาหาความสัมพันธ์ ระหว่างลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษากับตัวแปรอื่นๆ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา ครู นักเรียน และชุมชน เป็นต้น

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษากับผู้บริหารสังกัดหน่วยงานอื่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หรือการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น

2.3 ควรมีการศึกษา และวิจัยลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาด้วยกรอบแนวคิดหรือเนื้อหาสาระอื่นๆ อีก เนื่องจากงานวิจัยในเรื่องนี้ยังมีน้อย และเป็นสิ่งที่ทุกวงการกล่าวถึงและให้ความสำคัญ

บรรณานุกรม

- เกื้อ กระแสโสม. (2547). การพัฒนาการรับรองผู้ประเมินภายนอกตามแนวคิดที่เน้นสมรรถภาพสำหรับ การประเมินสถานศึกษา). วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ภาคศึกษาวิชาการศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศนี วงศ์เย็น. (2538). การวิเคราะห์ลักษณะความเป็นนักพัฒนาของผู้บริหารสตรีโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองสุข วันแสน. (2544). สถิติเบื้องต้นสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุรินทร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง. (2549). บนเส้นทางที่สร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เอสแอนด์จิกرافิค.
- สุนิดา ศุภอักษร. (2542). ลักษณะความเป็นนักพัฒนาของศึกษานิเทศก์อำเภอ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช .
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. (2550). ข้อมูลพื้นฐาน. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.buriram4.org> สืบค้น 4 พฤษภาคม 2550.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=139>. สืบค้น 17 เมษายน 2550.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). ผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://db.onec.go.th/publication/get_book.php?sub_book=15&name_sub=การบริหารและการศึกษา สืบค้น 20 เมษายน 2550.
- . (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พรวิภากรภาพพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2547). ชูติวิชาผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร : เอส แอนด์จิกرافิค.

การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

The Study of Problems and The Problematic Solving Guidelines in
Operation of The Buddhist Ways Schools Under Nakhon ratchasima
Educational Service Area Offices 1-7

ลภภัทธ พลสิทธิ์

สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

การวิจัยเชิงวิจัย ป.ศ. 2551

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ จำแนกตามสถานภาพโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ตามแนวทางดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ 2) ด้านการจัดวิทยุพุทธสู่การเรียนรู้ 3) ด้านกิจกรรมเสนอแนะพัฒนา 4) ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถิพุทธ และ 5) ด้านการถือปฏิบัติโรงเรียนวิถิพุทธ และชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำนวน 88 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนแกนนำวิถิพุทธ จำนวน 32 โรงเรียน และโรงเรียนเครือข่ายวิถิพุทธ จำนวน 56 โรงเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 190 คน/ รูป ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ ศึกษาในเทศก์ และพระวิทยากร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่ ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 มีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดวิทยุพุทธสู่การเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ และด้านกิจกรรมเสนอแนะพัฒนา มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถิพุทธ ด้านการถือปฏิบัติโรงเรียนวิถิพุทธ และชุมชน

2. การเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามสถานภาพโรงเรียนวิถิพุทธ โดยภาพรวมมีปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .05 จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ ด้านการถือปฏิบัติโรงเรียนวิถิพุทธ และชุมชน ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถิพุทธ และด้านกิจกรรมเสนอแนะพัฒนา ยกเว้นด้านการจัดวิทยุพุทธสู่การเรียนรู้ ที่มีปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการแก้ไขปัญหการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ

3.1 ด้านบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนควรกำหนดปฏิทินการประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถิพุทธไว้อย่างชัดเจนพร้อมทั้งแจ้งให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ

3.2 ด้านการจัดวิทยุพุทธสู่การเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมพร้อมกับกำกับ นิเทศติดตาม การดำเนินงานของฝ่ายวิชาการในการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

3.3 ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ครูควรเปลี่ยนสถานที่ไปจัดกิจกรรมที่วัด ศาลาประชาคม สวนป่าโรงเรียน หรือ ห้องจริยธรรม และบริเวณวัดที่มีบรรยากาศใกล้เคียงธรรมชาติ

3.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนควรนิมนต์พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ทางการสอน มีความรู้ทางด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ มาเป็นพระวิทยากรช่วยสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

3.5 ด้านการถือปฏิบัติโรงเรียนวิถิพุทธ และชุมชน โรงเรียนควรต้องสร้างองค์กรเครือข่ายผู้ปกครองในชุมชน ให้ผู้ปกครองดูแลช่วยเหลือนักเรียนขณะดำเนินชีวิตอยู่ที่บ้าน และสร้างกลุ่มแกนนำนักเรียนผู้ประพฤติดี

Abstract

The objective of this research was to study the problems and the problematic solving guidelines in operation of the Buddhist ways schools and compare the problems in operation as they were classified according to the status of the Buddhist

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ways schools under Nakhon ratchasima Educational Service Area Offices 1-7. The school's 5 major aspects of operation are as follows : 1) On the matter of preparing for the operation 2) On the matter of converting the Buddhist ways into learning activities 3) On the matter of suggesting for developing activities 4) On the matter of developing desirable characteristic of the school personnel and 5) On the matter of relationship with the community. The sample group consisted of 88 Buddhist ways schools under Nakhon ratchasima Educational Service Area Offices 1-7. Such as The main Buddhist ways schools of 32 schools and The network Buddhist ways schools of 56 schools. who that assist data 190 person such as administrators, teachers, educators and monks. The research instrument was a 58 items questionnaire with a five-level Likert scale, which yielded the reliability value at .97 and making interviews. The data were analyzed using frequencies percentage, arithmetic mean, standard deviation, t-test frequencies and content analysis The research found that

1. The problems for operation the Buddhist ways schools under Nakhon ratchasima Educational Service Area Offices 1-7. In general were rated at the moderate level. For 3 aspects were rated at high level such as On the matter of converting the Buddhist ways into learning activities, On the matter of preparing for the operation, On the matter of suggesting for developing activities and 2 aspects were rated at the moderate level such as On the matter of developing desirable characteristic of school personnel and On the matter of relationship with the community.

2. The problems for operation The Buddhist ways schools under Nakhon ratchasima Educational Service Area Offices 1-7. To compare the problems in operation as they were classified according of status. In general was no difference with statistical significance at the level of .05. In aspect, there was significance difference at the level of .05. 4 aspect : 1) On the matter of preparing for the operation 2) On the matter of relationship with the community 3) On the matter of developing desirable characteristic of school personnel 4) On the matter of suggesting for developing activities. Except, on the matter of converting the Buddhist ways into learning activities. There was no difference

with statistical significance at the level of .05

3. Regarding guidelines for the problematic solving in operation of The Buddhist ways schools under Nakhon ratchasima Educational Service Area Offices 1-7.

3.1 On the matter of preparing for the operation, The school calendar should assign the purpose of the evaluating results of the operation in Buddhist ways project and publicized to stakeholder.

3.2 On the matter of converting the Buddhist ways into learning activities, The administrators must persevere to study additionally including control, recommend and monitor operation of academic section to identify desirable characteristic of student.

3.3 On the matter of suggesting for developing activities, the teachers should change place to arrange activities at the temples, public halls, school parks or ethics room and temple areas that has atmosphere like nature.

3.4 On the matter of developing desirable characteristic of school personnel, The schools should invite the monks with teaching experience and operating Buddhist ways schools knowledge as the teaching monks in Buddhism course at schools.

3.5 On the matter of relationship with the community, the schools have to build network organization of parent in community for the parents take care of the students while they live at home and forming the student mainstay group who act well.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีโอกาสใกล้ชิดกับสิ่งล้ำค่าของสังคมมนุษยชาติ คือ พระพุทธศาสนา ในขณะที่เดียวกันเกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการเทคโนโลยี และระบบสารสนเทศ ส่งผลให้วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดปัญหาเรื่องศีลธรรมในเด็ก และเยาวชน เช่น เด็กออกจากบ้านแล้วไปไม่ถึงโรงเรียนไปหลงอยู่ตามสถานบันเทิงหรือห้างสรรพสินค้า หลงติดยาเสพติด ติดเกม เล่นการพนัน ไม่มีระเบียบวินัยขาดความรับผิดชอบ ใช้ชีวิตด้วยความประมาทฟุ้งเฟ้อ พุดจาไม่ไพเราะ กิริยามารยาทไม่เรียบร้อยไม่เคารพผู้อาวุโส มีค่านิยมทางวัตถุมากกว่าความสุขทางด้านจิตใจ คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม สาเหตุเกิดจากบ้าน วัด

โรงเรียน แยกส่วนกันทำหน้าที่พัฒนาเด็ก โดยต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ไม่ประสานงานกัน (ปิยะบุตร ชลวิจารณ์. 2548 : 79)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545ข : 16) ได้กำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มีจุดเน้นในการสร้างคุณภาพของผู้เรียนโดยให้ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในหมวด 1 มาตรา 8 ได้บัญญัติไว้ว่าการจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้ 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และหมวด 4 มาตรา 23 ได้บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงพยายามหาแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ด้านความมุ่งหมาย และหลักการ ด้านแนวการจัดการศึกษา ด้านระบบบริหารจัดการ และการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กไทยให้มีคุณภาพ ดังนั้น โรงเรียนวิถีพุทธ จึงเป็น 1 ใน 5 ของโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะนำมาเป็นนวัตกรรมจัดการศึกษา และเป็นแนวทางการบริหารจัดการศึกษาทั้งระบบในการที่พยายามแก้ปัญหาของเด็ก และเยาวชน ตลอดจนจนความอ่อนแอทางสังคมไทยได้ ต่อมากระทรวงศึกษาธิการ (2547ข : 29) จึงประกาศเป็นนโยบายให้มีโรงเรียนวิถีพุทธขึ้น เพื่อให้เป็นนวัตกรรมแห่งการพัฒนาผู้เรียน เป็นคนดี คนเก่ง สู่งานการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาประเทศ โดยการดำเนินงานระยะแรกของ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ปีการศึกษา 2546 มีประมาณ 80 โรงเรียน และในปีการศึกษา 2547 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้แจ้งให้โรงเรียนในสังกัดที่มีความสนใจสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548ก : 16) ได้สั่งการไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 175 เขต ในด้านการส่งเสริมให้สถานศึกษา ในสังกัดสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เหตุที่ต้องให้โรงเรียนสมัครใจ เนื่องจากการดำเนินงานในลักษณะของโครงการนั้นต้องขึ้นอยู่กับความพร้อมทุกด้านของสถานศึกษาจึงจะส่งผลดีต่องาน และจะได้โรงเรียนที่มีความตั้งใจที่จะสร้างความงดงามให้แก่ผู้เรียนในทุกด้าน โดยการบูรณาการการสอนหลักพระพุทธ

ศาสนาในการเรียนการสอนในโรงเรียนอย่างจริงจัง ปัจจุบันจึงมีโรงเรียนในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธประมาณ 16,909 โรงเรียน (สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, ออนไลน์. 2549) จากข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครราชสีมา เขต 1-7 ปีการศึกษา 2550 มีโรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 592 โรงเรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษารายงานผลการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2547-2548 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2548ข : 36) รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ของบางเขตพื้นที่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 พบว่าโรงเรียนวิถีพุทธประสบกับข้อขัดข้องการนำนโยบายการปฏิบัติ ตามแนวทางดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เนื่องจากสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ ห้องเรียน ลักษณะทางกายภาพต้องปรับปรุงให้เหมาะสม โรงเรียนต้องใช้งบประมาณในการจัดอาคารสถานที่ การประสานงานระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนยังไม่ดีเท่าที่ควร การนำหลักวิถีธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนไม่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะจุดเน้นด้านการกิน อยู่ ดู ฟัง การพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นผู้ที่มีสัมมนาการระ และกตัญญูต่อบุคคล การจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรม อันพึงประสงค์ของผู้เรียน และการสร้างความตระหนักของครูในโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดหลักไตรสิกขาให้แก่ผู้เรียน

รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ปีการศึกษา 2548 ดังกล่าว พบว่า ข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนวิถีพุทธ ยังไม่ชัดเจน บางเขตพื้นที่การศึกษายังไม่พบรายงานผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบกับโรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญ และเป็นโรงเรียนแห่งความหวังที่จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ตลอดจนพลิกฟื้นสังคมไทยกลับคืนสู่สังคมแห่งความดีงามได้ ดังนั้น โรงเรียนวิถีพุทธจึงต้องดำเนินการจัดกิจกรรมวิถีพุทธอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาระหว่างโรงเรียนแกนนำวิถีพุทธกับโรงเรียนเครือข่ายวิถีพุทธว่ามีปัญหาต่างกันหรือไม่ โดยมุ่งศึกษาปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธทุกเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา รวมทั้งศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาคำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ผลการวิจัยจะนำไปเป็นแนวทางประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน และแก้ไขปัญหาคำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ให้บรรลุตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามสถานภาพโรงเรียนวิถีพุทธ

3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

2. ทำให้ทราบความแตกต่างของปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามสถานภาพโรงเรียนวิถีพุทธ

3. ทำให้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

4. เป็นข้อมูลสำหรับการนำไปพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำนวน 592 โรงเรียน จำแนกได้ดังนี้ โรงเรียนแกนนำวิถีพุทธ จำนวน 32 โรงเรียน โรงเรียนเครือข่ายวิถีพุทธ จำนวน 560 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต 1-7 ปีการศึกษา 2550 จำแนกเป็นโรงเรียนแกนนำวิถีพุทธ จำนวน 32 โรงเรียน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โรงเรียนเครือข่ายวิถีพุทธ จำนวน 56 โรงเรียน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi stage random sampling) ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีจำนวนทั้งสิ้น 190 คน/รูป จากโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Purposive sampling) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถาม จำนวน 176 คน จาก 88 โรงเรียน ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 88 คน ครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 88 คน ผู้ให้ข้อมูลโดยการตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 14 รูป/คน ได้แก่ ศึกษาในเทศก์ ที่รับผิดชอบโครงการวิถีพุทธ เขตฯ ละ 1 คน จำนวน 7 คน พระวิทยากรในโรงเรียนวิถีพุทธ เขตฯ ละ 1 รูป จำนวน 7 รูป

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ คือ สถานภาพโรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งเป็น

2 กลุ่ม ได้แก่ โรงเรียนแกนนำวิถีพุทธ และโรงเรียนเครือข่ายวิถีพุทธ

ตัวแปรตาม

1. ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

3. เครื่องมือ และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และแบบสัมภาษณ์แนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

2. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การคำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 สรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 พบว่า มีปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านปรากฏผล ดังนี้

1.1 ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวมมีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก จำนวน 9 ข้อ มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ข้อ

1.2 ด้านการจัดวิทยุพุทธสู่การเรียนรู้ โดยภาพรวมมีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก จำนวน 6 ข้อ มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อ สำหรับข้อที่มีปัญหามากอันดับแรก

1.3 ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา โดยภาพรวมมีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก จำนวน 6 ข้อ มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 10 ข้อ

1.4 ปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวมมีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ข้อ มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 11 ข้อ

1.5 ปัญหาด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธ และชุมชน โดยภาพรวมมีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับ

ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ข้อ มีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 9 ข้อ

2. เปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำแนกตามสถานภาพโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวมมีปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า โรงเรียนแกนนำวิถีพุทธ กับ โรงเรียนเครือข่ายวิถีพุทธมีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 ด้าน ยกเว้น ด้านการจัดวิทยุพุทธสู่การเรียนรู้มีปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 ศึกษาในเทคก์ และพระวิทยากรได้เสนอแนะไว้ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหว่า โรงเรียนควร กำหนดปฏิทินการประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธไว้ อย่างชัดเจน การประเมินผลควรแต่งตั้งในรูปของคณะกรรมการจากบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่ ตัวแทนคณะครู ตัวแทนชุมชน และตัวแทนพระสงฆ์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำกับ ติดตามการประเมินผล การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเคร่งครัด โรงเรียนควรประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะครูเพื่อทบทวนปรับปรุงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ของโรงเรียนใหม่โดยคำนึงถึงสภาพปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องมีการนิเทศติดตามเสนอแนะให้เห็นความสำคัญของการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

2. ด้านการจัดวิทยุพุทธสู่การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหว่า โรงเรียนจะต้องไปศึกษาดูงานโรงเรียนวิถีพุทธที่ดำเนินงานแล้วประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมพร้อมกับนิเทศติดตามการดำเนินงานของฝ่ายวิชาการในการกำหนด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน หน่วยงานต้นสังกัด ควรจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการแทรกหลักพุทธธรรมใน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หลักธรรมที่ควรนำไปกำหนดเป็น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้เรียน คือ อิทธิบาท 4 ธรรมอันทำให้สำเร็จตามประสงค์ได้แก่ ฉันทะ (รักในการเรียน) วิริยะ (เพียรพยายามเมื่อมีอุปสรรค) จิตตะ (เอาใจจดจ่อต่อการเรียน) และวิมังสา (รู้จักตรองพิจารณาหาเหตุผลในการเรียน) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่คณะครู และผู้เรียนโดยการถือศีล 5 คณะครูต้องพร้อมใจกันในการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี คือ การกิน การอยู่ และการฟังเป็น คณะครู โรงเรียนต้องเน้น การปฏิบัติจริง การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโรงเรียน ควรอาราธนาพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาปฏิบัติในการจัดกิจกรรมแก่ผู้เรียน

3. ด้านกิจกรรมเสนอแนะพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ได้

เสนอแนวทางแก้ไขปัญหว่า ครูควรเปลี่ยนสถานที่ไปจัดกิจกรรมที่วัด ศาลาประชาคม สวนป่าโรงเรียน หรือ ห้องจริยธรรม ครูควรนำผู้เรียนไปเรียนที่วัดเพราะมีสถานที่อันเหมาะสม ได้แก่ อุโบสถ ลานพระธรรม สวนป่าบริเวณวัด ควรขอความอนุเคราะห์ งบประมาณจากผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน มาพัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องกำกับ ติดตาม การจัดกิจกรรมประจำวันอย่างเคร่งครัด โรงเรียนต้องฝึกให้ผู้เรียนเป็นผู้นำทำกิจกรรมประจำวันด้วยตนเองโดยแต่งตั้งในรูปของคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมี ฝึกการเดินอย่างระมัดระวัง ฝึกการสวดมนต์ ไหว้ วาจา ครูควรมอบหมายภาระงาน แก่คณะกรรมการนักเรียนอย่างเป็นกิจลักษณะ ผู้นำนักเรียนจะต้องเป็นแบบอย่าง และควบคุมผู้เรียนคนอื่นได้ ครูทุกคนต้องร่วมแรงร่วมใจกันในการดูแลผู้เรียน สนับสนุน และส่งเสริมการจัดกิจกรรมประจำวันให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากร โรงเรียนวิถีพุทธได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูไปศึกษาดูงานจากโรงเรียนวิถีพุทธที่ดำเนินงานประสบผลสำเร็จ โรงเรียนต้องคัดเลือกครูที่มีจิตธำมะในการศึกษาหาความรู้ทางหลักธรรมไปฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้แล้วนำมาถ่ายทอดให้เพื่อนครูด้วยกัน คัดเลือกผู้เรียนที่มีลักษณะความเป็นผู้นำ มีความประพฤติดี ไปศึกษาดูงานโรงเรียนวิถีพุทธอื่นพร้อมกับคณะครู และโรงเรียนควรนิมนต์พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ทางการสอน มีความรู้ทางด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมาเป็นพระวิทยากรช่วยสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเพิ่มขึ้น ให้นักเรียนร่วมประเมินพฤติกรรมครูทุกคน ทุกเดือน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักในบทบาทผู้นำ คือ แนะนำให้ทำ นำให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้สัมผัส ต้องสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ ผู้ได้บังคับบัญชาด้วยความตั้งใจจริง ปฏิบัติดีโรงเรียนต้องสร้างผู้นำผู้เรียนด้านการพัฒนาบุคลากรด้วยการฝึกฝนให้น่า สดชื่น การถวายสังฆทาน

5. ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธ และชุมชน ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหว่า โรงเรียนต้องสร้างองค์กรเครือข่ายผู้ปกครองในชุมชนให้ผู้ปกครองดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขณะดำเนินชีวิตอยู่ที่บ้าน สร้างกลุ่มแกนนำนักเรียนผู้ประพฤติดี ครูทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน โรงเรียนจัดทำกำหนดการ หรือ ปฏิทิน การประชุมผู้ปกครองไว้ให้ชัดเจน และแจ้งผู้ปกครอง และชุมชนทราบเป็นลายลักษณ์อักษร จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ หรือมอบหมายครูเข้าประชุม ประจำเดือนกับประชาชนในหมู่บ้านเพื่อรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา วันสำคัญของชาติ เช่น กิจกรรมการเวียนเทียนร่วมกันในวันมาฆบูชา การทำบุญประจำปีของหมู่บ้าน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ควรมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้ ดำเนินการจัดการประชุม อบรม สัมมนา ให้ความรู้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ การจัดกิจกรรมวิถีพุทธ การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การนิเทศชั้นเรียน การจัดทำเครื่องมือในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มอบหมายบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ไปให้ความรู้เพิ่มเติม ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ นิเทศติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่องดำเนินการจัดสรรงบประมาณแก่โรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การประชุม อบรม สัมมนา และศึกษาดูงาน

2. ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ควรมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้ ควรได้รับการประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง 5 ด้าน ของกระทรวงศึกษาธิการ ควรกำกับ ติดตาม ครูผู้รับผิดชอบ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และครูผู้สอนทุกคนให้มีการรายงาน ผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ ควรสรุปผลการดำเนินงาน แจ้งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้รับทราบ เพื่อปรับปรุง และพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2545). **สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545ก). **คู่มือสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2545ข). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2547ก). **การสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. อัดสำเนา.
- _____. (2548ก). **การประเมินโรงเรียนแกนนำวิถีพุทธ**. นครราชสีมา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2.
- _____. (2548ข). **ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ออนป้า.
- _____. (2548ค). **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ออนป้า.
- _____. (2549). **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติคซ์ และคณะ. (2544). **การศึกษาเชิงคุณภาพ : เทคนิคการวิจัยภาคสนาม**. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- ประกายรัตน์ สุวรรณ. (2548). **คู่มือการใช้โปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 12 สำหรับ Windows**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ปิยะบุตร ชลวิจารณ์. (กุมภาพันธ์ 2548). “ **ชี้ความสำเร็จโรงเรียนวิถีพุทธเน้นสอนศาสนาในโรงเรียน**.” การศึกษาไทย. 1 (5) : 7-9.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). **ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์.
- _____. (2548ก). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพฯ : อูษาการพิมพ์.
- _____. (2548ง). **สรุปรายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ปี 2547/2548**. กรุงเทพฯ : อูษาการพิมพ์.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. (2549). **ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธ**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.moewa.obec.go.th/eva> 49

ยิ่งขึ้น

3. ครูผู้สอนในโรงเรียนวิถีพุทธ ควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมในทุกส่วนของการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ควรจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบ ควรทำการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรม ควรกำกับ ดูแล ช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นแกนนำยุวทูตแห่งความดีในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานระหว่างโรงเรียนวิถีพุทธกับโรงเรียนปกติทั่วไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7
2. ควรศึกษาประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7
3. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานในโรงเรียนวิถีพุทธ
4. ควรศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธกับโรงเรียนปกติทั่วไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของ องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา

A Study of Participation in Basic Educational Administration of Sub-district Administrative Organizations in Nakhon Ratchasima Province

จำสืบทำรวจสมเจต วิสัยสูงเนิน
สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ.2551

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมาจำแนกตามขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 164 แห่ง แบ่งเป็นขนาดใหญ่ และขนาดกลาง 16 แห่ง ขนาดเล็ก 148 แห่ง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 36 ข้อคำถาม สอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ข้อมูลครบถ้วน 164 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 100) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และการทดสอบ ไคสแควร์ ($\chi^2 - test$)

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน รายด้านตามลำดับจากมากที่สุดถึงน้อยที่สุดดังนี้ ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านงบประมาณ (ร้อยละ 61.31) รองลงมา คือ ด้านวิชาการ (ร้อยละ 56.98) ด้านบริหารทั่วไป (ร้อยละ 55.08) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานน้อยที่สุด คือ ด้านบริหารงานบุคคล (ร้อยละ 38.28)

2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบลพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีขนาดต่างกันไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในภาพรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 เว้นแต่ในด้านงบประมาณ ในข้อการมีส่วนร่วมในการหาประโยชน์ให้โรงเรียน พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีขนาดต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

Abstract

The purposes of this research were to study and compare the participation in basic educational administration by size of sub-district administrative organizations in Nakhon Ratchasima Province

The sample group was 164 sub-district administrative organizations in Nakhon Ratchasima Province 16 large and medium and 148 small. The sample group was determined through the stratified random sampling technique.

The instrument used for data collection was the structured interview from with 36 items asking about the participation level in basic educational administration covering 4 dimensions : academic affair, budgeting, personal administration, and general administration. The researcher collected the data by interviewing all 164 sub-district administrative organizations (100%). The statistical procedures used for data analysis were frequency, percentage, and chi-square test

The research results were found as follows :

1. The sub-district administrative organizations categorized the participation in basic educational administration covering 4 dimensions as bugeting (61.31%), academic affair (56.98%), general administration (55.08%), and personnel administration (38.28%) respectively.

2. For the comparison of participation in basic educational administration by size of sub-district administrative organizations, it was found that different sizes of sub-district administrative organizations did not significantly have different participation in basic educational administration at .05 level in both overall and each dimension except only one item of budgeting- participation in school benefit ; different sizes of sub-district

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

administrative organizations had significantly different participation at .05 level.

ความสำคัญ และความเป็นมาของปัญหา

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พุทธศักราช 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2546 มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ส่งเสริมการศึกษา บำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จารีตประเพณี ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล (รวมกฎหมายปกครอง. 2547 : 486) และมีอำนาจหน้าที่จัดการศึกษา ตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (พระราชบัญญัติที่ ต้องปฏิบัติของ อบต. 2549 : 199)

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคน ดังนั้นทุกฝ่ายจึงต้องให้ความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนในประเทศต่อไป โดยองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติขึ้นอยู่กับความตั้งใจอย่างจริงจังขององค์กรแห่งรัฐ และเอกชนในทุกระดับได้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ในการจัดการศึกษา ให้เหมาะสมกับความแตกต่างของกลุ่มประชากร และความแตกต่างของสภาพการณ์ในแต่ละท้องถิ่น การจัดการระบบการศึกษาของไทยยังเป็นการวางแผนจากส่วนกลางโดยไม่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้เข้าร่วม หรือมีก็เป็นคณะกรรมการในระดับหนึ่งเท่านั้น

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น มีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐแต่ต้องไม่ขัดตามที่กฎหมายบัญญัติ การจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นต้องคำนึงการบำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มีบทบัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักรักษา และส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยรู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

และประเทศชาติ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเองมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง การจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักมีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นเอง และให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากระบวนการจัดการศึกษายึดหลักมีเอกภาพ และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดขนาดใหญ่มีองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนทั้งสิ้น 285 แห่ง มีโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำนวนทั้งสิ้น 1,350 โรงเรียน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2549) (รายงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา. 2549) จากความสำคัญของการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล มีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดตามมาตรา 39 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารของสถานศึกษา และองค์การบริหารส่วนตำบลใช้เป็นแนวทางการวางแผนเตรียมการในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบล ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบล

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา
2. ทำให้ทราบความแตกต่างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ที่มีขนาดต่างกัน
3. เป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์แก่องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในการนำไปพิจารณาวางแผนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลกับสถานศึกษาต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 285 แห่ง เป็นขนาดใหญ่ 2 แห่ง ขนาดกลาง 14 แห่ง และขนาดเล็ก 269 แห่ง

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 ในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

3. เครื่องมือ และสถิติที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบล คือ รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ในด้านปริมาณการมีส่วนร่วม ลักษณะการมีส่วนร่วม และสาเหตุที่ไม่มีส่วนร่วม ใน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ มีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 1 เป็นการตอบเกี่ยวกับสภาพทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ข้อมูลนำมาแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

2. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 เป็นการตอบเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา นำมาหาค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

2.1. วิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบล ระบุโดยรวมและรายด้านเพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ

2.2. วิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตาม ขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา โดยการทดสอบ ไคสแควร์ (Chi-square test) เป็นรายข้อ

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 164 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็กร้อยละ 90.24 องค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลางร้อยละ 8.54 และองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่ร้อยละ 1.22 ตามลำดับ

2. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกแต่ละงาน ดังนี้

2.1 ด้านวิชาการ

2.1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 68.29 มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษา โดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ เสนอความเห็นในที่ประชุม และให้ความเห็นชอบ วิสัยทัศน์ และเป้าประสงค์ ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 31.71 ไม่มี ส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่มีความรู้ในเรื่องนี้ ตามลำดับ

2.1.2 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 67.68 มีส่วนร่วมการวางแผนจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร โดยร่วมประชุม คณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ให้ความเห็นชอบในแผน และกิจกรรม เสนอความเห็นในที่ประชุม และมีส่วนร่วมอื่นๆ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 32.32 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้ รับเชิญ และไม่มีความรู้ในเรื่องนี้ ตามลำดับ

2.1.3 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 51.22 มีส่วนร่วมในการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การใช้หลักสูตรท้องถิ่น โดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ เสนอความเห็นในที่ประชุม และให้ความเห็นชอบในการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 48.78 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้ รับเชิญ และไม่มีความรู้ในเรื่องนี้ ตามลำดับ

2.1.4 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 54.88 มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน โดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ นำปัญหามาบอกเล่าผู้ปกครอง เพื่อร่วมกันหาทางแก้ไข และเสนอความเห็นในที่ประชุมตาม ลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 45.12 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้ รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะต้องมีส่วนร่วมแบบใด ตามลำดับ

2.1.5 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 40.85 มีส่วนร่วมในการประเมินผลการ

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ใช้หลักสูตร ของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ
ตามระบบการประกันคุณภาพ โดยร่วมประชุมคณะกรรมการ
สถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมประเมินผลการใช้
หลักสูตรตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเสนอความเห็นในที่
ประชุมตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด
นครราชสีมา ร้อยละ 59.15 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้
รับเชิญ และไม่มีความรู้ ในเรื่องนี้ ตามลำดับ

2.1.6 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 44.51 มีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพ การศึกษา โดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมกำกับ ติดตาม รับฟังรายงานผล การประกันคุณภาพการศึกษา และเสนอความเห็นในที่ ประชุม ตามลำดับ ส่วนของค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 55.49 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้ รับเชิญ และ ไม่ทราบว่าจะต้องมีส่วนร่วมแบบใด ตามลำดับ

2.1.7 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 59.76 มีส่วนร่วมในการสำรวจความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยร่วมประชุม คณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ นำความต้องการของชุมชนเสนอในที่ประชุม และให้ความเห็นชอบตามความต้องการของชุมชน ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 40.24 ไม่มีส่วนร่วมให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และ ไม่ทราบว่าจะต้องมีส่วนร่วมแบบใดตามลำดับ

2.1.8 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 65.24 มีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ประธานให้ผู้ปกครอง เข้ามารับรู้ถึง กระบวนการเรียนรู้สถานศึกษา และร่วมจัดประชุมผู้ปกครอง กับสถานศึกษาตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลใน จังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 34.76 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผล ว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะต้องมีส่วนร่วมแบบใด ตามลำดับ

2.1.9 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 60.37 มีส่วนร่วมในการจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ ทั้งทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียนให้เพียงพอ โดยร่วมประชุม คณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมหาสถานที่แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ร่วมจัดห้องเรียน และมีส่วนร่วมเป็นวิทยากร และจัดวิทยากรตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 39.63 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะต้องมีส่วนร่วมแบบใดตามลำดับ

2.2 ด้านงบประมาณ

2.2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด
นครราชสีมา ร้อยละ 56.10 มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการ
ใช้เงิน และงบประมาณประจำปี โดยร่วมประชุมคณะ

กรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ให้ความเห็นชอบแผนการใช้เงิน และงบประมาณประจำปี และเสนอความเห็นในที่ประชุม ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 43.90 ไม่มีส่วนร่วมให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่มีความรู้ในเรื่องนี้ ตามลำดับ

2.2.2 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 55.49 มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และ ประเมินผลการดำเนินงานตามแผน และโครงการพัฒนา โรงเรียน โดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่ สุด รองลงมาก็คือ ร่วมตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนิน งานตามแผน และโครงการพัฒนาโรงเรียน และเสนอความ เห็นในที่ประชุม ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 44.51 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่มีความรู้ในเรื่องนี้ ตามลำดับ

2.2.3 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 73.78 มีส่วนร่วมในการจัดหารายได้ให้ แก่โรงเรียน โดยร่วมจัดหารายได้ให้แก่โรงเรียน มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา และเสนอ ความเห็นในที่ประชุม ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วน ตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 26.22 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่า จะมีส่วนร่วมแบบ ไດ ตามลำดับ

2.2.4 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 50.00 มีส่วนร่วมในการใช้จ่ายเงินที่ชุมชน ได้รับจากโดยรวมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมตรวจสอบ กำกับ ติดตามการใช้จ่ายเงินที่ ชุมชนได้รับจากฯ และเสนอความเห็นในที่ประชุม ตามลำดับ ส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 50.00 ไม่มีส่วนร่วมให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่มี ความรู้ในเรื่องนี้ ตามลำดับ

2.2.5 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 43.90 มีส่วนร่วมในการใช้เงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ โดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมตรวจสอบติดตามประเมินผล ผลการใช้เงินงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณ และเสนอความเห็นในที่ประชุม ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 56.10 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่มีความรู้ในเรื่องนี้ ตามลำดับ

2.2.6 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 75.61 มีส่วนร่วมโดยร่วมหาทุนการศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เสนอความเห็นในที่ประชุม และมีส่วนร่วมอื่นๆ ตามลำดับ ส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 24.39 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตามลำดับ

2.2.7 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด
นครราชสีมา ร้อยละ 82.93 มีส่วนร่วมในการจัดหาวัสดุ

2.2.8 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 47.56 มีส่วนร่วมในการหาประโยชน์ให้ โรงเรียน โดยร่วมประสานขอความร่วมมือกับพ่อค้าคนดี ในการบริจาคทรัพย์สิน มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมประชุมคณะ กรรมการสถานศึกษา และเสนอความเห็นในที่ประชุม ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 52.44 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้ รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตามลำดับ

2.2.9 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 66.46 มีส่วนร่วมในการให้บริการ การควบคุม ดูแล และบำรุงรักษาทรัพย์สินของโรงเรียน โดยร่วมดูแล บำรุง รักษาทรัพย์สินของโรงเรียน มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วม ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา และเสนอความเห็นในที่ ประชุม ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 33.54 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้ รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตามลำดับ

2.3.1 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 32.93 มีส่วนร่วมในการดำเนินการสรรหา และจัดจ้างบุคคลเพื่อปฏิบัติงานในตำแหน่งอัตราจ้างประจำ หรืออัตราจ้างชั่วคราว โดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ เสนอความเห็นในที่ประชุม และร่วมเป็นกรรมการสรรหา ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหาร ส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 67.07 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่มีความรู้ในเรื่องนี้ ตาม ลำดับ

2.3.2 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 29.27 มีส่วนร่วมในการกำหนด หลักเกณฑ์ และมาตรฐานในการปฏิบัติงานของบุคลากรใน โรงเรียน โดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่ สุด รองลงมาก็คือ เสนอความเห็นในที่ประชุม และให้ความ เห็นการกำหนดหลักเกณฑ์ และมาตรฐานในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรในโรงเรียน ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วน ตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 70.73 ไม่มีส่วนร่วม ให้ เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่มีความรู้ในเรื่องนี้ ตามลำดับ

2.3.3 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 34.15 มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการ ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยร่วมประชุม คณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ เสนอความเห็นในที่ประชุม และให้ความเห็น ในวิธีการ การประเมิน ผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหาร

2.3.4 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 53.66 มีส่วนร่วมในการสรรหาวิทยากร ภูมิปัญญาชาวบ้านโดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ เสนอความเห็นในที่ประชุม ร่วมใน การสรรหาวิทยากร และมีส่วนร่วมอื่นๆ ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 46.34 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบ ว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตามลำดับ

2.3.5 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 37.20 มีส่วนร่วมในการดูแลเกี่ยวกับ จรรยาบรรณ และความประพฤติของครู โดยร่วมประชุม คณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ เสนอความเห็นในที่ประชุม และแนะนำในการดูแลเกี่ยวกับจรรยาบรรณ และความประพฤติของครูตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 62.80 ไม่มีส่วนร่วมให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตามลำดับ

2.3.6 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 29.27 มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ และการบริการด้านต่างๆ แก่บุคลากร โดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาก็คือ เสนอความเห็นในที่ประชุม และแนะนำในการจัดสวัสดิการ และการบริการด้านต่างๆ แก่บุคลากร ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 70.73 ไม่มีส่วนร่วมให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใดตามลำดับ

2.3.7 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 43.29 มีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ บุคลากรได้รับการพัฒนาศึกษาเพิ่มเติม โดยร่วมประชุมคณะ กรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมส่งเสริมให้ บุคลากรได้รับการพัฒนาศึกษาเพิ่มเติม และเสนอความเห็น ในที่ประชุม ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลใน จังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 56.71 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผล ว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตาม ลำดับ

2.3.8 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 46.95 มีส่วนร่วมในการสนับสนุนเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในระเบียบวินัยโดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมเสนอแนะ และสนับสนุนการเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในระเบียบวินัย และเสนอความเห็นในที่ประชุม ตามลำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 53.05 ไม่มีส่วนร่วมให้เหตุผลว่าไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตามลำดับ

2.3.9 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 37.80 มีส่วนร่วมในการประเมินบุคลากร ที่ปฏิบัติราชการประจำปี โดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมประเมินบุคลากรที่ปฏิบัติ ราชการประจำปี และ เสนอความเห็นในที่ประชุม ตามล่ำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อย ละ 62.20 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่ ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตามล่ำดับ

2.4 ด้านบริหารทั่วไป

2.4.1 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 59.15 มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบ และ เครือข่ายข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน โดยร่วมประชุมคณะ กรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมพัฒนาระบบ และเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน เสนอความเห็น ในที่ประชุม และมีส่วนร่วมอื่นๆ ตามล่ำดับ ส่วนองค์การ บริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 40.85 ไม่มี ส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วน ร่วมแบบใด ตามล่ำดับ

2.4.2 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 46.34 มีส่วนร่วมในการประสานงาน และ พัฒนาเครือข่ายของโรงเรียน โดยร่วมประชุมคณะกรรมการ สถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมประสานงานกับเครือ ข่ายของโรงเรียนในพื้นที่ และเสนอความเห็นในที่ประชุม ตามล่ำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 53.66 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้ รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตามล่ำดับ

2.4.3 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 50.00 มีส่วนร่วมในการจัดระบบบริหาร และพัฒนาองค์กรให้ทันสมัยมีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยร่วม ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ รับ ฟังการจัดระบบบริหาร และพัฒนาองค์กรให้ทันสมัยมีคุณ ภาพ และเสนอความเห็นในที่ประชุม ตามล่ำดับ ส่วนองค์การ บริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 50.00 ไม่มี ส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้ รับเชิญ และไม่มีความรู้ในเรื่องนี้ ตามล่ำดับ

2.4.4 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 39.02 มีส่วนร่วมในการพัฒนามาตรฐาน การปฏิบัติงาน โดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ เสนอความเห็นในที่ประชุม และร่วม รับฟังการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน ตามล่ำดับ ส่วน องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 60.98 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่มีความรู้ใน เรื่องนี้ ตามล่ำดับ

2.4.5 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 56.71 มีส่วนร่วมในการดูแลอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน โดยร่วมดูแลอาคารสถานที่ และ สิ่งแวดล้อมของโรงเรียน มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมประชุม คณะกรรมการสถานศึกษา และเสนอความเห็นในที่ประชุม

ตามล่ำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 43.29 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้ รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตามล่ำดับ

2.4.6 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 32.32 มีส่วนร่วมในการจัดทำสำมะโน นักเรียน โดยร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมติดตาม แก้ปัญหาของเด็ก และผู้ปกครอง ที่มีภูมิลาเนาไม่ถูกต้อง และเสนอความเห็นในที่ประชุม ตามล่ำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 67.68 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตามล่ำดับ

2.4.7 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 85.37 มีส่วนร่วมในการส่งเสริมงานกิจ การนักเรียน โดยร่วมส่งเสริมงานกิจการนักเรียน มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา และเสนอ ความเห็นในที่ ตามล่ำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลใน จังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 14.63 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผล ว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตามล่ำ ดับ

2.4.8 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 70.12 มีส่วนร่วมในการทัศนศึกษาดู งานของนักเรียน และครู โดยร่วมสนับสนุนกิจกรรมการ ทัศนศึกษาดูงานของนักเรียน และครู มากที่สุด รองลงมา คือ ร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา และเสนอความ เห็นในที่ประชุม ตามล่ำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 29.88 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตามล่ำดับ

2.4.9 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 56.71 มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ร่วม กันของโรงเรียน โดยร่วมประสานการจัดการศึกษาร่วมกันของ โรงเรียนในพื้นที่ตำบล มากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมประชุม คณะกรรมการสถานศึกษา และเสนอความเห็นในที่ประชุม ตามล่ำดับ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ 43.29 ไม่มีส่วนร่วม ให้เหตุผลว่า ไม่ได้ รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด ตามล่ำดับ

3. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาชั้น พื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามขนาด ขององค์การบริหารส่วนตำบล

3.1 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการ ศึกษาชั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นครราชสีมา ด้านวิชาการ โดยภาพรวมพบว่า ขนาดขององค์ การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ไม่มีผลต่อการมี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน ในทุกข้อรายการที่มี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งได้แก่ มีส่วนร่วมในการ กำหนดนโยบายวัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการพัฒนาการ ศึกษา มีส่วนร่วมการวางแผนจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียน การสอนตามหลักสูตร มีส่วนร่วมในการปรับปรุง และพัฒนา หลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การใช้หลัก

สูตรท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน มีส่วนร่วมในการประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพตามระบบการประกันคุณภาพ มีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษา มีส่วนร่วมในการสำรวจความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการเรียนการสอน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอก โรงเรียนให้เพียงพอ

3.2 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ด้านงบประมาณ โดยภาพรวมพบว่า ขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในข้อมีส่วนร่วมในการหาประโยชน์ให้โรงเรียน ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการใช้เงิน และงบประมาณประจำปี มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตามแผน และโครงการพัฒนาโรงเรียน มีส่วนร่วมในการจัดหารายได้ให้แก่ มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ กำกับ ติดตามการใช้เงินที่ชุมชนได้รับบริจาคให้แก่โรงเรียน มีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินทั้งเงินงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณ มีส่วนร่วมในการจัดหาทุนการศึกษา เช่น ทุนเรียนดีแต่ยากจน มีส่วนร่วมในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์สื่อการเรียน การสอนให้กับโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการให้บริการการควบคุม ดูแล และบำรุงรักษาทรัพย์สินของโรงเรียน ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ด้านบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมพบว่า ขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในทุกข้อรายการที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งได้แก่ มีส่วนร่วมในการดำเนินการสรรหา และจัดจ้างบุคคลเพื่อปฏิบัติงานในตำแหน่งอัตราจ้างประจำหรืออัตราจ้างชั่วคราว มีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์ และมาตรฐานในการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร มีส่วนร่วมในการสรรหาวิทยากรภูมิปัญญาชาวบ้าน มีส่วนร่วมในการดูแลเกี่ยวกับจรรยาบรรณ และความประพฤติของครู มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ และการบริการด้านต่างๆ แก่บุคลากร มีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาศึกษาเพิ่มเติม มีส่วนร่วมในการสนับสนุนเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในระเบียบวินัย และมีส่วนร่วมในการประเมินบุคลากรที่ปฏิบัติราชการประจำปี

3.4 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ด้านบริหารทั่วไป โดยภาพรวมพบว่า

ขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในทุกข้อรายการที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบ และเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการประสานงาน และพัฒนาเครือข่ายของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการจัดระบบบริหาร และพัฒนาองค์กรให้ทันสมัยมีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมในการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน มีส่วนร่วมในการดูแลอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการจัดทำสำมะโนนักเรียน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมงานกิจการนักเรียน มีส่วนร่วมในการทัศนศึกษาดูงานของนักเรียน และครู และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกันของโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา มีข้อค้นพบที่ผู้วิจัยขอเสนอไว้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับสถานศึกษา ดังนี้

ด้านวิชาการ

1. ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา และสถานศึกษา ที่มีส่วนร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ร่วมเสนอความเห็นในที่ประชุม และร่วมให้ความเห็นชอบวิสัยทัศน์ และเป้าประสงค์ ทั้งสองหน่วยงานควรคงรักษาการมีส่วนร่วมอย่างนี้ตลอดไป

2. ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา และสถานศึกษา จัดอบรมสัมมนาบุคลากรร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และแสวงหาความร่วมมือซึ่งกัน และกันเพื่อจะได้ลดสาเหตุของการไม่มีส่วนร่วมในข้อที่ไม่ได้รับเชิญ และไม่มีความรู้ในเรื่องนี้

ด้านงบประมาณ

1. ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา และสถานศึกษา ซึ่งมีส่วนร่วมในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์สื่อการเรียน การสอนให้กับโรงเรียน ร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ร่วมเสนอความเห็นในที่ประชุม ทั้งสองหน่วยงานควรคงรักษาการมีส่วนร่วมอย่างนี้ตลอดไป

2. ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา และสถานศึกษา จัดอบรมสัมมนาบุคลากรร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และแสวงหาความร่วมมือซึ่งกัน และกันเพื่อจะได้ลดสาเหตุของการไม่มีส่วนร่วม ในข้อที่ไม่ได้รับเชิญ และไม่มีทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด

ด้านบริหารงานบุคคล

1. ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด

นครราชสีมา และสถานศึกษาซึ่งมีส่วนร่วมในการสรรหาวิทยากรภูมิปัญญาชาวบ้าน ร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เสนอความเห็นในที่ประชุม ทั้งสองหน่วยงานควรคงรักษาการมีส่วนร่วมอย่างนี้ตลอดไป

2. ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา และสถานศึกษา จัดอบรมสัมมนาบุคลากรร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และแสวงหาความร่วมมือซึ่งกัน และกันเพื่อจะได้ลดสาเหตุของการไม่มีส่วนร่วมในข้อที่ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด

ด้านบริหารทั่วไป

1. ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา และสถานศึกษา ซึ่งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมงานกิจการนักเรียน ร่วมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา และเสนอความเห็นในที่ประชุม ทั้งสองหน่วยงานควรคงรักษาการมีส่วนร่วมอย่างนี้ตลอดไป

2. ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา และสถานศึกษา จัดอบรมสัมมนาบุคลากรร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และแสวงหาความร่วมมือซึ่งกัน และกันเพื่อจะได้ลดสาเหตุของการไม่มีส่วนร่วมในข้อที่ไม่ได้รับเชิญ และไม่ทราบว่าจะมีส่วนร่วมแบบใด

สรุปได้ว่า ผู้บริหารทั้งสองแห่งต้องเปิดใจให้กว้างยอมรับฟัง และปฏิบัติตามข้อเสนอแนะ จะทำให้มีความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วม และเป็นการสร้างแรงจูงใจหากมีสิ่งไหนที่ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อเสนอแนะได้ก็ตั้งชี้แจงสาเหตุ

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. กองราชการส่วนตำบล. (2542). **รวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล**. กรุงเทพฯ : กองราชการส่วนตำบล.
- กรมสามัญศึกษา. (2543). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา** (ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542). กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา.
- คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดนครราชสีมา. (2547). **แนวทางการดำเนินงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดนครราชสีมา**. นครราชสีมา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- พระชัยวัฒน์ อภิวิโร ท่อกระโทก. (2550). **การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของพระภิกษุที่เป็นคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.” (8 ธันวาคม 2545). **ราชกิจจานุเบกษา**. ฉบับประกาศทั่วไป. เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก (19 ธันวาคม 2545) หน้า 21-22.
- “รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.” (11 ตุลาคม 2540) **ราชกิจจานุเบกษา**. ฉบับกฤษฎีกา. เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก (11 ตุลาคม 2540)
- รวมกฎหมายปกครอง. (2547). กรุงเทพฯ : สกายบุ๊กส์
- สุวิมล ติรกันนท์. (2548). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. กองพัฒนานักศ. (2536). **คู่มือการปฏิบัติงานสำหรับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ : กองพัฒนานักศ.สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). **แนวทางการบริหาร และการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา. . (2549). **รายงานสถิติจังหวัด พ.ศ. 2549**. นครราชสีมา : สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา.

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอื่นๆ

2. ควรศึกษาปัญหาของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในด้านอื่นๆ

3. ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลจำแนกตามขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบล

4. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบล

5. การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งผลการวิจัยที่ได้ยังไม่ครอบคลุมและสมบูรณ์ ถ้าสามารถทำการวิจัยในเชิงคุณภาพก็จะได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

6. การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ครั้งนี้ผลการวิจัยที่ได้ยังไม่ครอบคลุม และสมบูรณ์เท่าที่ควรเนื่องจากศึกษาเฉพาะฝ่ายผู้บริหารเท่านั้น ถ้าสามารถทำการวิจัยในเชิงคุณภาพ และกำหนดประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด เช่น ฝ่ายสภาฯ ฝ่ายพนักงานฯ ฝ่ายตัวแทนชุมชน และฝ่ายสถานศึกษา ก็จะได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น.

การศึกษาปัญหาและความต้องการในการดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3

A STUDY OF PROBLEMS AND NEEDS IN OPERATION OF COUNSELING SYSTEM AS PERCEIVED BY ADMINISTRATORS AND TEACHERS IN THE BASIC EDUCATION SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF CHAIYAPHUM EDUCATIONAL SERVICE AREA ZONE 1-3

กันยา ศิริสลุง

สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา และความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3 และเปรียบเทียบปัญหา และความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3 จำแนกตามสภาพตำแหน่ง ประสบการณ์ในการบริหารงานของผู้บริหาร ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของครู และขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหาร จำนวน 155 คน และครูผู้รับผิดชอบงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 155 คน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3 รวมจำนวนทั้งสิ้น 310 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 1-3 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน รองลงมา คือ ด้านการส่งต่อ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไข
2. ความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 1-3 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริม และพัฒนา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

3. ผลการเปรียบเทียบปัญหาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 1-3 พบว่า ผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็นต่อปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ผู้บริหาร และครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

4. ผลการเปรียบเทียบความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 1-3 พบว่า ผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็นต่อความต้องการแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นต่อความต้องการแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ผู้บริหาร และครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

5. ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหาร และครูที่มีต่อปัญหา และความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 1-3 พบว่า มีปัญหาในด้านข้อมูลไม่เพียงพอ ขาดการติดต่อกับผู้ปกครอง ขาดเกณฑ์มาตรฐานในการคัดกรองนักเรียน ขาดงบประมาณ การส่งต่อไม่เป็นระบบ และไม่ต่อเนื่อง และมีความต้องการในด้านครู และผู้บริหารควรได้รับการอบรมงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนให้ชัดเจนต้องการงบประมาณในการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

Abstract

The objectives of this research were to study the problems and needs including comparison problems and needs in operational counseling system as perceived by administrators and teachers in the basic education schools under the Office of Chaiyaphum Educational Service Area Zone 1-3 which classified into position status, administrative experience of administrators, teaching experience of teachers and school size of the basic education school. The samples were 155 administrators and 155 teachers in the basic education schools, the total of 310. The questionnaire was used as the research instrument with the reliability of .97. The data gathered was analyzed by the means of percentage, standard deviation, t-test, and one way analysis of variance (One way ANOVA).

The results of this research found that:

1. The problems in operational counseling system as perceived by administrators and teachers in the basic education schools under the Office of Chaiyaphum Educational Service Area Zone 1-3, as whole, was at a medium level, when considering in each dimensions found that the first two highest averages were on student filtering, transferring system, while on protection and solving was at a lowest level.

2. The needs in operational counseling system as perceived by administrators and teachers in the basic education schools under the Office of Chaiyaphum Educational Service Area Zone 1-3, as whole, was at a high level, when considering in each dimensions found that the first two highest averages were on student filtering, and on promoting and developing, while on individual student perception was at lowest level.

3. The comparison on the problems of operational counseling system as perceived by administrators and teachers in the basic education school under the Office of Chaiyaphum Educational Service Area Zone 1-3, as whole, were insignificantly difference at .05. The administrators whom different administrative experience were insignificantly difference at .05. The teachers whom difference teaching experience were insignificantly difference at .05, and administrators and teachers

who were working in the different school size were insignificantly difference at .05.

4. The comparison on the needs of operational counseling system as perceived by administrators and teachers in the basic education school under the Office of Chaiyaphum Educational Service Area Zone 1-3, as whole, were insignificantly difference at .05. The administrators whom different administrative experience were insignificantly difference at .05.

The teachers whom difference teaching experience were significantly difference at .05, and administrators and teachers who were working in the different school size were significantly difference at .05.

5. The suggestions of administrators and teachers toward the problems and needs in students operational counseling system under the Office of Chaiyaphum Educational Service Area Zone 1-3 found that : lacking of data, no contraction with guardians, lacking of student filtering criteria, lacking of budget, the students transferring was not systematically and continuously, and the needs of teachers and administrators should be continuously on students operational counseling system, transparency on students operational counseling system, the organization concerned provide sufficiently budget and the knowledge on problems and solving.

ความสำคัญ และความเป็นมาของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 1 มาตรา 6 ได้บัญญัติไว้ว่าในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หมวด 4 มาตรา 22 ได้บัญญัติไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ และมาตรา 24 ได้บัญญัติไว้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งมีการประสานงานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 3)

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 1) ได้เสนอว่า ความสำเร็จในการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามความมุ่งหวังนั้น จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมทั้งการรวมใจ รวมคิด รวมทำจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรในโรงเรียนทุกระดับ โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาซึ่งเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่างๆ รวมทั้งผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรัก ความเมตตา ที่มีต่อนักเรียนรวมทั้งความภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโตงอกงาม เป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 10) ได้กำหนดให้ครูที่ปรึกษา 1 คน ดูแลนักเรียน 20-25 คน ตามกระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีความมุ่งหวังให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง และเรียนรู้อย่างมีความสุข พัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อการเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และต้องอาศัยการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 6) ได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกำหนดมาตรการสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพนักเรียนเน้นกิจกรรมส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหา และการคุ้มครองสิทธิเด็กโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกระบวนการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 5 ด้าน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริม และการพัฒนา การป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไข และการส่งต่อ โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือ จากครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา และได้กำหนดกรอบแนวคิดงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า ทุกคนต้องการความรักความเข้าใจการให้อภัยการให้ออกาสอยากเป็นคนดีมีปัญญา และมีความสุข ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลา และวิธีการที่แตกต่างกัน และความสำเร็จของงาน

กรมสุขภาพจิต (2544 : 1) ได้กล่าวว่า การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านจิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกัน และการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา

สภาพปัจจุบันนี้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ทำให้วิถีชีวิตของประชาชน ชุมชน สังคมต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย เพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิต ทำให้เกิดผลกระทบต่อการดูแลเอาใจใส่ลูกหลานที่อยู่ในวัยเรียน ส่งผลไปถึงสุขภาพจิต

ใจของเด็ก ทำให้พฤติกรรมความคิด และทัศนคติของเด็กเปลี่ยนไปทั้งทางดี และไม่ดี กระทรวงสาธารณสุข (2547 : 1-3) กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ ได้ศึกษาพฤติกรรมเด็ก และเยาวชน พบว่า เด็กติดการพนัน และก่ออาชญากรรมมากขึ้น วัยรุ่นชายใช้ความรุนแรงในการตัดสินใจ ปัญหามากขึ้น เยาวชนเกือบ 4 แสนคนในมอเรียนขายบริการทางเพศ เด็กบ้านแตก และห่างเหินครอบครัวมากขึ้น เด็กไทยมีนิสัยหรือมีค่านิยมเรื่องบริโภคนิยม และใช้เวลาว่างกับสื่อบันเทิง ปัญหาพฤติกรรม และสุขภาพจิตเยาวชน อายุ 15 -24 ปี ทั้งชาย และหญิงมีอัตราสูงขึ้นหรือเพิ่มขึ้น

โรงเรียนเป็นสถานที่ให้ความรู้ อบรมปณิธานเด็กนักเรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นพลเมืองดีของสังคม สิ่งที่ถูกกล่าวมานี้เกี่ยวข้องกับงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ซึ่งทุกโรงเรียนจะต้องดำเนินการจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อดูแลช่วยเหลือป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน ตามกระบวนการดำเนินงาน 5 ด้าน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริม และการพัฒนา การป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไข และการส่งต่อ นอกจากนี้ กรมสามัญศึกษา (2542 : 13) มีนโยบายให้ครูทุกคนปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดในการเอาใจใส่ดูแลนักเรียน เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ในปีการศึกษา 2548 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ได้รายงานผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 3 พบว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีโรงเรียนบางโรงเรียนยังไม่ได้ดำเนินการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และบางโรงเรียนมีปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน บางโรงเรียนมีความเข้าใจงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนน้อย และไม่ให้ความสำคัญในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 3. 2548 : 3)

จากการศึกษา และรายงานผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนปีการศึกษา 2548 ดังนั้นผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาปัญหา และความต้องการการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3 ที่มีปัญหา และความต้องการอย่างแท้จริงเพื่อให้การศึกษาครอบคลุมปัญหา และความต้องการการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา และวางแผนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3 อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของ

ผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3

2. เพื่อศึกษาความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3

3. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3 จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง ประสบการณ์ในการบริหารงานของผู้บริหาร ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของครู และขนาดของสถานศึกษา

4. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3 จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง ประสบการณ์ในการบริหารงานของผู้บริหาร ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของครู และขนาดของสถานศึกษา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบปัญหาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3

2. ทำให้ทราบความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3

3. เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางการแก้ปัญหา และวางแผนงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3 ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3 ซึ่งเป็นผู้บริหารจำนวน 800 คน และครูที่เป็นหัวหน้างานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 800 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 1,600 คน

2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 สถานภาพตำแหน่ง ประกอบด้วย ผู้บริหาร และครู

2.1.2 ประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร ประกอบด้วย ประสบการณ์ต่ำกว่า 10 ปี และประสบการณ์ตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป

2.1.3 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของครู

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ประกอบด้วย ประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี และประสบการณ์ตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป

2.1.4 ขนาดของสถานศึกษา ประกอบด้วย ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัญหา และความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3

ในการดำเนินงาน 5 ด้าน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริม และพัฒนา การป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไข และการส่งต่อ

3 เครื่องมือ และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย คือ แบบสอบถาม

3.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัย

1. ปัญหาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน รองลงมา คือ ด้านการส่งต่อ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไข

2. ความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 1-3 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริม และพัฒนา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

3. ผลการเปรียบเทียบปัญหาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 1-3 พบว่า ผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็นต่อปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ผู้บริหาร และครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

4. ผลการเปรียบเทียบความต้องการในการดำเนินงาน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 1-3 พบว่า ผู้บริหาร และครูมีความคิดเห็นต่อความต้องการแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นต่อความต้องการแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ผู้บริหาร และครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

5. ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหาร และครูที่มีต่อปัญหา และความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 1-3 พบว่า มีปัญหาในด้านข้อมูลไม่เพียงพอ ขาดการติดต่อกับผู้ปกครอง ขาดเกณฑ์มาตรฐานในการคัดกรองนักเรียน ขาดงบประมาณ การส่งต่อไม่เป็นระบบ และไม่ต่อเนื่อง และมีความต้องการในด้านครู และผู้บริหารควรได้รับการอบรมงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนให้ชัดเจนต้องการงบประมาณในการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้ความรู้การป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไข

ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัยการศึกษาปัญหา และความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3 เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผู้บริหาร และครูควรมีการสร้างเครื่องมือแบบสำรวจข้อมูล ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน

1.2 ผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องควรตระหนัก

และเห็นความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ควรร่วมกันกำหนดแผนปฏิบัติการในการดำเนินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา มีแผนงาน/โครงการที่สอดคล้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา อย่างชัดเจน และต่อเนื่อง

1.3 ผู้บริหาร และครูควรมีการพัฒนาโปรแกรมระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลนักเรียน สร้างเครือข่ายที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลได้ทุกโรงเรียน และทุกเขตพื้นที่การศึกษา

1.4 ผู้บริหาร และครูควรมีการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

1.5 ผู้บริหาร และครูควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา เพื่อสร้างความตระหนัก ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจในการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม และปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาสภาพ และปัญหาเครื่องมือเทคนิค และวิธีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน และนำมาปรับปรุง แก้ไข เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

2.2 ศึกษาการปฏิบัติงานตามสภาพจริงในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา เพื่อให้ทราบถึงปัญหาในการปฏิบัติงานจริง และนำมาพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

2.3 วิจัยเชิงคุณภาพการศึกษาอิทธิพลของครอบครัวที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 - 4 ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน เพื่อทราบปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาย่างแท้จริง และนำผลการวิจัยไปวางแผน ปรับปรุงการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานต่อไป

2.4 ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง องค์กรส่วนท้องถิ่น ในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมนักเรียนที่เป็นปัญหาในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และนำผลการศึกษาไปวางแผนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมสามัญศึกษา. (2542). การจัดการศึกษาแบบสหวิทยาเขต. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมสุขภาพจิต. (2544). คู่มือส่งเสริมสุขภาพจิตนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2547). รายงานการทบทวนสถานการณ์ เรื่อง พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น. ม.ป.ท.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 3. (2548). รายงานผลการจัดการศึกษาปี 2548 นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์. ชัยภูมิ : ไทยเสรีการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). คู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และแก้วิกฤตสังคมเส้นทางสู่ครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- _____. (2547). คู่มือวิทยากรเครือข่ายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์.

ภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนในเขต เทศบาลนครนครราชสีมา

The Image of Nakhonratchasima Municipal Schools As Perceived
By parents and Community in Nakhonratchasima Municipality

อัมพรเพชร ชาญวิจิตร

สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ทำการวิจัยเสร็จเรียบร้อย พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และเปรียบเทียบภาพลักษณ์ตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพ และอาชีพของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้ปกครองนักเรียน 5 โรงเรียน จำนวน 346 คน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา 9 ชุมชน จำนวน 373 คน ได้มาจากการสุ่มจากประชากรโดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie และMorgan แล้วทำการสุ่มกลุ่มย่อย (Stratified random sampling) ตามกลุ่มอาชีพของผู้ปกครองนักเรียนในจำนวน 5 โรงเรียน และชุมชน 9 ชุมชน โดยให้กระจายตามสัดส่วน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเปรียบเทียบเป็นรายคู่ โดยวิธีการของ Scheffe

ผลการศึกษาพบว่า

1. ภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาแยกตามองค์ประกอบของภาพลักษณ์ พบว่า ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ คุณค่าหรือจรรยาบรรณของโรงเรียน รองลงมาคือ เอกลักษณ์ของโรงเรียน และชื่อเสียงของโรงเรียน

2. ภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียนชุมชน และในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพ และอาชีพของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน โดยภาพรวม พบว่า ผู้ปกครอง

และชุมชนที่มีสถานภาพต่างกันมีการรับรู้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนทั้ง 4 องค์ประกอบได้แก่ บุคลิกภาพของโรงเรียน ชื่อเสียงของโรงเรียน เอกลักษณ์ของโรงเรียน และคุณค่าหรือจรรยาบรรณของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียนชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน พบว่า ผู้ปกครอง และชุมชนมีการรับรู้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนทั้ง 4 องค์ประกอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามกลุ่มอาชีพ พบว่า ผู้ปกครอง และชุมชนมีการรับรู้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนทั้ง 4 องค์ประกอบ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา มีดังต่อไปนี้

5.1 บุคลิกภาพของโรงเรียน ควรสร้างอาคารเรียนให้มีจำนวนเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ควรจัดเครื่องเล่นสนาม ให้มีความหลากหลายทนทาน และควรติดตั้งหลังคาคลุมขยายโรงอาหารให้มีบริเวณกว้างขวางเพิ่มขึ้น ปรับปรุงห้องน้ำให้มีจำนวนเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ควรปลูกต้นไม้ให้มาก และจัดสถานที่สำหรับให้ผู้ปกครองรอรับบุตรหลานในบริเวณโรงเรียนเพิ่มขึ้น

5.2 ชื่อเสียงของโรงเรียน โรงเรียนมีความเก่าแก่ในการจัดการศึกษามานานแต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป โรงเรียนมีชื่อเสียงในด้านกีฬา ด้านดนตรี ด้านวิชาการ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีได้รับรางวัลมากมาย การจัดกิจกรรมของโรงเรียนควรนัดหมายให้ผู้ปกครองมารับนักเรียนให้ตรงเวลา และควรแจ้งให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้า โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ถึงผลงานครู ผู้บริหาร และความสำเร็จของนักเรียนให้แก่คนทั่วไปได้รับรู้

5.3 เอกลักษณ์ของโรงเรียน อาคารสถานที่ของโรงเรียนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหาร และครูมีคุณภาพ โรงเรียนมีความโดดเด่นในการจัดกิจกรรมประเพณีไทย ควรติดป้ายชื่อโรงเรียนให้มีความเด่นชัด ควรปลูกฝังความสามัคคีของนักเรียน ควรสนับสนุนนักเรียนให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่อย่างสม่ำเสมอ

5.4 คุณค่าหรือจรรยาบรรณของโรงเรียน โรงเรียนควรปลูกฝังกิจกรรมคุณธรรมให้นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหาร และครูปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสามัคคี ผู้บริหาร และครูควรทักทายผู้ปกครองให้มาก ควรจัดทัศนศึกษาให้นักเรียนปีละ 1 ครั้ง และควรปรับปรุงการพูดของนักเรียนไม่ให้พูดหยาดคาย

Abstract

The purposes of this research were to study the image of Nakhonratchasima municipal schools as perceived by parents and community in Nakhonratchasima municipality and to compare the image of the schools which classified into status and occupation of the parents and community in Nakhonratchasima municipality.

The samples were 346 parents of five schools and 373 people from nine communities surrounding the municipal schools in Nakhonratchasima. The research instrument was a 47 items questionnaire with a five-level Likert scale. The statistics employed in the analysis of the data included percentage, arithmetic mean, standard deviation, frequency, t-test and one-way ANOVA.

The research findings were as follows:

1. The overall image of Nakhonratchasima municipal schools as perceived by parents and community in Nakhonratchasima municipality was rated at the good level. As regarded with the image components, the highest level was on school values/ethics and the second one was on school reputation.
2. The overall image of Nakhonratchasima municipal schools as perceived by parents and community in Nakhonratchasima municipality which classified into status and career on four components as personality, reputation, corporate identity and values/ethics were significantly different at .05 level.

3. The comparison of the image of Nakhonratchasima municipal schools as perceived

by parents and community in Nakhonratchasima municipality which classified by status on four components were significantly different at .05 level.

4. The comparison of the image of Nakhonratchasima municipal schools as perceived by parents and community in Nakhonratchasima municipality which classified by occupation on four components were not significantly different at .05 level.

5. The more opinions and the suggestions of the image of Nakhonratchasima municipal schools as perceived by parents and community in Nakhonratchasima municipality were as follows:

- 5.1 On school personality, it should have enough school building for students. However, it should be extended the canteens' coverage and enough clean toilets for students, more plants and providing more waiting rooms for parents.

- 5.2 On school reputation, although the schools have a good reputation in sports, music and academic areas for a long times they were not well known. Their students have high achievement and they gained many awards. The schools should be informed parents before the schools hold activities. Then they could picked their children on times. The schools should publicized the academic publications of those teachers and administrators. Moreover the students success should be informed to communities.

- 5.3 On school corporate identity, the school buildings have been developed. The administrators and teachers have reached a quality requirement. The schools have addressed on Thai traditional activities. They should be addressed the school name boards. The students should always paid respect to the elder and the unity of the students should be planted.

- 5.4 On school values/ethics, the school should always emphasized on moral activities for students. The administrators and teachers have unity on running their duty. They should have more good relationship with the parents. The schools should organized a field trip for students once a year. The student's impolite words should be improved.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การบริหารการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาพ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 41 กำหนดให้องค์กรส่วนท้องถิ่น มีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม และความเหมาะสม และความต้องการของคนในท้องถิ่น มาตรา 43 ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีหน้าที่ประสาน และส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบาย ให้ได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะในการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) (2545: 25-26) สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลนครราชสีมา พ.ศ. 2545-2549 โรงเรียนเทศบาล 1 บุรพาวิทยากร (2549-2550 : 7-9)

ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ และศักยภาพคนในท้องถิ่น ให้มีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการวิถีชีวิต สอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคม และประเทศชาติ ตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น โดยมีการศึกษาในการจัดการศึกษาตั้งแต่การจัดการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการบริการให้ความรู้ทางด้านวิชาชีพ การส่งเสริมกีฬา นันทนาการ กิจกรรมเด็ก และเยาวชน การดำเนินการด้านศาสนา และวัฒนธรรมจารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับนโยบาย การจัดการศึกษาในเขตเทศบาลนครราชสีมา โดยผู้บริหารสำนักการศึกษาเทศบาลนครราชสีมา เป็นผู้รับผิดชอบด้านการจัดศึกษาในระดับก่อน ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ประกอบกับนโยบายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม โดย ผู้บริหารเทศบาลนครราชสีมา นายกเทศมนตรีเขตชัย โชครัตนชัย ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครราชสีมา และคณะผู้บริหารเทศบาลนครราชสีมา ได้มีนโยบายในการจัดสรรงบประมาณ เพื่อการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครราชสีมา จำนวน 74 ล้านบาท ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 เป็นไปอย่างรวดเร็ว และทำให้ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครราชสีมา ประกอบกับ แนวคิดมุมมองของรองผู้อำนวยการสำนักการศึกษาเทศบาลนครราชสีมา เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครราชสีมา ซึ่งในขณะนี้ทางสำนักการศึกษาเทศบาลนครราชสีมา ได้จัดให้มีการเข้าค่ายวิชาการนักเรียนในระหว่างปิดภาคเรียน เพื่อบริการแก่นักเรียนในเขตเทศบาลนครราชสีมา โดยที่ผู้ปกครองไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น ทางสำนักการศึกษาเทศบาลนครราชสีมา จะเป็นผู้อุดหนุนค่าใช้จ่ายทั้งหมด เพื่อสนับสนุนให้ประชาชน และคนในชุมชนเขตเทศบาลนครราชสีมา ได้มองเห็นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพของเทศบาลนครราชสีมา ปัจจุบันเหล่านี้อาจเป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้ผู้ปกครอง และชุมชนเกิดความสนใจนำบุตรหลานมาเรียนในโรงเรียนสังกัด

เทศบาลนครราชสีมา มากขึ้น อีกทั้งเพื่อสนองต่อการเรียนรู้ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในการพัฒนามาตรฐานคุณภาพการจัดการศึกษา ระดับอนุบาล ประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงตอนปลาย ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีการวางแผนการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครราชสีมา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลนครราชสีมา ที่นำบุตรหลานมาเข้ารับการ ศึกษาในโรงเรียนดังกล่าว ซึ่งปัจจุบันจำนวนนักเรียนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ (สิริกาญจน์ วงศ์โสภณ. สัมภาษณ์. 25 พฤษภาคม 2550.)

นอกจากนี้ ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาล 1 (บุรพาวิทยากร) ยังกล่าวถึงมุมมองภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครราชสีมา ว่ามีนโยบายการจัดการศึกษา เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐ โดยเน้นการให้บริการแก่ชุมชน ในเขตเทศบาลนครราชสีมา ที่มีบุตรหลานให้มีโอกาสเข้ารับการ ศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครราชสีมา มีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่บริการในเขตเทศบาลนครราชสีมา ได้มีโอกาสเข้ารับการ ศึกษาในโรงเรียนที่ใกล้บ้าน และการที่ผู้ปกครองไว้วางใจ สนใจนำบุตรหลานเข้ามาสมัครเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครราชสีมา เพิ่มขึ้นจากเดิมซึ่งจากในอดีตที่คงเป็นโรงเรียนประจำบาล สภาพอาคารเรียนมีความเก่าแก่ไม่ทันสมัย การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ยังไม่เอื้อต่อการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ที่มีฐานะจึงไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้ามาสมัครเรียนเท่าที่ควร อีกทั้งยังไม่ได้รับความนิยมนจากผู้ปกครอง และประชาชน ดังนั้น โรงเรียนประจำบาลในขณะนั้น จึงได้รับนักเรียนที่มีฐานะหลายระดับ และจึงมักถูกมองว่าการบริหารจัดการศึกษา ยังไม่มีความพร้อม ไม่มีความเป็นมาตรฐานประกอบกับโรงเรียนยังไม่มีความเชื่อถือ คนทั่วไปยังไม่รู้จักโรงเรียนเท่าที่ควร อีกทั้งยังขาดปัจจัยในการบริหารจัดการงบประมาณในเรื่องการจัดการศึกษา

ซึ่งต่างกับปัจจุบัน โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครราชสีมา มีโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครราชสีมา และโรงเรียนเอกชนเกิดขึ้นมากมายรอบๆ บริเวณโรงเรียน รวมถึงความแตกต่างในด้านคุณภาพมาตรฐานการบริหาร การเรียนการสอน โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครราชสีมา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครราชสีมา จะต้องสร้างจุดขายที่ชัดเจนไม่ว่าจะเป็น วิชาการ กีฬา ศิลปะ ดนตรี เทคโนโลยี ฯลฯ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ และชื่อเสียงให้กับองค์กรของตนเอง อย่างไรก็ตามโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครราชสีมา ในปัจจุบันมีความเจริญทางด้านการจัดการศึกษาที่รวดเร็วไปอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนโรงเรียนให้มีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้นคนทั่วไปเริ่มรู้จักโรงเรียนมากขึ้น ดังนั้น โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครราชสีมา จึงได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการบริหารจัดการศึกษาให้มีศักยภาพ ต่อการเพิ่มจำนวนของประชากรในชุมชนและสนองต่อความต้องการของ

ชุมชนในท้องถิ่น ภาพลักษณ์ที่ดีของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จึงมีความสำคัญอย่างมากในการสร้างชื่อเสียงเพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมาเกิดการยอมรับ เชื่อถือ ศรัทธาในทางตรงกันข้าม หากโรงเรียนมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีประชาชน และชุมชนจะเกิดความระแวงสงสัย ไม่ศรัทธาไม่ไว้วางใจในการนำบุตรหลานมาเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ดังกล่าว (ทองสุข สว่างงาม, สัมภาษณ์.8 พฤษภาคม.2550)

ขณะเดียวกันโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ยังอยู่ในแหล่งชุมชนเขตเมืองที่หนาแน่น ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีความคล่องตัวการสัญจรมีความสะดวกสบายมากขึ้น ประกอบกับการจัดการเรียนการสอนของครูที่มีคุณภาพ อีกทั้งโรงเรียนยังได้รับการประเมินมาตรฐานสถานศึกษาภายนอกจากสศ. อยู่ในเกณฑ์การประเมินในภาพรวมทุกด้านอยู่ในลำดับที่ดีถึงดีมาก ประกอบกับผู้ปกครองไม่มีภาระค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตรหลาน แต่ถึงกระนั้นมุมมองภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาในอดีตที่สลายตาของคนทั่วไป ยังรับรู้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาในเรื่องของการรับนักเรียนที่มาจากแหล่งชุมชนที่หลากหลายรวมถึงสถานะของนักเรียนมีหลายระดับ เข้ามาเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา โรงเรียนจึงถูกมองว่าเป็นโรงเรียนที่รองรับการเก็บตักนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ ในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครราชสีมา (กุลดา กำลังผล, สัมภาษณ์. 21 เมษายน. 2550)

จากการศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของโรงเรียนเอกชนตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียนในจังหวัดชลบุรี พบว่า ผู้ปกครองโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน และมัธยมศึกษาเอกชนในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์โรงเรียนเอกชนในจังหวัดชลบุรี ในด้านต่างๆ โดยรวมนั้นจัดอยู่ในเกณฑ์ดีหรือเรียกว่า ภาพลักษณ์โรงเรียนเชิงบวกโดยเรียงจากมากไปหาน้อย 4 อันดับ ภาพลักษณ์ของโรงเรียน คือ คุณค่าจรรยาบรรณของโรงเรียน เอกลักษณ์ของโรงเรียน บุคลิกภาพของโรงเรียน ชื่อเสียงของโรงเรียน ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ที่เกิดจากการสร้างภาพที่ดีสวยงาม และน่าประทับใจขององค์กรให้กับกลุ่มเป้าหมายหรือลูกค้า

ซึ่งในที่นี้หมายถึงผู้ปกครอง (ชลรัตน์ ชลมารค 2546 : 151-156) ขณะเดียวกันจะต้องมีการวางแผน และกำหนดขอบเขตของภาพลักษณ์องค์กรที่ต้องการให้เกิดขึ้นในจิตใจของประชาชน อาจต้องเริ่มต้นด้วยการมองดูว่าองค์กรตนเองมีจุดยืนอยู่ที่ไหน และต้องการให้ประชาชนมองภาพลักษณ์ของโรงเรียนเป็นไปในทิศทางไหนหรือต้องการให้มีความรู้สึกนึกคิด และทำที่ต่อองค์การอย่างไร องค์การทุกแห่งจะประสบความสำเร็จได้ ย่อมต้องอาศัยการมีภาพลักษณ์ที่ดี และมีเอกลักษณ์เฉพาะตนด้วย (วิรัช ลภิตนกุล. 2540 : 84-85)

จากการศึกษางานวิจัยที่ได้กล่าวมานั้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนใน

เขตเทศบาลนครนครราชสีมา เพื่อจะเป็นประโยชน์ในการสร้างภาพลักษณ์ของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ให้มีชื่อเสียงบ่งบอกถึงควมมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในองค์กร และสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา ให้เกิดการยอมรับ เชื่อถือ ไว้วางใจในองค์กร ขณะเดียวกันก็เพื่อมุ่งหาคำตอบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่นำบุตรหลานมาเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมาที่อาศัยอยู่รอบๆ โรงเรียนที่ไม่ส่งบุตรหลานมาเข้ารับการศึกษามองภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาเป็นไปในทิศทางแบบใด และรับรู้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาในเชิงบวกหรือเชิงลบ ผลการศึกษาที่ได้สามารถนำเสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษาให้ทราบถึงภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ตลอดจนเป็นแนวทางในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดขึ้น แก่โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา
2. เพื่อเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพและอาชีพของผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา ในภาพลักษณ์ของโรงเรียนด้าน บุคลิกภาพของโรงเรียน ชื่อเสียงของโรงเรียน เอกลักษณ์ของโรงเรียน และคุณค่าหรือจรรยาบรรณของโรงเรียน
2. สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ในด้านต่างๆให้มีภาพลักษณ์ที่ดีเป็นที่ยอมรับศรัทธา และทำให้เกิดความเชื่อถือจากผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา รวมถึงบุคคลทั่วไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากรใน 9 ชุมชน จำนวน 17,316 คน แยกเป็นผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 5,174 คน และชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 12,142 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ปกครองนัก

เรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 346 คน ชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 373 คน

2 ตัวแปรในการท้าววิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 สถานภาพ แบ่งเป็น

- ผู้ปกครองนักเรียน
- ชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา

2.1.2 อาชีพของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา

- รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
- ประกอบธุรกิจส่วนตัว
- รับจ้างทั่วไป

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา มี 4 องค์ประกอบดังนี้

- บุคลิกภาพของโรงเรียน
- ชื่อเสียงของโรงเรียน
- เอกลักษณ์ของโรงเรียน
- คุณค่าหรือจรรยาบรรณของโรงเรียน

3 เครื่องมือ และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นแบบสอบถามภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา แบ่งออกเป็น 3 ตอน

3.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเปรียบเทียบเป็นรายคู่ โดยวิธีการของ Scheffe

ผลการวิจัย

1. ศึกษาภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของภาพลักษณ์ทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้ดังนี้

1.1 บุคลิกภาพของโรงเรียน โดยภาพรวมผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน มีการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของโรงเรียนอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการรับรู้บุคลิกภาพของโรงเรียนอยู่ในระดับดี 9 ข้อ และอยู่ในระดับค่อนข้างดี 2 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ผู้บริหารมีบุคลิกภาพที่น่าเคารพศรัทธา และมีความน่าเชื่อถือ และครูมีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ และแต่งกายเหมาะสม รองลงมา คือ ผู้บริหารและครูมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเยี่ยมแจ่มใส ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ บริเวณโรงเรียนมีเครื่องเล่นสนามที่อยู่ในสภาพ

ใช้งานได้มีความปลอดภัย

1.2 ชื่อเสียงของโรงเรียน โดยภาพรวมผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนมีการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของโรงเรียนอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการรับรู้ชื่อเสียงของโรงเรียนอยู่ในระดับดีทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ โรงเรียนมีชื่อเสียงในการจัดการศึกษามาเป็นเวลายาวนาน รองลงมา คือ โรงเรียนสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นความถนัด และความสนใจของผู้เรียนโดยเฉพาะกิจกรรมด้านดนตรี ด้านกีฬา และชื่อของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาทำให้ผู้ปกครองนำบุตรหลานเข้ามาศึกษาต่อมากขึ้น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เป็นเลิศ

1.3 เอกลักษณ์ของโรงเรียน โดยภาพรวมผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนมีการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของโรงเรียนอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการรับรู้เอกลักษณ์ของโรงเรียนอยู่ในระดับดีทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ผู้บริหาร และครูมีความรู้ความสามารถมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ยอมรับในสังคม รองลงมา คือ ชื่อเสียงและประวัติของโรงเรียนสามารถดึงดูดให้คนทั่วไปรู้จักโรงเรียนมากขึ้น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การจัดการกิจกรรมดนตรีไทย และงานฝีมือของโรงเรียนมีความโดดเด่น

1.4 คุณค่าหรือจรรยาบรรณของโรงเรียน โดยภาพรวมผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนมีการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของโรงเรียนอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการรับรู้คุณค่าหรือจรรยาบรรณของโรงเรียนอยู่ในระดับดีทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียนปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทยมีจิตสำนึก รัก และภูมิใจในความเป็นไทย รองลงมา คือ ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารและครูเข้าร่วมกิจกรรม และช่วยเหลือสังคม

2. เปรียบเทียบภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน โดยภาพรวมผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีสถานภาพต่างกันมีการรับรู้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของภาพลักษณ์ทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้ดังนี้

2.1 บุคลิกภาพของโรงเรียน โดยภาพรวมผู้ปกครองและชุมชนมีการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในข้อ 2,3,4,5,6,7,8,9,10 และไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในข้อ 1,11

2.2 ชื่อเสียงของโรงเรียน โดยภาพรวม ผู้ปกครองและชุมชนมีการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.05 ในข้อ 1,2,3,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16 และไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในข้อ 4,5

2.3 เอกลักษณ์ของโรงเรียน โดยภาพรวม ผู้ปกครอง และชุมชนมีการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในข้อ 1,2,4,7,8,9,10,11 และไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในข้อ 3,5,6

2.4 คุณค่าหรือจรรยาบรรณของโรงเรียน โดยภาพรวม ผู้ปกครอง และชุมชนมีการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกข้อ

3. เปรียบเทียบภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามกลุ่มอาชีพของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน โดยภาพรวมผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพต่างกันมีการรับรู้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของภาพลักษณ์ทั้ง 4 องค์ประกอบได้ดังนี้

3.1 บุคลิกภาพของโรงเรียน จำแนกตามกลุ่มอาชีพของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพต่างกันมีการรับรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 จำนวน 1 ข้อ และเมื่อทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธี Scheffe พบว่า การรับรู้ที่นักเรียนแต่งกายถูกระเบียบวินัยของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 2 คู่ ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีการรับรู้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนตามองค์ประกอบบุคลิกภาพของโรงเรียน ในข้อ 10 นักเรียนแต่งกายถูกระเบียบวินัยของโรงเรียน น้อยกว่าผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว มีการรับรู้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนตามองค์ประกอบบุคลิกภาพของโรงเรียน ในข้อ 10 นักเรียนแต่งกายถูกระเบียบวินัยของโรงเรียน น้อยกว่าผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ส่วนอาชีพอื่นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

3.2 ชื่อเสียงของโรงเรียน จำแนกตามกลุ่มอาชีพของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการรับรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 จำนวน 1 ข้อ และเมื่อทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธี Scheffe พบว่า กลุ่มอาชีพต่างๆ ที่มีการรับรู้ในชื่อเสียงของโรงเรียนในข้อ 1 โรงเรียนมีชื่อเสียงทางด้านความแข็งแกร่งทางวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 มีจำนวน 1 คู่

ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีการรับรู้ในเรื่องโรงเรียนมีชื่อเสียงทางด้านความแข็งแกร่งทางวิชาการน้อยกว่าผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป

3.3 เอกลักษณ์ของโรงเรียน จำแนกตามกลุ่มอาชีพของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพต่างกันมีการรับรู้ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 จำนวน 11 ข้อ

3.4 คุณค่าหรือจรรยาบรรณของโรงเรียน จำแนกตามกลุ่มอาชีพของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพต่างกันมีการรับรู้ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 จำนวน 9 ข้อ

4. ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา ตามองค์ประกอบของภาพลักษณ์ทั้ง 4 องค์ประกอบได้ดังนี้

4.1 ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนเกี่ยวกับบุคลิกภาพของโรงเรียนมีรายข้อเรียงจากมากไปน้อยดังนี้ คือ บริเวณโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ดีมีความปลอดภัยสูงสุด รองลงมา คือ ผู้บริหาร และครูแต่งกายสุภาพเรียบร้อยมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และการออกแบบอาคารเรียนทันสมัยแข็งแรงทนทานดี ส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนเสนอแนะว่า ควรสร้างอาคารเรียนให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน สูงที่สุดรองลงมา คือ ควรขยายโรงอาหารให้มีบริเวณกว้างขวางเพิ่มขึ้น และปรับปรุงห้องน้ำให้มีจำนวนเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน

4.2 ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนเกี่ยวกับชื่อเสียงของโรงเรียนมี รายข้อเรียงจากมากไปน้อยดังนี้ คือ โรงเรียนมีความเก่าแก่ในการจัดการศึกษามานาน แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปสูงสุด รองลงมา คือ โรงเรียนมีชื่อเสียงในด้านกีฬา ด้านดนตรี ด้านวิชาการ และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนที่ดีได้รับรางวัลจากการแข่งขันต่างๆ มากมาย ส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนเสนอแนะว่า การจัดกิจกรรมของโรงเรียนควรนัดให้ผู้ปกครองมารับนักเรียนให้ตรงเวลา และควรแจ้งให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้า สูงที่สุด รองลงมา คือ ควรสนับสนุนนักเรียนยากจนแต่มีผลการเรียนดีมากขึ้น และควรมีการประชาสัมพันธ์ถึงผลงานครู ผู้บริหาร และความสำเร็จของนักเรียนในแต่ละด้านให้แก่คนทั่วไปได้รับรู้

4.3 ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของโรงเรียนมีรายข้อเรียงจากมากไปน้อยดังนี้ คือ อาคารสถานที่ของโรงเรียนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สูงที่สุด รองลงมา คือ ผู้บริหาร และครูมีคุณภาพ

และโรงเรียนมีความโดดเด่นในการจัดกิจกรรมประเพณีไทย ส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนเสนอแนะว่า คือ ควรติดป้ายชื่อโรงเรียนให้มีความเด่นชัด สูงที่สุด รองลงมา คือ ควรปลูกฝังความสามัคคีของนักเรียน และควรสนับสนุนนักเรียนให้เคารพต่อผู้ใหญ่อย่างสม่ำเสมอ

4.4 ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าหรือจรรยาบรรณของโรงเรียนมีรายข้อเรียงจากมากไปน้อยดังนี้ โรงเรียนปลูกฝังกิจกรรมคุณธรรมให้นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ รองลงมา คือ ผู้บริหาร และครูปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสามัคคี และผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการบริหารงาน ส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนเสนอแนะว่า ผู้บริหาร และครูควรทักทายผู้ปกครองให้มาก สูงที่สุด รองลงมา คือ ควรจัดทัศนศึกษาให้นักเรียนปีละ 1 ครั้ง และควรปรับปรุงมารยาทการพูดของนักเรียนไม่ให้พูดหยาบคาย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนควรสร้างอาคารเรียนให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ดังนั้นผู้บริหารสำนักการศึกษาเทศบาล และผู้บริหารโรงเรียนควรรับนักเรียนให้มีจำนวนสอดคล้องกับอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมตามเกณฑ์การจัดการศึกษา หรือควรปรับปรุงขยายอาคารเรียน และโรงอาหารให้มีจำนวนเพียงพอต่อนักเรียน

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีการรับรู้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนตามองค์ประกอบบุคลิกภาพของโรงเรียนในเรื่องการแต่งกายถูกระเบียบวินัยของโรงเรียนน้อยกว่าผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัวมีการรับรู้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนตามองค์ประกอบบุคลิกภาพของโรงเรียนในเรื่องการแต่งกายถูกระเบียบวินัยของโรงเรียนน้อยกว่าผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ดังนั้นโรงเรียนควรเข้มงวดในเรื่องการแต่งกายของนักเรียนให้ถูกระเบียบวินัยให้มีเอกลักษณ์ที่แสดงถึงสัญลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาให้มีความโดดเด่น เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ให้มากขึ้น

1.3 จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจมีการรับรู้ภาพลักษณ์

ของโรงเรียนตามองค์ประกอบชื่อเสียงของโรงเรียนด้านความแข็งแกร่งทางวิชาการน้อยกว่าผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ดังนั้น โรงเรียนควรสร้างจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ในเรื่องของวิชาการให้เพิ่มมากขึ้น

1.4 จากผลการวิจัยเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียนที่ส่งบุตรหลานเข้าเรียน ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา กับชุมชนที่อาศัยในเขตเทศบาลนครนครราชสีมาที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา รับรู้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนแตกต่างกัน ดังนั้นโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จึงต้องมีการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของโรงเรียนให้มากขึ้น และต้องสร้างภาพลักษณ์ในทางที่ดีให้ประจักษ์แก่สายตาของชุมชนทั่วไปได้รับรู้ภาพลักษณ์ให้มากขึ้น เพื่อที่ชุมชนจะสามารถรับรู้ภาพลักษณ์ของโรงเรียน และนำข้อมูลที่เป็นจริงไปเผยแพร่ในทางบวก

1.5 จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนมีความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ควรสร้างอาคารเรียนให้เพียงพอต่อนักเรียน ควรจัดเครื่องเล่นสนามให้มีความหลากหลายทนทาน และควรติดตั้งหลังคาคลุมการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนควรนัดให้ผู้ปกครองมารับนักเรียนให้ตรงเวลา และควรแจ้งให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้า ควรประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ของโรงเรียนให้ผู้ปกครอง และคนทั่วไปได้รับรู้ให้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งผู้บริหาร และครูควรทักทายผู้ปกครองให้มาก รวมทั้งควรจัดบริเวณสำหรับให้ผู้ปกครองมารอรับบุตรหลานในบริเวณโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา กับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน

2.2 ศึกษาความภาคภูมิใจของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมาที่มีต่อโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา

2.3 ศึกษารูปแบบภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา

2.4 ศึกษาศาภาพลักษณ์ที่มีอิทธิพลส่งผลให้ผู้ปกครองนักเรียนนำบุตรหลานมาเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา

บรรณานุกรม

กุลดา กำลังผล. **ครูชำนาญการ**. สัมภาษณ์. 21 เมษายน. 2550.

ชลรัตน์ ชลมารค (2546). **ภาพลักษณ์ของโรงเรียนเอกชน ตามการรับรู้ของผู้ปกครอง**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทองสุข สว่างงาม. **ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 1 (บุรพาวิทยากร)** สัมภาษณ์. 8 พฤษภาคม. 2550.

พระราชบัญญัติการศึกษาพ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

โรงเรียนเทศบาล(บุรพาวิทยากร). **ฝ่ายวิชาการ**. (2549-2550). แผนพัฒนาโรงเรียน (ธรรมนูญสถานศึกษา). ฝ่ายวิชาการ.

วิรัช ลภิตนกุล. (2540). **การประชาสัมพันธ์ฉบับสมบูรณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมบูรณ์ ต้นยะ. (2548). **วิทยาการวิจัย**. นครราชสีมา : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

สิริกาญจน์ วงศ์โสภณ. รองผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครนครราชสีมา. สัมภาษณ์. 25 พฤษภาคม 2550.

กำหนดการประชุมทางวิชาการ
เพื่อเสนอผลงานวิจัย ครั้งที่ 4

“มหาวิทยาลัยกับการ
พัฒนาพื้นที่ภาคอีสาน
บนฐานความรู้”

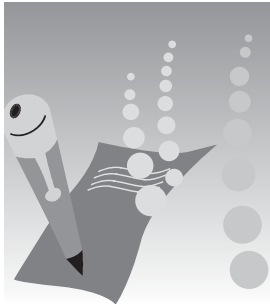
ห้อง 8 (อาคาร 27 ชั้น 3) ภาษาศาสตร์

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : พศ.ดร.สายสุรีย์ เต็มสินสุข
ให้ความเห็น : พศ.ดร.สมเกียรติ ภู่วิวัฒน์วิบูลย์
พศ.ดร.สุวัฒน์ ช่างเหล็ก

RESEARCH

A Study of Language Usage in Statements of Purpose in Educational Abstract

Dr. Natthapat Saisena

Suan Dusit Rajabhat University Bangkok, Thailand

Abstract

A statement of purpose is an obligatory element in academic works, therefore, this research attempts to investigate sentence patterns, language forms, and verbs used to communicate the purpose of the study. The corpus consists of 108 abstracts in the field of education from leading American and Canadian universities. The findings of this study revealed that most writers preferred to use a simple sentence to communicate the purpose. The second preference was the use of complex sentence whereas the least preferred option was the compound complex sentence. The results of this study also illustrate particular language forms for stating the purpose in academic writing. They preferred to use verbs to nouns to express the purpose. The verbs “examine / examined” occurred most frequently. They also used the verb “investigate / investigated” quite often in their writing. The researchers seldom used verbs such as reports, ascertain, demonstrate, present. The results of this study provide information which can enhance learners’ academic writing ability. Additionally, these findings suggest that material writing for academic works should include language forms as well as relevant expressions as a guideline for writers to write academic works effectively. Since this study focuses on the study of the statement of purpose, there should be similar studies to investigate language structures exemplifying other functions in academic writing. There should also be studies in other fields besides from education to compare and contrast the findings.

1. Introduction

The importance of abstracts is becoming more important especially in the online world (Salager-Meyer, 1992). An abstract helps readers quickly determine the value of a work and decide whether the full text should be read (Chandler, 1997). Abstracts are also important tools in electronic searches based on keywords from the body of a text (Cross & Oppenheim, 2006).

Many previous studies have investigated the structure of abstracts in terms of genre analysis or move analysis (King, 1976; Blakeborough & Oppenheim, 1980; Snizek et al., 1991; Hartley & Sydes, 1995; Wheatly & Armstrong, 1997; Armstrong & Wheatley, 1998; Fox & Hartley, 2003). However, very few studies have investigated the linguistic features used to communicate a particular function in each move (Frahm, 1986). Although the study of genre analysis helps readers understand the structure of an abstract, little knowledge about the sentence patterns or expressions exemplifying each move especially the statements of purpose which outline the purpose of the present research has been existed. Knowing what the statement of purpose can help both readers and writers read and write abstracts effectively in this section.

Academic writing has remained a problem in English non-native speaking countries (Busch-Lauer, 1995) especially Thailand, China, Korea, or Japan. Knowing an abstract format and their linguistic features will help scientists or students to read or write abstracts successfully (Martin-Martin, 2004). Moreover, the objective of the article or study is the most crucial information that the reader will use to decide whether to continue reading the whole or not, so it is useful to present the knowledge in this area. Therefore, this study aims to analyze the sentence patterns, language forms, and verbs used in writing statements of purpose in order to add knowledge to this field and with the hope that the findings of this study will be useful and practical to the persons dealing with abstracts.

2. Significance of the study

The study of this corpus in academic writing will be beneficial to curriculum developers, material writers, teachers, and students. Leech talked about corpora as follows:

The use of corpora in language teaching situations owes much to the work of Tim Johns, who developed data-driven learning (DDL) for use with the international students at the University of Birmingham. The students acted as language detectives. They discovered fact about the language they are learning for themselves from authentic examples. This supports learning, partly because students are motivated to remember what they have worked to find out. In addition, corpus data can reveal previously unnoticed patterns, which students may notice something that a teacher has overlooked or that no textbook covers (Leech, 1997, p.170).

3. Objectives of the study

The objectives of this study are the following:

1. to investigate sentence patterns in terms of simple, compound, complex and compound complex sentences.
2. to examine the language forms used in a statement of purpose in educational abstracts.
3. to explore the verbs used to indicate purpose in educational abstracts.

4. Literature Review

The literature review of this study focused on six areas namely: 1) the importance of abstracts 2) statement of purpose 3) sentence patterns 4) language forms 5) verbs expressing purpose, and 6) roles of corpora.

4.1 The importance of abstracts

An abstract is a stand-alone statement that briefly conveys

the essential information of a paper, article, document or book; presents the objective, methods, results, and conclusions of a research project; and has a brief, non-repetitive style (Berkenkotter & Huckin, 1995). An abstract in terms of the communicative purpose(s), the abstract presents a faithful and accurate summary, which is representative of the whole article. The searcher usually included some indication of methodology, experimental procedures, data collection and finding in the present research. An abstract contains the important element, the statement of purpose, which occurs at the beginning of an abstract (Bhatia, 1993, p. 82). Researchers often describe their objectives in their abstracts in order for a reader to have a clear idea of what they set out to accomplish (Chan, 2001). There is usually a general objective written in one sentence (Swales, 1994). Details of more specific objectives are given in following sentences.

4.2 Statement of purpose

The obligatory element in Move 3 Step 1 in an abstract is stating the purpose. He also pointed out that in this step the author or authors indicate their main purpose or purposes. Typical examples drawn from RA introductions are: a) This paper reports on the results obtained, b) The aim of the present paper is to give c) In this paper we give preliminary results of d) The main purpose of the experiment reported here was to e) This study was designed to evaluate f) The present work extends the use of the last model g) We now report the interaction of (Swales, 1993).

Graetz claimed that an abstract has particular character, and he explained the language of abstract as follows:

The abstract is characterized by the use of past tense, third person, passive, and the non-use of negatives. It avoids subordinate clauses, uses of phrases instead of clauses, words instead of phrases. It avoids abbreviation, jargon, symbols and other language shortcuts which lead to confusion. It is written in tightly worded sentences, which avoid repetition, meaningless expressions, superlatives, adjectives, illustrations, preliminaries, descriptive details, examples, footnotes. In short it eliminates the redundancy which the skilled reader counts on finding in written language and which usually facilitates comprehension (Graetz, 1985, p.125).

Swales observed tense used in purposive statement. His observation partly supported Graetz's notion that in cases where the deictic refers to the type of inquiry (investigation, study, experiment, etc. Do not use etc in academic writing), authors may choose between present and past. However, in cases where the deictic refer to the genre (paper, report, note, review, etc.) tense is restricted to the present. For example, "The purpose of this investigation is/was to", "This report is to" (Swales, 1993).

4.3 Sentence Patterns

A mastery of language for stating the purpose is not enough. Writers must know how to write purposive statement effectively. A more reliable way to improve writing is to increase the knowledge of sentence structure. They also claimed that a straightforward statement usually has a subject and a verb. According to them, an effective sentence is one which can be easily and unambiguously understood on a first reading. The most commonly-voiced complaint about sentences is that a reader needs to re-read them because they are too long and rambling and/or unclear (Petelin

and Durham, 2000).

Smalzer claimed that a writer who uses the same kind of sentence over and over produces boring writing. Using diverse sentence types adds interest and variety to writing. Writers achieve variety by using all three sentence types: simple, compound, and complex (Smalzer, 1996).

4.4 Language forms

In general you can state the purpose of the action in many ways. In both spoken and written language, the most common type of purpose clause is a to-infinitive clause such as, Anna went to the market to buy some meat. Informal writing, you can also introduce a purpose clause with so that or in order that. These finite purpose clauses usually contain a modal verb. For examples, He has studied hard so that he will be able to pass the exam. There are also other ways of expressing purpose in English. The most common ones are: with a view to, with the intention of, with the object/aim of, for the purpose of. If you use these phrases, they are followed by the 'ing form.

Petelin and Durham mentioned that effective writers have learned to integrate knowledge of text conventions, interpersonal goals, content, and language. Writers can improve their writing skills on their own, but they may benefit more from working with relevant instances found in the authentic text. Therefore, this issue calls for the necessity to study not only patterns but also language usage of a particular type of text (Petelin and Durham, 2000).

Although there are various expressions to communicate the purpose, Saranastaporn claimed that academic writing has a certain pattern. There are specific language forms that serve a particular function. If learners can identify the subject, verb, and object of a sentence; they can apply that knowledge to create a variety of sentences that are appropriate to their writing. She also proposed grammatical structures used to state the purpose in academic writing. She further classified these structures into the three following groups: 1) use a noun as a signal word to indicate the purpose; such as 'purpose', 'aim', 'goal', 'objective', 'reason'; 2) use a verb to announce the purpose of the study such as 'investigate', 'explore'; 3) use a design or methodology to present the purpose such as 'paper', 'book', 'research' (Saranastaporn, 2007).

4.5 Verbs expressing purpose

Aside from selecting appropriate sentence patterns, writer needs to choose the right words to convey the intended meaning. Words are the tools for writers. The more proficient they are with words, the greater their writing skills are. Writers must use words that most people can understand and make every word count, so that the readers can absorb the message as proficiently and accurately as possible (Petelin and Durham, 2000).

There has been no research working with words expressing purpose. However, the researcher such as Gredhill analyzed the corpus of research articles in the field of cancer research to find out words frequently occur. The corpus was divided so that Titles, abstracts, and the sections Introduction, Method, Results and Discussion are treated separately, allowing comparisons to be made between them. used the Keywords' program software. He identified the words that were most significantly found in each part of the research article. He

noted, for example, that in method and results sections, the following kind of words are significant: research process verbs such as added, performed, incubated, obtained, dried; verbs of observation such as shown, described, reported, expected; specific methodological terms such as solution, temperature, buffer (Gledhill, 1995).

4.6 Roles of corpora

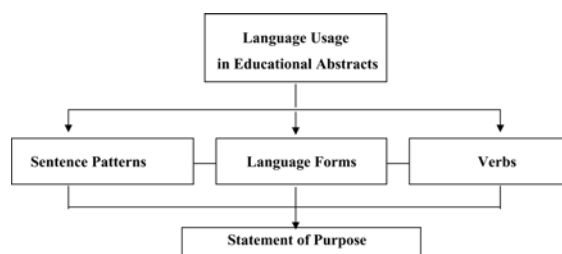
Tsang and Wong studied the effect of explicit grammar teaching on student writing. They claimed that there were indications that the students were able to write with greater readiness and use more mature syntax. They also mentioned that grammar teaching affects student accuracy in the use of the target language in their writing and also the range of choice of structure and vocabulary available to them for use in writing (Tsang and Wong, 2000).

Sinclair and Stubbs mentioned that the study of corpora has the potential for two major effects upon the professional life of the language teacher. Firstly, corpora lead to new descriptions of a language, so that the content of what the language teacher is teaching is perceived to change in radical ways. Secondly, corpora themselves can be exploited to produce language teaching materials, and can form the basic for new approaches to syllabus design and to methodology (Sinclair and Stubbs, 1996). McEnery, Xiao and Tono supported the view of Sinclair and Stubbs that corpora play an important role in language education because they provide more realistic examples of language usage. In addition, however, corpora may provide data, especially frequency data which may further alter what is taught (McEnery, Xiao and Tono, 2006).

By reviewing the literature concerning the statement of purpose in academic writing, it can be concluded that the statement of purpose is an obligatory element of an abstract. This type of statement has particular language patterns and they can be expressed in different ways. However, the language of abstract must be concise and complete, and it can represent the whole text. Using the authentic language that contains instances of the most frequent patterns and frequent words, then that collection (corpus) will exemplify what the learners need to know.

5. Conceptual Framework

The conceptual framework below illustrates the concept of this study. The statement of purpose in educational abstracts is analyzed to find out types of sentence patterns, language forms, and verbs employed in academic writing.

6. Methodology

The corpus and methodology employed in this study are discussed in the following:

6.1 Corpus

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

6.1.1 Criteria to select the corpus: First of all, the researchers studied the criteria how to select the appropriate corpus for the analysis in this study. To select the corpus, five criteria were specified: homogenous disciplines, size of corpus, variety of sources, availability, and variety of authors. First, the text corpus from a unique discipline is needed so that the organization and linguistic features are significant. Second, the size of the corpus should be large enough in order to provide strong results. Third, a good corpus used for classroom purposes should comprise at least 50,000 running words (Salager-Meyer, 1992). Fourth, the texts included in the corpus should be available for everyone to access so that the selected texts can be representative of the language found in general, not just in specific areas. Finally, the appropriate general academic text corpus should not allow texts that include only a few authors in the corpus construction. A variety of authors is needed so that the corpus is not influenced by only some authors.

6.1.2 Corpus selection: From the criteria of the corpus selection above, the researchers decided to select the corpus from 108 abstracts in the field of education from leading American and Canadian universities such as Illinois State University, the University of Washington and the University of Pittsburgh. All abstracts were randomly collected from the e-database of full text dissertation, so they were available for everyone to access. The authors are varied so that the corpus was not influenced by only some authors. The statement of purpose of each abstract was selected to study because it was the obligation move and no study was conducted on this move. The statement of purpose was identified by using Quirk, Greenbaum, Leech, and Svartvik (1985), Santos (1996), and Soranastaporn (2007) as guidelines. Then they were collected in a list, starting from abstract numbers 1 to 108.

6.1.3 Corpus analysis: The statements of purpose were analyzed in terms of sentence patterns namely; simple, compound, complex and compound complex. The statements were then categorized according to the similarities of their language structures. The structures of the statements of purpose of each category were labeled and displayed in tables.

To study the statements of purpose further, verbs used to indicate purpose were analyzed using the AntConc program. AntConc is a highly versatile concordance that provides support for many advanced concordancing features. It was developed by Laurence Anthony of Waseda University, Japan.

6.1.4 Reliability of Corpus analysis: Two researchers were coders. They met, discussed, and practiced to code the corpus before analyzing this corpus individually and independently. Then results of corpus analysis were compared and contrasted. Moreover, two mentors (one Thai and one English native speaker) were consulted.

6.2 The analysis tools

Four analysis tools were used in this corpus study: The two coders, statement of purpose structures, coding schemes, and a spreadsheet. Two coders analyzed the abstracts for this study. Statement of purpose structures were used to identify statements of purpose patterns. A coding scheme was designed by the researchers for coding. A spreadsheet was used for collecting all coding results.

6.3 Statistics

1. Frequency and percentage were used to calculate numbers and percentages of the moves which were used in the abstracts: types of sentences and frequencies of verbs indicating purpose.

2. Inter-rater reliability was used to find the reliability of the two coders.

7. Findings

The findings of this study are discussed regarding sentence types, language forms, and verbs used in the statements of purpose in academic abstracts.

7.1 Sentence Types

The statements of purpose from 108 abstracts of leading American and Canadian universities were studied and the results revealed that Sentence types of the statements of purpose were analyzed in terms of simple, compound, complex and compound complex sentences as illustrated in Table 1. To facilitate the classification of sentence types, codes are given as follows:

1. simple sentence	2. compound sentence
3. complex sentence	4. compound complex sentence

Table 1 shows types of sentences the researchers used in stating the purpose. These items should be listed from highest to lowest.

Types of sentences	Use Frequency	Percentage
Simple Sentence	84	58.74
Complex Sentence	44	30.77
Compound Sentence	9	6.29
Compound Complex Sentence	6	4.20
Total	143	100

The findings revealed that the researchers used simple sentences to indicate the purpose of study most frequently. The second type of sentence used was a complex sentence. The researchers seldom employed compound complex sentences.

7.2 Language Forms

The following language forms, indicating statements of purpose employed by the writers of this study, were categorized into three groups as shown below.

Group1. Nouns used to express the statements of purpose such as 'aim', 'purpose', and 'problem' as illustrated in Tables 2 and 3.
Table 2 General pattern 1

Det.	(adj.)	aim purpose problem	Of	det.	study research	V. to be (present/past)	to infinitive

Table 3 Examples of general pattern 1

The	aim purposes problem	of	this the	study research	is was	to infinitive not only to... but also (to)...
The (major) One	purposes	of	this the	study research	is was	to infinitive
One of the	purposes					
Other	purposes				were	

The examples of statements of purpose used in the educational abstract studies found in group 1 were as follows:

Example (from abstract no. 76, sentence 1)

The aim of this study was to investigate the attitudes and approaches in a graduate program training future school administrators toward preparing its students to act as leaders in promoting emotional intelligence, with the goal of increasing understanding of how future administrators might be prepared to work effectively in this role.

Group 2 Use verbs to express the statements of purpose as illustrated in Tables 4 and 5.

Table 4 General pattern 2

Det.	Noun/ Phrase/ Clause		V. present tense V. past tense V. future tense
Pronoun (subject)		(also)	
Det.	Noun		negative verb...but rather + V.2
Clause			V. past tense + to infinitive

Table 5 Example of General pattern 2

The	study research dissertation document	examines/examined investigates/investigated (how) explored/determined compares/describes presents/identified focuses on/ascertained surveyed/demonstrates delineates reports/attempts attempted aimed sought
It	also	

Example (from abstract no. 26, sentence 1)

This study examined the perceptions of university presidents and public relations officers as to the responsibilities, required skills and position related activities of public relations officers in private universities in Thailand.

Group 3 Research design/methodology used to express the purpose as illustrated in Table 6 and 7.

Table 6 General pattern 3

Det.	Noun/Noun phrase	Passive Voice	to infinitive
Noun phrase	Passive voice		as...
Noun phrase	Passive voice		by + gerund verb

Table 7 Examples of general pattern 3

This	study case study	was designed	to gather...
Leadership styles, culture, and vision		were examined	as...
The images of private vocational educational in Thailand		were studied	by analyzing...

Example (from abstract no. 107, sentence 1)

This study was designed to gather information from female secondary principals concerning biographical characteristics, personality types, and key life experiences.

Table 8 shows frequency of language forms the researchers used in stating the purpose

Types language forms	Frequency use	Percentage
Group 1 Use nouns to express the purpose	62	44.93
Group 2 Use verbs to express the purpose	66	47.82
Group 3 Use research design/methodology	10	7.25
Total	138	100

The writers in this study prefer to use verbs to express the purpose. The second preference is the use of nouns. However, the percentage is slightly different. The findings also show that the research design/methodology is seldom used.

7.3 Verbs Used to Indicate Purpose in Educational Abstracts

Verbs used to indicate purpose in this study were also examined to find out how often they occur in the statement of purpose. The findings are shown in Table 8.

Table 8 Frequencies of verbs indicating purpose. These items should be listed according to their rank (highest to lowest.)

Verbs	Expressions indicating purpose of study	Freq	Rank
examine(s),(ed)	The purpose of this study was to examine...	33	1
investigate(s),(ed)	The purpose of this study was to investigate...	27	2
determine(ed)	The purpose of this study was to determine...	14	3
explore(ed)	The qualitative portion of the study explored...	14	3
identify(ies),(ied)	The purpose of this study was to identify...	9	5
focuses(ed)	This research focuses on...	6	6
assess	The purpose of this study was to assess...	5	7
develop(s)	The purpose of this study was to develop...	5	7
describe(s)	The threefold purpose of the research was: to describe...	5	7
understand	The purpose of this study is not only to understand...	3	10
surveyed	This study surveyed...	3	10
report(ed)	This dissertation uses these guidelines to report...	3	10
aimed	The research aimed to ...	2	13
compares	This study also compares ...	2	13
presents	This study presents ...	1	15
ascertained	This study ascertained ...	1	15
demonstrates	This study demonstrates ...	1	15

The findings show that to indicate the purpose, writers used “examine / examined” most of the time. They also used the verb “investigate/investigated” quite often in their writing. The researchers seldom used verbs such as ascertain, demonstrate, and present.

8. Discussion of the Study

8.1 Sentence Types

The sentence type that most researchers in this study used to indicate the purpose is the simple sentence. This finding supports Graetz’s notion (1985) that the language of abstract is written in tightly worded sentences. The result also confirms the idea of Petelin and Durham (2000) that the effective sentence can be easily and unambiguously understood on a first reading. However, long sentences need to be reread because they are too long, rambling and unclear. In general, the basic principles of the sentence focus on actors and actions. The subject of a sentence points to the actor, and the verb of the sentence describes the important action. Readers usually look for clarity. They want to read with ease. Therefore, the writers in this study preferred to use simple sentences possibly because they were easy for readers to comprehend.

8.2 Language Forms

From the analysis, it was found that the researchers in this study employed specific forms in academic writing which supports Saranastaporn (2007)’s notion. The researchers in this study employed three types of language forms: use of nouns, verbs and research design/methodology to express purposive statements. They used three types of language forms namely; the use of nouns, verbs, methods/designs to express the purpose of this study. Among these three language forms, they used verbs most frequently. The second preference was using nouns to express the purpose. The writers preferred to use verbs and nouns to express the purpose whereas research design/methodology seldom occurred. The writers used verbs most of the time might be that the function of verbs is to state the action of the subject in that sentence. To make the purpose of the study clear for the readers, the writers emphasized verbs specifically by using ‘is to/ was to + V. infinitive’ to announce their intention what to do in their studies.

8.3 Verbs Indicated Purposes

The findings also showed that to indicate the purpose, writers used ‘examine / examined’ most of the time. They also used the verb ‘investigate/investigated’ quite often in their writing. The researchers seldom used verbs such as ascertain, demonstrate, and present. The findings in this case might be implied that the nature of most studies in education is limited to examination and investigation. It is interesting to observe that verbs used in purposive statements are usually placed after is/was to + V. infinitive such as is/was to investigate, was to examine, was to access, is/was to understand, was to determine, was to explore, was to describe, was to identify. The findings also revealed that ‘was to + V. infinitive’ was used more in the past tense than in the present. The researchers preferred to use phrasal verbs; is/was to + V. infinitive might be that these forms are used to indicate the intention. Since a purposive statement show the intention of the researchers; what the researchers intend to do in their study, the most effective form of verbs in this context might be ‘is/was to + V. infinitive’. When the researchers use ‘is/was to + V. infinitive’, the subject of this kind of sentence usually begins with ‘The purpose/aim of this study’. However, the researchers used ‘The purpose of this study’ most frequently. This noun phrase sometimes contains other modifiers such as ‘One/The other/The primary purpose of this/this qualitative/descriptive study’. Surprisingly, there is only one statement in this study using ‘The problem’ as a subject instead of ‘The purpose’.

9. Application of the Study

The findings of this study can be utilized for academic writing. They will facilitate both learners and teachers in this area. In addition, material writers can apply these findings as a source of authentic texts which will make academic writing more meaningful. Material writing for academic works should include language forms as well as relevant expressions as a guideline for writers to write academic works effectively. The findings will also be a useful guideline for EAP curriculum developers.

10. Suggestions for Further Study

Since this study focuses on the study of the statement of purpose, there should be similar studies to investigate language structures exemplifying other moves in academic writing. The statement of purpose is the most crucial part of abstract writing, there should be studies of purposive statement in other fields besides education to make comparison of the findings across disciplines.

11. Conclusion

The results of this study can be concluded that the writers used a simple sentence to indicate the purpose of study most frequently. The findings revealed that the writers employed specific language forms to indicate the purpose. Among these three language forms are the use of verbs, nouns, and methods/designs. In this study the most preferred form is the use of verbs. The verbs ‘examine’ and ‘investigate’ are popular to express the purpose in this study whereas the verbs ascertain, demonstrate, present are the least popular. When verbs were used, they frequently occurred after is/was to such as is to investigate was to examine. However, these phrasal verbs occurred more often in the past tense than in the present tense. When the writers used phrasal verbs ‘is/was to + verb infinitive’, the subject of this kind of sentence is a noun phrase usually beginning with ‘The purpose / aim of this study’.

References

- Armstrong, C. J., & Wheatley, A. (1998). **"Writing abstracts for online databases"**. *Program*, 32(4), 359–371.
- Bardovi-Harlig, K. (1995). **A narrative perspective on the development of the tense/aspect system in second language acquisition**. *Studies in second language acquisition*.
- Berkenkotter, C., & Huckin, N. T. (1995). **Genre knowledge in disciplinary communication: cognition, culture, power**. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Bhatia, V. K. (1993). **Analysing genre: Language use in professional settings**. London: Longman.
- Bhatia, V.K., (1991a). **A Genre-Based Approach to ESP Materials Development**. *World Englishes*, 10 (2) , 1 – 14.
- Bhatia, V.K.. (1993). **Analyzing Genre: Language Use in Professional Settings**. London: Longman.
- Blakeborough, L., & Oppenheim, C. (1980). "The readability and information content of new law abstracts and old law abridgements". *Journal of Chartered Institute of Patent Agents*, 10, 86–92.
- Busch-Lauer, I.-a. (1995). **Abstracts in German medical journals: a linguistic analysis**. *Information Processing & Management*, 31(5), 769–776.
- Chan, S. K., & Foo, S. (2001). **What information studies experts say about the abstract genre: sharing common ground with language experts**. Paper presented at the Troc. Malaysia international conference on languages, literatures and cultures (MICOLLAC 2001).
- Chandler, D. (1997). **An Introduction to Genre Theory**. (WWW document) <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/intgenre/intgenre.html> (July 9, 2008)
- Chiang, T., (2001). **Register in Academic Writing: A Comparative Analysis of the Formal and Informal Writing Styles of EFL College Students**. Shih Chien University
- Cooper, Linda, 2006. "The Abstract Corpus analysis of meaning", file: \SuanDusit RPI\corpus analysis\text-analysis.htm
- Cross, C., & Oppenheim, C. (2006). "A genre analysis of scientific abstracts". *Journal of Documentation*, 62(4), 428–446.
- Cross, C., & Oppenheim, C. (2006). "A genre analysis of scientific abstracts". *Journal of Documentation*, 62(4), 428–446.
- Fox, C., & Hartley, J. (2003). "Abstracts, introductions and discussions: How far do they differ in style?" *Scientometrics*, 57(7), 389–398.
- Frahm, G. F. (1986). **What is the role of abstracts in language teaching?** *ESpecialist*, 14, 63–68.
- Gledhill, C. (1995). **Collocation and Genre Analysis: The Phraseology of Grammatical Items in Cancer Research Abstracts and Articles**. *Zeitschrift furAnglistik and Amerikanistik* 43:11–29.
- Graetz, N. (1985). **Teaching EFL students to extract structural information from abstracts**. In J. M. Ulijn, & A. K. Pugh
- Graetz, Naomi (1985). **Teaching EFL students to Extract Structural Information from Abstracts**. In Ulijn and Pugh (eds.)
- Hartley, J., & Sydes, M. (1995). **"Structured abstracts in the social sciences: Presentation, readability, recall"**. BLR&DD report 6211.

กำหนดการประชุมทางวิชาการ
เพื่อเสนอผลงานวิจัย ครั้งที่ 4

“มหาวิทยาลัยกับการ
พัฒนาพื้นที่ภาคอีสาน
บนฐานความรู้”

ภาคผนวก

RESEARCH

กำหนดการประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย ครั้งที่ 4

“มหาวิทยาลัยกับการพัฒนาพื้นที่ภาคอีสานบนฐานความรู้”

วันที่ 14-15 สิงหาคม 2551 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
 โดยความร่วมมือระหว่างเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 กับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
 และ จังหวัดนครราชสีมา องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา
 สมาคมอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา

วันที่ 14 สิงหาคม 2551

สถานที่ ห้องประชุมสุวัจน์ ลิปตพัลลภ (อาคาร 9 ชั้น 3)

08.15-09.00 น.	ลงทะเบียน	
09.00-09.30 น.	กล่าวต้อนรับ	โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เศวณิต เสดธานนท์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
	กล่าวเปิดประชุม	โดย นายสุธี มากบุญ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา
	กล่าวนำการประชุม	โดย ศ.ดร. ปิยะวัติ บุญ-หลง ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
09.30-10.30 น.	นำเสนอผลงานวิจัย	การสำรวจสถานภาพและทิศทางการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา” โดย ผศ.ดร.ประเทือง จินตสกุล และ ผศ.ดร.ณภัทร น้อยน้ำใส
10.30-12.00 น.	การเสวนา “ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด”	โดย นายสุธี มากบุญ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา นายทวิสันต์ โฉมณารักษ์ ประธานกิตติมศักดิ์หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา นายชัยโรจน์ เตชะเกสรี เลขาธิการสภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา นพ.สำเร็จ แหียงกระโทก นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา นายกฤษฎา หิรัญกิจ ประธานสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย พระครูใบฎีกาภูมิล อมรปัญญา (หลวงตาแช) วัดอาศรมธรรมทายาท ดำเนินรายการโดย ดร.ปรีชา อุตระกุล

12.00-13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน (ณ หอประชุมอนุสรณ์ 70 ปี)

13.00-16.00 น. ห้องย่อยการเสวนาและนำเสนอข้อมูลทางวิชาการในประเด็นที่สำคัญ
 ต่ออนาคตคนโคราช

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

วันที่ 15 สิงหาคม 2551

สถานที่ ห้องประชุมสุวัจน์ ลิปตพัลลภ (อาคาร 27 ชั้น 3)

09.00-10.30 น.	การสังเคราะห์ผลการเสวนา “อนาคตคนโคราชบนฐานองค์ความรู้”	
	ด้านเศรษฐกิจ :	ข้าว มันสำปะหลัง การท่องเที่ยว SMEsและวิสาหกิจชุมชน
	ด้านสังคม :	เด็ก เยาวชน สุขภาวะ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	โดย	ผศ.ชัคตตรัย ริยะสวัสดิ์ และ อาจารย์เอกรัตน์ เอกศาสตร์ ดร.ณัฐินี ทองดี ผศ.ดร.ประมุข กอปรสิริพัฒน์ และ ดร.สมบัติ ฤทธิเดช อาจารย์ทวี วัชรเกียรติศักดิ์ และ อาจารย์อ้อยทิพย์ เกตุเอน ผศ.ดร.ณภัทร น้อยน้ำใส และ นายธนัญชัย วรรณสุข ดร.ชูภาศิริ อภินันท์เดชา
	ดำเนินรายการ	โดย ผศ.ดร.อดิศร เนาวนนท์
10.30-12.15 น.	เสวนาโต๊ะกลม	“เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกับบทบาทการพัฒนาพื้นที่ภาคอีสาน”
	โดย	ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย(สกว.) รศ.ดร.สุริชัย หวันแก้ว ผอ.สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นายภูมิภักดิ์ พัทธกะเชื่อนพันธ์ ผอ.สำนักบริหารการวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น นายวีระ จันทศิริพักษ์ นายอำเภอสูงเนิน ผศ.นิรันดร์ กุลทนนท์ ผอ.สถาบันฝ่ายวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ นางวิระ จันทศิริพักษ์ นักวิชาการอิสระ
	ดำเนินการเสวนา	โดย ผศ.ดร.บัญชา แก้วส่อง
12.15-13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน	
13.00-15.00 น.	แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสรุปผลการประชุม	
15.00-15.30 น.	ปิดการประชุม	

หมายเหตุ : วันที่ 15 ส.ค.51 เวลา 09.00-12.00 น. นำเสนอผลงานวิจัยห้องบัณฑิตศึกษา (09.09.12)

นำเสนอผลงานวิจัย “การสำรวจสถานการณ์และทิศทางการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา”

ณ ห้องประชุมสุวัจน์ ลิปตพัลลภ

โดย ผศ.ดร.ประเทือง จินตสกุล และ ผศ.ดร.ณภัทร น้อยน้ำใส

ห้อง 1 ข้าว มั่นสำปะหลัง (09.08.05)

ผู้ดำเนินรายการและนำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : ผศ.ชัคตกรัย ริยะสวัสดิ์ และ อาจารย์เอกรัตน์ เอกศาสตร์
ให้ความเห็น : นายทศพล ดันติวงษ์ และ นายปราโมทย์ คงทอง พ่อจันทน์ที่ ประทุมภา
นักวิชาการ (เชิงสังเคราะห์) โดย รศ. สุจินต์ สิมารักษ์

เวลา	ชื่องานวิจัย	ผู้นำเสนอ	สังกัด
13.00-13.20 น.	ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการข้าว กรณีศึกษา : วัฒนธรรมการ ทำอาหารจากข้าวของชาวไทยเชื้อสายลาว	อ.เชาวลิต สิมสวดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
13.21-13.40 น.	การศึกษารูปแบบการส่งเสริม การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่เหมาะสม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร	ผศ. ดร.ประวิติ สมเป็น	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
13.41-14.00 น.	การดัดแปลงกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวพร้อม บริโภค	อ.ปทุมพร ไสตถิรัตนพันธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ห้อง 2 การท่องเที่ยว (09.08.06)

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : ดร.ณัฐินี ทองดี
ให้ความเห็น : นายกนกฤท หิรัญกิจ รศ.ดร.สุนัย เลี้ยวเพ็ญวงศ์ และ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง

เวลา	ชื่องานวิจัย	ผู้นำเสนอ	สังกัด
13.00-13.20 น.	ภาวะผู้นำของกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยวเขตอีสานใต้	ผศ.ศศิธร นิธิปริชา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
13.21-13.40 น.	การพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต. ในกลุ่มอีสานใต้	ผศ.นันทพร อติเรกโชติกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ห้อง 3 เด็ก เยาวชน และการศึกษา (ห้องประชุมสุวัจน์ ลิปตพัลลภ อาคาร 9 ชั้น 3)

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : ผศ.ดร.ประมุข กอปรสิริพัฒน์ และ ดร.สมบัติ ฤทธิเดช
ให้ความเห็น : อาจารย์เต็มดวง ตริธัญญพงศ์

เวลา	ชื่องานวิจัย	ผู้นำเสนอ	สังกัด
13.00-13.20 น.	การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยงของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	ผศ.ดร.สมบุญรณ์ ดันยะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
13.21-13.40 น.	บทบาทของหนังสือพิมพ์ต่อพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองของประชาชนในเขต เทศบาลเมือง จ.บุรีรัมย์	อ.อรรณพ แสงภู	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
13.41-14.00 น.	การศึกษาความต้องการและรูปแบบการพัฒนาดนเองของครู ผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7	อ.อานภาพ ธงภักดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
14.01-14.20 น.	การศึกษารูปแบบและความหมายของภาพจิตรกรรมที่เพดานวัดปทุมคงคา (วัดนอกอก)	อ.บุญกอง อินตา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ห้อง 3 เด็ก เยาวชน และการศึกษา (ห้องประชุมสุวัจน์ ลิปตพัลลภ อาคาร 9 ชั้น 3) (ต่อ)

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : ผศ.ดร.ประมุข กอปรสิริพัฒน์ และ ดร.สมบัติ ฤทธิเดช
ให้ความเห็น : อาจารย์เต็มดวง ตริธิญญพงศ์

เวลา	ชื่องานวิจัย	ผู้นำเสนอ	สังกัด
14.21-14.40 น.	สัมมาติฐิของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา หลังการเข้ากลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ	ผศ.บวร สุวรรณผา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
15.01 - 15.20 น.	การพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศเวียดนามหลัง นโยบายโดยเม้ย (Doi Moi) ค.ศ.1986 ถึง ปัจจุบัน (ค.ศ.2007)	อ.จิรศักดิ์ โปกาวิน	วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
15.21-15.40 น.	ความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นที่มีการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	อ.จรีพร จันทรพาณิชย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
15.41-16.00 น.	การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของประชาชนในการรับฟังรายการวิทยุชุมชนของประชาชน ในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา	อ.เมตตา ดีเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ห้อง 4 SMEs วิสาหกิจชุมชน และสิ่งทอ (09.09.09)

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : อาจารย์ทวี วัชรเกียรติศักดิ์ และ อาจารย์อ้อยทิพย์ เกตุเฒ
ให้ความเห็นโดย : ดร.บุญชร แก้วส่อง

เวลา	ชื่องานวิจัย	ผู้นำเสนอ	สังกัด
13.00-13.20 น.	การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาด้านการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษา: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคขุนในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมของ จ.นครราชสีมาและบุรีรัมย์	ผศ.ดร.สุธานนท์ โพธิ์ชาธาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
13.21-13.40 น.	การพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน อำเภอพนมสารคาม	ผศ.ดร.กุลวดี ไรจน์ไพศาลกิจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
13.41-14.00 น.	การศึกษาศาภาพวิสาหกิจชุมชนทางด้านการบริหารจัดการ โลจิสติกส์ กรณีศึกษากลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุ-สวนหม่อน ต.หนองหว้า กิ่งอำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา	อ.ศิริพร เลิศยังยศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
14.01-14.20 น.	ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา	ผศ.เนตรชนก คงทน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
14.21- 11.40 น.	ศักยภาพผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา	ผศ.กรองทิพย์ ชัยชาญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
14.41-15.00 น.	การพัฒนาการทอผ้าแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นครบวงจร	ผศ.พัชรินทร์ ศิริอำพันธุ์กุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
15.01-15.20 น.	การพัฒนาศักยภาพสิ่งทอชุมชนจังหวัดชัยภูมิ	ผศ.สกุล วงษ์กาฬสินธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
15.21-15.40 น.	การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครอบครัวและชุมชน กรณีศึกษา : ตำบลกกรวด อ.ห้วยแถลง และ ต.พุฒา อ.เมือง จ.นครราชสีมา	ผศ.ดร.เฉลิมศรี จอกทอง อ.วาสนา ภาณุรักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ห้อง 5 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (09.09.10)

ผู้ดำเนินรายการ ผศ.เนตรนา รัตนไพธานนท์

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : ผศ.ดร.ณภัทร น้อยน้ำใส และนายธนัญชัย วรรณสุข

ให้ความเห็น : ผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครราชสีมา

เวลา	ชื่องานวิจัย	ผู้นำเสนอ	สังกัด
13.00-13.20 น.	ความหลากหลายทางชีวภาพของปลาในลุ่มน้ำลำตะคองเพื่อการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน	น.สพ. ประยุทธ์ กุศลรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
13.21-13.40 น.	การเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านและแรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนที่ใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคอกนิชันกับวิธีสอนตามคู่มือครู	อ.สุตารัตน์ กองบุผา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
13.41-14.00 น.	การศึกษาวิถีการที่มีประสิทธิภาพในการเก็บรักษาเชื้อจุลินทรีย์ Acetobacter sp.	ดร.จิราวรรณ อุ่นเมตตาอารี	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
14.01-14.20 น.	การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน ป่าละหอกกระสัง ต.เขาคอก อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์	แม่ประมวล เจริญยิ่ง	นักวิจัยชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์

ห้อง 6 สุขภาวะ (09.09.11)

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : ดร.สุภาศิริ อภินันท์เดชา

ให้ความเห็น : พญ. รุจิรา มังคละศิริ

เวลา	ชื่องานวิจัย	ผู้นำเสนอ	สังกัด
13.00-13.20 น.	การพัฒนาชุดอุณหภูมิลูกประคบสมุนไพร	อ.ธิดิมา คุณยศยิ่ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
13.21-13.40 น.	วิถีชีวิตและความมั่นคงทางอาหารและกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนบ้านปากบึงและชุมชนใกล้เคียงในตำบล คันไร่ จังหวัดอุบลราชธานี	แม่ปราณี โนนจันทร์	นักวิจัยชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี
13.41-15.00 น.	การสังเคราะห์งานวิจัยชุดโครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพส้มตำอีสานได้จากท้องถิ่นสู่ครัวไทยและครัวโลก : กรณีศึกษาส้มตำโคราชและส้มตำอุบล มหาวิทยาลัยราชภัฏอีสานตอนล่าง	อ.สุธีรา เข้มทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ห้อง 7 บันทึกศึกษา (09.09.12)

ผู้ดำเนินรายการ : ผศ. รัตนา รุจิรกุล

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : รศ.ดร.สมคิด สร้อยน้ำ

ให้ความเห็น : ผศ.ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสา

14 สิงหาคม 2551

เวลา	ชื่องานวิจัย	ผู้นำเสนอ	สังกัด
13.00-13.20 น.	ศึกษาลักษณะประจำพันธุ์ พัฒนาการและการสุกแก่ของเมล็ดพันธุ์ฝักรั้ว	น.ส.จิตาภา โอบอ้อม	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
13.21-13.40 น.	ผลของสายพันธุ์ และแหล่งปลูกต่อคุณภาพในระหว่างการเก็บรักษาของเมล็ดพันธุ์คราม (<i>Indigofera tinctoria</i> L.)	น.ส.เปรมจิตต์ ใจหาญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
13.41-14.00 น.	ผลการใส่ปุ๋ยต่างชนิดต่อผลผลิตข้าวพันธุ์ กข15 ผลตอบแทนทาง เศรษฐกิจ และสมบัติบางประการของดินที่บ้านพันธุ์ลี ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	นายทองอ่อน เสาวเวียง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
14.01-14.20 น.	การให้บริการทางเว็บสำหรับระบบบัญชี	นายวศิน ตรีสินธุรส	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
14.20-14.40 น.	การพัฒนาโปรแกรมสร้างเอ็มดี เอกซ์ออนไลน์	นายวีรภัทร ศรีพิพัฒน์กุล	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
14.41-15.00 น.	การพัฒนาระบบแผนที่ความรู้แบบออนไลน์ด้านสมรรถภาพทางเทคโนโลยีการศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	นายสินสมุทร บุญมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
15.01-15.20 น.	การศึกษาสมรรถภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3	นายโยธิน จำแทนทะรังค์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
15.21-15.40 น.	การศึกษาความสามารถในการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พีชคณิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยการจัดกิจกรรม สร้างสรรค์ความรู้ด้วย ตนเอง	นางสาววิศรดา วงศ์คล้อง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
15.41-16.00 น.	การศึกษาค้นคว้าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หน่วยการเรียนรู้ พันธะเคมี โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT	นางเกศินี ศรีวรรณนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
16.01-16.20 น.	การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาการติดต่อสื่อสารผ่านระบบสำนักงานอัตโนมัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7	นายประเสริฐ ศรีแสนปาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ห้อง 7 บันทึกศึกษา (09.09.12)

ผู้ดำเนินรายการ : ผศ. รัตนา รุจิรกุล

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : รศ.ดร.สมคิด สร้อยน้ำ

ให้ความเห็น : ผศ.ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสา

15 สิงหาคม 2551

เวลา	ชื่องานวิจัย	ผู้นำเสนอ	สังกัด
09.00-09.20 น.	รูปแบบการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร	นางประมวณ พลับจัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
09.21-09.40 น.	สภาพการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1	นายวราวุธ สุวรรณนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

ห้อง 7 บัณฑิตศึกษา (09.09.12) (ต่อ)

ผู้ดำเนินรายการ : ผศ. รัตนา รุจิรกุล

นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัย : รศ.ดร.สมคิด สร้อยน้ำ

ให้ความเห็น : ผศ.ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสา

15 สิงหาคม 2551

เวลา	ชื่องานวิจัย	ผู้นำเสนอ	สังกัด
09.41-10.00 น.	กระบวนการดำเนินงานระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนครุฑบัณฑิตศึกษา	นางสมิตรา ฉัตรศรีวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
10.01-10.20 น.	ความต้องการและแนวทางการพัฒนาตนตามเกณฑ์ประเมินการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม ตำแหน่งครูผู้ช่วยของครูผู้ช่วยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7	น.ส.สอาด จุลทัศน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
10.21-10.40 น.	ลักษณะความเป็นนักพัฒนาการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4	นายทานัน จันทะชาล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
10.41-11.00 น.	การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1-7	นางลภาภัทร พลสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
11.01-11.20 น.	ภาษาไทย การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา	จสอ.สมเจต วิสัยสูงเนิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
11.21-11.40 น.	การศึกษาปัญหาและความต้องการในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1-3	นางกันยา ศิริสูง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
11.41-12.00 น.	ภาพลักษณ์ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ตามการรับรู้ของผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา	นางอัมพรเพชร ชาญวิจิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ห้อง 8 ภาษาศาสตร์ (อาคาร 27 ชั้น 3)

นำเสนอผลงานวิจัย : ผศ.ดร.สายสุนีย์ เต็มสินสุข

ให้ความเห็น : ผศ.ดร.สมเกียรติ ภู่วิทยาวิบูลย์, ผศ.ดร.สุวัฒน์ ช่างเหล็ก

เวลา	ชื่องานวิจัย	ผู้นำเสนอ	สังกัด
13.00-13.20 น.	A study of Language Usage in Statements of Purpose in Educational Abstracts	Ass.Prof.Dr.Tuangporn Somsamai	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
13.21-13.40 น.	Vocabulary learning strategies and Rajabhat University students: a factor analysis	ดร.มยุรีสินทร์ ศิริวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
13.41-14.00 น.	Ph.D. students and the results of their English proficiency test: a qualitative perspective	นางเรณู สมสัย น.ส.จิตราดา ชื่นจันทร์แดง	
14.01-14.20 น.	How do English major students reduce their speaking anxiety?	นางพนิดา ตาสี	
14.21-14.40 น.	การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษโดยใช้ชุดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ	นางกนกวรรณทิพย์กระโทก	
14.41-15.00 น.	การพัฒนาศักยภาพ และเจตคติต่อการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปเรื่องการอ่านสื่อสิ่งพิมพ์	น.ส.พรกมล ช่างทอง	

การประชุมทางวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัย

โปสเตอร์วิชาการ
จัดแสดงบริเวณหอประชุมอนุสรณ์ 70 ปี

ชื่องานวิจัย	ชื่อผู้วิจัย
การดัดแปลงกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบว่าวพร้อมบริโภค	อ.ปทุมพร ใสตถิรัตนพันธุ์
ภาวะผู้นำของกลุ่มที่ฝึกโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยวเขตอีสานใต้	ผศ.ศศิธร นิธิปรีชา
การศึกษาโครงสร้าง E-Learning ประเภท off-line ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมชาติวิชา	อ.อภิญญา สอนนก
การศึกษามลลัทธิในการเรียนและความพึงพอใจในการเรียน เรื่องการพัฒนาตนของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่เรียนโดยใช้บทเรียนออนไลน์และการ เรียนในชั้นเรียนปกติ	อ.จันทร์เพ็ญ แสงอรุณ
การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของประชาชนในการรับฟังรายการวิทยุชุมชน ของประชาชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา	อ.เมตตา ดีเจริญ
สัมมาทิฐิของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา หลังการเข้ากลุ่มการปรึกษา เชิงจิตวิทยาแนวพุทธ	ผศ.บวร สุวรรณผา
การศึกษาสภาพวิสาหกิจชุมชนทางด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์ กรณีศึกษา กลุ่ม สตรีสหกรณ์บ้านคิมมะอุสวนหม่อน ต.หนองหว้า กิ่งอำเภอบัวลาย จังหวัด นครราชสีมา	อ.ศิริพร เลิศยิ่งยศ
ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา	ผศ.เนตรชนก คงทน
ศักยภาพผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา	ผศ.กรรณทิพย์ ชัยชาญ
ความหลากหลายทางชีวภาพของปลาในลุ่มน้ำลำตะคอง เพื่อการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน	น.สพ.ประยุทธ์ กุศลรัตน์
การศึกษาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการเก็บรักษาเชื้อจุลินทรีย์ <i>Acetobacter sp.</i>	ดร.จิราวรรณ อุ้นเมตตาอารี
การสังเคราะห์งานวิจัยชุดโครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพส้มตำอีสาน ได้จากท้องถิ่นสู่ครัวไทยและครัวโลก : กรณีศึกษาส้มตำโคราชและส้มตำอุบล มหาวิทยาลัยราชภัฏอีสานตอนล่าง	อ.สุธีรา เข้มทอง
การพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ อบต.ในกลุ่มอีสานใต้	ผศ.นันทพร อติเรกโชติกุล
การพัฒนาหลักสูตรงานไม้สำหรับนักเรียน สังกัดโรงเรียนเทศบาลเมืองสุรินทร์	นายมานพ สารสุข
การศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของคนพิการในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา	น.ส.เอื้องทิพย์ ไตรบำรุง
สภาพปัญหาเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงบประมาณขององค์การบริหาร ส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา	นางสาวรชยา สิริฐานิช

โดยความร่วมมือระหว่างเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
กับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จังหวัดนครราชสีมา
องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา สภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา
และ หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา